[illegible]

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

4 Cist-1ª

RVPERTI AB
BATIS MONASTERII
TVITIENSIS, ORDINIS S. BENEDICTI,

Theologi antiqui, Opera duo, vt egregia sane, ita diu desiderata, multoq; labore perquisita, ac sumptu haud ita modico excusa.

IN MATTHAEVM
De gloria & honore filij hominis, LIB. XIII.

DE GLORIFICATIONE
Trinitatis & processione spiritus sancti, LIB. IX.

COLONIAE Anno. M. D. XLI

FACULTAD DE TEOLOGIA
BIBLIOTECA
BILBAO

BIBLIOTECA ORIENTE

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD LECTOREM.

ACcipe hic, lector candidissime, compendiosum indicē breuemq; summā omniū ferme eorū, q digniora nobis notatu visa sunt. Quæ vt studiosissimo cuiq; quantocyus offerrent, diuisimus, vnāquāq; paginā in q̄tuor partes, designatas p has q̄tuor literas, A, B, C, D, ita vt A principiū, B mediū superius, C mediā inferius, D finē paginæ demonstret. Fruere igitur hoc nr̄o labore, mutoq; magis subsequēt^ib^ ipsius Rupti libris, sacro paracleti munere nobis oīb^us diuinitus dedicatis.

AArō in sacerdotio suo typū Chr̄i gessit. 35.c
Abdias quinq agenarius fuit Ochoziæ, deinde factus propheta. 45.a
Abrahā sacerdos fuit, qā primogenit^ Tharæ. 3.b
Abraham propheta, sed absq; literis. 4.a
Abraham primus iurauit. 57.d
Abigail recte eiecit festucā de oculo Dauid. 75.c
Achab ieiunauit propter sermōes Heliæ. 68.d
Achitofel dedit consilium contra Dauid. 133.c
Adā in culpa est q̄ corporalibus indigem^. 71.d
Adam prius tentauit deū q̄ tentatus fuit. 125.d
Adulatores nō habēt in p̄dicādo potestatē. 80.a
Adulterij voluntas damnatur. 55.d
Aegyptus hic mundus, in quo peregrinamur à domino, est. 18.a
Aegyptus etiam infernū, ex quo captiuos eduxit Christus, denotat. 19.b
Afflatus dei sensibilis in hac vita, qualis est. 30.c
Ager figuli emptus in sepulturam. 117.d
Ager sanguinis, est ecclesia Christi. Ibidem
Agni paschalis immolatio. 117.b
Ala ad alam percutitur. 158.d
Angariatio bona spiritu alium hominum. 58.c
Angelorū congratulatio in natiuitate Chr̄i. 16.a
Angeli cur nato Chr̄o tot ies i sōnis appuerūt. 17.d
Angelorū ministeria Chr̄o & Heliæ exhibita. 18.a
Angelorū officiū est, mitti ad homines, &c. 106.a
Anima, audiēdo & custodiēdo verbū dei, fit mr̄
Animā inuenire quid sit. 131.c (Iesu. 2.d
Animalia reuertētia & non reuerrentia. 165.d
Apparitio secunda domini. 166.b
Apostoli cœli rationales, cœli vocales fuerūt. 15.b
Apl̄i simplices lucē cōphēdere cāt, nō āt Iudæi. 40.d
Apl̄i sūt cardiēs terræ supq̄s de^ posuit orbē. 41.b
Apl̄is vsus gladij naturalis p̄hibitus q̄ de cā. 1b.d
Apostoli assimilati & coæquati prophetis. 46.b
Apostoli, lux mundi, & sal terræ. Ibidē.d
Apl̄i fecerūt & docuerūt, sed nō absq; offensa sicut
Apl̄i vtribus nouis designant 90.c (Chr̄s. 51.b
Apostoli quando ordinati & sacrati sunt. 94.a
Argentei triginta quales fuerūt. 137.a
Arguēdus est frater ex dilectione, nō odio. 74.c
Ariel ciuitatem expugnauit Dauid. 131.a
Armilla qua perforatur maxilla leuiathan. 8.d
Aspergere digito septies quid significet. 143.a
Augustus Cęsar quomodo famosus datus est prophetiæ Iacob de Christo. 16.b
Augusto etiam viuenti adhuc, diuini honores habiti sunt. 31.c
Aurę & argētū bene donat à regib^ in domū dei
Autor hui^ libri nō potuit nō scribere. 76.a (17.b
Autor libri duo opera simul absoluit. 83.a
BAptisma Christi quale fuit. 25.c
Baptizare in spū sancto & igne quid est. 34.c
Baptisma salutare præfiguratum fuit. 141.c
Beatitudo olim defunctorum quæ sit. 166.b
Beatorum status qualis sit. 167.b
Bethsaida interpretatur domus frugū, &c. 109.d
Blasphemiæ Iudæorum initium. 114.d
Bona temporalia dicuntur vana. 159.b
CHaritas dei erga homines maxima. 165.a
Charitas p̄is & filij & spūs sancti. Ibi.b
Capharnaū interp̄tat villa cōsolatiōis. 109. d
Calceamenta Christi portare quid est 29.c
Cātus eccl̄asticus excitat grām spūs. in nob. 62.c
Caro Abrahæ absq; fide Abrahæ nihil p̄dest. 29.b
Castitas summopere à Christo declamatur. 55.b
Cauere ab hominibus quid sit 97.b
Cæci duo curati, designāt Iudęos & Grę cos. 91.d
Cæcus & mutus dęmoniac^, gētes designat. 114.c
Cœlum cœli, locus beatorum spirituum. 68.d
Cœnam domini Lucas aliter narrat. 123.b
Centuplum accipere quid sit. 153.a
Chr̄s nō tā carnis q̄ fidei cognatos agnoscit. 2. d
Chr̄s vt primogenitus, sacerdotiū suscipe debuit
Christi aduentus cur per ternas generationes quatuordecim dilatus est. (4.d 7.a
Chr̄i gn̄atio sic erat. s. q̄lis nulla alia ē aut fuit. 9.a
Christus cur nasci voluit in Bethlehem Iuda, & in diebus Herodis. 16.b
Christus cur in Aegyptū fugere debuit. 18.a
Christus Nazaræus. i. sanctus vel consecratus vocari debuit. 21.b
Chr̄s vere de Bethlehē processit, qa ibi natus & Chr̄s indiguit testimonio Iohānis Baptistæ, ne seipsum primo p̄dicaret. (oriundus. 22.b Ibi.d
Christus initium veniendi fecit à baptismo Iohannis, prius latens. 24.a
Chr̄s suscepit pœnitētiam pro peccatis nr̄is. 25.c
Chr̄i fortitudo maxia, cuius vētilabrū in manu
Christus qūo impleuit iustitiā dum (sua. 30.a baptizaretur in aquis. 31.d
Chr̄s cur potius in Iordane q̄ in Enon baptizari
Chr̄s erat ille propheta quē deus (voluit. 32.b populo pro Mose suscitauit. 33.a
Christus solus baptizat in spiritu sancto, quia de spiritu sancto conceptus. 34.c
Chr̄s in deserto in tribus tentationibus vicit, in q bus victus fuit Adam in paradiso, & filij Israel per quadraginta annos in deserto. Ibi.d
Chr̄s cur vltra. 40. dies ieiunio affligi nō debuit.
Chr̄s cur ex solo Deuteronomio obijciebat diabolo. 36.c 37.d
Chr̄s, secūdus Israel, secundā legē maxime im-
Christus per exteriores phantasias (pleuit. 38.a tentatus à diabolo. Ibidem.d
Christus ante carcerem Iohannis non prædicauit publice. Ibi.
Christus cur potius in Capharnaum q̄ in Nazareth habitauit. 39.b
Christus cur potius pauperes q̄ diuites elegit discipulos. 40.d
Chr̄s in miraculis à septē pietatis opibus initiū fe
Christus qūo vidit turbas, vt misereretur & consolaretur eas. (cit. 42.b 43.a
Chr̄s solus potuit adimplere legē & prophetas.
Christus quæ docuit, fecit. 58.b (49.a
Christus quomodo sanctificatus sit. 64.c
Chr̄s aliter leprosum, aliter cēturionis puerū cu
Chr̄s portauit infirmitates nr̄as. 82.c (rauit. 80.b
Chr̄s appellabat dūs, mḡr̄ siue rabbi, &c. 83.c
Christus miserei eorū quibus mali præsunt. 92.a
Chr̄s ꝓhibuit discipulis ne ip̄m mānifestarēt. 105 c
Chr̄s iā venisse concluditur ex propheta. 104.b
Chr̄s ante sex dies paschæ venit Bethaniā. 118.d
Chr̄s est sacerdos, aries, vitulus & hircus. 140.b,c
Christi latus est ostium tabernaculi. Ibi.d
Christi vulnera in cruce. Ibidē.
Christus extra castra passus est. 142.c
Cicero orator elegantiæ studiosissimus. 61.c
Circulus in naribus leuiathan, quid est. 8.c
Ciuitas supra montem posita, sunt apostoli & eorum similes sancti. 48.a
Columba habet septem insignia pietatis. 42.b
Condonare deo quid significet. 147.d
Confessio Christi omnium maxima. 113.b
Confessiones Augustini non cōtemnendæ. 146.d
Confessio opportuna Christi de seipso. 110.d
Confessio accipitur nonnunq̄ pro laude. 111.a
Confessio Iudæ similis cōfessioni dæmonū. 154.d
Cōfidere in hoīe, sicut solebāt Iudæi, qd est. 28.b
Confugiendū est ad nomen domini in tentationibus diaboli. 146. d
Coniugiū cœleste inter Ioseph & Mariam. 7.d
Consolatio seruorum Christi 98.c
Cōsiliū dei spernere, sicut fecerūt pharisæi, qd ē.
Consiliū dei est, vt hoīes baptizentur (27.d in aqua ad humiliratem sui. 31.c
Cōsiliū sacerdotū ꝓuisum fuit à Iacob. 118.a
Correctio fraterna quomodo fiet. 74.c
Corona pretiosa in capite, sacram scripturam significat. 82.a
Corozaim interp̄tat, hoc mysteriū meū. 109.c
Crastinus dies solicitus erit sibīp̄si. 73.c
Crastinus dies sc̄dm anagogē qd significet. Ibi.d
Crastinus dies cui maledixit Iob. 74.a
Crastinus dies qūo est solicitus sibi Ibi.b
Creata sunt omnia propter filium dei. 162.d
Cremari extra castra quid sit. 142.d
Cuius ventilabrū in manu sua, nullius ergo incuncta legis & prophetarū sacramenta, in Christo adimpleta. (diget. 30.b 49.a
Cuno huius operis exactor. 1.b
Cunonis episcopi commendatio. 153.a
Cuno in iuuētute monachus Sigebergensis. 1.b
Chusai fuit figura discipulorū Christi 134.c
DAnielis vaticinium de aduentu Christi, cui consonat Lucas. 23.d
Daniel mūdo corde deū videre meruit. 45
Dare debet, qui recipere velit. 58.d (a
Data spiritus sancti duo sunt. 143.b
Dauid testis Chr̄i, q̄ sit hō, de^, rex & sacerd. 3.d
Dauid cur Abrahæ præponitur in libro generationis Christi. 4.a
Dauidi maior facta est promissio q̄ Abrahæ. 4.b
Dauid iustus & pius, nolens occidere Saul christum domini. 10.a
Dauid sustinuit diabolū quem nō dilexit. 70.c
Dauid comedit panes propositionis. 112.c
Dauid typum Christi gessit. 133.d
Dauid paruulus typum Christi gerit. 161.d
Debita reę seu pecuniæ non tenemur dimittere.
Dæmonia increpata à Christo hæreticos præfigurabant. (66.a 82.a
Deus nō vult nec debet dici deus aut dūs diaboli
Deuteronomium quomodo differt ab (37.b alijs libris legis. 38.a
Diabolus & in Pharaone & in Herode quęrebat perdere semen promissum Abrahæ. 19.d
Diabolus qūo ostēdit Chr̄o oīa regna mūdi. 38. b
Diei sufficit malitia sua. 74.b
Diligendus est nobis inimicus. 59.a
Dimittere debemus culpā debitoribus nr̄is. 66. a
Discipuli Chr̄i fuere sicut oues in medio lupor^. 71.a
Discipulus nō est super magistrū. 98.d (96.d
Diuitiæ admodum periculosæ. 71.a
Dolores martyrum vt parturientis. 87.d
Dolores electorum de lapsu hominis. 161.a
Dominationis potestas interdicta est clero. 95.c
Dominus vnus deus. 70.a
Doctor tp̄s, locū & p̄sonā attendere debet. 76.c
Docendi nō habēt potestatē, q sua quærunt. 80.a
Dominus de Sion rugiet, exponitur. 158.b
Donū spūs sancti ad explanādas scripturas. 190.b
ECclesia qūo offert Chr̄o aurę thus & myrrhā
Ecclesia per Rachel plorantem filios suos designata. (17.b 20.a
Ecclesiæ persecutiōes ꝓfigurant tēpestate maris
Electi transcribuntur in librum vitæ (84.d per fidem in Christum. 2.c
Eleemosyna primū & p̄cipuū opus bonū. 60.c
Eleemosyna quomodo sit eroganda. 58.d
Eluidij error cōtra ꝑpetuā virgitatē Mariæ. 15.d
Emere aquas sapiæ absq; argento quid est. 30.d
Excusatio discipulorū de cōfricatiōe spicar^. 112 c
Exterminare quid significet. 67.c
Euangelij p̄dicatio vbiq; solicite fienda. 58.c
Euangelistæ non tam ordinem in gestis Christo obseruant q̄ mysterium. 81.d
Euangelij ministerium non licet recusare. 155.b
Eucharistiæ sacr̄m cur in cœna instituerit. 124.b
FAcies leonis cur in Ezech. & Apo. primo loco ponitur. 5.b
Facies hoīs in Chr̄o, decus ē gn̄is hūani. 9.b
Facies quatuor vnius animalis, sunt quatuor sacramenta Christi. 17.a. 116.c. & 118.c
Facies vituli, sacr̄m est passionis Christi. 116.c
Facies vituli à sinistris propter aduersa passionis eius. 118.a
Facies vituli in passione despecta. Ibid.b
Facies vituli, leonis, aquilæ 144.a
Facies leonis, sacr̄m resurrectionis Chr̄i. 157.b
Facies leonis à dextris. Ibidē.d
Febricitātis socr^ Petri cura, mysteriū habet. 81.b

Festuca in oculo Dauid. 57.a
Fidei magnæ exemplum. 72.a
Fides cur exigatur à curandis. 91.c
Fiducia hominis ad deum habenda. 165.b
Filij Leui vice primogenitorũ vsi sunt sacerdotio
Filij Leui fuerunt vicarij primogenitorũ (4.d
vsq; ad Christum. 5.a
Filij Israel ĩ deserto tẽrabãt deũ & tẽtabant ab eo
Filij dei à filijs diaboli differũt. 60.a (37.a
Filijs Israel data fuit lex & terra Chanaan sub cõ
ditione. 135.c
Filius dei naturalis differt ab adoptiuis. 59.c
Filius dei incarnatus fuisset etiam si Adam non
peccasset. 164.d
Filia archisynagogæ typus est Iudæorum. 91.a
Fimbriæ Christi tactus, mysterium est. 90.d
Flagellum inundans super quosdam. 116.a
Fremitus leonis, vox magnę commotionis. 158.a
Fœmur Iacob emarcuit, nato Christo. 14.c
Fortes in superbia, auferet vẽtus, rollet aura. 30.b
Fortitudine sua Iacob cũ angelo luctatus ẽ. 76.d
Framea mortem corporis significat. 132.b
Fugiendum est in persecutionibus. 98.b
Fures olim in cœlo fuerunt. 69.a

Genealogiarum quæstio, post Christum natum vana est 14.d
Generatio Christi multũ dissimilis à generationibus aliorũ quamuis iustorum. 9.a
Generationum tribuum q̃ supputatio propter Christum nascitur fuit. 14.c
Gladius naturalis q̃ sanctis necessarius. 107.d
Gloriã Chri pcessit humilitas pœniæ & passiõis.
Gloria Christi in ipsius baptismo inchoata, sed non consummata. (25.c 32.a
Gloriatio de carne Abrahę vana est & maledicta
Gloria dñi bñdicta est verbũ dñi. 158. d (28.a
Golias exprobrans, typus est diaboli. 161.b
Gulæ vitiũ, seua pestis, ex q̃ mꝛta oriunt seua. 36.c

Harũdinẽ q̃ssatã nõ cõfringere, qd significat
Helias cur ꝓphetas Baal occidit. 44.b (114.b
Hęretieus primus in actibus apl'orũ Simon
Hæresiarcharum sal infatuatũ & pecca- (82.b
tum irremissibile. 47.c
Hæretici sal euanidũ, ad nihil vtile, foras mittẽdũ
Hæretici circa eucharistiam præfigurati (Ibi.
sunt in lege. 126.d
Herodis homicidia & paricidia cõtra gen' Dauid
Herodes fi'us Pharaõi i occidẽdis pueris. 19.d (16.c
Hirci duo quid significent 140.d
Hilaritas regis sicut ros super herbam. 157.c
Hypocrisis interptat deauratio & qd significat.
Hypocrita quis dicatur. Ibidem (60.d
Hymnus Ruperti elegantiss. ac plane diuinus ad
Hominũ tumor, vt sint sicut dij, (S. spũ. 167.c
& habeantur pro dijs. 31.c
Homo nõ de virtute, sed de vitio in vitiũ cecidit,
Hospitalitas exemplis cõmendat. 102.b (164.b
Hospites pauperũ Chri magnã mercedẽ recipiẽt
Humiles, vt triticum manebunt; superbi vt pala auferentur. (Ibi. 30.b
Humilitas Abrahæ & Dauid. 5.a
Humilitas episcopo tenenda est. 155.d

Iacob in sacerdotẽ cõsecratus à pre suo Isaac
Iacob quomodo luctatus est cũ deo (4.c
fletu & oratione. 14.a
Iacob muratum est nomen à deo, sicut & Petro,
& nulli alij. 4*.b
Ieiunare vt quid Iudæi debuissent. 89.c
Ieiunare domino qui dicantur. Ibid.
Ieiunandi causæ apud Iudæos diuersæ. 90.a
Ieiunij fuit inchoatio sacrificij seu oblatiõis Chri
Ieiunij primus oĩm cœpit Moses. 67.b (33.a
Ieiunij bona causa fuit antiquis. Ibidẽ.c
Ieiunium hypocritarum triste est. Ibi.d
Ieiunantium triplex differentia. 68.b
Ieiunãres medij inter bonos & hypocritas. Ibi. c
Iesus deũ, Chs regẽ & sacerdotũ significat. 3.b
Iesus consurgit in diuersis iudicijs. 85.c
Iesus cur plus solito diuti' mãserit in Hier'm. 121.d
Iesus ingressus Hierusalem in die palmarũ. 122.a
Iesus orauit solus & seorsum. 128.a
Iezabel regnauit in Samaria, &c. cũ filia. 98.b
Iezabel scripsit literas nomine Achab. 130.c
Ignis perpetuus in altari. 167.a
Illusio alia vitulorum, alia canum. 138.a
Illusio Christi à gentibus. 139.a
Imago crucifixi veneranda. 151.c
Imagines venerandæ sunt 146.b
Imprecatio in hircũ qd significet mystice. 141.c
Indignatio discipulorũ contra Magdalenã. 119.c
Indignatio quorundam contra authorem. 120.b
Infirmitate alia laborabãt Iudei, alia gẽtiles. 80.d
Inimici dilectio à Christo consulitur. 59.a. 55.c
Inimici quomodo vel ad quid diligendi. 60.b
Inimicis id qd nobis facere ac cupere debem'. 78
Inimici hominis domestici eius. 100.d (a
In testimonium illis & gentibus. 97.b
Iniuriæ perpessio à Christo consulitur. 55.c
Intentio Magdalenæ vnguentũ effundẽtis. 119.b
Intentio dei in operatione suæ bonitatis 160.a
Intentio diaboli. Ibid.c.&. 159.d
Interpratio nominũ duodecim apostolorũ. 95.c
Iohannes Baptista duplex datum spiritus sancti accepit mox ab vtero matris. 11.c
Io. bap. valde magnus, de q̃ & alij prophetaue-
Io. bap. cur non vocalis, sed vox (runt. 23.a
clamantis dictus. Ibidẽ.b
Iohannes baptista testis Christi necessarius, tum
ad Iudæos, tum ad omnes gentes. 23.c
Iohannes bap. qũo nesciebat Iesum secundũ faciem, sciebat autem spiritu. 24.c
Io. baptista qũo venit in testimonium. 25.a
Iohãnes baptista per spiritum propheticũ agnouit Christum ad se venientem. ibidẽ.d
Io. ba. baptizatus est à Chro in cruce pẽdẽte. 26.b
Iohannes bap. multipliciter sanctus, quia primogenitus & Nazaræus. ibidẽ.d
Io. bap. moribus & vestitu similis Heliæ. 27.a
Iohannes bap. vere humilis fuit. 29.d
Iohannes bap. tentatus à Iudæis inuidiæ ac zeli
contra Iesum stimulis. 35.a
Io. bap. in deserto erat vt lucerna sub modio. 48.c
Io. ba. cur interrogauit Chrm p discipulos. 102.d
Io. bap. pro qua re solicitus fuerit. 103.d

Iohannes Baptista sciuit Christum venisse, sed
non agnouit faciem eius 104.c
Iohan. Bap. ꝓpheta, & plus q̃ propheta 105.d
Iohã. Ba. humilitas erat admodũ magna 106.b
Iohãnes Baptista venit in spiritu Heliæ 107.c.d
Ioseph supm' scalæ gradus, cui innixus ẽ dns. 6.d
Ioseph rectus ẽ in euãgelio vir Mariæ & pr Chri
Ioseph vir iustus & pius, nolens traducere (7.c
Mariam 9.d
Ioseph filius Dauid propter duo dicitur 10.b
Ioseph virgo permansit 14.a
Ioseph primus à fratribus venditus, typus Chri
sti & martyrum 20.b
Iosue typum Christi gessit 31.c
Ire ad oues quæ perierũt domus Israel iussi sunt
Apostoli. 49.b
Ira, quæ reum facit iudicio, qualis est 51.c
Ira regis sicut fremitus leonis 157.c
Isaac & Iacob filij promissionis 4.b
Isaac sacerdos & hostia, quia typus Chri. Ibid.c
Iudas abijt & totus recessit à Christo 121.a
Iudas non interfuit communioni sacræ 115.a
Iudas an fuerit de crimine conuictus. Ibidem.d
Iudas similis est Achitofel 134.a
Iudas voluit psonam Christi perire. Ib. b (5.d
Iudæi ex fornicatiõe nati, qa de Iuda ex Tamar.
Iudęi maledicti qa ponũt carnẽ brachiũ suũ. 28.a
Iudæorum duplex excisio Ibi.d
Iudæa prio tpe alleuiata nouissimo aggrauata ẽ.
Iudæi episcoparum perdiderunt, & pro (39.c
pria sententia se condemnauerunt 50.d
Iudæorũ racha & insultatio cõtra frẽm suũ chm
Iudæorũ munera & sacrificia frustra fi (52.b.c
unt, qa nõ sunt recõciliati fratri suo Chro. 53.a.
Iudæi male negligunt cõsentire aduersario in via
Iudæorum auaritia in negotiationi- (Ibidẽ.c
bus templi & pretio iustorum 54.b
Iudæorum qui sunt à Christo saluati 80.c
Iudæi porcis comparantur 86.a
Iudæi sunt pueri stulti 108.b
Iudæi cunctis gentibus deteriores 109.c
Iudæorum clamosa est peruicacia 114.a
Iudæi blasphemabãt propter gentiũ cõuersionẽ
Iudæi propter cõtinuatam blasphe- (Ibidẽ.d
miam iudicati sunt 115.c
Iudæi confœderati diabolo Ibidem.d
Iudæi appropinquabãt deo labijs & ore tñ. Ibi.
Iudæi q̃d iuris habuerũt ad bona Chananæorũ.
Iudiciũ diuinũ qũo differt ab hũano. 52.d (137.a
Iudicium de ouibus Christi 94.c
Iudiciũ cõtra blasphemiam Iudæorũ 115.d
Iudicia qũo tractare licuit de morte Chri 117.b
Iugum domini suaue est 111.d.
Iuliano Imperatori recte dixerunt, fatue, Christiani, quia non erat frater 52.a
Iurare qũo liceat aut prohibitum sit 57.a
Iuramentũ non recipit euangelica veritas. Ibi.c
Iuramentum primum fecit Abraham. Ibidem.d
Non iurare omnino consilium est. Ibidem .a
Iustitia operũ absq; fide filij hois nihil ꝓdest. 2 8.a
Iustitiæ exempla sex 56.b
Iusti dicuntur superbi 89.b

Lapides, de qbus suscirant filij Abrahæ, qnã
Legis præcepta quædam bona (sint. 28.d
quædam non bona 49.b
Lex gratiæ plus exigit à Chrianis q̃ vetus 59.b
Legis summa diligere ꝓximũ sicut seipm 77.d
Leo duplex 166.c
Liber generationis duplex, terrenus in Adam, cœlestis in Christo. 2.a
Liber generationis Iesu Christi, secundum promissionem attendi debet Ibidem.c
Libellus repudij olim dabatur 55.c
Libellus repudij quare permissus fuerit 56.c
Liberari petimus à multiplici malo 66.b
Lilium designat in scripturis puritatem 71.d
Linea Christi, secundum Matthæum, est sicut linea piscatoris 8.b
Linea Chri scdm Lucã, est sicut circulus Ibi.
Loquitur deus specialiter quibusdam. 65.d
Loth pacem assecutus cꝫ angelos hospitio recepit
Lucas pucherrimi prudẽs author (perit. 96.a
eloquij 23 d
Luctus multiplex filiorũ Israel iudicũ tpibus. 44.
Lucerna super candelabrum posita, est præ (b
latus in ecclesia prædicans 48.c
Lux vera, Christus, lux naturaliter non ex accidenti dono lucens 47.d
Lux illuminata duplex, vna vt stellæ, altera vt splendor firmamenti. Ibidem

Magorũ historia qd præfigurauit 15.c
Magis cur stella in signum data est 16.a
Magi cur in Hierusalem potius quàm alibi quæsierunt Christum Ibi.c
Magorũ munera recte dicunt thesauri 17.b
Maledictiones Iudæ proltriginta argenteis. 135.b
Mammon est falsus dominus 70.b
Manna in solitudine, typus Christi concepti ex virgine 12.c
Manna vescimur quotidie, tum in verbo dei, tum in Eucharistia Ibidem.d
Mandata minima quæ sunt 50.d
Maria tã carne q̃ fide filia Dauid & Abrahæ. 3.a
Mariæ magna fides & humilitas Ibidem.b
Maria desponsata est Ioseph ex consilio spiritus sancti. 9.b
Maria ẽ illa prophetissa, ad quã accessit Esaias. 16
Maria dicitur cœlum, cuius duæ sunt ianuæ quas deus aperuit 12.a
Maria sponsa dei patris, hortus conclusus, fons signatus. 18.b
Maria tps tacẽdi & tps loquendi habuit Ibidẽ
Maria apls post passionẽ multa enarrauit Ibi.
Matthæ', i. donat', mysticũ exhibuit cõuiuiũ. 1 c
Matthæus nõ sine pondere verborũ loquit 6.d
Matthæus valde conuenienter vtitur prophetarum testimonijs 22.c
Matthæum quibus oculis viderit Chs. 88.c
Matthæus qualis fuerit ante conuersionẽ, ibidẽ.
Melchisedech primogenitus Noe, q dr Sem. 4.d
Mœror authoris propter tyrãnidẽ diaboli. 146.a
Minor in cœlo q̃ sit maior Iohãne qs sit 106.a
Minimum vocari in regno cœlorum, est episcopatum suum perdere. 50.d

Miracula Christi & Moysi differunt 84.c
Mola inferior & mola superior 128.d
Monasticorum ægrotatio describitur. 83.a
Moses rogãdo, sicut Iacob, inualuit cõtra deũ. 14.
Moses mitissimus fuit in causa sua in causa au (b
tem dei zelosus, 44.a
Moses non fecit propria virtute miracula 84.c
Moses omnibus prælatis imitandus est 92.c
Mulier fimbriã Chri rangẽs, gẽtes designat. 91.a.
Mũdus totus qũo visus ẽ vno intuitu à S. Benedi
Myrrham afferunt martyres, thus sa (cto. 38.b
cerdotes, aurum reges 17.b
Mystica munera Magorum 16.d

NAthan propheta emũdauit Dauidẽ 75.c
Nauicula iactatur fluctibus 128.a
Nazaræus à Iacob & prophetis dictus est
Nazarenus est etiam à malis spi- (Chrus. 21.b
ritibus & Iudæis. 22.a
Negatio Petri præfigurata fuit 27.d
Niniuitæ egerũt pœnlam metu exterminij. 110.a
Nomen dei quomodo sanctificetur .64.b
Nomẽ Petro mutatũ est in nouo testamẽto. 93.c
Noĩm duodecim Apsorũ interptatio Ibi.
Noĩa noua sunt, filius dei, filius altissimi, spũssctũs
Nomina octo de Christo apud Esaiam (u.c.
pulchro ordine posita 13.c
Numa Põpilius sacrorũ cãs penes se habuit. 160.d

OBlationis ritus describitur 139
Obsequiũ spũale in effusiõe vnguẽti. 120.b
Oculus dexter pro castitate seruanda pro
ñciendus est. 55.d
Oculi scandalum p̃cauerí oportet Ibidẽ.
Oculũ ,p oculo, dẽtẽ ,p dẽte, est pmittẽtis 57.d
Oculus simplex, intẽtionẽ bonã significat 69.c
Oculi ante & retro quid significent. 118.d
Odio hr̃e inimicũ lex non p̃cepit, sed pmisit. 59.b
Opus censet bonum ex bona intentione 69.c
Opus seruile quid sit 112.d
Operum bonorũ radix est dilectio 60.c
Operum bonorum ordo Ibid.d
Opera misericordiæ sunt sex 61.a
Opa bona ducũt ad sabbatismũ cœlestẽ Ibi.
Opibus bonis redimit qs in die iudicij 69.b
Opa Chri spũaliter facta magis respiciẽda. 105.a
Operarij pauci sunt in messe dñi 92.b
Operarij ejcieddi in messem Ibi.d
Oratione ornata verbis cõpositis nõ flectit de°. 61.c
Oratio fit non solum ad accipiendum, sed ad oc
currendum deo Ibidem.d
Oratio longa cum affectu laudabilis. 62.a
Oratio muficalis plus afficit auditores Ibi.b
Orationis tres modi deo placent Ibi. d
Oro dñica videbat apostolis nimis breuis Ib.
Ordo Melchisedech est offerre in pane & vino
iure primogeniti 4.d
Oratio dñica ab oĩbus oranda est Ibid.d
Oro dñica breuior ẽ apd Lucã q̃ Matthæũ. 1b.b
Oro dñica est exemplar oĩm oronum 66.c
Ordines Christianorum tres sunt 141.d
Os domini, sacra scriptura est, quod Iudæis clau
sum, discipulis aperuit Iesus 43.b
Ouum mysticum beata virgo 77.c

PAcifici & ministri reconciliationis facti sunt
Apostoli 45.d
Pacem mittere non venit Christus 136.c
Panis supersubstantialis quis intelligatur 65.c
Panis cœli, panis angelorum, non manna patrũ,
sed Christus est 12.b
Panis triplex reperitur in scripturis Ibid.
Panis conuertitur in corpus Christi 127.a
Parabolicæ locutiones congruebãt Iudæis. 90.b
Parabola de malis agricolis 135.d
Paralytici curatio, mysterium ecclesiæ significat
Participatio in idipsum erit sanctis, post (87.b
resumpta corpora 20.d
Partes duæ dispergentur 112.d
Paschalis temporis obseruatio 121.c
Pastor magnus ouium est Christus 94.b
Pastores diuersi sunt Christus & Moyses 142.b
Passio Christi quomodo fuit triduana 117.d
Passio Christi qũo saluauit antiquos 114.d
Passio Christi nobis gloriosa est. 138.b
Passus mille concedit lex sabbatizanti 140.b
Patrem & matrem relinquẽdos vetus mandatũ
Patrẽ Christus dupliciter nominat (est. 101.b
in Euangelio 79.b
Pater noster vnde sit deus 61.b
Pater nr̃ dicere, & nõ pr̃ mi debemus 64.b
Pater mi solus Christus dicere debuit Ibidẽ
Pater malus Adam & Herodes, 77.b
Pater bonus est deus Ibidem
Pater in passione tenebat dexteram filij 157.d
Paupertas grande instrumentum, quo creatura
subijcitur creatori. 41.a
Pauperes spũ fuerũt Abrahã, Isaac & Iacob. 43.d
Pauperes Chri lilijs agri cõparant 71.d
Pax euãgelistarũ sup receptores eorundẽ 69.b
Pax duplex, s. dei & mundi 100.c
Peccatores dicuntur humiles 89.b
Peccatum Iudæorum maximum. 139.b
Pœnia duplex, & quæ deo sit curæ 109.b
Percutiam pastorem, exponitur 128.c
Peregrinatio nostra in Aegypto huius seculi p̃fi
gurata in filijs Israel 17.d
Peregrini aliter nunc sumus, quàm ante fidem
susceptam. 137.c
Perfectio Christianorũ qualis esse debeat 60.a
Perfectionem veram quis habeat 84.b
Perfectio Iohannis & Iacobi describẽ Ibidẽ.
Persecutiones deus non diu pmittit 85.b
Petitio bona Ruperti 152.b
Petro cur nomen mutatum est à deo, sicut olim
& Iacob 41.b
Pharisæi, quibus pro legibus deuteroses erant,
ab alijs diuisi fuere. 27.b
Pharisæi non baptizabantur à Iohanne, sed in-
fidiabantur ei Ibidẽ.c
Pharisæi & scribæ male iudicabant 74.d
Plagæ in medio manum quæ sint 131.c
Plagatus in domo eorum &c. 132.a
Ploratus duplex, bonus & malus 20.d
Pœnitentia Petri alia quàm Iudæ 133.a
Pœnitentia duplex Ibidem.b
Pœnitentia Iudæ qualis fuerit, Ibidem.c

Porcos alienos dedit Chrus dæmonibus 86.a
Porta clausa principi, p quã vir nõ trãsiet 12.a
Potestas Chri contra dæmones 85.d
Potestas Christi longe maior q̃ Moysis 93.a
Præcepta Christi sunt nobis possibilia 59.d
Pretium venditionis Christi vtile fuit 110.d
Prædestinatio diuina q̃d efficiat in hoie 88.d
Prædicatores nõ debẽt cogitare, q̃d aut qũo lo-
Prælati ecclesiæ habent potestatẽ (quant. 97.d
pctõres trdere ministro malo, Satanæ 53.c
Presbyteratũ cur sero acceperit Ruptus 151.a
Primogenitũ ius pdidit Rubẽ & datũ est filijs Io-
Primogenitorũ vicarij̃ fuerunt filij (seph. 4.c
Leui vsque ad Christum, 5.b
Progenies viperarum, quod Moyses vocat sel
draconum 27.c
Prophetæ falsi absq; gr̃a cognosci nequeũt 78.b
Prophetarum officium est aduentum Christi cõ
muniter pronuntiare 106.b
Prophetæ q̃ & q̃les fuerũt ablati de terra 129.d
Prophetare vltra quid sit 130.a
Prophetæ confundentur Ibi.b
Prophetia falsa de Romanis Ibi.d
Prouidẽtia dei circa paupes quæ sit, 73.c
Prouẽdẽtia dei magna circa oẽs creaturas. 100.a
Prudentia donum spiritus sancti 78.b
Prudẽtes eẽ sicut serpẽtes iubent apostoli 97.a
Puerorũ cantantium primus Christus 108.b
Puerorũ lamẽtantiũ primus erat Iohãnes. Ibi.c
Pugnandi modus mutatus est, q̃a añ natũ Chr̃m
ferro pugnabãt fideles, post non ferro, sed ver
bo dei, gladio spirituali 40.b.

QVdrantem nouissimum in inferno nemo
reddere potest 54.a
Quadruplex genus hoĩm in extremo iudi-
Quatuor insignia Christi, deus & ho (cio. 139.c
mo, rex & sacerdos 3.b
Quatuor sacra pietatis nobis necessario credẽda
Quatuor hæc sacramenta facies q̃ de- (Ibid.
scripsit etiam Moyses 5.c
Quatuor mulieres in gr̃atiõe Chri reprhẽsibiles
Quatuor facies vnius animalis sunt qua (Ibi.d
tuor sacramenta Christi 91.b
Quatuor pr̃sonæ circa crucem Christi 139.c
Quærere regnum dei quid sit 64.d
Quæstio ardua de oĩpotẽtia & voluntate diuina
Qui fecerit & docuerit, magnus vo. Hic (165.c
est Christus 51.c
Qui dixerit fratri suo racha, re° erit cõcilio, Ib.d
Qui dixerit, fatue, reus erit gehennę 52.a
Quis ille minor in cœlo q̃ maior Iohãne 106.a

RAchel plorans, ecclesia & omnis anima cõ-
patiens tribulatis. 20.a
Rachel idololatra p virũ saluata est 56.b
Receptacula pauperum quæ sint 101.d
Recipitur deus in pauperibus Ibidem
Recipere nolẽtes p̃dicatores anathematizant. 96
Regnum Iudæorum in se diuisum. 115.a (c
Regnum cœlorum vim patitur Ibidem.c
Regnum cœlorum primus prędicauit Iohannes
præcursor domini 24.d
Regnũ cœlorũ oẽs beatitudines cõplectit 46.d

Regnum dei siue cœlorum qũo aduenit 65.a
Regnum dei est verbum dei 50.c
Regnũ dei intra vos est, qũo intelligit 107.a
Regula Ticonij sexta quæ fuerit 123.b
Relapsi post baptismum cura 81.a
Religiosi passeribus designant̃ Christo 71.b
Reprobi, scripti sunt in libro terreno, elecți in cœ
Renuntiandum seculo esse. 55.c (lesti. 1.b
Rñsio dissimilis data est Petro & scribæ 80.b
Rñdit Iesus pri ,p vocibus sacræ scripturæ .110.b
Resurgere à peccatis nemo p̃t sine gr̃a 81.c
Respexit dominus Petrum 132.d
Respectus domini duplex 133.b
Retributio mala 136.a
Reuelare vult deus electorum virtutes 99.b
Reuelauit & pater & filius 111.b
Reuelationes narrat author 145.b
Romanum Imperium, bestia quarta, qũo come-
dit & comminuit regnum Iudæorum 24.a
Rota habens quatuor facies sacram scripturam
significat. 143.c
Rupertus mortem suam p̃sciuit 148.b
Rupertus petijt sibi finem vitæ reuelari, 149.c
Ruth inter duas leges compugnantes, in salutem
euasit. 6.a

SAbbatum spirituale cuiusmodi sit 58.c
Sabbatismus in contemplatione 72.c
Sabbati violatio quomodo fiat 112.d
Sacerdos magnus nõ debet in amicis pollui. 56.a
Sacerdotium primogenitorum cessauit in Iuda,
& fratribus eius 4.c
Sacerdotium Israelicum cur cessauit in Aegypto
Sacerdotium Christi præstantius quàm (ibid.
Aaronis. 33.a.
Sacra quatuor necessaria ad salutem 163.a
Sacramenti absconditi dispensatio 162.c
Sacra abscondita fuerunt angelis Ibidẽ.a
Sacrificium verum, munus sanctum, corpus &
sanguis Christi. 53.b.
Sacrificium iuge p singulos dies fiebat 111.d
Sadducæi, id est, iusti, solum quinq; libros Moy-
si recipiebant 27.b
Salis commendatio in scripturis 46.c
Sal terræ, Apostoli Ibi.d
Sal doctrina euangelica contra carnales legis cæ
rimonias. 47.a
Sal infatuatam, pharisæi & hæretici, scientia su-
bientes, Ibidem.c
Sallustius historiograph° elegãtię studiosus. 61.c
Sanctus multipharíam dicitur 26.d
Sãctificatio ,pprie adscribit spiritui sancto. 10.c
Sanctificatio nominis dei qũo fiat 64.c
Saranas arrogat sibi genus humanum 159.c
Satanæ intentio in nequitijs suis Ibidẽ. d
Scala Iacob typus lineæ gr̃ationis Christi 6.d
Scalæ huius mysterium in angelis ascendentibus
& descendentibus per eam, 8.a.
Scriba minus præsumptuosus fuit 83.d
Scribæ & pharisæi cunctis virtutibus vacui. 50.b
Scribæ & pharisæi dixerunt fratri suo, Christo,
Racha, & fatue. 52.b.
Scripturæ hæreticis in laqueum sunt.

Scripturæ Chri sunt, qã in ipsum tendunt 22.c
Scripturæ dicunt os dñi, & fuerunt olim clausæ, & signatæ 43.b
Scriptura sacra non exigit sucum verboꝝ 61.c
Scriptura sic cõdita ẽ, ne ab oĩbus intelligat. 76.c
Scriptura quare obscure tradita est Ibi.
Scripturæ sacræ cũ maxia hũilitate studẽdũ 77.a
Scripturis sacris nihil addẽdũ nihilq; subtrahẽdũ
Scripturæ absq; phaleris verborum tractandæ sunt (78.c 97.d
Scriptura sacra dicitur columba 129.b
Scripturæ sacræ diuulgatæ sunt post passionem Secũdus hõ de cœlo cœlestis. 6.d (Chri. 144.c
Sententiæ doctorum diuersæ de Iuda 122.c
Septẽ mres steriles antea, in scripturis 8.d
Sermonem eundem Christus sæpe repetijt 93.a
Sermo Christi mundificauit apostolos. 124.c
Sermo dñi in möte de q̃tuor virtutibus cardinali
Seruire duobus hoibus, nõ aũt dñis (bus. 49.d
idem potest 70.a
Simila cũ melle, hũanitas Chri cũ deitate 13.b
Simplices debẽt esse apostoli sicut colũbæ 97.b
Solitudo hirci Hierm fuit mystice 141.b
Solicitudo rei temporalium scãdalizat 70.d
Solicitudo rei in deum collocanda est 72.c
Solicitudo diuitiarum fugienda est 73.b
Solicitum esse in diẽ crastinum quid sit 74.b
Solicitus est dominus pro suis amicis 101.c
Spũs sanctus primũ ab angelo ad Mariam & Ioseph sic dictus est 10.b
Spũs sanctus vocabulum est venerabilius, quàm spiritus dei 11. c
Spũs sctũs de meo accipiet, i. de scripturis 22.c
Spũs sctũs eduxit filios Israel de Aegypto 33.d
Spiritus sanctus sup alios in specie ignis, sup Christum in specie columbæ apparuit. Ibid.
Spiritus sancti data sunt duo. 143.b
Spũs sanctus in specie ignis apparuit 149.b
Spũssancti illapsus in pectus Ruperti 105.a
Stella Magis apparuit propter fœdus & promissionem dei ad Abraham 16.a
Suspensio Iudæ dirum portentum fuit 134.d
Suspensio Iudæ quid significet 135.a
Syllogismo vsus est Chrus contra Iudæos. 115.c
Synagoga filia latronis dicitur 138.d
Temperãtiæ virtus docetur 54.c
Templo maior est filius dei 12.b
Tẽpus passiõis Chri p̃destinatum fuit, 117.c.
Tentationes tres filioꝝ Israel in deserto qbus victi & infideles inuenti sunt: quibus victor euasit Christus 36.a
Tentationes sunt variæ 66.b
Tentat deus hoiem multipliciter Ibidem
Tentatio circa sacramentum eucharistiæ 125.c
Tentatio dei. Ibidem
Tentatio dei duplex 126.a
Tẽtatio magna circa eucharistiam eodẽ.b
Testamenti veteris quatuor partes 99.d
Testimoniũ Esaiæ, verbis modicũ, virtute mukũ
Testimonium de Christo triplex in ipsius baptismo (12.d 34.c
Testionia q̃ citãt euãgelistæ, amplificãda sũt, 39.d
Testimoniũ phibẽt de Chro opa eius 104.c
Testimonia maiora de Christo quàm sunt testimonia hominis Ibidem.d
Testimoniũ reddit Chrus Iohãni Bapt. 105.c
Thesaur⁹ alicui⁹ vbi fuerit, illic & cor eius 69.b
Thesaurizare quid sit 68.c
Thesaurizare in cœlo quid 69.a
Thesauꝝ inuenire, ẽ sacras lras intelligere 73.a
Timendum nõ est prauoꝝ iudicium 99.b
Titulus Christi in cruce per Pilatum, spiritu dei agente scriptus est. 21.c
Trabs in oculo proprio non cernitur 75.a
Traditio seniorum de paschate 117.b
Tradere iudici, est excommunicare, & foras mittere quos deus iudicat 54.c
Tradita sunt Christo omnia à patre 110.c
Tres reges Iuda cur à linea Chri fuccisi sunt. 6.b
Tres Magi, tribus partibus orbis exemplar ad Christum fuerunt 17.c
Tribunal Chri in cruce mirabile fuit 139.b
Trinitatis cõfessio nũc maior q̃ olim exigit. 11.d
Vanitas vanitatũ, ẽ altitudo Satanæ 159.c
Vang' dicũt diuersq; res diuersimode. 164.b
Ventis imperare quid sit 85.c
Vergili⁹ poetaꝝ studiosissim⁹ vocũ cõpositor. 61.
Veritas opponit vanitati. 159.a (c
Via ad cœlũ malis angusta, nõ autẽ bonis 78.b
Vinum & ficera datur mœrentibus 145.c
Vindicta deo committenda est 1.c
Vidicta Dauid de Semei iuste & scdm legẽ. 54.c
Vindicta duplex in Iudæos 116.b
Vindicta de velatione faciei 138.c
Virga altera regum, altera pastorum 95.b
Virga domini duplex 136.a
Virtutes veraꝝ philosophis incognitæ erãt 60.b
Visio & auxiliũ spũssancti cõtra dæmones 149.a
Visio filij dei facta est authori 146.b
Visiones diuersæ authori factæ 147.a.b
Visitatio spũssancti circa Ruptum 149.d
Visio diuinæ charitatis enarrari non p̃t 166.d
Visio hic ignis est, illic caminus erit Ibi.
Vnanimitas est principium iustitiæ 55.b
Voluntas est accepta scdm id quod habet 58.b
Voluntas dei quæ sit 65.b
Volucres cœli dæmones significant 83.d
Votũ monastic cũ cõsilij ẽ, nõ aũt p̃cepti Ibi. b
Vox & rugitus domini differunt 158.c
Vngere caput cõsuere Palæstini dieb⁹ festis, 67.d
Vngere caput nr̃m est exhilarare cor Ibi.
Vnguentum Magdalena bis effudit 119.a
Vrias, i. lux mea deus, ppr̃m Iudaicũ significabat Vulpes significant dæmones. 83.d (11.b
Vxor ob quas causas dimitti queat 56.b
Vxor ob fornicationẽ dimitti p̃t inuita, Ibi.c
Zachæus volens videre Iesum, q̃d designat Zacharias, id est, memor domini, populum gentilem designat (1.c. 11.b
Zelus dei bonus per ignem, quo spiritus sanctus apparuit, designatus. 43.b
Zorobabel, in Babylone natus, de Iudæa recta dr 22. b

¶ Finis Indicis.

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS SVPER MATTHAEVM PROLOGVS.

Xigis à me o philochriſte Cuno. venerabilis quondam Abbas cœnobij Sigeburgenſis, nunc autem præſul eccleſiæ Ratiſponenſis, nouum condere opus De gloria & honore filij hominis, conſtituti ſuper opera manuum patris, ſiue ſedentis ad dexteram maieſtatis in excelſis, vt omnia ſubijciantur ei, & huiuſce operis ædificium conſtruere ſuper euangelij fundamentum, euangelij ſecundum Matthæum. O quàm optabile mihi eſt, & tibi eſſe dicis, vt quoniam nouiſſimum, te monitore & pene præceptore, nuper edidi opus de victoria verbi dei, ſcribere nunc merear digne de gloria & honore (vt iam dictum eſt) filij hominis, propter ſpem repoſitam in veritate eiuſdem dei & hominis, dicentis: Ex verbis tuis iuſtificaberis. ¶ Tute ſcis, quàm impatienter hactenus te hoc exigentem audierim, quàm aſper & pene intractabilis econtra fuerim. Vnde hoc? Videlicet ex multis cauſis. Multis nanq; modis me non minus quàm te anguſtat cura domus domini, quæ credita eſt mihi. Præterea nõ facile eſt homini pectori os ſuum aperire & attrahere ſpiritum, cum ſit hoc illorum dumtaxat, qui defidérant mandata domini. Adde quod ipſe noſti, quod audiſti & vidiſti, quia ſcripta mea ſic pleriq; legunt, vt infidientur mihi: vnde & contingit eis illud, quod hic idem filius hominis glorificandus & honorandus dixit: Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit. ¶ Poteram ego iam hic in capite ſermonis, illi, quem bene noſti, reſpondere iuxta quod meruit: qui, quoniam non ſimplici oculo legit, ambulauit in tenebris, & ita offendit, vt ſemetipſum non ſolum inuidum, verumetiam demonſtraret ſatis imperitum. Maledictis, quæ in me concitauit, non iniuſtum elogium ſcripto reddere tur, ſed mihi vindicta, & ego retribuam, dicit dominus. Cum Semei filius Gera, filij Iemini, maledictione peſſima malediceret Dauid, mittẽs lapides aduerſus eum, terramq; ſpargens, Dimittite eum, ait Dauid, vt maledicat, ſi forte reſpiciat dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna. ¶ Dixi cauſas, quæ beneuolum circa ſcripturas ſacras perturbant animum. Sic turbæ præcedentes atq; ſequentes, volentem Ieſum quis eſſet, & currentem ad videndum impediebant Zachæum, ſtatura puſillum. Sic phariſæi murmurabant, propterea quod diuertiſſet Ieſus ad hunc ipſum ſuturum apoſtolum & euangeliſtam Matthæum, id eſt, donatum. At ille perſeuerans, magnum fecit ei conuiuium in domo ſua. Similiter quiſquis de ſupernis ſpirituali donatus eſt gratia, perſeuerantiam habens inter turbas curarum, inter detractiones inuidorum, currere debet ad videndum Ieſum, ad contemplandum ſaluatorem ſuum, vt in domo pectoris ſui ſuſcipiat eum, faciatq; illi, ſi plus non poteſt, ſaltem boni ac fidelis ſermonis conuiuium, quia ſermo bonus ſuper datum optimum. Igitur adſit ipſe, qui hunc hominem publicanum vidit, & vidẽdo apoſtolum atq; euangeliſtam fecit, & tunc demum quod exigis, mihiq; eſſe optabile ſenſi, conabor aſſequi, propo ſita ſpe ſupernæ conſolatio nis.

Hebræ, ti

Matth. 12 Exactor operis Cuno.

Pſal. 118.

Matth. 6 Vindicta deo cõmittenda.

Deute. 32 Roma. 12 2. reg. 16

Exemplũ Zachæi & Matthæi. Luc. 19 Matth. 9

a Ruper-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS
DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS, LIBER PRIMVS.

Duplex liber, vnus terrenus in Adā alter cœlestis in Chro

Gene. 5

1. Cor. 15

Hiere. 17

Luce. 10

Rom. 5. Per fidem transcribimur in librū vitæ. Gene. 17 Roma. 5

Liber gñationis secūdum promissionem

Chri parētes secundū fidem.

Luc. 11 Matth. 12. Dauid & Abrahā principi pres.

LIBER GENE rationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham. ¶ Liber iste, liber cœlestis est: & ecōtra, liber generationis Adā, liber terrenus est, de quo sic scriptum est: Hic est liber generationis Adā, in die qua creauit deus hominē, ad similitudinē dei fecit illum, masculum & fœminam creauit eos, & benedixit illis, & vocauit nomē eorum Adam, in die quo creati sunt. Sicut primus ille homo de terra, terrenus: nouissimus vero iste de cœlo, cœlestis: ita liber ille generationis Adam, liber terrenus: & iste liber generationis Iesu Christi, liber est cœlestis. In illo libro terreno omnes reprobi scripti sunt, iuxta illud: Domine, omnes qui te derelinquunt, confundentur: recedentes à te, in terra scribētur. In isto scripti sunt oēs electi, quibus ipse dominus: Gaudete, inquit, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. ¶ Et omnes quidem, tam electi q̄ reprobi, in terra siue terreno libro cōscripti fuerūt, ex peccato primi illius hoīs, in quo oēs peccauerunt: sed per iustitiā nouissimi huius hominis, omnes electi transcripti sunt in libro vitæ, libro generationis Iesu Christi, per quē iustificati sunt. Quomodo in isto tali libro transcripti sunt? Nimirum credendo in hunc Iesum Christū, quemadmodum de primo patrum generationis huius Abraham scriptū est: Credidit Abraham deo, & reputatū est ei ad iustitiam. In quo cū credidit deo vt iustificaretur, nisi in promissione seminis, q̄d est hic idem Iesus Christus? Dixerat cū illi deus, Suspice cœlū & numera stellas, si potes: sic erit semen tuum. Et in hac promissione fuerat egressus de terra & de cognatione sua: In semine tuo benedicentur omnes gentes, q̄d Christus est. ¶ Cū igitur audis, Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abraham, Abraham genuit Isaac &c. ne paruū tibi facias librū hunc, non illud solū attendas, q̄ Abrahā secundū carnē genuit Isaac, & Isaac secundū carnē genuit Iacob, similiterq̄ de cæteris: sed hoc potius, q̄ & Abraham secundū promissionē genuit Isaac, & Isaac secundū promissionē genuit Iacob. Hoc nāq̄ animaduerso, prolixus liber & grandis pagina p̄ singulas fere genituras apparet, dū promissionis verbū in memoria repositū, recogitare facit q̄d & qualiter ad illos patres sanctos deus locutus est. ¶ Iam hic considerandū est de hoc ipso generatiōis libro, q̄ ita terminatus est: Iacob aūt genuit Ioseph. Nōne illā potuisset lineā sequi, qua peruenirent ad eā, qui Mariam secundū carnē genuit, nisi potiorē illam æstimaret genituram, quæ est fidei siue promissionis, q̄ est auditio siue obseruatio verbi dei? Siquidē & ipse dñs hoc attestat, nosq̄ cognoscere vult, q̄, vbi ex tollēs quæ dā mulier vocē de turba, dixit: Beatus vēter q̄ te portauit, & vbera quæ suxisti, Quinimo, ait, Beati q̄ audiunt verbū dei, & custodiunt illud. Et alibi: Quicūq; em̄ fecerit voluntatē patris mei q̄ in cœlis est, ipse meus & frater & soror & mater est. ¶ Felices itaq̄ quoq; etsi caro patres siue gñationem Iesu Chri non cōtingit, anima tñ audiendo & custodiendo verbū dei, mater facta est eiusdē Iesu Christi: felicissimi vero, q̄ vtroq; modo patres siue parētes sunt tanti filij, quoq; notissimi sunt hi duo magni patriarchæ, quoq; noia sic insigniter enūciant in capite libri huius filij Dauid, filij Abrahā, Et de genitura quidē

carnis veritas nostra assertione nō indiget, quod secundū illā beata virgo Maria ipsorum filia sit vel fuerit: de illa vero, qua secundū fidem siue obseruationē verbi dei quælibet anima fit mater eiusdē Iesu Christi, non superfluum est memorare, quomodo illorum filia fuerit: videlicet habendo fidē, habendo humilitatē, facta est filia Abrahā, filia Dauid. Habuit em̄ fidem, quæ angelo, sibi inaudita cunctis seculis euangelizanti, imo deo, cui Abraham crediderat, loquēti sibi per angelū, velociter credidit. Habuit humilitatē, quæ audiens & credens sese fieri matrē domini, ancillam professa est: Ecce, inquiens, ancilla dñi, secundū similitudinem patrum suoq; iam dictorum, Abraham atq; Dauid: quoq; quanta fuerit humilitas, ex ipsoq; verbis palàm innotescit. ¶ Deniq; pater eius Abraham, dū de us cū ipso, & ipse cū deo sermocinaretur, & amicus haberetur, inter cætera dixit: Quia semel cœpi, loquar ad dñm meum, cū sim puluis & cinis. Porro Dauid cum esset vnctus rex electione dñi, & Saul persequeretur eum: Quem persequeris, ait, rex Israel? quē persequeris? Canem mortuū & pulicem vnū. Iam deniq; intus docuerat eos deus inuisibilis, qui ex eis nasciturus erat homo visibilis, mitis & humilis, sicut dicturus erat ipse: Discite à me, q̄a mitis sum & humilis corde: similemq; sibi matrem p̄parauerat, quæ veraciter diceret, Quia respexit humilitatē ancillæ suæ. ¶ Considera nunc initiū hoc siue caput euangelij, quantis vel qualibus titulis illustratū sit. Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij Abrahā. Quatuor insignia fuut notissima gloriæ & honoris huius filij hominis, q̄a deus est & homo, rex & sacerdos. Si rite cōsideres, nihil hoq; hic tacitū est. Nam ipso nomine, q̄d est Iesus, id est saluator, cuius nominis siue vocabuli causa est, quia saluat à peccatis eoq; rex ipso, inquā, nomine, q̄d est Iesus, ex ipsa causa nominis, quæ est saluare à peccatis, q̄d facere est solius dei, deus esse asseritur, deus verus esse cognoscit. Porro sequēti noīe, q̄d est Chrūs, & interpretatur vnctus, p̄dicatur vnctus rex, vnctus sacerdos, rex & sacerdos, qui patribus suis iure successit, patri regi, patri sacerdoti, regi Dauid, Abrahę sacerdoti, quod p̄dicat hic titulus rutilans, & taliter enuncians, filij Dauid, filij Abrahā. Rex nanq; Dauid, sacerdos Abrahā fuit: quippe qui obediens & fidelis, filiū suū deo in holocaustū obtulit. Primogenitus quippe fuit Tharæ patris sui: & secundū morē, quo primogeniti vsq; ad id tēporis sacerdotes fuisse traduntur, ipse sacerdos fuit, & post illū Isaac: sed hæc primogenita Esau propter gulam perdidit. Hoq; patrū siue patriarchaq;, qui vtiq; homines fuerūt, iste filius & ipse homo est, siue filius hominis, quia verā de carne illoq; carnem assumpsit. ¶ Sunt igitur quatuor (vt iam dictū est) insignia p̄senti titulo spectāda: quia deus est & homo, rex atq; sacerdos. Hic homo & in Sion natus est, & ipse fundauit eā altissimus. Iste sacerdos semetipsum obtulit, & sacrificatus est tanq̄ vitulus. Iste rex tanq̄ leo siue catulus leonis, ad p̄dam ascendit, apertis in morte sua dormiens oculis, & spoliato inferno surrexit à mortuis. Hic deus, vt aquila volans, super oēs cœlos ascendit. ¶ Secundum quatuor ista naturæ vel officij sui noia, quatuor nobis sacramēta pietatis necessario credenda proposuit, scilicet incarnationis siue natiuitatis, passionis, resurrectionis, ascensionis: quorū nullū Christiano ignorare licuit vnq̄ aut licebit. Ex istis cognoscitur Iesus Chs qualis sit, scilicet vere bonus, & vere fortis: quia tanq̄ bonus propter nos homo fieri, & passionē subire voluit: & tanq̄ vere fortis, victa morte, resurrexit & in cœlū ascendit. ¶ Et quia talis exinde cognoscit, ecce quatuor vnius animalis facies intuemur vbi Ezechiel prophetā loquitur: Similitudo vultus animaliū, vultus eoq; facies hominis & facies leonis, facies vituli & facies aquilæ desuper. Nā licet quatuor animalia dixerit, in primis tamē animal vnū vult intelligi, quēadmodū longe infra, cū dixisset, Facies vna facies Cherub, & facies secunda facies hominis, & in tertia facies leonis, & in quarta facies aquilæ, ipsum est (ait) animal q̄d viderā iuxta flumen Chobar. Animal vnū, vnus est Iesus Chs: Quatuor facies siue quatuor animalia, quatuor iam dicta sunt vnius eiusdēq; Iesu Christi sacramenta. Facies istæ fulgent super iustos, q̄a Iesus Christus videt eos, sicut scriptū est: Oculi dñi sup iustos. & videdo illos cōformes facit sibi, siue cuilibet ex istis faciebus suis, multo efficacius q̄ sol specular penetrat, suāq; in illo imaginē format. Vidit iustū beatū Matthæū, sicut ipse de semetipso: Cū, inquit, trāsiret Iesus, vidit hominē sedentē in theloneo, noie Matthæū. vidit, inquā, istū sol verus, & in specular pectoris eius faciē formauit hoīs: vidit aliū & in illo figurauit faciē suam, faciē leonis: vidit aliū, & in illo expressit faciē aquilæ volantis. Isti sunt quatuor euangelistæ, qui secūdarie quatuor animalia dicūtur. Nā prima quatuor quæ iā dicta sunt, sacramēta, quatuor facies sunt, & animal vnū est Iesus Chs. ¶ Da nid hunc hominē siue hominis mysteria, hominis inquā & sacerdotis, regis & dei sacramenta mirabiliter ore prophetico simul cū psalterio decachordo cecinit, calamoq; conscripsit, & ipsa quatuor vocabula, deū, hominē, regē, sacerdotē, pariter expressit. Exēplo gratia: Homo natus est in ea, & ipse fundauit eā altissimus, illic hominē enunciauit. Ascē-

Maria filia Dauid & Abrahæ tā carne q̄ fide

Luc. 1.

Humilitas Abrahæ & Dauid. Gene. 18. 1. Reg. 24 Matth. 11.

Luc. 1.

Quatuor insignia maxima gloriæ & honoris filij hoīs Matth. 1.

Abrahā sacerdos fuit Gene. 22.

Quatuor sacra pietatis nobis necessaria.

4. euangelistæ scdm. 4 facies animalium. Ezech. 1. 10

Psal. 33

Matth. 9

Testimonium Dauid dicentis, 4. aialibus seu sacramentis. Psal. 96. Gene. 49

Psal. 86.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iohã.3 Pſal.2.19 20.23.109. Cur Dauid præponit Abrahæ.

dit deus in iubilatione,illic deũ hanc ipſam perſonã nuncupauit.nam qui deſcendit,ipſe eſt & qui aſcendit.Ego aũt conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montẽ ſanctũ eius.Itẽs Domine,ſaluũ fac regem.Domine,in virtute tua lætabitur rex.Et alibi:Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ.illic regem pronunciauit.Iurauit dñs & non pœnitebit eum,tu es ſacerdos in æternũ ſecundũ ordinem Melchiſedech.illicſacerdotẽ edixit.¶Itidẽ ſacramenta ſiue myſteria hoĩs ſiue ſeminis Abrahæ,dei ſiue volantis aquilæ,ſacerdotis ſiue vituli,regis ſiue leonis:ſacramẽta,inquã,ſiue myſteria incarnationis vel natiuitatis,paſſionis,reſurrectiõis & aſcẽſionis eiuſdẽ Ieſu Chri filij ſui,propheticõ(vtiã dictũ eſt)& corde cõcepit,& ore peperit aĩa huius beati Dauid,cũctisq; venturis poſt ſe ſeculis legẽda vel canẽda cõſcripſit.Hoc Abrahã non fecit,licet propheta fuerit, quippe q; nec literas habuit.Primus nãq; Moſes longe poſt illũ,ſcribẽte digito dei,literas

Exo.24.32 accepit.Recte igitur,licet Abrahã fuerit anterior q̃ Dauid,nõ dixit euangeliſta,Ieſu Chri filij Abrahã,filij Dauid:ſed ordinẽ præpoſterãs,filij Dauid,inquit,filij Abrahã. Præterea & illud ſciendũ,qa cũ iſti duo ſint patres,ad quos eiuſdẽ Ieſu Chri promiſſio facta eſt, verbũ eiuſdem promiſſionis ad Dauid non paſ⁹ auctum eſt.Nam ad Abraham dictũ eſt:

Gene.22. Pſal.131. In ſemine tuo benedicentur oẽs gentes.ad Dauid:De fructu ventris tui ponã ſuper ſedẽ meã.Plus eſt eſſe regẽ ſeminis Abrahæ,q̃ eſſe ſemen Abrahæ.Vnde recte dixerim,qa verbum promiſſionis non paſ⁹ auctũ eſt ad Dauid.Sed & hoc inferã,quia plus eſt eſſe patriarcham,regẽ,prophetã atq; pſalmiſtã,quod fuit vel eſt Dauid,q̃ eſſe tãtummodo patriarchã & prophetã,quod fuit vel eſt Abrahã.Ita per omnia rationabiliter diuinus euãgeliſta prouidit,vt dicere mallet,filij Dauid,filij Abrahã,q̃ filij Abrahã,filij Dauid.His in titulo latius p̃miſſis,nunc in ipſum generationis librũ pergendũ eſt.¶Abraham genuit Iſaac.Iſaac aũt genuit Iacob.¶De vtroq; cum dicit,genuit,perpulchrũ eſt ſubintelligere,

Iſaac & Iacob filij p̃miſſionis Roma.9. quẽ in promiſſione accepit,& in ſacerdotẽ deo ſacrauit.Quæ pars decoris ſiue genituræ decentis,maxime decet librũ generationis Ieſu Chriſti,quia videlicet,quẽadmodũ Apoſtolus dicit,Non qui filij carnis,hi filij dei:ſed qui filij ſunt promiſſionis,æſtimãtur in ſemine.Quomodo Iſaac quẽ genuit Abrahã,& Iacob quẽ genuit Iſaac,nõ filij carnis,ſed filij ſunt promiſſionis? Videlicet,quia non ſolũmodo ſuſceperunt hæreditatẽ paternæ fidei,verumetiam non tam vſu naturæ,q̃ dono gratiæ prouenit hoc ipſum q̃ geniti ſunt.

Gene.25 Deniq; & Abrahã ſterilem coniugem Saram,& Iſaac ſterilẽ habuit Rebeccam.Deprecatus eſt(ait ſcriptura)Iſaac dñm pro vxore ſua,eo q̃ eſſet ſterilis.Qui exaudiuit eum,& dedit conceptũ Rebeccæ.¶Et Iſaac quidẽ filium ſuum Iacob ſacerdotẽ verbo ſacrauit, indutũ veſtibus Eſau valde bonis,quas Rebecca apud ſe habebat domi,in quibus ille,cũ eſſet primogenitus,ſecundũ morẽ(de quo iam ſupra dictũ eſt)debuerat ſacerdotio fungi:ipſe aũt,videlicet Iſaac,vt verbo cõſecraretur vel benediceretur à patre,opus nõ erat quia cũ fuiſſet oblatus in holocauſtũ domino,in typũ huius filij venturi Ieſu Chriſti,extunc plusq̃ ſacerdos erat,id eſt,non tantũ ſacerdos,veꝝ & hoſtia.De eo q̃d iam dixi,qa

Roma.9. & Abrahã Iſaac,& Iſaac Iacob in promiſſione accepit,Apoſtolus ita ſcribit:Promiſſionis eĩ verbũ hoc eſt:Secundũ hoc tẽpus veniã,& erit Saræ filius.Non ſolũ aũt,ſed & Rebecca,&c.vſq; ad id,Nõ ex operibus,ſed ex vocante dictũ eſt ei,qa maior ſeruiet minori, ſicut ſcriptum eſt:Iacob dilexi,Eſau aũt odio habui.¶Iacob aũt genuit Iudam & fratres

Ceſſatio ſacerdotij in generatione Iudæ Gene.49 eius.¶In generatiõe Iudæ & fratrũ eius ceſſauit mos ille antiquus,quo(vt iam dictũ eſt) eatenus primogeniti ſacerdotio fungebant.Ruben quippe,q; erat primogenitus,ipſe peccauit:& propterea benedictionẽ ſacerdotalẽ nõ promeruit,imo diminutionẽ acquiſiuit. Effuſus es(inquit pater)ſicut aqua,nõ creſcas,qa aſcendiſti cubile patris tui,& maculaſti ſtratũ eius.Nec vero ita ceſſauit prior ille mos ſacerdotij,vt ſaltẽ iunior quiſq; ex illis fratribus ſacerdotio fungeret,velut idẽ iunior Iacob amoto Eſau:ſed & ipſum ſacerdotiũ

Exod.5 omnino ceſſauit,quãdiu in Aegypto fuerunt,vbi vendiderãt Ioſeph fratrẽ ſuũ,vſquedũ vociferantibus illis ad dñm & dicentibus:Eamus & ſacrificemus dño,ſurgegeret ſacerdos Aaron frater Moſi,de tribu Leui. Tribum illam tulit dñs pro cunctis primogenitis filiorũ Iſrael:fueruntq; filij Leui interim ſacerdotes & miniſtri ſcriniarij pro cunctis primogenitis,donec veniret primogenitus iſte filius hominis,ſacerdos gloriæ & honoris,

Filij Leui pro cũctis primogenitis. Matth.1. Lucæ.2 Pſal.109. Ordo Melchiſedech. ſuũq; amotis vicarijs ſuſciperet ſacerdotiũ.Quod innuẽs diuin⁹ euãgeliſta,cũ dixiſſet de Maria,quã vtiq; virginẽ cõcepiſſe narrauerat,Et peperit filiũ ſuũ,cõtinuo nõ otioſe addidit,primogenitũ,vt ſubintelligat prudẽs auditor,& idcirco ſacerdotẽ dignũ,in quẽ dictũ eſt:Iurauit dñs & nõ pœnitebit eũ,tu es ſacerdos in æternũ,ſecũdũ ordinẽ Melchiſedech.Quis aũt ordo Melchiſedech fuit,niſi offerre ſacrificiũ panis & vini iure primogeniti? Primogenitus nãq; fuit Noe,vt doctiſſimi perhibent,idẽ,qui alio noĩe dictus eſt Sem.

1.Para.5 Quæ ergo fuerũt primogenita,q̃ data ſunt Ioſephi? Sic eĩ in Paralip.ſcriptũ eſt:Ruben quippe fuit primogenitus Iſrael,ſed cũ violaſſet thorũ patris ſui,data ſunt primogenita

eiu

eius filijs Ioſeph,filij Iſrael,& non eſt reputatus in primogenitũ.¶Quæ,inquã, fuerunt primogenita,quæ data ſunt filijs Ioſephi? Nimirũ non ipſum ſacerdotium,quo nullus eorum(vt iam dictũ eſt)in Aegypto functus fuiſſe legitur,ſed illa pars vna,quã dixit ad eundem Ioſeph filiũ ſuũ,benedicẽs filijs eius,& cõſtituens Ephraim ante Manaſſen:Ecce ego morior,& erit deus vobiſcum,reducetq; vos ad terram patrum veſtrorum.Do tibi partẽ vnam extra fratres tuos,quam tuli de manu Amorræi in gladio & arcu meo. Partis illius euangeliſta meminit,cũ dicit:Venit Ieſus in ciuitatẽ Samariæ,quæ dicitur Sychar,iuxta

Primogenita data filijs Ioſeph. Gene.48 Iohan.4. p̃dium,quod dedit Iacob Ioſeph filio ſuo.Ergo vſq; ad tẽpora illa virtũq; primogenitis veniebat,& honor ſacerdotij,& extra fratres ſuos poſſeſſionis vna pars.Et quidẽ benedixit eũ Iacob benedictionibus dulciſſimis,ita cõcludens:Fiant in capite Ioſeph & in vertice Nazaræi inter fratres ſuos.¶Sed quia nihil tale de illo ſcriptũ eſt,quale eſt,ædificare

Gene 49 altare dño,& inuocare nomen domini,quod feciſſe patres,Abraham,Iſaac & Iacob,ſcriptura patenter aſtruit,decimasq; & hoſtias offerre,quod votũ primus Iacob dño vouit,

Gene. 12 26.35.38 palam conſtat,quia ſacerdotiũ primogenitoꝝ (ſicut iam dictũ eſt)in Iacob ceſſauit,& interim filij Leui primogenitoꝝ fuere vicarij,donec veniret iſte primogenitus & vnigenitus virginis,primogenitus & vnigenitus dei.¶Quoniã intentio præſentis operis iuxta

Cur facies leonis primo ponit. propoſitũ tendit ad gloriã & honorẽ filij hominis,& quatuor facies(de quibus iam ſupra dictũ eſt)inſignia ſumma ſunt eiuſdẽ gloriæ & honoris,non præterire libet,quia tam hic in benedictionibus Iudæ,prima ſeſe offert facies illius animalis,facies leonis.Nã vt Iohã

Apoc.4 nes ait in Apocalypſi,animal primũ ſimile leoni.Et quidẽ Ezechiel prius enunciat faciẽ leonis,ſed illam eſſe,vel nõ eſſe faciem primã,nequaq̃ dicit,vbi ſic ait:Similitudo vultus eoꝝ,facies hominis & facies leonis,facies bouis & facies aquilæ.Sed & alibi prius neque

Ezech.1. Ibid.10 hominis,neq; leonis,ſed vituli faciẽ dicit:Facies vna,facies Cherub,id eſt,bouis ſiue vituli:& facies ſecũda,facies hominis:& in tertia facies leonis &c.Cũ ergo ſolus Iohãnes faciem primã dicit faciẽ leonis,conſtat quia nõ ſecundũ ordinẽ,quo celebrata ſunt ſacramenta incarnationis,paſſionis,reſurrectionis & aſcenſionis Ieſu Chriſti,ſed ſecundũ ordinẽ ſcripturæ Moſi taliter exprimit:Et animal primũ ſimile leoni,& ſecundũ animal ſimile vitulo,& tertiũ animal habens faciẽ hominis,& quartũ animal ſimile aquilæ volãti.

Apo.4 ¶Nã ecce primo loco facies leonis:Catulus leonis Iuda,ad p̃dam fili mi aſcendiſti.Requieſcens accubuiſti vt leo,& quaſi leæna.Ecce aũt facies ſecũda,facies vituli,quẽadmodũ dicit:Et ſecundũ animal ſimile vitulo.Si ſacerdos peccauerit,delinquere faciẽs populum,vel ſi omnis turba Iſrael ignorauerit,& per imperitiã fecerit q̃d contra dñi mandatũ eſt,offeret pro peccato vitulũ immaculatũ dño &c.quæ miro modo & ordine vere ſacro & myſtico figurant ſacramentũ paſſionis Ieſu Chriſti:cuius ſanguis ſecundũ quod ritus ille ſignificat,emundauit cõſcientiã noſtrã(ait Apoſtolus)ab operibus mortuis.Por-

Gene.49 Leuit.4 Hebræ.9 ro facies tertia facies hominis,ſufficienter exprimitur in Deute.his verbis:Prophetam de gente tua & de fratribus tuis,ſicut me,ſuſcitabit tibi dñs deus tuus &c.Cum eĩ dicit,ſicut me,nihil illi deeſſe teſtatur de veritate naturæ humanæ.Faciem quartã,faciem aquilæ volãtis,patenter habemus in verbis iſtis cantici Deuteronomij:Sicut aquila prouocãs

Deute.18 Deute.32 ad volandũ pullos ſuos,& ſuper eos volitãs,expandit alas ſuas,& aſſumpſit eos,atq; portauit in humeris ſuis.¶Plane ad gloriã ſpectat & honorẽ filij hominis Ieſu Chri,q̃ nõ ſolum prophetæ & pſalmi,de q̃bus iam ſupra dictũ eſt,verumetiã primus ipſe Moſes,qua

Lex Moſi de Chro. tuor hæc ſcripſit ſacramẽta pietatis:quoꝝ ſine fide homo non viuit,quoꝝ ex notitia cognoſcitur bonitas & fortitudo talis hominis,tanti dei,talis regis,tanti pontificis.Quæ nõ

Luc.24 ignorãs ipſe,q̃m neceſſe eſt,inquit,impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege Moſi & prophetis & pſalmis de me.¶Iudas aũt genuit Phares & Zaram de Thamar.¶Nota hiſtoria eſt,q̃ Thamar nurus fuerit Iudæ,& q̃ ex ea genuerit Phares & Zara,neſciẽs q̃ eſſet

Gene.38 nurus ſua,q̃ dum cõcepiſſet hos geminos,nũciatũ eſt Iudæ,Fornicata eſt Thamar nurus tua,& videt vterus eius intumeſcere.Et ille:Producite,inquit,eã vt comburat.Nec mora rem cognoſcẽs,Iuſtior me eſt,quia nõ tradidi eã Sela filio meo.Quis aũt neſciat,q̃ ex illa fornicatione nati ſunt Iudæi,imo & tota fere nobilitas Iudaici generis,vniuerſa progenies regalis?¶Quid igitur Iudæi,oĩbus hominibus moleſti,cum moleſti eſſent deo ac

Iudæi ex fornicatione nati. Iohan.8 dño noſtro,iactitabãt,dicẽtes,Semen Abrahę ſumus,nos ex fornicatione nõ ſumus nati? Et ille quidẽ:Scio,inquit,qa filij Abrahæ eſtis.nõ tamen dixit,ſcio quia ex fornicatione nati nõ eſtis.Nã reuera fornicata eſt Thamar,quæ concepit eos.& iſtud cõmemorando poterat cõfutare ſuperbos,niſi q̃ prior ipſe facere debuit,q̃d docet per Apoſtolũ ſuũ,di-

2.Cor.6 centẽ:Nemini dantes vllam offenſionẽ.Porro nebula fornicationis illius,nõ ſolum non obſcurat gloriæ & honoris filij hominis claritatẽ,verumetiã illuſtrat bonitatis eius dignationẽ,qa ſicut pro peccatoribus homo fieri,ita de peccatricibus naſci dignatus eſt.Hanc

Quatuor mulieres eius gratiã euangeliſta nõ paruipendẽs,nosq; eam agnoſcere volens,ſolas eiuſmodi mu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

In genealogia Chri reprehẽsibiles. Iosue. 2. Ruth Moabitis. Deut. 23

lieres assumit in hac genealogia saluatoris, quales scriptura reprehẽdit, Thamar & Rachab, Ruth & Bethsabe. Nã Salmon(ait) genuit Booz de Rachab, quã cõstat fuisse meretricẽ, & de ruinis Hierico saluatã esse per fidẽ. Booz genuit Obed ex Ruth, quã cõstat fuisse Moabitidẽ. In qua mirabile cõtigit illud, q̃ compugnantibus inter se duabus legis diuinæ sentẽtijs, ipsa in salutẽ euasit. Nam lex dicit: Ammonites & Moabites etiã post decimam generationẽ non intrabunt ecclesiam dñi in æternũ, quia noluerunt vobis occurrere cũ pane & aqua in via, quando egressi estis de Aegypto, & quia cõduxerunt contra te Balaam filiũ Beor de Mesopotamia Syriæ, vt malediceret tibi. Itẽ lex dicit: Si fuerit mortuus vir absq̃ liberis, vxorẽ defuncti frater eius vel propinquus accipiet, & suscitabit semen fratris sui. Itaq̃ lex ipsa quæ damnabat eã, qm̃ Moabitis erat, suffragabatur illi vt acciperet eã Booz, qm̃ vxor propinqui fuerat: & taliter nõ solum intrauit ecclesiam domini, verumetiam principalem obtinet memoriam in ecclesia dñi, ita vt semen q̃d ex ea suscitatum est, statim secunda generatione generaret Dauid, principẽ & regem ecclesiæ domini. Siquidẽ Obed ex ea generatus, genuit Iesse, Iesse aũt genuit Dauid regẽ. Et Booz quidẽ nõ solum excusatus, verumetiã iustificatus est, ducendo vxorẽ Moabitidẽ, etenim lex (vt iam dictũ est) iustificat eum. ¶ At illũ qui prior duxerat illam, non lex iustificat, sed necessitas excusat, scilicet fames, quæ facta fuerat, & propter quã (vt scriptura refert) abijt homo de Bethleem Iuda, vt peregrinaretur in regione Moabitide cũ vxore sua ac duobus liberis. Ipse vocabatur Elimelech, & vxor eius Noemi, & de duobus filijs, alter vocabatur Maalon, & alter Chelion. Qui acceperunt vxores Moabitidas, quarũ vna vocabatur Orpha, altera Ruth: manseruntq̃ ibi dicẽ annis, & ambo mortui sunt, Cæterũ, nisi necessitas illos excusasset, nec ipsi vxores ducere debuissent Moabitidas, nec Booz lege teneretur, vel cæterorũ aliquis, vt eã acciperet iure propinqui. ¶ Ecõtra sicut peccatrices & alienigenas propter fidẽ lex dei assumpsit, & euangelista hic nominare dignũ duxit, ita quosdã domesticos feminis propter impietatẽ remouit atq̃ reiecit. Ait enĩ: Ioram autẽ genuit Oziam. Tres de medio succidit, videlicet Oziam, Ioas & Amasiam. Quã ob causam? Nimirũ propter impijssimã Athaliam matrẽ suã, cuius imitati sunt homicidia, occidẽdo prophetas dñi, sicut illa & mater eius Iezabel in Samaria. ¶ Et quidẽ Manasses quoq̃ multũ sanguinẽ iustũ fudit: veruntamen reseruatus est, quia pœnitẽtiam egit. Et hoc reuera multũ attinet ad intentionẽ euangelistæ, de qua supra dictũ est, qa nisi potiorem illã æstimaret genesim, quæ est fidei vel promissionis, quæ est auditio siue obseruatio verbi dei, q̃ illam quæ est carnis, poterat genealogiam sic texere, vt patrẽ illum cõtingeret, qui beatam Mariã secundũ carnem genuit. Qualem enĩ locũ habere deberent inter parentes carnis dñi, hi, sub quibus nec saltẽ loqui licuit prophetis verbi dñi? Deniq̃ prophetam domini, quia fuit ausus loqui in nomine dñi, prophetam & sacerdotẽ Zachariam filiũ Ioiadæ sacerdotis, Ioas interfecit, & nõ est recordatus misericordiæ, quã fecerat Ioiada pater illius secũ, sed interfecit filiũ eius. Post hunc Amasias prophetæ dicẽti sibi à dño, cur adorasti deos qui nõ liberauerunt populũ suũ de manu tua, respondit: Num consiliarius regis es? Quiesce, ne interficiã te. Et quidẽ cæteri quoq̃, pter Dauid & Ezechiã & Iosiam, oẽs peccauerunt, veruntamẽ sub illis prophetare licuit prophetis, q̃d pertinebat ad huiusmodi genealogiã, quoꝝ vnus dicit: A timore tuo dñe concepimus & peperimus spiritũ salutis tuæ fecimus super terrã: atq̃ idcirco isti soli de memoria p̃senti, de libro generationis Iesu Chri repulsi sunt, qui verbũ audire vel p̃cones verbi dei viuere passi non sunt. ⌊ Iacob aũt genuit Ioseph virũ Mariæ, de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus. Ecce scala illa quæ in somno Iacob apparuit, quãdo parẽtibus obediens ibat in Syriã, vt de sua cognatione acciperet vxorẽ. Ecce, inquã, scala stans sup terrã, & cacumen illius tangẽs cœlũ, & dñs innixus scalæ, q̃ dixit ad eũ: Ego sum dñs deus Abrahã patris tui, & deus Isaac &c. Licet & alius secundũ moralẽ intellectũ possit illius* scalæ sensus vtilis, nihilominus in hac illa, ista est gñatio Iesu Chri: & latera scalæ, summi patres vel principes sunt huius gñationis, Abrahã atq̃ Dauid, ad q̃s promissio facta est cũ iuramẽto eius q̃ repromisit. ¶ Supremus scalæ gradus, cui dñs innixus est, iste est beatus Ioseph, vir Mariæ, de qua Iesus q̃ vocat Chrũs, natus est. Quo iste deus & dñs huic innixus est? Vtiq̃ tanq̃ tutori pupillus, quippe q̃ in hoc mũdo sine patre natus est. Ita innixus est huic beato Ioseph, vt eẽt infantulo iste p̃f optimus, vt huius solatio paterno puer cũ virgine puerpera suffẽtaret. ⌊ Oẽs ergo generationes ab Abrahã vsq̃ ad Dauid generatiões quatuordecim. & à Dauid vsq̃ ad transmigrationẽ Babylonis, generationes quatuordecim. & à transmigratiõe Babylonis vsq̃ ad Christũ, generationes quatuordecim. ⌊ Quid sibi vult tam diligẽs generationũ computatio, tam diligenter facta quasi per complexionẽ siue cõclusionem computationis diuisio? Nũ frustra vel sine rationis põdere taliter digessit vel cõplexus est generationes euangelista diuinus, in quo vel per quẽ sine dubio spũs sanctus locutus est? quippe qui cum publicanus fuerit, & homo sine literis, non ab homine neq̃ p̃ hoiem, sed per ipm̃ sanctum doctus est, vt scriberet. Sine dubio quicq̃d loquit̃ pondus habet, & hoc ipm̃ quod nunc ait, vim sensus continet, quam non prẽterire libet. Arbitramur enĩ, imo & experimẽto didicimus, plerosq̃ mirari, cur benignitas dei promissionem suam implere, s. incarnationem filij sui, verbi sui, mundo exhibere tam diu distulerit. Nimirũ qui paratus studet esse vel cupit rationem reddere omni poscenti de iustitia fidelis dei, q̃ repromisit, ecce per istas τεσσαρεσκαιδεκάδας subtiliter animaduertere potest, illud magis esse mirandum, in gloriã & laudẽ iusti, & vt iam dictũ est, fidelis dei, quod immutabilis præstitit, & stabilis in promisso vel proposito suo permansit, cũ ab illis q̃bus promiserat multipl̃r, & nimis grauiter offensus fuerit. Offensiones illas numerus iste quatuordecim generationũ triplicatus subtiliter infinuat. ¶ Quærat igit̃ aliq̃s: Cur deus tam diu Chr̃m suum distulit? Cur non primis parentibus, q̃bus promiserat, continuo dedit? Cur non statim vel in breui de aliquo illoꝝ beata virgo nata est, quæ Chr̃m conciperet & pareret? Hoc enĩ diffiderabat ille, q̃ cum mitteret ad Pharaonem, Obsecro (inq̃t) dñe, mitte quem missurus es. Et continuo sequitur: Iratus dñs in Moysen ait: Aaron frater tuus Leuites, scio quod eloquens sit, &c. Ac si diceret: Me dicente, obsecro dñe mitte quem missurus es, dñs iratus erat: & idcirco de eo quod obsecrabat, nec saltem responsum vllum dedit, sed alia dixit: Et quam ob causam dñs iratus erat? Videlicet propter peccatum domus Abrahæ, Isaac, & Iacob, q̃bus promiserat, qa filij Iacob frẽm suum Ioseph, per inuidiam in seruũ vendiderant, & ille quatuordecim annis seruierat. Cum enĩ sedecim esset annoꝝ tunc vẽditus est: & quando eductus de carcere stetit in conspectu regis Pharaonis, triginta annoꝝ erat. ¶ Itaq̃ sicut quodam loco iustus iudex, id est, dñs dicit: iuxta numerũ dierum quadraginta q̃bus considerastis terram, annus pro die imputabitur, & quadraginta annis recipietis iniq̃tates vestras, ita & illic iustum esse arbitremur iudicium, vt diceret: Iuxta numerũ quatuordecim annoꝝ, q̃bus seruiuit vxnundatus Ioseph, generatio pro anno imputabit, & quatuordecim generationibus semen quod promisit patribus vestris, differetur, quod est Chrus. Igit̃ ab Abrahã (inq̃t) vsq̃ ad Dauid generationes quatuordecim, subaudit̃, & Chrus non venit, & eo vsq̃ distulit eum iratus dñs, vnde & Moyses loco supradicto congemuit. ¶ Porro, Dauid in quem generationes quatuordecim terminatæ sunt, cum iam & ipse promissionem accepisset eandẽ cum iuramento dñi, peccauit & ipse non minus q̃ priores illi. Vriam Acthæum percussit gladio, & vxorem illius tulit, & interfecit eum gladio filioꝝ Ammon. Itaq̃ non minus super hoc irasci debuit dñs, q̃ dudum fuerat iratus, & idcirco à Dauid vsq̃ ad transmigrationem Babylonis ait generationes quatuordecim, & Chrus non venit. ¶ Porro, in transmigratione Babylonis, quæ pœna fuit, transmigratis illis, non minoris erat peccati vel criminis, q̃d reges Iuda, maximeq̃ Manasses, sanguinẽ innoxiũ fuderãt multũ, donec implerent Hierl̃m vsq̃ ad os, absq̃ peccatis suis, q̃bus peccare fecerunt Iudã, vt facerent malũ corã dño. Igit̃ & à transmigratione Babylonis, ait, vsq̃ ad Chr̃m, generationes quatuordecim subaudit̃, & nisi post tot generationes idem Chrus venit. Et q̃dem tunc temporis funestus Herodes multo sanguine terrã cruentabat: sed impietas eius, generi Abrahæ vel semini Dauid imputari non debebat, vt propter illum Chrus differret, quippe q̃ non Iudæus, sed alienigena erat, vtpote patre Idumæo, & matre ortus Arabica. ⌊ Iacob (inq̃t) genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus, q̃ vocat Chrus. ⌋ Virũ Mariæ cũ dicit, magnũ & verꝝ nomen beato Ioseph attribuit, quia si est vir Mariæ, est & pater dñi. An non & lex hoc edicit, quod ea quæ desponsata est, iam vxor sit? Si puellam (inq̃t) virginẽ desponderit vir, & inuenerit eam aliq̃s in ciuitate, & concubuerit cũ ea, educes vtrũq̃ ad portã ciuitatis illius, & lapidibus obruent. Puella, quia non clamauit, cum esset in ciuitate: vir, q̃ humiliauit vxorem proximi sui. Ergo vir Mariæ Ioseph, & ipsa vxor illius. Proinde nec iste inepte dixit: Ioseph virũ Mariæ, nec alius Euangelista mentitus est, parrẽ illum eius, q̃ ex ea natus est, Chri appellando: Et erat (inquiens) pater eius & mater mirantes sup his quæ dicebant de illo. Non solũ aũt Euangelista Ioseph virũ Mariæ dixit, verumetiã prior angelus, quod æquipollens est, Mariam coniugẽ Ioseph enuntiauit: Ioseph (inq̃t) fili Dauid, noli timere accipere Mariã coniugẽ tuam. ¶ O coniugiũ verꝝ, & sanctũ, coniugium cœleste, non terrenum? Quomodo enĩ vel in quo coniugati fuerunt? Nimirũ in eo, quod vnus spũs & vna fides erat in eis, sola illic desinit corruptio carnis. Propterea veriss̃e dixit Apl̃us: Quia primus homo de terra terrenus, secundus homo de cœlo cœlestis, non q̃d iste Iesus Chrus, q̃ ex maria natus est, de cœlo cũ carne venerit, & p Mariã quasi p fistulã trãsierit, sicut q̃dam dixerunt hæretici, sed quod coniugũ vita siue conũctio, tota fuerit cœlestis, & spũs sanctus amboꝝ coniugalis amor, quoꝝ vtriq̃ conuersatio erat in cœlis, in amborum præsidens, coniugẽ viri huius fidei cõmiserit, & de carne virginis hoiem formans

Necessitas excusat. Ruth. 1

Tres reges a linea Chri succiss. 4. Reg. 1 2. Para. 22 4. Reg. 21. 2. Para. 33

2. Para. 24

Ibid. 25.

Esa. 26.

Gene. 22. Scala Iacob generatio Christi, als, esse

Nõ sine põdere ẏ bos ũ loquit̃ Matthæus

2. Petri. 1 Matth. 5 Galat. 4

1. Petr. 2

Quæstio Psal. 88

Exo. 4

Gene. 39 Responsio Num. 14

Peccatum Dauid. 2. Regũ. 11

Pẽa regũ Iuda 4. Regũ. 21

Matth. 2

Vir Mariæ Ioseph. Deute. 22

Lucæ, 2

Coniugiũ cœleste inter Ioseph, & Mariam 1. Corin. 15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

†Paternũ

† paterno viro huic eius, q̃ nascebatur, infantis amorẽ penitus infuderit. Oẽs ergo generationes, ab Abraham vsq̃ ad Dauid, generationes quatuordecim &cætera, vt supra.

Quæstio Gene. 28.

¶Quomodo per hmõi scalã angeli dei ascenderunt & descenderunt? Iam eñ supra diximus, q̃a scala, quam vidit Iacob in somnis stantem super terram, & cacumen illius tangens cœlum, angelos quoq̃ dei ascendentes & descendentes per eam, & dñm innixum scalæ, mysteriũ fuit incarnationis huius Iesu Christi, & Ioseph, cuius cura paterna dñs de

Responsio.

Maria natus, indiguit, gradum illum scalæ fuisse, cui videbat inniti. Quid ergo significabat, quod angeli quoq̃ dei ascendebant, & descendebant per eam? Nimirũ vt subintelligas illud quod non dubiũ est: q̃a vnus idemq̃ q̃ de Maria natus est, vno eodemq̃ tpe,

1. Petri. 1

quando natus est, & angelis maior, & angelis erat minor. Ascendentes ergo, vidit angelos, id est, deũ habere supra se, in quẽ desiderant prospicere, quod reuera est ascendere: descendentes vidit eosdẽ, id est, minorẽ considerare q̃ se, hoiem vnum & eundẽ, quem-

Psal 8 Lucæ, 22

admodũ Psalmus dicit: Minuisti eũ paulo minus ab angelis. An non erat descendere, rãquã ad minorẽ siue inferiorẽ, id, quod refert euangeliũ: q̃a dum factus in agonia, prolixius oraret, apparuit illi angelus de cœlo confortans eum? Verunt̃ eo modo iam non

Psal. 8.

descendunt, non minorẽ aspiciunt, ex quo resurgente illo à mortuis, & ascendente in cœlum, factũ est quod itidem præscriptũ fuerat: gloria & honore coronasti eum, & constituisti eũ super opera manuũ tuarũ. ¶Hic nec illud præterire libet, q̃d apud beatũ Iob de

Quid ẽ extrahere Leuiathan hamo.

diabolo dñs loquit: An extrahere poteris Leuiathan hamo? Et fune ligabis linguã eius? Item: In oculis eius quasi hamo capiet eũ. Hæc nanq̃ generatio Iesu Chri ab Abraham

Iob. 40.

vsq̃ ad Ioseph virum Mariæ, de qua Iesus, q̃ vocatur Christus, natus est, quasi longa piscantis linea est, cui videlicet lineæ ferreus hamus subligatus, carne adoperitur, ob hoc vt piscis, edulio prouocatus quod foris patet, ferro seipm stranguler, quod intus latet. Diuinitas Iesu Christi quasi ferrum diabolo extitit, & hæc ex Maria veram assumendo carnis naturam, ibi fortitudinẽ suam abscondit, sine dubio futurã sciens, quod ille homicida ab initio carnem suam morte appetiturus foret, & ita quasi ferro quod intus latebat captus,

Generatio Chri secdm Lucam.

atq̃ extractus, foras mitteret, sicut factum esse credidimus, propter quod & loquimur. ¶Et ista q̃dem secundũ Matthæum genealogia Iesu Chri, linea est eiusmodi: illa vero secundũ Lucam, sursum ascendens, textura genealogiæ prolixioris, reuera quasi circulus extitit, ita vt nihil rectius, q̃ eiusdẽ generationis excursum putemus posse intelligi in verbis illis, quæ itidẽ ad beatũ Iob dñs dicit: Nunq̃d pones circulũ in naribus eius? & armilla

Ibidẽ. Lucæ. 3

perforabis maxillã eius? Quid eñ? Nonne cũ sic incipit: Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorũ triginta, vt putabat, filius Ioseph, q̃ fuit Heli, & sic finit, q̃ fuit Adam, qui fuit dei, nonne (inquã) initiũ & finẽ coniunxit, & circulũ fecit? Cum eñ vno ductu linea sic flecti tur, vt eius initium & finis coniungant: nonne circulus, verbi gr̃a, qualis est armilla, forma tur? Ecce Iesus Christus, de quo sic incepit: Et ipse Iesus incipiens quasi annorũ triginta vt putabatur, filius Ioseph: deus & homo est. Incepit autem ab homine, & in deo ductus sui finem fecit. Nonne igit quasi lineam, siue virgam longe subtilem, siue subtiliter longã auream, siue ferream, à Iesu Chro incepit, & in Iesum Chrm reduxit, dicendo, qui fuit

Insultatio contra diabolum

Adam, q̃ fuit dei, cum vnus idemq̃ Iesus Chrs, deus & homo fit, nec alterius plasma fuerit Adam q̃ huius dei? ¶Vere igit o diabole iste est circulus, quẽ deus in naribus tuis posuit: ista est armilla, qua maxillam tuam perforauit. Iunxit se initium fini, id est, deus homini, & ita hæc. s. initium & finis, occurrerunt sibi in vtero virginis, vt nares tuas transiuxas teneret firmiter circulus inflexibilis, & maxillã tuã voracẽ perforaret armilla talis, armilla gloriæ & honoris, vnde nunc vsq̃ fatuus traheris, & quod auide momorderas, retinere non valens, per maxillæ foramen emittis. Vbi vel quando hæc initij atq̃ finis coniũctio facta fit, & idem Lucas vberius scribit, & iste breuius eloquit, cum dicit: ⌊Chri autẽ generatio sic erat: Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, anteq̃ conuenirẽt, inuenta est in vtero, habens de spũ sancto.⌋ Hic amplius splendet iste liber generationis, & in hoc tota est vtilitas libri, omni legenti, vel audiẽti credere, q̃a Chri generatio sic erat, q̃a de spũ sctõ Maria virgo priusq̃ conuenirent conceperat. Quàm dissimilis gñatio hæc generationibus cæteris, generationibus q̃is rectorũ, vt fuit Abraham? vt fuit Isaac? vt fuit Iacob? vt fuit Dauid? Et q̃dem fuerit aliqua similitudo generationis, quia patres isti

Septẽ matres steriles i scripturis Iud. 13 1. Regũ. 1. 2. Regũ. 11 Luc. 1

oẽs steriles habuere coniuges, vnde & q̃ generati sunt, in plerisq̃ factis suis typum gesserunt huius Iesu Christi, q̃ vere natus est de vtero sterili. Quid eñ tã sterile, q̃ virginitas? ¶Septem matres fuisse steriles, sacra scriptura memorat: Saram & Rebeccam, Rachel, & eam quæ peperit Sampson, Annam matrẽ Samuelis, Bethsabe, quæ fuit mater Salomonis, vxor Vriæ Aethæi, & Elizabeth quæ peperit p̃cursorẽ dñi. Qui ex istis nati fuerunt, magni fuerunt, & in plerisq̃ (vt iam dictũ est) factis suis admirabiles quasdã similitudines dñi prætulerunt de virginitate nascituri, quæ naturaliter sterilis est, & nõ parit, videlicet

Isaac

Isaac & Iacob, Ioseph & Sampson, Samuel & Salomon. Iohanne, q̃ septimus extitit, maior inter natos mulierũ non surrexit, quiq̃ ipm dñm non tam factis suis, vt cæteri, significauit, q̃ digito demonstrauit. Octaua sterilis, id est, virginitas, de cognata sua sterili Elizabeth proximũ accepit testimoniũ: q̃a non erit (inqt angelus) impossibile apud deum omne verbum. ¶Fuerit itaq̃ aliqua (vt iam dictũ est) similitudo in illis, veruntamen rationabiliter hic Euangelista dicat: Chri aũt generatio sic erat: Quod est dicere: Cuiusq̃ cæterorũ generatio sic fuit, vt nullus eorũ generaret aliter, nisi conuenientibus viro & muliere, sicut naturæ vsus est, Chri autem generatio sic erat, vt anteq̃ vir & mulier conuenirent, inueniret mulier in vtero habens. Hoc est illud mirabile & inauditũ, quod Hieremias præuidens: & faciet (inqt) dominus nouum super terram, mulier circundabit virum. ¶Perspecto hucusq̃ hoc libro generationis Iesu Christi, magnum & euidens ostiũ apertum est, ad contẽplandas per ordinẽ facies quatuor vnius animalis, quod videram (inqt Ezechiel, iuxta flumen Chobar, ita videlicet, vt contẽplatio hęc summa sit nostri propositi, quod insinuat titulus præfixus huic operi, de gloria & honore filij hoĩs. Nam idẽ Ezechiel, cum dixisset, & gloria dei Israel erat super eam, videlicet portam domus dñi orientalis, protinus significans quam diceret gloriam dñi, ipsum est (ait) animal quod vidi subter deum Israel iuxta fluuium Chobar, quatuor vultus vni, &c. Iam ex hoc capitulo facies hoĩs, qualis, quàm pulchra, quam gloriosa sit, debet animaduerti, cum Euangelista dicit: Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, anteq̃ conuenirent, inuenta est, in vtero habens de spũ sancto. Ex hoc (inquam) capitulo, & deinceps vsq̃ ad passionis eius fertẽ, quæ (vt superius iam dictum est) facies est vituli, considerare libet pulchritudinem faciei huius, faciei hominis, quantum se ipse ostendere dignabitur cui cordẽ & ore clamamus, ostende faciem tuam, & salui erimus. ¶Quanta est hæc faciei huius, faciei hoĩs pulchritudo, quod inuenta est mater eius in vtero habens de spũ sancto? Magnus hic honor generis humani, quod homo nostræ naturæ, nostræ conditionis, passibilis atq̃ mortalis, incarnatus, vel conceptus est de spũ sancto, id est, non de semine virili, sed de virtute, & operatione sancti spũs. Recte ergo facies ista, tantæ pulchritudinis conscia, dicit in Canticis Canticorũ: Ego flos campi, & liliũ conuallium, id est, honor humani generis, & decus parẽtum humiliũ. ¶Tantã pulchritudinẽ, tantæ claritatis margaritã, iam tunc oculis inuidis, propalari non expediebat. Ibi eñ erat, q̃ dicere habebat: Nolite mittere margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas, & conuersi, elidant vos. Etenim, vt de cæteris interim taceã, qualis tunc erat porcus Herodes? Quales erant porci oẽs eius functi satellites? Nonne ergo fuisset hoc margaritã valde splendidã ante porcos mittere virginem prægnantẽ siue parientẽ de semetipa prædicare, vnde haberet in vtero. s. de spũ sancto? Fieret eñ inqsitio vnde concepisset, vel à quo impregnata esset, si virũ non habẽs peperisset. Igit laudi deputandũ est eius, de quo in vtero habebat. s. spũs sancti, spũs consilij, quod mater eius desponsata erat, q̃a vere secundũ hoc ipm nomen vel præconium quod dicit & est spũs consilij, dignũ se fecit, digne prouidit, vt illa desponsaret, & p hanc occasionem ab omni quæstione liberaret. Sponsus vel nomen sponsi cœlestibus nuptijs secretũ fecit: ianuas cubiculi clausas custodiuit: ita vt non foris oĩno pateret transeũtibus lux claritatis, quæ intus erat, nisi quantũ p subtiles radios ex rimis siue fenestris obliqs significari rõ postulabat. Idcirco erat desponsata, idcirco illã sponsum habere spiritu sancto cõplacuerat, vt qũo falsus fuit Saul, cũ vngeret rex Dauid, ita falleret Herodes siue habitans in Herode diabolus, in hoc sacro regis & dñi, filij dei, filij Dauid, incarnati siue nascentis ex vtero virginis. Qualiter falsus fuit Saul, cũ vngeret rex Dauid? Cũ diceret Samuel qũo vadã? audiet eñ Saul, & interficiet me. Vitulum (ait dñs) de armento tolles in manu tua, & dices: Ad immolandũ dño veni. Nimirũ iuxta hanc similitudinem spũs dñi spũs consilij, ita ordinauerit, ac si diceret in secretis suis. Virum vnum de populo accipiat virgo hæc, & sit ei desponsata, vt dum conceperit, & pepererit, dicat, quia virum duxi, quia nuptias celebraui, atq̃ ita sicut Samuelem tunc liberauit immolatio vituli, quasi ob causam nullã aliã venisset in Bethleem, ita virginẽ hãc ab omni quęstione liberet existimatio carnalis cõmertij, quasi nihil aliud in ea natũ sit, q̃ quod solet in cõiugio vel de cõiugio nasci, veruntn̄ hoc prius Ioseph nesciuit, sed post angelo in somnis euangelizãte didicit. ⌊Ioseph (inqt) fili Dauid noli timere, accipere Mariã coniugẽ tuã: Quod eñ in ea natũ est, de spũ sancto est.⌋ Timebat eñ eam accipere, nolebat eã traducere, sed volebat occulte dimittere. Hæc ille cogitabat eũ esset iustus, ait Euangelista. ¶Et reuera hoc erat iusti hoĩs, nec tantum iusti, verumetiam pij, quod hinc timebat consentire peccatis alienis, & inde abhorrebat vti pmisso vel scueritate legis dicentis: Quod si non est in puella inuẽta virginitas, ejcient eã extra fores domus patris sui, & lapidibus obruẽt viri ciuitatis eius, & morietur, q̃m nefas fecit in Israel, vt fornicaret in domo pris sui, & auferas malum de me

Matth. 11

Iohan. 1

Luc. 1

Generatio chri ẽge ab alijs differe

Hiere. 31

Ezech. 1. 10

Pſal. 79

Facies hoĩs in Chro decus gñis hũmani.

Cant. 2

Cõsiliũ spũs scti in despõsatiõe Marię

Matth. 7

1. Reg 16

Ioseph vir iust⁹ & pi⁹

Deuter. 22

dio

Universidad de Deusto
Biblioteca

dio tui. Neutrum horū facere. ſ. neq; traducere, neq; in iudicium voluit producere. Hoc vnum prælegit, hoc maluit, videlicet occulte dimittere eam, quod ad pfectam ptinet iuſtitiam. ¶ Hic pcontari libet: Quare timorem eiuſmodi deus illi euenire pmiſit? Quare non ſuenit? Quare hunc ipſum angelum, quem tandem miſſurus erat, non miſit antea, tunc. ſ. quando miſit ad virginē, quæ eiſdeſponſata erat? Videlicet, vt tentaret, & manifeſtum fieret tam ſanctis angelis, q̄ nobis hoīb⁹ de ipſo, quod eſſet iuſtus, & talis, q̄ digne ſic deberet appellari, Ioſeph fili⁹ Dauid. Sic etēm idē pater eius Dauid, maluit exulare, q̄ vti pmiſſo legis dicentis: Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Tradiderat dñs in mann eius Saul odientē, & pſequentem: & nunc (ait Abiſai) pfodiam eū lancea in terra ſemel, & ſecundo opus non erit. Ait ille: Viuit dñs, q̄a niſi dñs pcuſſerit eum aut dies eius venerit, vt moriat, aut in præliū deſcendens, perierit, propitius mihi ſit dñs, ne extendam manū meā in Chr̄m dñi. Et poſt hæc ſurrexit Dauid, & abijt ad Achis regē Geth, & habitauit cum Achis in Geth. Quomodo iſte iuſtus Ioſeph occulte dimittere eā voluit, quam habebat deſponſatam, niſi proficiſceret in regionē aliquā, ſicut fecit ille Dauid: & ſicut propter aduerſos caſus fecerunt pleriq; alij? ¶ Amplius autem ex eo filius Dauid tam inſigniter, tali in re, tali in tpe dignus fuit appellari, dicente angelo, Ioſeph fili Dauid: quia fidem habuit eandem quam habuit pater eius fidelis Dauid: Quippe q̄ prius inaudita credidit, videlicet quod ipſa, quæ conceperat, virgo eſſet: ſecundum verba hæc ſiue repromiſſionis, in qua credendo pater Abraham iuſtificatus, & amicus dei appellatus eſt, conſummatio eſt hic ſermo angeli, quem in ſomnis accepit, & ſtatim obediuit deo credulus, puellæ beneuolus, eatenus vir iuſtus, exinde iuſtiſſimus. ¶ Spūs ſanctus maxime ex hoc facto ſuo nominat, q̄a quod in ea natum eſt (ait angelus) de ſpū ſancto eſt. Antehac ſpūs dei, ſiue ſpūs dñi dicebatur, nec facile in omni ſerie veteris inſtrumenti, reperies hoc inſigne vocabulum. ſ. ſpūm ſanctum præter quod Dauid: & ſpūm ſanctum tuum ne auferas, inq̄t, à me. Nec ipſe, ſic abſolute ſpūm ſanctum dixit, ſed tuum addidit, ſicut in cæteris ſcripturis legalibus, ſiue propheticis, nuſquam abſolute ſpūs ſanctus, ſed relatiue ſcribitur (vt iam dictum eſt) ſpūs dei, ſiue ſpūs domini. Ab hoc loco fere primum ſonuit in auribus noſtris, hoc reuerendum & inſigne vocabulum, proprium atq; abſolutum, ſpūs ſanctus: vbi angelus, & ad Mariam, ſpiritus ſanctus (ait) ſuperueniet in te, & ad Ioſeph, quod ēm in ea natum eſt (inq̄t) de ſpū ſancto eſt. Quam ob cauſam? niſi quia (quod cum magna reuerentia cogitandum eſt) maxime ex hoc opere, quod in Maria operatus eſt, claruit hic ſpūs domini, quod vere ſanctus ſit. ¶ Quærat aliq̄s: Cum & pater ſpūs, & filius ſpūs: & pater ſanctus, & filius ſanctus ſit, quam ob cauſam vocabulum hoc, quod eſt ſpūs ſanctus, proprium aſſcribit perſonæ huic, & ſola hæc perſona ſic vocari debuit? Ad hæc inquam: Nimirum, q̄a tota perſonæ huius operatio, non aliud niſi ſanctificatio eſt. Hæc operationum diſtinctio diligenter animaduertenda eſt, q̄a deus omne quod factum eſt, per filium fecit, & omne quod ſanctum eſt, per ſpūm ſuum ſanctificauit. Quid enim eſt ſpiritus eius, niſi amor eius? ¶ Et quomodo creatura quæcunq; rationalis aliter, niſi amādo creatorem, potuit vnquam vel poteſt ſanctificari? Igitur quamuis & pater (vt iam dictū eſt) ſpūs, & filius ſpūs, & pater ſanctus, & filius ſanctus ſit, rēte tamen hæc ſola perſona ſpiritus ſanctus debuit nuncupari, cuius opatio propria, creaturæ ſanctificatio eſt, ſine quo nec angelus ſanctus. nec homo ſanctus eſt, quem non habēs angelus, diabolus eſt, quem non habens homo, Antichrūs vel membrum diaboli eſt. Huius ſanctificationis ſummā eſſe nemo q̄ nēſciat id quod in beata Maria natum eſt, imo & principium eiuſdem operationis, id eſt, ſanctificationis illa conceptio eſt. Deniq; ipa eſt prima, in quam iſte ſpūs illo cum dato ſuperuenit, propter quod & dicitur ſpūs ſanctus, quod videlicet datum, remiſſio eſt peccatorum. ¶ Et quidem ante illam ſuper multos venit hic idem ſpūs domini, ſed alio dato quod eſt gratiarū diuiſio. Duo quippe ſpūs huius data ſunt, alterum quod eſt remiſſio peccatorū, alterū quod iam dictum eſt. ſ. diuerſarum diuiſio gratiarū, de quo Apſus: Alij q̄dā (inquit) per ſpūm datur ſermo ſapientiæ, alij autem ſermo ſcientiæ, alteri fides, alij gratia ſanitatum, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij diſcretio ſpirituum, alij genera linguarū, alij interpretatio ſermonum: huiuſmodi gratias ante beatam Mariā plures habuerunt, & nonnulli, ex his qui habuerunt, non ſancti fuerunt, exempli gratia, vt Saul & Balaā. Datum aliud, quod ē remiſſio peccatorū, ſpūs dñi diſtulit in Chr̄i aduentum: Et de hoc eſt dictum illud. Nondum enim erat ſpūs datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus. ¶ Datum hoc, beata Maria prima omnium mortalium accepit in ipſa hora conceptionis, dicente angelo: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Ideoq; & quod naſcet ex te ſanctū, vocabit filius dei. Et reuera, vt oīno ſanctū eſſet, quod ex ea naſceret, oporrebat ipam ſanctificari, id eſt, emundari ab omni pctō, tā actua

Quæſtio

Reſponſio.

Ieu. 19. Matth. 5

1. Regū. 26

Ioſeph fili⁹ Dauid

Spūs ſctūs primū ab angelo ſic dictus

Pſal 50

Luc. 1 Matth. 1

Quæſtio

Reſponſio.

Sctificatio ꝓpria ſpūi ſancto

Duplex datum ſpirit⁹ ſancti.

1. Corin. 12.

Iohan. 7

Maria datū ſpūs ſancti in remiſſionem pecca

quod maius erat. ſ. originali. Nec vero ſolum hoc tunc accepit ſpūs datum, quod eſt remiſſio peccatorū, verūetiam illud alterū, quod eſt diuiſio gratiarū, videlicet ita vt operationem virtutum oīmodam, maximeq; fidem & prophetiam, ſiue oēm haberet propheticā grām. ¶ Nam ipa eſt prophetiſſa illa, de qua dicebat Eſaias: Et acceſſi ad prophetiſſam, & concepit, & peperit filiū. Præmiſerat aūt: Et dixit dñs ad me: Sume tibi librū grandem & ſcribe in eo ſtylo hoīs, velociter ſpolia detrahe, cito p̄dare. Et adhibui mihi teſtes fideles, Vriam ſacerdotē & Zachariam filiū Barachiæ. Quis erat ille liber grandis, quē vt ſumeret, & ſtilo hoīs in eo ſcriberet, dictū ſibi aſſerit, & adhibitis teſtib⁹, acceſſi (inq̄t) ad ꝓphetiſſam, & concepit, & peperit? Quis (inquam) erat liber ille grandis, niſi vniuerſa ſcriptura ſancta, quanta vſq; ad tēpus illud conſcripta fuerat à Moyſe & prophetis? Hunc librum ſumere iuſſit illi, & in eo ſcribere ſtilo hoīs, propheticam accipere grām, & portionem ſuam ſcribere de aduentu Chr̄i filij dei, taliter vt ab hoīe poſſet legi & intelligi. Et q̄d erat illi hoc facto accedere ad propheriſſam, quæ cōcepit, & peperit, niſi ab iſta beata virgine illū cognoſci, & ſicut cæteras ſcripturas, ita & librū Eſaiæ mente eius cōpiendi, docente illam repentina illuminatione ſupuenientis in eam ſpūs ſancti? ¶ Inde gratulat quod taliter ad hanc prophetiſſam acceſſerit, & quod huius rei teſtes habeat Vriā ſacerdotem, & Zachariam filiū Barachiæ, id eſt, oēs credentes de vtroq; populo, gentili atq; Iudaico. Vrias nanq;, quod interꝑtat lux mea deus, ipe eſt anterior populus, ſ. Iudaeus, cui ſoli quondā notus erat deus, vnde & dicere poterat, lux mea deus. Zacharias vero, quod interꝑta memor dñi, ipe eſt poſterior populus, videlicet gentilis, q̄ nunc eſt memor dñi, q̄a quod ille populus expectabat futurū, iſte nouit ac meminit iam eſſe factū. ſ. quod hæc prophetiſſa, conceperit, & pepererit filiū. Vterq; populus hodie teſtis eſt illi, quod in illo libro grandi veritatē ſcripſerit. Igitur vtrūq; ſpūs datum ſimul, accepit hæc beata virgo Maria, prophetarū prophetiſſa, & hæc eſt gr̄a plena, iuxta ſalutationem angeli, dicentis: Aue gr̄a plena, q̄a videlicet dum ſuſcepit, vel concepit verbum dei, verbū domini, ſimul accepit vtrūq; ſpūs dei datum. ¶ Secundo loco Iohannes amicus ſponſi, p̄curſor dñi, vtroq; eiuſdem ſpūs dato meruit participari ex vtero matris ſuæ, ſicut prædixerat idem angelus qui ad beatam Mariam locutus eſt: Et ſpū ſancto replebit adhuc ex vtero matris ſuæ, quod videlicet tunc mater eius præſenſit, quando exclamans voce magna, & ipa ſpū ſancto repleta: Ecce ēm (inq̄t) vt facta eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis, exultauit in gaudio infans in vtero meo: Vnde ſicut veraciter huic beatæ virgini dixit angelus, gr̄a plena, ita veriſſime dñs de illo dixit: Inter natos mulierū maior nō ſurrexit. De plenitudine gr̄æ, qua dictū ē: Aue gr̄a plena, primus ille accepit, & eodem ſpū ſanctificati ſunt, & hæc mater dñi, & ille amicus dñi. Et extunc qui prius dicebat ſpūs dei, vel ſpūs dñi, ſpūs ſanctus cœpit altius enuntiari, primū ex ore angeli, & deinde ex omni euangelio Chr̄i, quod vocabulum venerabilius ſonare non dubito omni habēti aures audiendi, licet & hoc nomen, ſpūs dei, ſpūs dñi, ſatis & multum venerabile ſit. Rationē noīs ſpūs ſancti quam diximus. ſ. remiſſionem peccatorū, ipe angelus protinus euidenter exponit, cum dicit: Pariet aūt filiū, & vocabis nomen eius Ieſum. Ipſe ēm ſaluū faciet populum ſuū à peccatis eorū. ¶ Quàm nouum nomen eſt ſpūs ſanctus, tam noua eſt hæc rō noīs, ipe ēm ſaluum faciet pp̄lm ſuum à peccatis eorū. Nusq̄ ēm in lege aut prophetis remiſſio peccatorū (quod datum eſt ſpūs ſancti præcipuum) verbis enūtiat tam manifeſtis. ¶ Quam aliā ſiue meliorē quærere debemus nouitatē, in verbis illis ſancti & veri dicētis: Qui vicerit, faciā illū columnā in tēplo dei mei, & foras non egredietur amplius, & ſcribam ſup eū nomē dei mei, & nomē ciuitatis dei mei nouæ Hier̄lm, quæ deſcēdit de cęlo à deo meo, & nomē meū nouū. ſiue in illis apud Ezechielē promiſſis dñi: Et dabo cor nouum & ſpūm nouū ponā in medio veſtri. Quæcūq; vel quātacūq; dicant ad ſanctā nouitatē ptinentiā, ſumma oīm eſt remiſſio peccatorū, quæ hinc habet initiū vbi dixit angelus. Ipſe ēm ſaluum faciet pp̄lm ſuū à peccatis eorū. ¶ Nihilominus & hoc nomē filius dei, ſiue filius altiſſimi, nouum eſt: Sicut ēm iam de nomine ſpūs ſancti dictū eſt, ita & de iſto noīe perpendere vel reminiſci non otioſum eſt, q̄a non facile quisq̄ hoc reperiet in veteribus ſcripturis, legalibus, ſiue ꝓpheticis. Deniq; ſicut q̄ in lege ſiue prophetis dicebat ſpūs dei ſiue ſpūs dñi, nunc ex euangelio prædicat ſpūs ſanctus, ita q̄ in illis ſcripturis dicebat verbum dei, ſiue verbū dñi, nunc dicit filius dei, ex quo ſic angelus p̄nuntiauit, ideoq; & quod naſcet ex te ſanctū, vocabit filius dei. Item q̄, hic erit magnus, & filius altiſſimi vocabit. Erat plane in principio, erat de patris corde natus hic filius, hic deus: ſed erat filius occultus, deus abſcōditus, dicebatq; interdū de futuro tale quid: dñs dixit ad me, filius meus es tu, poſtula à me, & cætera, ſed vulgo non audiebat, palam non loquebat, neq; cognoſcebatur. ¶ Et idcirco confeſſio nominis eius, non eo iure, quo nunc exigitur, ab hoībus exigebatur. Ex quo is, qui erat ex deo genitus, factus eſt noſtræ naturæ filius, ex eo tā huius filij

Ioānes Baptiſta

Luc. 1

Matth. 11

Spūs ſctūs nomē venerabilius eſt q̄ ſpūs dei

Pſal. 2

Nomē nouum. Apoca. 3

Ezech. 36

Filij altiſſimi nomen nouum.

Nunc maior q̄ olim exigitur

cõfessio trinitatis

filij quàm eius, de quo conceptus est, spũs sancti, à nobis confessio iure exigit, sicut & patris, cuius & hic filius, & iste est spũs sanctus, vt non dicamus tantũ, sicut prius, deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob, sed q̃d clarius est, deus pater, deus filius, deus spũs sanctus in quo viuimus, mouemur, & sumus. ¶Solenne est, & illud hic ꝓpendere, cũ dicit: Pariet autem filium, qa beata Maria cœlum illud est, de quo fuerat ꝓscriptũ: Et ianuas cœli aperuit, & pluit illis manna ad manducandũ. Si em̃ cuiuslibet iusti anima cœlum est, quanto magis hæc singularis dei habitatio vel sedes? ¶Quot aũt vel quæ sunt ianuæ huius cœli, quas dñs deus aperuit? Duæ, altera mentis, altera ventris. Ianuam mentis deus aperuit, qa beata hæc credidit, quæ dicta sunt ei: Ianuam ventris aperuit, qa sine viro virgo concepit, virgo peperit, & post partũ virgo pmansit. Quis em̃ alius, nisi deus ianuam ventris sic aperiret, vt & pareret, & virgo pmaneret? Hinc est illud apud prophetã Ezechielem: Et cõuertit me ad viã portę sanctuarij exterioris, quæ respiciebat ad orientẽ, & erat clausa. Et dixit dñs ad me: Porta hæc clausa erit, & nõ aperiet, & vir non transiet p eam, qm̃ dñs deus Israel ingredietur per eam, eritq; clausa principi: Princeps ipse sedebit in ea, vt comedat panem corã dño. Per viam vestibuli portæ ingredietur, & p viam eius egredietur. Notum est ecclesiasticæ fidei celebre, & vsitatũ est in laudibus Chri, & sanctorũ patrum scriptis, qa hæc porta clausa mater est incorrupta, clausa principi, id est, ad honorẽ principis Iesu Chri, q videlicet princeps in ea sedit, quippe q à die conceptionis, in sacri ventris hospitio, nouem mensibus habitauit, & p viam vestibuli, id est, p auditũ fidei ingressus est deus & homo, vnus idemq; dñs deus Israel, vt p eam vir non trãsiret, id est, neq; in concipiendo sese insereret, neq; nascituro viam aperiret. ¶Sed ad prioris prophetiæ cap̃m reuertamur. Ianuas cœli aperuit, & pluit illis mãna ad manducandũ, & panẽ cœli dedit eis, panẽ angelorũ manducauit homo. Iudæi putauerunt Psalmistã hoc dixisse de manna illo transitorio, q̃d pres eorũ manducauerunt in deserto. Cũ em̃ curiose agentes, & otiose viuere volentes, dixissent: Quod ergo tu facis signũ, vt videamus, & credamus tibi? qd operaris? Patres nri manducauerunt manna in deserto, continuo subiunxerunt: Sicut scriptũ est: Panẽ de cœlo dedit eis manducare. Vere ita putãdo vel sentiendo multũ errabant, si tali cibo viuere existimabant etiã angelos, qm̃ continuo sequit: Panẽ angelorũ manducauit homo. Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico vobis, non Moyses dedit vobis panẽ de cœlo, sed pater meus dat vobis panẽ de cœlo verũ. Et sensus est: Panẽ illũ, de quo scriptũ est illud, q̃d mihi obijcitis: Panẽ de cœlo dederunt manducare, non ꝓterito tpe datum est, nec Moyses dedit, sed ꝓsenti tpe pater meus dat vobis. Etem̃ ego sum panis viuus & verus, q de cœlo descendi, & de isto tpe dixit spũs in Dauid, panem angelorũ manducauit homo, q̃uis verbo sit vsus ꝓteriti tpis, dicendo, manducauit, sicut mos est frequens prophetis, futura nuntiare verbis ꝓteriti tpis. Igitur quando factum est, quod dixit angelus, pariet autem filium, & vocabis nomen eius Iesum, tunc ianuas cœli dñs aperuit, & pluit nobis manna ad manducandum, panem cœli, panẽ angelorũ. ¶Secundum similitudinem illius facti, quod ita scriptum est: Mane quoq; rosa iacuit p circuitum castrorũ, cumq; operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine minutum, appellauitq; (ait scriptura) domus Israel nomen eius Man, secũdum similitudinem illius signi factum est hic. Spũs sanctus superuenit in beatam virginem, q in sanctis scripturis ꝓrorem solet significari. Et hoc fuit vtiq; rorẽ iacere in solitudine, viscerib⁹ infundi virginis solitariæ, nulliq; viro perniæ. Ille vterũ virgineũ cœlitus irrorauit, non de sua substantia, sed de naturali humore ipsius incorruptę carnis. In quo mira & magna distantia est, ab omni conceptu vniuersæ carnis, qa vim sementinã sacri corpis, non ne apparere minutum, hoc fuit adesse in eodẽ secreto verbũ subtilissimũ atq; fortissimũ, quod eidem se humori miscuit tanq̃ coagulum, vnde sicut filij Israel dixerunt adinuicẽ, manhu, ita nos & multo magis nos dicamus, q d ẽ hoc? Dicamus etiã, ꝓpter hoc: Bñdicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui, qa videlicet mulier omnis concipiẽs, de amore viri concipit: tu sola de amore dei. id est, de spũ sancto concepisti. Hoc appellamus nos domus Israel manẽs, gustusq; eius nobis quasi similæ cum melle, quo epulamur quotidie, tam auditu cœlestis doctrinæ, q̃ perceptione sacræ eucharistiæ. ¶Hoc aũt totũ factum est, vt adimpleretur, quod dictum per prophetam dicentem: Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, quod est interpretatum nobiscum deus. ¶Dictum hoc propheticum, qs non audiuit, quis non intellexit? Vbicũq; ꝓdicatum est euangelium libri huius generationis Iesu Christi, prædicatũ est etiã hoc insigne præconium, recitatumq; competens hoc testimonium veritatis, noctumq; factũ est, & in vsu habitum paruulis quoq; ecclesiæ catholicæ filijs. ¶Noli aũtẽ o lector siue auditor ꝓsentis euangelij, noli hoc tantillum respicere quod calamus hic expressit, de prophe-

Acto. 17 Maria cœlum dicit

Psal. 77 Duæ ianuę huius cœli

Ezech. 44. Porta clausa principi.

Panis cœli verus, non manna patrum, sed Chrũs est. Psalm. 77 Exo. 16 Iohan. 6

Similitudo cõceptionis Christi ad manna. Exod. 16

Luc. 1

Esa. 7.

Testimonium Esaiæ

ta grandi, de vate magno & nobili: Ecce virgo in vtero habebit, siue cõcipiet, & pariet filium, & vocabit nomẽ eius Emmanuel, licet hoc tantillũ de illo scripserit. Nõ scripti quãtitatẽ, sed scribentis perpende intentionẽ, & scito, quia dum tantillũ scribit, ad legendum ea quæ sequunt̃ te mittit. Quasi ianuam pulchræ domus aperuit, & admota lucerna, quid sit intus, familiariter significauit. Quid em̃ intus est? Quid vides? Trinam vocationẽ siue vocabuli positionẽ vides huius filij, de quo dictũ est hic per angelum: pariet aũt filium, & vocabis nomen eius Iesum. Primo, illic dictum est: Et vocabitur nomẽ eius Emmanuel. Butyrũ & mel comedet, vt sciat reprobare malum & eligere bonũ. Secundo, ibidẽ dictũ est: Voca nomen eius, accelera spolia detrahere, festina prædari. Tertio, itidem dictũ est: & vocabit nomẽ eius admirabilis, cõsiliarius, deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. Igitur vere diuinus & spiritu sancto euangelista illuminatus, lucẽ introrsus in propheticam veritatẽ breui quidem dicto iniecit, sed latam & longam domũ eiusdem propheticæ veritatis illustrauit. ¶Cũ multa scripta sint in lege, & prophetis, & psalmis, de puero hoc, quod & ipse sciens, qm̃ oportet, inquit, impleri oĩa quæ scripta sunt in lege & prophetis, & psalmis de me, sciendũ q̃ apud nullum prophetarum, in nullo psalmorũ, nusq; in tota lege, ita vt hic apud Esaiam designatur ex nomine. Vnde animaduertendũ, quia sanctus euãgelista non segniter elegit, qui hoc testimoniũ propheticũ præ cæteris in causa ꝓsenti assumere maluit. ¶De nomine Emmanuel, qm̃ hoc interpretatur, nobiscũ deus, quam interpretationẽ apponere nõ superflue curauit, idem sentimus quod de illo dicto alterius euangelistæ: Et verbũ caro factũ est & habitauit in nobis. Hoc tale vocabulum & hic sensus pulchre nobis aperit, quid mysterij contineat illud, q̃d vbi (sicut supra meminimus) appellauit domus Israel nomen cibi siue panis, quẽ dñs dedit, man, quod erat quasi semen coriandri albũ, ita subiunctũ est, gustusq; eius quasi similæ cũ melle. ¶Quid em̃ est iuxta mysterium ꝓdictũ simila cum melle, nisi caro huius Emmanuel cũ diuinitate? Qualis est gustus, vbi talis Emmanuel videtur? Etenim visio eius, & sanctorũ angelorũ & omniũ beatorũ spirituũ siue hominũ vitalis est cibus, & immortalis indeficiẽs gustus, q̃d nos & si credimus, & vtcunq; scimus, tamen impossibile est scire sicut est, donec videndo manducemus, atq; ita manducãdo experiamur, quia vere est simila cũ melle, id est, vera & munda est humanitas, cũ dulci & suaui diuinitate. ¶Et vide huius & cæterorũ nominũ q̃ pulcher & q̃ rationabilis ordo sit, quẽ dudũ in alio quodã opere ita breuiter me annotasse memini. Primũ, Emmanuel, id est, nobiscũ deus, pro causa videlicet quæ prima est in ordine, qa habitauit in nobis deus homo factus. Secundũ, accelera spolia detrahere, festina ꝑdari, ea videlicet pro causa, quia moriendo fortẽ armatũ diabolũ superauit, & spolia distribuit. Tertiũ, quia admirabilis videlicet, qa surrexit à mortuis, & ascendẽs in cœlũ, gloria & honore coronatus, sedet à dextris dei. Quartum, consiliarius ex eo scilicet q̃ dans paracletũ sanctũ apostolis suis, consiliũ habuit cum eodẽ spiritu cõsilij, de repellẽdis Iudæis, & vocãdis gentibus. Quintũ, deus, qa exinde omni mũdo vere adoratur vt deus. Sextũ, fortis, quia vere fortis in iudicio, quo expectatur, apparebit. Septimũ, pater futuri seculi, qa nimirũ peracto iudicio nõ iam vt dñs seruorũ, sed vt pater filiorũ regnabit. Octauum, princeps pacis, qa reuera laudabitur in æternũ, & grates habebit vt autor pacis, qua deo sumus reconciliati per mortẽ eius qui eramus inimici. ¶Exurgẽs aũt Ioseph à somno, fecit sicut ꝓcepit angelus dñi, & accepit coniugem suã, & nõ cognoscebat eã, donec peperit filium suũ primogenitũ, & vocauit nomen eius Iesum. ¶Pluit super peccatores laqueos, ait spũs sanctus in psalmo, statimq; subiungit, ignis, sulphur, & spũs procellarũ, pars calicis eorũ. Et est sensus: Dñs cuius palpebræ interrogant, id est, probant filios hominũ, taliter suã condidit scripturã, per quam illaqueentur peccatores, qui diligendo iniquitatẽ oderunt animã suã, quorũ curiositas, velut ignis, quorũ expositio, qua scripturas peruerse exponũt, veluti sulphur, quorũ verbositas in disputando, velut spũs est procellarũ, & ista omnia sunt in ꝓsenti pars calicis eorũ, alia vero pars reseruatur eis in futurũ. ¶Ex his fuit impurus Eluidius, cuius aduersus blasphemias virginitatẽ beatæ Mariæ insigni epistola defendit vir illustris beatus Hieronymus. Illũ, qm̃ erat peccator & iniquitatẽ diligebat, hoc dictũ euãgelistæ, & nõ cognoscebat eã, donec peperit filiũ suũ primogenitũ, sic illaqueauit, vt diceret: Donec siue vsq;, aduerbiũ, certũ tempus significat, quo completo, fiat id, quod vsq; ad illud tẽporis quod præscriptũ est nõ fiebat, velut in ꝓsenti, & nõ cognoscebat eã, donec peperit filiũ. Apparet ergo, inquit, cognitã esse post partũ, cuius cognitionẽ filij tantũ generatio differebat. Deinde nisus est approbari primogenitũ nõ posse dici, nisi eũ qui habeat & fratres, sicut vnigenitus ille vocat, qui parẽtibus solus est filius, & illos q in euãgelio memorant̃ fratres dñi, genitos fuisse ex matre dñi & Ioseph, post generationẽ Iesu Christi, procaci & hæretica lingua cõrendit. ¶Monstrũ illud, scilicet Eluidiũ totus orbis execret, sicut execratus est atq; sufficienter cõfutauit iam dictus vir catholicus atq;

verbis mũdicũ virtute multũ.

Esa. 8 Esa. 9

Lucæ. 24

Emmanuel

Iohan. 1.

Exod. 16.

Quid similitudo cũ melle humanitas cum diuinitate.

Ordo pulcher in nominibus filij dei.

Roma. 5. Ephe. 2

Psal 10

Scripturæ hæreticis in laqueũ sunt.

Eluidius cõtra perpetuã virginitatẽ Mariæ.

Cõfutatio Eluidij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

atq; orthodoxus, dicens inter cætera: Tu dicis Mariã virginẽ nõ manſiſſe? ego mihi plus vindico, etiã ipſum Ioſeph virginẽ fuiſſe per Mariam, vt ex virginali coniugio virgo filius naſceretur. Si eñ in virũ ſanctum fornicatio non cadit, & aliam eum vxorẽ habuiſſe non ſcribitur, Mariæ aũt, quam putatus eſt habuiſſe, cuſtos fuit potius q̃ maritus, relinquitur virginem eum manſiſſe cũ Maria, qui pater domini meruit appellari. Igitur natus eſt Chriſtus, & in natiuitate eius fidelis & verax comprobatus eſt ipſe qui promiſit deus. Gratulamur omnes dicentes cũ Pſalmiſta: Fidelis dñs in omnibus verbis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis. Item: Quia rectum eſt verbum domini, & omnia opera eius in fide. Quotquot eñ promiſſiões dei ſunt, ait Apoſtolus, in illo eſt. Ideo & per ipſum dicimus: Amen deo, ad gloriam veſtrã. Vere ad gloriam veſtrã quodammodo ſuperatus eſt deus licet fortior, & vicit volentẽ vinci fortis colluctator noſter per fidẽ pater Iacob. ¶Quod dicimus ita ſcriptũ eſt: Cũq; mature ſurrexiſſet Iacob, & tranſductis omnibus remãſiſſet ſolus, ecce vir luctabat cũ eo vſq; mane, qui cũ videret q̃ eum ſuperare non poſſet, tetigit neruum femoris eius, & ſtatim emarcuit. Dixitq; ad eum: Dimitte me, iam eñ aſcẽdit aurora. Reſpondit: Non dimittã te, niſi benedixeris mihi. Et ille: Si contra deum, inquit, fortis fuiſti, quãto magis cõtra homines præualebis? Et benedixit ei in eodem loco. Dixitq; Iacob: Vidi dominũ facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea. Iuxta magnũ & mirũ illud præſagiũ factũ eſt, naſcẽte Ieſu Chriſto, & victor inuẽtus eſt homo, ſiue genus Iacob, promiſſum exigens à deo, & quaſi iure ſuperatus eſt deus, promiſſi ſui debitor. Nũ parua fuit aut ignota eſt colluctatio? Nonne ſaltẽ ex eo cognoſci poteſt quod ait ad Moſen, cerno q̃ populus iſte duræ ceruicis ſit, dimitte me vt iraſcatur furor meus cõtra eos & deleam eos? Ibi nanq; fortis fuit & inualuit Moſes eodem modo, quo pater eius Iacob loco vel tẽpore iam dicto, de quo & in Oſee taliter ſcriptũ eſt: In fortitudine ſua directus eſt, cũ angelo, & inualuit ad angelũ, & cõfortatus eſt, fleuit & rogauit eũ, in Bethel inuenit eũ, & ibi locutus eſt nobiſcũ. Hinc manifeſtũ eſt, qualis luctа illa fuerit, qa fleuit & rogauit eũ. ¶Secundũ illud pſagium futuꝝ erat & factũ eſt, vt iratus deus, quia ſæpe fuit offenſus, & irritatus multis eoꝝ adinuentionibus, minaretur q̃ recederet, imo & genus Iacob diſperderet atq; deleret, & nunq̃ defuerũt in populo illo hoies, q̃uis pauci, in quibus eſſet fortitudo, id eſt, fides Iacob, luctãs & inualeſcens ad fortitudinẽ dei, & quodãmodo dicens, nõ dimittã te, niſi benedixeris mihi. Talium quiſq; fleuit & rogauit eũ, & hoc fuit inualeſcere, & fortẽ eſſe contra deum. Hic ille Moſes, de quo iam exemplũ præſtitũ eſt, fortiter luctabatur ſtans in cõfractione, id eſt, in nimia mentis humiliatione in cõſpectu eius: cũ dicente illo, dimitte me, ipſe orabat dñm deum ſuũ dicẽs: Cur dñe iraſcitur furor tuus contra populũ tuũ? Recordare Abrahã, Iſaac, & Iſrael ſeruoꝝ tuoꝝ, quibus iurasti per temetipſum, &c. Sic multoties idem Moſes fleuit & rogauit eũ, ſic Dauid fleuit & rogauit eum, ſic & alij plures fleuerunt & rogauerunt eũ quorum fletum & rogatum per ordinem narrare nimis longũ eſt. Quid multa? Contra deũ fortis fuit Iacob, nec dimiſit eũ niſi benediceret, & benedixit ei in eodẽ loco: Et itidem cõtra deũ, ſiue contra irã dei fortis fuit progenies eiuſdem Iacob, nec dimiſit eum, niſi daret Chriſtũ ſuũ, qui eſt omniũ gentium benedictio. ¶Tunc tetigit neruũ femoris Iacob vbi benedixit eũ, & ſtatim emarcuit. Quid eſt hoc, niſi quia ſic rationabiliter futuꝝ erat, vt poſtq̃ promiſſio compleretur, poſtq̃ hic Ieſus Chriſtus naſceretur, iam extunc omnis apud deum genealogiaꝝ ſeruitus diligentia pro nihilo, imo & pro ſtultitia vel fabulis haberetur? Sciendum quippe, q̃ omnis tam diligenter facta in lege tribuũ ac familiaꝝ ſiue generationum, domorum atq; cognationũ diſtinctio, verbi gratia, quod dictũ eſt de filijs Iuda, per generationes & familias, ac domos, & cognationes ſuas, tot erãt millia, maximeq; illud q̃d iuſſum eſt, vt vnuſquiſq; de tribu ac familia ſua duceret vxorẽ, in vnum & ſolum omnino Chriſtum tendebat, propter veritatẽ dei, ad confirmandas promiſſiones patrũ, vt dum veniret, dum naſceretur, non incertũ ſciri poſſet, aut dici ad gloriam & ad laudẽ iuſti & fidelis dei, qa ſicut promiſit & iurauit, ſic & fecit, benedictione qua benedicẽtur oẽs gentes mittendo de ſemine Abrahæ, de tribu Iuda, de ſtirpe ſeu de domo ac familia Dauid. ¶Poſtq̃ ergo venit, poſtq̃ natus eſt, quæ cura de illo femore, de illa tribuum, generationũ, familiarum, domorum atq; cognationũ diuiſione, ſeu ſupputatione? Imo pro extrema ſtultitia totũ illud reputandũ eſt: Stultas, inquit Apoſtolus, quæſtiones, & genealogias & cõtentiones, & pugnas legis deuita, ſunt eñ inutiles & vanæ. Igitur omniũ genealogiaꝝ finis iſte ſit, q̃d idem Apoſtolus ait: Paulus ſeruus Ieſu Chriſti, vocatus apoſtolus, ſegregatus in euangeliũ dei, quod ante promiſerat per prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis, de filio ſuo, q factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecũdũ carnẽ. Quod ſi ex ſemine Dauid, ergo & ex tribu Iuda, vt cõfirmet veritas dei, dicẽtis per os patriarchæ Iacob: Non auferetur ſceptrũ de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittẽdus eſt, & ipſe erit expectatio gẽtiũ. Quod ſi ex

Pſalm. 144 Pſal. 32.
2. Corin. 1.
Gene. 32. Luctatio Iacob cum deo.
Exo. 32.
Oſee. 12
Quõ homo inualeſcit ad deũ
Exo. 32.
Gene. 32. Generationũ cõputatio, ppter futurum Chriſtũ facta eſt.
Numer. 1. Nume. vl.
Nſic vana eſt genealogiaꝝ q̃ſtio Titũ. 3
Roma. 1
Gene 49.

ſi ex tribu Iuda, ergo ex ſemine Abrahæ, ad quẽ primũ dictũ eſt: Et in ſemine tuo benedicentur oẽs gentes. ¶Iam de cætero femur Iacob marcidũ fit, ſicut vere eſt. Nam reuera emarcuit, ita vt iã neq; rex, neq; dux, neq; propheta, neq; ſacerdos poſſit inde ſperari, & oñino vigor, ſiue viror eiuſmodi ſic defecit in illo, vt ſit infidelis, imo & infideli deterior, qui ſpem habet in carne eiuſdẽ populi, recepturus Antichriſtum, ſub nomine Chriſti. Gene. 22. Fœmur Iacob emarcuit.

LIBRI PRIMI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS LIB. II.

GLoriam dei, gloriam, quam prædicare intendimus, & honorẽ filij hominis enarraturi erant quidã cœli, iuxta illud propheticũ: Cœli enarrant gloriã dei, & opera manuũ eius annunciant firmamentũ. Eius gloriæ & honoris principium illud eſt, vnde hactenus ſermo habitus eſt, ſcilicet, quia in ſole poſuit tabernaculum ſuũ, & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. Quod expoſitione iam non indiget, quia quod ſit tanquã ſponſum proceſſiſſe de thalamo ſuo, paruuli quoq; audierunt, infantes elocuti ſunt, qui de illius ſponſi virginalibus nuptijs nati, imo renati ſunt, & adoptionis filioꝝ dei ſpiritum acceperunt. ¶Nihilominus & hoc fere omnibus notũ eſt, q̃ cœli illi, qui gloriam hanc enarraturi erant, apoſtoli fuerunt, cœli vocales, cœli eloquentes: quia non ſunt loquelæ neq; ſermones, quoꝝ non audiantur voces eoꝝ: in omnem terrã exiuit ſonus eoꝝ, & in fines orbis terræ verba eorũ. Quorſum iſtud? videlicet ad cõfilij diuini pulcherrimæq; diſpoſitionis laudẽ atq; admirationẽ, quia futurã poſtmodũ talium cœloꝝ enarrationem, taliſq; firmamenti annunciationem & auditum ſiue obauditionẽ gentium, quæ credituræ erant per voces eorundem cœloꝝ, continuo præſignauit vbi natus eſt Chriſtus, in his quæ confeſtim narrat euangeliſta diuinus. ¶Cum ergo (inquit) natus eſſet Ieſus in Bethleem Iudæ, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente venerunt Hieroſolymã dicentes: Vbi eſt q̃ natus eſt rex Iudæoꝝ? Vidimus eñ ſtellam eius in oriente & venimus adorare eum. ¶Nonne iam tunc cœli gloriã iſtam enarrauerunt? Vtiq; enarrauerũt & alios cœlos, de quibus iam dictũ eſt, enarraturos eſſe ſignificauerunt. ¶Et ſicut tunc Magi, id eſt, ſapientes vtiq; gentiles, claritatem ſiue illuſtrationẽ iſtius cœli inanimati, ſcilicet ſtellã cognoſcentes atq; ſequentes, venerunt dicentes: Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæoꝝ? ſic futuꝝ erat vt gentes illuminationem cœloꝝ, rationalium, id eſt, apoſtoloꝝ, videlicet donum ſpiritus ſancti, quod acceperant, intelligentes, venirent & pœnitentiam ſibi ad vitã donari poſtularent. ¶Item ſicut tunc Herodes propter Magos ſeu Magoꝝ inquiſitionẽ turbatus eſt, & omnis Hieroſolyma cũ illo, & quæſiuit pueꝝ ad perdendũ eum: ſic futuꝝ erat, vt gentibus euangelium Ieſu Chriſti ſuſcipientibus, eadẽ ciuitas Hieruſalẽ, totumq; regnũ Iudaicũ, ſeditionibus turbatũ, conaretur funditus exterminare prædicationẽ apoſtoloꝝ, & ipſum quodammodo occidere Chriſtũ, occidendo & crucifigendo, flagellando, & de ciuitate in ciuitatẽ perſequendo, pleroſq; ex prophetis & ſapientibus & ſcribis, quos ille miſit. Nihilominus, ſicut tunc dictũ eſt Ioſeph: Surge & accipe puerũ & matrem eius, & fuge in Aegyptũ, & ſic fecit Ioſeph ſecedens cũ puero & matre eius in Aegyptũ ſic futuꝝ erat, vt loquens in apoſtolis ſuis Chriſtus diceret, vobis quidẽ oportebat primũ loqui verbũ dei, ſed q̃n repuliſtis illud, & indignos vos iudicaſtis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes. ¶Itidem ſicut defuncto Herode, rurſus cõſurgens accepit pueꝝ & matrem eius, monitus ab angelo & venit in terrã Iſrael, ſic futuꝝ eſt, quod Apoſtolus ait: quia cũ plenitudo gentiũ ſubintrauerit, tunc omnis Iſrael ſaluus fiet. ¶Sed vt ad inceptũ reuertamur quid pertinuit ad iſtã gloriam dei ſignũ eiuſmodi, Vidimus, aiunt, ſtellam eius in oriente? Ad hæc, inquã. Multum ad rem tale ſignũ pertinuit, ſi rite recorderis, quia quãdo pepigit dominus cũ Abraham fœdus, à quo liber generationis Ieſu Chriſti cœptus eſt, & ad quẽ beati ſeminis repromiſſio facta eſt, tunc etiã eduxit eum foras, & ait illi: Suſpice cœlũ & numera ſtellas, ſi potes. Ac deinceps: Sic erit ſemẽ tuũ. In die illo, ait ſcriptura, pepigit dñs fœdus cum Abraham dicens: Semini tuo dabo terram hãc, &c. Hinc Apoſtolus: Abrahæ dictæ ſunt promiſſiões, & ſemini eius. Nõ dicit, & ſeminibus, quaſi in multis, ſed quaſi in vno, & ſemini tuo qui eſt Chriſus. Hic vnus eſt, propter quẽ omnia, & per quẽ omnia, qui multos filios in illam gloriã adducere veniebat. Vt ſicut in cœlo ſtellæ innume-

Pſal. 18
Roma. 8.
Cœli vocales.
Act. 2.
CAP. II.
Præfiguratio in Magis.
Matth. 2.
Act. 13
Roma. 11.
Fœdus dei cũ Abrahã Gene. 17 Galat. 3 Hebræ. 8

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gene.15 Cur stella Magis apparuit.

biles sunt, sic essent splendidi & incõmutabiles per ipsum, atq; ita compleretur q̃d fidelis & verax promisit: sic erit semen tuũ. ¶Recte igitur nõ qualecũq; signũ, sed nouũ sydus cæli dederũt, videlicet propter eiusmodi promissum, quodãmodo dicentes nobis: Laudate & cõgratulamini, quia fœdus, quod pepigit deus cũ Abraham, nõ fecit irritum: impleuit q̃d promisit: suspice stellas, sic erit semen tuũ. Hoc angeli scientes, eadẽ nocte primi glorificauerunt eũ, quoꝝ grandis exercitus, & magna fuit multitudo laudantiũ & dicentiũ: Gloria in altissimis deo, qui etiã cõgratulantes nobis, subiunxerũt: & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. ¶Illud quoq; ad rem pertinuit, q̃d euangelista cũ dixisset: Cum ergo natus esset Iesus in Bethleem Iudæ, statim & locũ natiuitatis & tempus expressit dicendo, in Bethleem Iudæ, in diebus Herodis. Quàm ad rẽ hoc pertinuit? Nimiꝝ ad veritatẽ eiusdẽ dei, qui per os patriarchæ Iacob, taliter prælocutus est: Non auferetur sceptrũ de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat q̃ mittẽdus est, quiq;, sicut Abrahæ; ita & Bethleemitæ Dauid promisit atq; iurauit, hũc Iesum Chr̃m de semine ei⁹ nasci. Nõ ante debebat auferri sceptrũ & dux de Iuda, donec iste veniret, alioq̃n fidelis & verax nõ appareret deus, q̃ in patriarchis & prophetis locutus est, quiq; in patriarcha memorato tẽpus ferè p̃finiuit, & in propheta, videlicet Michea, locũ p̃signauit: Et tu, inquit, Bethleem terra Iuda, nequaq̃ minima es in principibus Iuda: Exte em̃ exiet dux qui regat populum meum Israel. Nonne sceptrũ ablatum erat de Iuda, & dux de femoribus eius defecerat cũ regnaret Herodes, patre Idumæo, & matre ortus Arabica? Igit̃ dicendo in Bethleem Iudæ in diebus Herodis, scienter argumẽta p̃buit veritatis, breuiter & sufficienter edicẽs, sic oportuisse fieri, id est, tunc tẽporis debuisse nasci Christũ, quo tẽpore narrauerat eũ esse natũ, & illũ debere natiuitatis esse locũ propter veritatẽ dei, & cõfirmandas voces prophetaꝝ, fuerat aũt conceptus in ciuitate Galilææ, cui nomen Nazareth. Quãcunq; ob causam in illa ciuitate Galilææ tũc fuerint vel habitauerint Ioseph & Maria, cũ ẽnt de domo Dauid, nihilominus vt nasceret Iesus in Bethleẽ Iuda, deus miro prouidit modo, videlicet p̃phetice veritati famulãte Romano imperio. ¶Deniq; Cæsar Augustus hoc modo famulatus est illi, vt & auferret sceptrũ & ducẽ de Iuda, dando regnũ Iudææ Herodi alienigenæ, Antonio suffragãte, vnde & hic dicit, in diebus Herodis regis, & edictũ proponeret, vt describeret vniuersus orbis: q̃ causa effecit, vt ascẽderet Ioseph cũ Maria despõsata sibi vxore prægnãte, in Bethleem ciuitatẽ Dauid, eo q̃ esset de familia & domo Dauid. Sic miro modo famulatũ est natiuitati Iesu Christi & propheticæ veritati, tam Romanũ imperiũ nesciens, q̃ cœlũ inanimatũ sentiens, Romanũ, inquã, imperium, tale edictum proponendo, cœlum aũt, tale signum, id est, nouã stellam proferẽdo. Vnde propheticũ illud impletũ est: Orietur stella ex Iacob, & exurget homo de Israel. ¶Locũ ipsum Magi, licet diuinitus inspirati, nescierũt, quippe qui nõ in Bethleem, sed primũ Hierosolymã venerũt dicentes: Vbi est qui natus est rex Iudæoꝝ? Magis in sublimi q̃ in humili loco, magis in regia ciuitate q̃ in vico mediocri, magis in turba diuitum q̃ in silentio paupeꝝ nasci posse, & quærendum esse putauerunt regem Iudæoꝝ. Itaq; Hierosolymã venerunt, sed hoc tale erat, ac si paruum non attendentes virgultum, ad excelsa suspicerent ligna syluarum.

Tẽpus & locus natiuitatis Chr̃i antea prædicta sunt. Gene.49

Mich.5.

Cæsar Augustus famulatus ẽ prophetiæ de Chr̃o. Lucæ.2

Esa.10

¶Dixerat aũt spiritus sanctus per prophetam: Excelsi statura succidentur, & sublimes humiliabuntur, & subuertentur condensa saltus eius ferro, & Libanus cũ excelsis cadet. Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, &c. Et est sensus: Inter superbos erunt iurgia, contra semetipsos dimicabunt & cadent: quod tunc maxime factũ est, quando Herodes homicida, imo & paricida, ad omnẽ Dauidicæ stirpis odorẽ sæuiẽs & contra omne regium genus dentibus stridens, nec vxori pepercit, nec socero, q̃ erant regii generis, & proprios quoq; filios crudeliter morte damnauit. Vane furebat, frustra insaniebat diabolus in illa sua securi, in qua secabat: q̃a non de excelsis cedris aut robustis quercubus, sed de gracili virga, q̃ inter arbusta latebat, flos erat ascensurus, id est, nõ de superbis & purpuratis diuitibus, sed de humili virgine, qualis in plebe vix cognosci posset, Christus erat nasciturus. Hoc illi, videlicet Magi, nescierũt. Et quidẽ poterat facere deus in primis, q̃d fecit postmodũ, vt scilicet venientes illos ab oriente, cõtinuo stella, quã viderant, antecederet, vsq; dũ veniens staret supra vbi erat puer: sed dilatio hæc vtilis erat, vt interim q̃ de cœlo acceperãt signũ, audirent etiã de scriptura testimoniũ firmamentũ, q̃d æquæ nũc prodest nobis, propter q̃s est scriptũ, vt profuit illis, propter quos tũc fuit rectatũ. ¶Quid tandẽ de muneribus dicendũ, quæ illi obtulerũt? Auditũ & celebre factũ est in vniuerso orbe gaudium ipsoꝝ. Quia videntes stellam antecedentẽ se, quã viderant in oriẽte, & stantẽ supra domũ vbi erat puer, gauisi sunt gaudio magno valde, & intrãtes domũ, inuenerunt pueꝝ cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eũ: & apertis thesauris suis, obtulerũt ei munera, auꝝ, thus & myrrhã. Vere cœlitus inspirati, vere cœlesti magisterio docti, veramq; & cœlestẽ habentes materiam gaudẽdi. Quid, inquã, hic

Mystica munera Magorũ.

Num. 24 Magi cur in Hierlm quẽrierunt Christum.

hic dicendũ, nisi quia prophetæ ipsi & prophetica ipsoꝝ munera fuerũt. Veritatẽ & mãsuetudinẽ & gloriã & honorẽ protestati sunt, veritatẽ assumptæ carnis, mansuetudinem, id est, humilitatẽ passionis, gloriã regni, & honorẽ diuinitatis, vnius eiusdẽq; Iesu Chr̃i. ¶Quatuor facies vni erãt, ait propheta, facies hominis, facies leonis, facies vituli & facies aquilæ volãtis. Quatuor istas facies, quatuor cõstat esse sacramenta, quæ nescire non licet homini Christianæ professionis, scilicet incarnationẽ, passionẽ, resurrectionẽ atq; ascẽsionem eiusdẽ Iesu Christi, quaꝝ circa inspectionẽ faciẽꝝ tota versatur intentio præsentis opusculi. Faciem vnã ex his, videlicet faciem hominis, p̃sentem inuenerunt, quã & proci dentes adorauerũt, cæteras mysticis muneribus mirabiliter p̃signauerunt. Myrrha faciẽ vituli, id est, sacramentũ passionis, qua ipse sacrificandus atq; mixtura myrrhæ & aloes condiendũ erat in sepultura corpus eius. Aurũ faciem leonis, id est, gloriã resurrectionis, per quã caro, quã ex nobis mortalẽ susceperat, tantũ meliorata est, quanto auꝝ puluere seu limo terræ, pulchrius atq; p̃tiosius est. Thure faciẽ aquilæ volantis, id est, sublimitatẽ ascensionis, & confessionẽ ad dexterã patris, ex qua dato hominibus spiritu sancto, cognitus est q̃ deus sit idem filius dei, cui sacrificiũ incẽsi legitimũ iure debeat offerri, æque vt patri, & sancto spũi. ¶Et eiusmodi myrrhã tota quidẽ illi offert sancta ecclesia, dũ credens & cõfitens, q̃ vere passus, mortuus & sepultus fuerit, vitioꝝ in se mala propter eum mortificat, maxime aũt exercitus martyꝝ, q̃ gustu mortis amaro passioni eius cõmunicauerunt. Item thus eiusmodi, tota quidẽ illi offert ecclesia, credẽs & cõfitens, q̃a vere deus est, & ois in eo plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitat: maxime aũt sanctoꝝ ordo sacerdotũ, qui propter eũ cœlibẽ ducẽtes vitã, semper altari præsto sunt, offerre illi incensum dignũ, & omne sanctũ iugiter exequi sacri altaris eius ministeriũ. Itidẽ auꝝ eiusmodi tota quidẽ illi offert ecclesia, credẽs & cõfitẽs, q̃a surrexit, & immortaliter regnat q̃ mortalis & mortuus fuerat, maxime aũt regũ & principũ potẽtia diuitiũq; fidelium opulẽtia, qui ad cõstruẽdas nomini eius ecclesias, auꝝ & argentũ illi fideliter obtulerũt, domũq; eius, q̃ cũ diues esset, propter nos pauper factus est, largis donariis ditauerũt, iuxta illud propheticũ, q̃d tam secundũ literã, q̃ secundũ spũm verissimũ est. Et viuet, id est, resurget, & dabit ei de auro Arabiæ: Reges Tharsis & insulæ munera offerẽt, reges Arabũ & Saba dona ad ducẽt. ¶Recte igit̃ munera hæc ore sacro euãgelista magnificauit, & sic magnifice enũtiauit, vt dicturus, obtulerũt ei munera, p̃mitteret, & apertis thesauris suis, Nã vere thesauri fuerũt, & thesauri merenti appellari, nõ ram sistartia seu thecæ qualescũq;, qbus clausę portari poterãt species eiusmodi, q̃ corda ipsa offerẽtiũ. q̃ꝝ ex abundãtia potuerũt inuisibili deo inuisibiliter proferri causæ tã sanctæ, quas ecclesia sancta in illis speciebus visibilibus venerabil̃r intelligit. ¶Nihilominus & gaudiũ illoꝝ sic magnificauit, vt nõ cõtẽtus dixisse, gauisi sunt gaudio magno, adderet valde, q̃a reuera valde gauisi sunt, gaudio magno gauisi sunt, & gaudiũ eoꝝ fuit in spũ sancto, q̃ & iucũditatẽ & exultationẽ thesaurizauit sup eos, qbus nihil defuit de plenitudine scientiæ vel fidei, quæ à nobis exigitur diutina sanctaꝝ scripturaꝝ lectione instructis, q̃d comprobatur ex ipsoꝝ muneribus bene cõsiderantis. ¶Et vide, quãta sit distãtia in modis discẽdi, quantũ distet inter eruditionẽ illius qui p angelũ siue p hominẽ, & illius qui per solã spũs sancti reuelationẽ meret erudiri. Pastores itaq; Iudæi, quippe q̃ in regione eadẽ erãt vigilãtes, & custodientes vigilias noctis supra gregẽ suũ, non per hominẽ, sed (q̃d maius est) per angelũ, natũ sibi esse saluatorẽ Christũ dñm didicerunt: & tamen nõ adeo docti siue eruditi fuerunt, vt procidẽtes adorarẽt, aut munera offerrẽt, sed tantũmodo venerũt & cognouerũt de verbo, q̃d dictũ erat illis de puero hoc, & reuersi sunt glorificãtes & laudãtes deũ. Isti primitiæ gentiũ, neq; p hominẽ docti, neq; per angelũ, sed per spm̃ sanctũ, modo de quo iã dictum est, laudẽ perfecerunt, & tres hoies, tribus partibus orbis, Asiæ, Europæ atq; Aphricæ, fidei vel cõfessionis atq; adoratiõis exemplar existere meruerũt. ¶Interea decet reuerẽter intueri, quã veraciter sancta scriptura dixerit de isto tali filio hois: Minuisti eum paulo minus ab angelis. Deniq; vt factus erat ex muliere, factus sub lege, ita & factus est sub legibus naturæ, sub legibus infantiæ, nihil pro semetipso visibiliter agens, nihil hoibus per semetipsum loquẽs patronos habere dignatus angelos, q̃ agerẽt pro puero, loquerẽtur pro infantulo, & hoc dumtaxat in somnis, qui non p̃cellentior est modus visionis. ¶Ante & post minorationẽ talis filij, manifeste visos esse angelos legimus hominibus seruis & ancillis huius dñi, interim aũt dum minor est, nõ manifeste, sed in somnis, vbi descenderat in vteꝝ virginis, angelus dñi in somnis apparuit Ioseph, dicens: Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugẽ tuã: in somnis nihilominus eidẽ beato Ioseph: Surge, inquit, & accipe puerum & matrẽ eius, & fuge in Aegyptũ. In somnis itidẽ: surge & accipe pueꝝ & matrem eius, & vade in terrã Israel: in somnis rursus, dũ timeret in Iudæã ire, eo q̃ Archelaus regnaret pro Herode patre suo, admonitus secessit in partes Galilææ. Sic & magi isti in somnis

Quatuor facies vnius Christi. Ezech.10

Iohan.19.

Quo munera illa offert eccles sia. Coloss.2

2.Cor.8 Psal.71. Munera ista, thesauri dicta sunt.

Magi spiritu sancto edocti,

Luc.2

Infantia Christi. Psalm.8 Galat.4

Cur in somnis tunc angelus apparebat, & nõ manifeste.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mnis acceperũt responsum,ne redirent ad Herodẽ,& per aliam viam reuersi sunt in regionẽ suã. ¶Ita quasi dedignentur manifeste loqui,loquunt in somnis sancti angeli,seruis dñi sui non dedignantes,sed pro voluntate eiusdem domini sui scripturam veritatis honorantes,vt seipsos nõ tantũ seruis dñi sui,verumetiã ipso domino suo sciant & recognoscãt esse maiores,cuius videlicet maioritatis nouissimũ illic fuit indiciũ siue testimonium, vbi eidẽ dño in passione agonizãti apparuit angelus de cœlo cõfortans eũ. ¶Legimus quidem angelos ministrasse illi,cũ adhuc esset minor angelis,sicut scriptũ est,reliquit eũ tentator & accesserũt angeli & ministrabant ei:sed illud huic sensui non valde repugnat,cũ Heliæ semel & iterũ angelus eo modo ministrauerit. Proiecerat se Helias & obdormiebat in vmbra iuniperi,& ecce angelus dñi tetigit eũ,& dixit illi:Surge,comede. Respexit & ecce ad caput suũ subcineritius panis & vas aquæ. Comedit ergo & bibit,& rursus obdormiuit. Reuersusq; est angelus dñi secũdo,& similiter fecit. Quomodo Heliæ ministrauerunt angeli huic filio hominis,cũ ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus,quid mirũ si eodẽ modo ministrauerunt angeli huic filio hominis,cũ ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus? Hæc idcirco dicta sunt,quia valere nobis debẽt ad cognitionẽ cœlestis disciplinæ,ad venerationẽ magistri huius qui dicit,& discite à me qa mitis sum & humilis corde:qui sicut natura vel humana cõditione,ita & ipso vsu naturæ dignatus est angelis suis minor existere,iuxta q̃d ipse testificatus est dicens,qa filius hominis nõ venit ministrari,sed ministrare. ¶Quid porro ipsa mater? Nunquid nõ saltẽ ipsa loquebat, aut loqui poterat? Imo ipsam valde illud decebat,q̃d alius euangelista semel & secundo memorat dicẽs:Maria aũt conseruabat omnia verba hæc in corde suo. Tempus tacendi, ait Salomon,& tẽpus loquendi. Discretionẽ eiusmodi virgo sapiens & prudens nõ ignorauit. Inde collaudans eam sponsus,q̃d vtiq; fuit illi deus,& pater dñi nostri Iesu Chri,cui cõcepit & peperit,dicit in Canticis:Hortus cõclusus soror mea sponsa,hortus cõclusus, fons signatus. Deniq; hoc quidẽ sponsus Christus dei filius,cõuenienter dicit sponsæ suæ ecclesiæ,sed hoc ipsum nõ minus cõgrue dicat persona dei patris,dilectæ sibi beatæ Mariæ,statim subiungẽs:Emissiones tuæ,paradisus malorũ Punicorũ,cũ pomorũ fructibus. Etiã hoc p̃miserat:Fauus distillãs labia tua sponsa,mel & lac sub lingua tua. Quãdiu filius hoĩs manere debuit minoratus paulo minus ab angelis,fere tandiu fuit beatæ virgini tẽpus tacẽdi,& tandiu tacuit,tandiu in silentio fuit,velut hortus conclusus:Hortus,inquã, cõclusus,fons signatus:quo accedere,cuius secretum audire nullus meretur nisi cognitus, nullus cui talis hortus,talisq; fons,clausurã vel signaculum oris sui,aperire indignũ arbitraretur. ¶Vbi aũt gloria & honore coronatus est filius hoĩs,refurgẽdo & in cœlũ ascendendo,vbi sedet ad dexterã patris,extunc eidẽ beatæ virgini fuit tempus loquẽdi,& hoc amicis,id est,sanctis apostolis,& talia loquẽdi,qualia prius portare nõ potuissent:q̃d scitestis portare modo. Vbi venit spũs veritatis,primus quidẽ & princeps ipse illos omnem veritatẽ docuit:sed & ipsa beata virgo testimoniũ suæ vocis adhibuit,& taliter locuta est auribus fidelibus,vt proinde recte dicat dilectus eius deus:Fauus distillãs labia tua,mel & lac sub lingua tua:Emissiões tuæ paradisus malorũ Punicorũ,cum pomorũ fructibus,Cyprus cũ nardo,nardus & crocus,fistula & cinamomum,cum vniuersis lignis Libani,myrrha & aloe cum omnibus primis vnguentis. Fons hortorũ,puteus aquarũ viuentium,quæ fluũt impetu de Libano. ¶Igitur deus dei filius,homo vel filius hominis factus,& ita paulo minus ab angelis imminutus,somniantibus magis & beato Ioseph nutricio eius,vigilantibus aũt angelis in custodia eius,Herodis homicidæ malitiam elusit,& in Aegyptũ fugit,eratq; ibi vsq; ad obitũ Herodis. Vt quid hoc? LVt adimpleret(ait euangelista) quod dictum est à dño per prophetam dicentem:Ex Aegypto vocaui filium meum. ¶Puta dixisse illum,vt per omnia fratribus assimilaretur,iuxta quod Apostolus loquitur:Nusquã enĩ angelos apprehendit. Vnde debuit per omnia fratribus assimilari,vt misericors fieret & fidelis pontifex ad deũ,vt repropitiaret delicta populi. In eo enĩ in quo passus est ipse tentatus,potens est eis qui tentantur auxiliari. Quis enĩ filius,quis est de cunctis fratribus eius,quem non ex Aegypto vocauerit deus? Nouit sanctorũ fides,& in ore fidelis ecclesiæ frequentissimum est,quia cunctis filiis dei mundus iste,in quo,quandiu sumus in corpore,ait Apostolus,peregrinamur à deo,Aegyptus est,& hoc in illa parte mundi,quæ vulgo vocatur Aegyptus,figuratũ est,qualiter vocet deus omnem filium ex Aegypto huius mundi,id est,de tenebris in admirabile lumen suum,per illud,q̃d,sicut sacra narrat historia,populũ illũ,qui in Aegypto seruiuit carneo Pharaoni,vocauit deus exinde tam admirabili ordine in terrã promissiõis. Præter hãc vniuersalẽ peregrinationẽ,q̃ vniuersi peregrinamur in Aegypto huius seculi,propter p̃uricationẽ Adæ,in quo omes peccauerũt, ait Apostolus,hoc illi plus habuerũt,q̃ in illa Aegypto peregrinati sunt,& carneo Pharaoni

Lucæ.22 Matth.4. Ministeria angelorũ. 3.Regũ.19.

Matth.11 Matth.20

Cur Maria tacebat tũc Luc.2 Eccles.3

Cant.4

Quãdo fuit Mariæ tẽpus loq̃ndi Iohan.16.

Christo fratribus assimilatus,excepta peccati partis cipatione. Hebr.2

2.Cor.5

1.Petri.2

Roma.5 Exod.5

raoni in luto & latere seruierunt propter pctm̃ proprium, qa vendiderant illuc in seruũ Ioseph fratrẽ suũ. ¶Ergo qa debuit filius iste vnigenitus per oĩa fratribus assimilari,excepta dũtaxat participatione peccati,oportuit illũ fugere,& in illa Aegypto peregrinari,& ita incipiendo,taliter totũ peragere cursum vitæ præsentis in tentationibus suis,vt verã in semetipso præsentaret similitudinẽ vtriusq; peregrinationis, necnon & vtriusq; vel vocatiõis,vel reuersionis fratrũ suorũ, q̃ sunt oes electi. ſ. & illius, qua & illi filij Israel in Aegypto peregrinati,& exinde vocati sunt,& huius, qua oĩes in Aegypto huius seculi peregrinamur,& hinc q̃ filij sunt,quotidie vocant. Igit vt adimpleret(ait)quod dictũ est à dño per prophetã dicentẽ: Ex Aegypto vocaui filiũ meũ, id est, vt assimilaret per oĩa fratribus,& pro illorũ similitudine per oĩa tentaret absq; pctõ,q ad verã promissionis terrã vocati vel vocandi sunt,oportuit illũ in Aegyptũ fugere, & illic peregrinari,pctm̃ nec originale habentẽ,propter quod exul in hoc mũdo esse deberet, vt sumus nos oes,nec actuale,propter quod in illa Aegypto peregrinaret,vt peregrinatus est propter domesticũ(de quo iam dictũ est)pctm̃ ppius ille,de quo ipse secundũ carnẽ natus est vbi seruiuit exul ille,q̃ post eã quæ ad Abrahã facta est, promissionẽ primus psecutionẽ ptulit. ſ. Ioseph,& deinde Iacob,& oĩs domus eius intrauit,illic exulando,iste passionum vel tentationũ suarũ initiũ sumpsit. ¶Ille populus Israel ex illa Aegypto vocatus,mare transiuit,& deinde in deserto quadraginta annis tẽtatus est,qa dñs tẽtauit. Iste puer Israel,sicut propheta dixit:Quia puer Israel est,& ego dilexi eũ, vocãs ex Aegypto postmodũ,quali oportuit modo mare trãsiuit,i. baptizatus est baptismo Iohannis,statimq; ductus est in desertũ à spũ,nõ quadraginta annis tẽtauit,sed tẽtatus est quadraginta diebus. Itidẽ ille ppius Israel nõ ante,sed postq̃ tẽtationibus exercitatus fuit, terrã repromissiõis introiuit:iste puer Israel,nõ ante,sed postq̃ tẽtatiões superauit,regnũ dei appropinquare p̃dicauit,& ecce regnũ dei intra vos est,inq;. Itaq; assimilatus erat fratribus illis. i. electis prioris populi,sed necdũ assimilationis pfectio vel finis. ¶Ventũ est ad aliã Aegyptũ cuius illa terra Aegypti fuit exemplũ. Quę est illa Aegyptus,nisi infernus? Illic detinebat captiuus fratrũ eius. i,sanctorũ ppius,quos oĩes statim trãsduxit p mare rubrũ. i:p sanguinis & aquæ decurrẽtis ex latere suo sacr̃m,& inimicos eorũ. i,pctã eorũ operuit mare illud & vsq; nunc operit inimicos nostros,q̃ eodẽ sacr̃o baptizati sumus. Nonne ergo p oĩa fratribus assimilatus est,vt debuit,vt eos assimilaret sibi,q̃ ad frẽs suos per multas tentationes vsq; ad infernũ descendit,vt eos faceret cohæredes & cõparticipes sui. Eorũ omniũ q̃ pertulit,principiũ fuit illud,q̃ in Aegyptũ fugit,& idcirco cõpetenter euãgelista memorat illius testimonij,& retulit ad eum. Vt adimpleret(inquiẽs)quod dictũ est à dño per prophetã dicentẽ: Ex Aegypto vocaui filiũ meũ. ¶Ad summũ,qm̃ non illic vbi narrauit dixisse angelũ: Surge,& accipe pueũ & matrẽ eius & vade in terrã Israel,quod & fecit Iosephsed vbi narrauit, qa consurgens accepit pueũ, & matrẽ eius nocte, & secessit in Aegyptũ,illic assumpsit hoc testimoniũ propheticũ. Ex Aegypto vocaui filiũ meum. Quid si ipsam Iudæã propter psecutiones Aegyptias,siue ipsam Hierusalẽ appellari voluit Aegyptum? Scriptũ est enĩ in Apocalypsi: Et corpora eorũ ponent in platea ciuitatis magnæ,quæ vocatur spũaliter Sodoma & Aegyptus,vbi & dñs eorũ crucifixus est. Et ad ipsam Hierusalẽ loquitur dñs per prophetã: Et nunc q̃d tibi vis in via Aegypti,vt bibas aquã turbidam? Plura sunt exempla hmõi,q̃ vt præsenti loco possint cuncta conscribi, p quæ cõprobari queat,q̃ illa terrena Hierusalem,& Sodoma,& Aegyptus,& populus Iudaicus iure & Aegyptus, & Chananæus,siue Cethæus magis, q̃ Israel fuerit appellatus. ¶Quare aũt loco præsenti Iudæam siue Hierusalẽ illam magis Aegyptum q̃ Sodomam siue Chanaan placeat appellari? Videlicet propter similitudinẽ præsentis peccati, qa turbatus est Herodes,& oĩs Hierosolyma cum illo,qm̃ audierat in Bethleem natum esse regem Iudæorũ. ¶Et mittens,occidit omnes pueros q̃ erant in ea,& in oĩbus finibus eius. Nonne hoc simile est illi,quod præcepit obstetricibus Aegypti,dicẽs:Quãdo obstetricabitis Hebræas, & partus tẽpus aduenerit,si masculus fuerit,interficite illũ,si fœmina, reseruate. Itemq; populo suo:Quicq̃d masculini sexus natũ fuerit,in flumen proiicite;quicquid fœminei,reseruate? Nimirũ,& hic in Herode,& illic in Pharaone vnus erat diabolus,in vtroq; vnus idemq; bacchabat malignitatis spũs. Illic idcirco necari volens oĩs masculos,vt non esset semẽ,vnde secundũ promissionẽ,quæ ad Abrahã dicta fuerat, Chrũs nasceret:hic aũt idcirco pueros oĩs occidere properans in Bethleem,& in oĩbus finibus eius,vt dum omnes occiderent,non euaderet ille q̃ solus timebat. Igitur non absurdum, imo rationabile est & verũ,si dicas,tunc ex Aegypto vocatum esse filiũ istũ,quando fugit Ioseph pueũ deferẽs ad illã,quã scripturæ autoritas spũaliter & Sodomã vocat,& Aegyptum,& idcirco Euangelistã recte nõ tunc,quãdo reuersus est in terrã Israel,sed tunc qñ secessit in Aegyptũ,dixisse adimpletũ hoc propheticũ,ex Aegypto vocaui filiũ meũ,vt fit

Gene.37. Hebræ.2 Cur in ægyptũ fugere debuit Chrs

Euocatio eius ex Aegypto Osee.11

Matth.4. Luc.17 Aegyptus spiritualiter infernus

Iudæa & Hierusalẽ,spũaliter Aegyptus & Sodoma

Apoc.11.

Hiere.2

Herodes similis Pharaoni Matth.2

Exo.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sensus: De manu Herodis eripui eum, & de manu omnium q quærebant animam eius, q vere Aegyptij fuerunt. ¶Difficile & nimis longũ est, ea quæ apud prophetã Osee præcedunt, & ea quæ sequunt hoc dictũ. Et ex Aegypto vocaui filium meum, discutere & tractare, vt manifeste constet, q pertineant ad tẽpus & rem, pro qua sumptũ est ad testimoniũ veritatis euangelicæ. Proinde his omissis, videndũ est & illud quod deinde subiũgit: ⌊Tunc (inqt) adimpletũ est, quod dictũ est per Hieremiã prophetã, dicentẽ: Vox in Rama audita est, ploratus & vlulatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.⌋ Hoc taliter apud Hieremiã scriptũ est: Hæc dicit dñs: Vox in excelso audita est lamentationis, fletus & luctus Rachel plorantis filios suos, & nolentis consolari, quia non sunt. Paucisq; interpositis, quæ pertinent ad consolationẽ lamentantis siue plorantis, cãm illã satis euidenter dicit, propter quã pueros iuxta veritatẽ euangelij funestus Herodes occidit. Quia creabit dñs nouum super terrã, fœmina circũdabit virũ, id est, nõ deforis semen admittet, sed intus de spũ sancto concipiet, & pariet filiũ. ¶Nunqd vero propter istum quem fœmina circundedit virum, propter istũ qui de virgine natus est regem Iudæoꝝ, soli infantes illi in Bethleem & in omnibus finibus eius occisi sunt. Imo innumera in orbe terrarꝝ milia martyrum, sed illi primitiæ fuerunt, quos omnes Rachel, id est, mater ecclesia, nunc vsq; deflet, & non vult consolari, qa non sunt, donec resurgant, & immortaliter cũ illo viuant q est, quemadmodũ dicit: Ego sum qui sum. Quare autẽ talis mater, s. ecclesia, præsenti loco nominari debuit Rachel? Videlicet, qa mater illius, q primus à tempore promissionis persecutionem propter iustitiã passus est. In seruũ quippe venundatus est Ioseph, humiliauerunt in cõpedibus pedes eius, ferrũ pertransiuit animã eius: mater (inquam) illius, dicta est Rachel. ¶Itaq; & mater ecclesia siue ois anima, quæcunq; Christiano persecutionẽ propter iustitiam patienti compatit, recte apud prophetã istum dicit Rachel, & omnis ille, quicũq; persecutionẽ propter iustitiã patitur, recte nihilominus apud aliũ prophetã, videlicet Amos, dicit Ioseph: Sicut Dauid (inqt) putauerunt se habere vasa cantici, bibentes in phialis vinũ, & optimo vnguẽto delibuti, & nihil patiebant super contritiõe Ioseph. Non dixit, nihil patiebant sup contritione fratris, sed positus est pro fratre Ioseph, vt quilibet frater siue matris ecclesiæ filius, proprio significaret eius noie, cuius ex fratribus fama pclara est, vel in malis quæ pẽdit, vel in bonis quæ repẽdit. Et hoc miro decore dixit, videlicet qa (vt supra dictũ est) primus iste à tpe promissionis contritionẽ, i. pfecutionẽ propter iustitiã passus est, ita vt ferrum animam eius pertranfiret. ¶Porro, ista mater qualiter & ploret & consolari nolit, m elius sentiri pót per experimentum, q̃ per solũ lectionis auditũ. Quid enim? Nõne ploratus eiusmodi dulcior est omni consolatione præsentis seculi? Dicit nanq; ille quisq; est, q ploratũ hunc, q̃ sit dulcis, expertus est: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicit mihi quotidie, vbi est deus tuus. ¶Sed dicit aliqs: Si bonum est matri huic filios suos plorare, si optimũ est consolari nolle siue cõsolationẽ renuere, quomodo ploranti dñs ibidẽ apud eundem propheram verba consolationis ingerit, & eam à ploratu compescit? Vbi enim dixit: Vox in excelso audita est lamentationis, fletus & luctus Rachel plorantis filios suos, & nolentis consolari super eis, qa non sunt, continuo sequit: Hæc dicit dñs: Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis, qa est merces operi tuo, ait dñs, & reuertent à terra inimici tui, & est spes nouissimis tuis, ait dñs & reuertent filij tui ad terminos suos. Quomodo & dñs eam consolatur, & ipsa consolari non vult? Si bonus (vt iam dictũ est) illius est ploratue, quomodo dicit ei: Quiescat vox tua à ploratu? ¶Ad hæc inquãs Non vnus idemq; est ploratus ille, cuius vox in excelso audita est, & ille cuius vocẽ deus audire non vult, dicens: Quiescat vox tua à ploratu. Ploratus nanq; alius est veniens ex spũ dei, & alius veniens ex spũ huius seculi. Huius Apostolus: Quæ eñ secundum deum tristitia est, pœniam in salutem stabilem operat, seculi autem tristitia mortem operatur. ¶Non multis opus est, nam qualem ploratum interdicat dñs, dicens: Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lachrymis, ipse in eode Apostolo determinat, cum dicit: Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt nõ contristemini sicut & cæteri q spem non habẽt. Deniq; & quod hic subiunxit consolando, qa est spes nouissimis tuis, & reuertent filij ad terminos suos, idem est quod ibidẽ subiungit in Apostolo: Si eñ credimus, q̃d Iesus mortuus est, & resurrexit, ita & deus eos q dormierunt per Iesum adducet cũ eo, &c. vsq; ad id. Itaq; consolamini inuicẽ in verbis istis: Ploratũ aliũ, ploratũ siue luctũ tristitiæ, quæ est secundum deum, non solum non interdicit, verumetiã beatificat idem dñs: Beati (inquiẽs) qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Igitur & laudabiliter plorat, & laudabiliter consolationẽ renuit Rachel, & cur ita faciat, causam rõnabiliter habet, videlicet qa nõ sunt, id est, qa nondũ ad immutabilitatem filij eius peruenerunt, de qua videlicet immutabilitatem in psalmo dictũ est: Hierl'm, quæ ædificat vt ciuitas, cuius participatio eius in idipsum

Hierem. 31

Rachel plorans mater ecclesia

Exo. 5

Pſal. 104

Ois pſecutionẽ patiens ꝓpter iuſtitiã, ioſeph dicit Amos. 6

Ploratꝰ bonus & dulcis

Pſal. 41.

Quæstio

Hiere. 31

Responsio

2. Corin. 7

1. Thess. 4.

Matth. 5.

Pſal. 121.

Quamuis in cœlo sint animæ sanctoꝝ, nondum est illis id ipsum, qa videlicet adhuc in puluere dormiunt corpora ipsoꝝ, adhuc in hoc seculo peregrinat parsipsoꝝ, adhuc nascituri sunt q pertineant ad numeꝝ ipsorum. Quando (sicut in propheta dñs dicit) filij quos plorat Rachel, reuertent ad terminos suos, id est, quando deus (sicut ipse in Apostolo loquit) eos qui dormierunt per Iesum, adducet cũ eo, tunc erit id ipsum, tunc consolabitur mater super filijs quia sunt, quia tunc videbunt sicuti est, eum qui dicit: Ego sum q sum. ⌊Defuncto aũt Herode, ecce angelus dñi apparuit in somnis Ioseph⌋ & cętera vsq; ad id ⌊& admonitus in somnis secessit in partes Galilææ. Et veniens habitauit in ciuitate quæ vocat Nazareth, vt adimpleret quod dictum est per propheras: Qñ Nazaræus vocabitur.⌋ Cum cætera satis per se clareant, illud solũ quæstione indiget, cur cum dixisset, & habitauit in ciuitate, quæ vocat Nazareth, causam hanc subiunxit: Vt adimpleret quod dictum ẽ p prophetas: Qñ Nazaræus vocabit. Quid enim? Nisi habitasset vel nutritus fuisset in ciuitate, quæ vocatur Nazareth, non esset Nazaræus, id est, deo consecratus? ¶Ad hæc inquam: Esset qdem, esset plane Nazaræus, hoc est, consecratus, siue Nazaræus, id est, sanctus, sed non ita vocaret. Oportebat aũt illum ita vocari, qñ ita per prophetas spũs sanctus prænuntiauit, q sanctus, imo & sanctus sanctoꝝ ipse sit. Exempli gratia: Væ (inqt Esaias) genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis. Dereliquerunt dñm. blasphemauerunt sanctum Israel, abalienati retrorsum. Item: Ipsi autem ad iracundiam prouocauerunt, & afflixerunt spũ sancti eius. Et ad Danielem angelus loquit: Vt consummet prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleat iniquitas, & adducat iustitia sempiterna, & impleat visio, & prophetia, & vngat sanctus sanctoꝝ. ¶Ipsum quoq; verbum hebraicum Nazaræus, quod hic Euangelista posuit, de prophetis siue prophetijs reseruatũ accipimus: Benedictiones patris tui confortatæ sunt (ait propheta & patriarcha Iacob) benedictionibus patrũ eius, donec veniret desiderium collium æternoꝝ, quod sine dubio Christus est, desiderium angeloꝝ, & sanctoꝝ omniũ, in eum prospicere desiderantium, cuius typum gesserat ille Ioseph in eo, q̃ in seruum vænundatus, & post carceris angustias, dñs siue princeps terræ Aegypti factus est. Statimq; subiũgit: Fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazaræi inter fratres suos. Possumus & hoc dicere, quod iuxta hebraicã veritatẽ in Esaia scriptũ sit: Exiet virga de radice Iesse, & Nazaræus de radice eius ascender. Moyses quoq; cum legẽ Nazaræi scribit, dicẽs inter cætera. Tunc radet Nazaræus ante ostiũ tabernaculi fœderis cæsariẽ consecrationis suæ, & subinde: Post hæc poteſt bibere Nazaræus vinũ &c. q̃d nisi in Chr̃m tenderit? Alioqui nisi cuncta quæ ibi dicunt, referri debeant sedm spũm viuificantẽ ad spũalia sacramenta huius vere consecrati & vere sancti, quæ vtilitas in litera huiusmodi? Oportebat inquam, (vt iam dictum est) illum ita vocari, qñ ita spũs sanctus per prophetas prænuntiauit. Et quare hoc prænuntiauit? Videlicet, qa necessarium est ad æternam salutem omni credenti, scire & confiteri, q̃ solus iste sanctus sit, q̃ peccatum non fecerit, nec inuentus sit dolus in ore eius, & ita sanctus, ita sine peccato, vt etiam tollat & tollere possit peccata mundi. ¶Igitur vt materia daret tanti nominis, vt quod erat, hoc diceret, s. Nazaræus siue Nazarenus, id est, consecratus siue sanctus, digne factum est, quod admonitus in somnis Ioseph secessit in partes Galilææ. & habitauit in ciuitate quæ vocat Nazareth. ¶Hinc nãq; occasiõe accepta, imo agẽte spũ dei, q etiã malis bñ nouit vti, Pilatus famosum & præclarum illum titulum, Hebraice, Græce, & Latine, super crucẽ eius scripsit: Iesus Nazarenus rex Iudæoꝝ. Huius tituli non parua spiritui sancto cura vel prouidentia fuit, ne corrumperet à pontificibus Iudæoꝝ, dicentibus ad Pilatũ: Noli scribere, Rex Iudæoꝝ, sed quia ipse dixit, Rex sum Iudæoꝝ. Quis eñ nisi spũs dei, maligni illius animã stare fecit, vt remoꝝ bene seruiret titulis. s. quinquagesimiquinti, qnquagesimisexti, qnquageseptimi, qn quagesimioctaui. & qnquagesiminoni, q videlicet tituli fere oĩno hmõi sunt. In finem ne corrumpas, ipsi Dauid, in tituli inscriptiõe. ¶Nomẽ Nazareni in illo titulo & si cęteri euãgelistæ prætermerunt. At Iohannes aqlino puidẽs oculo, q̃d multũ pertineret ad nomen crucifixi, vt vere saluatoris (q̃d ẽ Iesus) & vt vere regis, q̃d ei pro crimine asscribebat, ita & vere sancti, q̃d est Nazarenus, nõ prætermiuit, torum̃q; nobis pscripsit titulũ, Iesus Nazarenus rex Iudæoꝝ. ¶Ad summũ memoriter illud tenẽdũ, q̃ Euãgelista, cũ dixisset, habitauit in ciuitate Nazareth, nõ ita causam apposuit, vt diceret, vt adimpleret, q̃d dictũ ẽ p prophetas, qñ Nazaræus erit, sed qñ Nazaræus vocabit. Siqdẽ nõ inde sctũs erat, vel est, qa habitauit in Nazareth, imo qa de spũ sctõ cõceptus ẽ, sed hoc effecit inhabitatio ciuitatis illius, q̃ cõperter sedm sanctimoniã suã vocat Nazaræus siue Nazarenꝰ, & sic eũ vocat ois lingua, Hebræoꝝ, Græcoꝝ, atq; Latinoꝝ, nec solũmõ hoim, verꝝetiã angeloꝝ maloꝝ pariter & bonoꝝ, hoim pioꝝ pariter & impioꝝ. Et q̃d magis mireris, mali angeli

Hiere. 31

1. Thess. 4.

Matth. 5.

Esa. 1

Esa. 65

Dani. 9.

Esa. 53

1. Pet. 2

Gen. 49

1. Petri. 1

Gen. 41. 48

Esa. 1

Num. 6

Christꝰ Nazaræus.

Titulꝰ Christi in cruce Iohan. 19.

Nazareus vocabitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

geli, siue maligni spūs, per eius præsentiam torti, primi hoc nomine illum vocasse legunt,
Marc. 1 Marc. 16 Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? Venisti ante tps perdere nos. Porro, angeli boni gratulantes in resurrectione eius, nomen istud solēniter prædicauerunt: Nolite expauescere Iesum quæritis Nazarenū crucifixum, Surrexit, non est hic. Hoīes impij, non solus Pilatus, vbi titulū scripsit supra memoratū, verūm etiā illi, q cōprehenderunt eum, confessione sua prouexerunt, vimq; vocabuli eiusdē protinus experti sunt. Interrogati nanq; ab eo,
Iohan. 18 quem quæritis, responderunt ei semel & iterū, Iesum Nazarenū, & eo dicente, ego sum,
Processus ætatis Chri abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram. ¶Hoc ordine processit iste gloriosus, & ho-
Psal. 44 nore dignus filius hoīs, vsq; ad annum ætatis tricesimū, iuxta quod Psalmista prædixerat
Intende prospere procede & regna. Quem videlicet ordinē non recogitantes, imo recogitare aut requirere nolentes pharisæi, & idcirco voluntarie errantes, quippe quos excæcauerat malitia ipsoꝝ, dixerunt quodā loco ad Nicodemū, q nocte venerat ad eū. Nun-
Iohan. 7 quid & tu Galilæus es? Scrutare scripturas, & vide q a propheta à Galilæa non surgit. Dixerat enī ille: Nunqd lex nostra iudicat hoīem, nisi audierit ab ipso prius, & cognouerit, qd faciat? De turba quoq; cū propter sermones eius alij dicerent: Hic est vere propheta alij Chrūs, qdam dicebant: Nunqd à Galilæa Chrūs venit? Nonne scriptura dicit, q a ex semine Dauid, & de Bethleem castello, vbi erat Dauid, venit Chrūs? Quasi vero fieri nō possit vt aliquando factū nō sit, vt inde alio loco natus q spiā, in alio nutriat. ¶Imo & si in
1. Regū. 1 Galilæa, vbi fuerat conceptus, fuisset etiā natus, nihilominus veraciter de Bethleem castello venisset Chrūs, qm̄ Bethleemitis de domo & familia Dauid, erat mater eius. Alioquimentiē scriptura, Ephrataeum, id est, Bethleemitem fuisse, dicens Helchanan patrem Samuelis, q fuit dux populi in reuersione à Babylonica captiuitate. Quiq; ob hoc dictus est Zorobabel, q a natus est in Babylone, de Iudæa non erit, neq; alij quicūq; nati sunt illic p septuaginta annos captiuitatis. Hæc aduersus improbitatem illoꝝ, q quasi ædificantes lapidē hunc reprobauerunt, vnde & de peccato suo inexcusabiles sunt, q a si voluissent, cito scire potuissent, quod nos iuniores scimus, & prædicamus, q a q̄is in Nazareth nutritus fuerit, nihilominus de Bethleem castello venit, vbi erat Dauid, nec quomodocūq; venit, sed ibi natus fuit. ¶Propheticis libenter immoramur testimonijs, qm̄ illa sunt quæ
Iohan. 16. maxime operant ad clarificationē filij hoīs, cuius gloriā & honorē prædicare ps̄ens opus intendit. Quod non nesciens ipse cum dixisset, adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo, continuo subiunxit: Cum aūt venerit ille spūs veritatis, docebit vos oēm veritatem. Ille me clarificabit, q a de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Omnia quæcūq; habet pater, mea sunt. Propterea dixi, q a de meo accipiet, & annūtiabit vobis.
Matthæus ex thelonio vocatus est ¶Ex illis erat iste Matthæus, quōdā publicanus, & idcirco nondū poterant portare cuncta illa, quæ de scripturis habebat eis dicere, q a erant hoīes sine literis & idiotæ. Factum est quod promisit, venit spūs veritatis post resurrectionē & ascensionē eius, & docuit eos omnē veritatē, sicut apparet tam ex istis q̄ iam hic posuit, propheticis quinq; testimonijs q̄ ex alijs qbus & iste & cæteri euangelistæ valde conuenienter vtunt, in causis locisq; opportunis. Hoc erat quod dixit, q a de meo accipiet, & annuntiabit vobis, q a videlicet suū est omne scripturaꝝ sacramentum, sua sunt, huius filij hominis sunt, & in ipsum tendunt omnia quæ habet pater, subauditur, in thesauris legis, & prophetarum, & psalmorum. ¶Quoties aliqd eoꝝ recte intelligimus, quod vtiq; fit per spm̄ veritatis, toties fit quod promisit, q a de meo accipiet, & annuntiabit vobis, atq; ita clarificatur ipse in cordibus nostris, dum per testimonia scripturaꝝ, quæ non possunt solui, cognoscit id eē q̄d est, verus scilicet filius dei, verus quoq; filius hominis. Quomodo aūt potuisset decenter vel congrue fieri vt solus ipse, cum esset inter homines, paruus & humilis, solus (inquā) vl primus
Confessio secretorū testimonium sibi ferret ipse tantæ magnitudinis? ¶Si prodiret in turbas, si veniret in cœtum pharisæoꝝ & scribaꝝ, quibus vt erat magnum superbiæ supercilium, sic nihilominus magnum erat inuidiæ tormentum, & diceret eis: Ecce ego quē scripsit Moyses in lege,
Matth. 11 & prophetæ, ecce ego Messias, creditis in deū, & in me credite, quomodo cōsequēter diceret nobis, & discite à me, q a mitis sum, & humilis corde? Profecto, sic illū procedere nō decebat, q est ipsa sapientia, sed nec filioꝝ sapientiæ quenquā decet, vt ipse primus grām prædicet, qualiscūq; sibi fuerit collata, decebat ipm̄, cuius hæc sententia est, Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me, dare operam, vt omnis auferret occasio scandali, illis duntaxat, qui non libenter vellent scandalizari, vt maxime volebant scribæ & pharisæi.

CAP. III Idcirco factū est, & reuera fieri oportebat, id quod hactenus enarratis, Euangelista continuo subiungit: ¶In diebus aūt illis venit Iohannes Baptista, p̄dicans in deserto Iudææ & dicens: Pœniam agite, appropinquabit enī regnum cœloꝝ. Hic est enī q dictus est per prophetam Esaiam, dicentem: Vox clamantis in deserto, parate viam dñi, rectas facite semitas eius. Ipse autem Iohannes habebat vestimentum de pilis camelinis, & zona pelli

cea

cea circa lumbos eius. Esca autem eius erat locustæ & mel syluestre. Tunc exibat ad eū Hierosolyma & omnis Iudæa, & oīs regio circa Iordanē, & baptizabant in Iordane ab eo, confitentes peccata sua. ¶Iste ergo Iohannes homo magnus, pro ipsa magnitudine sui, multū debet humilitati filij hoīs, quippe q propter indigentiā eiusdē, pauperis & egeni propter nos facti, propter nos testimonio magno indigentis, tā magnus & talis venit, qui testimoniū perhibens dignus esset audiri, imo non posset contēni. ¶Qualis enī vel q̄ magnus ē propheta hic, de cuius magnitudine pphetauerūt alij prophetæ magni & sancti, teste ipso q ipsos prophetas misit. Hic est enī (ait) de quo scriptū est: Ecce mitto angelum meū ante faciē tuā, qui præparabit viā tuā ante te. Nam scriptū est in Malachia pro- Malach. 3
pheta, quod ipse magnifice confirmans, taliter de eodē pronuntiabit: Amen dico vobis non surrexit inter natos mulierū maior Iohanne Baptista. ¶Et ipse Iohannes non nimis Matth. 13
vltroneus, imo nimis discussus, & nimis improbe pulsatus ab ingrentibus. Ego (inqt) vox Luc. 3
clamantis in deserto, dirigite viā dñi, sicut dixit Esaias propheta, cuius & hic Euangelista Esa. 10.
præsenti loco meminit, & euangelistæ cæteri. Quando venit iste angelus, ista vox clamātis, tā magnifice venit, vt conceptus vtero senecturis & sterili Gabriele archangelo p̄nuntiante, spū suo repleret adhuc ex vtero matris suæ, tantis natiuitatē eius comitantibus signis, vt timerent oēs vicini, & super oīa montana Iudææ diuulgarent hæc, & ponerēt oēs q audierant in corde suo, dicētes: Quid putas puer iste erit? Etenim manus dñi erat cum illo. ¶Sed fortassis hæc documēta magnitudinis eius nos qdem scimus, q a legimus. Illi aūt, q tunc erant præsentes, qñ à deserto venit, nesciebant aut obliti fuerant à longe præterita, q a tricesimus annus erat. Ad hoc sciendū, q a propter hoc illis non minus reuerendus erat, imo & hoc maxime reuerētiā illi augebat, q a veniebat ignotus, q a cū hoībus non fuerat conuersatio eius. Inde erat q̄ Helias esse putabat, & quod eo maius est, existimabat populus, & cogitabant oēs in cordibus suis de illo, ne forte ipse esset Christus.
Iohannes vox clamātis in deserto. ¶Hoꝝ omniū, quæ magnitudinē eius indicant, hic Euangelista primū hoc posuit: Hic est enī q dictus est p Esaiā prophetā, dicentē: Vox clamantis in deserto &c. Magnū hoc est præconiū Iohannis, q a est vox. Non dicit vocalis siue vocē habens, sed vox, sicut ipse confessus est, dicens: Ego vox clamātis in deserto. Et vox vtiq; alicuius vox est. Cuius ergo Iohannes est vox? Vtiq; clamantis. Et qs est clamans, nisi ille, cuius oīs vita, oīs tēpus, quo hic in carne degit, clamor siue inclamatio fuit? Hinc enī Apostolus dicit: Qui Iohan. 1
in diebus carnis suæ preces supplicationesq; ad eum q posset illū à morte saluū facere, cū Hebræ. 5
clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Huius ita clamatis Iohānes prima vox fuit. Humilitas qppe vocē non habebat, sed in ciuitate Nazareth
Chrūs indiguit voce Iohannis. secū habitabat, & annus ætatis eius iam tricesimus incipiebat. ¶Hoc est quod dicere molit, q a sicut verbū cuiusq; nostrū clara vel sonora voce indiget, vt melius audiatur, ita verbum dei caro factū est, testificante Iohanne indiguit, vt hoīes minus in eo scandalizarentur, q̄d & factū est. Non solū enī apud simplices, verūm etiā apud inuidentes, & voluntariū scandalū patientes, autoritas Iohannis causam eius p̄ę pe defendit, vt illic, cū dicerent ei, in qua potestate hæc facis? Respondens, dixit eis: Interrogabo vos & ego vnū sermonē, Matth. 21.
quē si dixeritis mihi, & ego vobis dicā, in qua potestate hæc facio. Baptismus Iohānis vnde erat? E cœlo, an ex hoībus? At illi cogitabāt inter se, dicētes: Si dixerimus, de cœlo, dicet nobis: Quare ergo nō credidistis illi? Si āt dixerimus, ex hoībus, timemus turbā. Oēs enī habebāt Iohannē sicut prophetā. Et rndentes Iesu, dixerūt: Nescimus. Ait illis, & ipse: Testis Chri necessarius Iohannes
Nec ego dico vobis, in qua potestate hæc facio. ¶Nec vero illa tm̄ tpa siue illius tpis aut gentis hoīes arrēdere q s debet, sed oēs gētes, siue nationes vsq; ad finē seculi, q a quocūq; & q̄ diu prædicat Chri aduentus, adest hic idē testis Iohannes, & testificans, digito suo cō firmat, q a Chrūs alius nō fuit, nec est, nec erit, nisi is q putabatur filius Ioseph. Hoc valuit magnitudo siue autoritas illius amici & testis, vt reciperent tunc filiū salē pauci, saltem
Iohā. 1 duodecim, incipientes ab ista voce, qua dixit: Ecce agnus dei, q tollit peccata mundi. Et si non plures illū recepissent, receperunt aūt etiā alij nonnulli, sufficere poterant huic sancto Israeliti ad propagandā gentē spiritualē tot spūales filij, quot secundū carnem filios primus Israel pater eius habuit. ¶Lucas euangelista, pulcherrimi prudens autor eloquij Lucas & Daniel cōcordant de aduentu Christi Lucæ. 3 hūc aduentū huius Iohannis taliter edicit, Anno qntodecimo imperij Tyberij Cæsaris, procurante Pontio Pilato Iudæā, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo aūt fratre eius tetrarcha Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilinæ tetrarcha, sub principibus sacerdotum Anna & Caipha, factum est verbum domini super Iohannem Zachariæ filium in deserto. Et venit in oēm regionem Iordanis &c. Quām pulchre narratio hęc illi propheticæ Danielis visioni cōcordat! Aspiciebā in visione noctis, & ecce bestia quarta terribilis atq; mirabilis & fortis nimis, dētes ferreos hūs magnos, comedēs atq; cōminuēs, & reliqua pedibus suis cōculcās. Et subinde: Aspiciebā ergo in visiōe noctis, Dani. 7.

& ecce

Universidad de Deusto
Biblioteca

&Ecce in nubibus cœli, quasi filius hoīs veniebat, & vsq; ad antiquum dierū peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatē, & honorē, & regnū, & oēs populi, tribus & linguæ seruient ei. Potestas eius potestas æterna quæ non auferet, & regnū eius quod non corrumpet. ¶Quid ēm erat videre illam talem bestiā, non solū comedentē, sed etiā cōminuentē, nisi q̄ hic pulchre cōmemorat Romanū imperiū, non solum vt cæteras gentes, Iudæorū regnum suæ ditioni subdidisse, verūetiam in tetrarchias comminuisse? Vt ēm Iudaici regni cōminueret potentiā, propter nimiā gentis illius insolentiā, idcirco in tetrarchas illud, id est, in quatuor principes dissipauit, videlicet Pontium Pilatum, Herodem, Philippum, & Lysaniam. Nec vero solummodo regnū, verūetiam sacerdotū principatū, in duos, s. Annam & Caipham, diuidendo cōminuit. Futurū autē erat, vt reliqua pedibus suis conculcaret, quod tunc fecit, quando gentem & locum tulit, & eos q̄ bello superfuerunt, in captiuitatem disperſit. ¶Nunc igit leuemus oculos nostros, oculos mentis, & prospectū fidei, qa quod illic propheta videbat in visu noctis venientē in nubibus, quasi filium hoīs, dum comedisset atq; cōminuisset illa bestia terribilis atq; mirabilis & fortis nimis, hoc est, quod hic narrant Euangelistæ, venisse & manifestū esse in Israel hunc vere filiū hoīs, & initium veniendi fecisse à baptismo Iohannis, dum regnū Iudaicæ gentis sibi subdidisset, & in tetrarchias (vtiam dictū est) cōminuisset magna potentia Romani imperij. Incipiens ēm (ait Petrus apostolus) post baptismū, quod prædicauit Iohannes, Iesum à Nazareth, quō vnxit eum deus spū sancto & virtute &c. vsq;, quia ipse est qui constitutus est à deo iudex viuorū & mortuorū: huic omnes prophetæ testimoniū perhibent, remissionem peccatorū accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum. Initium ergo faciendi veniens à baptismo Iohannis, q̄ latuerat eatenus, habitans cū parentibus Nazareth, & subditus illis, quousq; processit? Vsq; ad antiquum dierū peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eum, & dedit ei potestatē, & honorē, & regnū, & ipse est (ait Petrus, vt iam dictū est) q̄ constitutus est à deo iudex viuorū & mortuorū, & sicut ait Dauid: Gloria & honore coronauit eum, & constituit eū super opera manuum suarum, omnia subiecit sub pedibus eius. Hoc est, vnde præsenti opere loqui propositū est, ad gloriam & honorē filij hoīs, cui sermo bonus est super datum optimū, quem & ipse exoptās dicit ad dilectā animā: Quæ habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocē tuam Factum est verbum dñi (ait iam dictus euangelista Lucas) super Iohanem Zachariæ filium in deserto, & idem Iohannes apud alium euangelistam, quid ad se dictum fuerit, vel ad q̄d verbum dñi super se factum fuerit, prædicat hoc modo: Et ego nesciebam eum, sed vt manifestaret in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans. Item: Et ego nesciebam eum, sed q̄ misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris spīm descendentem, & manentem in eo, hic est qui baptizat in spū sancto. Hoc ex præteritis, quæ scripturā narrat euangelica, satis euidenter constat, qa Iohannes nesciebat eū, videlicet eo modo, quo inuicem sciunt, vel sciri possunt facies hominum, q̄ vel pariter cōmanent, vel aliquando mutuos sibi aspectus præbuerunt. Iesus nanq; adhuc infantulus necdū biennis, fugerat in Aegyptū, & Iohannes puer, nescimus quot annorū, verūtn in teneris annis, secesserat in desertū. Ergo secundū faciē nesciebat eum, licet secundū spīm scire potuerit, eum iam aduenisse, quo agente exultauit in gaudio, clausus in vtero matris suæ. Sed vt manifestaret (ait) in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans, subaudit & prædicans quod hic Matthæus primus exprimens: Venit (air) Iohannes Baptista prædicans in deserto Iudææ, & dicens: Pœnīam agite, appropinquabit ēm regnum cœlorū. Hęc eius p̄dicatio viā parauit, vt manifestaret in Israel iste filius hoīs, & apparere in nubibus cœli, peruenturus (vt supra memoratum est) vsq; ad antiquum dierū, id est, eligeret sibi apostolos, de qbus dictū est per prophetam: Qui sunt isti, q̄ vt nubes volant? Testes illos habiturus, & videntibus illis ascensurus in cœlum, & cum illorū testimonio prædicādus p mūdum vniuersum. ¶Et notandū, q̄ primus iste præcursor dñi nomine expresso prædicat regnum cœlorū, sciendumq; solum & vnicum regnum cœlorū, regnum esse legitimū rapinam autem fuisse omnia regna terrarū, præter solam sedem Dauid, quæ huius regni cœlorū præparatoria fuit. Regna terrarū illa dicimus, quæ absq; deo fuerunt, & sine spe regni cœlorū pertranſierunt, quorū maxima erant capita leæna & vrsus, pardus, & illa sine nomine quarta bestia, quas videlicet bestias Daniel vidit in visione supra memorata, per quas intelligimus quatuor principalia regna, quorū primū, regnum Babyloniorū, populum dei captiuauit: secundū, regnum Persarū & Mœdorū, agente Aman superbissimo populum eundem funditus delere voluit. Tertium, regnum Græcorū, mala in eodē populo gessit illa, quæ Machabæorū narrant libri. Quartum, regnum Romanorū, & ipm filium hominis, tradentibus eum Pontio Pilato Iudæis, & martyres eius vsq; ad tpa Constātini crudeliter occidit. Quod illic post bestias illas datum siue dandū esse vidit Daniel, re-

Regnū Iudęorū a Romanis cominutum.

Initiū veniendi i baptismo Iohānis.

Acto.10

Psal.8.

Cant. 8
Luc.3

Iohan.1

Esa.40
Acto.1

Regna terrarum rapina fuerunt

Dani.7.

Ibidem.

regnū filio hominis, dictūq; est ad eū, suscipient aūt regnū sancti dei altissimi, & obtinebunt regnū vsq; in seculū & seculum seculorū, hoc est regnū q̄d prædicans Iohānes, prę-mittit, pœnīam agite, & tūc demū causam subnectit, appropinquabit ēm regnū cœlorū. Hic iam nec illud p̄tereundum, q̄ hoc sit propheticæ gratiæ singulare p̄conīū, vbicunq; legeris vel audieris ad quempiā factum esse verbum dñi, & hinc prophetas sanctos esse vel dici, qa factū est ad eos verbū dñi. Nouissimus oīm illorū iste est Iohannes, sup quē scribit Euangelista factū esse verbū dñi, vt veniret p̄dicans & baptizans, & sic manifestaretur in Israel filius hoīs. Primus aūt oīm fuit pater Abraham, de q̄ sic scriptū est: Factū est sermo dñi ad Abraham p̄ visionē, dicens: Noli timere Abraham, ego protector tuus sum. & subinde: statimq; sermo dñi factus est ad eū, dicēs: Nō erit hic hæres tuus, sed qui egredietur de vtero tuo, ipsum habebis hæredem, &c. quibus vtiq; verbis promittebat aduentus eiusdē filij hominis. ¶Igit cū dicit hic, In diebus illis venit Iohannes Baptista, subaudiendū est, in testimoniū. Sic ēm alius Euangelista sublimiter enuntiauit, præmittens, fuit homo missus à deo, cui nomen erat Iohannes. statimq; subiungens, hic venit in testimoniū, vt testimonium perhiberet de lumine, vt oēs crederent p illum. Nec vero solummodo ex deserto in oēm regionē Iordanis, verū & ex matris vtero in lucē vitæ p̄sentis in testimoniū venit, idcirco senibus iustis datus est, idcirco sterili vtero cōceptus, idcirco adhuc ex vtero matris suæ spū sancto repletus est, idcirco cum gaudio multorū & admiratiōe plurimorū natus est, idcirco duce spū sancto in desertum à seculo fugit, & vitā angelicā duxit, oēmq; ordinē vitæ irreprehensibilē gessit, victu atq; vestitu venerabilis, & omni sanctitate mirabilis, vt esset idoneus testis, & oībus his modis in testimoniū venit. Sacerdos erat, & patri sacerdoti succedere iure debebat, sed vetera sacerdotij veteris insignia respuens, legēq; cærimoniarū in diebus suis esse finiendā optime sciens, solū prælegit p̄dicare & in semetipso dedicare pœnīam, q̄ sacerdotalis officij pars optima ē. Nouerat qppe, sicut beatus ille & iustus Simeon, nouerat (inquā) & responsum acceperat ab eodē spū sancto, q̄ hominē talē, pu'chrū gratiæ suæ vehiculū parauerat, nō visurum se mortē, nisi prius videret Chrīm dñm, & illū regni cœlorū regē quærendū sibi esse, non p ostensionē siue promissionē aulicæ purpuræ, sed p̄ prædicationem austeræ pœnitentiæ. Nam vt manifestaret (ait) in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans, & p̄dicans baptismū pœnitētiæ. ¶Dicit aliqs, Nō poterat alio modo fieri, vt manifestaretur in Israel, nisi p̄dicando pœnitentiā? Ad hæc inquam, Poterat q̄dem, sed omniū modorū, quibus hoc fieri poterat, iste modus erat optimus, & pro re magis cōgruus, magisq; necessari⁹. Quid ēm? Nōne ad hoc venerat filius hoīs? nōne ad hoc natus erat agnus dei, vt pœnitentiam susciperet pro peccatis totius generis humani, & vt pœnitentiā incipiens à ieunio quadraginta dierū, p̄seueraret agēdo illā in laboribus plurimis, vsq; ad mortē, mortem aūt crucis? Nonne illa morte à dño factū est illud, & est mirabile in oculis nostris, q̄ cū lapis ille reprobatus esset, cū foras ciuitatē proiectus ille filius hoīs in cruce penderet, iamq; spīm emisisset, patefactum est latus eius militis lancea, & continuo exiuit sanguis & aqua? Hoc fuit, hoc est baptisma ipsius, de q̄ dixit ipse iamdudū baptisinate Iohannis baptizatus: Ego habeo baptismo baptizari, & quō coartor vsq; dū perficiatur? Illo baptismate nos baptizandi eramus, & baptizati sumus. Hinc Apostolus: Quicūq; ēm, ait, baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Modus ergo manifestationis hic erat optimus & valde congruus, vt gloriam humilitas p̄cederet, humilitatē gloria sequeret, atq; illic p̄monstraretur, quali cum fructu susceptam pœnitentiam foret cōsummaturus. Humilitas q̄ppe fuit, q̄ venit dñs ad baptisma serui, & inter peccatores pœnitentiam suscipientes, q̄ peccatū non fecerat, baptismū pœnitentiæ susceperit. Quæ vel qualis humilitatem gloria continuo secuta est? ¶Ecce (inqt) aperti sunt ei cœli, & vidit spīm dei descendentē sicut colūbam, & venientem sup se. Et ecce vox de cœlo dicēs: Hic est filius meus dilectus, in q̄ mihi bene cōplacuit. ¶Hoc & miraculū gloriosum, & maioris fuit gloriæ signū. Similiter nāq; humilitatē mortis, quæ (vt iam dictū est) pœnīæ propter nos susceptæ cōsummatio fuit, secutura erat gloria resurrectionis, qua effulgēte, nimirū aperti sunt ei cœli, & ipse in cœlū ascendit, & gratia spūs sancti, non iam sup eum, sed sup credentes in eum & baptizatos in noīe eius descendit. Aliàs aūt & vere super eū descendit, quoniam ipse est caput, & ipsi sunt corpus eius, super q̄s spūs sanctus descendit, nec ob aliud super eos descēdit, nisi quia Chrūs ipse est in eis, quēadmodū Apostolus dicit habitare Christum per fidē in cordibus nostris. ¶Vnde autem huic Iohanni, vt tam cito cognosceret eū, diceretq; venienti ad se illud memorabile ex humili corde, Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me. Dixit ēm secundū Iohannē, vt supra memoratum est, dixit (inquam) semel & iterum, & ego nesciebam eum. Vnde ergo tā cito cognouit eum? Ad hæc breuiter respondendum, quia per vim prophetici spiritus cognouit

Lucæ. 3

Gene. 13.

Johānes venit in testimoniū Iohan. 1.

Lucæ. 2

Iohan. 1. Chrūs suscepit pœnitentiā p peccatis nīis.

Psal. 117.
Ioh. 19.

Luc. 12.

Roma. 6.

Prouer. 18

Ephe. 3
Vis pphetica in Ioh. Baptista

 uit

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.Corin.14

uit eum, vtiq; volentem cognosci, qa iam tẽpus aderat cognoscẽdi eum. De illa vi prophetici ſpũs loquit Apoſtolus: Si omnes prophetent, intret aũt quis infidelis vel idiota, conuincit ab omnibus, dñudicat ab omnibus, etiã occulta cordis eius manifeſta fiunt, & ita cadens in faciem, adorabit deum, pronuntians ꝙ vere deus in vobis ſit. Hoc in laudẽ propheticæ gratiæ dicit, ꝙ illi occulta cordis alterius manifeſta ſint. Erat aũt Iohannes propheta, iamq; ex vtero matris ſuæ gratiã propheticam acceperat, ſpũ propheticõ repletus fuerat. Sed vt & hoc inſeram, ꝗd aliud verbũ dñi factum fuerat, vt Lucas meminit, ſuper Iohannem Zachariæ filium in deſerto, niſi ipſum, quod caro factum fuerat ex Mariæ virginis vtero? Ergo ne verbum ꝗd factum fuerat ſuper eũ, vt veniret, & aſſumptum hominem ſiue carnem, quam aſſumpſerat, manifeſtaret ille in Iſrael, non oſtẽderet illi cito quem quærebat, & propter quem, vt manifeſtaretur, obediens verbo aduenerat? Igitur quũ iſta ſit vis prophetici ſpũs, vt iam dictum eſt, manifeſta facere occulta cordis, etiam nolentis, quanto magis manifeſta fieri debuerunt Iohanni occulta cordis dñi Ieſu, pſertim volẽtis, vt nõ ex facie mentẽ, ſed (quod mirabilius eſt) ex mẽte cognoſceret eius faciem? Et ille qdem quiſqs eſt, cuius occulta cordis ita manifeſta fiunt, cadẽs in faciẽ (ait Apoſtolus) adorabit deũ, pronuntians ꝙ vere deus in vobis ſit, dominus aũt Ieſus, cuius non eſt adorare, ſed adorari, ꝗ debuit modo, gratiã illam, gratiã propheticã honorauit, cui manifeſta facta fuerãt occulta cordis ſui, quatenus Iohannes dicere poſſet, ego à te debeo baptizari, ſiue illud ſecundũ Iohannem: Ecce agnus dei qui tollit peccata mundi. Et qõ gratiam illã honorauit? Videlicet pronuntiando ꝙ vere deus, vere ſpũs ſanctus, vere ſpũs propheticus, & plus ꝗ propheticus, eſſet in mente Iohannis. Dixit em̃ vbi opportunũ fuit: Sed qd exiſtis in deſertum videre? prophetam? Etiam dico vobis, & plus ꝗ prophetam. Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt: Ecce mitto angelũ meum ante faciem tuã, qui ꝑparabit viam tuam ante te. Amen dico vobis, inter natos mulierũ non ſurrexit maior Iohanne Baptiſta, &c. vſque, Et ſi vultis recipere, ipſe eſt Helias q vẽturus eſt. Qui habet aures audiendi, audiat. ¶ Vbi vero factum eſt eidem Iohanni ꝗd dixit: Ego à te debeo baptizari? Oportet nanq; vex & ſtatera rationis eſſe ponderatũ, ꝗd tali in tempore, talem ob cauſam, tali tantoq; filio hominis dixit propheta veritatis, homo tanti meriti, angelus tam magni præconij. Vbi ergo factũ eſt ei? Vbi baptizatus eſt ab illo, qui ad baptiſmũ eius veniebat, filio hominis? Illic nimirũ, vbi peccata mũdi tulit idem agnus dei, quẽ digito demõſtrauit. Vbi hoc? Profecto vbi agnus ipſe immolatus ẽ, & noſtros ſanguine ſuo poſtes ſacrauit, & Pharaonẽ cũ ſuis Aegyptijs ita flagellauit, vt vinceret, qui victus non fuerat decem præceptorũ legalium plagis magnis, Pharaonem non carneum, ſed ſpũalem, ſcilicet diabolũ principẽ tenebrarũ. Vbi traduxit illũ palãm, conſpicuẽter affigens cruci, & mare magnũ, mare rubrũ, ſcilicet ſanguinẽ & aquã de latere ſuo lancea percuſſus emiſit, Ibi factũ eſt Iohanni ꝗd ſperabat & ſciebat, dicẽs: Ego à te debeo baptizari, nec ſoli Iohanni, verumetiam ſanctis & electis omnibus, qui expectabant eũ ab origine mũdi. ¶ Et quidẽ ſcire poterat, ꝗd ex vtero matris ſuæ ſanctus eſſet, quippe qui ſpũ ſancto adhuc ex vtero matris ſuæ repletus eſt, ſed qa iuxta erat illi dñs, ſicut ſcriptũ eſt: Iuxta eſt dñs his q tribulato ſunt corde, & humilis ſpũ ſaluabitur, quia (inquã) iuxta illi erat dominus, & deprope ſciebat in contritione cordis & in humilitate ſpũs, quod dñs ſolus ſine peccato & ſolus eſſet de virgine natus: ipſe autẽ, quamuis magno munere ſacratus, tamen de cõmixtione maris & fœminæ fuiſſet procreatus, ſanctitatem illã quaſi neſcire voluit, nec ſibi ſufficere indicauit, niſi pro eo funderet ſanguis illius agni, quẽ videbat, cui loquebat, agni ſolius ſancti, ſolius immaculati. ¶ Et reuera niſi mare illud inimicos noſtros operuiſſet, niſi ſanguis ille fuſus fuiſſet, & aqua illa inundaſſet, ſanguis redẽptiõis & aqua emundationis, neq; huic, neq; illi, cui ante hũc dictum eſt, priusq; te formarẽ in vtero, noui te, & anteq; exires de ventre, ſanctificaui te, neq; alicui ſanctorũ ſanctitas vlla ſuffeciſſet, quicũq; dicti ſunt ſancti, vt Aaron, de ꝗ Pſalmiſta dicit: Et irritauerũt Moyſen in caſtris, Aaron ſanctũ domini. Sunt em̃ plures modi, qbus qdlibet ſanctũ dici cõſueuit, ne cũ ſanctũ audieris, ſtatim perfectũ & ab oñi putes eẽ pctõ liberũ. Scriptũ qppe eſt in lege Moyſi, qa oñe maſculinũ adaperiẽs vuluam, ſanctũ dñi vocabit. Sanctifica mihi, ait dñs, oñe primogenitũ, ꝗd aperit vuluã in filijs Iſrael, tã de hominibus q̃ de iumẽtis, mea em̃ ſunt oĩa. Et in lege Nazaræi ſcriptũ eſt: Sanctus enim erit, creſcẽte cæſariæ capitis eius. Oẽs dies ſeparatiõis ſuæ, ſanctus erit dño. ¶ Et Iohannes quidẽ iſtis ꝗq; modis ſanctus fuit, vtpote primogenitus, ante quẽ ſterilis mater nullum genuit, idẽq; Nazarẽus, vti angelus locutus ẽ, vinũ & ſicerã nõ bibet. Sed nunqd oĩs eiuſmodi ſanctus, q inde ſanctus eſt ꝙ primogenitus, immunis à pctõ exiſtimabitur? aut nũquid Nazaræus, quoniã ſiceram & vinũ non bibit, & nouacula ſuper caput eius nõ aſcendit, ſiue Samſon, ſiue alius qs eiuſmodi, ideo cõſummatæ ſanctitatis erit? Verũtamen ſe-

Ibidem.

Matth.3 Iohan.1.

Matth.11. Eſa.40.

Vbi baptizatus ẽ Iohannes a Chriſto in cruce.

Exod.12

Coloſſ.2

Pſal.33.

Nulli ſua ſanctitas ſufficit ad regnum cœlorum Hierem.1. Pſal.10.

Luc.2 Exod.13 Deute.15 Numer.6 Iohãnes primogenit⁹ & Nazarẽus. Luc.1

ſecundũ illum ſanctitatis modũ, que infuſio ſancti ſpũs operatur, Iohanne ſanctior inter natos mulierũ nemo quidẽ ſurrexit, ſed nihilominus ſancti ſanctorũ Ieſu Chriſti baptiſmate. i. ſanguinis effuſione vel eius morte indiguit, & idcirco veraci humilitate dixit: Ego à te debeo baptizari. ¶ Nũc vide hũc ſanctũ, hunc primogenitũ, hũc Nazaræũ, qtũ deceat ſic eſſe veſtitũ (vt euãgeliſta refert) dicẽs: Ipſe aũt Iohannes habebat veſtimentũ de pilis camelorũ & laudari à dño, dicente: Quid exiſtis in deſertũ videre hoĩem mollibus veſtitũ? vbi ſubaudit non, & ſequtur: Ecce q mollibus veſtiunt, in domibus regum ſunt. Vere talis habitus decebat eum, veſtimentũ de pilis camelorũ & zona pellicea circa lumbos eius, ſicut & Heliã, de ꝗ itidẽ ſcriptum eſt: Vir piloſus & zona pellicea accinctus renibus. Tales em̃ vtriuſq; fuerũt mores, & zelus auſterus, talisq; vita, q̃ non indulgebat ſibi, vt eſſet remiſſior, fluentibusq; delicijs luxuriaret. Hoc de iſto confeſtim ſcriptura ꝓſens teſtat, qa non molliter pctõribus blandiebat. Dixit em̃: Videns multos Phariſæorũ & Saducæorũ venientes ad baptiſmũ ſuum. Progenies viperarũ, qs oſtẽdit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructum dignum pœnitẽtiæ, & ne velitis dicere intra vos, patrẽ habemus Abraham. Dico enim vobis, qm̃ potens eſt deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Iam enim ſecuris ad radicẽ arboris poſita eſt. Oñis ergo arbor quæ non facit frũctũ bonum, excidetur, & in ignẽ mittetur. Ecce vere hominẽ nõ mollibus veſtitum, quippe cuius ſermo pilis camelorũ, qbus veſtitus erat, multo eſt aſperior vnde & non potuit eſſe in domibus regũ, imo in domo regis Herodis & reginæ Herodiadis decollatus eſt propter ſermones eiuſmodi, ſermones veritatis, qbus ipſe non mollis, peccatorũ molles auriculas & adulationis auidas arguendo nimis offendit. Apud Lucam ſenſus quidẽ & verba ipſa pene ſunt eadẽ, niſi ꝙ hic manifeſtius deſignat propter qs maxime ſic inceperit, Progenies ſiue genimina viperarũ, videlicet propter Phariſæos & Saducæos, q erãt hæretici Iudæorũ. Nam phariſæi ex Hebræo in Latinum interpretant diuiſi, eo ꝙ traditionũ & obſeruationum, quas illi deuteroſes vocabant, iuſtitiam ꝓferebant, vnde & diuiſi vocabãtur à populo, quaſi ꝓiuſtitiam. Sadducæi interpretant iuſti. Vendicabant enim ſibi ꝗd non erant. Corporis reſurrectionem negabãt, & animã cum corpore interire ꝓdicabant. Hi quinq; tantũ libros legis recipiebãt, ꝓphetarũ vaticinia reſpuentes. Igitur cum dicit Lucas: Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant vt baptizarentur ab ipſo, genimina viperarũ: hic autem ꝓmiſſo, L tunc exibat ad eum Hieroſolyma & oñis Iudæa & oĩs regio circa Iordanẽ, & baptizabant ab eo in Iordane, confitẽtes pcta ſua. J tunc demũ ſic incipit: L Videns aũt multos Phariſæorũ & Sadducæorũ venientes ad baptiſmũ ſuum, dixit eis: Progenies viperarũ. J conſtat ꝙ pariter quidẽ totam, ſed nõ ęqualiter totam gentẽ malitiæ ſæuientis arguit, ꝙ ſcilicet inuicem inuidẽdo & inuicem mordendo, Iudæi forent ab inuicem conſumendi, maxime aũt Phariſæi & Sadducæi futuri eſſent autores vel cauſa ſibimet tanti mali & iræ ſuperuenturæ, vt pro miraculo debeat eſſe rarus quiſq;, qui illam ſciret vel poſſet effugere. Nec vero ita denotauit eos ſolus vel primus. Siquidẽ prior Moyſes inter cætera dixit: Fel draconũ vinum eorũ, & venenum aſpidum inſanabile. Nunqd minus eſt dicere, fel draconũ ſiue venenum aſpidũ, q̃ progenies ſiue genimina viperarũ? ¶ Et illos qdem phariſæos, qbus hæc & cætera dixit, putaremus ſic veniſſe ad eũ, vt vellẽt percipere baptiſmũ, qm̃ ſic Euangeliſta dixit, videns aũt multos Phariſæorũ & Sadducæorũ venientes ad baptiſmum ſuũ, ſed repugnat illud ꝗd alius euãgeliſta magis illos inſinuat veniſſe ad inſidiandũ. Miſerũt (ait) Iudæi ab Hieroſolymis ſacerdotes & leuitas ad Iohannẽ, vt interrogarẽt eũ, tu qs es? Cũq; interrogãtibus tandẽ reſpõdiſſet, ego vox clamãtis in deſerto, dirigite viã dñi, ſicut dixit Eſaias propheta, poſt hanc illius reſponſionẽ ſtatim ſubintulit: Et q miſſi fuerãt, erant ex Phariſæis. Hoc dicto, deinde ſequtur, & interrogauerunt eũ, & dixerũt ei: Quid ergo baptizas, ſi tu nõ es Chriſs, neq; Helias, neq; propheta? Per hoc meli⁹ intelligitur iſtud ꝗd ait Matthæus: Videns multos Phariſæorũ & Sadducæorũ venientes ad baptiſmũ ſuũ, ſcilicet quia venerãt, nõ vt ipſi baptizarent, ſed vt baptizantem calũniarent, ꝓſertim cũ & alius Euãgeliſta dicat: Et oĩs populus audiẽs & publicani, iuſtificauerũt deũ, baptizati baptiſmo Iohãnis: Phariſæi aũt & legiſperiti conſiliũ dei ſpreuerũt in ſemetipſis, nõ baptizati ab eo. ¶ Quod erat illud vel quale dei cõſiliũ, ꝗd Phariſæi ſpreuerunt? Nimirũ pœnitentiam agere, & dignos pœnitẽtiæ fructus facere. At illi ſcilicet Phariſæi, cõſiderabãt in ſe tãquam iuſti & aſpernabant cæteros, ſicut atteſtatur locis opportunis veritas euãgelij. Vſi apud Lucã diligẽter animaduertendũ, qa interrogabãt turbæ dicẽtes, qd ergo faciemus? interrogabãt publicani veniẽtes vt baptizarent, & dicebãt: magiſter, qd faciemus? interrogabant & milites dicẽtes, qd faciemus & nos? Turbæ interrogabãt, publicani interrogabãt, milites ꝗq; interrogabãt dicẽtes, qd faciemus? Phariſæi vero nul quã interrogaſſe leguntur & dixiſſe, qd faciemus? Claret igit ꝗd vel quale cõſiliũ dei, qũo cõſiliũ dei ſpreue-

Matth.11.

Iohãnis & Heliæ veſtitus. 4.Reg.1

Hæretici Iudæorũ

Luc.3.

Progenies viperarũ

Deute.32

Phariſæi non baptizabãtur a Iohãne Baptiſta. Iohan.1.

Luc.7. Phariſei iuſti apud ſe ipſos, conſilium dei ſpreuerũt. Lucæ.3

Roma.10 Matth.9. Psal. 93

rint phariſæi,nõ baptizati baptiſmo Iohãnis,quia videlicet erãt ſuperbi, confidentes in ſe tanq̃ iuſti,ſuã iuſtitiã ſtatuere volẽtes,& iuſtitiæ dei nõ ſubiecti,vnde & magno ſupercilio magiſtrũ pietatis,filiũq; patris miſericordiæ Ieſum Chm redarguiſſe legunt, dicẽdo diſcipulis eius,quare manducat magiſter veſter cũ publicanis & pctõribus? ¶ Porro quẽ tu erudieris dñe & de lege tua docueris eũ,ille deſiderat,vt ſciat pœniam agere,deomnis ex operibus iuſtitia vana ſit,niſi teſtimoniũ habeat ex fide huius filij hominis Ieſu Chri,cuius ſanguis cũ aqua fluens de latere eius,vt ſuperius dictum eſt,niſi iuſtos oẽs emũdaſſet,immũdæ & ſordidæ eſſent oẽs iuſtitiæ, iuxta illã veridicam confeſſionẽ iuſti

Eſa. 64. Vana gloriano de carne Abrahæ

& iuſtificãdi prophetæ Eſaiæ:Et facti ſumus vt immũdi omnes nos,& quaſi pãnus mẽſtruatæ vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ.¶At illi falſo iuſti,& vere pctõres,ne iſtã cognoſcerẽt iuſtitiã,ſcutũ ſui cordis habebãt patrẽ ſuæ carnis Abrahã,quaſi caro Abrahæ,qm̃ de ilIa profluxerant,ſufficere poſſet eis ad iuſtitiã. Proinde cũ dixiſſet:Facite ergo fructũ dignum pœnitẽtiæ,ſubiunxit atq; ait:Et ne velitis dicere vos, patrẽ habemus Abraham. Dico em̃ vobis,qm̃ potẽs eſt deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Iam em̃ ſecuris ad radices arbor̃ poſita eſt. Omnis ergo arbor quæ non facit fructũ bonũ,excidet

Hiere.17.

& in ignem mittet.Hæc eo dicẽte,opportune reminiſcimur ſermonis illi prophetici ex ore Hieremiæ: Maledictus vir q cõfidit in hoie,& ponit carnẽ brachiũ ſuũ,vt à dño recedat cor eius. Erit em̃ quaſi miricæ in deſerto,& non videbit cũ venerit bonũ,ſed habitabit in ſiccitate in deſerto,in terra ſalſuginis & inhabitabili. Benedictus vir qui confidit in dño,& erit dñs fiducia eius,& erit tanq̃ lignum q̃d tranſplantatur ſup aquas,quod

Iudæi confidebãt in homine

ad humorẽ mittit radices ſuas,& nõ timebit cũ venerit æſtus. Et erit foliũ eius viride,& in tẽpore ſiccitatis nõ erit ſolicitũ,nec aliquãdo deſinet facere fructũ. ¶ Quid(quæſo)aliud eſt velle dicere intra ſemetipos,Patrẽ habemus Abraham,ſiue pater nr̃ Abrahã eſt, & hoc aduerſus dñm,niſi cõfidere in homine,& ponere carnẽ brachiũ ſuũ,vt à dño recedat cor eor̃? Nã veraciter vt à dño corde recederẽt,imo vt dñm in ſermone caperẽt

Ioh 8.9.

idcirco nonnunq̃ dixiſſe legunt,Pater noſter Abraham eſt,& illud: Nos ex fornicatiõe non ſumus nati.Et ẽq;:Semen Abrahæ ſumus. Et:Nos aũt Moyſi diſcipuli ſumus. Nõne hoc eſt confidere in homine, & ponere carnẽ brachiũ ſuũ,fiducia Moyſi & carnis Abrahæ,ſpernere conſiliũ dei, & gloriari contra filiũ dei,q̃ ſola & vnica eſt gloria Abrahæ, ſiue Moyſi,qua remota,inglorius eſt Moyſes, Abraham̃q; nõ niſi puluis & ciniſ? Ne ergo velitis(ait)ita dicere intra vos. Maledictus em̃ quiſq; ille eſt,q in carne contra conſilium deigloriat,vt non faciat dignos pœniæ fructus. Maledictus eſt ille ſicut Chanaan,

Cunctis agẽdã pœnitentia Gene.9 Ezech.16.

de q̃ dixit pater ipſius hãc ſentẽtiã maledictionis,Seruus ſeruor̃ erit fratribus ſuis. Etenim ille talis eidem Chanaan ſimilis eſt, Chananæus & nõ Iudæus eſt. Hæc em̃ dicit dñs ad Hieruſalẽ apud Ezechielẽ: Radix tua & generatio tua de terra Chanaan. Pater tuus Amorræus,& mater tua Cethęa. Ille(inquã)nõ quaſi oliua eſt fructifera in domo dñi, ſed quaſi miricæ in deſerto,in terra ſalſuginis & inhabitabili,q̃ videlicet arbor ex amaritudine nominata eſt,guſtus enim eius nimis amarus eſt,& hæc in ſolitudine & ſaxoſa humo naſcitur. Iam(inqt)ſecuris ad radicẽ eiuſmodi arbor̃ poſita eſt,vt q̃ fructũ bonũ nõ facit,excidat,& in ignẽ mittat,ſiue illa oliua,ſiue mirica ſit. Etenim etiã ſi de radice bonæ oliuæ creuerit,ſiue oleaſter aut mirica ſit,exciderũt propter ſterilitatẽ,propter incredu

Roma.11

litatẽ. Inde Apoſtolus:Si em̃(inqt)deus naturalibus ramis non pepercit,ne forte nec tibi parcat. Vide ergo bonitatẽ & ſeueritatẽ dei,in eos qdẽ q ceciderũt ſeueritatẽ, in te aũt

Duplex exciſio Iudęorum.

bonitatẽ,ſi pmaneris in bonitate,alioqui & tu excideris. ¶ Hoc de inuiſibili exciſione dixit,qua pręcif incredulus à regno dei,ſecuri exciſus diuini iudicij. Veruntamen & alia exciſio illor̃,propter q̃s vel q̃bus dicebat, & ne velitis dicere intra vos, patrẽ habemus Abraham,&c. videlicet illa,qua corpaliter q̃q; excidẽdi erãt & extirpandi de terra ſua,

Pſal.73.

ſecuri viſibili,ſcilicet manu Romana. Hinc Pſalmiſta pdixerat:Quaſi in ſylua lignorum ſecuribus exciderũt ianuas eius in idipm̃,in ſecuri & aſcia deiecerũt eam,incẽderũt igni ſanctuariũ tuũ,&c. ¶ Quid porro eſt q̃d ait, Dico em̃ vobis, qm̃ potens eſt deus de lapi-

Lapides, Gentiles

dibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ? Quos vel quales videbat ſiue digito demõſtrabat lapides? Non enim ſolũmodo dixit de lapidibus,ſed ſignãter ait, de lapidibus iſtis, q̃ videlicet pronomine ſolemus vti, quũ digito demonſtramus vel demõſtrare poſſumus ipſas res,de q̃bus nobis ſermo eſt. Et qdẽ ſenſus verus eſt, p lapides recte intelligi hoies gẽtiles,lapidea ſimulachra colẽtes,de qb̃ & nos fuim̃ vel ſumus in filios Abrahæ ſuſcitati p

Lapides iſti, pphetæ & apſi, Ioſue. 4

fidẽ Ieſu Chri,ſed nõ legunt tũc adfuiſſe vel veniſſe ad Iohãnẽ in Iordanẽ eiuſmodi lapides,eiuſmodi hoies. Quos ergo videbat,vel demõſtrabat in Iordane lapides? Putas ne illos,q̃s de Iordane tulit,& q̃s in medio Iordanis alueo Ioſue dño iubente poſuit? Elige (inqt dñs)duodecim viros,ſingulos p ſingulas tribus,& pcipe eis,vt tollãt de medio Iordanis alueo,vbi ſteterũt ſacerdotũ pedes,duodecim duriſſimos lapides,q̃s ponetis in loco caſtror̃,vbi fixeritis hac nocte tẽtoria. Fecerũt aũt filij Iſrael ſicut eis pceperat Ioſue portãtes de medio Iordanis alueo duodecim lapides, vt ei dñs imperarat, iuxta numerum filior̃ Iſrael, vſq; ad locũ in q̃ caſtrametati ſunt, vbi q̃ poſuerũt eos. Alios q̃q; duodecim lapides poſuit Ioſue in medio Iordanis alueo, vbi ſteterant ſacerdotes q portabant arcã fœderis,& ſunt ibi vſq; in pſentem diẽ,de hoc & de cæteris conſtat autorita-

1.Cor.10

te apli,qa oĩa in figura contingebant illis. Quod cũ ita ſit,nonne ſpũaliter nobis lapides illi,prophetæ ſunt & apli,lapides viui,lapides magni, q̃ fidẽ noſtrã velut fundamentũ portant,neceſſariãq; nobis factis & dictis operũ dñi memoriã ſemper ſuſcitant? Nam de illis lapidibus cur ſic à dño pceptũ & ſic eſt factũ? Quando(inqt)interrogauerint vos

Ioſue. 4

filij veſtri cras dicentes,q̃d ſibi volũt iſti lapides,reſpondebitis eis. Deſecerũt aquæ Iordanis ante arcã fœderis dñi dei noſtri,cũ tranſiret eũ. Idcirco poſiti ſunt lapides iſti in monumentũ filior̃ Iſrael vſq; in æternũ. Nihil verius,q̃ lapides iſtos,ſcilicet prophetas & apſos,q ſignificabant per lapides illos,in monumentũ nobis vſq; in æternũ eſſe poſi-

1.Cor.10

tos. Si veraciter dixit Apſus Chriſti,petra aũt erat Chriſus,cũ de petra inanimata,de qua populus biberat,fuiſſet locutus,qũo non veraciter dicat pcurſor Chriſti,lapides iſti, q̃s Ioſue dño iubente pro monumẽto poſuit,prophetę ſunt & apoſtoli:q̃s alios,videlicet prophetas,olim poſuit alios,ſcilicet apſos,ſine dubio continuo poſiturus eſt? Et pphetæ q̃dem,qa profundiora vel obſcuriora ſacramẽta continent,quaſi in medio Iordanis alueo ſub aquis latent:apoſtoli vero,qa nuda & aperta facie ſaluatoris opa reſtant, quaſi in Galgala poſiti,q̃d interpretat reuelatio,ſemp ſub dio conſpectibus oĩm patent. ¶ Igi

Caro Abrahæ hæc line fide nihil pdeſt.

tur ne cœperitis,ait,dicere intra vos,Patrem habemus Abraham,dico em̃ vobis,qa potens eſt deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ,i.ne argumẽtemini vos pœnitentia vel pœnitentiæ fructibus non indigere,ſiue regnũ cœlor̃ vobis hæreditariũ eſſe, qm̃ ſecundũ carnẽ eſtis filij Abrahæ,qa profecto ſola caro Abrahæ ad cõſequendũ regnum cœlor̃ non magis valet q̃ iſti lapides,imo cũ de carne Abrahæ multi ſunt filij diaboli:pverbũ illor̃,q̃; in figura poſiti ſunt lapides iſti,multi naſcent, q vere ſint filij Abrahæ, vere filij dei. Nam fides eſt, q̃ ſola facit filios Abrahæ,caro aũt ſola non prodeſt quicq̃,&

Hiere.17

taliũ quiſq; viror̃ benedictus eſt,iuxta prophetã ſupra memoratũ,qa cõfidit non in homine,ſed in domino,in q̃ confiſus eſt & Abraham nõ deus,ſed homo,qa non ponit carnem Abrahæ brachiũ ſuum,vt à domino recedat cor eius,ſed dñs eſt fiducia eius,& idcirco non erit,quaſi miricæ in deſerto,neq; habitabit in ſiccitate in terra ſalſuginis & inhabitabili,ſed erit quaſi lignũ q̃ tranſplantat ſup aquas,& q̃d ad humorẽ mittit radices ſuas,vt dignos pœnitentiæ fructus facere non deſinat. ¶ Interea cũ hæc & his ſimilia,q̃ cęteri Euangeliſtæ non tacẽt,loqueret turbis, hic amãtiſſimus pcurſor dñi,non ignorabat propheticam habẽs ſcientiã,qp non eſſet illi tẽpori vel officio deſtinatus,quo pdicandũ erat cũctis gẽtibus,qp ex vtero virginis ſupra naturã hominis natus eſſet ipſe quẽ præcurrebat mediator dei & hominũ, homo Ieſus Chriſus. Hoc vt erat vere inſtructus ſpũ humilitatis,confitet humiliter,ſuæq; reputat indignitati,dum pmittens:L Ego qdẽ vos

Non eadẽ Iohãnis & apoſtolor̃ pdicatio

baptizo in aqua in pœniam,q aũt poſt me vẽturus eſt,fortior me eſt.J ſubiungit continuo:L cuius nõ ſum dignus calceamẽta portare,ipe vos baptizabit in ſpũ ſancto.J Per calceamẽta qppe,cũ ſint ex corp̃s mortuor̃ animaliũ,ſignificat humanitas eiuſdem filij

Pſal.107

hoĩs Ieſu Chri,in qua erat mortalis & paſſibilis. Vnde eſt illud:In Idumæã extendam calceamẽtum meũ,i.notũ faciã gẽtibus incarnationis meæ ſacramẽtum. Hoc p apoſtolos erat faciendũ,ipſe aũt Iohannes non erat victurus vſq; ad illud tp̃s,q̃ apoſtoli taliter calceamẽta dñi portauerũt,i.publice pdicare cœperunt,natũ eſſe de virgine deũ & ho-

Iohan.1 Matth.1.

minem Ieſum Chriſtũ,qa verbũ erat in principio deus apud deũ,& verbũ caro factum eſt,& ſicut angelus locutus eſt ad Ioſeph,q̃d in beata virgine natũ eſt, de ſpũ ſancto eſt. Igit cũ dicit,q aũt poſt me vẽturus eſt,fortior me eſt, cuius nõ ſum dignus calceamenta portare,promptũ eſt aĩaduertere,q̃ libenter hmõi officiũ ſubiret,quãta cũ dilectiõe gloriam iſtã filij dei,filij hominis,cũ illis cœlis annũtiare & enarrare pgeret. ¶ Et ipſe quidẽ

Pſal.18

de ſeipo ita ſentiendo,ita indignũ ſemetipm iudicãdo,regulã cuſtodiebat veræ humilitatis,qa non conſiderabat qp ipe ſolus eſſet pcurſor domini, imo & angelus domini, ſicut de ipſo in Malachia ſpũs propheticus prędixit,ſed illud conſiderabat,qp illi futuri eſſent

Humilitas Iohãnis Baptiſtæ.

Malac.3

cœli,qui(ſicut iam dictũ eſt) calceamẽta portãdo Ieſu Chriſti,enarrarent eiuſdẽ gloriã dei. Hæc eſt regula,quam Apſus breuiter perſcribit ad Philippenſes his verbis:Nihil p

Philip.2

contentionẽ,neq; per inanem gloriã,ſed in humilitate ſuperiores ſibi inuicẽ arbitrãtes. Non quæ ſua ſunt ſinguli conſiderantes,ſed ea quæ alior̃. Ipſe(inquã)ita iudicando, ita non quæ ſua,ſed quæ alior̃ erant, conſiderãdo:& ſuperiores ſibi futuros apoſtolos arbitrãdo,regulã cuſtodiebat ſanctæ & verę humilitatis,ſemetipm deprimẽs,tanquã minor

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matth.11. esset oĩbus illis. Sed nũquid ita iudicabat dñs iudiciũ? Nequaq̃, sed, Amen dico vobis, ait, non surrexit inter natos mulierũ maior Iohãne Baptista. Ergo & nullus oĩm illa dñi cal

Marc.16 ceamenta portantiũ, illã domini de vtero virginis incarnationẽ suo tẽpore publica p̃dicatione sequẽtibus signis p̃dicantiũ, maior te est ò Iohannes Baptista. ¶ Porro fortitudi-

Fortitudo Christi nem quã intẽdit dicẽdo: Qui aũt post me vẽturus est, fortior me est, miro modo non q-dem exprimit, qm̃ exprimi non p̃t & ineffabilis est, sed parumper significat, ita dicẽdo: ⌊ Cuius vẽtilabrũ in manu sua, & p̃mũdabit areã suã, & cõgregabit triticũ suum in hor-

Esa.9. reum, paleas aũt cõburet igni inextinguibili. ⌋ Quãta (quæso) est fortitudo ista, ventilabrum suũ habere in manus suas? Non enim saltem ita dixit, cuius vẽtilabrũ in manu dei. Simile illud est, q̃d in Esaia legimus, cuius imperiũ super humerũ eius, siue, Et factus est principatus super humerũ eius. Neq; iste dicit, cuius ventilabrũ in manu dei, neq; ille dixit, imperiũ eius siue principat⁹ eius factus est sup humerũ dei, sed vt animaduertas ip̃m in sua fortitudine sufficientẽ esse sibi, & iste, cuius vẽtilabrũ in manu sua, dicit, & ille principatũ eius sup humerũ eius factũ eẽ asserit. Neq; ita dicit iste, & p̃mũdabit areã dñi, & cõgregabit in horreũ triticũ dñi siue dei, sed areã suam permundabit, & triticum (inq;) suũ congregabit. Ergo dñs est areæ, & possessor est totius tritici, & deus fortissimus ip̃e est, cuius ventilabrũ est, & cui ad ventilandũ ipsa manus sua sufficit, sicut humerus suus ad imperiũ siue principatũ tenendũ satis est, satisq; valet absq; impendijs alienis. Igit deus est, deus (inquã) & dñs oĩpotens ipse est, qui auxilio nullius indiget. ¶ Quid dicemus for-

Superbi vt palea a vẽto auferen tur tibus? q̃d dicemus superbis? Nimirũ q̃a palea ipsi sunt, humiles aũt & q̃ timent dñm, ipsi sunt triticũ, verbũ aũt domini, verbũ incarnatũ, verbũ plenarie manens, & inhabitans in pectore, & spirans de ore huius filij hominis, pro similitudine illis est, & erit venti vehemẽtis, q̃d tam facile, imo & multo facilius reprobos & superbos oẽs exterminabit, q̃ ve-

Esa.57. hemens aura siue ventus quẽlibet fortis paleã de area cuiusp̃iã eliminare possit. Oẽs eos (ait ipse dñs per prophetam) auferet vẽtus, tollet aura. Quos eos, nisi oẽs fortes fortitudi ne fallaci, de quibus & ita præmisit, cũ clamaueris, liberẽt te congregati tui? Præmiserat etiã & ipsis, effudisti libamen, obtulisti sacrificiũ. Ergo oẽs eos (subauditur, male fortes)

Esa.40. visibiles seu inuisibiles, auferet (ait) ventus, tollet aura, & ita dicẽdo, magnam diuinitatis

Iob.4. fortitudinẽ, & magnã e contra oĩs creaturæ infirmitatẽ esse designat. Multa sunt in scripturis dicta hmõi, secundũ similitudinẽ sufflantis, exiccatũ est fœnũ, & cecidit flos, quia sp̃us dei sufflauit in eo, & in Iob, vidi (ait Eliphar Themanites) eos qui operant iniq̃tatẽ & seminant dolores, & metũt eos, flante deo perisse, & sp̃u iræ eius esse consumptos. Et his similia, per q̃ hoc intẽdit sanctus sacræ scripturæ sp̃us, vt facilitatẽ diuinæ oĩpotentiæ cognoscamus, q̃d multũ facile sit ei, deijcere cito, quicq̃d contra fortitudinẽ eius for-

Esa.57 titer stare videbatur. ¶ Ibidem q̃q; apud Esaiã, vbi p̃miserat, q̃d iam dictũ est, & oẽs eos auferet vẽtus, tollet aura, post modũ subiunxit: Quia sp̃us meus à facie mea egredietur, & flatus ego faciã. Frequẽs est lectio, sed experimentũ in vita p̃senti valde rarũ, vt experiat quis piã, quẽ diuinitas ad experiendũ admittere dignatur, tangẽdo pectus siue labia eius in momẽto, siue in ictu oculi, taliter afficiat tactu sensibili, quẽ beatus papa Gregorius ibi vult intelligi, vbi ad Heliam loquẽs dñs, dicit: Et post sp̃iritũ cõmotio, Non in cõmotiõe dominus. Et post commotionẽ ignis, Non in igne dominus. Et post ignem sibilus auræ

3.Regũ.19 tenuis, & ibi dominus. Et quidem subtilitas diuinitatis, oẽm, non solum corporis, verum etiam animæ sensum excedit: sed cum vult: non tantũ animam, verum etiam corpus tactu suo sensibiliter afficit. Qui videlicet tactus, dum vult, suauis, & dũ vult, valde est terribilis, ita vt quisq; illũ sensit, iam pene non sit illi opus verbis edoceri, q̃ vere deus fortissimus sp̃irituum sit, nec penitus ignorat, licet omnino effari non possit, qualis ille sit tremor, quo maiestatem domini tremere dicuntur etiam sancti angeli.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS, LIBER III.

Esa.55 Mnes sitientes (ait sp̃us sanctus) venite ad aquas, & qui non habetis argentum, properate, emite & comedite. Aquæ præsenti loco scripturæ sunt,

Prouer.9 quibus sp̃ualium continent mysteria gratiarũ, sicut & illic, Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui. Deriuent fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. Aquæ istæ aquæ domini sunt, & quicũq; emerit eas, eius fiunt, nec domini esse desinũt. Quid rogo est, q̃ cũ omnes sitientes inuitauerit

uerit ad hmõi aquas, illos maxime inuitat ad emendũ, q non habẽt argentũ? Ait enim: Et qui non habetis argentũ, properate, emite. Certe in omni negotiatiõe terrena magis illi solẽt inuitari ad emendũ, qui habẽt vel habere vident argentũ. Hæc aũt negotiatio tota cœlestis, tota sp̃ualis est. Quid ergo est argentũ non habere, nisi in philosophia seculari, siue prudentia eloquij non confidere? Talibus nanq; non habẽtibus eiusmodi argẽtum, ipsa humilis conscientia magnũ est, emptionis pretiũ. Talis erat Moyses, cũ diceret ad deum: Obsecro dñe, non sum eloquens ab heri & nudiustertius, & ex q̃ locutus es ad seruum tuũ, impeditioris & tardioris linguæ sum? Et in parabolis sapiẽs loquit: Stultissim⁹ sum virorũ, & sapientia hominũ non est mecũ: Non didici sapientiã, & nõ noui sanctorũ scientiam. ¶ Quid igitur ò æmule subsannas? Quid obtrectator me laceras? Fateor quia catygetas tuos audiui, oẽs sapientes & prudẽtes eloquij mystici, & omnino nullas habeo diuitias argẽti eiusmodi, & si q̃d percepi de secularibus philosophis, non sunt mihi pro diuitijs, siue pro nummis argẽteis. Sed nũquid ob hoc mihi ab aquis istis erat desperãdũ? imo magis sperandũ, qm̃ inter oẽs scientes, illos q non habent argẽtum audio maxime inuitari ad emendũ. Subsanna quantũ vis, licet scripta mea nõ nisi insidiando legere velis, & si libet etiã illud dic: Q̃o hic literas scit cũ non didicerit? Si enim cũ illo, in quẽ hoc dictũ est, participes fuerimus opprobrij, erim⁹ etiã gloriæ & honoris. Proinde dissimulanda est p̃sens amaricatio ventris, ex comestione libri, quẽ qui deuorauit, erat, inq̃t, in ore meo tanq̃ mel dulce, & cũ deuorassem tũ amaricatus est vẽter meus, & itinere cẽpto peragendũ est in opere dei, in intẽtione quã significauit titulus p̃scriptus operi, de gloria & honore filij hois. ⌊ Ego quidẽ, ait Iohãnes, baptizo te in aqua. ⌋ Quã vel qualem habet rationẽ baptizari siue baptizare in aqua? Cõsilium dei erat in aqua baptizari, sicut alius euangelista significans, pharisæi aũt, inquit, & legisperiti consiliũ dei spreuerunt in semetipsis, nõ baptizati baptismo Iohannis. Quid ergo habet rõnis tale consiliũ dei, q̃d nobis scire profit? Sunt q̃dem incõprehensibilia iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius, vt Apostolus ait, sed hæc & his similia non nos prohibent ne simus laudatores, aut ne velimus habere scientiã viarũ dei, verũ hoc tantũ, ne simus nimij scrutatores maiestatis. Quã ergo rationẽ habeat tale consiliũ dei q̃rimus, non scrutando nimiũ, sed laudare optando maiestatẽ dei, & sicut cætera ex parte scimus & ex parte prophetamus, ita de isto quoq; gratulemur, q̃d non quidẽ ad pfectũ cognoscimus, sed ex parte aliq̃d sublucet, quo delectemur. ¶ Quid illud est? Nimirũ, q̃a tali consilio bene disposuit deus, vt ad ordinẽ suum creatura humana reduceret. Fuerat q̃ppe homo supra se nimis elatus, qm̃ voluit esse sicut deus, secundũ illud falsum serpẽtis susurrium, comedite & eritis sicut dij, scientes bonum & malũ. Illũ primi hoĩs tumorẽ, multi ex eo progeniti hoĩes imitati, deos sese appellari voluerũt. Et nõnulli quidẽ ex eis post mortẽ suã stulto errore hoĩm pro dijs habiti sunt, ille aũt Cæsar Augustus, cuius tp̃e natus est iste filius Iesus Chrũs, viuẽs q̃q; pro deo haberi nõ timuit. Vnde adulando illi Flaccus dicit: Præsenti tibi maturos largimur honores, iurandasq; tuũ p̃ nomẽ ponimus aras. Hæc prima fuit altitudo cordis nostri, vt vellent esse hoĩes sicut dij, & hoc est Adæ p̃ctũ, in q̃, ait Apostolus, oẽs peccauerũt. Porro humana conditio, siue cõditionis humanæ principiũ, non solũ creatore deo, verũetiam creatura dei inferius est, & vt manifestius dictũ sit, non solũ deo, verum etiã aquæ elemẽto. Formauit enim deus hoĩem de limo terræ, q̃d videlicet elementũ elemento aquæ inferius est & erat, & sub eo latebat, donec diceret deus: Cõgregent aquæ quæ sub cælo sunt in locũ vnum, & appareat arida. Multũ ergo terra intumuerat, ordinẽq; excesserat, vbi homo terrenus altissimo similis esse cõcupierat. Reducẽdus erat ad ordinẽ, & docẽdus, vt sciret confiteri cuius esset conditionis, atq; in testimoniũ eiusdem cõfessionis submergeretur elemẽto aquæ, q̃ grauius atq; segnius elementũ terra est, vnde hõ principiũ sum pſit, & quod (sicut iam dictũ est) totũ in initio sub aquis latuit. Grande habet momẽtum in ratione iustitiæ, conditionis huius meminisse, & abrenuntiando superbiæ diabolicæ, sub aqua corpus deprimere, ac deinceps memoria tenere, q̃d deus propter superbiam dixit homini, q̃a puluis es, & in puluerem reuerteris. Proinde diligenter animaduertendũ est, quod ⌊ Cum veniisset Iesus à Galilæa in Iordanem ad Iohãnem, vt baptizaretur ab eo, & Iohannes prohiberet eũ, dicent, ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me, respõdens ipse, dixit ei: Sine modo. Sic enim decet nos implere omnem iustitiam. ⌋ Nam vere mitis & humilis corde considerabat, q̃ quàmuis sanctus sanctorũ esset, nullumq; omnino peccatũ haberet, tamen de terra sumptum corpus haberet, quodq; ad iustitiam pertineret, vt humilitatis remedium, propter quod docendũ venerat, ipse in semetipso demonstraret, submittendo aquis, quam assumpserat carnem nostram, quæ se ad similitudinem creatoris omnium, extollere affectauerat in Adam, & sic ait, decet nos implere omnem iustitiam. Respiciebat Iohãnes quod de sp̃u sancto conceptus fuerat, & hoc illi

Emere aq̃ sapiẽ absq; argẽto q̃d est.

Exodi.4

Prouer. 30 Contra æmulos & detractores.

Iohan.7

Apoc.10.

Lucæ.7

Roma.11

Prouerb.25 1.Cor.13

Consilium dei, homines baptizari aqua

Gene.3.

Horatius i epist.lib.2 epist.1. Roma.5

Gene.1

Gene.3

Decet nos implere omnem iustitiam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ad plenam sufficere iustitiam, non inaniter æstimabat. At ille nō quidem contradixit Iohanni, dicēti: Ego à te debeo baptizari, sed nihilominus vt esset plena humilitatis satisfactio, corporis q̄q̄ habitu in semetipso significare voluit, q̄d longe sit hō inferior deo, subdēdo aquis corpus suū, q̄d secūdum materiam terrenū habet fundamentū quo aquæ superiores sunt & initio fuerūt. Quicūq̄ in hoc non imitant eum, vt volētes descendāt

Psal.67. pœnam recipiēt, vt nolentes descēdant. Scriptum est enī: Introibunt in inferiora terræ. Spreuerunt consiliū dei, sed non vacabit eis spernere iudiciū dei. Iam erat hoc testimonium vnū testimoniū aquæ, q̄d vere esset mitis & humilis corde: Accessit autē & alius testis eiusdē mansuetudinis, scilicet species columbæ. LVidit enī spiritū dei descendentem

Iohan.1. sicut columbam, & venientē super se. J Et ego (inqt Iohannes) vidi, & testimonium phi

Gloria filij hominis. bui, qa hic est filius dei. Splendida gloria, & gloriosus honor filij dei, filij hominis, q̄ dū se submittit aquis, aperiunt ei cœli, & spūs sanctus visibili specie sup eū descēdit, voce simul audita de cœlo. LHic est filius meus dilectus, in q̄ mihi bene cōplacui. J Verūtamen in his omnibus non iam cōsummata gloria, imo gloriæ initiū fuit, cuius vtiq̄ finis postmodum huic initio futurus erat similis, ita vt baptizatus illo baptismo, de q̄ dixit, ego baptismo habeo baptizari, & qūo coartor vsq̄ dū perficiatur: confestim ascenderet de

Luc.12 sepulchro ascensu resurrectionis, & aperirent ei cœli, vt intraret in gloriā suam, atq̄ inde

Psal.109 spīm sanctum mitteret discipulis fuit, dicēte sibi patre, sede à dextris meis. Vere igit ait, sic enim decet nos implere omnē iustitiam, qa secundū similitudinē illoꝝ quæ illic gerebantur, futuꝝ erat postmodū, vt moreret propter delicta nostra, & resurgeret propter

Roma.4. Iohā.3 Cor in Iordane voluit baptizari Chrūs. iustificationē nostram. ¶ Quāmuis in alijs quibuslibet aquis hoc idem mysteriū potuisset celebrari, verbi gratia: in Enon iuxta Salin, vbi Iohannes postea baptizasse legit, qa aquæ multæ illic erant, tamē magis placet magisq̄ delectat factū hoc esse in aquis Iordanicis. Quā ob causam? Videlicet qa signū siue figura hoꝝ olim in eisdē pfulserat aqs. Nam fluuius ille, scilicet Iordanis, ex eo cœpit esse memorabilis, q̄d mortuo Moyse &

Iosue.4 succedēte Iosue, diuisis aquis transitū filijs Israel per alueū suum pbuit sacerdotibus, qui portabant arcā fœderis dñi stantibus super siccam humum in medio Iordanis. Portauerunt q̄q̄, ait scriptura, filij Israel de medio Iordanis alueo duodecim lapides, vt dominus imperarat, iuxta numeꝝ filioꝝ Israel vsq̄ ad locū in quo castrametati sunt, ibiq̄ posuerunt eos. Alios q̄q̄ duodecim lapides posuit Iosue in medio Iordanis alueo, vbi steterāt sacerdotes qui portabant arcam fœderis, & sunt ibi vsq̄ in psentem diem. Lapides illos

Matth.11. bis duodenos, prophetas intelligimus & aplos. Oēs prophetæ (inquit dñs) & lex, vsq̄ ad Iohannē prophetauerūt. Bene ergo duodecim lapides in medio Iordanis alueo positi sunt: positi (inquam) non transpositi, neq̄ Iordanē transierūt, quoniam prophetæ nō nisi vsq̄ ad baptismū Iohānis prophetauerūt, aut prophetare debuerūt, Christū esse vēturum. Porro à baptismo Iohānis incipiēs, duodecim aplos elegit, & non pdidit ex eis

Acto.10 quenquā, & pcepit nobis (ait Petrus) postquam resurrexit à mortuis pdicare populo & testificari, qa ipse esset, q̄ constitutus est à deo iudex viuoꝝ & mortuorum, huic oēs prophetæ testimoniū phibēt. Bene ergo duodecim lapides alios portauerūt, de medio Iordanis, vsq̄ ad locū in quo castrametati sunt, ibiq̄ posuerūt eos. ¶ Iosue, quod interpretat

Iosue typū Chri gessit saluator, qui Moysi successit, & filios Israel in terram promissiōis introduxit, q̄d Moyses nō fecit, ipse est iste filius hoīs, qui Mosaicæ legi euangelium succedere iussit, & p illud credentibus in se regnū cœloꝝ aperuit. Sacerdotes, q̄ stabant in medio Iordanis, vt oīa cōplerentur, & donec festinās populus transiret, nulli melius intelliguntur q̄ hic idē filius hominis primus sacerdos noui, & Iohānes vltimus sacerdos veteris sacerdotij, siue legis & prophetaꝝ finis. Igit, quāmuis, vt iam dictum est, in alijs quibuslibet aquis baptizatus dominus baptismo Iohannis, sacramētum designare potuisset baptismi sui, iure magis

Hebr.5 placet, & ad honorē scripturaꝝ magis pertinet, quod baptizatus, & baptismo illo manifestatus sē, in aquis Iordanicis. ¶ Hic illud pulchre occurrit, quod Apostolus, cū dixisset,

Aaron q̄q̄ typū Christi gessit Exod.29. Leuit.8 nec quisq̄ sumit sibi honorē, sed q̄ vocat à deo tanquā Aaron, subiungit atq̄ ait: Sic & Chrūs nō semetipm clarificauit vt pontifex fieret, sed q̄ locutus est ad eū, filius meus es tu, &c. Deniq̄ illa pdicatione pœniæ, & baptismo Iohannis vocatus & clarificatus est à deo filius hominis Iesus Chrūs, vt pontifex fieret tanquam Aaron, id est, iuxta quod pfiguratum est in Aaron. Aaron quippe nō nisi prius aqua lotus, sacerdotio fungi iussus ē, & vestimēta suscepit sacerdotalia, scilicet fœminalia linea, subuculam lineam, baltheūq̄ & tunicam, Superhumerale, & Rationale, Cydarim quoq̄, & in fronte laminā sacræ ve-

Philip.2 Saceedotiū nerationis, habentē inscriptū tetragrammaton, ineffabile nomen dei, quod octauū decē pontificis, maxime illā designat ecclesiā & honorē, de q̄ loqmur, filij hoīs, de quo Apostolus ait: Propter quod & deus illum exaltauit, & donauit illi nomen quod est sup oēm nomen, &c. ¶ De alijs indumentis, quid gloriæ, quid honoris singula mystice significent,

cent, perscribere, præsentis non est negotij, nisi hoc solū, quia q̄d primū, siue in initio cōsecrationis suæ, sacerdos Aaron iussus est aqua lauari, in figura contigit illi, huius summi & veri sacerdotis, q̄ in initio suæ functionis, siue sacerdotij sui, habebat baptizari baptismo Iohānis, & cætera quidem veteris illius sacerdotij ministeria, figuræ vel vmbræ fuerunt, mysterioꝝ cœlestis & veri huius sacerdotij, sed ex magna parte similitudo defecit. Ille nāq̄ & cæteri sacerdotes, q̄ morte prohibebant pmanere, habebāt q̄die necessitatem, quēadmodū sacerdotes prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi. Hic autē eiusmodi necessitatē non habuit, sed semel hoc fecit, offerendo se non pro suis, sed pro populi delictis. ¶ Inchoatio sacrificij siue oblationis, qua semetipm obtulit, ieiunium fuit q̄d continuo ieiunauit, & cū ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus postea esurijt. Ita nāq̄ incipiens agere pœniam non pro suis, vt iam dictū est, sed pro populi delictis, laborare non desiit, operans opus salutis, in oībus obediens vsq̄ ad mortē, mortē aūt crucis. ¶ Vere ergo fidelis & verax deus, impleuit q̄d locutus est. Timebat olim populus audire vocē dñi dei, & vltra, inquit, non audiam vocē dñi dei mei, & ignē hunc maximū amplius non videbo, ne moriar, & ait dominus Moysi: Bene omnia sunt locuti: Prophetā suscitabo eis de medio fratrū suorum similem tui, & ponam verba mea in ore eius, loqueturq̄ ad eos oīa quę pcepero illi. Hunc prophetam esse istū filium hominis, certum est. Qūo hunc populus ille petiuit, aut petere sciuit? Cum enim dixisset Moyses prophetam de gēte tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi dominus deꝰ tuus, ipm audies. subiunxit atq̄ ait: Vt petisti à domino deo tuo in Oreb, quando contio congregata ē. Nō inuenimus aliter petisse populū, nisi ita vt scriptura refert. Cūctus aūt populus videbat voces & lampades, & sonitū buccinæ, montēq̄ fumantem, & perterriti ac pauore concussi, steterunt procul dicētes Moysi: Loquere tu nobis, & audiemus. Nō loquat nobis dominus, ne forte moriamur. Si ergo verba hæc populi pro petitione deꝰ accepit, huius prophetaꝝ domini tanquam populus ita peteret, vt petierat ipse Moyses obsecro domine mitte quem missurus es, quid nisi abundantiam intelligere debemus gratiæ exaudientis, q̄ vbi & humiliter petitur, superabundanter dare consueuit? Hinc ēm Apostolus dicit: Ei aūt qui potens est oīa facere, superabundanter, quàm petimus aut intelligimus, secundū virtutē, quæ operat in nobis, ipsi gloria in ecclesia, & in Chro Iesu in omnes generationes seculi seculorum, amen. Fidelis, inquam, & verax deus, hic impleuit, q̄d illic locutus est, & hoc testat columba, imo spūs dei, quē vidit descendentem sicut columbam, & venientē super se vidit, & Iohannes, sicut alius euangelista testatur, ait, & ego vidi, & testimoniū phibui, qa hic est filius dei. ¶ Quàm dissimiles species hic atq̄ illic: Hic species columbæ: illic voces & lampades siue maximus ignis, & mons fumās, & sonitus buccinæ. Proinde non leuiter accendendū, quod apud aliū euangelistā Baptista Iohannes cū dixisset, ego baptizo in aqua, subiunxit, medius aūt vestrū stetit, quem vos nescitis, &c. Puta illū respexisse ad iam dictā promissionē dicentis ad Moysen, prophetā suscitabo illis de medio fratrū suorum, similē tui, & idcirco dixisse, medius aūt vestrū stetit, quē vos non scitis, vt ita subintelligas, ac si dixerit: Ille, cuius fortitudinē sustinere nō potuit populus, significatam sibi p speciē ignis, & dixit ad Moysen, vltra non audiā vocem domini dei mei, & ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar: loquere tu nobis & audiemus, non loquat nobis dominus ne forte moriamur. Ille, inquam, abscōdita fortitudine zeli ignei, similis factus Moysi, id est, homo verus vt Moses fuit, medius vestrum stat, tolerabilis atq̄ affabilis, mitis & humilis sicut columba, non sicut ignis & nunc talis de medio vestrum suscitatur vobis, vt & loquat vobis dominus, & non magis moriamini, q̄ si Moyses loqueret vobis, si hunc audire vultis. Nam si audire nolueritis, & illic dictū est, ego vltor existam, & hic dico vobis qa ventilabrum in manu sua, & permūdabit aream suā, & congregabit triticū suū in horreum, paleas aūt comburet igni inextinguibili. ¶ Nusquam sacra canonica refert scriptura q̄ super aliquē sanctoꝝ, siue in aliquibus operibus suis spūs sanctus, spūs domini, tale præsentiæ suæ signum dederit. Quis alius nisi spūs iste domini per Moysen operatus est in exitu filiorum Israel de terra Aegypti? Deniq̄ hoc non soli confessi sunt Magi, dicendo, digitus dei est hic, verum etiam Esaias ita declamando dicit: Vbi est qui eduxit eos de mari, cū pastoribus gregis sui? Vbi est qui posuit in medio eius spiritum sancti sui? Qui eduxit ad dexterā Moysen brachio maiestatis suæ, qui scidit aquas ante eos, vt faceret sibi nomen sempiternū, qui eduxit eos per abyssos, quasi equum in deserto non impingentem, quasi animal in campo descendens? Spūs domini ductor eius fuit. Ergo per Moysen operatus est iste spūs in exitu Israel de terra Aegypti, & vbi quinquagesimo die, præsentiæ vel operationis suæ signum dare voluit, non species columbæ, sed species ignis apparuit, ita vt diceret populus id quod iam supra dictum est, & ignem hunc maximum amplius non videbo, ne mo-

Chri præstantius q̄ Aaron.

Heb.10.

Luc.4. Deute.18

Prophetæ pro Moyse suscitat⁹ Chrūs

Exo.20

Exod.4

Ephe.3

Iohan.1. Fortitudo dei p speciem ignis designata Iohan.1.

Deute.18 Matth.3

Spūs sanctus in specie ignis Exo.8 Esa.63.

FACULTAD DE TEOLOGIA Univ. de Deusto BILBAO

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne moriar. Item vbi post resurrectionē huius filij hominis, quinquagesimo die sup discipulos eius venit, & p̄sentiæ suæ signū dare voluit, non species columbæ apparuit, sed apparuerunt illis dispertitæ linguæ, tanq̄ ignis. Itē, qui tollere solebat Heliā, sine dubio erat iste spūs domini, vnde & Abdias, cūq̄ recessero à te, inqt, spūs dñi asportabit te in locum quem ego ignoro, & vbi gratiæ, quam Heliæ contulerat, signū dare voluit, non species columbæ, sed species ignis apparuit. Cum enim pergerent, & incedētes sermocinarent, videlicet Helias & Heliseus, ecce currus igneus, & equi ignei diuiserunt vtrūq̄, & ascēdit Helias per turbinem in cœlū. Neq̄ hic, neq̄ illic ipsa spūs sancti substantia visa est mortalibus, aut videri potuit, sed vbi & qūo voluit, cōperens operationis vel p̄sentiæ suæ signum dedit, ita vt nusquam super ipsum dñm in specie ignis, nunq̄ super aliquē sanctorum in specie columbæ visus sit. Quare? Videlicet quia diuina natura, quæ vel cuius plenitudo in isto filio hominis Iesu Christo corporaliter inhabitat, satis per semetipsam fœtuida est, iuxta illud: Etenim deus noster ignis consumēs est, & idcirco nobis expediebat vt fortitudinē eius pietas temperaret, & hæc congrue per speciem colūbæ significata ē. Porro nostra, id est, humana natura p̄ semetipsam tepida, imo & nimis frigida est, iuxta illud: Et qa superabundauit iniquitas, refrigescet charitas multorū, & idcirco expediebat, hoies dei zelo bono calefieri, qui videlicet zelus congrue significatus est p̄ speciem ignis. ¶ Nullo libentius modo illud intellexerim, q̄d & Iohannes apud Lucā dicit. Ipse vos baptizabit in spū sancto & igni. ⌐ Et Esaias: Si abluerit, inqt, dñs sordē filiarū Sion, & sanguinē eius lauerit de medio eius in spū iudicij & spū ardoris: quam vt duo data spiritus sancti, duabus dictionibus istis putem significari, in spū sancto & igni, siue in spū iudicij & spū ardoris. Iste nāq̄ vnus idēq̄ dominus & spūs sanctus est & ignis, vnus idēq̄ & spūs iudicij & spūs ardoris: iudicij (inquam) id est, discretiōis, qa fidelē ab infideli discernens, remissionē peccatorū per fidē tribuit, q̄d est datum primū: ardoris autem, quia purgatum à peccatis hoiem, deinde boni zeli igne accendit, quod est datum secundum. Vtroq̄ dato perficitur atq̄ consummat baptismus Christi, cū aqua q̄ de latere eius exiit: & idcirco Iohannes, cum de semetipso dixisset: Ego baptizo vos in aqua: continuo, vt declararet quanto melior baptismo suo foret baptismus Christi: ipse (inqt) vos baptizabit in spū sancto & igni. Hanc Iohānis, imo suam vel patris promissionē ipe dñs ante passionem suam confirmare solebat apostolis suis, sicut & post resurrectionē suam eam cōmemorasse Lucas hoc modo describit. Et conuescens p̄cepit eis, ab Hierosolymis ne discederēt, sed expectarent promissionē patris: quam audistis (inquit) per eos meū, quia Iohannes quidem baptizauit aqua, vos aūt baptizabimini spū sancto non post multos hos dies. Iam quidem patrem illius promissionis. i. primum acceperant spūs sancti datū quod est remissio peccatorū: quia stans in medio illorū, qua die resurrexit, insufflauit & dixit: accipite spm̄ sanctum, q̄rū remiseritis peccata, remittuntur eis: & tamē conuescēs præcepit eis, vt expectarēt promissionē patris, qa videlicet restat secundū eiusdem spūs sancti datum, de quo & postmodū dixit, sed accipietis virtutē superuenientis spūs sancti in vos, &c. Sicut solus de spū sancto conceptus est, ita solus hic in spū sancto baptizat: nā Iohannes adhuc quidē ex vtero matris suæ, spū sancto repletus est, sed nō de spiritu sancto conceptus est, & idcirco in spiritu sancto baptizare non potuit, sed cum cæteris sanctis gratiam spiritus sancti de plenitudine huius accepit, sicut ipse quodam loco testatur, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. ¶ Quid tandem sibi vult, vel quam ob causam de cœlo venit vox dicentis, hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui? Quid (inquā) nisi hoc idem, quod spūs dei sicut colūba descendēs & veniens super eum, & hoc idē q̄d verbū factū, vt Lucas meminit, sup Iohannem Zachariæ filium: Ad hoc deniq̄ & verbū domini super Iohannem factum est, ad hoc spūs sanctus descendit, ad hoc vox patris de cœlo audita est vt sufficiens legitimūq̄ perficeret testimonium sup isto, q̄d Chrūs esset, q̄d filius dei esset, nō alius, sed iste pauper, iste Iesus à Nazareth, iste qui putabatur filius Ioseph. In testimoniū veritatis huius hoc totum sactum est, vt secundū legē diuinam stabile fieret testimonium, quia scriptū est in lege: In ore duorū vel trium testium stabit omne verbum. Hinc Iohannes Euangelista dicit: Et tres sunt qui testimoniū dant in cœlo: Pater, & verbū, & spiritus sanctus. Persona patris ex voce, quæ de cœlo venit, audita est: persona spūs sancti, cœlis apertis, sicut columba descēdit: persona verbi p̄sens quidē aderat in carne, sed silebat, neq̄ illa hora qua loquebatur testimoniū suū: licet quodā loco dicat, ego sum q̄ testimonium phibeo de meipso: In Iohanne autē testimoniū perhibebat, qa super Iohannē, sicut iam dictū est, propter hoc perhibendū testimoniū, verbū domini factum fuerat. Horū trium attendēs testimonium ipse, aduersarijs suis dicebat: Si ego testimoniū perhibeo de me: vbi subintelligendū est, sicut solēt hoies de semetipsis testimonium perhibere, & per inanem gloriam semetipsos

2. Reg. 18
4. Regū. 2.
Coloss. 2
Deute. 4.
Heb. 12
Matth. 24
Leuit. 5.
Esa. 4.
Baptizare in spū scto & igne qd est
Actor. 1.
Iohan. 20
Iohan. 1
Lucæ. 3
Testimoniū de Iesu a tota trinitate.
Deuter. 19
1. Ioh. 5.
Iohan. 8
Iohā. 5

semetipsos commendare: testimoniū meum non est verū. Alius est qui testimoniū phibet de me, & scio quia verum est testimoniū quod phibet de me. Vos misistis ad Iohannem, & testimoniū perhibuit veritati. Ego aūt non ab homine testimoniū accipio, ego aūt habeo testimoniū maius Iohanne. Hæc & cætera aduersus malitiosam illorū inuidētiam dixit, q accipere nolentes, & se scire dissimulantes testimoniū dei, q̄ in testificando non potest talli, & cuius testimoniū ex manifestis operibus poterat cognosci, miserūt ad Iohannem hominē, quem sperabant posse falli, at ille non falsus est, sed testimonum phibuit veritati. ¶ Tūc vtiq̄ miserūt ad eum, sperando eum posse falli & agere, volendo vt posset falli, quando facta est quæstio ex discipulis Iohannis, cū eis scilicet Iudæis de purificatione, & venerunt ad Iohannem, & dixerūt ei: Rabbi, q̄ erat tecū trans Iordanem, cui tu testimonium phibuisti, ecce hic baptizat, & oēs veniunt ad eum. Idcirco nāq̄ sic inceperunt, vt inuidiæ aut zeli flamma vreret animā Iohannis, atq̄ ita conformatus illis, id est, inuidens factus cū inuidis, diceret aliq̄d quod esset contrariū veritati. At ille testimonium perhibuit veritati: non potest, inquiens, homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de cœlo, & cætera, vsq̄, qui crediderit in filium, habet vitam ēternā, qui autem incredulus est filio, non videbit vitam, sed ira dei manet sup eū. Magnitudo testimoniī, & ex specie colūbæ, & ex eo q̄d cum dixisset pater, tu es filius meus dilectus, addidit, in q̄ mihi bene cōplacui, reuerenter debet agnosci: Nā species colūbæ, id est, spūs sanctus, descendens & manēs sup eum in specie columbæ hoc testificat, qa in ipso habitat oīs plenitudo diuinitatis corpaliter, sicut columba totum quiddā est, cui pars corporis nulla deest. ¶ Et hoc dictū, in q̄ mihi bene complacui, hoc testificat, quia talis hic filius sola & vnica dei patris gloria est, & vere in isto solo gloriat cunctorū mirabilium bonorumq̄ oīm mirabilis operator deus, quia tale nihil fecit, quale est iste filius, secundum diuinitatē increatus, secundum humanitatē creatus & factus. Cum nondum esset homo factus, erat, vt nunc est, imago dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ, & in ipso, ait Apostol⁹, condita sunt vniuersa in cœlis & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates. Omnia per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse ē ante oēs, & oīa in ipso constāt. Vbi homo factus est, extunc ipse est, ait idem Apostolus, caput corporis ecclesiæ, q̄ est principium, primogenitus ex mortuis, vt sit in omnibus ipse primatū tenens, qa in ipso complacuit, oēm plenitudinem diuinitatis corporaliter habitare, & per eum reconciliari omnia in ipso, pacificans per sanguinem crucis eius, siue q̄ in terris sunt, siue quæ in cœlis. Recte igitur pater gloriosus & hic dicit, in quo mihi bene complacui, & eundē in psalmo gloriam suā appellat, dicens ad eum: Exurge gloria mea De manifestatione eius, hactenus pro posse dictū est. Manifestatus aūt, quo vel quali ordine procedere incepit? ¶ Tunc Iesus, ait euangelista, ductus est in desertum à spū, vt tētaretur à diabolo, & cum ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esurijt. ⌐ Ecce quale, q̄ pulchrū medicantis diuinitatis consilium, vt duceret hunc secundum hominē in desertum ad ieiunandum, & ad tolerantiā tentationū, & non iam in paradisum ad manducandū, vbi posuerat hominem primum. Dubitatū est sup hoc à quibusdam, propter hoc q̄d subdit: Assumpsit eum diabolus in sanctā ciuitatem. Et rursum: Assumpsit eum in montem excelsum. ¶ Sed vere, & absq̄ vlla quæstione conueniēter accipitur, vt à sancto spū in desertum ductus credat, vt illic eū, suus spūs duceret, vbi hunc ad tentandum malignus spūs inueniret, & eisdem modis à secundo homine vinceret, quibus primum hominem se vicisse gloriabatur. Contra primū quippe hominem parentē nostrū in tribus se tentationibus exerit, quia hunc videlicet, gula, vana gloria, auaritia tētauit, & tentando superauit: sed eisdem modis, vt iam dictū est, secundo homini tētato succubuit. Igitur ipse dñs deus, qui tulit hominem, quem formauerat, & posuit eū in paradiso voluptatis, vt operaretur & custodiret illū, præcepitq̄ ei dicens, ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas: permisitq̄ eum tentari, vt manifesta fierent & angelis & omnibus superuenturis seculis quæ erant in corde eius, ipse hunc hominem secundum, quem de ventre virgineo formauerat, tulit, siue, vt alius euāgelista scripsit, expulit in desertum, expulit, inquam, tanquam reum, & illius primi hominis portantem reatum, quia ipse posuit in eo iniquitates omniū nostrum, vt inciperet vapulare ieiunando quicquid in illo vno comedente peccauerunt. Per pulchrum est collationem facere illius primi hominis & secundi, in eo quod ille positus fuit in loco amœnitatis & satietatis, & excepto vno ligno appositæ sunt ei oēs delitiæ paradisi, & tamen in illa tali & tanta satietate, de gula in vno tentatus tam facile succubuit: Hic autem expulsus est in locum horroris & vastæ solitudinis, & quadraginta dierum ieiunium impositum est ei, quo peracto esurijt, & tamen in illa esurie de necessario pane tētatus, tentationi non succubuit, vt vtiliter demonstraret insidiatori per miracula sua, q̄d esset filius dei,

Iesus tētatus a Iudæis per discipulos Iohānis.
Iohan. 3
Coloss. 2
Christus gloria & deliciæ patris
Coloss. 1
Marc. 1
Esa. 53.
Collatio primi & secūdi Adæ
Psal. 107
CAP. IIII
Iesus ductus est a suo spū in desertum.
Gene. 2
dei,

Universidad de Deusto
Biblioteca

dei, vnde postmodũ plenius dicendũ erit. ¶Perpulchra, inquã, vt iam dictũ est, collatio ex cõparatione huius secundi & illius primi hominis: veruntamẽ quoniã non solũ illud originale peccatũ, verũetiam actuales deus posuit in eo iniqtates omniũ nostrũ, & ipse puer ille est, de q̃ propheta p̃dixerat, qa puer Israel est, & ego dilexi eũ, & ex Aegypto vocaui filiũ meum, cuius prophetici p̃conij p̃sens euangelista superius meminit, libet latius explanare sacramẽtum hoc tentationũ, quas pro nobis puer iste sustinuit: & qa tres fuerũt tentationes, singulaq; causas siue rationes, per ordinẽ de sacris proferre scripturis ¶Igitur vocatus ex Aegypto puer Israel, filius dei, dñs Iesus, postquã habitauit Nazareth, vbi & nutritus est, & postquã aquas baptismi transiuit, ductus est in desertum à spũ & cum ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, tẽtatus ipse, & fidelis inuentus est in tribus tẽtationibus, vt parrum suoq;, filioq; Israel, totidem & easdem tẽtationes euacuaret atq; deleret: qui educti de terra Aegypti postquam aquas maris rubri transierũt, quadraginta annis per desertũ circũducti sunt, & tentati sunt, qa tentauerunt & infideles inuẽti sunt. Easdem & totidem fuisse tentationes illoq;: quas & q̃t puer iste iam dictus sustinuit, puer Israel quẽ ego dilexi, ait in propheta dñs, ex ordine p scripturam demonstrandũ est. Prima fuit tentatio de panibus, sicut scriptum est: Et murmurauit ois congregatio filioq; Israel contra Moysen & Aaron in solitudine: Dixeruntq; ad eos filij Israel: Vtinã mortui essemus p manum dñi in terra Aegypti, quãdo sedebamus sup ollas carniũ, & comedebamus panes in saturitate. Cur eduxistis nos in desertũ istud vt occideretis omnẽ multitudinem fame. Dixit autem dñs ad Moysen: Ecce ego pluam vobis panes de cœlo, &c. Tentatio fuit hæc non fideliũ, sed infidelium, non qa panẽ petierunt, sed qa male & absq; fide petierunt. Hinc est illud, saluo sacratiore intellectu, & tentauerũt deum in cordibus suis, vt peterent escas animabus suis, & male locuti sunt de deo. Dixerunt: Nunqd poterit deus parare mensam in deserto? Nunquid panẽ poterit dare aut parare mensam populo suo? Quia sic tentauerunt, idcirco tentati sunt in eo ipso, in quo tentauerunt. Cum enim dixisset dñs: Ecce ego pluam vobis panes de cœlo, egrediatur populus & colligat quæ sufficiant per singulos dies, subiunxit atq; ait: Vt tentem eum, vtrum ambulet in lege mea an non. Die aũt sexta parent q̃d inferant, & sit duplum q̃ colligere solebant per singulos dies. Quod cum fecissent, duobus modis cõprobatum est q̃d in lege dei non ambularent, qa cum dictum esset eis, nullus relinquat ex eo in mane, non audierunt, sed dimiserunt quidã ex eis vsq; mane & scatere cœpit vermibus atq; cõputruit. Itẽ cum dictum esset eis, sabbatum dñi est, idcirco non inuenietur, nihilominus ingressi sunt vt colligerent, & nõ inuenerũt. Dixit autem dñs: Vsquequo nõ vultis custodire mãdata mea, & legẽ meam? ¶Sic insipiens populus ille per hoc vitium, scilicet p gulæ intẽperantiã deliqt, & si recte cõsideres, pestis ista. s. vitiũ gulę pmaxima ẽ vexatio generis humani, ex qua suboriunt plurima sæua atque mortifera vitia carnis, & hæc iniqtas accidit ex radice peccati, q̃ prim⁹ homo, de q̃ supra dictũ est, vetitum lignũ momordit. Quo iste puer Israel nostrũ hoc vitium in semetipso puniuit & emendauit? Primũ quãdraginta diebus, & quadraginta noctibus ieiunauit, & deinde cũ esuriret, comedere noluit ad suggestionẽ tentatoris. Quadraginta, inquam, diebus, & quadraginta noctibus ieiunauit, & vlterius siue diutius ieiunando illum affligi, nimiæ fuisset seueritatis. Dicit enim sacra lex, cui per omnia deus homo factus obedire dignatus est: Sin aũt iudices eum, q̃ peccauit, dignũ viderint plagis, prosternẽr & coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit & plagaq; modus, ita dũtaxat vt quadragenariũ numeq; nõ excedat, ne fœde laceratus ante oculos tuos abeat frater tuus. Vnus idẽq; puer iste sæpedictus, scilicet Christus, & iudex erat & quasi reus, & coram iudicãte diuinitate sibimet insita vera humanitas eius prostrata, ieunioq; plagis verberabat, non qa peccauerat, sed quia pctã gulæ nostræ super se susceperat. Vlterius non debebat extẽdi ieiunium, qa, sicut iam dictũ est, sacra iubebat lex, vt plagaq; modus quadragenarium non excederet numeq;. ¶Itaq; humilitatem flagellati iam debuit gloria sequi, nõ gloria inanis, sed gloria vera, gloria dei. Inanis gloria fuisset, si secundũ suggestionem tentatoris fecisset, dicentis. ¶Si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant. ¶Forte enim putas, qa gloriam suam manifestauisset, si ad eius dictum lapides facti fuissent panes, sicut in eo gloriam suã postmodum manifestauit, quod ad eius nutum aqua in vinum conuersa est: sed non ita est. Vbi enim hoc fecit initiũ signoq;, & sic manifestauit gloriam suam, non gloria fuit inanis, sed gloria cum fructu, quẽ videlicet fructũ protinus euangelista præsentat dicens, & crediderunt in eũ discipuli eius. Nunqd crederet in eum tentator insidiosus, aduersari⁹ antiquus, si lapides conuertisset in panes (Dicit aliqs: Nobis ad fidẽ vel ad cognoscendã dei gloriã profuisset, q̃ legeremus si ita factũ fuisset. Imo magis hoc nobis ad gloriã dei p̃dest q̃d legimus, qa testimonium suæ diuinitatis dei filius diabolo communicare dedignatus,

Osee.11.

Tres tẽtationes Chri, contra tres tẽtationes in deserto.

Exod.16

Psal.77. Exodi.16

Vitiũ gulę fœua pestis

Cur nõ vltra quadraginta dies Chrũs ieiunauit. Deute.25

Gloria Chri vera, nõ inanis Iohan.2

gnatus, hoc potius respõdit, L. Scriptũ est: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo q̃d procedit de ore dei. ¶Et remoto diabolo à participatione, siue p̃sentia refectiõis, accesserũt angeli & ministrabãt ei. Scriptũ est aũt taliter in hoc libro Deuteronomij: Ad duxit te dñs deus tuus quadraginta annis per desertũ, vt affligeret te atq; tentaret, & nota fierent quæ in tuo animo versabant, quia non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod egredietur ex ore dei. ¶Secunda tentatio fuit afflictio sitis & penuria aquæ, de qua sic scriptũ est: Igitur profecta omnis multitudo filioq; Israel de deserto Syn per mansiones suas, iuxta sermonẽ dñi, castrametata est in Raphidim. Vbi nõ erat aqua ad bibendum populo. Qui iurgatus contra Moysen, ait: Da nobis aquã vt bibamus, & cætera, vsq; & vocauit nomẽ loci illius tentatio propter iurgiũ filioq; Israel, & quia tentauerũt dñm dicentes, est ne dñs in nobis, an non? Ita miro modo populus & tentabat & tentabatur, & idcirco quia tentabat, iusto iudicio tentabatur. Nam q̃ populum tentaret dominus, Moses loco suprædicto testatur, vt afflligeret te, inquiens, atq; tentaret dñs deus tuus & nota fierent, quæ in tuo animo versabantur. Quod aũt ibi quoq; populus dñm tentauerit hoc dicto satis innuit, & vocauit nomen loci illius tentatio, quia tentauerunt dñm dicentes, est ne dominus in nobis, an non? Super hac re, id est, super penuria aquæ, non tantũ semel, verumetiam & alia vice tentauit & tentatus est & in illam tentationem Moses q̃q; & Aaron inciderunt, ita vt dicerent: Audite rebelles & increduli: Num de petra hac vobis aquã poterimus ẽicere? Dixitq; dominus ad eos: Quia nõ credidistis mihi, vt sanctifi caretis me, coram filijs Israel, nõ introducetis hos populos in terrã quã dabo eis. Hoc fuit curiositatis vitiũ, quia tentauerunt dñm dicentes, est ne dñs in nobis, an non? ¶Quomodo hic sæpedictus puer Israel super hoc vitio tentatus est. L. Assumpsit eum diabolus in sanctã ciuitatem, & statuit eum supra pinnaculũ templi, & dixit ei: Si filius dei es, mitte te deorsum: Scriptũ est enim: Quia angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedẽ tuum. Ait illi Iesus: Scriptũ est: Non tentabis dominũ deum tum. ¶Hoc itidẽ sicut & primum responsum, scriptum est in libro Deuteronomij: Non tentabis, ait Moses, dominum deum tuum, statimq; subiungit, sicut tentasti in loco tentationis: qui videlicet locus non alius intelligendus est, nisi ille, iam dictus, de quo ait & vocauit nomen loci illius tentatio, quia tentauerunt dñm dicentes, est ne dñs in nobis, an non? ¶Sane quod hic dicit, scriptũ est: Non tentabis dñm deum tuum, & postmodũ, scriptũ est, ait, dñm deum tuum adorabis, & illi soli seruies, non sic accipiendũ est, tanquã ipse diabolũ corrigere voluerit, & sic eum docere, ac si diceret: O diabole, noli me tentare dñm deum tuum, quia scriptura tibi cõtradicit, & ab hoc te cõpescere intendit, tu mihi dicis: Hæc omnia tibi dabo si cadens adoraueris me, sed tu potius me dñm deum tuum adorare debes, quia scriptura dicet tibi: Dñm deum tuũ adorabis, & illi soli seruies. Hoc vel suspicari nimis absurdũ est: Nunquid eñ deus aut dei filius, diaboli deus aut dñs vocari dignatur? Absit hoc: Magnæ nanq; est gratiæ, dñm deum creatorem omnium velle cuiuspiam vocari deũ. Hinc Apostolus cũ de fide patrum multa fuisset p̃clare locutus: fide, inquiens, qui vocatur Abraham obediuit in locũ exire, quem accepturus erat in hæreditatẽ, & exijt nescius quo iret, &c. Interea sic intulit: Ideo nõ confunditur deus vocari eoq; deus, parauit enim illis ciuitatẽ. Si nec diaboli cõfunditur vocari deus aut dñs, quę gratia vel quæ beatitudo resonat in hoc dicto de patribus, ideo nõ confunditur deus, vocari eoq; deus? Cum igitur dicit diabolo, scriptum est, dñm deum tuũ adorabis, & illi soli seruies, cum, inquã, dicit, scriptũ est, subaudiendũ est homini, quia reuera non diabolo, sed homini scriptum est, quicquid loquit aut p̃cipit lex. Est ergo sensus: Nec ego homo, nec quisquã alius homo, tibi aurem p̃bere debet, vt dñm deum suũ tentet, siue vt cadens o diabole te adoret, sed audire debet vocem scripturæ dicẽtis, non tentabis, & solum dñm deum tuũ adorabis. ¶Tertia tentatio fuit illius populi, qui quoniam tentauerunt, iure debebat tentari, vbi Aaron quoq; tentationẽ incidit, vt contra hoc dictum legis faceret: Dñm deũ tuũ adorabis, & illi soli seruies. Nam ficut puer aliquãdo voluntati suæ dimittitur, vt remoto magistro siue pædagogo pareat ex occasione licentiæ, quale sit studiũ eius: ita dimissus sibi est idem populus, ascendente Mose in montẽ, vbi & fuit quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & nõ fuerat p̃finitũ quando foret reuersurus: Tunc illud contigit quod scriptura refert. Videns aũt populus, q̃ moram faceret descendendi de monte Moses, congregatus aduersus Aaron ait: Surge, fac nobis deos qui nos præcedant. Mosi eñ huic viro qui nos eduxit de terra Aegypti, ignoramus quid acciderit. Tũc reuera populus cecidit, & in forma vituli diabolũ adorauit, & quis nõ audiuit, quis legendo admiri non potuit, q̃ pertinax, q̃ pronus in illo tali casu suo semper fuerit. Sed venit hic alter Israel, qui legem solus impleret, qui cuncta faceret præcepta iustitiæ quæ præcepit lex. ¶Vnde notandũ, quia cuncta, quibus tentatorem reiidit, testimonia tantũ de Deuteronomio

Deut.8

Tentatio se cũda in siti Exo.17.

Nume.20

Deute.6 Exo.17.

Deus non debet dici deus aut dñs diaboli

Heb.11.

Tertia tẽtatio in vitio cõflatili. Deuter.6.

Exod.32

Cur Chrs

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iesum ex Deute. hic allegauit. Osee. 11. Adde, post

nomio sumit, quod videlicet Deuteronomiū quod dicitur hoc est, id est, secūda lex, sicut & ipse alter siue secūdus Israel dicitur & est, iuxta illud propheticū (cuius & hic euangelista meminit, & nos in locis suis tractauimus) testimoniū, quia puer Israel est, & ego dilexi eū, & ex Aegypto vocaui filium meū. Ergo iste alter siue secūdus est Israel, post illum Israelem patrē duodecim tribuum, qui primitus in Aegyptum descēdit, & * multitudinē Israeliticā quæ inde ascendit: & hæc secunda lex huic maxime posita est. Nam illi puericatori populo Israel posita est lex cærimoniarū carnalium, quarum circa ritū cæteri versantur Mosi libri. In isto libro Deuteronomij, id est, secundæ legis, fere nihil de cærimonijs agitur, sed cuncta sunt p̄cepta iustitiæ, p̄cepta charitatis: & cuncta fere ad personam numeri singularis familiariter dicuntur, ea quæ spūalia continent mysteria vitæ & salutis

Deute. 10

& sic Israel cōpellatur quasi vnus homo, qa hic vere futurus erat vnus homo, qui fideliter & perfecte cūcta persolueret, quę cūq; deo debebat homo, & hic est verus Israel vere directus cū deo. Exempli gratia: Et nūc Israel quid dñs deus tuus petit à te, nisi vt timeas dñm deum tuū, & ambules in vijs eius, & diligas eum, ac seruias dño deo tuo, in toto corde tuo, & in tota anima tua, custodias q; mandata dñi, & cærimonias eius quas ego hodie p̄cipio, vt bene sit tibi. Hæc & his similia, quæ tam familiariter & sic dicuntur quasi vni; iste vnus bene audiuit, & bene impleuit, easdem q; tentationes, in qbus ille prior Israel, id est, populus Israel, pro parte reprobo; inuentus est infidelis, & etiam pro parte electo; repertus est vix parumper fidelis: easdem, inquā, iste sustinens, inuentus est fidelis, sic p̄sens testatur locus euangelij, vnde & completa est illi fides conuentionis, quā innuens, cū

Quæstio

dixisset, vt custodias quæ ego hodie p̄cipio, protinus addidit, vt bene si tibi. ¶ Porro illa offensio diaboli qualis putas extiterit? Qualiter omnia regna mundi & gloriā eorū, homini diabolus simul ostendere potuit, &, vt ait Lucas, in momento temporis? Neq; em̄ natura rerū siue oculorū hoc admittit, vt de monte quolibet, quantumuis excelso, cuncta terræ regna regnorum q; omnū gloria simul & in momento possit ab homine perspici.

Grego. in dialo. lib 2 cap. 35

Nihil tale vspiam sacra scriptura gestū meminit, quin q̄d beatus papa Gregorius de vno vitæ venerabilis viro, nomine & gratia Benedicto, refert, quia dum quiescentibus fratribus instans vigilijs nocturnæ orationis tempora peruenisset, ad fenestram stans & omni potentem dñm deprecās, subito vidit fusam lucē desuper cunctas noctis tenebras effugasse, tanto q; splendore clarescere, vt diem vinceret lux illa, quæ inter tenebras radiasset. Mira aūt valde res in hac speculatione secuta est, quia sicut post ipse narrauit, omnis etiā mūdus, velut sub vno solis radio collectus, ante oculos eius adductus est. Verū illa res admirationē habet aliā, quia (sicut iam dictū est) animæ vidēti creatorem angusta est omnis creatura, & q̄d ante illius sancti oculos collectus fuisse mundus dicitur, hoc egit cū homine omnipotēs deus, & non cœlū & terra cōtracta est, sed videntis animus dilatatus est, qui in deo raptus, videre sine difficultate potuit omne q̄d infra deum est. Cū hæc dicit, ad dens etiā hæc, in illa ergo luce, quæ exterioribus oculis fulsit, lux interior in mente fuit q̄ videntis animum, quia ad superiora rapuit, ei q̄ angusta essent omnia inferiora monstrauit, cū, inquā, hæc dicit, palam astruit, quia prospectus ille mentis magis q̄ oculorum fuit. Illud mirantes veneramur, quod egit cū homine omnipotens deus: iste vero quid dicemus, quod circa hominē deum dei filium tentator egit diabolus? Si qua vobis scriptura narraret similiter eum fecisse circa quemlibet hominū, vt in momento temporis mundum illi ostenderet vniuersum, nō dubitaremus dicere, ostentionem spiritualis nequitiæ visum q; fuisse phantasticū. Nunquid & hunc homininē, quem explorabat vtrū esset filius dei, per suas phantasias diabolus est ausus aggredi? Animus fidelis hoc vel cogitare p-

Responsio

horrescit. ¶ Sed ne abhorrescas, qa quāto maior tentatoris iniuria, tāto glorioſior victoris patientia. Confer phantasias eiusmodi cū phantasijs quas patimur, quoties tentamur

1. Iohā. 2

omni q̄d in mundo est, ex cōcupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Quotus quisq; nostrum est, qui non in tentatione qualicunq; concupiscentiæ lenocinio mulceatur, forte etiam inuitus? Nec mirum, nā nos phantasias intus patimur, eiusmodi aūt phantasiæ, quæ deforis veniunt vel foris fiunt, aliquādo non solū non delectāt, verumetiā sensibus corporis molestæ sunt: & si à tentatore huic filio hois adductæ sunt,

Heb. 4.

indubitanter absq; peccato eius, & accesserūt & recesserunt, vt dicas cū Apostolo, tentatū autem per omnia pro similitudine absq; peccato. ¶ Cum aūt audisset Iesus, q̄ Iohannes traditus esset, secessit in Galilæum, & relicta ciuitate Nazareth, venit & habitauit in Capharnaum maritimā in finibus Zabulon & Neptalim, vt adimpleretur quod dictū est

Esa. 9.

per Esaiā prophetā: Terra Zabulon & terra Neptalim, via maris trās Iordanē Galilęæ gentiū: Populus q sedebat in tenebris, vidit lucem magnā, & sedentibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. Exinde cœpit Iesus p̄dicare & dicere: Pœnitentiam agite, appropinquabit em̄ regnum cœlorū. ¶ Quandiu Iohannes prædicauit, nequaquam Iesus publicæ

publicæ p̄dicationis officiū subijt, sed postquā in traditione eius clausum est os prophetarū & legis, omnes em̄ prophetæ & lex vsq; ad Iohannem prophetauerunt, tunc demū id quod prophetatū fuerat successit, id est, euangelium Christi effulsit. Fecerat quidē aliqua, iam q; habebat discipulos, & docebat eos, sicut euangelista Iohānes latius meminit, feceratq; signa multa corā discipulis suis, quo; fuit initium, quod aquas in vinum vertit & de quibus idē euangelista dicit, quia cū esset Hierosolymis in pascha, in die festo, multi crediderūt in nomine eius, ex quibus Nicodemus, nemo em̄, inquit, potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit deus cū eo: & nondū missus fuerat in carcerem Iohānes, sed (sicut iam dictū est) nequaquā publicum prædicandi officium subierat, neq; ipsos discipulos, qui ad eum venire & audire cœperant, ad hoc vocauerat, vt relictis omnibus ip̄m sequerentur. Ab eo p̄sens euangelista narrationem suam inchoat, q̄ in Galilæam Iesus secessit, prætermittens, cum aūt audisset, q̄ Iohannes traditus esset. Præter sensum suprādictū, hoc etiam in hac temporis designatione considerandum est, quod exemplo suo docuit, sicut per apostolū suum dicturus erat, nemini dandā vllam esse offensionem, quia videlicet offendebantur qui offendi volebāt, scilicet maxime pharisæi, qui spernebāt consilium dei, nō baptizati baptismo Iohannis, & hoc optabāt existimari, q̄d inter Iesum & Iohannē, & inter discipulos eo; per contentionē & per inanem gloriam fieret aliquid. Hinc est illud apud euangelistā Iohannē: Facta est ergo quæstio ex discipulis Iohannis cū Iudæis de purificatione, & venerunt ad Iohannē, & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecū trans Iordanē, cui tu testimoniū perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eū. Item post aliqua: Vt ergo cognouit Iesus, qa audierunt pharisæi, qa Iesus plures discipulos facit, & baptizat, q̄ Iohannes: quanq̄ Iesus non baptizaret, sed discipuli eius. Vtrūq; ergo rationabiliter obseruatū est in eo, quod non nisi postquā Iohānes traditus est prædicare cœpit Iesus, scilicet vt & ordinate legi & prophetis, quo; Iohānes finis erat, euāgelium succederet, & inquantū fieri poterat, quod ex ipso erat, nemini vllam offensionē daret. ¶ Quæ aūt causa fuerit, vt secedēs in Galilæam tam cito relicta ciuitate Nazareth, veniret & habitaret in Capharnaū, Lucas manifestius enarrat. Dicebant em̄ illi: Nonne hic est filius Ioseph, & repleti sunt, ait, oēs in synagoga ira, & surrexerunt, & eiecerūt illum extra ciuitatē, & duxerunt eum vsq; ad supercilium montis, supra quē ciuitas illorū erat ædificata, vt p̄cipitarent illum. Ipse aūt transiens per mediū illo; ibat, & descendit in Capharnaum ciuitatē Galilææ, ibiq; docebat. Hoc ita factū est, vt adimpleretur, ait, q̄d dictū est per Esaiam prophetā: Terra Zabulon & terra Neptalim, &c. Hoc taliter per prophetam dictū est: Primo tempore alleuiata est terra Zabulon, & terra Neptalim, & nouissimo aggrauata est via maris trans Iordanē. ¶ Quid est quod sumptū testimonium non ad integrū scripsit. Duas nanq; omisit partes præcipuas, primo tēpore alleuiata est, & nouissimo aggrauata est. Quid, inquā, est, q̄ istas partes omisit? Videlicet, quia nō erat hoc in intentione, seu voluntate p̄dicantis & euangelizantis, vt primo tempore alleuiata terra illa, nouissimo aggrauaretur, id est, vt præsentis dñi prædicatione, & miraculis illustrata Iudæa, tandē assumpti in cœlū euāgeliū repelleret, & vitæ æternę indignā se iudicaret. Futuræ quidē erat, & idcirco Esaias, reuelante spiritu prophetico, p̄dixerat, qa sic futurū erat: veruntamen non ea dñs intentione illud prædicare cœpit, vt nouissimo tempore, id est, cōsummatis omnibus salutis nostræ sacramētis, Iudæa cor suum aggrauaret ac repelleret verbū fidei. Testes sunt illæ lachrymæ, testis illa lamentatio videntis ciuitatem & flentis super eā, quia voluntatis eius nō fuit, quod illa taliter cor suū aggrauauit, quod tēpus visitationis suæ cognoscere noluit. Hoc solū erat in intentione p̄dicantis, illuminare, vt Zacharias quoq; cecinit, his q sedebāt in tenebris & in vmbra mortis, ad dirigēdos pedes nostros in viā pacis. Recte igitur prouidus euangelista solū hoc in intentione eius fuisse significauit, dicendo, vt impleretur quod dictum est per Esaiam prophetam, &c. ¶ Terram Zabulon & Neptalim, viam maris trans Iordanē propheticus spūs opportune in tanta re declamauit, quia videlicet nōnihil pertinuit ad felicitatē nunci; tā boni, nominare locū, vnde primo auditū fuerit, quod omnes sancti tanta expectabāt attentione, quantā insinuare cōtendit in eodem propheta mirabilis eloquentia sanctæ sapientiæ, dicendo: Et eleuate signū ad populos, ecce dominus auditū fecit ab extremis terræ. Puta, vel ipsum Iohannē, qui tūc traditus erat mox, vt postmodū decollatus est, ad inferos properando signū eleuasse ad omnes sanctos, q hunc expectabant ab origine mundi in tenebris & in vmbra mortis, & dixisse: Ecce dñs auditum fecit à terra Zabulon, & à terra Neptalim, & à via maris trans Iordanē Galilææ, id est, secus mare Galilææ. ¶ Sicut alio iam loco dictū est, non solū illud tantillum, quod euangelista de propheticis p̄scribit testimoniis, respicere debet lector studiosus, siue auditor attentus, verumetiam illa, quæ assumptis adhærēt capitulis, quæ p̄cedunt siue quæ sequunt, velut si domui, quæ forte per indu-

Chſs ante carcerē Ioannis nō p̄dicauit publice. Matth. 11 Iohan. 2. 3.

2. Cor. 6

Luc. 7

Iohan. 3

Iohan. 4

Lucæ. 4 Cur Iesus potius i Capharnaum q̄ in Nazareth habitauit.

Esa. 9.

Quæstio

Responsio

Act. 13

Lucæ. 19

Luc. 1

Esa. 62

Testimonia euangelii amplificāda sunt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

striam absq; fenestris subobscura facta est, lucerna intromissa videre debeas qualis sit intus, qualis sit situs in medio vel in circuitu eius, & quidē sicut euangelistæ, quoniam breuitate opus erat, amplitudinem testimonioq; vel scribere nō vacauit, ita & nobis, quia forte fastidiosum fieret opus, nō vacat cūcta prosequi, quæ ipse breui significatione illustrauit: veruntamen in aliqua parte eoq;, libet hic aliquātisper immorari. Præmisso, populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucē magnā, subinde idem propheta inter cætera dicit: Iugū eī oneris eius & virgā humeri eius & sceptrum exactoris eius superasti, sicut in die Madian. Paruulus eī natus est nobis, filius datus est nobis. Onus siue iugū oneris eius, scilicet populi q ambulabat vel sedebat in tenebris, peccatū erat, virga humeri eius, peccati erat, exactor eius diabolus erat: sceptrū exactoris illius, ius vel principatus mortis erat. Quomodo hæc dñe superasti? Nimirum nouo genere prælij, sicut in die Madian, id est, secundū mysticam similitudinē prælij, quo (sicut habemus in libro Iudicū) dux Gedeon cū trecentis viris superauit Madiam. Non eī sic in illo die pugnatum est, sicut ante vel post pugnauerūt cæteri duces, iudices & reges Israel: sed diuisis trecentis viris in partes per gyrum castroq; in tribus personarent locis, & hydrias confregissent, tenuerunt sinistris manibus lampades, & dextris sonantes tubas, clamauerūtq;, gladius dñi & Gedeonis. Omnia itaq; castra turbata sunt, immisit dñs gladium in omnibus castris, & mutua sæde truncabant. Prædixerat aūt eis Gedeon. Quod me facere videritis, hoc facite. ¶ Secundū similitudinē illius prælij pugnare debere a tempore euangelicæ p̄dicationis, & regnum exactoris diaboli superandū esse propheta prędixit. Quā ob causam? Paruulus eī natus est nobis, filius datus est nobis. Anteq; paruulus iste nasceretur nobis, anteq; filius iste daretur nobis, non solum licitum, verumetiā laudabile erat, regibus, sacerdotibus, prophetis, patriarchis, ferro dimicare & sanguine præliari, sicut fecit Dauid, sicut fecerunt insignes Machabæi cōtra gentes quæ contendebāt exterminium facere Israeliticæ gentis, agente spiritu diaboli, vt exinaniretur verbū promissionis, vt nō esset vnde paruulus iste nasceretur nobis, sicut patribus primoq; fideli Abrahæ fidelis deus repromisit. At nunc, qm̄ paruulus iam natus est nobis, quoniam filius datus est nobis, paruulus siue filius admirabilis, consiliarius, deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis, quid opus est materialibus armis? Quid periculi est in hoc, si extirpet arbor, qm̄ fructus omnis assumptus est, & tuto repositus loco? Muletur modus prælij & pugnetur sicut pugnatū est in diebus Madian. ¶ Sint lampades in lagenis fragilibus, in vasis fictilibus, id est, dona gratiarū cœlestium in corporeq; mortalium membris corruptibilibus, sint & tubæ verbi dei, quaq; sonitu hostes visibiles & inuisibiles terreantur. Lagenæ in sinistris, tubæ habeantur in manibus dextris, id est, in minore corpora, in maiore verbū dei p̄dicandū habeatur, cura vel diligentia. Quid si corporeq; fragiles hydriæ cōfringantur? Nimirum tunc amplius flāmabit miraculoq; clarissima luce, & martyres pretiosa morte coronati, exinde fortius p̄liabuntur. Fecit hoc primus ille Gedeon secundū literam, & quod me facere videritis, ait, hoc facite: fecit hoc primus iste filius hominis secundū spiritum, & hoc est, ait, præceptū meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos, maiorē hac dilectionē nemo habet, vt animā suam ponat quis pro amicis suis. Quoniam ergo sic pugnandū erat, quoniam materialis gladius iam necessarius non erat, videamus quales sibi milites, siue militiæ duces elegit. Ambulans iuxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare, erant enim piscatores, & ait illis: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. At illi continuo relictis retibus, sequuti sunt eum: & procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Iohannem fratrē eius in naui, cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua, & vocauit eos. Illi aut̄ statim relictis retibus & patre, sequuti sunt eum. ¶ Sicut sol visu suo speculatia non solum videt, verumetiam suā in illis imaginem format, & imago eius ex ipsis relucetrita quodāmodo verus iste sol vidit Petrum & Andream, Iacobum & Iohannem, simplices & tenebraq; partem nullā habentes, & idcirco lux ab eis comprehensa est, imago veræ huius luc is in eoq; cordibus per fidem formata est. Ista virtus tenebraq; non fuit ad comprehendendū, sed obtusa corda gerētes, repulerunt. Exempli gratia, ita vt dicerent: Vnde huic hæc omnia? & quæ est sapientia quæ data est illi, & virtutes q̄ per manus eius efficiuntur? Nōne iste est faber, filius Mariæ, frater Iacobi & Ioseph & Iudæ & Simonis, & non poterat, ait euangelista Marcus, ibi virtutē vllam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curauit, & mirabatur propter incredulitatem illoq;. Et quales istos inuenit, aut vidit, quoq; cordis puritatem, & lucidam fidem penetrauit? Mittentes rete in mare, vidit eos, siue retia sua reficientes, erant eī piscatores. ¶ Quare autem pauperes potius quām diuites deus elegit, Imo quos elegit ante constitutionē mundi, quos præsciuit & prædestinauit

Esa. 9

Addo, pœna seu reatus, aut simile quid. Iudi. 7

Ante natū Christū ferro pugnare licuit, nūc nō ita.

Gene. 22

Quid lagenæ & tubæ mystice.

Lege, flammabunt. Iudi. 7 Iohan. 15.

Simplicitas primorū apostolorū.

Matth. 13

Marc. 6.

Quæstio Roma. 8.

stinauit cōformes fieri imaginis filij sui, quos vocare, iustificare & magnificare proposuerat, quare pauperes in hoc mūdo nasci vel fieri voluit? Nimiq; propter eruditionē ipsorum, quia videlicet cōscientia paupertatis grande est instrumentū, & valēs documētum, vt creatura teneat vel cognoscat id, quod corā creatore perpulchrum & valde iustū est, scilicet ordinē suum. Quē vel qualem ordinē suum? Profecto illum, quem Apostolus magno clamore, grandi exclamatione, nobis intimare nititur dicēs: O altitudo diuitiaq; sapientiæ & scientiæ dei, q̄ incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Quis eī cognouit sensum dñi? Aut quis consiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit ei, & retribuetur ei? Quoniā ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia; ipsi gloria in secula seculoq;, Amen. ¶ Iste est ordo legitimus, ordo necessarius, vt creatori creatura subiiciat, sciendo & cōfitendo, qa ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia; quæcūq; bona beatus homo vel sanct⁹ habet angelus, & ad huius sanctæ rei cognitionē siue cōmonitionē multum valet, vt iam dictū est, memoria retentus priscæ paupertatis caminus, de quali & filij Israel vocati sunt, & in quali Petrus & cæteri apostoli hoies sine literis & idiotæ, & præterea censu pauperes inuenti sunt. Quid multa? Nimiq; quanto plura sancti dona dei p̄cepturi erāt, tanto maioris cōscientia paupertatis indiguerunt, vt eadē dona portarēt itabiles & firmi, fundati in spū humilitatis. ¶ Nam dñi sunt cardines terræ, pro quo in Hebræo scriptū est, vt aū beatus Hieronymus, afflicti terræ, & posuit sup eos orbē. Afflictio hæc humilitas est, quæ ad portandū orbē constantes eos facit & fortes. Deniq; quod facit in corporibus, siue rebus corporalibus, vt aliud tardius, aliud citius moueat, flāte vēto seu mouēte manu: hoc facit in mētibus humilitatis virtus, vt succedētibus prosperis spiritualibus, nō extollat animus, pristinæ paupertatis seu cuiuslibet infelicitatis sibi conscius. Orbis, quē super huiusmodi afflictos dominus posuit, ecclesia ipsius est, quā illis regendā cōmisit. Hinc est illud q̄d huic Simoni Petro dixit: Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petrā ædificabo ecclesiam meam. Super petrā fidei, quam cōfessus est Petrus, ecclesiam suā ædificauit, eamq; regendā illi cæterisq; apostolis, eorumq; similibus commisit. ¶ Quid tandē de mutatione nominis dicemus, quā (vt supra iam dictum est) & alius euangelista scripsit manifestius, & iste nō omnino tacuit, dicendo, Simonē qui vocat Petrus. Quæ causa vel ratio fuit mutatiōis huius? Nunquid eī otiose, id est, sine causa, sine ratione mutaret vocabulū hois sapientia dei Iesus Christus? Dum de vno quærimus, alterius quoq; recordemur. Qui eī dixit huic, tu es Simon filius Iohāna, tu vocaberis Cæphas, quod interpretatur Petrus, ipse idem quondā dixerat cuidā alteri: Quod nomē est tibi? Illo respondēte, Iacob, ait ille: Nequaq̄, inquit, Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel. Præter duos istos, quoq; alter in veteri, alter in nouo testamēto notissimus est, alios in sanctis nō inuenimus scripturis, quoq; deus vocabula commutauerit: licet quibusdam posuerit, vt Isaac et alijs adauxerit vel minuerit, vt Abram & Sarai, hunc Abrahā & illam vocando Saram. ¶ Quæ igitur causa vel ratio fuit, in istis mutandoq; nominū? Arbitrari licet, q̄ in ambobus mutationis nominū causa fuerit, instans mutatio rerū. In illo priore, cui dictum est, nequaquam Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel, mutandarū sententia rerū fuit hæc. Quoniam si contra deum fortis fuisti, quanto magis contra homines prævalebis? Nam contra homines prævalere, quid aliud est, q̄ homines interficere? Extunc genus Iacob siue Israel nō solummodo permissum verumetiā præceptū habuit peccatores occidere, & in primis Chananæos, qs iuste terra debuit euomere. Exēpli gratia: Vade, inquit dñs ad Saul, & percute Amalech, & demolire vniuersa eius: Nō parcas ei, sed interfice à viro vsq; ad mulierē, & paruulum atq; lactantem: Hoc non tantummodo permissum, verumetiam vsqueadeo fuit p̄ceptū, vt cum ille pepercisset, diceret dominus ad Samuel: Pœnitet me, q̄ constituerim Saul regem, quia dereliquit me, & verba mea opere nō impleuit. Ab initio aūt non ita fuit, sed omnis qui occiderit Cain, ait idem dñs, septuplum punietur. Quomodo respondit dominus dicentibus sibi, quid ergo Moses mandauit, dare libellum repudij, & dimittere vxorem: fere similiter respondendū est, si quæras, quid dominus homines mandauit interfici, dicendo, quanto magis contra hoies prævalebis? Respondens ait: Quoniā Moses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras. Ab initio aūt non fuit sic. Dico aūt vobis, quia quicunq; dimiserit vxorem suā, nisi ob fornicationē, & aliam duxerit, mœchatur. ¶ In isto posteriore mutandaq; sententia rerū hæc est: Conuerte gladium tuum in locum suum. Exemerat enim gladium suū & percutiens seruū principis sacerdotum, amputauit auriculam eius. Si ergo quæras, vt iam dictū est, quid dñs mandauit, peccatores interfici: & quid dixit, quanto magis cōtra homines prævalebis: fere similiter respondendū est, vt de libello repudij, quoniam dñs ad duritiam cordis hoc mandauit fieri, ab initio autem non sic fuit. Quorū ad duritiam cordis? Nimiq; hominū talium, quales fuerunt Amalechitæ siue Chananæi,

Responsio

Roma. 1

In oīibus nos humiliari oportet.

1. Reg. 2 Cardines terræ, apli.

Matth. 16

Cur Petro muratum nomen. Iohan. 1. Gene. 32

Cur Iacob dictus est Israel.

Leuit. 20 1. Reg. 15 Gene. 4. Matth. 19

Vsus gladij cur apostolis prohibitus. Matth. 26

Universidad de Deusto
Biblioteca

& cæteri, quoꝝ diabolus cor obdurauit, vt non ſolum ſeruirent creaturæ potius q̃ creatori, verumetiã vnicum cultorem creatoris populum Iſrael conarentur omnibus modis
Gene. 32. aut facere cõformem ſibi, aut omnino extirpare radicem gentis eiuſdẽ, vt non eſſet vnde cõpleretur benedictio, quã deus Abrahæ repromiſit, quãcꝝ exigebat ille Iacob, dicendo, non dimittã te, niſi benedixeris mihi: & audiuit, quoniã cõtra homines præualebis. Propter eiuſmodi duritiã cordis mandauit dominus peccatores interfici, & qui hoc fecerũt, iudices Iſrael, & patriarcha Dauid, & ꝓclari laudantur Machabæi. Ab initio aũt non ſic fuit, ſed quicunꝝ occiderit Cain, ſeptuplum punietur, ait dñs. Et nunc idem loquitur ad iſtum, cuius mutauerat vocabulum, ſignificans (vt iam dictũ eſt) mutationem rerũ. Con-
Matth. 26 uerte gladium tuũ in locum ſuũ. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt,
Luc. 22 ſubauditur, niſi pœnitentiã egerint, & apud alium egangeliſtam, dicẽtibus apoſtolis, domine, ecce gladꝝ duo hic, dixit eis: Satis eſt. Item: Sinite vſq; huc. Quod prudens auditor ſic intelligere debet, ac ſi diceret, Gladijs materialibus iã ſatis factũ eſt, & in illis huc vſq; neceſſario pugnatũ eſt, ob defenſionẽ carnis, de qua me Ieſum Chriſtũ oportebat naſcit
Iudi. 7 iam finite gladios eiuſmodi, & pugnate nouo genere ꝓlij, ſicut pugnatũ eſt in die Madiã, id eſt, ſicut ſignificatũ eſt illic, vbi Gedeon ſuperauit Madian. De illo ꝓlio iam ſuperius dictum eſt. ¶ Et circuibat Ieſus totã Galilæam, docens in ſynagogis eoꝝ, & ꝓdicans euangelium regni, & ſanans omnẽ languorem, & omnẽ infirmitatem in populo, & abijt opinio eius in totã Syriã, & obtulerunt ei oẽs male habentes, varijs languoribus, & tormẽtis cõprehenſos, & q dæmonia habebãt & lunaticos & paralyticos, & curauit eos, & ſecutæ
Opera pietatis ꝓ columbã ꝓfigurata. ſunt eũ turbæ multæ de Galilæa & Decapoli & Hieroſolymis & Iudæa & trãs Iordanẽ. ¶ Opera huiuſmodi, opera pietatis, quoꝝ hæc initia fuerunt, portendebat ſignũ illud, ſiue ſignificatio præſentiæ ſpiritus ſancti, quæ ſuper eum apparuit, ſcilicet ſpecies columbæ, quæ nimiꝝ auis naturaliter mitis eſt, & ſeptem habet inſignia pietatis, quæ numerare ſolent Phyſici, quia ſine felle eſt, & gemitũ pro cantu habet, & in foraminibus petræ ſiue ca uerna macerie nidificare ſolet, & nihil viuũ comedit, & grana candidiora eligit, & pullos alienos nutrit, & iuxta fluenta pleniſſima reſidens, inſidioſum ꝓuidet atq; effugit accipitrem. Omniũ pietatis operꝝ, quæ per hæc ſeptẽ columbæ naturalia bona ſignificant, initia fuerũt hæc, quæ hoc loco narrantur, ſeptẽ comprehenſa dictionibus: quæ ſunt, ſanare omnẽ languorem, & omnẽ infirmitatem, & omnes male habentes, varijs languoribus & tormentis cõprehenſos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos & paralyticos. ¶ Itidem,
Eſa. 55 q̃ ſecutæ ſunt eũ turbæ multæ de Galilæa & Decapoli & Hieroſolymis & Iudæa & trans Iordanem, initium fuit populoꝝ ſiue gentium multarꝝ, quæ habebant ad illum concurrere, iuxta illud Eſaiæ: Et gentes, quæ te nõ nouerunt, ad te current, propter dñm deum tuum & ſanctũ Iſrael, quia glorificauit te: Et in hoc initio finem vel conſummationẽ propoſiti ſui meditabatur incarnata ſapientia dei, vnde adhuc plenius dicendũ erit.

LIBRI TERTII FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMI. LIB. IIII.

Cantl. 5 Chriſti ſtudia in ſcripturis, vt eas adimpleret.

Eccleſia in Canticis dilecti ſui pulchritudinẽ prædicans, dicit inter cætera: Oculi eius ſicut columbæ ſuper riuos aquarꝝ, quæ lacte ſunt lotæ, & reſidẽt iuxta fluẽta pleniſſima. Quid eſt hoc dicere, niſi q̃ ſtudia eius q̃diu in terra viſus eſt & cum hominibus cõuerſatus eſt, ſacræ ſemper intendebant ſcripturæ, ſicut in pſalmo primo ꝓdictũ fuerat, ſed in lege dñi voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Eiuſmodi ſtudia eius ſpiritum ſanctũ decuit ita ſignificare, vt deſcenderet ſuper eũ in ſpecie columbæ, q̃ in eo requieuerũt oẽs ſpirituales gratiæ, & anima eius apertis cunctarum gratiarum oculis, reſidebat iuxta fluenta pleniſſima, id eſt, cunctas contemplabatur, vt adimpleret veritatis ſcripturas, quicquid de ipſo in lege Moſi, & propheris, & pſalmis ſcriptum fuerat: & quod cum magna reuerentia cogitandum nobis eſt, ſecundum diſpoſitionem rerum quas meditabatur, habitum vel actiones ſuas diſponebat ex-
CAP. V. terius. Hinc eſt id quod poſt ea, quæ ſupra dicta ſunt, continuo ſequitur, ¶ Videns autem

rem turbas, aſcendit in montem: & cũ ſediſſet, acceſſerunt ad eũ diſcipuli eius, & aperiens os ſuum, docebat eos, dicens: Beati pauperes ſpũ, q̃m ipſoꝝ eſt regnum cœloꝝ. ¶ Futuꝝ quippe erat, nec ipm latebat, & hoc ſine dubio meditabatur, imo & (ſicut quodam loco dixit) attabat vſquedum pficeret, & vt aſcenderet in cœlum, & ibi ſederet ad dexterã ma
Luce. 18 Epheſ. 4 Pſal. 109 ieſtatis in excelſis, iuxta illud: Aſcendens in cœlũ, captiuã duxit captiuitatẽ, ſiue illud: Dixit dñs dño meo, ſede à dextris. Pulchre autem, q̃ aſcenſurus erat in altitudinem cœli, ipſe in montem, id eſt, excelſum terræ locum, aſcendit, quem vel Thabor vel quemlibet aliũ in Galilæa montẽ excelſum oportet intelligi, qa poſtq̃ finiuit ſermones ſuos, ſtatim ſequit. Cum autem introiſſet Capharnaum. In montem eiuſmodi, videns turbas, aſcendit, quia futurum erat, vt viſis turbis, aſcenderet (ſicut iam dictum eſt) in altitudinẽ cœli.
Quid em̃ fecit hic tota vita ſua, niſi ꝙ vidit turbas? Vidit plane, vidit turbas generis humani, & non quomodocũq; vidit, ſed ita vt miſeriaꝝ noſtraꝝ caperet experimentum, iuxta illud: Q̃m ipſe cognouit figmentũ noſtrum, id eſt, ipſe ſuſcepit, & in ſemetipſo experius eſt, qa fragile eſt mortale corpus noſtrũ. Ita vidit, vt miſereret, ita miſertus eſt, vt miſerias noſtras conſolaret, id eſt, beatitudinem ſalutis æternæ per paſſionem & mortẽ ſuam nobis operaret. Hoc facto, iamq; ſedente eo ad dexterã patris, acceſſuri erant ad eũ diſcipuli eius, videlicet acceſſu mentis, & profectu fidei, perſeuerando in ſpe promiſſi q̃d promiſerat eis, & expectando promiſſionẽ patris, quã audiſtis (inqt) per os meum &c. Pulchre igit ſic factũ, & ſic dictũ eſt, & cũ ſediſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli eius. Itidẽ futuꝝ erat, vt illic ſedens ad dexteram patris, magis ac magis aperiret illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas, videlicet docendo illos omnẽ veritatẽ per ſpm̃ ſanctum quem dedit illis ſicut promiſerat. Eius rei congrua ſignificatio eſt in eo, quod hic ait Euangeliſta:
Luce. 24 Et aperiens os ſuũ docebat eos &c. Nunc iã literæ vel ſermonis huius ſeriẽ ingrediamur.
Iohan. 16 ¶ Aperiens (inquit) os ſuum, docebat eos, dicens: Beati pauperes ſpũ, q̃m ipſorum eſt regnũ cœloꝝ. Huiuſmodi locutio ſiue dictio, aperiens os ſuum, in ſecularibus literis pro vitio ducit, & pleonaſmos, id eſt, adiectio vnius verbi ſuperuacua dicit, vt illic: Sic ore locuta eſt. Neq; em̃ quiſquã loquit niſi ore, nec aliter loqui poteſt, niſi aperiat os ſuum. Por
Os dñi ſacra ſcriptura eſt ro, in ſacris literis, & maxime hic, nequaquã adiectio ſuperuacua eſt, ſed multum ad negotiũ pertinet, ſi illud os dñi cogites, quod Euangeliſtam diuinũ attendiſſe decet. Quod eſt illud os dñi, niſi ſcripturæ per quas nobis loquit ſpũs dñi? ¶ Iſtæ clauſæ fuerant, clau-
Os dñi ſuadæis erat claulum. Dani. 12 ſæ (inquam) & ſignatæ pro ratione temporis erant, & vt clauderent eas ipſi q̃ ſcripſerunt, præceptum dñi habebant. Exempli gratia: Tu autẽ Daniel claude ſermones, ſigna librũ, vſque ad tempus ſtatutum. Et ad Eſaiam: Liga teſtimonium, ſigna legem in diſcipulis meis. Quomodo vel q̃bus ſcripturæ Chriſtũ prænutiantes, clauſæ erant? Vtiq; ſpũalia ſic annuntiando, vt carnalia ſonare viderent, illis ꝑcipue, quoꝝ carni ſubditus & terrenis cupiditatibus deditus erat animus. Exempli gratia: Et dominabit à mari vſq; ad mare, &
Pſal. 71 dabit de auro Arabiæ, Hæc & his ſimilia Iudæi legentes, auream q̃ & gemmatã Hieruſalem terrenam, regnante Meſſia, ſe habituros ſperantes, beatos putabant eſſe diuites, cæteriſq; rebus vel modis proſperatos, q̃bus mundus inaniter gaudet. Clauſum ergo erat os dñi, id eſt, ſcriptura, quæ eſt os dñi, nec niſi docente ipſo, poterat eiuſmodi os aperiri. In aperiendo qd primũ dixit? ¶ Beati pauperes ſpũ, q̃m ipſoꝝ eſt regnum cœloꝝ. Beati mites, q̃m ipſi poſſidebunt terram. Beati q̃ lugent, q̃m ipſi conſolabunt. Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, q̃m ipſi ſaturabuntur. Beati miſericordes, q̃m ipſi miſericordiam conſequent. Beati mundo corde, q̃m ipſi deum videbunt. Beati pacifici, q̃m filij dei vocabunt. Beati q̃ perſecutionem patiunt propter iuſtitiam, q̃m ipſorum eſt regnum cœlorum. ¶
Pſal. 56. 107 Hoc primũ cecinit canticum beatitudinis cithara gloriola, cithara ſonora & dulcis, cui tota erat, & eſt inſita muſica patris, vniuerſa ſapientia dei, qui & dicebat ad eum iamdudum in prophetas: Exurge gloria mea, exurge pſalterium & cithara. Octo chordis antiquitus citharæ fiebant, & quę per primam, eadem vox reſonabat per octauam, ſecundum muſicæ naturalem vim, quia tantum ſeptem ſunt diſcrimina vocum, & octaua vox eadẽ quæ prima eſt, quod cantoribus peritis, id eſt, muſicis, non incognitum eſt, & quod non minime delectat in iſta beatitudinum cantilena, quæ prima, eadem octaua ſententia eſt, q̃m ipſoꝝ eſt regnũ cœloꝝ. Celeberrima eſt apud doctores fere omnes decantatio hęc octo beatitudinum, nec opus eſt ſuperaddere quicq̃ ad ipſoꝝ tractatũ, niſi hoc ſolum, vt oſtẽdamus, qa ſicut cætera dñs noſter, ita & hoc ſecundum certam locutus eſt autoritatẽ ſcripturaꝝ. ¶ Nam ꝙ pauperes ſpũ vere beati ſint, vel ꝙ ipſoꝝ ſit regnum cœlorum,
Beati pauperes ſpũ Hebr. 11 Abraham, Iſaac, & Iacob pro exemplo vel teſtimonio ſunt, qui pauperes ſpũ fuerũt, ſicut enarrat ſacræ hiſtoriæ textus, & memorat Apoſtolus: Confitentes (inqt) qa peregrini & hoſpites ſunt ſup terrã. Qui em̃ hæc dicunt, ſignificant ſe patriã inquirere, & ſiquidẽ illius meminiſſent, de qua exierant, habebant vtiq; ꝑs reuertendi, nunc autem meliorẽ appe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Beati mites

Numer. 12
Ibidē.13.14

Psal.26.14

Nume.27

Exod.32
Numer.16
Beati, qui lugent

Iudi.2.

1.Regū.15

Iudic.3
1.Regū.16.

Beati q esuriunt & sitiunt iustitiam
3.Reg.19
Heb.11

3.Regū. 18

4.Reg.2

Beati misericordes
Abdias.

3.Reg. 8

tunt,id est,cœlestem.Nonne hæc est paupertas spūs,non appetere patriā in terris, & humiliter expectare repositam in cœlis in manu dei. Ideo(inqt)non confundit vocari eorum deus. Parauit em illis ciuitatē,Quid aliud est illa ciuitas,nisi regnū cœlorū? ¶Quod mites vere beati sint,& q ipsi possideāt terram,Moyses pro exemplo vel testimonio est, de quo veridica dicit scriptura: Erat em Moyses vir mitissimus sup omnes homines q morabant in terra:simulq; Iosue &Caleph,q rangē mites non detraxerunt terræ,quam lustrauerant per quadraginta dies,sicut detraxerunt immites alij, qui exasperauerunt dñm,& idcirco non possederunt eam,sed pleni alio spū laudauerunt, & idcirco possederunt eā. Non qdem Moyses possedit terram, ad quam ingrediebat Israel possidendā,terrā trās Iordanem,terrā Chanaan,sed possedit & possidet terram viuentium,quam solam in spū Psalmista suspirans:Credo(inqt)videre bona dñi,in terra viuentium,Portio mea in terra viuentium. In hoc ipso q terram illam Chanaan non possedit,mitis fuit,id est,semetipsum non defendit,quod est mitis animi. Nam dicente sibi dño,q in illam terram non intraret,propter illud qd acciderat ad aquas contradictionis, cōtinuo respondit: Prouideat dñs deus spirituum omnis carnis, hominem qui sit super multitudinem hanc, ne sit populus dñi,sicut oues sine pastore. Et in sua quidem causa mitis fuit,in causa vero dei, qualis fuerit,testatur zelus, quo zelatus est pro reatu vituli, & hiatus terræ,q Dathan & Abiron absorbuit,cū ille dixisset ad dñm,ne respicias sacrificia eorū. ¶Quod lugentes vere beati sint, & q ipsi consolabunt,testant gesta iudicum,q post Moysen & Iosue fuerūt vsq; ad Samuel,quorū luctum atq; clamorem, quo clamauerunt ad dñm,confitentes, q propter peccata sua traditi fuissent,& toties traderent in manus gentium,gloriosæ consolationes subsequutæ sunt. Primus luctus illorū temporū loco quoq; nomen dedit,sicut scriptum est:Ascenditq; angelus dñi de Galgala ad locum flentium. Cur(inqt)hoc fecisti? Cumq; loqueret angelus dñi ad omnes filios Israel,eleuauerunt vocē suam,& fleuerunt,& vocatum est nomen loci illius flentium siue lachrymarū. Luctus vltimus luctus fuit Samuel,q lugebat Saulem, sicut scriptum est: Pœnitet me (ait dñs)q constituerim Saul regem,qa dereliquit me,& verba mea opere non impleuit. Contristatusq; est Samuel,& clamauit ad dñm tota nocte,& subinde:Veruntū lugebat Samuel Saulem, qm dñm pœnitebat,q constituisset eum regem. Dixitq; dñs ad Samuelem: Vsquequo tu luges Saul,&c. Consolationes,quibus illi lugentes consolati sunt,tam gloriosæ fuerunt,vt illi,quoq; per manus dñs clamantes ad se consolatus est,vocarent etiam saluatores,vipote saluatoris vnici, saluatoris venturi quandam vicem & typum gerentes,salute temporali saluando Israel. Vltimus Samuel lugendo talē consolationē consecutus est,vt missus à dño vngeret Dauid regem, & salutis temporalis ducem, & salutis æternæ fontem,siue originem,id est,patrem saluatoris Christi,nominatum post Abraham secundū carnem. ¶Quod esurientes & sitientes iustitiā beati sint,q ipsi saturabunt,pro exēplo vel testimonio sunt prophetæ,vel filij prophetarū,& quicq; timentes dñm,qui sub regibus Israel,sub Achab & Iezabel,& cæteris,qui prophetas domini occiderunt,& altaria suffoderunt,per loca deserta diffugientes & latitantes, egestate & fame afflicti sunt, quorū Helias est nobilissimus,q propter minas Iezabel fugitans, ambulauit in fortitudine vnius cibi quadraginta diebus & qnadraginta noctibus,de qualibus & Apostolus ingemiscens loquit:Circuierunt in melotis,in pellibus caprinis,egentes,angustiati,afflicti,qbus dignus non erat mundus,in solitudinibus errantes,in montibus,& in speluncis,& in cauernis terræ. Vere ergo beati,de qbus ita veraciter annunciat,dignus em non erat mundus. Esuriebant & sitiebant corporali esurie & corporali siti, propter iustitiam esuriebant, & sitiebant spūali esurie & spūali siti ipam iustitiam,id est,Chm quem expectabant. Erem qd faceret esuriens & sitiens,in eum q tolleret sibi panem vnicū, vel potum necessariū? Vtiq; si posset occideret eū. Siles huic existimauit sacerdotes &prophetas Baal Helias,vnus vel notissimus esurientiū & sitientiū iustitiam,id est,Christum. Et idcirco occidit ex eis quadringētos & quinquaginta viros in die vna,qa quantū in ipsis erat,indignū faciebant populū Israel cui secundum promissionem,quæ ad patres facta est, conferret vel daret Christus iustitia sempiterna. Hic vnus vel præcipuus ex illis,postquam esuriuit & sitiuit mente iustitiā postq̄ esuriuit & sitiuit corpore propter iustitiā,igneo curru raptus est,& trāslatus in loco cum,vbi non esuriat neq; sitiat: vnde & pro argumēto satis est,vt credas verū esse, q veritas loquit,beatos esse esurientes & sitientes iustitiam,qm ipsi saturabunt. ¶Quod misericordes vere beati sint,qm ipsi misericordiam consequent. Abdias ille pro exemplo fit,q misericors fuit,& misericordiam fecit cum illis,q esuriebant & sitiebant iustitiā,vt supra dictū est,fugientes psecutionē regis Achab & impiissimæ Iezabel. Nunqd(ait ipse ad Heliam)non indicatum est tibi dño meo,quid fecerim cum interficeret Iezabel prophetas domini,q absconderim de prophetis domini centum viros, qnquagenos & qnquagenos

4.Regū.

Prouer.22

Matth.10
Beati mundo corde
Danie.1

Dani.7.

Beati pacifici.

Matth.29
Ephe.6
Hebræ.4
Ips bellū suū ante natum Chm

Eccl.3

Exod.1

Exod 15
Nume.12
Exod.14

Num.21.31

Tps pacis post natū Christum

Iohan.20

1.Corin.1

genos in speluncis,& pauerim eos pane & aqua? ¶Dicit hic fuisse tertius ille princeps quinquagenarius, cui pepercit Helias dicenti:Homo dei, noli despicere animā meā,& animā seruorū tuorū qui mecum sunt. Ecce descendit ignis de cœlo,& deuorauit duos principes quinquagenarios primos,& qnquagenos qui cum eis erant. Sed nunc obsecro, vt misereris animæ meæ. Misericordiā consequutus est,quia misericors fuit,neq; solūmodo,siue vtcunq; misericordiam,verū etiam grām magnam,videlicet propheticam, completumq; est in eo illud per Salomonē dictū: Qui pronus est ad misericordiam, benedicet, de panibus em suis dedit pauperi. Postmodum em relicto Ochoziæ regis ministerio,factus Heliæ discipulus,prophetauit:& hic ille esse perhibet,qui in ordine duodecim prophetarū quartus est. Ergo & ab eius exemplo vere constat,beatos esse misericordes,qm ipsi misericordiam consequent,itemq; verū esse,quod alibi dictum est: Qui recipit prophetam in nomine prophetæ,mercedem prophetæ accipiet. ¶Quod mundi corde vere beati sint,qm ipsi deū videbunt, deinde Daniel & socij eius pro exemplo sunt. Studium eius vt esset mundo corde,ex eo cognoscimus quod scriptū est:Proposuit aūt Daniel in corde suo,ne polluerer de mensa regis,& de vino potus eius,& rogauit eunuchorū ppositū,ne contaminaret,& dixit: Tenta nos obsecro seruos tuos diebus decē &c. Pueris autem his dedit deus sciam & disciplinam in omni verbo & sapia, Danieli autem intelligentiam omniū visionum & somniorū. Inter cætera,quæ vidit ille mundo corde,maximum atq; pulcherrimū est, q deum vidit, quomodo à mortali homine videri potuit. Aspiciebam(inqt)donec throni positi sunt, & antiquus dierū sedit, vestimentū eius quasi nix candidum,& capilli capitis eius,quasi lana munda. Aspiciebā,& ecce in nubibus cœli quasi filius hois veniebat,& vsq; ad antiquum dierū peruenit,& in conspectu eius obtulerunt eum,& dedit ei potestatem,& honorē, & regnū, & oēs populi tribus & linguæ ipsi seruient. Qui adhuc viuens & mortalis,sic propter munditiam cordis vidit deū, quomodo vel q̄ feliciter post hanc vitam videt eū? Ergo in isto præsens testat experimentū,beatos esse mundos corde,qm ipsi deum videbunt. ¶Quod pacifici beati sint,quodq; filij dei vocent & sint,ipsi q hanc apertionē oris dñi viderunt,& hanc eius doctrinam præsentes audierunt,in semetipsis experti sunt. Nam ipsi sunt,& fuerunt primi pacifici,& ministri perfectæ pacis,vtiq; pacis inter se & omnes homines. Quomodo inter se & oēs homines? Videlicet eo modo vt sicut cætera omnia reliquerant,sequendo principē pacis,ita vt arma materialia,cūcta belli vasa,de manibus illis excuteret idē princeps pacis,dicendo ad vnūvel primū ex eis Petrū:Conuerte gladiū tuū in locū suū. Nusquam omno deinceps arma belli attrectauerunt,nisi gladiū illū,gladiū spūalem,q est sermo dei viuus & efficax,& penetrabilior omni gladio ancipiti. ¶Beati illi hactenus nominati,s.& pauperes spū,& mites,& lugentes,& esurientes,atq; sitientes,armis interdū bellicis vsi sunt,& nihilominus beati fuerunt vel sunt,qm secundū tps pro dño zelabant, & occidendo impios viam vitæ venturæ aperiebant,quæ est Chrus,videlicet defendendo arborē generis sui,ne pro voluntate diaboli penitus à gētibus extirparet,de qua nasciturus erat fructus,sicut iam plenius alio loco diximus. Tempus belli,dicit Ecclesiastes,& tps pacis. Tempus occidēdi,& tps sanādi. Tempus deniq; belli & tps occidēdi tūc fuit,magisq; expediebat occidere q̄ occidi,qm conabat diabolus p impios homines exterminare radicē,de qua venturus sperabat semen,qd Chrus est,incipiens per Pharaonē,qui præcepit omni populo,dicēs:Quicqd masculini sexus natū fuerit,in flumen proiciteiquicqd fœminei,reseruate. Tandemq; Pharao alter qdē in psona,sed idē in malitia persequens recedētē Israel. Euaginabo(inqt)gladiū meū,interficiet eos manus mea. Mitissimus qdem(vt supra iam dictū est)erat Moyses super oēs homines q morabant in terra:sed tū libēter extēdit manū suā sequerā sup mare,vt reuerterent aquæ ad Aegyptios sup currus & equites eorū,& pro hoc facto gloriosum dño cantauit canticū,& ipse pugnauit & vicit Amorræum,& vltus est filios Israel de Madian Cætera psequi nimis longū est. ¶Hoc tm erat dæmonstrandū,q tunc & exinde vsquedum nascēte Chro promissio impleret,tps belli & tps erat occidēdi,& q bellauerūt & occiderūt,merito pdicant in ecclesia dei,maxime Dauid & inclyti Machabæi. Postq̄ autē natus est Chrus,tps cœpit esse pacis,& tps sanandi: quod ministeriū priores susceperunt apostoli,& ecce beati pacifici,qm filij dei vocabunt,ait,& vtiq; fratres mei. Vade(inquit) ad fratres meos,& dic eis:Ascendo ad patrē meū & patrē vestrū. Quo pacis inter deum & homines ministri fuerunt? Missi à Chro resurgente à mortuis,& dicente,q antea nusquā dixit,semel & iterū ac tertio,secundū Iohannē pax vobis,deus(aiunt)reconciliauit nos sibi per Chm,& dedit nobis ministeriū reconciliationis. Quoniāquidē deus erat in Chro mundū reconcilians sibi,non reputans illis delicta ipsorū,& posuit in nobis verbū reconciliationis. Pro Chro ergo legatione fungimur,tanq; de exhortante p nos: Obsecramus pro Chro,recōciliamini deo,& multa his silia. Et nota, q in ordine beatitudinū septimo

Universidad de Deusto
Biblioteca

loco sabbatismus pacis est. ¶Octaua beatitudo quam dicit, beati q persecutionē patiun-
Octaua beatitudo oēs alias in se cōplectit. 2. Timot. 3
tur propter iustitiā, qm̄ ipsoꝝ ē regnū cœlorꝝ: vniuersos complectit, & pauperes spū, & mites, & lugentes, & esurientes, & sitientes iustitiā, & misericordes, & mundicordes, & pacificos: quia videlicet omnes persecutionē passi sunt, & patiunt quicunq; illos imitari volunt. Omnes em̄ (inquit Apostolus) qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patiunt. Similiter promissio, qm̄ ipsoꝝ est regnum cœlorum, quæ ipsa & prima, & octaua est, cunctas interiores complectit promissiones, qa videlicet regnum cœlorꝝ, & terra est quam mitibus promittit, qm̄ ipsi possidebunt terram: & consolatio, quam promittit lugentibus, dicendo, qm̄ ipsi consolabunt: & saturitas, quam pollicet esurientibus, & sitientibus iustitiam, dicens, quoniam ipsi saturabuntur: & misericordia, quam spondet misericordibus, quoniā ipsi misericordiam consequent: & visio dei, quam promittit mūdicordibus, qm̄ ipsi deū videbunt: & gl'ia filiorꝝ dei, quā pacificis pollicet, dicendo, qm̄ filij dei vocabunt. ¶ In beatitudinibus istis & si discipulos suos, qui præsentes aderant, non præteriuit, sed eos quoq; tetigit, maxime dicendo, beati pacifici: non tamen sic locutus est, aut ita dixit, vt enuntiaret eis, qualem ad gratiam siue gratiæ gradum prædestinati fuissent atq; vocati, qa non ad secundam personam verba fecit, protinus autē in sequētibus facere incipit. L. Beati estis, cum maledixerint vobis & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me. Gaudete & exultate, qm̄ merces vestra copiosa est in cœlis. Si em̄ persecuti sunt prophetas, q erant ante vos. ⌋ Ecce de persona tertia facta conuersione ad secundam, ad eos q præsentes aderant, discipulos suos verba facit, eosq; assimilat vel coæquat prophetis, quoꝝ vtiq; magnū & gloriosum erat memoriale apud viuentes filios, quoꝝ patres illos maledixerunt, & persecuti sunt, & pleroscq; ex eis etiā occiderūt. Magnificētia est summi gradus & honoris optimi in hoc dicto, sic em̄ persecuti sunt pphetas, q fuerūt añ vos. V erūtm̄ pro magnificētia rei paꝝ erat hoc dixisse, sic em̄ fecerunt prophetis. Sed adde quod protinus ait: L. V os estis sal terræ. Quod si sal euanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet vltra, nisi vt mittat foras, & conculcetur ab hoibus. V os estis lux mundi. ⌋ Quo pertinuit, sedendo in monte, statim post apertionem oris, in exordio tanti sermonis mentionem facere salis & lucis taliter, vt diceret, vos est sal, vos estis lux? Quo respexit, vel quales ad thesauros sapiæ & sciæ suos auditores præmittere voluit? Nimiꝝ ad montem illum, imo ad legem sanctam & iustam & bonam, quam ipse olim dedit in monte Sinai, vbi & lux q̄dā apparebat, sicut scriptū est? Iam aduenerat tertius dies, & mane inclaruerat, & ecce cœperunt audiri tonitrua ac micare fulgura. Item: Cunctus aūt populus videbat voces & lampades &c. ¶ Inter illius, quæ tunc data est, legis mysticæ sacramenta, diligentissime salem commendat. Quicquid (ait) obtuleris sacrificij, sale condies, nes auferes sal fœderis dñi dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione offeres sal. Tertio, repetiuit in vno eodem̄q; scripturæ loco cōmendationē salis, ne forte primā aut secundam vicē non intellexeris, aut curæ non magnæ putes deo eē mysteriū salis. Cū igit sedēs in monte & dicturus, non veni legē soluere, sed adimplere, p̄mittit, vos estis sal, vos estis lux, vtiq; discipulos suos itelligere vult, sicut postea in mōte Sinai, cognata fuerūt his, & ad rationem ptinuerunt hoꝝ, q̄ facere incipiebat, sedendo in monte, & docendo discipulos suos, quæq; perfecturus erat sedendo in excelsis, ad dexterā maiestatis, & mittendo illis spm̄ sanctū in linguis igneis, vnde & factū est, vt essent lux mundi. ¶ Vt nunc interim differā de rōne salis, profecto in eo quod dicit, vos estis lux mundi, hoc dat intelligi, qp ista lux mundi per fulgura & lampades illas designata fuerit, quæ ibi lucebant in medio fumi siue densissimæ nubis, sicut illic manifeste dictū est, qa cœperunt micare fulgura, & nubes densissima operire montē, itemq; cunctus populus videbat voces & lāpades, & sonitū buccinæ montemq; fumantē. Fulgura & lampades in medio fumi, & densissimæ nubis, apostoli fuerunt, doctrina lucētes, & miraculis coruscantes in medio Iudæoꝝ, quos inuidiæ fumus excæcauit, & incredulitatis densissima nubes operuit. ¶ Sed iam per ordinē literam sequentes, sermonē hunc ipso duce ingrediamur, q locutus est: Cū dixisset, sic em̄ pſecuti sunt prophetas, q fuerunt ant vos, cōtinuo quasi quærerēt beati illi, qbus inter maledicta & pſecutiones gaudendū, atq; exultandū decernebat, qm̄ merces vestra (inqt) magna est in cœlis, & dicerent: tuos qd sumus, & qs finis erit eoꝝ, q prophetas ante nos persecuti sunt, & nos pſequent, dixit eis: V os estis sal terræ. Breuiter dixit, sed in breuitate dicti grādis ē sensus, & rōnis magna vis. Nō dixit tantūmodo, vos estis sal, quo dicto sola poterat significari bene vtentiū cōmoditas, sed dixit sal terræ, quo dicto qd portendit, nisi vastationē hostilis terræ? Legimus em̄ vt hes quasdā ira victoꝝ sale feminatas, vt nullū in ipsis germen oriret. Sic ergo accipiendū est, ac si diceret: Omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti,

Matth. 23

Exod. 19
Salis commēdatio in sacrificijs. Leu. 2

Vos estis lux mundi Exod. 19

Vos estis sal terræ

sti, confluens cum sanguine vestro, quos persequent sicut persecuti sunt propheras ante vos, sic erit generationi isti tanq̄ seminatio salis, vt sit sterilis, & nullius boni ferax germinis, sicut ciuitas ira victoꝝ sale seminata, sterilis sit & inhabitabilis. Hoc aduersus illos, q salem in terra sua seminare potius, quā in cibum sumere, id est, doctrinam apostolicam persequi, & quantū in ipsis fuit maluerunt adnihilare, q̄ venerari & suscipere, indignos se iudicantes vitæ æternæ, præuaricatores legis sanctæ, dicentis: Quicqd obtuleris sacrificij Leuit. 2 sale condies, nec auferes sal fœderis dñi dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione offeres sal. Huius p̄cepti, quod ne paruum aut paruipendendū putes, scriptura triplicauit, & sic sublimiter extulit, vt diceret, sal fœderis dñi dei tui, præuaricatores futuri erant Iudæi, contemnendo, imo & pſequendo doctrinā euangelicā, quæ per istos vel cum istis incipiebat administrari. ¶ Quomodo sal superfluos siue nocituros humores carniū desiccat & à putredine purificat, sic apostolica doctrina necessaria decalogi p̄cepta, cunctaq; iustitiæ legalis instituta, deficcatis carnalibus cęrimonijs, purificare habebat, & vbiq; terrarum consilio castitatis salire credentiū corpora, quatenus nō putrescerēt, aut vsquequaq; putenti corrūperent luxuria. O quantas salierunt puerorꝝ quoq; aut puellarꝝ turmas, ita vt carnes eoꝝ oīno deficcarent, & vsq; ad decrepitā senectutē, vsq; ad finem vitæ incorruptæ perseuerarent atq; durarent imputribiles continentia, & sani virginali pudicitia. Secūdo, post apostolos meriti vel gratiæ loco viri apostolici, patres orthodoxi & doctores catholici sal dicunt & sunt atq; lux mundi: qa videlicet sapienter atq; fideliter tractādo atq; retractando sacrā legis & prophetarꝝ scripturā, quicqd in ea, quasi carnaliter sonat, ita sermone viuido condiunt, vt spūaliter sapiat, & quod erat clausum, patescat, quod obscurū & tenebrosum videbat, clarū & lucidū fiat. Magna igit dignitas, magna in hoc dicto gloria, vos estis sal. ¶ Sed audi qd sequit: Quod si sal euanuerit, in quo salietur? Ad nihilū valet vltra, nisi vt mittat foras, & conculcet ab hoibus. Noli ergo altum sapere, sed time, o tu omnis q te ad ordinē illoꝝ pertingere confidis, qbus dictū est, vos estis sal, conscius tibi sermonis sapiæ vel sciæ, qui forte tibi sup alios abundat. Nonnunq̄ em̄ accidit, vt euanesceret sal, nonnunq̄ accidit, vt sciam quis habens, abuteret ea in superbia, & per mētis elationem loqueret scientiæ vel conscientiæ suæ contraria, sciens veritatē, dum alteri inuider, & alteri cędere, q forte prior locutus est, aut cui iuniori reuelatū est, q̄d melius est, damnū suū putat, & quasi tormento grauat, quia supbus & eleuatus est. Taliter niti, hoc est veritatē in iniustitia detinere, hoc est, veritatē dei cōmutare in mendaciū, hoc est verbū dicere contra spiritum sanctum. Et hoc fuit pctm̄ pharisæoꝝ, qñ dixerūt: Hic non ejcit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorꝝ. ita p̄ inuidiā loquentes, cum scirent, qp in digito dei, id est, in spū dei ejceret dæmones. ¶ Hoc pctm̄ Arrij, pctm̄ hoc omniū hæresiarchaꝝ fuit, quoscūq; remedio pœniæ spūs sanctus indignos iudicauit, qa cognoscentes deū, non sicut deum glorificauerunt, aut grās egerunt, secuti sub nomine Christiano peccatores antiquos, peccatores paganos, q commutarunt (ait Apostolus) veritatem dei in mendacium, & coluerunt, & seruierunt creaturæ potius q̄ creatori, q est benedictus in secula, Amen. V bicūq; taliter acciderit, vbi doctor vel magister secundū talium exemplum delipuerit, dicito, qa sal euanuit. V bi aūt taliter euanuerit, in quo salietur? Quo doctore alio emendabit? V ere nullo, & frustra effundes sermonē, qa non est ibi auditus. Eum q eiusmōi est, hæreticū hoiem post primā & secundā admonitionē (ait Apls) deuita, sciens, qa subuersus est, & delinqt, cū sit proprio iudicio condēnatus. Ad nihilū valet vltra (ait dñs) nisi vt mittat foras, & conculcet ab hoibus. Et idcirco taliū patres ac p̄cessores pharisæos foras misit, non solū à regno dei, verūetiā à regno loci terreni, & templi manufacti, qa nō erat vñ saliret, q̄d euanuerat sal infatuatū, qa dicebant & dicere nō finebant verbū contra spm̄ sanctū, i. qa non p ignorātiā negabāt, sed p inuidiā blasphemabant eū, q venerat, Iesum Chm̄m. Nunc em̄ (ait) & viderūt & oderunt & me & patrē meū ¶ Secundo fil'r gr̄æ vel meriti loco dictū sibi non dubitēt, vos estis lux mundi, qcunq; habendo sciam dei, sic lucēt, & adeo sunt illuminati, vt alios lucere & alios illuminare possint. V na est lux non illuminata, sed illuminans, lux natural'r lucens, nō vnde luceret ex accidēti dono habēs, & idcirco vel proinde lux vera, sicut habemus apud aliū euāgelistam, erat lux vera, quæ illuminat oēm hoiem venientē in hunc mundū, quæ & illuminando hoc effecit, vt veraciter dicere posset istis, vos estis lux mundi. Ad illā lucē verā quæ illuminat lucis huius quæ illuminata est, nulla est cōparatio, q̄ sit aliqua similitudo. Porro ad istos, q sic illuminati sunt, vt alios verbo doctrinæ illuminare possint, eoꝝ q illuminati sunt quidem, sed illā facultatē nō habēt, vt alios illuminare & erudire possint, talis est cōparatio, quasi si stellis cōpareť splēdor firmamēti. Sic em̄ de istis ad Danielē dictū est: Qui aūt docti fuerint, fulgebūt quasi splēdor firmamēti, & q ad iustitiā erudiūt multos, q̄si stellæ in ꝑpetuas æternitates. Quid porro sibi vult, qp p̄misso, vos estis lux mūdi, cōtinuo subiūgit

Matth. 23

Ne q̄s suq̄ blat scia aut eloquio Roma. 12

1. Cor. 14

Roma. 1 Matth. 12 Luc. 11
Pctm̄ hæresiarchaꝝ.

Roma. 1

Tit. 3

Iohan. 15
Lux illuminata, duplex est.

Iohan. 1

Dani. 12

L. Non

Universidad de Deusto
Biblioteca

L Non potest ciuitas abscondi supra montem posita, neq; accendunt lucernam, & ponũt eam sub modio, sed super candelabrũ, vt luceat oĩbus qui in domo sunt: sic luceat lux vestra coram hoĩbus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum q in cœlis est. ⌋ Quid nisi humilitatem contingit, & humilitati respondet eoꝝ, q tali sunt nomine digni, vt lux mundi nominent & sint? Deniq; talium quisq; paruulus est in oculis suis, latere vult, qa dignum se aspectibus hoĩm, aut hoiem esse non arbitrat, & vix aĩaduertere audet, qp altissimus, q̃uis oĩa sciens, quãuis oĩa videns, eum scire vel videre dignet, posſunt, deus inhabitat? Et quo in monte, nisi in altitudine cœli, ciuitas huiusmodi posita est, iuxta illud: Nostra autem conuersatio in cœlis est? Non potest ascondi, non patitur ordo vel ratio iudicij seu consilij diuini, vt abscondat & incognita sit, quæ ad hoc ædificata est, & ad hoc mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium, vt omnes q inter aduersarios periclitant, qui inter Iudæos, paganos, atq; hæreticos, pro fide agonizant, recurrere sciant ad ciuitatẽ hanc, & in ea communiri, de ea sumptis sententijs armari, vt habeant vnde animam, pro qua illis res est, possint. ¶ Ecce alia similitudo: Neq; accẽdunt lucernam, & ponũt eam sub modio, sed super candelabrũ, vt luceat oĩbus q in domo sunt. Iuxta hãc similitudinem, qbus dixit: Vos estis lux mundi, non idcirco illuminati estis, nõ idcirco sapientiæ & scientiæ dei claritatem accipitis (quod fieri nunc incipit, perficiet autem, quando accipietis donum superuenientis spũs sancti in vos, linguis apparentibus igneis) vt sub silentio tegamini vel abscondamini, perpetuis contẽti latibulis, nec vos nec aliqui illoꝝ, qui ante vos habuerunt, vel post vos habituri sunt grãm eiusmodi, vt per eorum ministeriũ deus mundo innotescere possit. Etiam si quislibet eoꝝ in speluncis & in cauernis terræ delitescere voluit, & ad tempus delituit, nihilominus tamẽ, vbi causa popo-
scit, foris prodijt, in publicũ, deo iubente vel ordinante venit, vt ei cui prædestinatus, ad quod fuerat vocatus, insistẽs officio, beneficiũ lucis, cuius erat particeps, plurimis impartiret. ¶ Exempli gratia: Iohannes lucerna ardens & lucens, in deserto latere voluit, & illic à teneris annis vsq; ad annum ferme tricesimũ hoĩbus incognitus, vitam suam detriuit. Nõne iterum lucerna q̃si sub modio latuit? Sed profecto lux vera, quæ illuminat oẽm hoiem venientẽ in hunc mundũ, de quo habebat Iohannes vt lucerna existeret, quod & ipse profitet, dicendo, & de plenitudine eius nos oẽs accepimus, non idcirco illum sic illuminauerat, non idcirco de spũ sancto adhuc ex vtero matris suæ repleuerat, vt illic soli fieret. Vbi patri eius cœlestis nuntius natiuitatẽ eius euangelizauit, nomen quoq; & vitæ sexto dei venerabiliter pronuntiauit. Ipse (inquiẽs) præibit ante illũ in spũ & virtute Heliæ, prædicare pœniam. Illud deserti latibulũ sponte subijt, istud publicæ prædicationis officium obedienter suscepit ab eo, quem dicit: Sed q misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris spũm descendentem &c. ¶ Igit verbis & exemplis diuinæ autoritatis perdocemur, vt sciamus, qa deus cuicunq; sapientiæ vel scientiæ suæ lucidam gratiam dat, idcirco vtiq; dat, vt super candelabrũ aliquod ponat eiusmodi lucerna, quatenus luceat oĩbus, q in domo sunt, & plures lucrifaciat. Aliqd aũt candelabrum ideo dixi, quia iuxta Iohannis Apocalypsim septem sunt candelabra aurea, quoꝝ in medio filius hoĩs deambulat, & septem candelabra (inqt) septem ecclesiæ sunt. Porro, septenario numero, quo significari solet vniuersitas, vniuersas intelligimus, quas per orbẽ terrarũ Christus habet ecclesias, & hoc vtiq; vult, vt q dono ipsius apostolica præpollet fide & scientia non discrepante vita, nec ipse negligat, vel contemnat alieno, neq; ipse proprio refugiat iudicio, qn ponat super candelabrũ, & in domo dei luceat verbo & exemplo, memor perficient patrẽ vestrum q in cœlis est. Hoc etem dicto, & inanis gloria propellit, & vtilitas multoꝝ desiderat, cum ea iubet esse intentio bene operantis coram hoĩbus, vt non ipse, q operari videt, sed deus q per eum operat: Deus pater luminum, à quo est omne datũ optimũ, & oẽ descẽdit donũ perfectum, laudet & glorificet. ¶ His p̃missis, in exordio sermonis, per quę præparati esse poterant, vt ad audiendum exitterent attenti, dociles ac beneuoli, ingredit ampla spatia profundi sermonis cœlestis magister, & dicit: L Nolite putare quia veni soluere legem aut prophetas. Non veni soluere, sed adimplere. ⌋ Postquã enuntiauit alijs, cuius forent dignitatis, & sic minores suos, discipulos suos honorauit, vt diceret eis, vos estis sal terræ, vos estis lux mundi, de semetipso quoq; qd deberet sperari, q̃ humiliter significare voluit, & hoc sciri non inaniter idoneum duxit. Nã magnũ est qd de semetipso dicit, legẽ adimplere veni, sed magnitudinẽ rei, ne iactantiam sermo redole-

re vi

Nõ pt ciuitas abscõdi 3. Regũ. 8 Philip. 3 Canti. 4

Mon deber lucerna poni sub modio. Acto. 2.

Iohã. 5 Iohã. Bap. diu latuit, prius q̃ luceret. Iohan. 1. Lucæ. 1.

Iohan. 1 Cãdelabrũ ecclesiã aliquam denotat

Apoc. 1

1. Cor. 12 Iacob. 1.

Humilis & magna p̃fessio Chri de seipso

re videret, pulcherrime tẽperauit modus docẽdi, dũ in prima fronte excusationẽ p̃mittere, & iustã suimet æstimationẽ quodãmodo flagitare curauit, dicẽdo: Nolite putare, qm̃ veni soluere legẽ aut prophetas. Profecto si solã legẽ posuisset ita, Nolite putare qm̃ veni soluere legẽ, & tunc clemũ dixisset, Nõ veni soluere, sed adimplere, magnũ (vt iã dictũ est) hoc esset, & longe plus q̃ aliquis hominum de semetipso vnq̃ potuit dicere veraciter. Cum aũt addit, & prophetas, & de vtriusq; scilicet lege & prophetis, dicit qp hęc adimplere venerit, rogo quantẽ est. Nõne æquipollẽs est, ac si diceret, cuncta in me adimplebunt sacramẽta legis & prophetarũ, erenim cũcta de me scripta sunt? Sed (vt iam dictũ est) magnitudinẽ rei suauitorẽ audiẽtibus efficit modus locutionis, similiter & in eo q̃d protinus subiungit, L Amẽ quippe dico vobis, donec transeat cœlũ & terra, iota vnũ aut vn̄ apex nõ præteribit à lege, donec oĩa fiant. ⌋ Quãto suauius ac reuerẽtius sonat taliter dictum, donec oĩa fiant, q̃ si ita diceret, donec oĩa compleam? Quæ oĩa? Videlicet quæcunq; loquunt lex & prophetæ. Nõ (inquit) p̃teribit iota vnum aut vnus apex, donec oĩa fiant. Et quousq; vel quanto tẽpore fient? donec transeat cœlũ & terra. i. vsq; ad consummationẽ seculi, vsq; in diem iudicij, quãdo prætereunte siue iam p̃terita, quæ nunc est, figura mundi, erit terra noua & cœli noui. ¶ Quid ergo est q̃d Apostolus dicit, reprobatio quidẽ fit p̃cedentis mãdati propter infirmitatem eius & inutilitatem, qm̃ hic ait ipse dñs, Iota vnũ aut vnus apex nõ præteribit à lege donec omnia fiant? Ad hæc sciendũ, quia nõnulla est distantia reꝝ quæ significantur nomine legis. Ne longũ in respondendo funem traham, aliud est legẽ dedisse deũ pro beneplacito suo, quod fecit ante reatũ vituli, aliud legem imposuisse nõ sine animaduersione vel seuero iudicio, post reatũ vel in ipso reatu vituli. Hic iam verba eiusdẽ dñi ad prophetã Ezechiel memorãda sunt: Eieci eos, inqt, de terra Aegypti, & eduxi in desertũ, & dedi eis p̃cepta mea, & iudicia mea ostẽdi eis, q̃ faciat homo & viuat in eis. Et irritauerũt me domus Israel in deserto &c. vsq;, & post idola patrũ suorũ fuerũt oculi eoꝝ. Statim q̃q; sequitur, Ergo & ego dedi eis p̃cepta nõ bona, & iudicia in qbus nõ viuent, & pollui eos in muneribus suis. Præcepta & iudicia, q̃ faciat homo & viuat in eis, se illis dedisse vel ostẽdisse dicit: p̃cepta videlicet, non habebis deos alienos coram me, nõ facies tibi sculptile, & cætera verba decalogi. Iudicia vero, si emeris seruũ Hebræum, sex annis seruiet tibi, in septimo egredietur liber gratis, & cætera quæ Moses plebi oĩa narrauit & scripsit, ita concludens: Hic est sanguis fœderis, quod pepigit dñs vobiscũ sup cunctis sermonibus suis. Post q̃ aũt fecerunt vitulũ, & sicut apud prophetã iam dictũ habemus, post idola patrũ suorũ fuerunt oculi eoꝝ (vbi intelligendũ est vituli peccatum, quod fecerũt secundũ morẽ Aegyptiũ sicut patres eoꝝ) præcepta non bona, & iudicia in quibus nõ viuẽt, quæ sese illis dedisse dicit, illa sunt, de quibus fere totus existit liber Leuitici. Verbi gratia, de mundis & immũdis animalibus comedẽdis & nõ comedendis, de lepræ cõtaminatione & leprosi emundatione, & cæteris eiusmodi, in qbus, sine dubio vita nõ consistit, sicut nec in sacrificijs carnis & sanguinis, tauroꝝ & hircorum & arietũ siue agnoꝝ, de qbus & apud Hieremiã deus ipse dicit: Holocaustomata vestra addite victimis vestris, & comedite carnes, qa nõ sum locutus cũ patribus vestris, & nõ præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Aegypti, de verbo holocaustomatũ & victimarũ, sed hoc verbum p̃cepi eis, dicẽs, audite vocẽ meã, & ero vobis deus, & vos eritis mihi populus. ¶ Cũ igit hic dñs dicit, Iota vnũ aut vnus apex non p̃teribit à lege: illic aũt Apostolus ait, Reprobatio fit mandati p̃cedentis propter suã infirmitatem & inutilitatẽ, operæpretiũ est scire hanc distinctionẽ legis, vt hic intelligas p̃cepta bona & iudicia, quæ faciat homo & viuat in eis: illic aũt p̃cepta nõ bona, & iudicia in qbus non viuent, de quibus ibidẽ Apostolus: Nihil enim, ait, ad perfectũ adduxit lex. Et alibi: Vmbrã enim habẽs lex futurorũ bonorũ, non ipsam imaginẽ rerũ, p̃ singulos annos iisdẽ ipsis hostijs, quas offerunt indefinenter, nunq̃ potest p̃fectos facere. Et multa in hunc modũ. Cæterũ etsi secundũ literã lex siue mandatum eiusmodi infirmũ erat & inutile, propter q̃d & reprobatio eius facta est, attamen his qui secundũ spiritũ sentiunt, qualiũ habuerit vmbram futurorum bonorum, notũ ac perspicuum est, quia nec de lege eiusmodi quicq̃ præterijt aut præterbit, quin iam cuncta fere in Christo vel per Christũ adimpleta sint, & quod residuũ est, nunc adimpleatur, & ad implendũ fit vsq; in finẽ seculi. Veruntamẽ loco p̃cedenti cum dicit, iota vnum aut vnus apex non p̃teribit à lege, maxime legẽ præceptorũ & iudiciorũ illorũ oportet intelligi, q̃ (vt supra iam dictũ est) primũ dedit vel ostẽdit eis, vt apud Ezechielẽ dicit, nequaq̃ irritarent eũ. i. ante reatũ vituli. Nam de huiusmodi tractat in sequẽtibus, incipiendo sic. L Qui ergo soluerit vnũ de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabit in regno cœlorũ. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorũ. ⌋ In primis in quatuor diuisiones totũ sermonem distinguere libet, nimirum secundũ quatuor virtutes principales, quas ethnici nominare quidẽ potuerũt, sed nõ secundũ cœlestẽ

c vel

1. Cor. 7 2. Petri. 3 Heb. 7 Legis præcepta quæ dã bona, q̃dam non bona. Exech. 20

Exo. 20. 21.

Exo. 24. 32

Le. 11. 13. 14

Hiere. 7

Cõcordantia inter verba Chri & Pauli de lege.

Heb. 7. 10

Ezech. 20.

Tractatus de. 4. virtutibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vel spūalem ip̄sa dignitatem cognoscere meruerūt,scilicet iustitiam,tēperantiā,fortitudinē,prudentiā,Prima distinctiōis huiusce diuisio siue pars hic incipit,vbi ait,¶Dico ēn vobis,qa nisi abundauerit iustitia vestra plus q̄ scribar & pharisæor, non intrabitis in regnū cœlor.¶Et illic finit vbi dicitur,Estote ergo perfecti,sicut & pater vester cœlestis perfectus est.totaq; huius partis series ad perfectionē tendit iustitiæ,iuxta propositū dicētis,q̄d iam pertractū est,Non veni legē soluere,sed adimplere.Secunda inchoat ab eo,q̄d protinus ait,Attendite ne iustitiā vestrā faciatis coram hominibus vt videamini ab eis,& illic terminat vbi dicit,nolite ergo soliciti esse in crastinū,sufficit diei malitia sua & tota hæc tendit ad virtutē tēperātiæ,& maxime vt tēperet ab appetitu inanis gloriæ & deinde à ventris vel corporis solicitudine,simulq; à seruitio mămonæ. Tertia ab eo q̄d ait,Nolite dare sanctū canibus,neq; mittatis margaritas vestras ante porcos, vsq; ad id, intrate per angustā portā,q̄ angusta porta & arcta via,q̄ ducit ad vitā:sine dubio tendē ti ad regnū cœlor demonstrat habere fortitudinē perseuerantē,perseuerantiā fortem. Quarta ab eo q̄d ait,attendite à falsis propheris,vsq; ad finē sermonis,indubitanter audi torē ad prudentiā adducit,& informat Christianū,vt prudēs ac prouidus sit.¶In singulis partibus istis ex oppositō virtutū,scribas & pharisæos cūctis virtutibus vacuos acerrime culpat,& nominibus quadrifariā diuersis denotat. Nā prima quidē parte sermonis, manifestis eos nominibus scribas & pharisæos nūcupat,dicēdo:Nisi abundauerit iustitia vestra plus q̄ scribarum & pharisæorum. In secunda semel & iterū ac tertio hypocritas, insuper ethnicos quoq; vocat,dicendo:Noli tuba canere ante te,sicut hypocritæ faciūt, &,cū oratis,non eritis sicut hypocritæ.&,orātes aūt nolite multū loqui sicut ethnici.&, cū aūt ieiunatis,nolite fieri sicut hypocritæ tristes.Et quidē de gentibus quoq; fuerūt & sunt hypocritæ,quos & p̄sens sermo damnat intēperantiæ:qm̄ adeo sunt festini ad mercedē suā,vt malint perdere sempiternā,quæ differtur,q̄ carere temporali,id est,laude hominū,quæ p̄sens habeatur.Sed omnium maxime hypocritar,omnisq; hypocrises eōrū magistri scribæ & pharisæi,& maxime cōtra illos p̄sentem saluator sermonem dirigit.Similiter in tertia diuisionis huius parte,dū dicit,Nolite sanctū dare canibus,neq; mittatis margaritas vestras ante porcos,oēs quidem de quacūq; gente sint,tali appellatione illos denotat,quor fœda est fortitudo,mordere scilicet more canū,& irruere more porcorū ac cōculcandū & distrumpendū,sed taliū quoq; maxime scribæ & pharisæi fuerūt.Nihilominus in quarta illor,quos denotat dicēdo,Attēdite à falsis prophetis,q̄ veniunt ad vos in vestimētis ouiū,intrinsecus aūt sunt lupi rapaces:illor,inquā,scilicet falsor prophetar scribæ & pharisæi maximi fuerūt. Itaq; virtutibus,quar singulas in singulis huius sermonis diuisionibus sublucere perspeximus,scilicet iustitia,tēperantia,fortitudine,prudētia,penitus vacui demonstrant,per hæc nomina,quibus in singulis earundē partium deles erant ñdē.nulla est à recipienda mercede sua temperātia:porcor margaritas conculcantiū,& homines distrumpentiū,quales ipsimet erāt,nulla est fortitudo vera:falsor prophetar,imo lupor sub ouina pelle latentiū,nulla est prudentia.nam quæ illor putatur prudētia,malitia est.¶His p̄libatis,iam velut magno & euidenti ostio pulcherrimi sermonis aperto,ipso duce qui aperuit,introrsus incedendū est.¶Qui ergo soluerit vnū de mandatis istis minimis,& docuerit sic hoīes,minimus vocabitur in regno cœlor.¶Ergo q̄ diciū,sententiam q̄ dicere super eos,qui non solummodo non adimplent,verūetiam soluunt.Quinā illi sunt vel erāt tunc? Vtiq; scribæ & pharisæi,quos continuo per totū sermonis huius rextum,alīs quoq; euangelij locis vehementer tangit.¶Quæ aūt sunt mandata ista q̄ subiecta sunt:¶Audistis qa dictū est. Non mœchaberis &c.¶Ergo ne ista sunt minima? Vtiq; minima. Alioqui quid opus erat adimplere ea,quē admodū dicit,nō veni soluere,sed adimplere,si erant grandia & sufficiētia? In quo aūt vel inquantū minima sint, cōmodius in subsequentibus dicetur.¶Quid autē est,magistrum eiusmodi minimū vocari in regno cœlor? Vtiq; nō intrare in regnū cœlor.Sequitur ēn:Dico ēn vobis,qa nisi abundauerit iustitia vestra plus q̄ scribar & pharisæor,nō intrabitis in regnū cœlorū.Quām vere minimus est,q̄ de alto cadit,& episcopatum suum perdit, Fiant,inqt psalmista,dies eius pauci,& episcopatū eius accipiat alter.Hoc primū Iudas proditor pertulit,cuius apostolatū alter accepit,& post illū scribæ & pharisæi,quor ille,sicut dux in cōprehendēdo Iesum,ita & exēplar fuit in perdēdo episcopatū,& in suspēdēdo vel strangulādo semetip̄m. Sicut ēn ille abiēs laqueo semetip̄m suspēdit,& apostolatū siue episcopatū eius(vt iā dictū est)alter accepit:ita cœtus pharisaicus,cūctusq; pp̄lus Iudaicus persuasus & ab illis & à pōtificibus,propria sese sentētia damnauit,clamādo,Sāguis eius sup nos

Scribæ & pharisęi essētis virtutibus vacui.

Mandata ista minima.

Minimus vocabitur in reg.cœ. Psal.108 Actor.1

Matth.27

nos & sup filios nostros.Et pontificatū siue sacerdotiū eius populus alter,populus Christianus accepit.Et sicut ille triginta argēteos sanguinis pretiū retulit,ita & huic cuilibet, q̄ nō est aduersario cōsentiēs,post pauca dicit hicinō exies inde donec reddas nouissimū quadrantē. Igitur cū dicit,minimus vocabitur in regno cœlor,sic accipiendum est,minimus,tanq; improperiū maximū,vt minimus idē sit quod cōtemptibilis,iuxta illud in visione Abdiæ,vbi cū dixisset ad Edom,Ecce paruulū te dedi in gēribus,statim subiūxit,Cōtemptibilis tu es valde.¶Qui aūt fecerit & docuerit,hic magnus vocabitur in regno cœlor.¶Quid fecerit & docuerit? Nunq̄d vnū de mādatis istis minimis? Nō sic vtiq;,nō sic Si ēn qui totā legē obseruat,offendit aūt in vno,factus est omniū reus:quāto magis qui facit vel obseruat vnū,forte aūt offendit in alīs oīb? ¶Prinde ergo dicēdo,qui aūt fecerit & docuerit,nec vnū de minimis,nec vnū de magnis mandatis istis expresse dicit:sed cōtentus dixisse,q̄ fecerit & docuerit,quasi manū vel digitū mitis & humilis corde reducens in semetipsum. Hic,ait,magnus vocabit in regno cœlor.Hoc ēn & huic similia de semetipso profitet,nō iactāter,sed(sicut ait Apostolus)ille fidelis pmanet,negare seip̄m nō potest. Et quidē fecerunt & docuerunt q̄ plures,qualium optimi fuerunt beati illi auditores dicētis:Vos estis lux mundi,luceat lux vestra corā hominibus &c.sed nō adeo fecerunt,nō adeo stabiles vel assidui siue inuariabiles in faciendo fuerūt,vt de facto suo magnificari omnino debuerint,si absq; misericordia vocarent ad iudiciū. Omnes declinauerunt,simul inutiles facti sunt,nō est qui faciat bonū,nō est vsq; ad vnū. Hic vnus & solus est,q̄ integre fecit & integre docuit p semetipsum,per illos aūt,quantū fuerat gr̄æ suę cōplacitū. Et proinde magni quidē illi q̄q; vocant siue vocabunt in regno cœlor,sed eor magnitudo ad hui? magnitudinē nō attingit,quā significat in sermōe isto toties dicēdo: Dictū est antiquis,ego aūt dico vobis.¶Inter magnū istū q̄ fecit & docuit,& illū minimū qui soluit & docuit,medij sunt,& ille q̄ fecit & nō docuit,quia scientiam siue facultatem docēdi nō habuit,& ille q̄ nec fecit nec docuit,forte qa tēpus faciēdi nō habuit. De omnibus his magnus iste iudicabit,ita vt minimus ille,q̄ soluit & docuit,non intret in regnū cœlor,q̄uis videat sibi esse filius regni:ille aūt qui nec fecit nec docuit,qa nec potuit nec sciuit,p gr̄am sit nōnullus in regno cœlor,qualē considerās Apostolus:Ei vero,inquit, qui nō operat,credēti aūt in eū qui iustificat impiū,reputat fides eius ad iustitiā &c. Ille q̄ fecit & nō docuit,videlicet omnis q̄ in populo fuit adiutor,& nō potuit esse doctor,locū vel ordinē suum in eodē regno cœlor habebit,nonnihil differentē ab illis qui fecerūt & docuerunt:qualiū primi fuerūt apostoli,& his quoq; magnus iste(vt iam dictū est)longe præerit. Ex illa suæ magnitudinis autoritate protinus ait,¶Dico ēn vobis,qa nisi abundauerit iustitia vestra plus q̄ scribar & pharisæor,nō intrabitis in regnū cœlor.¶Ergo scribæ & pharisæi nō intrabunt in regnū cœlor.& hoc dico vobis(ait)tanq; magnus, tanq; regni cœlor arbiter,velut ille cuius dictū in potestate,cuius in dicto potestas summa est.Et quare scribæ & pharisæi nō intrabunt in regnū cœlor? Videlicet, quia nō abundat,imo deficit & nulla est iustitia illor.¶Quid ēn,si manibus suis me non occidunt? ¶Audistis quia dictum est antiquis,Non occides:qui aūt occiderit,reus erit iudicio.¶Et hoc dictū siue p̄ceptū se nō transgredi fingunt,dum suis me manibus nō occidunt.¶Ego aūt dico vobis,qa omnis qui irascitur fratri suo,reus erit iudicio.¶Quæris quare? Videlicet quia ira voluntas occidēdi est.Et q̄n occidere vult,recte iam homicida esse iudicat, iuxta illud,Omnis qui odit fratrē suū, homicida est.Non ēn qualemcunq; iram,Verbi gratia,repentinū calētis animi motū leuiter surgentē,leniter nihilominus refūdentē hic intelligere debemus:sed irā eiusmodi,quali scribit iratus fuisse Cain:Iratusq; est Cain(ait scriptura)vehemēter,& cecidit vultus eius.Dixitq; dñs ad eū:Quare iratus es,& cur cecidit facies tua? Sic nāq; iratus est,vt occidere cogitaret.Qui similiter irascit, quisqs ille est,reus erit iudicio,subaudit dūtaxat diuino:qa videlicet humano necdū teneri pōt homicida iudicio.latet ēn hoīes odiū quod in corde est,scriptura dicēte:Homo videt in facie,deus aūt in corde.Quod si odiū,q̄d prius latebat,signo aliquo proditū fuerit,iam non solū diuino,verūetiā humano reus erit iudicio.Ait ergo,¶Qui aūt dixerit fratri suo Racha,reus erit cōcilio.¶Cōciliū nanq; cōuentus est hominū ad iudicandū,eor, qui de peccatis agēdi siue iudicādi ecclesiasticū sortiti sunt ministerīū.Racha ēn nōnulli dixerūt eē fr.ſ.Racha, vocē nō significantē aliq̄d,sed indignātis animi motū exprimentē.Has interiectiōes grāmatici vocāt partes oīonis significantes cōmoti animi affectū,velut cū dicitur à dolente, heu,vel ab irascente hem.Alij dixerunt hoc verbū proprie esse hebraicū.Racha ēn dicit inanis aut vacuus,quē nos possumus vulgata iniuria,absq; cerebro nūcupare. Igitur q̄ dixerit fratri suo,Racha,i.qui odiū intus in corde cōceptū,tali signo vocis vel oris sui prodiderit hoībus,quale est Racha,vt nō dubiū sit,certisq; testibus argui possit q̄ fratrē suum oderit,reus erit cōcilio.¶Legitimūq; fiet super eum iudicium ab hominibus,ita vt etiā ab

Abdiæ.1.

Iaco.2

Qui feceris & docuerit.

2.Timo.2.

Aliq̄ medij inter faciē tem & non facientem.

Roma.4

Scribæ & pha occidē rūt Chrm.

1.Joh.3.

Gene.4.

1.Reg.16

Qui dixerit

Universidad de Deusto
Biblioteca

altari dñi iure amoueatur, donec & satisfaciat deo, & reconcilietur fratri suo. ¶ Qui autē dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis. ¶ Insultantes malis alienis, solēt dicere, fatue. Exempli gratia: Iuliano apud Persas interempto, dū nunciarus fuisset eius interitus in vrbe Antiochia, putātes cuncti habētes festiuitatem, & nō solū in ecclesiis & sepulturis martyrū, sed etiā in theatris exultantes, & victoriam Christi p̄dicantes, cōmuniter clamabāt oēs: Maxime fatue, vbi sunt vaticiniæ? Vicit deus & Christus eius, vereq; sic illi recte insultauerint & recte dixerint, vtpote nō fratri, quinimo hosti & inimico acerrimo, fratris nīi, fratris optimi Iesu Chri, de cuius fide procedit omnis fraternitas siue paternitas vtilis, quæ in cœlo & in terra nominat. Fratri aūt taliter insultare, taliter dicere, fatue, peccarū est nimis grande, vtpote testimoniū cordis obdurati, q̄d habeat odium insatiabile. Igitur iusta sentētia dicētis, reus erit gehēnæ ignis, & subaudiendū est, nisi pœnitentiam egerit. ¶ Ad hunc peccati modū pertinuit illa maledictio Semei, quādo regē Dauid fugientē à facie filij sui Absolon, flentē & operto capite nudisq; pedibus incedentē maledicebat, dicens: Egredere vir sanguinū & vir Belial, ecce premunt te mala, qm̄ vir sanguinū es. & ita grauiter diebatur, maledicēs, & mittens lapides aduersus eū, terramq; spargens. ¶ Scribæ & pharisæi præ cunctis hominibus maligni, & (vt propheta p̄dixit) in diem malū separati, sic iracundi, cū nihilominus in se cōsiderent tanquā iusti. Non occiderunt fratrem suum magis nimis odio implacabili, nō aliā ob causam, nisi quā sapiētia refutatur eos dixisse, qm̄ contrarius est operibus nostris. Vniuersa ecclesiæ schola legit & cōcinit, longoq; vsu iā detriuit, quia cp iratus est Cain vehemēter, & cōcidit vultus eius, cū non aliam haberet causam, nisi quia opera ipsius maligna, fratris aūt eius iusta erāt, typus fuit huius odij, q̄ hunc fratrē suū secundum carnē Iesum Christū oderunt scribæ & pharisæi, non aliam ob causam, nisi q̄a huius bona, ipsoq; aūt mala erant opera, & auaritiā eoq; in doctrina sua redarguebat. Nōne pro huiusmodi odio rei iam erant iudicio? Addiderunt aūt huic peccato, vt nō tantum illum haberent odio in corde suo, verumetiam dicerent Racha eidem fratri suo, scilicet omne verbū malum quodcunq; suggerere potuit hostilis indignatio. Exempli gratia: Nōne hic est filius fabri? Et alibi: Dæmoniū habet, & insanit, q̄d eū auditis? Et multa his similia. Et si nihil plus fecissent aut dixissent, nōne rei iam fuissent nō solū iudicio diuino, verūetiā ecclesiæ cōcilio? Propterea quippe sententiā haberet in eos omnes patriarchaq; & prophetarum concilium, vt dicerent, Væ his qui dicunt bonum malum. ¶ Addiderunt etiā adhuc, vt insultarent ei in ipsius passione, & subsannarēt in ipsa morte, quod erat (vt supra demonstratū est) dicere fatue. Cum em̄ moreretur frater ille, qui dicit in psalmo, Quasi proximū, quasi fratrē nostrū, sic complacebam, p̄tereuntes blasphemabāt eum, mouentes capita sua, & dicētes: Vah qui destruit templum dei, & in triduo illud reædificat. Salua temetipsum. Antea quoq;, cum cæpissent eum, sic illudebāt ei tanq̄ fatuo, sic deridebant eum tanq̄ fatuum, cædendo colaphis, & dicendo, Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit. Inter hæc omnia videbant sibi aut videri volebāt iusti, & non transgressores legis dicentis, Non occides: quū dicerent, Nobis non licet interficere quenquā, & non occiderent eum manibus suis, sic iusti, sic integri factores legis, vt nō saltem introire vellent in p̄torium gentilis hominis, vt nō contaminarentur, ait euāgelista, q̄ scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum, id est, nisi non solū manus vestras continearis ab occidēdo, verumetiā liberetis animū vestrum ab ira vel odio, & (quod plus est) os vestrū ab indignationis quolibet sono, & (quod abundantius est) linguam vestrā ab insultādo fratri cuilibet, in quocūq; fuerit malo. ¶ Quid tandē distat inter iudiciū dei & hominis, quod dictū est antiquis, qui aūt occiderit, reus erit iudicio, & iudiciū istud q̄d hic audimus, Ego aūt dico vobis, quia omnis q̄ irascitur fratri suo, reus erit iudicio? Nō em̄ nulla debet esse distantia iudicij, vbi tanta distantia est reatus iudicandi, quāta hic intelligitur inter homicidiū quod perpetratū est manibus, & homicidiū, quod vt fieri possit, animo vel cogitatione versatur. De homicidio q̄d perpetratur actu, iudicat homo legē cōstitutus: de homicidio, q̄d non est opere peractū, sed vt fiat, mente tractat, solus iudicat deus, saltē per legē naturalē, quæ in cordibus scripta est, quæ est huiusmodi, quod tibi nō vis fieri, alij ne feceris. Hoc iudiciū primo in Cain sancitum est, qui cū iratus fuisset vehemēter, dixit dñs ad eum: Quare iratus es, & cur concidit facies tua? &c. Illud autem iudiciū, vbi homicidij manifestū est opus, sic iudicat homo, vt se habet causæ modus, quēadmodum lex loquitur: Qui (inqit) percusserit hominē, volens eum occidere, morte moriatur. Qui aūt nō est insidiatus, sed deus illū tradidit in manus eius, &c. quæ prosequi longū est. Quid igitur supereſt cōsilij? Iudiciū audiuimus, q̄a cuius ira in tantū progressa est

Qui dixerit fatue.

Eph. 3

2. Reg. 16

Amos. 6

Psal. 34. 68

Sapiæ. 2
Gene. 4

Matth. 13
Iohan. 10

Esa. 5
Matth. 27.

Psal. 34.
Matth. 27.

Exo. 20
Iohan. 18

Differētia inter iudiciū dei & hominis.

Gene. 4

Exodi. 21.

est, vt diceret fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis, q̄ videlicet gehēna iā nō tantūmodo iudiciū, sed extrema iudicij sentētia est. Nunq̄d hoc tēpore, dum in euāgelio p̄dicatur iudiciū, misericordiæ vnq̄ obliuiscit euangeliū? Nō vtiq;, sed semp & vbiq;, anteq̄ terminetur iudiciū, misericordiæ porrigit manū, quærēdæ indulgentiæ p̄bet consiliū. Hinc est illud, q̄d protinus subsequit. ¶ Si ergo offers munus tuū ad altare, & ibi recordatus fueris, q̄a frater tuus habet aliq̄d aduersum te, relinque ibi munus tuū ante altare, & vade prius recōciliari fratri tuo, & tūc veniēs offeres munus tuū. ¶ Sicut cętera, ita istud q̄q; sic sibi putet cōsuli ois peccator siue reus homicidalis odij, quacūq; ex gēte vel natione sit, vt sciat primū esse in intētione sermonis huius Iudæoq; siue scribaq; & pharisæoq; cœtū, qm̄ ad illos, imo & cōtra illos totus ille fere hic sermo habitus est, sicut ex ipsa serie cognosci prōptū est. ¶ Oigitur collegiū malū, conciliū malignantiū scribaq; & phariseoq;, pontificū & senioq;: si vis, potes recordari, q̄a frater tuus habet aliq̄d aduersum te, frater quē odio habuisti gratis, cui multa indignāter exprobrādo dixisti Racha, multū crudeliter insultādo dixisti, fatue. Quid munus tuū ad altare cōtendis offerre? Nunq̄d nescis? nunq̄d nō audisti? Dicit em̄ in propheta deus: Nō est mihi volūtas in vobis, & munus nō suscipiā de manu vestra, & alibi: Ne afferatis vltra sacrificiū frustra. Calēdas vestras & solēnitates vras odiuit aīa mea. Cū extēderitis manus vras, auertā oculos meos à vobis: & cū multiplicaueritis ores, nō exaudiā. Quā ob causam? Manus em̄ vestræ plenę sanguine sunt. Hoc est q̄d nūc dicit, q̄a frater tuus habet aliq̄d aduersum te. Si ergo huius recordatus fueris & munus instāter offerre cupis, relinque munꝰ tuū ante altare, & vade prius recōciliari huic fratri tuo, videlicet secundū cōsiliū Petri q̄q; apostoli, dicētis: Pœnitentiā agite, & baptizetur vnusq̄sq; vestrū in noie Iesu Chri, in remissionē peccatoq; vestroq;: hoc em̄ est recōciliari fratri huic. ¶ Hoc facto, tūc veniens offeres munus tuū, munus sanctū, sacrificiū vereq;, non ficut carnes tauroq;, sanguinē hircoq; aut vituloq;: sed ipsum fratris eiusdē, cui reconciliatus es, corpus viuificū, sanguinē vereq;, sacrificiū sanctū & immaculatū. Quotus ex illo scribaq; & pharisæoq; cōcilio vel ordine superciliosoq; atq; odij pleno, receptur erat istud humilitatis consiliū, istud gratiæ cōsulentis beneplacitū? Et quidē recepturi erāt alij qui, quāuis pauci, vt auditis Petri cæterorūq; sermonibus apostoloq;, recōciliantur fratri huic, baptizati in noie eius: sed inter ipsos quāta diuisio, quanta fuit dissensio, sicut Actuū apostoloq; liber testat, maxime de relinquēdo siue immutādo munere vel ritu, quo antea munus offerebat? Sequit ergo. ¶ Esto cōsentiens aduersario tuo cito, dum es in via cū eo, ne forte tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amē dico tibi, nō exies inde donec reddas nouissimū quadrantē. ¶ Huic dicto Apli cōsonās: Quapropter, ait, sicut dicit spūs sanctus, hodie si vocē eius audieritis, nolite obdurare corda vestra &c. Quibus p̄missis, longā & optimā ingredit disputationē de relinquēdo (sicut iam dictū est) prisco munere, & offerēdo meliore, sic inter cætera dicens: Reprobatio quidē fit p̄cedentis mandati, propter infirmitatē eius & inutilitatē. ¶ Deniq; aduersarius eoq;, qui erant eiusmodi, sermo fuit euangelij & omnis p̄dicator euangelicæ veritatis, protestatē habēs, non consentientē sibi tradere iudici, & non solū iudici, verūetiā malo ministro, sub p̄sentia vel iudicio iudicis, quēadmodū vnus illoq; iam memoratus Apostolus ad Corinthios dicit: Ego quidē absens corpore, præsens aūt spū, iudicaui vt p̄sens eum q̄ sic opetatus est, in noie dñi nostri Iesu Christi congregatis vobis & meo spū cum virtute dñi Iesu, tradere huiusmodi satanæ in interitū carnis. Et ad Timotheum scribit: Ex q̄bus est Hymenæus & Alexander, quos tradidi satanæ, vt discāt nō blasphemare. Et quid mirū, si sermo dei vel quiuis sermonis dei minister in euāgelio, dicat peccatoris maximeq; Iudæi siue scribæ & pharisæi, rebellis & increduli aduersarius, cū inimicus autoritate prophetica dictus sit eiusdē ipse deus vel dei spūs? Ipsi aūt (inqt Esaias) ad iracundiā prouocauerunt, & afflixerūt spm̄ sancti eius, & cōuersus est eis in inimicū, & ipse debellauit eos. Et Hieremias lamentando loquitur: Factus est dñs velut inimicus, præcipitauit Israel, p̄cipitauit omnia mœnia eius. Item q̄; ait: Tetendit arcū suū quasi inimicus, firmauit dexterā suā quasi hostis. ¶ Igitur o scriba literę occidētis, o pharisæe magni supercilij refuga spūs viuificātis, o Iudæe declamator manifestæ circūcisionis, cum sacerdotibus & pontificibus tuis carnarijs atq; sanguinarijs, noli obdurare cor tuū, sed esto cōsentiens aduersario huic, sermoni huic gr̄æ & veritatis, & linguæ eius, & ori eius, in quo tibi cœpit aduersari, linguæ apostolicæ, ori euāgelicæ p̄dicationis; ne forte excutiēdo puluerē pedum suoq; in te, tradat te iudici illi q̄ per Mosen dixit: Qui aūt verba eius quę loquetur in noie meo, audire noluerit, ego vltor existā. Iudex & vltor ille ministrū habet, ministrū, inquā & seruū, de quo ad Iob loquitur: Nunquid feriet tecū pactū, & accipies eum seruum sempiternū? Ille seruus, ille minister, si traditus ei fueris, mittet te in carcerem, in inferiorē infernū. Quādiu illic eris? Amē dico tibi, non exies inde donec reddas nouissimū quadrantem.

Munera Iudæoq; frustra fiunt.

Malach. 1.
Esa. 1.

Acto. 2.
Sacrificiū vereq; corporis & sanguis Christi.

Acto. 15. 21

Heb. 3
Psal. 94

Heb. 7

1. Cor. 5.

1. Timo. 1.

Esa. 63

Threno. 2.

Apostrophe in Iudæos.

Deut. 18

Iob. 40.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matth. 26. Zach. 11

tē. Tu triginta argenteos appēdisti pretiū sanguinis eius, & donec eos reddas vsq; ad nouissimū quadrantē, non inde exies. Quando aūt totū reddere poteris: Nunquid in carcere illo argēteos illos, q̄s tu proditori dedisti, & proditor tibi retulit, tecū habebis, ita vt rependere possis? Nunqd & quadrātes & trientes & vncias siue libras q̄q; integras ibi trutinare vacabit, de thesauris quos hic tibi thesaurizasti? Nō vtiq;, nō thesaurus tuus, sed solum peccatū & pœna peccati te sequetur illuc. Ne timueris (inquit Psalmista) cū diues factus fuerit homo, & cū multiplicata fuerit gloria domus eius, qm̄ cū interierit, non sumet oia, neq; descendet cū eo gloria eius. ¶ Ergo nō exies inde, donec reddas vsq; ad nouissimum quadrantē, id est, non inde exies in æternū. Quadrans habet duo minuta. Verūtamen in rationibus ponderū, quas abacistæ in vsu habētes etiā scripserunt, quadrās tres vncias habet, vncia vero duodecima pars assis est. Porro assis totū quiddā est, siue libra, siue quippiā aliud, q̄d in duodecim partes æquas diuidendū est. Proinde notandū quia nō dixit, donec reddas vsq; ad quadrantē, sed vsq; ad nouissimū quadrantē, vt per quadrantē nouissimū intelligas de minutissimis, quale apud illos dicit chalcus siue siciliquus, in q̄ extrema & vnciæ & vnciarū particulæ diuiduntur. Nā & apud alium euangelistā ita scriptū est: Dico tibi, non exies inde, donec etiā nouissimū minutū reddas. ¶ Non solum aūt supradictos argenteos pretiū sanguinis fraterni, o infelix & inreconciliate negociator, ātenia, tanta cupiditate lucrādi, vt ipsam domū dei, quæ domus orationis vocari & esse debuit, spelunca faceres latronū. Et proinde quia frater iste cōtra tuā disputabat auaritiam, implacabile aduersus eū mente cōciperes odiū. Ab initio quo patres tui viginti argēteis vendiderunt fratrē suū Ioseph, vsq; nunc auaritiæ morbo languidus incessisti, & hucusq; processisti, vt disputantē (sicut iam dictū est) fratrem istum interficeres, ita vt in prætium sanguinis triginta argēteos dares & reciperes. Totam tanto malo exactionē potuisses euadere breui & cōpendiosa reconciliatione, & amica voce cōfessionis lucrari remissionē vniuersi delicti. ¶ Secūdo loco frater tibi est omnis, qui tecū vnum eundemq; deū colit, & bene dicit deum & patrem dñi nostri Iesu Christi, patrē misericordiarū & deū totius cōsolatiōis. Si fratri eiusmodi iratus es, si dixisti racha, si dixisti fatue, etiā pro illo reus es gehēnæ ignis, vtpote homicida, sicut testat apostolus Iohānes, qa omnis qui odit fratrem suū, homicida est. Si ergo offers munus tuū ad altare, si orationē, si quamlibet oblationē, festina secundum præsens consilium auferre huiusmodi fermentum: quia * & secūdum sanctā ac mysticā legē fermentatum malitiæ & nequitiæ. Forte vel ipse frater quem odisti, siue alius quis, solus sciens q̄ peccas, irascendo fratri vel odiendo fratrē, corripit te inter te & ipsum solum, & quia corripit, quodāmodo tibi aduersarius est, & aduersari nō desinit, adhibēdo alium secū si solū eum audire noluisti, dicendo etiā ecclesiæ, si nec duos audire voluisti, iam ex eo tibi cauendū est, ne aduersarius tradat te iudici, id est, ne fias ei sicut ethnicus & publicanus, si nec ecclesiā audire volueris. Nā hoc est sine dubio tradere iudici, reputare cū his qui foris sunt, de quibus dñs iudicabit. Quid enim mihi, ait Apostolus, de his qui foris sunt iudicare? Nonne de his qui intus sunt, vos iudicatis? Nam eos q̄ foris sunt, deus iudicabit. Porro frater quisquis ille est, cui iratus es, quē odisti, & podiū malo vel cōtumelioso verbo læsisti, non erit tibi difficilis reconciliationē flagitanti, propter illū qui dixit: Si peccauerit in te frater tuus, & cōuersus pœnitentiā egerit, vel dixerit, pœnitet me, dimitte ei. Et multa his similia. ¶ Veruntamē nō propter hęc iniustus inuenitur in facto suo Dauid, ad quē venit Semei, q̄ maledixerat ei, & prostratus dixit, Ne reputes mihi dñe mi iniquitatē, ne memineris iniuriā serui tui. Agnosco enī seruus tuus peccatū meū &c. Et tunc quidē dixit, non morieris, iurauitq; ei, sed postea cū appropinquassent dies, vt morereī, dixit inter cætera filio suo Salomoni: Habes q̄q; apud te Semei qui maledixit mihi maledictione pessima, qñ ibam ad castra, vir aūt sapiēs es, & scies quæ facies ei, deduces q; canos eius cū sanguine ad infernū. Non (inquā) iniustus in hoc facto inuenitur Dauid, quia nō vero corde reconciliationē quæsiuit Semei, nō præ desiderio iustitiæ pœnituit, sed seruiliter metu pœnæ cōcidit, qa rex quē oderat in corde suo, cui profugienti maledixit, iterū salutatus in regno sedit. Mutauit vocē, non mutauit mentē. Hoc quoq; innuit scriptura cū dicit, Ipse quoq;, videlicet Banaias filius Ioiadæ, interfecit virū Aegyptiū, virum digno spectaculo, habentē in manu hastam, Aegyptium moribus, non genere, dixit illū Semei, & habētem in manu hastā, id est, datā in potestate sua propriæ mortis sentētiam, quam hoc modo dedit Salomon: Quacunq; aūt die egressus fueris & transieris torrentē Cedron, scito te interficiendū. Dixitq; Semei: Bonus sermo. Itaq; sic fecit Dauid, ranq̄ nō suimet, sed dei & legis vindex, cuius hoc edictū est: Principi populi tui non maledices. Sic illū puniri iussit, vt nihilominus secure dicat, Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis.

Luc. 12 Auaritia Iudæoꝝ. Matth. 21 Ioh. 12 Gene. 37 2. Cor. 4 1. Ioh. 3. Lego, est Matth. 18 1. Cor. 5 Lucæ. 17 Vindicta Dauid cōtra Semei iusta. 2. Reg. 19 3. Reg. 2 2. Reg. 23. 3. Regū. 2 Exo. 22 Psalm. 8

Libri. IIII. finis.

Ruper.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMI. LIB. V.

Vm plurima dicta sint antiquis, & omnia comprehendant vno nomine legis, quam dñs ipse, non veni (inqt) soluere legē, sed adimplere: rōnem non frustra quærat aliquis, cur pauca de plurimis, id est, tantūmodo sex dicta pro exemplo posuerit, vt appareret, qbus modis agenda foret adimpletio, quā dixit: & cur ista potius q̄ cætera, hic assumpserit, raliq; ordine digesserit. Primū est, non occides: secundū, non mœchaberis: tertiū, quicunq; dimiserit vxorē suam, det illi libellū repudij: quartū, non peierabis: quintū, oculū pro oculo, & dentē pro dente: sextū, diliges proximum tuum, & odies inimicū tuū. Hæc (vt iam dixi) non frustra quærat aliqs, cur potius assumens, q̄ cætera, talī ordine digesserit, per singula subiungens, ego aūt dico vobis: Ad hæc breuiter dicendū, quia quæ sub istis continent dictis siue p̄ceptis, ita sunt necessaria Chriano homini ad perfectionē iustitiæ tendenti, vt sine his p̄fectus esse non possit eadē perfectione, q̄ post eadē dicta diligenter cōmendans, tandem dicit: Estote & vos pfecti, sicut & pater vester cœlestis pfectus est. ¶ Hoc nanq; primū est opus iustitiæ, esse vnanimes in fide, & fraterna dilectione. Quid aliud nobis intimare curauit, dum præmisso, dictū est antiqs, non occides, adiecit, ego aūt dico vobis, qa omnis qui irascit fratri suo &c. vsque, esto cōsentiēs aduersario tuo? Post hoc initiū iustitiæ, q̄d tam pulchrū, tam deo dignū, q̄ pro adipiscenda castitate laborare? Hoc plane vehementi intentione declamat, dū præmisso, dictū est antiquis, non mœchaberis, adiecit, ego autem dico vobis, qm̄ omnis q viderit mulierū ad concupiscendū eam, &c. vsque, q̄ totum corpus tuū mittat in gehennā. Porro, studiū castitatis sic discrete erat exercendū, vt nullum ipsi naturæ generaret scandalum, id est, ne prædicatio castitatis occasio fieret adulterij, quod & Apostolus præcauens, his autem qui matrimonio vincti sunt, præcipio, non ego, sed dñs, vxorem à viro non discedere. Super hoc nimirū confestim nos instruit, dum præmisso dictum est, quicunq; dimiserit vxorē suam, det illi libellum repudij, subiungit, ego aūt dico vobis, qa omnis q dimiserit vxorē suam, excepta fornicationis causa facit eam mœchari. Cum aūt huc vsq; Chrianus profecerit, vt castitatis virtute præcinctus sit, confestim & ille iustitię successus eum delectare poterit, vt cunctis quoad potest sese eximat negotijs seculi. Hoc intendens, cū deinde dixisset, dictū est antiquis, non peierabis, adiecit, ego aūt dico vobis, non iurare oīno &c. Deniq; sine iuramentis quomodo tractari possint negotia seculi? Cum ergo dicit, non iurare oīno, liberū esse vult ab omni seculari negotio. Profecto q hanc susceperit partē consilij, consequēter & illud suscipiet, vt iniuriam non solū non facere, verūetiā pati propter deū velit. Mox itaq; præmisso, dictum est, oculū pro oculo, & dentē pro dente, adiecit, ego aūt dico vobis, non resistere malo &c. Post hæc vnū adhuc necessariū est iustitiæ signaculū, q̄d protinus superponēs, dictum est (ait) diliges proximū tuū, & odies inimicū tuū, ego aūt dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his, q vos oderunt &c. quę ita concludit: Estote & vos pfecti, sicut & pater vester cœlestis pfectus est. ¶ Nunc horum omniū series iuxta propositum siue inceptū diligentius percurrenda est. ⌊ Audistis qa dictum est antiquis, non mœchaberis. Ego autem dico vobis, qa omnis q viderit mulierem ad concupiscendū eam, iam mœchatus est eam in corde suo ⌋ Quomodo supra homicidij, ita hic adulterij voluntas damnatur, etiam non sequente effectu. Videre nanq; mulierem ad concupiscendū eam, q̄d aliud est, nisi contemplari mulierē, habendo voluntatē adulterandi eam? Rectē ergo, sicut qui irascitur fratri suo, vel q odit fratrem suum, homicida est, & idcirco reus erit iudicio, ita q viderit mulierem ad concupiscendū eam, iam (inqt) mœchatus est eam in corde suo & idcirco nihilominus reus erit iudicio. Veruntā adhuc parum est, eiusmodi visum continere, si vis in te veracem facere eum, qui hæc proloquens, dixit, non veni legem soluere, sed adimplere. Proinde audi quod sequitur adhuc. ⌊ Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proīce abs te. Expedit enim tibi, vt pereat vnum membroꝝ tuorum, q̄ totum corpus tuum mittatur in gehennam. ⌋ Etenim hic † sensus. Vt sis in castitate perfectus, non solum sinistrum oculum eruere, verumetiam dextrum debes proīcere abs te, si tamen scandalizat te, id est, non solum adulterini cōcubitus concupiscentiā fugere, verumetiam licitum amorem, licitā coniugij copulā soluere, & abīcere, si dūtaxat

Quæstio

Responsio

Sex dicta legis, pro exēplo iustitiæ

Non mœchaberis

addo † est Quid ē oculum dextrū proīcere

Universidad de Deusto
Biblioteca

tecum non consentit mulier habitare, aut si propter cohabitationē eius periculū tibi sub
4.Cor.7 eundū est vitæ vel salutis æternæ. Nam hoc modo reuera dexter oculus tuus scandalizate, si vel te virum mulier vel te mulierē vir coniunx non patit in fide Christi permanere.
¶Huic fundamento fideliter insistens Apostolus, infidelis (ait) si discedit, discedat. Non est enim seruituti subiectus frater aut soror in eiusmodi. Exempli grā: Pone Iudæum siue Gentilem virū siue mulierē conuerti velle ad Christū, siue iam credidisse in Christū & de coniugali copula pati hmōi scandalū, vt aut soluendū coniugium, aut fidei subeundū sit dispendiū. Nonne huic incunctanter, & certissime dicas, expedit tibi vt pereat vnū membroꝝ tuoꝝ, q̄ totum corpus tuum mittat in gehennam? Sic & fratrum & liberoꝝ atq; affinium & propinquoꝝ in causa hac nescire debemus affectū, imo truncare expedit hmōi
Leuit.21 Deut.24 portiones, ne dum volumus lucrifacere cæteros, ipsi in æternum pereamus. Vnde & de sacerdote magno dicit, cuius anima cultui dei dedicata est. Super patre & matre & filio non polluet, id est, nullius affectū sciet, nisi eius, cuius cultui dedicatus est. ⌊Dictū est autem: Quicunq; dimiserit vxorē suam, det illi libellum repudij. Ego autē dico vobis, quia omnis q̄ dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari. Et q̄ dimissam duxerit, adulterat. ⌋Ne ergo nimium fis festinus, o auditor euangelicæ pacis, ad
Quōlicet infidelē cōiugē dimittere eruendū oculum tuū dextrū, ne multū festines quasi propter euangeliū rumpere coniugij vinculum, quod supra diximus competenter significari per oculum dextrum. Dixit tibi supra, erue oculum tuū dextrū, si scandalizat te, & non dixit, erue oculum tuum dextrum ne forte scandalizet te. Vt manifestius fiat, quod dico, non tibi dicit euangelium, dimitte vxorē tuam, quam tecū Christiana fides inuenit, ne forte seducat te: sed dicit tibi, dimitte
1.Cor.7 eam, si propter fidē odit te, & tecū non consentit habitare. Adiuuat sensum vestrū Apostolus ad cautelam necessariam, cum dicit: Si q̄s frater vxorē habet infidelem, & hæc q̄dem consentit habitare cū illo, non dimittat illam. Et si qua mulier habet virū infidelem, & hic q̄dem consentit habitare cū illa, non dimittat virū, & subindet: Vnde em̄ scis mulier, si virum saluum facies? Aut vnde scis vir, si mulierē facies saluam? Fieri nanq; potuit,
Gene.31 & nonnunq̄ factū est, & nonnunq̄ futuꝝ Apostolus scire poterat, vt per mulierem vir,
Gene 35 & per virū mulier salua fieret. Rachel vero vxor Iacob per idololatriæ culpā pene perdita erat, quippe quæ & cum viro proficiscens, furata fuerat idola patris sui Laban, sed saluata est per virū dicentē paulo anteq̄ moreret, periclitata partu. Abijcite deos alienos, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra. Surgite, & ascendamus in Bethel, vt faciamus ibi altare deo, q̄ exaudiuit me in die tribulationis meæ, & fuit socius itineris mei. Dederunt ergo ei oēs deos alienos quos habebant. At ille infodit eos subter Therebinthum.
Ergo coruscante Christi euangelio, o tu quicunq; coniugatus, quæcunq; coniugata inuenta es cōparē siue thori consortē ad fidē Christi præueniens, expectat nec desperes q̄ñ
4.Cor.7. q̄q; sequi posse q̄is tardantē. Habes nanq; non solū rationē, verūetiam exempla, cur de salute cōpatris desperare nō debeas. Sanctificatus est enim vir infidelis, in muliera fideli, & sanctificata est muler infidelis per virū fidelē, videlicet, vt illa, quam dixi, Rachel. Sed hoc
Euangeliū non admittit libellum repudij aliquando factū est, & adhuc fieri pōt. ¶Vna dūtaxat causa est, propter quam dimittere liceat etiam inuitam, & tecū habitare consentientē, scilicet fornicatio. Sola enim causa ista te liberat, vt non iudiceris fecisse illam mœchari, cum alius eam duxerit, q̄a prius illa mœchata est, q̄ tu illam dimitteres. Lex quoq; vbi dixit antiquis dare libellū repudij non oñino de isto iudicio tacuit, quod scilicet & qui dimisit, & qui dimissam duxit, vterq; adulterij reus fuit. Quid ergo amplius hic dixit, q̄ dictū est antiquis? Videlicet quod in euā-
Matth.19 gelio causa ista non recipienda sit, vt vxorem suam propter odium dimittat quis, nec ali am prorsus ob causam hoc licitū sit, nisi ob illam, quā dixit, causam fornicatiōis, quæ sola cū interciderit, reatu mœchiæ non inuoluit is q̄ dimisit. In posteriori parte huius euangelij plenius exponit saluator, q̄ Moyses libellum repudij dari iusserit propter duritiā cordis maritoꝝ, non discidium concedens, sed auferens homicidiū. Multo enim melius est,
Leui.19. licet lugubrem, euenire discordiam, q̄ fundi sanguinē per odiū. ⌊Iterum audistis, quia dictum est antiquis, non peierabis. Reddas autem domino iuramēta tua. Ego autē dico vobis, non iurare oñino, neq; per cœlum, quia thronus dei est, neq; p terram, q̄a scabellū est pedum eius: neq; per Hierosolymā, quia ciuitas est magni regis, neq; per caput tuū iuraueris, q̄a non potes vnū capillum album facere aut nigrū. Sit tamē sermo vester est est,
Non iura oñino, differt ab aljs dictis dñi non non. Quod autem his abundantius est à malo est. ⌋Sciendū hic in primis, quia dictū hoc dñi, non iurare omnino, nonnihil in rōnibus nostris differt à cæteris dictis eiusdem dñi. Deniq;, vt non irascaris fratri, vt non videas mulierē ad concupiscendū eam, vt non dimittas vxorem excepta fornicationis causa, vt non resistas malo, q̄nimo percutienti dexteram maxillam præbeas & alterā, vt bene facias his q̄ oderunt te, & ores pro psequentibus & calumniantibus, nec litera, nec spūs legis vsquam contradicit. At vero vt non iures

oñino

omnino, non videt lex in tuo reliquisse arbitrio. Dicit em̄: Si latet fur, dñs domus, à quo
Exod.22. sublatū est furto quippiā in custodiam sibi commendatū, applicabit ad deos, id est, sacerdotes, & iurabit quod non extenderit manū in rem proximi sui, ad perpetrandā fraudē.
Item: Si q̄s commendauerit proximo suo quodcunq; iumentū ad custodiam, & mortuum fuerit, aut debilitatū vel captum ab hostibus, nullusq; hoc viderit, iusiurādum erit in
Ibidē. medio, quod non extenderit manū ad rem proximi sui, suscipietq; dñs iuramentum, & ille reddere non cogetur. ¶Quomodo ergo dicit nobis, non iurare oñino, nisi ita dūtaxat vt velit nos eoꝝ, quæ occasionē siue etiam necessitatem præbent iurandi, nihil p̄oprium possidere in mundo? Et reuera hic est ordinatus ad pfectionē iustitiæ profectus, vt postq̄ erueris abs te oculū dextrū eo modo, quo supra dictū est, totū deinde sequaris consilium, quod hmōi est: Si vis perfectus esse, vade & vende vniuersa quæ habes, & da pauperibus,
Matth.22 & veni sequere me. Cum enim hoc feceris, in tuo iam erit arbitrio, non iurare omnino.
Non iurandum est, neq; per cœlū, neq; per terrā, neq; per ciuitatē Hierosolymā, neq; p caput tuū iuraueris, iam non solūmodo consiliū, verūetiā præceptū est, q̄a videlicet per elementa mundi iurare, oīno delictū est. Hanc per elementa iurandi pessimā consuetudinē semper habuere Iudæi, sicut prophetalis eos sermo frequens arguit, vtpote creaturas resq; carnales venerantes honore & obsequio dei. Qui em̄ iurat, profecto aut veneratur, aut diligit id per quod iurat. ¶Porro, hic venerationē circa hæc habendā videt augere, cū dicit de cœlo, q̄a thronus dei est, de terra, q̄a scabellū est pedū eius, de Hierosolyma, q̄a ciuitas est magni regis, & ideirco per ista ne iuraueris, inq̄t: Nunq̄d hoc sensu res istas magnificat, vt earundē resq; non sit ausu iurandi temeranda maiestas? Imo hæc iurisiurādi vocibus indigna iudicat. Solus em̄ deus solus creator est, per quē iurandū sit, si necessitas iurare compellat. Ait em̄ lex: Et per nomen externoꝝ deoꝝ non iurabitis, nec audiet
Exod.23. ex ore vro. Itē: Dñm deū tuū timebis, & ei seruies, ipsi adhærebis, iurabisq; in noīe illius.
Deuter.6. Et hoc quasi paruulis fuerat lege concessum, vt quomodo victimas immolabant deo, nec eas idolis immolarent, sic & iurare permitterent in deum, non quod recte hoc facerent, sed q̄ melius esset deo id exhibere q̄ dæmonijs. Cum igit dicit, neq; per cœlum iuraueris, & causa in ista subiungit, quia thronus dei est, itemq; de terra, quia scabellum est pedum eius, idem est, ac si dicat, q̄a cœlū tanto minoris est eo per quē solū iurare concessum est, quanto minoris est sedēte sua sedes, itemq; terra tanto minor illo est, quanto minoris est scabellū eo cuius sub pedibus est. Similiter Hierosolyma, quæ, vt multū dicā, ciuitas magni regis est, forte Dauid q̄ illam cœpit, aut Salomonis q̄ illam ampliauit, siue etiam dei,
Esa.66 propter templū datū in ea templū dei. Quid ergo per ista iuras, cū cœlū non deus, sed tuo sensu scabellū pedū dei sit, propter illud quod in prophera dicit, cœlū mihi sedes ē & terra scabellū pedū meoꝝ, cū Hierosolyma non deus, sed ciuitas sit regis magni? De capite tuo q̄d dicā? Quid iuras per caput tuū. i. per temetipm, cū tu non feceris temetipm? Illū nanq;
Heb.6 solum iurare decuit per semetipsum, quē alius non fecit, quia maiorem se (ait Apostolus) per quē iuraret, non habuit. Hæc secundū rēpus illud maxime contra Iudæos dixerit, q̄ per angelos & vrbem Hierusalem, & templū, & elementa iurantes, creaturas resq; carnales venerabant honore & obsequio dei. Deniq; considera, quod hic saluator non per deum iurare prohibuerit, sed per cœlū, & terram, & per Hierosolymam, & per caput tuū.
Sit sermo, vester, est est, nō non Geue.21 ¶Porro, euangelica veritas non recipit iuramentū, cum omnis sermo fidelis pro iureiurando sit. Dicit em̄: Ego autē dico vobis, non iurare oīno. Sit autem sermo vester, est est, non non. Quod autē his abundantius est, à malo est, subaudit illius, cuius infirmitate seu duritia iurare coactus est. Exēpli gratia: Vt is q̄ primus ex hominibus iurasse legit Abraham. Quod em̄ iurauit à malo eius fuit, qui dixit: Iura ergo per dñm, ne noceas mihi, & posteris meis stirpiq; meæ, sed iuxta misericordiam, quam feci tibi, facias mihi & terræ, in qua cōuersatus es aduena. Rex em̄ erat ille, & nisi rogatus es ab eo iurasset Abrahā, magis illi suspectus cē poterat. Similiter quod Apostolus iurauit Corinthijs, si tñ nihil minus
2.Cor.11 habet à iuramento quod dicit, deus & pater dñi nostri Iesu Christi, q̄ est benedictus in secula, scit q̄ non mentior, itemq; quotidie morior per vestrā gloriam fratres, à malo fuit ipsorum, quos ipse culpans, ait: Factus sum insipiens, vos me coegistis. Ego em̄ debui à
2.Corin.12 vobis commendari. Postquam consilium hoc sequi cœperit Christianus homo, vt non iuret omnino, quod (sicut iam supra dictum est) tunc demū obseruare poterit, si semetipsum expediat ab omni seculari negotio, quod iam sequitur secundum propositū eius ad perfectionem iustitiæ tendentis, nisi hoc, vt nulli malum pro malo reddere velit, nec saltem resistere iniuriam facienti? Sequitur ergo: ⌊Audistis quia dictum est, oculum pro
Exod.21 oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non resistere malo. ⌋Sicut illud dictū
Deute.19 antiquis, quicunq; dimiserit vxorem suam, det illi libellum repudij, ita & istud, oculū pro oculo, dentē prodente, non præcipientis, sed concedentis siue permittentis fuit, videlicet

ob du-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ob duritiam cordis, cui nequaq̃ sufficit æqua repensio, nec requiescit, nisi de pœna crudeliatis satiata fuerit. Ergo & in hoc est adimpletio legis, dum non solũ vicariã non reposcere docet pœnam, verumetiã ad oñis iniuriæ vir ecclesiasticus formã parentiam. LSi qs(ait)te percusserit in dexterã maxillã tuã, præbe illi & alterã. Et ei q vult tecũ iudicio contendere, & tunicã tuã tollere, remitte ei & palliũ. Et quicũq; te angariauerit mille passus, vade cũ illo alia duo. Qui petit à te, da ei. Et volẽti mutuari à te, ne auertaris. J Vere propter hmõi doctriuã saluator quodã loco dicit: Venite ad me omnes q laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugũ meũ super vos, & discite à me, qa mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Etem̃ qui contra faciunt, q percutientẽ in maxillam, quoad possunt, repercutiunt: q pertinaci contentione agunt, ne vincant ab eo q vult tollere tunicã vel palliũ, nõne laborãt? Nonne onerati sunt? Ecõtra, qui præsens sequunt consiliũ, nonne requiẽ etiã in præsenti seculo inueniunt? Iam fiet illud quod dicit, q petit à te, da ei, si hilariter fiat, qm̃ (vt testat Apostolus) hilarẽ datorem diligit deus, quanta ibi iucunditas? Quanta festiuitas? Veruntamẽ notandũ, quod non ita dixit, & q petit à te, da ei quicqd petit. Quis em̃ hoc semper facere potuit? Forte petit aurum, tu aurẽ non habes aurum vel argentũ. Propterea dic illud, quod Petrus apostolus dixit, dum claudus mendicans intẽderet in eũ, sperans ab eo se aliqd accepturũ: Argentum & aurum non est mecũ, quod habeo, hoc do tibi. Etem̃ si voluntas prompta est, (ait Apostolus Corinthijs) secundũ id quod habet, accepta est, non secundũ id quod non habet. Et si non est aliud, sermo responsionis porrigat bonus, qa scriptũ est: Sermo bonus super datũ optimũ. ¶Sciendũ quia dñs noster, q hæc docet, in primis vel maxime fecit quæ docuit. Petenti dedit, imo non expectauit vt peteret, sed vltro dedit plus q̃ petere sciret aliquis. Quomodo cœpit? Scitis em̃ (ait idem Apostolus) gratiam dñi nostri Iesu Christi, qm̃ propter nos egenus factus est cũ esset diues, vt illius inopia vos diuites essetis. Ipse percutienti maxillã præbuit non solũ & alterã, verumetiã totũ corpus, vt saturetur opprobrijs, sicut dictum fuerat per prophetam Hieremiam: Ipse volenti cũ eo contendere iudicio, videlicet Pilato siue populo Iudaico, non respondit verbũ, tollentiq; tunicã eius inconsutilẽ, & desuper contextam per totũ, remisit & omne vestimentũ, vt facerent quod scriptũ est: Diuiserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortẽ. ¶Porro, quod adhuc dicit, & qcunq; te angariauerit mille passus, vade cũ illo alia duo, subaudit milia passuum, multo insignius q̃ litera sonat, ipse pauloante fecerat. Hic primo sciendũ, quia mille passus sabbatizantẽ lex sacra concedit. Quod autẽ vel quale est, aut eẽ debet spũalis viri sabbatum, nisi secreta, & quieta meditatio rerum spũalium? Nimirum eiusmodi sabbatum sabbatizabat ipse in deserto, quando accessit ad eũ tentator. Veraciter hoc fuit mille passus angariari, cũ tentatore in illo tali sabbato altercari. At ipse tantũmodo mille passus angariari, id est, non tantummodo semel passus est tentari, sed iuit cũ illo alia duo, qa duas, præter priorẽ tentationes pertulit, assumptus ab illo in sanctam ciuitatem, & ductus in montẽ excelsum valde, & tunc dixit ei: Vade Satanas. ¶Forte & tu o anima magni Apostoli, siue cuiuscunq; viri apostolici, sabbatizare vis. Expoliasti te tunica tua, lauisti pedes tuos, & in cubiculo secretæ contẽplationis sabbatizare vis. Sed ecce vox dilecti tui pulsantis: Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, Hæc dicens: Vtiq; angariare te vult mille passus, quod est sabbati iter, vt ante iam dictum est: Angariare (inquam) te vult, vt postposita, quã elegeras solitariæ contẽplationis requie surgas illi aperire, vadas euangeliũ eius annuntiare, & hoc in vna parte orbis terræ in Asia, vbi sita est Hierusalẽ siue Iudea, vbi euangeliũ eius primũ loqui oportebat. Vade cũ illo alia duo milia passuũ, i. noli contentus esse in vna Asia prędicare, sed & in Aphrica, & in Europa prædicando labora, laborãdo prædica euangeliũ, & hoc modo pulchre angariatus es, vadens cũ illo non solũ mille passus, sed & alia duo, fiuntq; tria milia passuũ quia tres sunt partes orbis terrarũ. Nunqd in hmõi angaria plus iniuriæ tu pro illo, q̃ ille pro te passus est? Illũ quippe deũ & hoiem diabolus tentator, te purum hoiem angariauit ipse deus saluator. ¶Interea iustificare debemus deum, & patrẽ dñi nostri Iesu Christi, ipsumq; filiũ qui hic loquit nobis, & dum non accipimus quod ab ipso petimus, nihilominus cũ Psalmista dicere: Fidelis dñs in oĩbus verbis suis & sanctus in oĩbus operibus suis. Quid em̃? Nunq illud solũ dixit: Amẽ amẽ dico vobis, si qd petieritis patrẽ in noĩe meo, dabit vobis, petite & accipietis, petite & dabit vobis? Nonne & hoc dixit? Date & dabit vobis, & quod hic in præsenti loco habemus, q petit à te, ne auertaris? Volumus audire, petite & dabit vobis: & dissimulamus, date & dabit vobis. Profecto sicut apud Esaiã, vbi præmittens, quærite iudiciũ, subuenite oppresso, &c. tunc demũ subiungit, & venite & arguite me, ita & hic iurisperitus esse debebis, vt cũ feceris quod dicit: Qui petit à te, da ei, & volenti mutuare à te, ne auertaris, tunc demũ venias & arguas eum, eo quod non acceperis,

Matth. 5

2. Corin. 9

Acto. 3.

2. Cor. 8
Prouer. 15
Chr̃s q̃ docuit ipse in primis fecit
2. Cor. 8

Thre. 3
Iohan. 19

Psal. 21.

Acto. 1.

Matth. 4
Lucæ. 4

Bona angariatio apostolorũ & similium.
Cant. 5.

Date, & dabit vobis.
Psal. 144
Iohan. 16.
Lucæ. 11
Luc. 6

Esa. 1.

peris, iuxta promissum hoc, petite & accipietis. ¶Adhuc vnum superest (o Christiane) dictũ, vel dicendũ tibi, & sex erant dicta dñi, & cum sex, quasi diebus dictorũ hmõi bene operatus fueris, legẽq; adimpleueris, tunc demũ vir emeritus iure introire in requiẽ dñi, & sabbatismũ filiorũ dei, sabbatizare dignus fis. Quid est illud? LAudistis (inqt) qa dictũ est: Diliges proximũ tuum, & odies inimicũ tuum. Ego autẽ dico vobis: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, vt sitis filij patris vestri, qui in cœlis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. J Poteras percutienti maxillam dextram, etiã iratus præbere alteram, & dicere non (vt Apostolus) prænuntiando, percutiet te dñs, sed imprecando, percutiat te dñs paries dealbate: poteras auferenti tunicã, etiam iratus remittere & palliũ, & dicere, non, vt idem Apostolus, comminando siue prænuntiando, reddet illi dñs, sed maledicendo siue imprecando, reddat illi dñs secundum opera eius vt non esset contra hoc legis mandatum adhuc minimũ: Diliges amicum tuum, neq; contra hoc legis permissum, & odies inimicum tuum. Porro, tendenti tibi ad gradũ optimũ vt sis filius patris tui, qui in cœlis est, permisso vti non conuenit, vt odio habeas inimicum tuum, imo expedit vt diligas eũ iam, dum adhuc inimicus est, & pro illo ores. ¶Quare ergo lex dixit, & odies inimicũ tuum? Nonne ipsa eiusdẽ vox est, cuius & euangelium? Quare ergo tam diu distulit dictum hoc tã benignũ: Dilige inimicũ tuum? Videlicet, qa hoc impossibile erat legi, & in hoc infirmabat per carnẽ, sicut Apostolus ait: Quod per carnem infirmabat? Nimirum eorũ qui sub lege erant, qa carnales erant. Sicut ad duritiam cordis eorũ permisit eis dare coniugibus libellos repudij, ita nihilominus ad duritiã cordis eorũ & propter infirmitatẽ carnis eorũ alia quoq; multa permisit, quorũ de notissimis est hoc vnum, & odies inimicũ tuum, siue ita, propinquus occisi statim, vt homicidã apprehenderit, interficiet eum. Dicis itaq; mihi: Nonne & hodie in hoĩbus eadem est tam duritia cordis q̃ infirmitas carnis? Est qdem, sed exemplum accessit, quod antiquis defuit. Debet plus valere doctrina, vbi docentem sua commendant opera. Audiri debet præceptum, quod præceptoris roborauit exemplum. Ecce filius dei præceptor & doctor de cælo venit, quod præcipit, fecit, quod docet, opere ostendit. Dilexit inimicos, nam cũ inimici essemus (ait Apostolus) reconciliauit nos deo. In ipso mortis articulo pro psequẽtibus & calumniantibus se orauit, pater (inquiens) ignosce illis, non em̃ sciunt qd faciunt, cunctisq; credere volentibus reatũ suæ mortis indulsit. Hoc exemplũ doctrinã eius adiuuat, quod qa defuit quando data est lex, erat ipsa lex infirma: similiq; qa spm̃ dilectionis dare non poterat, tale quid illi efficere, & ad perfectionem cogere hoĩes impossibile erat. Iste qa & pfectionis exemplũ & dilectionis spm̃ dedit, idcirco iam extunc vere à nobis imitationem exigit grandi proposita spe, quæ cum venerit, profecto meritum omne excedit, vt sumus filij dei, fratres & cohæredes vnici filij dei. ¶Et in hoc dicto cũ dicit, vt sitis filij patris vestri q in cœlis est, magna subinnuitur distantia filiorũ multorũ, & ipsius vnici filij dei. Ille nanq; non vt esset filius dei, sed qa erat filius dei, dilexit inimicos, secundum naturam suæ bonitatis: alij omnes, non qa sunt, sed vt sint filij dei, diligant inimicos imitatione illius bonitatis, q solem suũ oriri facit sup bonos & malos, & pluit sup iustos & iniustos. Hoc si sensu duplici intelligas, abundantius valet: Nam est qdem magnũ bonitatis siue benignitatis eius experimentũ, quod solem istum visibilẽ facit oriri super bonos & malos, & pluuiã terræ necessariã pluit super iustos & iniustos, sed maius multo est, quod solem iustitiæ, solẽ verũ, Chr̃m filium suum notum facit bonis & malis, tam q ex Iudæis q̃ qui ex gentibus sunt, & voluntaria prædicationis euangelicæ pluuia cunctos irrigans, cohortatur eos facere bonum fidei vel pœnitentiæ fructum. LSi enim diligitis eos tantum qui vos diligunt, quam mercedem habetis? Nonne & publicani hoc faciunt? Et si salutaueritis fratres vestros tm̃, qd amplius facitis? Nonne & Ethnici hoc faciũt? Estote ergo perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est. J Vbi opus laboriosius, vbi labor est operosior, ibi vel inde merces maior, & corona adquiritur gloriosior. Porro, multi præcepta dei, imbecillitate sua, non sanctorum viribus, æstimantes, putant esse impossibilia quæ præcepta sunt, & dicunt sufficere virtutibus, non odisse inimicos cæterum diligere plus esse, quam humana natura patiatur. Non sunt impossibilia, sed possibile est obseruari hæc omnia, quippe cum de iustis hominibus exempla nonnulla sunt, qui hæc obseruauerunt. Stephanus prothomartyr deprecatus est pro lapidantibus inimicis, & Paulus optabat anathema esse pro persecutoribus suis. Sed & ante exemplum huius filij dei, cuius est dictum, quicq; fecit hoc ipsum, dicens: pater ignosce eis, quod enim faciunt, nesciunt. Dauid iniussus planxit Saulem, luxit Absalon, ambos persequentes, ambos ipsius animã quærentes. Iniussum Dauid idcirco dixi, qa lex non iusserat inimico parci, siue doleri de inimici. Euangeliũ autẽ, sicut in cæteris ante dictis, ita in isto supplet defectum legis.

¶Dictum

Acto. 23
2. Timo. 4

Quæstio

Roma. 7.
Responsio

Nume. 35.
Cui Chr̃ianis minꝰ licet q̃ licuit Iudæis

Roma. 8
Differentia inter vnicũ filiũ dei, & multos filios dei

Chr̃i præcepta nobis possibilia

Acto. 7.
Roma. 9

Lucæ. 23
2. Reg. 1
2. Reg. 3

Gene.3

¶Dictum hoc, estote ergo & vos perfecti, sicut & pater vester cœlestis pfectus est, quam tæ gr̃æ sit, ex oppositio magis elucet. s. ex eo q̃ serpens primis parentibus nostris dixit suadens transgredi præceptũ, comedite, & eritis sicut dñ, scientes bonum & malum. Ma lam viam quasi ad perfectionẽ ille sibilando susurrauit, bonam viam ad verã perfectionẽ iste demonstrando prædicauit. Estote (inqt) perfecti, estote non dico sicut dñ, sed sicut fi lij dei. Estote (inquam) ita perfecti, secundũ modũ perfectionis, quo pater vester cœlestis perfectus est, id est, non odiendo amicũ dei, quod vt fieret, serpens suasit: sed diligendo etiã inimicos, cuius rei vobis exemplũ præbet ipse pater cœlestis. Illius doctrina nequaq̃ abduxit hominẽ ad omnimodã dei dissimilitudinẽ. Hæc doctrina æqua conformabit vo ad eiusdem dei similitudinẽ, vt fiat quod scriptũ est, ego dixi dñ estis, & filij excelsi om̃es

Pſal.81
1.Iohan.3

¶In hoc (inqt apostolus Iohannes) manifesti sunt filij dei & filij diaboli. Nam filij diabo sunt, q̃ nec amicos diligunt: in hoc imitantes diabolũ, q̃ non dilexit, imo odio habuit cre torẽ suũ, cũ ille gratis & magnũ & speciosum & sapientẽ, sicut apud Ezechielẽ testat, fe

Quo differ rum filij di aboli a fi lijs dei

Ezec.28.31

Gene.3

Roma.5.8

ciisset, & in monte sancto dei, id est, in cœlo, posuisset eũ: psuasit q̃ homini, vt neq̃ fidẽ, q̃ dilectionẽ haberet erga eundẽ creatorẽ suũ, suoq̃ exemplo contẽneret eũ, habẽdo p uersum similitudinis, id est, diuinitatis, eius appetitũ. Filij dei sunt econtra, q̃ etiã inimicos diligunt, optãdo vt amici fiant, imitantes ipm deũ, qui cũ inimici essemus, vltro vobis ob tulit reconciliationis gratiã, tanta dilectionis abundantia, vt proprio filio suo non parce ret, sed pro nobis oĩbus traderet eũ. Ad huius imitationẽ suos filius dei auditores inuitã

CAP. VI.

cũ dixisset, estote & vos pfecti, protinus non quantitatẽ, sed qualitatẽ perfectionis prop nens, addidit, sicut & pater vester cœlestis pfectus est. Quod est dicere: Sicut ille vos di xit, cũ essetis inimici, vt amicos faceret de inimicis, ita & vos diligite inimicos, dando op rã, quoad potestis, vt conuertant, & efficiant amici. His explicitis, protinus dicit: L Atten dite, ne iustitiã vestrã faciatis corã hoĩbus, vt videamini ab eis, alioquin mercedẽ non habebitis apud patrẽ vestrũ qui in cœlis est. ¶ Post illa quæ hactenus tractata sunt, dicit iustitiæ, dicta legis adimplendæ, secundũ propositũ dicentis, non veni soluere legem, sed adimplere, nunc aduersus intẽperantiã loqui incipit, exhortando suos, & informando ad

Philosophi nõ vere co gnouerunt virtutes

virtutẽ tẽperantiæ. Hoc ita facere incipit, vt attentos nos esse velit, dicendo, attendite ne iustitiã vestrã faciatis corã hoĩbus, vt videamini ab eis. ¶ Venerabilis igit & vere cœle stis tẽperantiæ virtus hic inchoat prædicari, quam nescierunt, sicut & cæteras virtutes Ethnici, id est, gentiles, philosophi inanes: q̃ nomina qdẽ eaꝝ circa res aniles declamau runt, sed naturã vel dignitatẽ ignorauerunt & fundamentũ, sup quod eas ædificarent, n habuerũt. Ego (inqt) vobis supra dixi, luceat lux vestra corã hoĩbus, quod sine dubio est iustitiã facere corã hoĩbus: sed non dixit, vt videamini ab eis, quod esset, sine deo velle sab batizare siue gloriari: imo dixi, vt videntes opera vestra bona, glorificent patrẽ vestrum qui in cœlis est, quod est quærere gloriam dei, & tendere in sabbatismũ eius, vbi requiescit & ipse ab operibus suis. Alioquin si mercedẽ hic recipere festinatis, mercedẽ momentaneam, quæ in vsu hoĩm, in laude vel fauore popularĩ, q̃ lenis, q̃ exilis est, mercedẽ (ait) non habebitis apud patrẽ vestrũ qui in cœlis est. L Cum ergo facis eleemosynam, nobi tubã canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis & vicis, vt honorificent ab hoĩbus Amen dico vobis, receperunt mercedẽ suam. ¶ Ergo (inquit) quoniam mercedẽ non ha bebit, q̃ idcirco iustitiam suam facit coram hoĩbus, vt videat ab eis, cum facis eleemosy

Radix bo norũ ope rum dile ctio est

nam &c. Operꝝ bonorꝝ ex radice dilectionis prodeuntium, primũ vel præcipuum elee mosyna est, sequens oratio, deinde ieiunium. Pauloante, radicẽ dilectionis intus in corde plantatam, vel fixam esse volens, dixit, audistis quia dictum est, diliges proximũ tuum & odies inimicum tuum, ego autẽ dico vobis, diligite inimicos vestros &c. Si ergo fixa est in corde radix dilectiõis, bona est eleemosyna, bona oratio, bonum & vtile ieiuniũ: de q̃ bus hic agit ipse plantator eiusdẽ dilectionis, q̃ fructus vitales sunt, & mercedẽ vitæ æter næ adquirunt. ¶ Possunt autẽ hæc eadẽ foras extrudi, absque radice dilectionis, sed tali prouentu omnis horꝝ fructuũ pulchritudo est hypocrisis. Interpretat em̃ hypocrisis de auratio, q̃d nomẽ latinum sic à nobis intelligit, vt res quælibet in superficie colore luces aureo, sentiat esse intus esse fine auro. Vt ergo vicinius dictum sit, ille hypocrita est q̃ ele emosynam q̃dem dat & orat & ieiunat, sed intus aurum dilectionis non habens, duplici ter ambulat, penetralibus siue interioribus fœtidis, superficie aurea. Eleemosyna, quæ nõ eiusmodi est, quę nõ hypocrisis, id est, deauratio, sed tota aurea, tota ipa aurꝝ est, cuius ve na seu venarꝝ principiũ dilectio est, vnde aurum verum misericordiæ manu effodi solet, hæc preciosa est, hæc in cœlũ ascẽdit, & ibi regem regum, dominum q̃ dominantiũ dele ctabiliter pascit, potusq̃ illi est delectabilis, eũq̃ velut vestimẽtũ cooperit, sicut & ipse ore proprio testificabit in die iudicij. Esuriui em̃, & dedistis mihi manducare &cętera, vsque quando feciſtis vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis. ¶ Et notandum, quod

Matth.25

huius

huius gratiæ sex opera sunt, quandã habẽtia similitudinẽ sex dierꝝ, quibus deus mundum perfecit & omnia quæ in mũdo sunt, in eo videlicet, q̃ & ipsa suum promeretur sabbatũ, vt q̃ hæc fecerit, etiã ipse requiescat ab operibus suis, ait apostolus, sicut & à suis deus. Pri mũ est, esuriui & dedistis mihi mãducre: secundũ, sitiui & dedistis mihi bibere: tertiũ, hos pes erã & collegistis me: quartũ, nudus & operuistis me: quintũ, infirmus & visitastis me: sextũ, in carcere erã & venistis ad me. Ingredient em̃ in sabbatũ, id est, in requiẽ dñi, qui hæc sunt operati, vocãte ipso q̃ post sex dies in septimo requieuit, ac dicẽte: Venite bene dicti patris mei, possidete paratũ vobis regnũ à cõstitutione mũdi. Tali ac tanto illius sab batismi bono animã suã intemperãs hypocrita defraudauit, q̃a faciens eleemosynã, tuba cecinit añ se, voluit videri in synagogis, voluit audiri in vicis, cupiuit ab hoĩbus honorari & hãc mercedẽ vanus ambiuit, vacuus recepit, inanis tulit. L Te aũt (inquit) faciente elee mosynã, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. ¶ Quid em̃ opus est sinistrã adhiberi, vbi sola dextera sufficit? Quid opus est totũ corpus moueri siue inquietari discurrendo, clamãdo, tuba canẽdo, cũ sola manus dextera leui ductu sese porrigẽdo, plus fundere pos sit q̃ pauper petere ausus fuerit, plus ingerere q̃ tuũ posse aut velle sit? Vtinã quieta manẽ te sinistra tantũ dare velis quantũ porrigere valet prius q̃ lassetur aut deficiat protẽta dex tera. Idcirco sic facito. L Vt sit eleemosyna tua in absconso. ¶ Olim in parabolis q̃q̃ sapiẽ tia dixerat: Munus absconditũ extinguet iram, & donũ in sinu indignationẽ maximam. Hæc est illa redditio dei, quã protinus familiariter promittẽs. L Et pater tuus, inqt, qui vi det in absconso, reddet tibi. ¶ Vnde pater tuus? Nimirꝝ ex eo, q̃ nõ contentus es obserua re illud antiquis dictũ, diliges amicũ tuum, & odies inimicũ tuum, sed ad illius dicti sup plementũ, si esuriuit inimicus tuus cibasti illum, si sitiuit dedisti illi potum, vt vinceres in bono malũ, quæ totius eleemosynæ laudãda pfectio est. Inde est ille pater tuus, & tu tan ti es patris filius, iuxta cõditionẽ dicẽtis, bene facite his qui oderũt vos, vt sitis filij patris vestri qui in cœlis est. Eadẽ de oratione, eadẽ de ieiunio ratio siue sententia est, cauẽdam scilicet esse in eis nequitiã hypocriseos, qua fermentabatur omnis iustitia scribarꝝ & pha risæorꝝ, & eleemosyna videlicet & oratio & ieiuniũ: quippe q̃ sicut eleemosynã facientes tuba canere ante se, ita & L in synagogis & in angulis plateaꝝ amãt, inquit, stantes orare, vt videantur ab hoĩbus. ¶ Et cũ ieiunant tristes fiunt, vt pareant hoĩbus ieiunantes. Vnã eandẽq̃ per singula iustus iudex depromit sententiã. L Amẽ dico vobis, receperũt mercedẽ suã. ¶ Nunciã quid dicat dignæ orationis formator & institutor pensandũ est. L Oran tes, inquit, nolite multũ loqui sicut Ethnici. Putant em̃ q̃ in multiloquio suo exaudiant: Nolite ergo assimilari eis. Scit em̃ pater vester, quid opus sit vobis, antequã petatis eũ. ¶ Ethnicoꝝ non parum circa voces compositiones q̃ verboꝝ fuit studium, qualium ma xime vel notissimi sunt inter poetas Vergilius, inter historiographos Salustius, inter ora tores Marcus Tullius: Taliũ scripta si sanctis ac diuinis scripturis cõferas ea maxime dis cernunt distantia, id apud illos res exiles atq̃ ignobiles vtpote terrenæ, & de cœlestibus siue spũalibus nihil habentes, verbis ornantur: in sanctis aũt scripturis non res verbis, imo verba rebus veneranbiliter decorantur. Ibi verba conquisita *ius q̃ sequentia rebus cadu cis maiestatẽ quãdã afferre cogunt: hic aũt res magnas, res diuinas sponte verba sequun tur, & q̃uis pulchra sint, ita rerũ maiestate operiunt, vt nisi diligenter attendas, vix appa reat eloquentia, quod præsens adsit, dominam q̃ suã sapientiã libẽter comitetur. Nolite ergo, inquit, assimilari eis, nolite putare, quẽadmodũ ipsi, q̃d in multiloquio exaudiamini deum q̃ iudice, n magis longa & eleganti oratione q̃ rerum veritate flectere aut vincere possitis, aut q̃ docilem facere siue docere deum opus sit. Scit em̃ pater vester quid opus sit vobis, ante q̃ petatis eum. ¶ Cõsurgit in hoc loco quædã hæresis philosophoꝝ q̃q̃ do gma peruersum, dicentiũ: Si nouit deus q̃d oremus, & anteq̃ petamus, scit qbus indigea mus, frustra sci enti loquimur. Quibus breuiter respõdendũ est, nos nõ narratores esse, sed rogatores. Aliud est em̃ narrare ignorãti, aliud scientẽ petere. In illo iudiciũ est, hic obse quiũ. Ibi fideliter referimus, hic miserabiliter obsecramus. Plus adhuc dicendũ & venera biliter sentiendũ est, quia speciosum hoc inter deũ & homines commerciũ, scilicet oratio nõ debet esse solummodo ad accipiendũ, verumetiã ad occurrendũ, scilicet vt beneficijs dei venienti bus, donis altissimi gratis affluentibus, solennẽ & religiosum oratio sancta p̃ beat occursum, iuxta illud Psalmistæ: Et mane oratio mea p̃ueniet te. Exempli gratia: Ec ce ancilla dñi, ait Maria, fiat mihi secundũ verbum tuũ. Deniq̃ iam fiebat, iam ex ore an geli verbũ a udierat & concipiebat: & tamẽ orando dixit, imprecando sibi clamauit cla more cordis inenarrabili, fiat mihi secundũ verbum tuũ. ¶ Hoc propemodũ est tale, ac si personã dig nã chorus excipiat, aut cœrus solennis procedens obuiam, nõ iam vt veniat, sed quia ven it. Hinc est q̃d quotidie cibũ tam spiritualem q̃ corporalem cũ oratione per cipimus, ian q̃ habẽtes præ oculis aut prope tenẽtes in manibus panẽ dominicum vitæ

Sex opera misericors diæ perdu cuntin sab batũ dñi. Heb.4

Prouer.25

Lego, vix q̃

Obiectio hæreticoꝝ.

Solutio bre uis & ele gans de o rãdo deũ.

Pſal.87.

Lucæ.1.

Apta simi tudo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

æternæ, panẽ victualem necessariũ huic temporali vitæ: nihilominus oramus & dicimus, panẽ nostrũ quotidianum da nobis hodie, quia videlicet benigna voluntas dei omnia tribuentis, similes optat sibi esse vultus interioris hominis accipiẽtis: vt ꝙd datur diuinę charitatis beneficio, suscipiatur cũ desiderio, desideriũ ꝙ ipsum testat oratio, socialiterq; oratione subsequẽs gratiarũ actio. Cũ igitur dicit, scit em̃ pater vester, quid opus sit vobis, antequã petatis eum: nõ otiosum aut superfluũ nos existimare vult orationis studiũ, sed vitare multiloquiũ, scientes quod & olim de Behemoth ad beatũ Iob dixit, nõ parcã ei vetbis potẽtibus, & ad deprecandũ cõpositis. ¶Quid si ex affectu diuinæ inspiratiõis oratio protẽdatur? Nunquid pro multiloquio reputabitur, & erit cõtra institutionẽ dicẽtis, orãtes aũt nolite multũ loqui sicut ethnici? Nequaq̃: Alioquin qd fiet de orationibus psalmis, id est, psalmis pluribus modo locutiõis oratorio vel deprecatorio currẽtibus, & nõ adeo breuibus, nec parũ bene cõpositis? Taceo de multis oratiõibus ecclesiasticis, quas religiosus passim cõuentus priuatim ruminare & publice personare cõsueuit, pleraq; prolixas & luculẽto sermone à scholasticis cõpositas: de psalmis dũtaxat nunc dico, quos esse cõpositos nõ dubitamus autore spũ sancto, spũ prophetico. Nunquid debebũt contemni pro hac autoritate dicentis, nolite multũ loqui? Proinde diligenter animaduertendũ est, dũ, ac si dixisset, nolite multũ loqui, nisi forte affluant verba precũ ex affectu diuinæ inspi Nunqd hoc dicto scientiam cõdemnat? Non vtiq;, sed charitatẽ cõmendat, eamq; socia fiat, est em̃ secularis scientia, cum charitate vero scientia multũ ædificat, liter cũ scientia nobis ineſſe desiderat. Scientia nanq; sine charitate, verũ quidẽ est, qa' incũ sit spiritus scientiæ vnus de septem spiritibus dñi, quintus in ordine, quẽ propheta taliter præscripsit: Spiritus sapientiæ & intellectus, spũs consilij & fortitudinis, spũs scientiæ & pietatis, & spũs timoris dñi, Itaq; sicut scientiam nõ propter semetipsam, sed propter viduitatẽ quandã, dum sine charitate est, vituperat Apostolus dicens, scientia inflat: ita longã & facundã orationem dñs, non propter semetipsam vel propter suimet longitudine reprobat, sed propter similẽ ignobilitatẽ, dum desideriũ sanctũ non habẽs, quilibet more ethnicoꝝ verba multiplicat. ¶Nã si vtrunq; adsit, nõ solũ orantẽ iuuat, verum etiã audientẽ ædificat: vtq; abundãtius ædificet, pleraq; oratio ecclesiæ muſicæ dulcedinis psallẽdo atq; orãdo ad inuitandã siue excitandã in pectore nostro spũs sancti grãm, secundũ Helisæi prophetæ exemplũ, de quo taliter scriptũ est in libro Regũ: Viuit dñs exercituum, in cuius conspectu sto, ait ipse ad Ioram regẽ Israel, ꝙ si nõ vultum Iosaphat regis Iudæ erubescerem, nec attendissem quidẽ te, nec respexissem. Nunc autẽ adducite mihi psaltem: Cumq; caneret psaltes facta est super eũ manus dñi, & ait: Hæc dicit dñs: Facite in hoc alueo torrẽtis fossas & fossas &c. Non dubito plerosq; esse, q huius rei experimentũ quantulumcunq; assecuti sunt, & secundũ illud exemplũ nonnunq̃ persenserint in auditu siue decãtatione laudis siue orationis bene & morose eũ musico modulamine sonãtis, ꝙ ipsorũ viscera concuteret impetus spũs sancti, inundãs affectus diuinæ inspirationis, vis magna sanctæ compunctionis. Fit denicq;, nescio qua naturę vi, vt multo amplius afficiar au diẽdo sublimiter canentẽ ecclesiæ choꝝ cum multitudine sonorum. Exempli gratia: Illam orationẽ Mosi, obsecro dñe, dimitte peccata populi tui, itemq; quod orauit idem Moses eundem dominũ & dixit, si inueni grãm in conspectu tuo, ostende mihi teipsum manifeste, vt videã te, q̃ si simplicem eiusdem orationis literaturã, vt in libro historico scripta est, legam vel audiã. ¶Quid igitur valet nobis hæc institutio breuitatis, qua nos informare voles. Sic ergo, inquit, vos orabitis? Hoc nimiꝝ: quod iactantiæ siue elationis vitium, quæ in multiloquio solet obrepere, per cõpendiũ siue breuitatẽ melius potest animus ir firmus effugere: & ꝓterea quia modus hic orationis, q breuitati studet, cæteris modis facilior, cũctis pusillis pariter atq; maioribus magis accõmodatus est. ¶Sunt nãq; tres orationis modi in qbus dño beneplacitũ est, quartus illi oĩno displicer. Primus modus est, cũ oratio ex affectu (sicut iã dictũ est) diuinæ inspirationis protẽditur, sicut fiebat Annæ, quæ in tantũ multiplicabat pces, vt eã æstimaret Heli temulentã. Factũ est, inquit scriptura, cũ illa multiplicaret pces corã dño, vt Heli obseruaret os eius. Porro Anna loquebat in corde suo, tantũq; labia eius mouebãtur, & vox penitus nõ audiebatur. Aestimauit ergo eã Heli temulentã, dixitq; ei: Vsquequo ebria eris. Digere paulisper vinũ quo mades. Secũdũ similitudinẽ illius, ecclesia de gentibus, quæ dudũ sterilis deo erat, nunc autem peperit plurimos, preces coram dño bene multiplicat, & ex quo sic cœpit loqui, æstimauit eã temulẽtam Heli, scilicet vana sapiẽtia veteris sacerdotij. Dixerunt em̃, quia musto pleni sunt isti nescientes & deridentes gratiã, quæ postea sterilem istã parere fecit. ¶Secundus orationis

Iob. 41. Oratio longa cũ affectu laudabilis.

Similitudo 1. Cor. 8.

Esa. 11.

Oratio mustica plus afficit.

Exod. 32. Exod. 33

Tres modi orãdi, deo placiti. 1. Regũ. 1.

Actor. 2.

nis modus, quem dñs loco pſenti cõmendat, vt videlicet sciat orans quod nõ in clamosa voce, nõ in multiloquio, sed in cõtritiõe cordis dñs exaudiat: quodq; oratio breuis & pura esse debeat, vt ista: Pater noster q es in cœlis &c. ¶Tertius modus est, dum nõ solũ sine clamosa voce, verumetiã absq; motu labioꝝ quis orat intrinsecus oratiõe clausa, sicut orabat Moses, quando persequẽte Pharaone dixit ad eũ dñs: Quid clamas ad me? Nihil em̃ tũc ore loquebat ad dñm, sed magnus clamor magnũ erat desideriũ. Hinc Psalmista: Desiderium pauperũ exaudiuit dñs, ꝓparationis cordis eorũ audiuit auris tua. ¶Quartus orationis modus omnino (vt iã dictũ est) dño displicet, videlicet vbi multiloquiũ est absq; affectu diuinæ inspirationis, quẽ solũ habẽt vel habere possunt hypocritæ, multũ loquentes ficut ethnici, in synagogis & in angulis plateaꝝ stantes, vel stãdo orãtes, & videri volentes, de tribus iã dictis modis orandi faciliorẽ modũ tam pusillis q̃ maioribus magis cõmodũ vel aptum, scilicet breuiorẽ paucisq; verbis contentũ, præscribit dicens. ¶Sic ergo vos orabitis: Pater noster qui es in cœlis sanctificet nomẽ tuũ &c. ¶Hæc oratio forsitan discipulis dñi adhuc rudibus ob sui breuitatẽ insufficiens visa est. Nã sicut Lucas memorat, cũ esset in loco quodã orans, vt cessauit, dixit vnus ex discipulis eius ad eũ: Dñe doce nos orare, sicut & Iohãnes docuit discipulos suos. Quale hoc erat discipulos dñi rogare vt sicut docuerat homo Iohannes ita doceret orare, Iohannes em̃ homo erat. Vt aũt, sicut oportet, oremus, nemo docere potest, nisi solus deus. Hinc Apostolus: Nã quid oremus sicut oportet, nescimus, sed ipse spũs postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Ergo qm̃ doceri volebant, sicut homo hominẽ docere potest, sicut homines discipulos suos docere potuerat homo Iohãnes, quid vel quomodo eis respõdit? Cũ oratis, inquit, dicite: Pater, sanctificet nomen tuũ, adueniat regnũ tuum, panẽ nostrum quotidianũ da nobis hodie, & dimitte nobis peccata nr̃a, siquidẽ & ipsi dimittimus omni debẽti nobis, & ne nos inducas in tentationẽ. ¶Si parũ cõpositus vel insufficiẽs videbatur illis modus orationis, q̃ secundũ hunc euangelistã Matthæũ ipse vltro in monte docuit, & idcirco in loco alio rogauerũt se doceri, sicut Iohãnes orare docuit, pulchre nimiꝝ illis compositionẽ siue longitudinẽ orationis nõ solum nõ auxit, verumetiã diminuit. Nam de septẽ petitionibus duas omisit, tertiã & vltimã, fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra, sed libera nos à malo, & laudẽ breuissimã, quã hic in Matthæo ꝓmisit, vti solẽne est orationẽ à laude, inchoare, post primã appellationẽ, pr̃ noster q es in cœlis. Nec mora, vt magis ac magis notũ fit orãti, qui cũ deo verba facit, qꝝ nõ opus sit ei longo vel cõposito sermone fatigari. Quis vestrũ habebit amicũ, & ibit ad illũ media nocte & dicet illi, amice cõmoda mihi tres panes, qm̃ amicus meus venit de via ad me, & nõ habeo quod ponã ante illum. Nimirũ qui sic venit ad amici sui ostiũ, non sermonẽ affert longũ præmeditatũ, diligẽter cõpositũ siue accuratũ, sed & si tota nocte standũ sibi & rogandũ est, vnus idẽq; sermo est, breuis est, & hoc idẽ repetit cẽties, resonatq; millies, amice cõmoda mihi tres panes. Secundũ hoc exẽplũ, petite, inqt, & dabit vobis, quærite & inuenietis, pulsate & aperiet vobis. Quid petimus? Quid querimus? Spiritũ bonũ, ait: Si em̃ vos cũ sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris, quãto magis pater vester de cœlo dabit spm̃ bonũ petẽtibus se, sub auditur q doceat vos orare? Dixistis em̃, dñe doce nos orare, sicut & Iohãnes docuit discipulos suos, ignorãtes qa doctrina huiusmodi nõ est Iohannis siue alicuius hoĩs, sed solius spũs boni, spũs sancti. ¶Proinde si cõpendiosum quæris iter ad cõsequendã orandi scientiã, nec ista secundũ Matthæũ breui, nec illa secundũ Lucã breuiori oratione adeo opus tibi erit, tantũmodo persistas rogans patrẽ, postulans amicũ, da mihi spm̃ bonũ, da mihi spm̃ sanctũ. Quẽ cũ ille dederit tibi, iã vere orandi scientiã habebis, & miro modo sic in oratione vehemẽter occupatus eris, vt verbũ aliq̃d proferre vix possis: qa nõ vacabit gemitu cõtinuo totũ ꝓoccupante officiũ vocis. Hinc est illud: Nã quid oremus sicut oportet nescimus, sed ipse spũs postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autẽ scrutatur corda, scit quid desideret spũs, quia secundũ deum postulat pro sanctis. ¶Igit hãc orationẽ dominicã, partesq; eius. i. petitiones septẽ, quarũ prima est, sanctificet nomẽ tuũ: vltima, sed libera nos à malo: sic recte accipimus tanq̃ prima sciẽtiæ vel doctrinę huius, qua ad orandũ sumus informati, elementa: qñ veluti pueris hæc tradita sunt, cum necdũ accepissent spm̃ paracletũ, dicentibus interdũ, dñe doce nos orare, sicut & Iohannes docuit discipulos suos. Etiã si fuerimus perfecti, ita, vt (sicut iã supra dictũ est) spũs ille gemitibus inenarrabilibus oret vel postulet pro nobis, non tñ oratio hæc, oratio dominica, prima cunctarũ orationũ abore nr̃o cadere debet, ne videamur nobis ipsis magni & oĩnis huius nõ indigẽtes, quæ quasi pueris, id est, incipiẽtibus proposita fit, vt habeãt aliq̃d initiũ dissimilitudinis, ab improbitate hypocritarũ, qꝝ tota oratio est multiloquium. ¶Et quidem breuis & paruis apta est, sed & magnos delectare atq; exercere põt, & in primis appellatio hæc, pr̃ noster. Qui em̃, cui dicimus, pater noster? Nos quondã filij iræ, filij gehen-

Exo. 14 Psalm. 9 Quartus modus hypocritarũ est.

Luc. 11.

Roma. 8.

Lucæ. 11

Pater noster, breuiꝰ apud Lucã q̃ apud Matth.

Oẽs tũ magni tũ parui, orare de bent, pater noster. Luc. 11.

Ibidem.

Roma. 8

Ephe. 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

gehẽnæ,filij mortis,filij diaboli,dicimus pr̃ noster,patri misericordiarũ,patri cœlestis patriæ,patri vitæ sempiternæ,patri dñi nostri Iesu Chri,dei sibimet coæqualis & coæterni. Gratia huius vnici filij sic loquimur patri huic,ex quo sumus renati,q̃ male fueramus nati,& mirabili cõpendio mala sors nr̃a sic mutata est,q̃ effecti sumus filij dei,credendo in eũ,qui cũ solus filius dei esset,naturæ nr̃æ particeps factus est. Gratiã istam miratur oĩs creatura,p̃dicat per orbẽ sancta ecclesia,venerantur angeli,reuerẽtur archangeli,magnificant throni,glorificãt dominationes,laudãt principatus,adorant potestates,benedicũt virtutes,desiderãt in eã prospicere Cherubin atq̃ Seraphin. ¶Admirationẽ tantæ gratiæ nos quoq̃ habere innuit laus ista q̃ breuis,q̃ es in cœlis. Quis cm̃ docilis ad orandũ puer, docilis ad inuocandũ patrẽ,nõ admiretur,quod iste pater cũ in cœlis,id est,tantũ in inuisibilibus q̃ nobis inuisibilia sunt possit videri,hic in isto seculo visibili,vbi eũ non videt horitatis,vt simus initiũ aliquod creaturæ eius. Quãuis aũt cœlorũ nomine patria significetur inuisibilis,vbi sancti habitãt angeli,& quo Chrũs quadragesimo post resurrectionẽ suã die,videntibus apostolis ascendit:nihilominus tamen cœli dicunt & sunt supra memorati nouẽ ordines angelorũ & in eiusmodi cœlis hic pater noster est,q̃d est beatitudo ilad Mosen,ego sum qui sum,& huius essentiã inuariabilẽ in semetipsis semper habẽt,sem per & absq̃ vllo fine beati & immortales habebũt,& immortaliter pascent hoc summo bono,q̃ pleni sunt,quo pleni permanebũt. ¶Hinc oẽs Christiani,magni & parui,diuites & pauperes,nobiles & plebei,dñi & serui,reges & mẽdici principes cum vulgo ignobili, oẽs omnino absq̃ vlla distinctione gentis siue cõditionis,sexus & ætatis,ordinis vel officij,pater noster dicimus huic,& nemo nostrũ dicit,pr̃ mi. Vnus est filius primogenitus & vnigenitus,nõ vti nos,gr̃æ,sed solus naturæ filius,cui cõuenit dicere,pater mi,& dixit cũ traderetur,mi pr̃ si possibile est,trẽseat me calix iste,& pater noster nusq̃ legitur dixisse, Cur hoc? Videlicet qa dissimiliter illi & nobis deus pater est:Illũ genuit,non adoptauit. ¶Tali appellatione p̃missa,prima petitio hæc est. ⌊Sanctificetur nomen tuum. ⌋Sanctũ semper fuit & est nomẽ dñi,veruntamẽ modus quidã est sanctificationis eius nobis vtilis, quẽ per prophetã hoc modo promisit:Sanctificabo nomen meũ magnũ,dicit dñs,vt sciant oẽs gentes,quia ego dñs cum sanctificatus fuero in vobis corã eis. Protinus ac si quis reret aliquis,quomodo nomẽ tuũ sanctificabis? ait: Tollam quippe vos de gẽtibus,& cõgregabo vos de vniuersis terris,& adducam vos in terrã vestram,& effundam super vos aquã mundã,& mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris,& dabo vobis cor nouum,& spiritũ nouum ponam in medio vestri,& cæteraquibus vtiq̃ verbis gratia præsignatur baptismi Christi. ¶Ergo tolli de gentibus,& cõgregari de vniuersis terris credẽtes in Christũ,& baptizari eos in remissionẽ peccatorũ,hoc sanctificari est nomen tuum o deus pater omniũ:quia sic sancti fiunt hi,super quos inuocatur nomen tuũ. Etenim sanctificatio hæc reuera nominis tui sanctificatio est,quia non tam ipsis datur,q̃ tuo nomini,iuxta illud quod dictũ est per Psalmistã:Non nobis domine nõ nobis,sed nomini tuo da gloriã. Vt autẽ sanctificatio hæc in plures redundaret,primus ipse Christus sanctificatus est,eodẽ baptismo quo moriendo baptizatus est,sicut p̃dixerat,ego,inquiens,baptismo habeo baptizari,& quomodo coartor vsq̃ dum perficiatur? Et sub ipso passionis arti culo,cũ dixisset orans ad patrẽ,sanctifica eos in veritate,subinde,& pro eis sanctifico,ait, meipsum,vt sint & ipsi sanctificati in veritate. Quid em̃ sanctificari ipsum sanctũ sanctorũ,nisi sanctificari pro peccatis omniũ,& auferri illi quas posuerat in eo deus iniquitates omniũ nostrũ? In illo sanctificationis actu,o deus pater,sanctificatum est nomen tuum, quia per effusionẽ sanguinis & aquæ de latere eius sanctificari sunt,& remissionẽ accepe runt hi,super quos inuocatũ erat nomen tuũ. Igitur q̃d dicimus,sanctificetur nomẽ tuũ, hoc dicere est,conuertantur gentes & remissionẽ peccatorũ accipiant per nomen tuum, & omniũ orationũ quascunq̃ offerimus siue pro catechuminis nostris,siue pro hæreticis conuertantur ad deũ verum & viuum,& vnicũ filium eius Iesum Christum,deum & dominum nostrũ,summa hæc est,sanctificetur nomen tuũ. ¶Secunda petitio est. ⌊Adueniat regnũ tuũ. ⌋Quando hac oratione discipulos suos informabat,sicut baptismi sacramentũ,quod nobis est sanctificatio nominis dñi,necdum conditũ fuerat,ita & regnũ dei non agite,appropinquabit em̃ regnum cœlorũ. Ex eo nanq̃ regnũ dei aduenit & intra nos est,ex quo princeps mũdi huius foras missus est,quod per passionẽ & resurrectionẽ suã mox fore prænuncians,ecce em̃,inquit,regnũ dei intra vos est. Eatenus mos regnabat. Quamuis lex subintrasset,nihilominus tamen peccatum tyrannizabat,quemadmodum Apostolus cũ dixisset,sed regnauit mors ab Adam vsq̃ ad Mosen,&c. demũ subintulit: Lex aũt subintrauit,vt abũdaret delictũ. Quid ergo adhuc oramus,adueniat regnũ tuũ? Videlicet vt regi regni eius omnia sint subiecta,totũq̃ cõpleatur illud,quod Psalmista cũ dixisset,gloria & honore coronasti eum,& constituisti eũ super opera manuũ tuarũ,addidit adhuc:Omnia subiecisti sub pedibus eius. Hinc Apostolus:Nunc aũt,ait,necdũ videmus omnia subiecta ei,cum aũt qui modicum q̃ angeli minoratus est,videmus dñm Iesum propter passionẽ mortis gloria & honore coronatũ. Et alibi dicit:Deinde finis,cũ tradiderit Christus regnũ deo patri,cũ euacuauerit omnẽ principatũ,& potestatẽ,& virtutẽ,& dominationẽ. Oportet aũt illum regnare,donec ponat inimicos suos sub pedib⁹ eius. Nouissima aũt inimica destruet mors. Igitur q̃uis iam aduenerit,tam̃q̃ sit intra nos regnũ dei,ex quo Chr̃s propter passionẽ mortis gloria & honore coronatus est:nihilominus tñ adhuc oramus,aduenias regnũ tuum,id est,nouissima destructione mortis psiciatur,nihilq̃ relinquat illi nõ subiectũ,nullum̃q̃ remaneat scandalũ,iuxta quod alibi dicebat:Et colliget de regno eius oĩa scandala. ¶Tertia petitio. ⌊Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra. ⌋Iuxta sensum iam dictũ fere superabundat,vnde & adud Lucã studio breuitatis p̃termisit eam,vt supra iam dictũ est. Quis enim regnat & nõ sit eius vuluntas? Veruntamẽ nõnihil interest,qa videlicet regnat super bonos & malos,super eos q̃q̃ qui dixerũt,nolumus hunc regnare super nos,quẽadmodum in propheta dixit:Et regnabo super vos in furore meo:in solis autẽ bonis & sanctis voluntas eius est. Hinc ad Hierusalẽ dicit:Nõ vocaberis vltra derelicta,& terra tua nõ vocabitur amplius desolata,sed vocaberis,volũtas mea in ea. Ecõtra reprobis loquitur:Nõ est voluntas mihi in vobis. Recte igitur cũ dicimus,aduenias regnũ tuũ,qm̃ sup aduersarios quoq̃ suos regnabit, oramus, vt faciat ipse,quatenus nostra fit subiectio voluntaria,dicẽdo,fiat volũtas tua sicut in cœlo & in terra. In cœlo nãq̃,id est,in beatis spiritibus,facta est & fit voluntas eius,nihilq̃ illi repugnat,deiecto cũ suis satellitibus aduersario,qui ideireo cecidit,qa repugnabat rebellione voluntatis malæ,vnde & vocabat diabolus & satanas. Et si sunt plurimæ voluntates eius,qa plura sunt p̃cepta eius,vnde & in psalmo dicit:Sanctis q̃ in terra sunt eius, mirificaui oẽs voluntates meas in eis. Hæc summa est volũtas eius,vt viuamus,vt salui fiamus. Hinc ipse filius loquit:Hæc est aũt voluntas eius,q̃ misit me,patris,vt omne q̃d dedit mihi nõ perdã ex eo,sed resuscitẽ illud in nouissimo die. Et rursum:Hæc est aũt volũtas patris mei,q̃ misit me,vt omnis,q̃ videt filiũ,& credit in eum,habeat vitam æternam ¶Quarta petitio. ⌊Panẽ nostrũ supersubstantialẽ da nobis hodie. ⌋Hic quidẽ supersubstantialẽ,in Luca vero panẽ legimus quotidianũ. Possumus superstantialẽ panem intelligere,qui super oẽs substantias sit,& vniuersas superet creaturas,qui & dicit:Ego sum panis viuus,q̃ de cœlo descendi. Alij simpliciter putãt secundũ Apostoli dictũ,habentes victũ & vestitũ his cõtenti sumus,de p̃senti tantũ cibo sanctos curã gerere,vndẽ & in posterioribus sit p̃ceptũ,nolite cogitare de crastino. ¶Huiusmodi panẽ à deo petisse vel speraſſe primus legitur Iacob peregre proficiscẽs:Si,inq̃t,fuerit dñs mecũ,& custodierit in via per quã ambulo,& dederit mihi panẽ ad edendũ &c. Alius est panis sermo dei,de q̃ Moses dicit:Nõ in solo pane viuit homo,sed in omni verbo quod egreditur de ore dei. Cuius defectũ cõminatur per prophetã deus populo peccatori:Mittã,inquiens,vobis famem audiendi verbũ dei. Tertius est panis,caro Christi,quã nobis de sancto altari dat quẽadmodũ dixit:& panis quẽ ego dabo,caro mea est pro mũdi vita. Quidlibet horum triũ cogites,dei donũ est,nec alius quis p̃ter eũ dare potest. Si de pane victuali q̃ras,quis alius facit,vt eum terra producat? Si de pane spũali quod est verbũ dei,quomodo nisi per dei aspirationẽ datur? Quomodo,inquit Apostolus,prædicabunt,nisi mittãtur. Si de pane sacramẽti,quis nisi deus facere potest,vt tibi ad vitã detur,& in remissionẽ peccatorũ à te percipiat? Igitur panẽ nostrũ quotidianũ da nobis hodie,sic dicat sapiens etiã rex, vt veraciter cõfiteatur,nec erubescat confiteri dicens:Ego aũt mendicus sum & pauper. ¶Quinta petitio. ⌊Et dimitte nobis debita nr̃a sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. ⌋Qualiter nos quoq̃ multa sunt debita,dimittamus debitoribus nr̃is,ipse huius orationis autor exemplo suo docuit,qui nulli quicquã debuit. Cum em̃ crucifigeretur,dicebat:Pater,dimitte illis,nõ em̃ sciunt q̃d faciunt. Sciebat em̃ inter eos esse nõnullos,nescientes q̃d facerent,eosq̃ dicturos esse ad Petrũ & ad reliquos apostolos:Quid faciemus viri fratres? Crediturí erãt ex illis plurimi,& dimissus est illis sanguis eius,secundũ petitionẽ dicẽtis,pater dimitte illis. Similiter optare debemus cunctis debitoribus nr̃is,& nõ quærere vltionẽ ex eis,& tũc ore libero,mẽte secura dicere poterimus:Dimitte nobis sicut & nos dimittimus. Quid,si nõ nesciunt quid faciũt,sed inuidẽdo persequuntur nos & occidunt,maxime propter Christũ? Nunq̃d exigitur à nobis vt dimittamus eis,si volum⁹ nobis debita nostra dimitti? Imo nõ solũ inculpabiliter,verumetiã iuste clamamus id quod

Roma.6 Galat.3
1.Petri.1 Qui es in cœlis,
Iaco.1.
Exo.3
Nos,pater noster.christus,pater mi, dicere debuit.
Matth.26.
Prima petitio,Sãctificetur nomen tuũ.
Ezech.36
Psal.113.
Luc.12
Iohã.17. Esa.53
Secũda petitio,Adueniat reg.t. Matth.4 Lucæ.17 Iohan.12,

Roma.5 Psal.8
Hebræ.2
1.Cor.15
Matth.13 Tertia petitio,Fiat voluntas tua. Lucæ.19 Ezech.20.
Esa.62 Malach.1.
Apo.12
Psal.35.
Iohan.6
Quarta petitio,Panẽ nostrũ,&c. Ibidem 1.Timo.6 Matth 6 Triplex panis.
Gene.28 Deut.8. Amos.8
Iohan.6
Roma.10
Psal.39 Quinta petitio,Et dimitte nobis,&c. Lucæ.22 Acto.2.

valde notum & vſitatũ eſt, vindica domine ſanguinẽ ſanctoꝝ tuorum qui effuſus eſt, & redde vicinis noſtris ſeptuplum in ſinu eoꝝ. Nonne his ſimilia, imo & fere grauiora, ipſa Chriſti perſona loquitur in propheta: Fiant, inquit, vxores eoꝝ abſq; liberis & viduæ, & viri eoꝝ interficiãtur morte, & cætera quæ ita concludit: Ne propitieris iniquitati eoꝝ, & peccatũ eoꝝ à facie tua non deleatur. Fiant corruentes in cõſpectu tuo, in tempore ſuo ris tui abutere eis. Debita pecuniæ ſeu quarumlibet rerũ, quæ nobis iure debent, vt dimittamus debitoribus noſtris, cõuẽtio nos iſta nõ cogit, niſi forte pro miſericordia, ſi debitor attenuatus paupertate, reddere non poſſit. Siquidẽ & ipſe dñs, quod iure ſibi debet vel ſ̃d ei ſemel quiſpiã vouit, nequaq; dimittit, ſiue bonũ ſiue malũ ſit, ſed nec altero commutari cõcedit, imo dicit: Si quis mutauerit, & hoc ſ̃d mutatũ eſt, & pro quo mutatũ eſt, ſanctificabitur dño, & non redimetur. ¶ Sexta petitio. L Et ne nos inducas in tentationẽ. J Ergo ne deus inducere ſolet in tentationẽ, vt dicamus ei, & ne nos inducas in tẽtationẽ? Non vtiq; in tentationẽ mali, tentationẽ concupiſcentiæ ſiue peccati. Nemo cũ tentatur, ait Iacobus apoſtolus, dicat quia à deo tentatur. Deus eñ intentator malorũ eſt, Ipſe aũt neminẽ tentat. Vnuſquiſq; vero tentatur à cõcupiſcẽtia ſua abſtractus & illectus. Eſt alia tentatio, ſcilicet tribulatio, quæ ab hoc ſeculo multis infertur modis, & eiuſmodi tentatione deus ſanctos ſuos tentare conſueuit. Hinc eſt illud per ſapientẽ dictũ: Deus tentauit illos, tanq; aurũ in fornace probauit eos. Recte & ſapienter ſic tentari, id eſt, tribulari metuentes, & pauidi dicamus deo, rogemus patrẽ, & ne nos inducas in tentationẽ. Sed dicit aliquis: Nonne & glorioſum & optabile eſt in tribulatione tentatos & probatos coronari? Nõne ex huiuſmodi tentationibus martyres ſancti facti ſunt glorioſi? Nonne ergo magis optare debemus tentationẽ? De tentatione quoq; peccati ſi placet hic intelligi, nõ mittas induci in tentationẽ. ¶ Septima petitio. L Sed libera nos à malo: Amen. J Hanc, vt ſuperius iam dictũ eſt ſecundũ Lucam, ſicut & tertiã illam: Fiat voluntas tua ſicut in cælo & in terra, ſtudio breuitatis omiſit, dũ plenius inculcare vult eis, qui nondum intellexerant ex hac prima inſtitutione, quod orantes nõ oporteret multũ loqui. Et quidẽ vnum idemq; videntur ſignificare, & ne nos inducas in tentationẽ, ſed libera nos à malo: qm̃ in tentationẽ non induci, id plane eſt à malo liberari: veruntamen magis vniuerſale nomẽ eſt malum eoꝝ quæ nocent, & naturæ vel ſaluti humanæ aduerſa ſunt. Nam, vt de cæteris taceam, mors ipſa malum eſt, & infernus malũ eſt, & diabolus malus eſt, à quo gratia dei per Ieſum Chriſtũ dominum noſtrum nos liberet: Amen. Hoc ſignaculum orationis dominicæ interpretatur vere vel fideliter. ¶ Ecce hæc eſt oratio dominica, ſeptẽ diſtincta partibus, id eſt, petitionibus, & ipſa eſt cunctarũ exemplar orationũ, vt quicquid à patre noſtro deo petere volumus, hic probemus vtrum deo placitum, vel ad ſalutẽ noſtrã ſit idoneum quod poſtulamus. Nam ſi ab iſtarũ qualibet petitionũ petentis intentio diſcordat, nequaq; in nomine ſaluatoris poſtulat: & idcirco non arroget ſibi ſponſionẽ dicẽtis, ſi quid petieritis patrẽ in nomine meo, dabit vobis. Et in cunctis quidẽ petitionibus claret patris bonitas, in quinta aũt quæ eſt, & dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, bonitas ſimul & ſeueritas, quã protinus ita confirmat. L Si enim dimiſeritis hominibus peccata eoꝝ, dimittet & vobis pater veſter cœleſtis delicta veſtra: ſi aũt non dimiſeritis hominibus, nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra. J Quam bene bonitas & ſeueritas pñ patris & iuſti iudicis per iſtam conditionem prouidit cunctis reconciliationem quæſturis, ſicut ipſe ſuperius dictauit dicens, ſi ergo offers munus tuum ante altare, & recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniẽs offeres munus tuum. ¶ Legimus hunc ipſum dominũ, vbi præcepta & iudicia ſua populo ſuo per Moſen propoſuit, ita dicentem: Qui percuſſerit hominem volens eum occidere, morte moriatur. Qui aũt non eſt inſidiatus, ſed deus illum trãdidit in manus eius, conſtituam tibi locũ, quo fugere debeat, ſubauditur, ne propinquus occiſi interficiat eũ, quod alibi conſtituens plenius edicit: Quæ fortior vel magis munita ciuitas reis ad refugiendũ eſſe potuit, q̃ iſta coniunctio iuſtitiæ ſeu charitatis, ſi non dimiſeritis, nec pater veſter dimittet vobis? Quis enim patris huius filius eſſe volens, ciuitatis huiuſce vectes & ſeras effringere audebit, & in eum vindicare qui in illam confugit, cupiendo reconciliari? Igitur quoniam dixerat ſuperius, vade prius reconciliari, & ille poterat cauſari de difficultate reconciliationis, puta dixiſſe dominum, conſtituam tibi locum quo fugere debeas, id eſt, ponam conditionem de peccatis dimittendis, in quam timens incidere frater tuus, ſatisfactionem tuam ſuſcipiat.

Pſal. 78. Hiere. 18

Leui. 27. Sexta petitio, Et ne nos in. &c. Iaco. 1.

Sap. 3

Septima petitio, Sed libera nos a malo.

Pater noſter, exemplar oim orationũ.

Iohan. 16

Matth. 5. Optima ciuitas refugij, dimittere fratri, Exod. 21 Nume. 35.

Matth. 5. Exod. 21

FINIS LIBRI QVINTI.

Ruper-

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMI. LIB. VI.

Iſericordiam & veritatem (ait Pſalmiſta) diligit deus, gratiam & gloriam dabit dñs. Secundũ hoc veridicũ carmen hæc loquit dei filius, quæ nunc tractauimus & tractamus. Te aũt faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua qd faciat dextera tua, vt ſit eleemoſyna tua in abſconſo, & pater tuus q videt in abſconſo, reddet tibi. Et: Tu autẽ cũ orabis, intra in cubiculũ, & cluſo oſtio, ora patrẽ tuũ: & pater tuus q videt in abſconſo, reddet tibi. Ibi miſericordia, ibi veritas eſt, quã deus diligit. Et qd niſi grãm & gloriã reddet tibi? Econtra ſimulatores & callidi prouocant irã dei, qualiũ quos dicit: Cum ergo facis eleemoſynam, noli tuba canere ante te, ſicut faciunt hypocritæ. Et: Cũ oratis, non eritis ſicut hypocritæ. In tribus hic opibus veritatẽ ſe diligere teſtat. Eteñ tertiũ hoc eſt: L Cum aũt ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes. Exterminãt enim facies ſuas, vt pareant hoĩbus ieiunantes. Amen dico vobis, qa receperunt mercedem ſuã. Tu aũt cũ ieiunas, vnge caput tuũ, & faciẽ tuã laua, ne videaris hoĩbus ieiunãs, ſed patri tuo q eſt in abſconſo: & pater tuus q videt in abſconſo, reddet tibi. J Primus oĩm ieiunaſſe legit Moyſes. Nã ex quo primus homo continẽtiæ legẽ tranſgreſſus eſt, nõ obaudiens, vt ab vno ſe ligno cõtineret, nullus recogitaſſe legit, vt per ieiuniũ faciẽdñi vtcunq; cõplacaret, quã ille per cibũ vetitũ inobediens offenderat. Nã ille iam dictus Moyſes, iuſſus eſſe non legit, vt ieiunaret, ſed ſponte ieiunauit, vt ſermonẽ ex ore dei procedentẽ, in quo viuit homo, accipere atq; conſcribere dignus exiſteret. Rurſus ieiunauit, vt dimiſſionẽ peccati populo impetraret, quẽadmodũ dicit ipſe Moyſes. Et procidi ante dñm ſicut prius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, panẽ non comedẽs, & aquã nõ bibẽs, propter oĩa peccata veſtra, quæ geſſiſtis cõtra dñm, & eũ ad iracundiã prouocaſtis. Peccatũ aũt veſtrũ quod feceratis, i. vitulũ arripiẽs, igne cõbuſſi. Eſt ergo ieiuniũ diuinæ auctoritatis res, non q̃ deus illud p̃ceperit, aut digitus eius in tabulis ſcripſerit, ſed qa non ſine virtute dei mortalis homo quadraginta diebus & quadraginta noctibus ſemel & iterũ ieiunare potuit, & ieiunando multũ deo appropinquauit, à quo primus homo manducãdo nimis longe receſſit. ¶ Cauſam vel intentionẽ ieiunandi Moyſes & Helias & Daniel bonã, & deo dignã habentes, glorioſum, & laudabile fecerũt ieiunĩũ, videlicet hoc intendentes, hoc expectantes, vt mitteret deus illud, q̃d Abrahæ promiſerat ſemẽ. i. Chriſtũ. Qui vbi venit, iam non fuit ieiunandũ donec auferret ab eis, quẽadmodũ ipſe dixit phariſæis, facientibus quæſtionẽ, quare diſcipuli eius non ieiunarent. Nunq̃d (ait) p̃ſt filij ſponſi lugere, q̃diu cũ illis eſt ſp̃ſus? Veniẽt aũt dies, cũ auferet ab eis ſp̃ſus, & tũc ieiunabũt. Cauſam iſtã ieiunandi nõ habuerũt, nec habẽt hypocritæ triſtes, & tñ ieiunauerũt, & ieiunant frequẽter, deſideriũ Chri non habẽtes, & mira vani cordis dutitia nonnunq̃ plus ieiunando laborant, q̃ hi q Chriſtũ & vitã æternã deſiderant. ¶ Verbũ exterminant, aliud multũ ſignificat, q̃ vulgo intelligit. Exterminat quippe exul, q mittit extra terminos. Pro hoc ergo ſermone, demoliunt ſemper debemus accipere. Demolit aũt hypocrita faciẽ ſuã, vt triſtitiã fimuler, & animo forte lætante, luctũ geſtet in vultu. ¶ Quod deinde dicit, tu aũt cũ ieiunas, vnge caput tuũ, & faciẽ tuã laua, iuxta ritũ prouinciæ Palæſtinæ loquitur, vbi diebus feſtis ſolent vngere capita. Præcipit ergo, vt qñ ieiunamus lætos nos & feſtiuos eſſe monſtremus. Quid aũt faciemus nos, qbus cõſuetudo non eſt nec fuit, dicebus feſtis vngere capita? Qũo faciemus id qd dicit: Tu aũt cũ ieiunas vnge caput tuum, ne videaris ab hoĩbus ieiunans? Ergo nõ ſuperfluũ eſt, anagogicũ hic admittere ſenſum, vt vngere caput noſtrũ, hoc ſit exhilarare cor qd eſt principale noſtrũ, & eñ ſicut de eleemoſyna, ita & de ieiunio recte dictũ intelligit. Hilarẽ eñ datorẽ diligit deus. Deniq; gaudere in ſpũ ſctõ, hoc ẽ, vngi oleo, qa ſpũs ſctũs oleũ dicit, vt illic: Vnxit te deus deus tuus oleo lætitiæ præ cõſortibus tuis. Hoc aũt gaudio tũc gaudere poſſumus in ieiunio, ſi conſcia nra teſtimoniũ habet, q̃ inter iſm ieiuniũ paſcat ſp̃ũ, q ablatus eſt à nobis, ſancto deſiderio. ¶ Gaudiũ iſtud hypocritæ nõ quærũt, & idcirco triſtes hic dicunt, illi aũt neſcient, de qbus propheta Zacharias ita loquit: Miſerũt a d domu dei Saraſar & Rogomelech, & viri q erãt cũ eo ad depcandũ faciẽ dñi, vt dicerent ſacerdotibus & prophetis dñi, Nunq̃d ſtendũ mihi eſt in mẽſe qnto, vel ſanctificare me debeo, ſicut feci iã multis annis.

Pſal. 83.

Matth. 6.

Primus oĩm ieiunauit Moyſes

Deuter. 9. Exodi. 34 Deuter. 9

Cã ieiunãs dihona, & deo digna

Matth. 9.

Exterminare, demolirĩ

Vnge caput tuum

2. Cor. 9. Pſal. 44

Ieiuniũ hypocritarũ triſte

Zacha. 7

Universidad de Deusto
Biblioteca

Videlicet quia soluta erat captiuitas Babylonica, tẽplumq; manufactũ reædificabat, causam nullam putabant superesse, cur flere deberent aut ieiunare. Quasi vero sola captiuitas illa defienda fuerit, & non potius vniuersalis captiuitas generis humani, quæ in Adã contigit: & quasi reædificatio templi illius manufactitmaloꝝ oĩm finis fuerit, & non potius templũ futuꝝ, templũ dñici corporis, quod tandem fabricari, & deinde solui, & post triduum oportebat excitari. Propterea sic responderi debuit, & sic responsum est illis: Cũ ieiunaretis, & plangeretis in quto & septimo per hos septuaginta annos, nunqd ieiunũ ieiunastis mihi? Et cũ comeditis & bibistis, nunqd nõ vobis comeditis & vobis met ipsis bibistis? Quod est dicere: Nonne hoc pacto non dei, sed vestrã gloriã quæritis, dum prorebus tẽporalibus, qa desunt, siue vt affluant, lugetis & ieiunatis, & de regno dei, q̃ differat, q̃ nondum venerit, non curatis? Non ita, sed ieiunium quarti, & ieiunium qnti, & ieiunium septimi, & ieiunium decimi erit domui Iuda in gaudiũ, & lætitiam, & solennitates præclaras, vsquequo venient populi, & habitabunt in ciuitatibus multis, & apprehendẽt decem hoĩes ex oĩbus linguis gentiũ fimbriam viri Iudæi &c. Quod hic in euangelio dictum est ieiunanti caput vngere, & faciem lauare, hoc illic in propheta dictũ fuerat ieiunium in gaudiũ & lætitiã & solennitates præclaras esse debere. ¶ Est igit ieiunantium diffantia triplex, dum ieiunant alij propter dei regnum, qa differt, & nondum venit eis per occultũ diuinitatis consilium, iustum q̃ iudiciũ, alij propter infaustam memoriam casuum aduersoꝝ, q circa res tẽporales acciderunt, alij propter humanæ laudis appetitũ, vt glorificent ab hominibus rang iusti, quia misera ambitione repleti sunt. ¶ Secundũ distinctiones istas sequit adhortans suos, & dicit: ⌊ Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi ærugo & tinea demolit, & vbi fures effodiunt & furant. Thesaurizate autẽ vobis thesauros in cœlo, vbi neq; ærugo, neq; tinea demolit, & vbi fures non effodiunt, nec furant. Vbi est eĩm thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. ⌋ Nunqd eĩm thesaurizare id solũmodo est, pecuniam congregare? Imo & opera qualiacunq;, seu bona seu mala facere, thesaurizare est. Nam sicut qui bona agit, gloriam æternam thesaurizat, quapropter & de timente dñm, scriptum est, iucunditatem & exultationem thesaurizauit super eum, sic & qui mala agit, recte iram dicit thesaurizare. Vnde & Apostolus: Tu autem (inqt) secundũ duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ. Maxime de bonis hic sentiendũ est, videlicet de eleemosynis, orationibus & ieiunijs, qa de his hactenus sermo fuit. Deniq; q ieiunantes, caput suũ non vnxerunt, nec faciem suam lauerũt hi sunt, quoꝝ thesauros in terra thesaurizatos tinea vel ærugo demolita est, qa videlicet valde tineosum caput est & æruginosa facies, vbi totus ieiunij fructus est, videri & glorificari ab hominibus, dum propter tristitiam tristemq; vultus maciem, hypocritæ nequam sancti putant. Econtra q caput suum vnxerunt oleo supradicto, & faciẽ suam lauerunt, iuxta illud quoꝝ thesauros in cœlo thesaurizatos, nec tinea, nec ærugo demolit, quia videlicet aridæ tineæ nunq̃ contingit caput, quod in spũ sancto delectat. ¶ Fere medij sunt, quoꝝ ieiunij causa terrenum qdem habet fundamentum, sed non vsquequaq;, non sicut causa hypocritaꝝ, sed simpliciter & pene pueriliter, sicut illi supra memorati, q soluta captiuitate Babylonica, dum templum reædificaret, dixerunt: Nunqd flendum mihi est in die quinto vel sanctificare me debeo, sicut feci iam multis annis? Nam & quieiusmodi sunt, non qdẽ habent rite ieiunandi sciam, sed propter hoc non imputamus eis hypocritaꝝ malitiã, qa videlicet aliud est, propter damna rerũ tẽporaliũ veraciter dolere, & absq; fictione lugere: aliud, fine vlla mentis vel spũs contritione propter adipiscendã sanctitatis opinionẽ caput inunctũ, quasi circulũ contorquere, & sacco & cinere sternere. Sic eĩm ieiunare etiã potuerunt crudeles homicidæ in ipsa crudelitatis vel homicidij meditatione. Exempli gra: Prædicate ieiuniũ (inqt Iezabel) & sedere facite Naboth inter primos populi, & submittite dũos viros filios Belial contra eum, & falsum dicant testimoniũ, benedixit Naboth deũ & regem, & educite eũ, & lapidet, sic q̃ moriat. Aliud fuit hoc, atq; aliud, qd cum audisset Achab sermones Heliæ, scidit vestẽ suam, & operuit cilicio carnem suam, ieiunauit q̃, & dormiuit in sacco, & ambulabat demisso capite, vt malum non induceret in diebus eius. Ibi Achab ieiunando non qdem hypocrita fuit, thesaurizans sibi aliqd, vt diceret dñs: Quia igit humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, verumtamen hoc ipsum in terra thesaurizauit, vbi fures effodiunt & furant. Qualis vtiq; extitit Iehu, qa videlicet, quamuis iubente domino deleuerit domũ illius, nõ tñ gloriæ domini sed suæ cupiditati studuit, quippe cum regnaret, non fecit voluntatẽ domini, vt vitulos, quos fecit Hieroboam, desereret. ¶ Quid tandem thesaurizare in cœlo? Vel certe qd est illud cœlũ, in quo nobis est thesaurizandũ? Non vtiq; cœlũ aereum, neq; illud quod secũdo die factum est, sicut scriptum est: Dixit q̃ deus: Fiat firmamentum in medio aquaꝝ, & vo-

Ieiunantiũ triplex diffantia

Thesaurizare quid est,

Eccli. 16
Roma. 2

2. Cor. 9.

Ieiunantes medij inter bonos & hypocritas
Zacha. 7

3. Reg. 21

Ibidem, Ieiunium Achab

4. Reg. 9.

Cœlũ cœli locus spirituum beatorum
Gene. 1.

vocauit deus firmamentũ cœlum: sed cœlum tertiũ, quod in principio factũ est, sicut itidem scriptũ est: In principio creauit deus cœlũ & terram, cœlũ illud inuisibile est, inuisibilis patria spirituum beatoꝝ, dicitur q̃ cœlũ cœli, qa videlicet cõparatione eius terra est, & hoc cœlũ, & quicqd videri potest oculis terrenis. ¶ Qũo in illo cœlo debemus thesaurizare thesauros? Nimirum ideirco ieiunando, & eleemosynas faciendo, cæterisq; modis oĩbus lugendo, qa illuc abijt, & nondũ redijt sponsus, q ablatus est nobis filijs suis. Causa ista cœlestis est, & proinde q hanc habet, recte in cœlo thesaurizare dicit, nimiꝝ tuto in loco, qa fures ibi non effodiunt, nec furant, neq; ærugo, neq; tinea demolit. Fuerunt ibi olim q dam fures. s. diabolus & angeli eius, qui quasi effodientes diuinitatis honorem furari voluerunt, sed non valuerunt, imo quicquid honoris vel pulchritudinis habebant à creatore sibi collatũ, ærugo & tinea nequissimæ hypocriseos demolita est, qa (sicut illi p prophetam exprobrat) in medio lapidũ ignitoꝝ ambulauit perfectus in vijs suis, quæ perfectio fuit hypocrisis, vt videret esse quod non erat, altissimo similis, & illa hypocrisi æruginatus, iam non splendidus angelus, sed teter est diabolus, tineosum vtiq; præferens caput. Etusmodi fures ibi fuerunt, sed iam ibi non sunt, nec erunt, nec tineam siue æruginẽ admisit postea, nec admittet vnq̃ illud cœlum casu illoꝝ purificatum. ¶ Illic thesaurizate (inqt) ac demũ familiariter conscìam cuiusq; conuenientes, vbi est eĩm (inqt) thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Quod dictũ quale sit, ille aliquantisper intelligit per similitudinem sui, q solicitudinẽ hñs voti seu promissi, vel cuiuscunq; debiti necessitate ductus vel cõmonitus, corde suo illuc sæpe respicit, vbi nouit se reposuisse aliquid, per quod sese liberare possit. Et qs eum iure repellere possit, quin thesaurꝰ suum recipiat, cum voluerit, vel tempus fuerit? Porro, in cœlo nulla vnquam iniuria fit, quin cum tẽpus fuerit, cor eius, id est, ipsemet admissus, accedat illuc, vt fruat thesauris suis, quos thesaurizauit illic. Et interim dum viuit, semper cor eius illic est, vbi in manus dñi commisit ac præmisit qualiacunq; bona opa, per quæ redimi possit in die iudicij. ⌊ Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidũ erit. Si aũt oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuũ tenebrosum erit. Si ergo lumen quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? ⌋ Eteĩm sensus iste est: Idcirco non dixi, sic vniuersaliter vobis omnibus facientibus eleemosynam, sit eleemosyna vestra in abscoso. Et Vos aũt cũ oratis, intrate in cubiculũ, & clauso ostio, orate patrẽ vestrũ. Et Vos aũt cũ ieiunatis, vngite capita vestra, sed dixi singulariter: Te aũt faciente eleemosynam &c. qa videlicet non oĩbus dico hoc, neq; oĩbus dicendũ est hoc, sed tibi vni vel alteri similiter vni cuilibet, cuius oculus forte infirmus est, cuius intentio nondũ satis firma est. Eteĩm lucerna corporis tui est oculus tuus, & subaudire debes, qa secundũ huius rei similitudinẽ, lucerna operis tui, est intentio tua. Si oculus tuus fuerit simplex, totũ corpus tuũ lucidum erit, & subintelligere debes, qa secundũ rei huius similitudinem, si intentio tua fuerit absq; hypocrisi, & absq; nebula cuiuslibet miseræ vanitatis, tunc opus tuum totum lucidum erit. Si aũt oculus tuus nequam fuerit, totũ corpus tuũ tenebrosum erit: & similiter scire debes, qa si intentio tua fuerit in hypocrisi, totũ opus tuum tenebrosum erit, siue ieiuniũ, siue oratio, siue eleemosyna sit. Si ergo lumẽ quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantę erunt? Quod est dicere: Si opera bona, quæ facis coram hoĩbus, propter hypocrisim reproba sunt, ipsa opera mala quæ in occulto sunt, quale iudiciũ merentur? ¶ Proinde simplicem oculũ, id est, intentionem bonam in corde habeas, & quomodo vis fac. Nam si fuerit simplex oculus eiusmodi, tunc profecto acceptũ est deo quod facis, siue cinere aspergas, siue oleo perungas caput tuũ, dum ieiunas, siue longam, siue breuẽ orationẽ facias siue multis videntibus, siue nullo sciente pauperi eleemosynam porrigas. Hic autẽ oculus simplex, hæc intentio bona est, cupere vt hoĩes opera tua videntes, glorificent patrẽ q in cœlis est, sicut econtra nequam oculus intẽtio mala est, ambire vt ab hoĩbus glorificeris, quo fit vt tenebrosum sit quodcunq; facis, siue cinis, sine oleũ in capite tuo sit, siue longa siue breuis oratio tua sit, siue publica siue occulta eleemosyna tua sit. Interim dũ nondũ purificatus ẽ oculus, dũ fieri pt, vt leui vento vel aura miseræ vanitatis intentio lædat, facito (vt dixi) vt non videaris hoĩbus ieiunans, aut eleemosynas faciens, aut orans. ⌊ Nemo põt duobus dñis seruire. Aut eĩm vnum odio habebit, & alterum diliget, aut vnum sustinebit, & alterꝰ contemnet. Non potestis deo seruire & mammonæ. Ideo dico vobis, ne soliciti sitis animæ vestræ, qd manducetis, neq; corpori vestro qd induamini. ⌋ Hactenus temperandũ esse debuit à maligna superfluitate hypocritaꝝ, quoꝝ in ipsa temperantia cibo q̃ grande est intemperantiæ vitiũ: nunc addit quod adhuc melius & perfectius est, vt hi, q spũalibus studijs idonei sunt, soluti ac liberi esse cupiant ab omni occupatione curaꝝ secularium, ab omni solicitudine rerũ quoq; venalium, iuxta illud: Martha Martha, solicita es, & turbaris erga plurima. Porro vnũ est necessariũ. Maria optimam partem elegit, quæ nõ auferet

Thesaurizantes in cœlo.

Fures olim in cœlo.

Ezechi. 28.

Vbi thesaurus tuus ibi & cor tuũ

Homo per bona opera redimit in die iudicij.

Luc. 10

Universidad de Deusto
Biblioteca

auferet ab ea. Hoc ita incipit: Nemo pt duobus dñis seruire. Aut em vnũ odio habebit, & alterũ diliget, aut vnum sustinebit, & alterũ contemnet. Hanc generalẽ de dñis sentẽtiam quam veram esse ratio sponte concedit, idcirco præmisit, vt specialem opportune subin-

Duob⁹ hoĩ bus idẽ ser uire potest. 3. Reg. 5 2. Parał. 2

ferret, eadem nixam veritatis firmitate, non potestis deo seruire & mãmonæ. ¶ Sciendũ quippe est, q̃ non idem sit, duobus dñis, ac si dixisset, duobus hoĩbus siue duobus regibus, aut potestatibus. Nam duobus hoĩbus, duobus regibus siue potestatibus, potest vnus homo seruire, quia possunt duo reges, duo principes sibimet concordes existere: vt fuerunt Salomon & Hiram rex Tyri inuicem fœderati, & ambobus seruire potuit artifex Hiram in ædificatione domus dñi, quem misit rex Hiram prudentem & scientissimũ, qui nouerat operari in auro & argento & ære & ferro, marmore & lignis, purpura quoq; & hya-

Duob⁹ dñis nemo seruire potest Ephe. 4

cintho & bysso & coccino & adinuenire prudẽter quodcunq; in opere necessarium esset. ¶ Porro, duobus dñis neminem posse seruire, idcirco dictũ est veraciter, quia dominatio superbiæ fastus est, & dualitas dominationis nunq̃ absq; scissura contrarietatis esse potest. Vnus em̃ dominus, vnus deus est, cæteri q dicunt dñ vel dñi, putatiue dicunt, & non sunt. Attamen vsus obtinuit, vt in suo quisq; iure dñs dicat & sit, vt exempli gratia, in suo

2. Regũ. 16.

regno dominus & rex dicebat rex Dauid. Duo dñi tunc ibi esse cœperunt, q̃a dominationis vnitas in dualitatem scissa est, quando filius eius Absalon dominationem contra eundem patrẽ suum arripuit. V tiq; duobus illis nemo seruire potuit. Aut em̃ vnum odio habuit, & alterũ dilexit, vt (verbi gratia) ille Chusai, q quoniã seruus erat bonus, bonum dñm dilexit, & malum odio habuit, apud Absalon degens, & saluti Dauid miro atq; amabili artificio consulens ac deseruiens. Aut vnum sustinuit, & alterũ contempsit, vt ille Achytofel, q vtiq; non dilexit Absalon, sed idcirco sustinuit eum, vt Dauid dñm legitimũ contemnere posset. Nunqd em̃ diligebat, aut diligere nouerat, qui talia quæ legimus, illi consilia dabat? Imo & de toto pene Israel ita sentiendũ est, q̃ videlicet neq; Absalon, neq; Seba filiũ Bochri, neq; Hieroboan, cæterosq; reges, quos habuit, dilexit, quippe quos toties occidit & mutauit: sed ob hoc tm̃ dominationem illoꝝ sustinuit, vt contemnere posset legitimam dominationẽ domus Dauid, toties dicendo, vt scriptura meminit: Quæ pars nobis in Dauid, vel quæ hæreditas in filio Isai? ¶ Non ergo (ait) potestis deo seruire & mã-

2. Regũ. 20 3. Reg. 12

monæ. Hi nanq; sunt duo dñi valde sibi contrarij, sicut veritas & mendaciũ, sicut iustũ & iniquum, q̃a videlicet deus verus ẽ dñs, & hic solus iure dominat. Mammon aũt, i. princeps huius mundi, falsus est dñs, & inique dominat, & omnino mentit, de omni gloria mundi, dicens, quia mihi hæc omnia tradita sunt, & cui volo, do illa: quia non ipse, sed so-

Matth. 4. Dani. 4.

lus excelsus dominat in regno hominũ, sicut Nabuchodonosor dictum est cœlitus, & cuicunq; voluerit, dat illud. Istis duobus dñis nemo potest seruire, ambos istos nemo diligere, ambos istos nemo potest odio habere vel contemnere. Si em̃ dñm verum diligit,

Psal. 118.

falsum odio habet, vt supradictus Dauid, q̃ in Psalmo loquit: Iniquitatem odio habui, legem autem tuam dilexi. Si autem falsum diligit, verum dñm odit, vt Iudæi, de qbus saluator: Nunc autem (ait) & viderunt & oderunt, & me & patrem meum, quisq; dicunt iuxta

Johan. 15 Esa. 28

Esaiæ vaticinium: Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno pepigimus pactũ. Horrisonum est hoc, & ipso audito nimis aspeꝝ, quẽpiam odisse deũ, & cũ diabolo & cum in-

Exempla de Dauid.

ferno pepigisse pactũ, & hoc omnino est impioꝝ atq; desperatoꝝ. ¶ Porro, vnum sustinere & alterũ contemnere, & non solũ sustinere deũ, contemnere aũt diabolum etiam electis interdum accidit, exempli gratia, vt ipsi iam dicto Dauid. Aliquando em̃ ille diabolum sustinuit, quem nunq̃ dilexit: deum autem contempsit, tunc videlicet, quando tentatus est, & in Vriam peccauit. Quare ergo (inquit dñs) contempsisti verbum dñi, vt face-

2. Reg. 11. 12

res malum in conspectu meo? Quam ob rem nõ recedet gladius de domo tua vsq; in sempiternum, eo q̃ despexeris me &c. Bonum ergo dñm ipse contempsit, malum sustineus dñm propter emolumentum prauæ delectationis, q & pegrinus dicit illic, eo q̃ longe sit à ciuitate dei. Quod enim dictum est illic per Nathan, quia dives parcens sumere de ouibus & de bobus suis, vt exhiberet conuiuiũ peregrino illi q venerat ad se, tulit ouem viri pauperis, parabolica locutio est, significans qualiter malum dñm sustinuerit, bonum autem contempserit. Rursus vero idem Dauid, malum dñm contemnens, vt in omnibus solitus contẽnere fuit, præter illum sermonẽ Vriæ Ethæi, bonum dominum sustinuit, sub-

2. Reg. 24 1. Para. 23

audit corripientem, eo q̃ numerasset populum, & dixit: Coartor nimis, sed melius est vt incidam manus dñi, multæ em̃ misericordiæ eius, q̃ in manus hoĩs. ¶ Qm̃ ergo non po-

Solicitudo rei tpalis scandalizat plerunq;

testis duobus dñis istis seruire, ideo dico vobis, ideo suadeo vobis, à malo dño scilicet à mammona tam longe recedere, vt ne saltem soliciti sitis animæ vestræ quid manducetis neq; corpori vestro quid induamini. Multos enim solicitudo ista scandalizauit, vt malũ dominum sustinerent, & bonum dominũ contemnerent, & non ad horã tantũ, sicut scandalizauit tentatio sanctum Dauid, sed vsq; in finem, sicut Saulem, qui ante illum fuit. Ille em̃

enim nimium solicitus de honore seculi, & de vita præsenti, malum dñm non solum viuens inuitus sustinuit propter contemptum domini, verumetiam in fine vitæ suæ volens subiit, consulendo spm̃ Phytonis, & comedendo vitulũ, quẽ Phytonissa mulier apposuit. Alius plus, alius minus à curis huius seculi, à solicitudinibus huius vitæ scandalizatur. ¶ Est qdem licitum, & lege concessum, habere facultates, prouidere quod domui vel rei familiari necessariũ est, inter filios ac nepotes, inter seruos & clientes curare, q̃ dñm vel patrẽ decet: sed hæc via periculosa ẽ, ne forte dũ quasi ex necessitate cœperis, ad hoc peruenias, vt ex amore seuias mammonæ, i. diuitijs, & non tu † solus, sed illæ dominent tibi & dũ putas ire fortiter contra ictũ fluminis, victus cupiditatũ seruus ad inferiora deoluaris. Forte dicis: Si istud perfectionis consiliũ secutus fuero, si oĩbus quæ possideo venditis, & in pauperes erogatis, te Christe secutus fuero, vnde esca? vnde vestimentum? Ad

1. Reg. 28 Varia peri cula in di uitijs. lego filijs Matth. 19

hæc inquã: ⌊ Nonne anima plus est q̃ esca, & corpus plus est q̃ vestimentũ? ⌋ Qui maiora præstitit, vtiq; & minora præstabit. ⌊ Respicite volatilia cœli, qm̃ non serunt, neq; metunt, neq; congregant in horrea, & pater vester cœlestis pascit illa. Nonne vos magis pluris estis illis? ⌋ Si ergo volatilia absq; cura & ærumnis, dei alunt prouidentia, quæ hodie sunt, & cras non erunt, quoꝝ anima mortalis est, cũ esse cessauerint, semp non erunt, quãto magis homines, qbus æternitas repromittit, dei regunt arbitrio? ¶ Nonne in psalmo

Psal. 103 Herodius Chrs, passeres, pauperes Christi in monasterijs.

cantatis: Saturabunt ligna campi & cedri Libani, quas plantauit, illic passeres nidificabũt herodij domus dux est eoꝝ? Nolite timere. Sub noĩbus & verbis illis de vobis prophetia est, q̃ patri vestro cura sit de vobis, cũ pauperes oĩbus relictis, nullã habentes solicitudinem, q̃d manducare, aut quo indui debeatis, quasi passeres fueritis effecti, q non serunt, neq; metunt, neq; congregant in horrea, & pater vester cœlestis pascit eos. Magister em̃ vester vnus est Chrs, & hic tanq̃ herodius, auis magna, & fortis ad deuincendũ etiam aquilã reginã auium, q̃is in cœlum volauerit, nihilominus tñ vobiscum est oĩbus diebus

Matth. 28

vsq; ad consummationẽ seculi. ¶ Domus huius herodij, vita est apostolica, quã ipse magister vester Christus extruxit. Si passeres esse cupitis, si relictis oĩbus, hunc magistrũ sequi vultis, domus eius præcedet volatũ vestrũ, clamans ad ligna cãpi, dicẽs ad cedros Libani, præcipiẽs potẽtibus & diuitibus huius seculi: Expandite ramos vestros, & suscipite passeres istos, effundite thesauros vr̃os, & pascite volũtarios paupes istos. Nidificẽt apud vos passeres isti, cõstruite cœnobia, fundate ecclesias, vbi habitent pauperes isti, vt vacet illis vespere & mane & meridie narrare, & annũtiare, & exaudiet deus vocẽ eoꝝ, tã pro vobis, q̃ pro semetipsis clamantiũ atq; exorantiũ. Quid ergo de esca vestra soliciti estis, &

Psal. 54

præ solicitudine huiusce rei tuæ relictis oĩbus, seq; timeatis? Nonne vos magis pluris estis illis? Subaudit passeribus, quoꝝ per similitudinẽ vos inuitaui ad sapiam fidei. Homo qppe vnus ad imaginẽ dei factus, pluris est, plus valet apud deũ, multis & magnis bubalis aut bobus, ne dicã passeribus paruis. ⌊ Quis aũt vestrũ cogitans pt adiicere ad staturã suã cubitum vnum? ⌋ Forte em̃ dicis: Passeres parui sunt, paruum habent corpusculũ. & idcirco de modico pasci possunt: nos autem grandes sumus, & idcirco pluribus & grãdioribus alimentis indigemus. Dico autẽ: Quis vestrũ cogitans potest adiicere ad staturã suam cubitum vnum? Noui em̃ vos, q̃a dum erubescit alter altero apparere breuior, extẽdit se qs-quis ille vel illa sit, sed quantũcunq; extendat, non potest adiicere ad staturã suam cubitũ vnum: & multũ est, si per extensionẽ possit adiicere palmũ vnum. Cum ergo dicit, qs autem vestrũ potest cogitans adiicere ad staturam suam cubitũ vnũ, & tu rñdes nemo, fiq-dem nemo potest hoc facere cogitans, facit aũt annos adiiciens, & proficiens per naturã de infantia in iuuenturẽ perfectam, non cogitatione, sed posita à deo lege naturæ, iterũ argueris, quia q te grandẽ fecit, & crescentẽ vltra quantitatẽ vel modulũ passeris, ipse & escam tibi augere potest vltra quàm necessariũ sit. ⌊ Et de vestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri, quõmodo crescunt, non laborant, neq; nent. Dico aũt vobis, quoniam nec Salomon in oĩ gloria sua coopertus ẽ, sicut vnũ ex istis. ⌋ Qui passeribus pro

Pauperes Christi, vt lilia agri. † sapiens Eccl. 39.

pter voluntariam paupertatẽ, & cœlestẽ conuersationem, ipsi lilijs cæteris q̃ pulchris floribus similes dicunt in scripturis propter castitatis pulchritudinẽ cæteraꝝq; virtutũ pulchram varietatem. Hinc † Esaias loquit: Audite me diuini fructus, & quasi rosa plantata super riuos aquaꝝ fructificate. Quasi Libanus odorẽ suauitatis habete, florete flores quasi liliũ, & date odorem. Et in Canticis Christus dicit: Ego flos campi, & liliũ conuallium. Sicut liliũ inter spinas, sic amica mea inter filias. Et multa in hunc modũ. Congrue ergo

Canti. 2

dum victus atq; vestitus interdicit solicitudinẽ, ad quoꝝ mittit suos electos consideratioñ, scilicet passerum atq; liliorũ, quoꝝ in antiquis scripturis diuina autoritas, asscripserat similitudinẽ. Considerate (inqt) lilia agri, quomodo &c. quæ ita cõcludit. ⌊ Si eã fœnum agri, q̃d hodie est, & cras in clibanum mittit, deus sic vestit, quanto vos magis mimmæ fidei? ⌋ Plane multo magis, & subaudiendũ est, in regno dei. Nã vt isto seculo sic vestiri

Universidad de Deusto
Biblioteca

stiri velimus, pro stultitia reputat, qa nec Salomon (inqt) in oñi gloria sua coopertus est sicut vnum ex istis. Quid porro sibi vult, ꝙ tam acriter edicit, quanto magis vos minimæ fidei? Aut qd est esse minimæ fidei? Non eñ leuiter aut negligenter attendendũ est, ꝙ & hic dicit, vos minimæ fidei, & alibi collaudat magnitudinẽ fidei, vt illic: O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut petisti. Certos ergo terminos nosse cupiamus, quos cũ attigerit fides, magna sit: cum nondũ attigerit, parua vel minima sit. ¶ Ne longum in quærendo circuitũ faciamus, promptũ adest signaculũ siue indicium magnæ fidei, vbi ad Nabuchodonosor regẽ dixerunt beati illi tres pueri, eadẽ hora mittendi in fornacẽ ignis ardentis: Ecce eñ deus, quẽ colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis rex liberare. Quod si noluerit, notũ sit tibi rex, qa deos tuos non colimus, & statuam aureã quã erexisti, non adoramus. In hoc quippe agnoscit magnitudo fidei, fortitudo fidei, fortitudo fidelis animi, ꝙ cum dixissent, potens est deus eripere nos, addiderunt. Qd si noluerit, notũ sit tibi rex, qa non colimus, non adoramus deos tuos. Secundũ quoꝛ exemplũ quicunq; dicunt, potens est deus, quẽ colimus, pascere nos, qm̃ & passeres pascit: potens deus vestire nos, qm̃ & fœnum, quod hodie est, & cras in clibanũ mittit, sic vestit, & adhuc adijciunt, ꝙ si noluerunt pascere vel vestire nos, nihilominus tibi o mammona nequaq; seruiemus: timo relictis oĩbus, ipm̃ sequemur, nõ soliciti qd manducemus, aut qd induamur: nimiꝛ isti magnę sunt fidei, qa fides illoꝛ in futurum seculum totam se extendit. ¶ Econtra, minimæ sunt fidei, qa scandalizant, nisi à cunctis protegant, vel defendantur aduersis, cunctisq; fruant prosperis, nec putant, ꝙ de ipsis deo cura sit, vel ꝙ vlla sit prouidentia dei. Et dixerunt (ait Psalmista) quomodo scit deus, & si est scientia in excelso? Ecce ipsi peccatores & abundantes in seculo obtinuerunt diuitias. Ergo sine causa iustificaui cor meũ, & laui inter innocentes manus meas, & fui flagellatus tota dies, & castigatio mea in matutinis. Tales quicq; qm̃ de victu vel vestitu nimiũ sunt soliciti, & murmurant nisi fuerint saturati: in ipsa professione perfectoꝛ, qui relictis oĩbus, Christum sequunt, recte dicunt minimæ fidei, congruitq; his illud quod quibusdam ad se venientibus ipse dixit: Amen amen dico vobis, quæritis me, non quia vidistis signa, sed qa manducastis ex panibus meis, & saturati estis. ¶ Certos igitur magnæ fidei, certos minimæ fidei terminos inuenisse nos arbitramur: qa videlicet hæc dicit, & sentit simile qd illi dicto beati Iob: Etiã si occiderit me, in ipso sperabo. Hæc aũt tale qd, vt est hoc: Timeo & non possum exire de Aegypto, ne aquæ penuriam patiar & sitiã in deserto. Magna res & virtutis est, quã nobis intimare molit, & idcirco non semel dixisse, contentus, iteꝛ ac tertio reperit hoc ipsum, dicens: ¶ Nolite ergo soliciti esse, dicentes: qd manducabimus, aut qd bibemus, aut quo operiemur? Hæc eñ oĩa gentes inquirunt. Scit eñ pater vester, quia his oĩbus indigetis: Quærite ergo primũ regnũ dei, & iustitiam eius, & hæc oĩa adjcientur vobis. Nolite ergo soliciti esse in crastinum. Crastinus eñ dies solicitus erit sibiꝑsi. Sufficit diei malitia sua. ¶ Quia valde vtile est & necessariũ hoc vnũ, quod est sabbatizare vel requiescere in studio siue contẽplatione verbi dei, quæ optima pars est, quã (vt ait ipse dñs) Maria elegit, idcirco (vt iam dictũ est) non tantũ semel, sed & iteꝛ ac tertio sententiam repetiuit de abijciendo graui onere solicitudinis, quã venter indicit, & occasio, plerisq; miseræ seruitutis, vt seruientes mãmonæ, deo seruire non possint. Vbi secundo dicit, nolite soliciti esse, duas rones continuo subiungit: Hæc eñ oĩa gentes inquirunt, scit eñ pater vester, qa his oĩbus indigetis. Altera terrore compescit, altera plena est consolationis. Quid eñ erit dicere, hæc oĩa gentes inquirunt, nisi ac si dicat, eritis eñ gentibus similes, qñ deus venter est, si solicitudini huic, quam interdico, postponitis deum? Cum eñ dicit, hæc oñia gentes inquirunt, pariter subintelligendũ est, & præter hoc seculum nihil amplius quærunt. Promptuaria eoꝛ plena sunt (ait Psalmista) redundantia ex hoc in illud, non est ruina maceriæ, neq; transitus, neq; clamor in plateis eoꝛ, & beatum dixerunt populum cui hæc sunt. Hæc eñ tanquam beatitudinẽ summam quærunt. Hæc ergo sententia veluti iurgio nos percutit: & deinde, qm̃ victu & vestitu indigemus, volens nos oĩ solicitudinẽ nostram proꝛcere in eum, qm̃ ipsi cura est de nobis, scit eñ pater vester, q his oĩbus indigetis. Scit (inquam) & bene scit. Quid eñ ille nescit? ¶ Causam quoq; ipse scit, propter quã euenit istud ꝙ oĩbus his indigetis. In paradiso erant patres nostri, sola ex Adã est, innocentia bene vestiti, vt non indigebant pane, quo nunc in sudore vultus vestri vescimini, sufficienter solis impleti pomis paradisi. Præuaricati sunt oculis concupiscendo, & ore comedẽdo fructũ ligni vetiti, & extũc oĩbus his ĩdigetis, victu ad repellendã famẽ vestitu ad abigendũ frigus & tegendã turpitudinẽ. Nunqd vero solũmodo scit, qa indigetis, & non etiã vult, cũ sit pater vester, ea prouidere qbus indigetis? Nunqd voluntas dei est illi, nisi vos murmuraueritis, & murmurãdo cõpuleritis vt velit? ¶ Hæc eñ paterna eius prouidentia testimoniũ habet ex alijs multis scripturaꝛ locis, ꝙ circa iustos, & perfectæ fidei viros semper adsit, & nunq; eos dere linquat, & ibi magis vtatur virtute sua, vbi humana sibi prouidere nullatenus potest industria. Exempli gra, Heliam alibi dñs per angelum, aliãs rapaces quoq; corui, alibi vidua de parua farinæ hydria pauit. & Helisæus paucos habẽs panes: Da, inquit ad pueꝛ, populo vt comedat, & comederunt, & superfuit iuxta verbum dñi. ¶ Quærite ergo (ait) primum regnum dei & iustitiam eius, & hæc omnia adjcientur vobis. Quid est regnum dei, nisi verbum dei? Nã per quod facta sunt omnia, per ipsum verbũ reguntur omnia, & in hoc seruire, vtiq; regnare est. Quoties ergo ad audiendũ siue tractandũ verbum dei cõuenimus, quoties lectiones sanctas legimus aut libẽter audimus, & eas opere adimplere studemus, toties quærimus regnũ dei & iustitiã eius. Et hic quidẽ dum viuimus, quærimus & quærere possumus, inuenire aũt ad plenum, nisi post hanc vitã non valemus. Thesaurus est hoc dei regnum in agro abscõditus, thesaurus in agro literæ legalis atq; propheticæ, literæ magna ex parte parabolicæ siue ænigmaticæ diligenter clausus atq; signatus. Hunc thesauꝛ inuenire, est scripturas sacras intelligere, & præ gaudio thesauri oĩa vendere & emere agrũ, hoc est, præ delectatione cœlestiũ bonoꝛ vel regni cœlorum, quale in sanctis scripturis promittitur, omnẽ solicitudinẽ abjcere secundum hoc præsens euangelicum cõsilium, solumq; earundẽ amplecti studium scripturaꝛ, vt semper homo sit expeditus ad verbum dei tractandũ siue audiendũ. Hoc facite primũ, & hæc omnia (inquit) adijcientur vobis. O quam ros studium huiusmodi non solum vsq; ad sufficientiam hoꝛ, scilicet victus & vestitus, verumetiã vsq; ad amplissimos honores cito prouexit. Super salutem & omnem pulchritudinẽ (ait quidam) dilexi sapientiam, & proposui pro luce habere illam. Venerunt autẽ mihi omnia bona pariter cũ illa. Nolite ergo soliciti esse in crastinũ. Crastinus enim dies solicitus erit sibi. Sufficit diei malitia sua. Iã semel & iteꝛ dixerat, nolite soliciti esse. Quid adhuc tertio repetit, nisi quia magnũ est negotiũ quod intendit, & difficile valdeq; operosum est, euellere de profundo cordis nostri hanc radicẽ amaritudinis, radicẽ cupiditatis? ¶ Et notaq; terribiliter hac tertia repetitione solicitudinem interdicit. Cum enim dixisset, nolite ergo soliciti esse in crastinũ, protinus ait: Crastinus eñ dies solicitus erit sibi ipsi. Audiat hoc homo ille diues, vel quicunq; similis eius, cui cũ fructus vberes ager suus attulisset, cogitabat intra se, dicens: Quid faciam ꝙ nõ habeo quo cõgregem fructus meos? & dixit: Hoc faciã, destruam horrea mea, & maiora faciã, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi & bona mea, & dicã animæ meæ: Anima, habes multa bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. Multũ ille de crastino solicitus erat, q solicitudinẽ suã tam delectabiliter in annos plurimos extendebat. At vero crastinus dies, non futuꝛ dico tempus breue aut longũ, pro quo solet dici cras, vt illic, Et respondebit mihi cras iustitia mea, sed crastinus dies, vt vulgo dici solet, dies q noctẽ proximã sub sequitur secundũ occasum & ortũ solis, qui quotidianus est, solicitus erit sibiꝑsi. Nam sequitur: Dixit aũt illi deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te, quæ autem parasti, cuius erunt? ¶ Puta ꝙ dixerit: Stulte, quid solicitus es, non dico in annos plurimos, sed in diem crastinũ? Crastinus eñ dies solicitus erit sibiꝑsi. Quod idem videtur esse, ac si dicatur illi: Crastinus dies alia solicitudine plenus erit, nõ tibi, sed sibiꝑsi, nec tibi concedet status dici crastini, diei mali, quicq; habere rationis, ne dicã solicitudinis, quia sicut Ecclesiastes dicit, nec ratio, nec scientia, nec sapiẽtia erũt apud inferos, quo tu properas, hac nocte anima tua abs te repetita. Dira occupatio, q totũ hominẽ sic inuoluit, vt nec rationis, nec scientiæ, nec sapientiæ solatiũ quærere vel admittere possit. Aliter: Crastinus dies, id est, ille q crastino die venit, solicitus erit vel esse poterit, siue in eo, vt habẽs Mosen & prophetas, audiat illos, siue ĩ eo, vt maiora sibi facere cogitet horrea sicut tu cogitasti. Quod si cogitauerit, dicet & fiet illi, sicut dictũ est & factũ illi, qui pcessit, siue tibi siue alij. Stulte, hac nocte repetunt animã tuã abs te. quæ autem parasti, cuius erunt? Nam quotusquisq; est seruoꝛ mammonæ, qui non etiã pridie q̃ anima eius ab ipso repetatur, & sub ipso fere mortis articulo in annos plurimos male perseuerat solicitus? ¶ Cũ multa his similia de die crastino possint dici, & à prioribus nris dicta sint, sensus anagogicus magis placet, & expeditius procedit. Nã iuxta anagogen dies crastinus, dies malus & maledictus est, diei ꝑsenti oppositus, diei quem benedixit dñs, de quo in Dauid loquitur spũs sanctus. Hodie si vocem eius audieritis, cuius meminit Apostolus his verbis: Quapropter sicut dicit spiritus sanctus, Hodie si vocẽ eius audieritis, nolite obdurare corda vra. Videte fratres, ne sit in aliquo vestrũ cor malũ incredulitatis, discedẽdo à deo viuo, sed adhortamini vosmetipsos p singulos dies, donec hodie cognominat, dũ dicit, Hodie si vocẽ eius audieritis, Ac deinceps: Et quidẽ ab operibus ab institutione mundi factis, dixit quodã loco de die septimo sic: Et requieuit deus die septimo ab oĩbus opibus suis. Et in isto rursum, Si introibunt in requiem meã. Quoniam ergo hi, quibus prioribus annunciatum est, nũ intro

Matth. 16 — Exemplum magnæ fidei — Qui sunt minimæ fidei — Psal. 72. — Psal. 48. — Iohan. 6 — Iob. 13. Exod. 17 — Sabbatizemus in contẽplatione Luc. 10 — Philip. 3 — Psal. 143 — Cã, cur his indigemus — Gene. 3 — Dei prouidentia

Senties ea esse pauperes suos. 3. Reg. 17. 19 4. Reg. 4

Quid est regnum dei quærere.

Matth. 13

Sap. 7.

Fugiẽda solicitudo diuitiarum.

Luc. 12

Gene. 30

Luc. 12. Crastinꝰ dies sol. erit sibi

Eccles. 9

Luc. 16

Sensus anagogicus de crastino. Psal. 94 Heb. 4

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dies crastinus cui mala dixit Iob mãmon ẽ. Iob.3.

ibunt propter incredulitatẽ,iterq; determinat diem quendã,Hodie dicẽdo in Dauid &c. ¶Huic hodierno diei quẽ benedixit,& in quo requiescit deus,cõtrarius est dies ille crastinus,scilicet diabolus siue mammon,contra quẽ dixerat supra,nemo potest duobus dñis seruire,nõ potestis deo seruire & mammonæ.Nam quẽ aliũ diẽ putas esse diem illũ,quẽ maledicit sanctus Iob? Aperuit enim os suũ Iob,& maledixit diei suo,& locutus est:Pereat dies in qua natus sum,& nox in qua dictũ est,cõceptus est homo.Dies ille vertat in tenebras,nõ requirat eũ deus desuper,& nõ sit in recordatione,& nõ illustretur lumine,&c. In illo nanq; die nascit omnis homo,qa nascitur in peccato,viuit in peccato,& moritur in peccato,nisi visitet à die isto,die hodierno,sancto & benedicto,& ab hoc visitatus,hic illustratus,muter originẽ,renouet natiuitatẽ,vt natus in Adã,renascatur in Chro:mortuus peccato,viuat deo.Dicitur aũt dies ille crastinus,eo q; interueniente iniquitatis nocte,ab isto die hodierno sit oĩno separatus.Porro nõ vere est,sed dicit & videri vult ille dies,nã reuera nox est.Propterea sanctus ille maledicens,hoc vtrunq; dixit:Pereat dies in qua natus sum,& nox in qua dictũ est,conceptus est homo.

Solicitus in diem crastinum.

¶Nunc iam dicendũ,quo modo sit vel nõ sit solicitus quis in illũ diem crastinũ,quomodo ille dies sibimetipsi sit solicitus,& quomodo sufficiat ei malitia eius.Nã hæc tria dixit dñs,nolite ergo solliciti esse in crastinũ,crastinus enim dies solicitus erit sibiipsi,sufficit enim diei malitia sua. Solicitũ esse in illũ diẽ crastinũ,est seruire mammonę,seruire cupiditatibus,diligere mundũ & ea q̃ in mundo sunt.Quod idcirco recte prohibetur,quia sicut profecto nemo potest vtrunq; præsentem & crastinũ diem simul videre,ita nemo potest mundũ simul & deũ diligere,deo seruire simul & mammonæ.Quã ob causam? Crastinus enim(inquit)dies solicitus erit sibiipsi.Quid est,crastinus dies solicitus erit sibiipsi? Nimirq; diabolus,mammon,siue princeps huius mundi,nihil deo de sua solicitudine cõmunicabit,nihil cũ deo cõmune habebit.Et quidẽ si ita dixisset,solicitus est sibiipsi,id est,esse videretur,sed futuro tempore dictũ,solicitus erit,hoc plus habet,qa sempiternitatẽ innuit diuisionis siue separationis:qa sicut nunc est,ita semper & in æternũ à deo diuisus & separatus erit,& absq; vllo fine

Philip.2

sursum quæret quæ sua sunt,nõ quæ sunt dei,nec vlla vnq; respectione deo cupiet rursus cõfœderari.Vnde hoc illi? Vnde tanta separationis perseuerãtia? Ait:Sufficit diei malitia sua.Quo vel in quo sufficit huic tali diei malitia sua? Videlicet in eo,vt dicat,nullius egeo,deus ego sum,& in cathedra dei sedi,& ero similis altissimo,& cætera his similia.

Ezech.28 Esa.14. 2.Cor.3. Psal.14.

Igit sufficit(ait)diei malitia sua,i.hoc superbiæ videl quod ubi sufficiat.Humilitas aũt dicit:Non q; sufficientes simus cogitare aliq̃d à nobis quasi ex nobis,sed sufficientia nostra ex deo est.Et alibi:Satiabor cũ apparuerit gloria tua.

CAP.VII

¶Nolite iudicare,& nõ iudicemini In quo enim iudicio iudicaueritis,iudicabimini:& in qua mensura mensi fueritis,remetietur vobis.

Leui.19.

¶Non mandatũ nouũ est hoc,sed mandatũ vetus,q̃d ab initio audiuimus.Nã per Mosen dixerat hoc idem dñs,Ne oderis fratrẽ tuũ in corde tuo,sed publice argue eum,ne habeas super illo peccatũ.Deniq; q̃d de iudicij odio dñs hic dixerit,nolite iudicare,vt nõ iudicemini,& cætera quæ iã dicta sunt,protinus manifestat cũ dicit per similitudinem huiusmodi.¶Quid aũt vides festucã in oculo fratris tui,& trabẽ q̃ in oculo tuo est nõ vides? aut quomodo dicis frarri tuo,sine,eiciã festucã de oculo tuo,& ecce trabs est in oculo tuo? Hypocrita,eijce primũ trabem de oculo tuo,& tũc videbis eijcere festucã de oculo fratris tui.¶Igitur q̃d dicit,nolite iudicare vt non iudicemini,hoc dicere est,nolite iudicãdo habere odiũ in cordibus vestris.

Quo arguendus est frater,non ex odio,sed ex dilectione. Matth.18

¶Nã vt omnino non iudicemus siue arguamus vel corripiamus,& euãgelica simul & legalis simul repugnat autoritas.Legalis,vt eodẽ capitulo,protinus cũ dixisset,ne oderis fratrẽ tuũ in corde tuo,subiunxit,sed publice argue eũ,subaudis hac intentione,vt velis eũ lucrari,q̃d non est odij,sed dilectionis.Euangelica,vt illic:Si peccauerit in te frater tuus,vade & corripe eũ inter te & ipm solũ.Si te audierit,lucratus eris fratrẽ tuũ:si aũt te nõ audierit,adhibe adhuc vnũ tecũ vel duos,vt in ore duoꝝ vel trium testiũ stet omne verbũ.Quod si nec eos audierit,dic ecclesiæ.Simul & hoc euãgelica suppleuit autoritas,q̃d in legali minus apprebat,qa videlicet legalis hoc tantũ dixit,sed argue publice:euãgelica vero perscripsit,quali ordine debeas ad hoc peruenire,vt arguas publice,siue dicas ecclesiæ peccatũ q̃d nõ est publice admissum,sed te solo sciẽte.Cauẽdũ est ergo iudiciũ,q̃d ex odij radice procedit:& si nõ amore iustitiæ,ac saltẽ metu vicissitudinis iustæ,quã protinus subiũgit:In q̃ enim iudicio iudicaueritis,iudicabimini.Etenim si p odiũ nõ causæ,sed psonæ iudicaueritis,iudicabimini & vos,iudicio nõ dilectiõis,sed odij dei,q; odit omnẽ odiose iudicantẽ,imo &omnes odisti(inquit Psalmista)qui operantur iniquitatẽ.¶Verumtamen hæc & cætera fere omnia maxime contra scribas & pharisæos hypocritas dicũtur,vt ab illoꝝ similitudine q̃ longissime recedant,q; discipuli veritatis esse volunt,& Christiano noie censent.Illi nanq; tunc tẽporis male iudicabãt,& iniqua mensura metiebant,peccatores & publicanos condemnantes,& ipm dominũ reprehẽdentes,pro eo q; illos suscipiebat,seq; coniungebat illis,& dicebãt:Quia hic peccatores recipit,& mãducat cũ illis,& his similia.Profecto ipsi potius erãt iudicandi,quia peccatum illoꝝ tanto maius erat peccato publicanoꝝ & meretricũ,quanto magnitudo trabis paruitate festucæ maior ẽ.Proinde cuilibet eoꝝ aptissime dicit:Quid aũt vides festucam in oculo fratris tui,& trabem in oculo tuo nõ vides? Huic simile hoc est:Quid ignorantiam publicani detestaris,vt dicas,verbi gratia,Sed turba hæc quæ non nouit legẽ,maledicti sunt,nõ attendẽs odium quod in corde habes,quia vidisti & odisti & me & patrẽ meum? Non solum me vel patrẽ meum,verumetiam qualemcunq; fratrem odisse,hoc est trabẽ in oculo habere.Quomodo ergo dicis fratri tuo,Sine,eijciã festucã de oculo tuo,& ecce trabs est in oculo tuo? Et forte q̃d vides aut videre te putas in oculo fratris tui,nõ festuca,sed festucæ vmbra est:tu aũt male vides,& male discernis,qa trabẽ in oculo tuo vides.

Matth.9. Iohan.7 Festuca in oculo Dauid. 1.Regũ.25 2.Reg.11.12 Trabs in oculo Dei.

¶Sed esto,vt veraciter festuca sit in oculo cuiuscunq; fratris,festuca iræ repentinæ siue cõcupiscentiæ subito irruentis,sicut fuit in oculo Dauid,quãdo iratus propter maledicta Nabal,semetipsum vleisci voluit,quãdo vxorẽ Vriæ Ethæi lauantem se de solario prospiciens,vidit & cõcupiuit.¶Tu cũ his quasi Semei,quomodo de eiusmodi festucis iudicare vel cõsiliũ dare poteris,aut istud cõueniet tibi,tantã habẽti in oculo tuo trabẽ odij,vt maledicẽs & lapides mittens,terrãq; spargens,dicas tale quid,vt est hoc,Egredere vir sanguinũ & vir Belial,reddidit tibi dñs vniuersum sanguinem quẽ effudisti.Nempe ietiam si mitius loquaris,cũ tua trabe inueterati odij,vt dicas tale quid,vt est hoc,Increpationẽ ergo ne reprobes dñi,qa ipse vulnerat & medetur,percutit & manus eius sanabunt.siue illud,Non ergo te superet ira,vt aliquẽ opprimas,nec multitudo *locoꝝ inclinet te.Dicetur tibi:Hypocrita,eijce primũ trabẽ de oculo tuo,& tũc videbis eijcere festucã de oculo fratris tui.

Iob.5.36 alĩs,donoꝝ

¶Deniq;,quia sapiens Abigail,vxor Nabal insipientis & stulti,trabẽ eiusm odi nõ habuit in oculo suo,idcirco perspexit & perspicere potuit,qualiter eijceret festucã de oculo Dauid repẽte irati,q̃d & fecit ratione huiuscemodi:In me sit,ait,dñe mi hæc iniquitas &c.vsq;.Cũ ergo fecerit tibi dñs dño meo omnia quæ locutus est bona de te,nõ erit tibi hoc in singultũ & in scrupulũ cordis dño meo,q; effuderis sanguinẽ innoxiũ,aut ipse te vltus fueris.Ille nãq; purgato statim oculo,id est,sedato iræ impetu,dixit ad Abigail:Benedictus dominus deus Israel,qui misit te hodie in occursum meũ,& benedictũ eloquium tuũ,& benedicta tu quæ prohibuisti me hodie,ne irem ad sanguinẽ,& vleiscerer me manu mea.Vnde illa secundũ nomen suũ Abigail,q̃d interpretat patris mei exultatio,memorabile exemplũ esse debet oĩ animæ fideli,quatenus studeat paci,& reconciliet siue mitiget iratũ quemcunq; potest,ante effectũ vel opus peccati,q̃d ira suggerit,q̃d studiũ reuera est patris altissimi.

Abigail reiecit festucam de oculo Dauid. 1.Reg.25

¶Item propheta Nathan,qa trabem illam in oculo suo nõ habuit,idcirco perspexit & perspicere potuit,qualiter festucã peccati,q̃d per cõcupiscentiã cõmiserat Dauid in vxorẽ Vriæ Ethæi,educeret de oculo eius,incipiendo ita quasi de alio loqueretur,& ad hoc illũ suauiter perducẽdo,vt diceret ille pœnitens,peccaui dño.¶Porro supradictus Semei,qa magnã habebat in oculo suo trabem odij,nõ solum nõ eduxit festucã,*quasi tunc erat in oculo Dauid,verumetiã zeli iusti lon gæuum siue diuturnũ iniecit ignẽ,vt mox dormiturus cũ patribus suis,diceret ad Salomonẽ filium suũ:Quia descendit mihi in occursum,cũ transirem Iordanẽ,& iurauí ei per dñm dicens,non te interficiam gladio,tu noli eũ pati esse innoxium.Vir aũt sapiens es, & scies quæ facias ei,deducesq; canos eius cũ sanguine ad infernum.

Simliter & Nathan propheta. 2.Reg.12 Lego,quæ 3.Reg.2.

FINIS LIBRI SEXTI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMI. LIB. VII.

Modus specialis, quo deus homini cõuenienter loquitur Canti.2

Xperimento didici,sed hoc ipsum timens confiteor,confitens timeo,quia didici & expertus sum quippiam,licet exiguum,de modo quodam diuinæ locutionis,qua dilectis sanctis & dilectis loqui solet animabus,sicut audiuimus in Canticis,dum quælibet illarum dicit:En ipse stat post parietem nostrum,respiciens per fenestras,& dilectus meus loquitur mihi:Surge,propera amica mea,columba mea,formosa mea,& veni.Item hoc ipsum repetens,surge amica mea,speciosa mea,ita subiungit:Ostende mihi faciem tuam,sonet vox tua in auribus meis.Vox enim tua dulcis

Ibidem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& facies tua decora. Et quæ me necessitas cogit istud confiteri, ꝙ tale quid experimento didicerim? Existimo nonulla, quia peccat aliquis, dum pene scãdalizatur in me, hoc ipsum ꝙ scribo, ꝙ scripturarum mysteria pertracto, præsumptioni reputans & vanæ gloriæ, & subsannando quæritans, quid opus sit vt scribam istis, quum sancti patres tam multi ante nos tam multa tamq; sufficientia scripserunt. Quid igitur? Scribam ne etiam illud experimentum dilecti, quomodo dicat, Surge, propera: quomodo dicat, Sonet in auribus meis vox tua? Vere nõ ausim, sed hoc tibi o amice, qui & ipse me ad scribendũ sæpe hortaris in aurẽ dicere nõ veritus sum, nec verebor, si itẽq; audire volueris. ¶ Cæteris dico & hoc dixisse satis sit, qa reuera etiã si tacere siue à scribendi studio cessare volurro, nõ valeo, & hoc non concedi mihi scio & bene sentio, & hoc gaudio. Veracẽ esse didici, si virtutem discretionis habuisset, amicũ beati Iob, vbi dixit: Sed conceptũ sermonẽ tenere quis potest? Et quidẽ conceptũ sermonẽ superfluum siue malum non posse tenere, vitiosum esse & stultũ, iuxta illud sapientis, Sagitta infixa in femore canis, sic verbũ in corde stulti: sed econtra conceptũ sermonẽ bonum & necessarium non posse tenere, gloriosum, quemadmodũ Hieremias tenere non valẽs, quum dixisset, Et factus est mihi sermo dñi in opprobrium & in derisum tota die, & dixi, nõ recordabor eius, neq; loquar in nomine ipsius, ita subiunxit: Et factus est in corde meo quasi ignis exæstuans, clausus q; in ossibus meis, & defeci ferre nõ sustinens. ¶ Veruntamen quomodocũq; volunt ꝑsentes de nobis iudicẽt, futuri clemẽtius iudicabunt. Dum enim viuimus (ait vir illustris Hieronymus) & vasa fragili cõtinemur, videntur amicos prodesse studia, & nocere æmulos opprobria. Postquã autẽ reuersa fuerit terra in terrã suã, & tam nos qui scribimus, q̃ eos qui de nobis iudicant, pallida mors subtraxerit, & alia venerit generatio, primis q; cadentibus foliis virens sylua succreuerit, tunc sine nominũ dignitate sola iudicantur ingenia. Nec cõsiderat qui lecturus est, cuius vel quale sit q̃d lecturus est, siue ille episcopus siue sit laicus, imperator & dñs, miles & seruus, aut in purpura aut serico aut in vilissimo panno iaceat, non bonorũ diuersitate, sed operũ merito iudicabitur. Nunc cœpta prosequamur. ⊥ Nolite sanctũ dare canibus, neq; mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcẽt eas pedibus suis, & cõuersi elidant vos. ⊥ In doctrina sua seruus dñi scientiã habens scripturarũ, vnde & dicitur scriba doctus in regno cœlorũ, magnam habere debet temperantiam, maximeq; illi congruit attendere locũ, tempus, personã. Nam si absq; consideratione horũ sermonem effundat intemperans doctor, immoderatus prædicator, sæpe contingit illud dare sanctũ canibus, & mittere margaritas suas ante porcos. Nonne etiam pleroscq; illorũ, qui margaritas, de quibus agitur, diligenter pro tempore & loco absconderunt, canes & porci, id est, hoics immundi & proterui, iniuriose discussẽrũt ac perscrutati sunt, & cõculcatis margaritis, ipsos diripuerũt? Multos enim occiderunt, q̃ plures persecuti sunt, non vt ipsi margaritas haberent, sed vt margaritæ ipsæ nusquam comparerent. ¶ Magnum cautelæ huius exemplũ primus ipse, qui hæc loquitur, in facto suo præbuit: quia videlicet scripturã suam ita condidit, vt non ab omnibus vel à quibuscunq; posset intelligi. Non enim sufficere visum est, quod labium, quod omnibus vnũ erat, & sermones quos eosdẽ habebat omnis terra, cõfudit in constructione Babylonicæ turris, atq; ita remouit omnes gentes à lectione scripturarũ, quas erat traditurus vni, scilicet Hebræ genti. Nam & in illa dei gente vnica, quæ legẽ accipiebat, cui credebantur eloquia dei, non defuerunt nec desunt futuri erãt porci vel canes huiusmodi, margaritis cœlestiũ sacramentorũ indigni, & quibus omne sanctũ non deberet dari, quod fieret vel factũ esset, si nudo sermone absq; figuris & ænigmatibus lex & prophetæ fuissent elocuti. ¶ Proinde igitur talem scripturã condidit, quæ nõ facile posset intelligi quo tenderet, vel quale contineret mysteriũ regni dei: & sicut ipse tunc fecit, ita docet cũ dicit: Nolite sanctũ dare canibus, neq; mittatis margaritas vestras ante porcos. Quare? Ne forte cõculcent eas pedibus suis, & conuersi elidãt vos. Duplex causa est, videlicet ne & margaritis fiat iniuria, & nobis vitæ periculũ siue mortis occasio nõa indiscretio fiat. ⊥ Petite, & dabit vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & q quærit, inuenit: & pulsanti aperiet. ⊥ Nihil ergo obest aut obierit sancto gregi humiliũ, ꝙ porcis & canibus margaritæ absconditæ sunt, & ꝙ propter canes omne sanctum intus repositum est. Nam qui habet clauim, ipse est clauis Dauid, qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit, semper præsto est, q & sicut nouit quibus vel qualibus claudendũ, ita & optime scit qualibus sit aperiendũ, qualibus dandũ. Petendo, quærendo & pulsando semetipsos manifestant hi q digni sunt. ¶ Hic fortitudine opus est. Qua fortitudine? Illa nimirũ vel simili illi, qua pater fortiũ Iacob cũ angelo luctatus est, & victor existens, dicenti sibi, dimitte me, non dimittã te, ait, nisi benedixeris mihi. Et benedixit ei in eodẽ loco. Qualis ergo fuit illa fortitudo? Quid senserat ipse qui dixit, qñ si contra deum fortis fuisti, quanto magis cõtra homines

Autor iste non potuit nõ scribere sicut & Hieremias. Iob. 4 Eccl. 19.

Hiere. 20.

Fiducia bonæ cõscientiæ autoris

Matth. 13

Gene. 6

Cur scriptura obscure tradita sit.

Apoc. 3

Fortitudo Iacob luctatis cum deo.

Gene. 32

mines prævalebis? Nimirũ fortitudo illa gemitus fuit inenarrabilis, fletus fuit spũs contribulati, & rogatus cordis contriti & humiliati, quo & Moses eundem deum dicentẽ, Dimitte me, tenere potuit. Deniq; & hoc testatur Osee, imo & ipse deus loquẽs in Osee, qui cũ dixisset de illo, in vtero supplantauit fratrẽ suũ, & in fortitudine sua directus est cũ angelo, & inualuit ad angelũ, & confortatus est, addidit dicẽs, fleuit & rogauit eũ. ¶ Igitur humili fortitudine, forti humilitate hic opus est, vbi sanctũ absconditũ & in litera obfirmata clausæ tenent margaritæ sensuũ cœlestiũ. Et sicut ille Iacob luctatus est cũ illo angelo, in quo fine dubio deus erat, q & victũ se fatebatur: ita luctari debet verbi dei amator cũ sermone vel scriptura, q̃ est ex deo, nec dimittere anteq; vincat vinci volẽtẽ, sensumq; comprehendat vtilem in litera latentẽ. Lucta enim pulcherrima est, tam diu perseuerare petendo, donec inueniat pulsando, donec sibi aperiatur. Quantũ sibi placeat huiusmodi lucta, q̃ veraciter vinci cupiat ipse, qui reluctari videtur, dum non citius aperit, nos animaduertere vult, cũ protinus dicit: ⊥ Quis ex vobis homo, quẽ si petierit filius suus panẽ, nunquid lapidẽ dabit illi? aut si piscẽ petierit, nunqd serpentẽ porriget ei? Si ergo vos cũ sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris, quanto magis pater vester, q in cœlis est, dabit bona petentibus se? ⊥ Argumentũ hoc sua habet intentionẽ, nec dubium est, hãc esse, vt non simus filij diffidẽtiæ propter hoc, si pater vester petẽtibus dare & pulsantibus distulerit aperire. Non vult hoc pater, sed istud potius, vt vbi magis clausum est, ibi magis te exerceas, spemq; tuã in exercitio robores ex ea cõsideratione qa pater est, & cũ differt dare siue aperire, idcirco differt, vt experiaris qa nihil habes quod nõ acceperis, & non in teipso glorieris, tanq̃ sufficiens tibi sis, quæ gloriatio fuit vel est maligni, sed cogites & loquaris secundũ exemplũ Apostoli, q dixit: Fiduciã aũt talem habemus, nõ q̃ sufficientes sumus cogitare aliqd ã nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est. Si ergo vos (inquit) cũ sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris, quãto magis pater vester? Et qualis pater? Vtiq; bonus, & solus bonus, cuius cõparatiõe vos oẽs mali estis, & nihil boni, ni si ex accidẽtali dono eius habetis. ¶ Adam pater vtiq; malus, quippe qui & se & omnẽ posteritatẽ suam morti addixit: hic tamen filio suo petenti panẽ, non daret lapidem: petenti piscẽ, non porrigeret serpentẽ. Herodes quidem, sub quo natus est hic ipse dominus, qui hæc loquitur, filijs suis plus q̃ lapidẽ, scilicet mortiferum præbuit ensem, sed hoc non fecit petentibus panẽ aut piscẽ, imo (vt videbatur sibi) patri machinantibus mortẽ. ¶ Quãto magis (inquit) pater vester vobis ad intelligendã scripturã, quæ vere est panis, petentibus apertionẽ cordis, nequaquam econtrario faciet, vt cor obtusum & lapideum det vobis? Similiter si petieritis piscẽ, id est, si legẽtes volueritis cognoscere Christũ, cuius sacramentũ quodãmodo ita latet in scriptura legali atq; prophetica, sicut pisces in aqua, ne quaquã porriget vobis serpentẽ, inducẽdo vos in errorem & sensum à Christo, quem in scripturis pio quæritis desiderio, longe recedentẽ. Non est hoc suũ, vt petentibus spiritũ veritatis, spiritũ det erroris. ¶ Apud alium euangelistã adhuc scriptum est: Aut si petierit ouum, nunquid porriget illi scorpionem? De hoc dicere delectat, qa sancti omnes antiqui, sicut panẽ verbi dei, & sicut piscẽ, id est, Christum, petebant & quærebant, ita & ouũ à patre misericordiæ desiderãtissime postulabãt, & prophetica oracula sine dubio dandum esse confirmabãt. Quod vel quale ouum? Illud nimirũ, cui spiritus sanctus obumbrare dignatur, superueniens in illud in modũ volucris ouo suo superfedentis, donec pullus in eo formetur. Sic enim futurũ erat, & sic factũ est. Spiritus sanctus o beata virgo Maria, superuenit in te, & virtus altissimi obumbrauit tibi, & ita concepisti & peperisti filiũ volucrẽ, id est, non terrenũ, sed cœlestẽ, non carnalẽ, sed spirituale, quamuis veram carnem & terrenum corpus habentem. Huiusmodi ouum petebant sine dubio priores filij, maxime qui non solum fidẽ, verum etiam prophetiam habebant tanti sacramẽti. Exempli gratia, Qui (vt supra iam dictũ est) luctabatur cũ viro vsq; mane, nec dimittam te, ait, nisi benedixeris mihi: sine dubio benedictione illa, vt de stirpe mea fiat illud nouũ, vt obumbrãte sancto spiritu fœmina circundet virũ. Nos quoq; dum de scripturis diligenter & desideranter quærimus testimoniũ, vt certo sciamus q̃ ita iam sit factum, profecto patrem petimus ouum, nec pater nobis porriget scorpionẽ, vt de beata virgine quicquã suspicemur quod sit cõtra veritatẽ, quod pertineat ad hæreticam prauitatẽ. ⊥ Omnia ergo quæcunq; vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim lex & prophetæ. Intrate per angustã portã, quia lata & spatiosa via est quæ ducit ad perditionem, Et multi sunt qui intrant per eã. Quam angusta porta & arcta via, quæ ducit ad vitã, & pauci sunt qui inueniunt eam. ⊥ Ergo, inquit, qñ in patre vestro promptum est bona petentibus dare, petite rationabiliter, quærite sapiẽter, pulsate prudẽter. In quo? In eo videlicet, vt q̃cunq; vultis vt faciant vobis homines, & vos faciatis eis. Si enim vos non dederitis, quo iure dabitur vobis? Si nõ dimiseritis, qua rectitudine dimittemini? Facite ergo vt dixi, Hęc

Exo. 30. Osee. 12

1. Cor. 4

2. Cor. 3.

Matth. 19

Patres magni, Adã & Herodes.

Deus, pater bonus.

Lucæ. 11.

Ouũ mysti cum, beata virgo.

Lucæ. 1.

Gene. 32

Hiere. 31

Summa lectionis, Dñi

Universidad de Deusto
Biblioteca

ges proximum sicut teipsum Roma.13

est enim lex & prophetæ. Hæc tota est summa illorum, Diliges proximũ tuum sicut teipsum. Hinc Apostolus, Qui enim diligit proximũ, legem impleuit. Nam non adulterabis, Nõ occides, Non furaberis, Non falsum testimoniũ dices, Non cõcupisces, & si quid est aliud mandatũ, in hoc verbo instauratur, Diliges proximũ tuum sicut teipsum. Plenitudo ergo legis est dilectio. Quàm laboriosum hoc est carni & sanguini? ¶ Hæc enim regula, Quodcunq; vultis vt faciãt vobis homines, & vos facite illis, siue, Quod tibi nõ vis fieri, alij ne feceris, vsq; ad inimicũ hominẽ se extendit. Nonne tu vis, vt inimicus tuus si te inuenerit, parcat tibi, sicut Dauid pepercit Saul? Ergo & vsq; ad inimicũ hæc regula se extendit, pertingit. Sapientia dicit, & Apostolus meminit: Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere. Et dns: Benefacite his qui vos oderunt. Quàm laboriosum (inquam) hoc est? Ait ergo: Intrate per angustã portam. Non negat esse laboriosum, qui hæc dicit, intrate per angustã &c. Sed qualibus angusta est hæc porta, & arcta hæc via? Vtiq; superbis & tumidis, q multi fuerunt & sunt. Tales per latã & spaciosam viam ierunt in perditionẽ. ¶ Nunqd mitibus & humilibus similiter hæc porta angusta & arcta est hæc via? Nõ vtiq;, sed sicut dicit ets, iugũ enim meũ suaue est, & onus meũ leue, ita veraciter dicat eisdẽ; porta mea via mea, & si incipientibus angusta videt & arcta, post modũ talis inuenitur, vt dicas, illud quod dicebat Psalmista, huius habens experimentum: Viam mandatorũ tuorũ cucurri cum dilatasti cor meum. ⊥ Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimẽtis ouiũ, intrinsecus aũt sunt lupi rapaces. ⊥ Hic prudẽtia opus est, prudentia spũs, quæ vna est, ex diuisionibus gratiarum. est enim discretio spirituum. Neque enim absq; gratia ista falsi prophetæ cognosci possunt, qa duplices sunt, introrsum turpes, speciosi pelle decora: intrinsecus lupi rapaces, extrinsecus quasi oues simplices, omnẽ humilitatẽ & mansuetudinẽ mentientes. Tales olim venerũt & venturi erãt ad subuertendum, si fieri posset, pariter & nouũ testamentũ. Vnde sumenda discretio siue discretionis huius certitudo? ⊥ A fructibus ⊥ inquit Leo. cognoscetis eos. ⊥ Fructus eorũ opera sunt. Possunt enim cognosci & diudicari ex verbis suis. Hic (vt iam dictũ est) prudẽtia opus est, quæ armata sit verbo dei, & oculata oculis scientiæ scripturarũ, quales laudant in Canticis, q sint sicut columbæ residẽtes super riuulos aquarũ iuxta fluenta plenissima. ¶ Quicquid dicat quis, conferendum est cũ scripturis, quas nõ ab homine, neq; per hominẽ, sed à spũ sancto per reuelationẽ Iesu Christi acceperunt, vt loquerentur & scriberent homines sancti, & licet nos (ait Apostolus) aut angelus de cœlo euãgelizet vobis præter id qd accepistis, anathema sit, & iterũ anathema sit. Hoc dictũ, hæc sententia similiter omniũ illorum est, qui neq; ab homine, neq; per hominẽ acceperunt, sed per spiritũ sanctũ, vnde & scripturæ illorum omnes solæ canonicæ dicunt & sunt. Si quis (ait Iohãnes in calce suæ Apocalypseos, & alij cuilibet prophetarũ & apostolorũ dixisse cõgrueret) si quis, ait, adiecerit supra hæc, adijciet deus supra illũ plagas quæ scriptæ sunt in libro hoc: & si quis diminuerit de verbis prophetiæ huius, auferet deus partẽ eius de libro vitæ. Sed tã ipsa dñi verba sequamur. A fructibus, inquit, eorũ cognoscetis eos. ⊥ Nunquid colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit. Mala autẽ arbor fructus malos facit. Non potest arbor bona fructus malos facere. Omnis arbor q non facit fructũ bonũ, excidetur, & in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorũ cognoscetis eos. ⊥ In his omnibus sensum quidẽ habemus euidentẽ, sed principalem quærimus intentionẽ. Boni auditoris officiũ est, animaduertere cœlestis oratoris non solũ quid dicat, verumetiã qd maxime intẽdat. ¶ Est itaq; hic sensus vel hæc intẽtio in istis verbis eius. Sicut discernere scitis lignũ vndecũq; vel vuã colligitis, q spina vel tribulus aut mala arbor nõ fit nisi ex se, cuius ex ore veritatẽ simul & opus veritatis accipitis. Exẽpli gr̃a, cũ dico cuidam Centurioni, vade, & sicut credidisti fiat tibi. itemq; cuidã alij, vade, qa filius tuus viuit. cũ dicã cuidã leproso, volo, mũdare, & statim fit, & multa alia multo maiora his me (inquã) per hæc discernite à falsis prophetis, qa nõ potest vtrũq; esse, vt & de corde meo cõfingẽdo, & falsum loquẽdo in noĩe dñi, arbor mala sim & fructus faciam tam bonos, vt vos ipsi sentitis, quia multa bona opera operor in medio vestri. Ecce loquor in noĩe dñi, scilicet profitẽdo q dñs nomen meũ sit, vel q non semper me, sed in me sit nomẽ dñi, teste dño patre meo, patre deo, cũ dicit de me quodã loco sic: Obserua eum & audi vocẽ eius, nec contemnendũ putes, quia nõ dimittet cũ peccaueris, & est nomen meũ in illo. Sic, inquã, loquor in nomine dñi, vt profitear q dñs nomen meum sit, & q de prophetis ego propheta magnus dominando p̃dicaturus sim. Dico enim: ⊥ Non oĩs qui dicit mihi, dñe dñe, intrabit in regnũ cœlorũ, sed qui facit voluntatẽ patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum. Multi dicent mihi in illa die, Domine dñe, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in noĩe tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc cõfitebor illis, quia nunquã noui vos. Discedite à me qui operamini iniquitatẽ. ⊥

Galat.1.

Apoc.22

Matth.8 Iohan.4 Lucæ.5

Deuter.18 Exo.23.

Ergo

Ergo & dñs & inuocantium me dñm iudex ego sum, adeo tutus & dominationis meæ compos ipse, vt cauendum sit his, q inuocant me dñm, ne indigni iudicent à me, quem inuocant, ipsa huius noĩs mei inuocatione. ¶ Mira assentationis repulsio, qua plurimum delectari solent, maxime in initijs suis reges gentiũ, & q dominant eorũ. Nam quotus quisq; tunc erat, q iam sciret dicere illi, dñe dñe, nisi forte q curatiõe indigebant, & virtutem eius sentire incipiebant. At ipse de talibus non curans, qñ in hoc natus erat, & ad hoc venerat in mundũ, vt testimoniũ perhiberet veritati, i. hbimetipsi: ego enim sum (ait) q testimonium perhibeo de meipso, & testimonium perhibet de me, q misit me pater, ita loquebat, vt erat dignum se, s. iam cum potestate magna & maiestate. Vnde & postmodũ euangelista, admirabant (inqt) turbæ super doctrina eius. Erat enim docens eos, sicut potestatẽ non sicut scribæ eorũ & pharisæi. ¶ Non (inquam) sicut scribæ & pharisæi, qa videlicet non cum delectabat assentatio vel adulatio hæc, vt vocaret ab hoibus Rabbi. Illi & similes eorũ quicunq; alij, quam vel qualem in docendo habent potestatem? populatis auræ serui, gloriosæ cupiditati, q totum curant de opinione sermonis sui, de profectu audientium nihil. Vere impotes, vere nullã potestatẽ habentes, quos si laus ventosa perflauerit, tristes extenuant. Ite, quia lucrum solum quærit animarũ, & claritatem ab hoibus non accipit, magister & exemplum omnium, q non suam, sed dei gloriam quærunt, facit prior ipse quod doceat, assentationem tam præsentium, q futurorũ, repellens & dicens: Non omnis qui dicit mihi, domine domine, ⊥ intrabit in regnum cœlorũ, sed q facit voluntatẽ patris mei, q in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorũ. ¶ Pater eius vna est persona, quæ in psalmo dicit de isto filio suo verbo suo: Eructauit cor meum verbum bonum: nobis autẽ adoptionis filijs pater est vnus deus pater & filius & spũs sanctus. Vnde animaduertendum, qa fere vbicunq;, absque determinatione possessiui huius pronominis meus vel mei, dicit pater vel patris, ea quæ loquit minora sunt maiestate suę diuinitatis, vt illicz Et sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio, qa pater maior me est. Vbi autem determinat, pater meus vel patris mei, non sine indicio loquit diuinæ maiestatis, quemadmodũ hic, sed q facit voluntatem patris mei, q in cœlis est, subaudit, cum eo quod dicit mihi, domine domine, ipse intrabit in regnum cœlorũ, addens adhuc: Multi dicent mihi in illa die, domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus? &c. vt supra. Quam ob rem confitebor illis, quia nunq; noui vos: Discedite à me qui operamini iniquitatem. Nimirũ, quia quod prophetauerunt, sibimet prophetauerunt, i. non prophetando dei, sed suã gloriam, suum q temporale commodum quæsierunt, sicut Balaam q cum bona, & vera prophetasset, malum dedit consilium, nam ad suggestionem eius mulieres Madian deceperunt filios Israel in Beelphegor. ¶ Similiter multi in nomine eius dæmonia eijcientes, siue de hoibus exorcizando & baptizando, siue de aris & templis dedicando illa deo vero, in qbus habitabat & colebat dæmonũ multitudo, & multas virtutes hmõi facientes, quæ videbant quidem, sed non erant veræ virtutes, imo virtutum simulationes, mercedẽ aliã quam dñi quæsierunt, & mercedem suam receperunt. Idcirco confitebor illis, qa non noui vos. Confitebor (inquam) id est, dicam id quod prius cælaui, permittens illos sibi iustos videri, iuxta illud: Tacui, semper silui, patiens fui, quasi parturiens loquar. ⊥ Omnis ergo q audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabit̃ viro, qui ædificabit domũ suam supra petrã. Et descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domũ illam, & non cecidit, fundata enim erat supra petram. Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis est viro stulto, qui ædificauit domũ suam super harenam. Et descendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domũ illam, & cecidit, & fuit ruina eius magna. ⊥ Formidabilis cõfessio, quæ in illa die sic reuelabit vel conscientias fundamenta pseudoprophetarũ & omnium qui operant iniquitatem, quemadmodum tempestas pluuiarũ & inundatio fluminum, & flatus ventorũ irruentium, reuelant fundamenta domus, q nõ supra petrã, sed sup dissolutã, & fluxã fundata ẽ harenã. Cadent enim & ruent ruina magna in turbine vocis huius: Discedite à me maledicti in ignem æternum, q paratus est diabolo & angelis eius, non quia audistis verba mea, sed quia non fecistis ea. Domus autem illorum, qui audiendo & faciendo posuerunt fundamenta supra petram, firmiter stabit: neq; enim hi qui à dextris erunt, cadent cũ eundo cum sinistris in supplicium, imo ascendent in vitam æternam, ad percipiendum regnum sempiternum, ab origine mundi sibi paratum. ⊥ Et factum est cũ consummasset verba hæc Iesus, admirabant turbæ super doctrina eius. Erat enim docens eos, sicut potestatẽ habens, non sicut scribæ eorũ & pharisæi. ⊥ Qualẽ. q vehementẽ dicit rõnẽ admirationis illius, qua admirabant turbæ super doctrina eius. Erat enim (inqt) docens eos sicut potestatẽ habens, nõ sicut scribæ eorũ & pharisæi. Quidnam (rogo) est potestatẽ habere in docẽdo? Imo qd est ptãtẽ nõ habere in docẽdo? Nã ex hoc opposito melius cognoscit, qd sit potestatẽ habere in docẽdo,

Assentatiõnis repulsa

Iohan.18

Iohan.8.

Matth.7. Scribæ & pharisæi, iam, nõ dei, gloriã, quę rebant.

Iohã.5

Duplex modus loquẽdi de patre Psalm.44.

Iohan.14

Esa.42

Matth.25

Universidad de Deusto
Biblioteca

Adulatores & sua ḡtes, nō hñt ptātem in docendo. Ezechie.13

¶Ergo potestatem non habere in docendo, est bona loqui, & esse malos scribas & pharisæos, volendo placere hoibus, & adulando diuitibus, vt ex eis aliq̄d cōmodi adipiscant. Contra tales apud Ezechielē sermo propheticus hoc modo grauissime inuehit. Hæc dicit dñs deus: Væ q̄ consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis, ad capiendas animas. Cum caperent animas populi mei, viuificabant animas eoꝝ, & violabant me ad populū meū, propter pugillū hordei, & fragmen panis, vt interficerent animas quæ non viuunt, mentientes populo meo credenti mendacio. Quid ēn est viuificare animas quæ non viuunt, & interficere animas quæ non moriuntur, nisi iustificare impiū, & condemnare piū pro mulieribus? Hoc nanq̄ tale est, quale esset cōsuere pulvillos sub oñi cubitu manus, & facere ceruical sub capite vniuersæ ætatis, & hoc propter pugillū ordei & fragmen panis, i. propter emolumentū vel cōmodum temporale, vile nimis & exile comparatione detrimenti iustitiæ, quod sibi talis adulator peccando alieni scienter adquirūt. Num ergo hi tales in docendo potestatē habent? Imo serui seruoꝝ, impotes & venales clientuli sunt. ¶Iste magister vnus, magister verax, & viā dei in veritate docebat, q̄ inter cætera quæ contra auaritiā illoꝝ disputauit, adeo nulli vnquā adulatus est, vt in Hierosolyma, ciuitate magna & opulenta, nec saltē vnius noctis hospitiū aliq̄n habuerit. ¶Cum aūt descendisset de monte, secutæ sunt eū turbæ multæ. Et ecce leprosus veniens, adorabat eū, dicens: Dñe, si vis potes me mundare. Et extendens manū tetigit eum, dicens: Volo: Mundare. ¶Et ante & post sermonē habitum in mōte, valdē multos narrat euangelista dñm Iesum infirmos curasse, non exprimens singillatim, qualiter & q̄bus ab infirmitatibus fuerint liberati. Ante ēn dixit: Et circuibat totā Galilæam docens in synagogis, & prædicans euangelium verbi, & obtulerunt ei oēs male habentes, varijs languoribus & tormentis cōprehensos, & curauit eos. Post sermonē vero factā de tribus narratione singillatim. s. de isto leproso, & de puero Centurionis, & de socru Petri, rursum dicit: Vespere aūt facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes, & ejiciebat spūs verbo, & oēs male habentes curauit. Pauca ergo de multis conscripta sunt, sed secundū intentionē scribentis euangelistæ pro suscepto negotio sufficientia sunt. ¶Iste ergo gloriosus filius dei, honorabilis filius hois, propterea de monte cœli descenderat in cōpum huius mūdi, vt infirmitates, i. peccata sanaret oīs hois, Iudæi primū, & deinde gentilis. Curationē Iudæi meditabat in emundatione leprosi, q̄ & Iudæus erat, propter q̄d & dixit ei, tanq̄ alumno legis. Vade, ostende te sacerdoti, & offer munus, quod præcepit Moyses in testimoniū illis. Petro, curationē gentilis meditabat in sanatione pueri Centurionis, q̄ & ipse gentilis erat. Propter quod & indignū se introitu dñi iudicauit, & sicut Lucas meminit, seniores Iudæoꝝ quasi suffragiū ferebant ei, dicentes, q̄a dignus est, vt hoc illi præstes, diligit ēn gentem nostram, & synagogam ipse ædificauit nobis. Recte igit̄ leproso, non solū, volo, vel solū, mundare, dixit, verum etiā manū extendit, eumq̄ tetigit: puerum aūt Centurionis non tetigit, & nec saltē ad eū introiuit, q̄a videlicet Iudæum ita curauit, vt ex ipso carnē assumeret, & in medio eius habitaret, quod nimiꝝ tangere timuit, ad gentiles aūt per semetipsum non accessit, sed posteq̄ totam salutē operatus est, & in cœlū ascendit, suos eis prædicatores misit. ¶Cum aūt dicimus aut legimus prius Iudæos curauit Christus, id est, Iudaicū populū, per præsentiā saluatoris esse curatū, non solos illos paucos attendimus, q̄ tunc in corpore inuenti, ante vel post passionē eius crediderunt, sed vniuersam populi illius electionē, omnes q̄ iam à seculo migrauerant, à tpe promissionis quæ facta est ad Abrahā, vsq̄ ad tps illud: q̄a tunc saluati, & ab inferis educti sunt per ipsum, cuius veritatem fidem habuerant. ¶Proinde & ipsa infirmitatū diuersitas non negligenter pensanda est, q̄a videlicet ille ex Iudæis tantūmodo erat leprosus: puer aūt Centurionis & paralyticus erat, & male torquebat. Hoc ēn secundū similitudinē illoꝝ duoꝝ hoīm, plus mali populus gentilis, q̄ ppsus Iudaicus, q̄a possidebat à diabolo, dæmonia colens pro deo, neq̄ ēn notus illi erat deus. Iudæus aūt tanq̄ ratione non priuatus, in ipsa lepra sua deum cognoscens, legi erat subditus. Cui ēn grauius q̄ leproso lex dominabatur? Scribunt fuisse graues manus Moysi, & reuera nulli magis q̄ leproso grauis fuit manus legis literalis. Quicunq̄ (ait) maculatus fuerit lepra, & separatus ad arbitrium sacerdotis, habebit vestimenta dissuta, & caput nudum, os veste contectum, contaminatum, ac fordidū se clamabit omni tempore quo leprosus est & immundus, solus habitabit extra castra. De cæteris quoq̄ immunditijs. s. de fluxu seminis, & de menstruis est iudicū legis, sed & de alijs corporalibus maculis, videlicet si cæcus fuerit, si claudus, si paruo vel grandi vel torto naso, si fracto pede vel manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiē, si impetiginē in corpore vel hernioſus: non accedet (inqt) offerre hostias dño, nec panes deo suo. ¶Porro de illo, q̄ male torquet, i. q̄ dæmoniosus est, vt erat puer iste Centurionis, nullum vsquam iudicium lex decreuit. Per oīa igit̄ congrue, sicut iam dictum est, per

Chīs nullī prius adulat⁹ est vnq̄ CAP. VIII

Matth.4.

Chīs diuersimode curauit leprosum & puerum Centurionis

Lucæ.7

Quos Iudeos curauit Christus

Diuersa infirmitas Iudæi & Gentilis

Exodi.17
Leu.13

Leui.15
Leuit.21

est, per leprosum legis alumnum Iudaicus, & per gētilis hominis puerum gentilis populus, à suis curādus peccatis, significabat: p grām huius filij hois, q̄ in operibus suis exterioribus sine dubio salutem animaꝝ, propter quam venerat, die ac nocte meditabat salutem, & eoꝝ q̄ sub lege erant, vt ille leprosus, & eoꝝ q̄ sine lege erāt, vt iste puer à proprio sensu captiuus. ¶Quid si vel Iudæus postq̄ à lepra pharisaica mundatus est, vel Gentilis postq̄ à dæmonio, i. à cultura dæmonum liberatus est: quid (inquā) si vel ille vel iste per fidem Iesu Chri, per lauacrum regenerationis spūs sancti saluus factus, iteꝝ peccauerit? Nunquid & postea saluari vel ad salutem reuocari poterit? Poterit plane, si dignos pœnitentiæ fructus fecerit. Filioli mei (inqt Iohannes apostolus) hæc scribo vobis, vt nō peccetis. Sed & si q̄s peccauerit, aduocatū habemus apud patrē, Iesum Christū iustū, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Non pro nostris autem tantū, sed etiā p totius mūdi. Exēplū huius rei mysticū diuinus euangelista continuo subordinauit. Ait ēn: Et cū venisset Iesus in domū Petri, vidit socrum eius iacentē & febricitantē, & tetigit manū eius, & dimisit eam febris. Et surrexit, & ministrabat eis. ¶Quid ēn domus Petri, hoīs vtiq̄ fidelis & fidei ardentis, nisi ecclesia est dei viuentis? Ergo socrus Petri febricitans, anima est habens q̄dem fidē Chrīanam, sed alicuius peccati, seu vitij passione cum periculo vitæ laborans. Lucas euangelista hoc etiam memorat, q̄ rogauerunt illum pro ea. Igit̄ socrus Petri, cuius in domū dñs Iesus venerat, anima est, vt iam diximus, Chrīana vel fidei domestica, quæ cū vitijs & peccatis febricitare cœperit, & pene spūm vitæ amiserit, rogāt fideles pro ea, & orando ab oībus confirmat charitas in ea. Præterea & hoc Lucas meminit, q̄a stans super illam imperauit febri, & dimisit illam. Matthæus, dicit q̄a tetigit manū eius, & dimisit eā febris. Lucas autem, vt iam dictū est, stans (inqt) super illam, imperauit febri, & dimisit illam. Vterq̄ surgentis hoc exprimit opus, q̄a surrexit continuo, & ministrabat eis, videlicet dño & discipulis eius. ¶Hinc breuiter dicendū, q̄a super febricitantem stare est, eiusmodi animam respectu timoris sui valde terribiliter cōcutere, iudiciiq̄ futuri memoria conturbare, ita vt dicat: Conturbata sunt omnia ossa mea, & anima mea turbata est valde. Non ēn sicut ante nouiam veritatis lactat anima dulcibus gr̄æ mammillis, vt creatorē suū cognoscat: non (inquam) ita, cum post veritatis agnitionē & susceptam fidem aliq̄d criminale peccauerit, rursus tam facile prona indulgentia sese illi Iesus impendit, sed quasi desuper stantis terret animaduersione iudicis, verbi gratia dicentis: Qui peccauerit mihi, delebo eū de libro meo quē scripsi. ¶Porro iacētis manū tāgere, est confortare & adiuuare volentē violentiæ peccati resistere. Quo ēn alio modo quispiā liberaret de corpore mortis huius? Deniq̄ cū vult, potest homo iacere & febricitare, vel qualemcūq̄ passionē corpori suo adducere: sed vt de lecto surgat, eademq̄ passione careat, non in sua volūtate, sed potius in medici positū est curatione. Similiter cū vult, potest sine lege viuere, i. sine timore dei mala securitate in peccatis iacere, sed vt surgat, & animę sanitatē recipiat, non in virtute sua, sed in sola positū est gr̄a liberatoris. Etiā si velle adiaceat, non inuenit bonū perficere, postq̄ malo volens tradidit se. ¶Hinc est illud Apostoli, sub persona taliū suspirantis. Condelector legi dei, secundū interiorē hoīem. Video aūt aliā legē in mēbris meis repugnātē legi mētis meæ, & captiuū me ducētē in lege peccati, quæ est in mēbris meis. Infelix ego homo, q̄s me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Iesum Chrīm. Igit̄ secundū mysteriū, sęueritatis q̄dem est, q̄d vt Lucas scribit, stetit super illam: adiuuantis aūt siue liberantis gr̄æ, quod (sicut ait hic Matthęus) tetigit manū eius. Porro, & apud illū & apud istū, sicut in cæteris, ita & in isto facto manet potestatē habens vitæ & mortis, siue vitæ & sanitatis, tantūmodo stetit & imperauit, stetit, & tetigit, & febris fugit. ¶Interea, & hoc dicendū tibi, quicunq̄ es vel esse cupis prudens auditor euangelij, ne ordinē requiras factoꝝ in oībus quæ ab euangelistis conscripta sunt. Non ēn ordini intendunt reꝝ gestaꝝ, siue tēporibus describendis, q̄bus res gestæ sunt: sed prouisum singuli sequunt cœleste mysteriū, vtpote animalia spūalia, quæ ante & retro oculis plena sunt. Nunq̄d ēn ordo factoꝝ apud hunc & apud Lucā tam diuersus esset, sicut perpēdere potes, nisi causa mystica subesset? Imo sicut periti artifices, sicut optimi aurifices, dum q̄sq̄ illoꝝ vas quodcunq̄ pretiosum, siue decorā regio capiti fabricare cupit coronā, appositis sibi gēmis, non curat attendere de singulis, quo tpe vel quali pretio cōparatæ fuerint, sed hoc solū intendit, qualiter auro superordinatæ, varietate sua melius placere possint intuentiū oculis. Ita isti fidissimi fabricatores euangelicæ veritatis, non tantū attendere debuerunt, q̄bus tēporibus vel quo tēpoꝝ ordine miracula gesta fuerint, quantum eorundē miraculoꝝ qualitates, quæ sumpta de innumerabilibus gestis, & subordinata competentibus locis, sufficere possent ad splendorem veritatis, ferendumq̄ suffragium gloriæ & honori huius filij hois, quod sicut verus homo, ita & verus deus sit.

¶Hinc

Roma.2. Quęstio de relapsis in pēm post baptismū Titū.3

Responsio 1.Iohā.2

Mysteriū in febricitante socru Petri & in ei⁹ curatione Lucę.4.

Quid ēstare super febricitantē. Psalm.6

Exod.32
Roma.7.7

Nōta ordo q̄ mysteriū Iesus Chrī ab euāgelista obseruat Ezech.10 Apoca.4

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal. 20

¶Hinc est illud in Psalmo: Quẽ prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite eius coronã de lapide pretioso. Quid em̃ est corona de lapide pretioso in capite, nisi scriptura hæc testimonioꝝ eius opifex divinis illustrata miraculis, in initio prædicationis euangelicæ? Non igit magnopere requiras in gestis ordinẽ tempoꝝ, vbi lõge pulchrioꝝ fulget ordo mysterioꝝ, de quo iam dictũ est, & adhuc dicendũ. ¶Dictũ quippe est, qa futuꝝ erat, vt de populo Iudaico prius à lepra sua pars aliquantula, & deinde gentilis populus à phanatico errore suo curaret: ac deinceps quisq; iam fidelis, iam Chr̃ianus peccatis actualibus itez oppressus, gratia miserentis dei liberaret. Secundũ similitudines istoꝝ, videlicet leprosi mundati, & pueri Centurionis à dæmonio liberati, & socrus Simonis quam febricitantem, idem dñs potenti imperio sanauit. Nonne & hoc futuꝝ erat

1. Iohã. 2

de hæreticis, quod factum est? sicut Iohannes apostolus dixit: Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Sequit ergo: ¶Vespere autẽ facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes, eiciebat verbo spũs, & oẽs male habentes, curauit. ¶Hoc ipsum Lucas scribens: Exibant autẽ (inqt) dæmonia à multis clamantia & dicentia, qa tu es filius dei. Et increpãs, nõ sinebat ea loqui, qa sciebant ipm esse Christũ. In præsenti facto manifestũ magnumq; & euidẽs erat diuinitatis siue diuinæ fortisudinis experimentũ, qa sicut cætera, sic & istud in potestate faciebat, & hoc ad testimoniũ pertinet veritatis, vt veraciter posset dicere: Opera quæ dedit mihi pater, vt perficiam ea, ipsa testimoniũ perhibent de me. Porro, iuxta mysteriũ iam præscriptum, spũs vel dæmonia, quæ verbo eiciebat, & quæ exibant à multis, clamantia & dicentia, qa tu es filius dei: Ipse aũt increpans non sinebat ea loqui, hẽ retici sunt, vel fuerunt hoies ficti, simulatores & callidi, qualiũ primus in Actibus Apostoloꝝ Simon extitit, q & ipse credidit, sed fides vel confessio eius, & similiũ clamantiũ, tu es filius dei, similis est confessioni dæmonioꝝ, quæ non sinebat loqui filius dei, qa non est speciosa fides vel confessio in ore, si dilectio non sit in corde. Quid autem est, quod cum dixisset euangelista, & oẽs male habentes curauit, statim subiunxit: Vt adimpleret quod dictũ per Esaiam propheram, dicentẽ, ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes portauit. ¶Deniq; vbi hoc per Esaiã dictũ est, de passione eius sermo propheticus erat, sicut manifeste docent sequentia hæc, Et nos putauimus eũ quasi leprosum, & percussum à deo & humiliatũ. Ipse aũt vulneratus est propter iniqtates nostras, attritus est propter scelera nostra. Disciplina pacis nostræ super eũ, & liuore eius sanati sumus &c. ¶Et reuera hoc fuit illi infirmitates nostras accipere, & ægrotationes portare, s. vulnerari propter iniqtates nostras, & atteri propter scelera nostra, flagellis cædi vsq; ad liuorẽ sanctissimi corporis sui, & in similitudinẽ ouis siue agni ad occisionẽ duci, & in ipsa occisione cũ sceleratis reputari: quæ oĩa illo prophetiæ loco conscripta sunt, de quo capm hoc euangelista sumpsit. Quid ergo est talis capituli præsens cõmemoratio, nisi pia & prudens tanti medici vel propositi eius consideratio? Nam quia propositum eius hoc erat, vt peccata nostra portaret, quæ vere infirmitates, vere sunt animarum nostrarum ægrotationes, valde piũ atq; pulcherrimũ fuit cordi huius euangelistæ, considerare, scriptoq; suo nobis innuere, qa suũ opus, quod est ægrotationes (vt iam dictũ est) animaꝝ portare siue sanare, ab ægrotationibus corpoꝝ cœpit operari: vt prius ab illis, dum visibiliter curaret, medicus verus innotesceret, & tunc demũ ad curandas ægrotationes animaꝝ perueniret.

Luce. 4. Dæmonia q̃ increpabat Iesus, hereticos p figurabant

Iohã. 5

Acto. 8.

Esa. 53

Chr̃s ægrotationes nostras portauit

Iohan. 2

Nam fecit qdẽ initiũ signoꝝ corã discipulis suis, conuertendo aquas in vinũ, sed hoc fuit publicũ prædicationis suæ officiũ, cum necdũ Iohannes suũ impleuisset cursum. Postquã Iohannes traditus est, tunc siue exinde ipse & prædicare regnũ dei, & miracula facere cœpit hmõi. s. curare corpoꝝ infirmitates, & perinde (sicut iam dictũ est) ad curationẽ animaꝝ peruenire. Et de potestate qdem huius filij hoĩs, potestate diuina huius dei & hoĩs, & ea quæ iam dicta, & ea quæ adhuc sunt dicenda, magna & mystica experimẽta siue testimonia sunt. ¶Sed qd sibi vult hæc interpositio, quam rebus gestis euangelista taliter interposuit. ¶Videns autẽ (inqt Iesus) turbas multas circũ se, iussit ire trans fretũ. Et accedens vnus scriba, ait illi: Magister, sequar te quocunq; ieris. Et dicit ei Iesus: Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos: Filius autẽ hoĩs non habet vbi caput suum reclinet. Alius aũt de discipulis suis, ait illi: Dñe, permitte me primũ ire, & sepelire patrẽ meum. Iesus aũt ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos. ¶Quid (inquã) hoc sibi vult, quod hæc dicta filij hoĩs ad duos hoĩes, tam diuersa, rebus gestis, i, mirabilibus eius interposuit? Nam hactenus potestatem eius euidenter demonstrauerat, q̃m odo cum potestate dixisset ad leprosum, volo, mundare, quomodo dixisset Centurioni, vade, & sicut credidisti, fiat tibi, quomodo tactum siue imperium eius fugisset febris, qũo spiritus verbi eiecisset, & oẽs male habentes curauisset, inter quos exeuntia dæmonia, sicut Lucas meminit, increpans, non sinebat ea loqui, & continuo dicturus est, qũo surgẽs imperauit vẽtis & mari, vt fieret trãquillitas, & obedierũt ei. Quid ergo dicemus? Plane si in his re-

bis rebus gestis, rerum in ecclesia gerendaꝝ processum, qualem exponere cœpimus, diuinum euangelistam attendisse præsentis, causam habes in promptu, cur hæc ad duos homines dicta tam diuersa præterire, vel tali loco inserere voluerit. ¶Futurum quippe erat vt curata animarum lepra in Iudæis, sedata in Gentibus dæmoniaca vexatione phanatici erroris, dum rursus in domo Petri, quæ est ecclesia, curatur vitiorum febris, & de ecclesia eliminant hæretici, spiritum malum habentes, & idcirco indigni loqui, de filio dei. Futurum (inquam) & hoc erat, vt multi arriperent, aut suscipere viderent propositum perfectionis. Alij per improuidam præsumptionem, alij per timoratam deuotionem. Nimirum eorum qui per præsumptionem accessuri erãt, exemplum est ille qui dixit, magister sequar te quocunq; ieris: eorum autem qui cum timore vocati siue admoniti accedunt, ille qui ait: Dñe, p̃mitte me primũ ire, & sepelire patrẽ meum. Quantos putas in ecclesia fuisse vel esse, qui secundum horum vtrorumq; exempla tam diuersa diuersos exitus habuerunt, vel habent professionis suæ? ¶Digne igit & hoc euangelista non prætereundum existimauit, vt deinde futuras in ecclesia seditiones prospiciens, siue ex falsis fratribus, siue ex manifestis aduersarijs persequentibus, subiungeret, dicens: Et ascendente eo in nauicula, secuti sunt eum discipuli eius, & ecce motus magnus factus est in mari &c. Nunc eadẽ dicta pspiciamus: Videns (inqt) turbas multas circum se iussit ire trans fretũ. Sicut tũc turbas multas circum se videbat, ita & multitudines gentiũ oculis suæ diuinitatis, cui oĩa præsentia sunt, creduras in se fore prænidebat. ¶Item, quod venerabiliter aspiciendũ est, sicut plerisq; credentium in se dicturus erat per spũm sanctum, diffusum in cordibus ipsorum, per inspirationem sancti desiderij, in quo est fastidium præsentium, & appetitus cœlestrium siue futuroꝝ: sicut (inquam) dicturus & ineffabili dictione sua facturus erat vt transirent vel relinquerent seculum, tumultumq; effugerent curaꝝ secularium (vt faciunt nunc hi qui cœnobialem siue solitariam vitam eligunt) ita tunc iussit ire trans frerum. Non dictum est iussit turbis multis, quæ circum se erant, neq; dictum est, iussit discipulis suis qui tunc admodũ pauci erant, sed dictum est ab euangelista indifinite, iussit ire trans fretum. Cur hoc? nisi quia iussio hæc iuxta sensum hunc mysticum non tam præceptum est, q̃ consilium? Sicut enim quodam loco dicentibus discipulis eius, si ita causa est hominis cum vxore, non expedit nubere, respondens ait, non omnes capiunt verbum istud, ac deinceps, qui potest (inqt) capere, capiat: ita de omni freto curaꝝ secularium, qbus licito quidem fideles implicari possunt, sed cum illis perfecti esse non possunt, prudenter aut discrete sentiendũ est, quod sic quosdam iusserit vel iubeat ire trans fretum, vt non tamen omnibus imponat necessitatẽ omnino relinquendi coniugiũ, curamq; omnium rerũ familiarium. Et taliter qdem transfretare, Christũ sequi est. ¶Sed attende diligenter, qd vel qũo fortis ille scriba dixerit: Magister (inqt) sequar te quocunq; ieris. Primum ipsa appellatio insuauis est, cũ dicit, magister, & non dicit, dñe insuauis (inquam) & sine dilectione. Nam si rite recolis, eoꝝ appellatio, q cũ dilectione appellauerunt, talis erat vt diceret, dñe. Exempli gratia: Vt appellatio Petri dicentis dñe, si tu es, iube me venire ad te. Talis appellatio magister siue Rabbi pharisaica extitit, qbus delectabile erat sibi salutare, & sic salutari, vocare & vocari ab hoĩbus Rabbi. Iudas impius sic appellare potuit, vt cæteris singillatim dicentibus, nunqd ego sum dñe, ille (vt erat cordis amari & perfidi) dicere, nunqd ego sum Rabbi? Et qdem bonum & suaue est vtrunq; dicere simul, magister & dñe, vnde & dicit ipse, vos vocatis me magister & dñe, & bene dicitis, sum etenim, sed solum hoc dicere magister siue Rabbi, & non dicere, dñe, cordis est longinqui, i, longe remoti à familiaritate dilectionis. ¶Deinde quantæ est præsumptionis dicere vel dixisse magistro & dño huic, sequar te quocunq; ieris? Quis em̃ vnq̃ fuit q sequeret eum quocũq; iuit, vel cui diceret ipse ore suo, sequere me quocũq; iero? Sed non mirũ, scriba em̃ fuit cuius ordinis hoĩes de iustitia sua valde fuere præsumptuosi, & gloriabundi: vnde & ab ipso dño sæpe grauiter notati sunt. Exempli gratia, cum dicit: Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi, omnia vero opera sua faciunt, vt videant ab hoĩbus, & his similia. Quo ergo illi respondat? Nimirũ vt debuit: Vulpes (inqt) foueas habẽt, & volucres cœli nidos, filius aũt hoĩs non habet vbi caput suum reclinet. ¶Quãm dissimilis responsio hæc responsioni illi, qua postea Petro respondit, nimis adhuc forti, & confidenti plus q̃ oportuit. Nam q dixerat, dñe, tecum paratus sum, & in carcerẽ, & in mortẽ ire: at cm̃ quare non possum te modo sequi, animam meam pro te ponam? respondit illi: Animam tuam pro me ponis? Amen amen dico tibi, non cantabit gallus, donec me ter neges. Vere responsio dissimilis, qa fuit illa corripientis, ista autem est omnino reprobantis. Et rectẽ debuit esse dissimilis, quia confidentia Petri, de radice dilectionis: huius autem præsumptio de superbiæ & radice nequitiæ prodijt. ¶Plane poterat dicere sicut vulpes occulte cubant in foueis, & sicut volucres cœli suauiter sibi sedent in nidulis, ita maligni spiritus

propter

Quita ęgrotatio in magnalicis.

Votũ monasticũ cõsiliũ ẽ, nõ pcepti qa nõ oĩbus imponitur.

Matth. 19

Triplex appellatio, domine, mgr̃ seu Rabbi, mgr̃ & dñe

Matth. 14
Matth. 23
Matth. 26
Iohan. 13

Matth. 23

Nimia pſũptio huius scribæ

Diſſimilis rñsio ad Petrũ & ad scribã

Matth. 26
Iohan. 13

Vulpes & volucres cę

Universidad de Deusto
Biblioteca

ñ, maligni sunt spūs

propter malitiam vulpeculæ, propter elationē, volucres cœli iure nominandi, cuncta occupauerūt diuersoria pectoris tui, & idcirco falsum loqueris, dicēdo, sequar te quocūq; ieris. In quo dicto & dolus est & superbia simul, dum & me fallere, & ambitione nimia episcopis sanctus videri: sed sanctæ discretionis, & tēperantiæ magister venerabilis, malignorū spirituū nomen tacuit, & rem nihilominus eandē satis edixit, Quanti hodieq; sunt, propter quos hoīe meminisse oportuit, quoīe in cordibus, cū in ore sanctā conuersationem profiteant, maligni spūs ita cubant, sicut vulpes in foueis, sicut volucres in nidulis, & locus in eis non est vbi filius hoīs caput suū reclinet? Simplices non ita magister iste & dñs repellit, imo & quasi vim faciens, ad se trahit. Sequit ēm: ¶Alius aūt de discipulis ait illi:

Deut. 33

Domine, permitte me primū ire & sepelire patrē meum. Iesus autē ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos. In Deuteronomio Moyses dicit, benedicens Leui, Qui dixit patri suo & matri suæ, nescio vos: & fratribus suis, ignoro vos, & nescierunt filios suos, hi custodierunt eloquiū tuū, & pactū tuū seruauerunt, iudicia tua o Iacob & legē tuā o Israel. Hoc de perfectione dixit. Præmiserat ēm: Perfectio tua & doctrina tua viro sancto tuo, quem probasti in perfectione, & iudicasti ad aquas contradictionis.

Apostoī Iacobi & Iohannis perfectio

¶Ergo iste q dixit: Domine, permitte me primū ire, & sepelire patrē meū, aliqd minus a perfectione habebat, q non dixerat patri suo, nescio te, præsertim tali pri, propter quē dicerer ei dñs cum suæ charitatis imperio, dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Nec vtiq; talis erat pater huius, qualis extitit Iacobi & Iohannis pater Zebedæus, alioqn non diceret mortuus à mortuis sepeliendus. Attamē illi, s. Iacobus & Iohannes, vocanti dño vt sequerent eum, non dixerunt: domine, permitte nos primū ire, & sepelire patrem nostrū. Non igit̄ eiusdē perfectionis iste iam erat, cuius illi fuerunt in ipsa vocatione sua, qualem in Deuteronomio Moyses (vt iam dictum est) collaudat. Sed quid? Nimiæ talē & taliū exemplū fuerit, quales hodieq; nonnullos sumus experti, q cum desiderent, perfecta conuersatione Chīm dñm sequi, retrahunt per affectum carnis, per affectū patris & matris, vel cuiuscunq; propinquitatis, cuius dilectioni tunc demū sancta scriptura vel dei charitas contradicit, si propinqui illi deo mortui sint, id est, si aduersent viæ dñi. Aduenientis igit̄ est gratiæ, quod verbum incarnatum dicit infirmo, sequere me, & dimitte mortuos tuos sepelire mortuos suos. Proinde secundū hoc exemplū rectē dicas illi, cuius desiderium conuersionis cognoscis retardari per affectum carnis. Verbi gratia: Per affectū patris secundū carnem viuentis, & idcirco mortui. Relinque mortuos sepelire mortuos suos, tu aūt vade, & annuntia regnū dei. Quod si & patrē innoxium, qualis iam dictus erat Zebedæus, relinquat alīs sepeliendū, vt sequat Christū, tunc multo magis cum apostolis facit, s. cum Iacobo & Iohanne, q patrem Zebedæum reliquerunt. ¶Et ascendente eo in nauiculā, secuti sunt eū discipuli eius, & ecce motus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiret fluctibus. Ipse vero dormiebat. Et accesserunt, & suscitauerunt eū, dicentes: Dñe, salua nos, perimus. Et dicit eis: Quid timidi estis modicæ fidei? Tunc surgēs imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna. ¶Vt cætera, sic & istud in potestate fecit hic filius hoīs, vnde & continuo: ¶Admirantes dixerunt: Qualis est hic? q a venti & mare obediunt ei. ¶In hoc genere virtutū Moyses claruit. s. vtendo elementoīe officijs contra Pharaonē in terra Aegypti, de hoc iam supra dictū est, q a signa quæ fecit, eiusmodi erant, vt ea quæ maxime operatus est hic filius hoīs, qui, sicut prædictū fuerat per Esaiam, & hic Euangelista meminit, infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portauit, circa substantiam hoīs suaīe beneficia virtutum maxime impendit, incipiēs à curatione corporīe, vt deinde pueniret ad curationē animarū. ¶Nunqd vero non & ista parte virtutis. s. in imperando elementis, & Moyse & omnibus virtutum operatoribus maior est hic? Vere incomparabiliter maior, q a nullus eoīe quicquam imperando fecit, nec ipse Moyses imperio vsus est, sed de plenitudine alterius accepit. s. dei vel verbi eius. ēm Moyses imperauit, sed ab hoc imperatum est illi dicendo, extende manū tuam super aquas Aegypti, & vertant in sanguinem, extende manū tuam super fluuios, & educ ranas super terram Aegypti, & post multa his similia tandem, inq: Eleua virgā tuā, & extende manum super mare, & diuide illud, vt egrediant filij Israel in medio mari per siccū, & rursum extende (ait) manū tuam super mare, vt reuertant aq̄ ad Aegyptios, super currus & equites eoīe. Cuncta hæc alterius imperio fecit. s. dei, suo autem imperio nihil. Homo enim, & non deus erat. Hic solus suo imperio imperauit ventis & mari, deus ēm erat, & obedierunt ei. ¶Porro, vt de mysteriis cœptum tenorem sequamur, pulchre diuinus euangelista miraculum hoc tali ordine scripsit, q a videlicet post illa, quæ hactenus dicta sunt, futurīe & hoc erat in ecclesia, vt manifestæ persecutionis violentia p magnos principes in gentibus, quasi per magnos ventoīe motus in mari tempestas excitata, detonaret, ipamq; ecclesiæ nauiculā, quasi dormiente Iesu, pene vsq; ad periculum vitæ & salutis vehementer vexaret. Quid cū est dormire Iesum in nauicula? nisi subtrahi auxiliū gratiæ adiuuantis ab ecclesia? Hoc aūt cum fit, ideo vtiq; fit, vt & qui probati sunt, manifesti fiant: & qui per prosperitatē falli poterant, per aduersitatē instruantur: & qui in peccatis erant, purgentur: & multi martyres coronentur. Igitur toties dñs Iesus in nauicula quasi dormit, aut dormiunt, motusq; magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur fluctibus, q̄ties tardante illo per ordinatissimā dispositionē, & necessaria ad tēpus subtrahente præsidia, diabolus ventoīe huius seculi agitator inquietus (qualis vtiq; ventus Nero fuit, aut funestus Decius, vel certe Diocletianus siue Maximinus) persecutiones excitauit, & in mortes siue oppressiones sanctoīe, mare, id est, multitudines gentium per ipsoīe leges & edicta cōmouit. Heu, quoties motu huiusmodi facto nauicula operta est fluctibus? quoties persequētibus & occidētibus paganis crudelissimis, ecclesia sancta calamitatibus oppressa est innumerabilibus? ¶Tunc nimiæ accesserūt discipuli, & dormientē suscitauerūt Iesum, inuocātes eundē saluatorē. Exempli gratia, dicendo illud Dauid dicum: Exurge, quare obdormis dñe, exurge, & ne repellas in finem. Et rursum: Exurge domine adiuua nos & libera nos propter nomen tuū. Et alibi: Adiuua nos, ne forte dicāt in gentibus, vbi est deus eoīe. Debuit aūt semper & esse debet suscitatio ista suauis & dulcis, & non molesta, id est, cū fide sine desperatione, cū perseuerantia absq; impatientia. ¶Alioquin suscitantibus se ipse dicit: Quid timidi estis modicæ fidei? Ac si patenter dicat: Nonne scriptū est, quia non relinquet dñs virgam peccatorum super sortem iustorum, vt non extendant iusti ad iniquitatē manus suas, & quid est, non relinquet, nisi diu durare non permittet? Recordamini priorum & nouissimorum Aegyptiorum atq; Assyriorum siue Babyloniorū, Medorum atq; Persarum, cæterarumq; gentium Barbaroīe, regumq; hominum impiorum, qui cunq; virgam suam, id est, potentiam suam vel dominium extenderunt atq; eleuauerunt super sortem iustoīe, ad affligendos siue delendos illos, qui sorte, id est, gratuita electione misericordiæ ad vitā æternam p̄destinati sunt. Nunquid diu duraueruntq; Numquid nō hoc ipsum, q̄d ad tempus prævalere visi sunt, cooperatum est in bonum iustis & diligētibus deū? Quid ergo timidi estis? Num quia Nero Petrū crucifigit & Paulum gladio cædit? Nolite timere, nolite timidi esse, sed in patiētia vestra possidete animas vestras quia nō tandiu durabit virga hæc vt necessario extendant iusti, quasi auxilio destituti, ad iniquitatē manus suas: sed cito frangetur, & in ignē mittetur vt ardeat. ¶Tunc surgēs imperauit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna. Dñm Iesum surgere, ventisq; & mari imperare, est pœnitentiam suā exercere siue excitare, scilicet ad adiuuandū electos & ad vindicandū in reprobos, vt sæpe particulariter factū est, fiet aūt vniuersaliter & semel, cū in nouissimo iudicio surrexerit, sicut in psalmo dictū est: Terra tremuit & quieuit, cū exurgeret in iudicio deus. Præterito nanq; pro futuro tēpore vsus est, q̄d propheticis locutionibus familiare est, dicens: de cœlo auditū fecisti iudiciū, terra tremuit & quieuit, pro eo vt diceret, de cœlo veniens auditū facies iudiciū, subauditur dicendo, venite benedicti patris mei percipite regnū, & cætera: & tunc terra tremet & quiescet, id est, impij timebunt & sanctos persequi desinēt. ¶Tunc vtiq; contra vniuersos consurget, nunc autē interdū in partes exurgit, & stat terribilis, vt sanctoīe neces vindicet de aduersarijs & homicidis, vt verbi gratia, tunc exurrexerat & stabat, nimiæ cōminans Iudæis, iamq; facturus excidium gentis & loci. quādo Stephanus protomartyr intendens in cœlum dū staret in cōcilio, videns gloriā dei & Iesum stantē à dextris dei, ait: Ecce video cœlos apertos & filiū hominis stantē à dextris dei. Taliter & in alijs siue contra alios interdū surgē nisient trans fretū in regionē Gerasenorum, occurrerūt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, sæui nimis, ita vt nemo posset transire per viam illā: Et ecce clamauerunt dicentes: Quid nobis & tibi Iesu fili dei? Venisti huc ante tēpus torquere nos. Erat aūt non longe ab illis grex porcoīe multorum pascens. Dæmones autem rogabant eum dicētes: Si ejcis nos, mitte nos in gregē porcoīe. Et ait illis: Ite. At illi exeuntes, abierunt in porcos. Et ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare, & mortui sunt in aquis. ¶Quali vel quāta cum potestate gloriosus iste filius hoīs hactenus dæmonia ejecisset, sicut euangelista a paulo ante dixit, q a ejciebat spūs verbo: ab isto claret maxime experimento & litera quidē in manifesto est, manifeste signās, q a hic filius hominis deus verax est, cuius præsentiam tremunt & ferre se non posse farentur dæmonū legiones. & solo eius nutu torqueri atq; exire compulsi tot maligni spiritus, rogant, vt qm̄ exire coguntur, saltē in porcos intrare permittantur. ¶Veruntamen vnū est, quod non otiose quærit, videlicet quomodo placuerit huic tā miti tamq; mansueto, qui nullū ex semetipso iniuste lædi patietur, iuxta illud: Non cōtendet neq; clamabit, nec audiet foris in plateis vox eius: quomodo, in-

Differūt miracla Chri & Moysi.

Exod. 7. 8

Exo. 14.

Ecclīæ psecutiōes in maris tēpestate præfigurantur

1. Corin. 14.

Luc. 21.

Imperare ventis qd sit.

Psal. 45.

Matth. 28.

Iesus exurgens in iudicio.

Actō. 7.

Potestas Christi cōtra dæmones.

Quæstio

Esa. 42.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Matth 12 Responsio.

do,inquã,placuerit ei,vt porcos alienos daret vel mitteret ſpiritibus malignis,quatenus per præceps irent in mare & morerẽtur in aquis? Hoc quicunq; requirit,ſcire debet,homines regionis illius tales fuiſſe,qui nõ ſolum porcoꝝ ſuorum damna,verumetiam pœnas omnimodas deberẽt ſuſtinere. Nã ſi rite perpẽdas,ſicut dixit: Væ tibi Corozaim,væ tibi Bethſaida,qa ſi in Tyro & Sydone factæ fuiſſent virtutes,q̃ factæ ſunt in vobis,olim in cilicio & cinere pœnitentiã egiſſent: ſtatimq; ſubiunxit: Veruntamẽ dico vobis,Tyro & Sydoni remiſſius erit in die iudicij q̃ vobis. Sic & iſtis,videlicet Geraſenis,veraciter dicere potuit,Iſti etenim non ſolũ non crediderunt,cũ tantas virtutes vidiſſent,verumetiã rogauerunt eum,vt diſcederet à finibus eorum. Diſceſſit autẽ,& contigit eis,ſicut & cæteris regionibus *ſcuſi,ſecundum ſimilitudinẽ porcorum ipſorum,qui à dæmonibus agitati,per p̃ceps in mare abierunt & mortui ſunt. Huius expoſitio myſterij iã ab ipſo incipienda eſt exordio præſentis lectionis. ¶ Igitur venienti dño in regionem Geraſenorũ, occurrerunt duo habẽtes dæmonia de monumentis exeuntes,ſæui nimis: quia cũ veniſſent in huius vitæ incolatũ,ad debellandum principẽ huius mundi diabolum,duæ mortes generis humani,duce ipſo peccati & mortis principe,aduerſus eũ cucurrerunt. Quæ nã duæ illæ mortes ſunt? Videlicet vna mors corporꝝ,& vna mors animarũ: contra quas erat illi dimicandũ. Vnde & bene illi duo & ſæui nimis,& de monumẽtis exiſſe vel in monumentis habitaſſe dicuntur: quia videlicet & mors animarũ ſæua nimis eſt,& per mortẽ corporꝝ in monumentorꝝ habitationem deuenimus. Et illa quidem mors,quæ eſt animarũ,occurrẽs nihil contra eum p̃ualuit,quemadmodũ ipſe dicit: Venit em̃ princeps mundi huius & in me non habet quicquã. Porro illa mors,quæ eſt corporꝝ,ad tempus illi p̃ualere permiſſa eſt,vt ſuſcipiens vel admittẽs noſtrã ſimplam,euacuaret duplã. Quid aũt verius eo,quod ait,ſæui nimis,ita vt nemo poſſet tranſire per viam illã. Quis em̃ ex omni genere humano ſæuitiã mortis intactus euaſit? Omnes in Adam peccauerunt,ait Apoſtolus,& oẽs in Adã moriuntur. Vbi peccauit Adam,protinus & ipſe morte animæ mortuus eſt,& nos in ipſo mortui ſumus: & vbi dictũ eſt ei,qa puluis es & in puluerem reuerteris,& ipſe morti corporis,& cũ illo nos addicti ſumus. Vere igitur per viam illã nullus tranſire poterat,quia qui mortẽ non videret,& animã ſuã eueret de manu inferi, nullus erat. Sed venit iſte,in quo nihil iuris vlla mors habuit,& quia per vnã videlicet corporis mortẽ iniuria facta eſt illi,iure ſub illo mors vtraq; occubuit,nõ ſine magno tormẽto principis vtriuſq; mortis & ſatellitũ eius,quas cum illo foras miſit. Sicut enim deſcenſus eius ad inferos populo ſanctorꝝ deſiderabilis,ita legionibus dæmonũ grauis fuit & intolerabilis. Dicebãt ergo: Quid nobis & tibi Ieſu fili dei? Veniſti huc ante tempus torquere nos. Tempus illud,quo ſe torquẽdos eſſe nouerũt,vltimũ erit iudiciũ,quãdo princeps eorum cũ ipſis,& ipſi cũ principe ſuo,videntibus cunctis (vt in Iob ſcriptum eſt) præcipitabuntur in ignẽ æternum. ¶ Quomodo tandẽ impletum eſt in myſterio,quod ſignificabatur in miraculo,ſcilicet in eo,q̃ grex porcorum totus cum impetu per præceps in mare abierũt,& mortui ſunt in aquis? Ita animis,vt fieret quod ipſe filius hominis ſciens p̃locutus eſt. Cum,inquit,immundus ſpiritus exierit ab homine,& cætera vſq; tunc vadit & aſſumit ſeptem alios ſpũs ſecum nequiores ſe,& ingreſſi habitant ibi,& ſunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Per vnum quippe hominem eiuſmodi,Iudæos incredulos atq; blaſphemos vult intelligi,qui nõ tam Iudæi q̃ Chananæi,non tam vituli æſtimandi ſunt q̃ porci. Ipſi nanq; de bono opere ſaluatoris peiores effecti,& inde per inuidiam mortui,quod ille vnam in ſemetipſo & vtranq; in ſuis fidelibus mortem vicit,malignis ſunt ſpiritibus traditi,& per furorem ſuum facto impetu,ſemetipſos in mari præcipitauerunt. Nimirum ſeditiones excitando implacabiles,vt plurimi ſcriptores,& maxime Ioſephus refert,in Romanũ irruerunt imperium,& mira inſania,mirabili pertinacia victores omnium gentium in ſuas neces,in excidiũ loci & gentis excitauerũt. Quid fuit ita furere,niſi porcos à malignis ſpiritibus agitatos,per p̃ceps & cũ impetu abire in mare? Si ergo perpendas ſiue reſpicias quid olim in Aegypto ante acceptã legẽ fuerint,& quid nunc poſt aduentũ fecerint redemptoris aut receperint,recte dicas,quia nouiſſima horum peiora ſunt prioribus,& ita tam ſecundum animam quàm ſecundum corpus in omne miſeriarũ profundum præcipitati ſunt,vt porci illi quibus propter furias dæmonũ nec ſuus,quãuis brutus,ſubeſſe poterat ſenſus.

CAP. IX.

¶ Et aſcendens in nauiculã,tranſiretauit,& venit in ciuitatem ſuã. Et ecce offerebant ei paralyticum,iacentem in lecto. Et videns Ieſus fidem illorum,dixit paralytico: Confide fili,remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam de ſcribis dixerunt intra ſe: Hic blaſphemat. Et cum vidiſſet Ieſus cogitationes eorum,dixit: Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Quid eſt facilius dicere,remittuntur tibi peccata,aut dicere,ſurge & ambula? Vt ſciatis autem,quoniam filius hominis poteſtatem habet dimittẽdi peccata,tunc ait paralytico: Surge,tolle lectũ tuum,& vade in domũ tuam

Et re

Forte,ſtultis,

Iohã.14.

Roma.5 Genc.3.

Iob.14 Myſterium huius miraculi, cõtra Iudeos porcis ſimiles. Matth.12

Ioſe.debel lo Iud. per ſeptẽ libros

Et reſurrexit,& abiit in domum ſuam. Videntes autem turbæ,timuerunt,& glorificauerunt deum,qui dedit poteſtatem talem hominibus. ¶ Poteſtatem filij hominis,quã ad honorem & gloriam ipſius conſiderare & cognoſcere intẽdimus,ex mirabilibus eius factis & dictis ipſemet ore proprio hic enunciauit in re huiuſmodi,in qua potiſſimũ expediebat nobis potentem eſſe hunc dominũ,ſcilicet in remiſſionem peccatorum. Hoc eatenus non dixerat,q̃ poteſtatem haberet dimittendi peccata,ſapienti nimirum vſus prouidẽtia diſcretionis,quatenus non hoc ante diceret q̃ factis comprobaret: & ipſi ſpiritus,quos verbo eiiciebat,torti confiterentur,ipſum eſſe,de quo propheta prædixerat: Et tu Bethleem terra Iuda,nequaquam minima es in principibus Iuda,ex te em̃ exiet dux,qui regat populum meum Iſrael. Quæ enim illic in eodem propheta ſequuntur,eorꝝ ſumma eſt,ſaluum facere populum ſuum à peccatis eorum. Poſtquam ergo præcedentibus factis comprobatum fuit,quod ipſe eſſet & credi deberet eſſe ille dux Iſrael,dux Meſſias,id eſt,Chriſtus,tunc demũ paralyticum curaturus: confide,ait,fili,remittuntur tibi peccata tua,vt dum tam præſentia miracula,q̃ antiqua prophetarum oracula,ſermonem præſentis confirmant,minus offendantur,qui abſq; offenſione doceri non poſſunt,tardi ad credendum,imo & impatientes ad audiendum. Nam erant in hoc offendendi,& offendebãtur offenſione voluntaria,maxime ſcribæ & phariſæi,non veritatem quærentes,ſed veritati inuidentes. Nam protinus vbi dixit,confide fili,remittuntur tibi peccata tua,& ecce,inquit euangeliſta,quidam de ſcribis dixerunt intra ſe: Hic blaſphemat. Quis poteſt dimittere peccata,niſi ſolus deus? Vidit em̃ cogitationes eorꝝ,& dixit: Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Fortaſſis & hoc dixerunt intra ſe,ſed & de iſto reſpondit eis ſua ipſorum conſcientia,& de illo virtus operis manifeſta,ſequente effectu iuſſionem dicentis,ſurge & ambula. Et vtinq; conuicit incredulos,quod excuſationem non habeant de peccato ſuo. Quid aũt ad illam interrogationem reſpondendum erat,quid eſt facilius dicere,dimittuntur tibi peccata,aut dicere,ſurge & ambula: niſi facilius eſſe dicere,dimittuntur tibi peccata? Nam apud ipſum quidem filius hominis ita vnum ſicut alterum facile erat,ſed apud homines longe facilius eſt dicere,dimittuntur tibi peccata,q̃ ipſam peccatorum dimiſſionem comprobare teſtimonio virtutis qualis protinus eſt ſubſequuta. ¶ Secundum exemplum hoc fere quotidie fit in ciuitate domini,ſcilicet in eccleſia,quæ vtiq; eſt ciuitas domini,ciuitas regis magni,ad quam ipſe tranſiretauit & venit,poſtquã (vt dictum eſt ſupra) & mortis corporum noſtrorum ſeuitiam ſedauit,& mortis animarum noſtrarum ſæuum imperium ſoluit. Nam quoties facimus illud,quod Iacobus apoſtolus dicit: Infirmatur quis in vobis,inducat preſbyteros eccleſiæ & orent ſuper eum, vngentes eum oleo ſancto in nomine domini,& oratio fidei ſaluabit infirmũ: & ſi in peccatis ſit,remittentur ei. Quoties,inquam,hoc facimus,paralyticum ſiue vndecunq; infirmum domino offerimus,& ſicut videns fidem illorum,dixit,remittuntur tibi peccata,ita & nunc oratio fidei ſaluat infirmum: & ſi in peccatis eſt,dimittuntur ei. ¶ Præterea iuxta ſenſum altiorem paralyticus tunc à domino curatur,quando ſit,vt is qui nihil operabatur,iam nunc operetur,quemadmodum dicit Apoſtolus: Qui furabatur,iam non furetur: Magis autem laboret operando manibus ſuis quod bonum eſt,vt habeat vnde tribuat neceſſitatem patienti. Nam qui nihil operabatur,& aliena furabatur,nonne veram paralyſin habebat in manibus? Similiter qui ad bonum & vtilem ſermonem mutus erat,nonne veram in lingua paralyſim habebat? Igitur cum circa huiuſmodi ſic operatur dominus,ſiue per ſemetipſum tãtum,ſiue miniſtris ſuis cooperantibus: vt qui taliter paralyticus erat,iam nunc & bene laboret operando manibus ſuis,& omnis ſermo malus ex ore eius non procedat,vt ait continuo idem Apoſtolus,ſed ſi quis bonus eſt ad ædificationẽ fidei,vt det gratiam audientibus,merito turbæ glorificent dominum,qui dedit poteſtatem talem hominibus.

Myſterium huius curationis paralytici, in eccleſia.

Iaco.5

Epiſt. 4

FINIS LIBRI SEPTIMI.

RVPERTI ABBATIS

TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMI. LIB. VIII.

Sapientia dei, quæ aperuisti os muti, & linguas infantium feciſti
Sap.10 desertas: ego quondã mutus & infans, nunc aũt ore aperto & lin
gua pene diserta te magnificãs, tibiq; de auro tuo ac de gemmis
tuis quandã quasi regiam gloriæ & honoris facere adorsus coro
nam, semper quidẽ multum, nunc aũt maxime tua iuuari cupio
Duo opera autoris eodem tẽpore absoluenda. dispositione, atq; opitulatione. ¶ Non em̃ nunc ita, vt hactenus,
vni tantũ intentus sum operi, neq; debitor vnius tantum debiti,
sed circumuentus, quasi à duobus fœneratoribus magnis & aua
ris omittere non valeo quin ambobus satisfaciam, cupiens esse fi
delis. Alter eorũ est angelus, id est, pſul Agrippinẽsis ecclesiæ, cui
me, vt credo, tu per misericordissimam prouidentiam, in tempore persecutionis, tanquã
patri filium adoptiuum commisiſti: alter vero, paterfamilias domus tuæ, scilicet cœnobii
Sigebergẽsis, cui nequeo dicere quantũ debitor sim. Hic mihi primus suaserat hoc opus
ingredi, titulatũ de gloria & honore filij hominis: cũ ille alter, & maior amicus, vehemen
ter studij nostri bona opinione siue experimento delectatus, iussit atq; rogauit, & vtroq;
modo, scilicet iubendo atq; rogando compulit, quatenus in libros Regũ totum cor meũ
cum tua, domine, gratia conuerterem, & quantumcunq; possem, te adiuuante, magnum
& (vt sibi videbatur) vtile opus inciperem, & de tuo adiutorio ad perficiendum nunquã
desperarem. Quid ego inter istos animo pene diuiso facerem? Resultarem pertinaciter
patri & pontifici? At ille non solũ sic iubebat, verumetiam supplicabat aliquandiu recu
santi, vt si nõ paruissem, mihiꝑsi viderer pietati rebellis. Relinquerem hoc opus. q̃d iam
incœperam, rogatu (vt iam dictũ est) inferioris amici? At ille tanto circa istud angebatur
sancti desiderij ardore, vt videns necessitatem meã, quod non possem maiori & digniori
denegare, aspiciensq; hoc opus, quantũ hactenus scriptum fuerat, diceret hoc solum, do
leo super te, doleo super te, codicem aspiciens, quẽ egreferebat imperfectum remanere.
Igitur necessitate compulsus, dimidiũ cordis mei vni, & dimidiũ cordis mei præbui alte
Prouer. 23 ri, totum aũt, o sapientia, tibi præbere optaui, dicenti, præbe fili cor tuum mihi. Credens
quippe & sciens omnia possibilia credẽti, ecce ita me charitati impẽdi, vt vno eodẽq; tẽ
pore circumsedentes duo calamũ in mente mea tinguant notarij. Vnde fit, vt si quid bene
dictũ fuerit, tibi totum imputetur: si quid aũt minus bene sonuerit, necessitati digne, con
donetur. ¶ Et cum transiret inde Iesus, vidit hominẽ sedentem in thelonio, Matthæũ no
Quibus oculis vidit Iesus Matthæum. mine, & ait illi: Sequere me. Et surgẽs, secutus est eũ ⌋. Hoc ad gloriã & honorem filij ho
minis ꝑdicandum atq; audiendum est, quia hunc hominem vidit, & tam efficaciter vidit
vt veraciter conueniat huic dicere, tu deus q̃ vidisti me: Quomodo em̃ vel quibus oculis
vidit? Deniq; si de oculis humani capitis agitur, qbus vt homo erat oculatus, nunq̃d solũ
Matth.8. Zach.3 Apoca.1 Esa.11. hunc hominem vidit? Imo & illos talibus oculis vidit, qui paulo supra rogabant eum, vt
transiret à finibus eorũ, sed & illos qui crucifixerũt eum. Alij sunt oculi quibus istũ vidit,
oculi gratiarũ: qui iuxta Zachariã in vno lapide, & iuxta Apocalypsim Iohannis in capi
te vnius agni septẽ sunt: Oculi isti nominibus suis nulli sunt aut esse debent incogniti, q̃s
videlicet nomina sunt spũs sapientiæ & intellectus, cõsilij & fortitudinis, scientiæ & pie
tatis, & timoris dñi. Istis oculis hunc hominẽ vidit, & cum videret eũ exterioribus oculis
Qualis matthæus antea fuit. per istos interiores oculos recognouit, quod esset vnus illorũ, quos ante secula ꝑsciuit &
ꝑdestinauit. ¶ Itaq; videns eum, ait illi: Sequere me. Et surgens, secutus est eũ. Erat enim
ipse Matthæus, tanq̃ speculator prælucidũ, eatenus conspectui solis nequaquã appositum,
sed in tenebris reconditum, & sub recto latens curarũ nimis secularium, vtpote theloneа
Ezech.1 10 Apoc.4 rius, de nauibus negotiatorũs cũ clamore vel strepitu forensi, publicum exigens vecti
gal siue tributũ. Vbi ergo vidit eũ Iesus, vbi vidit eũ salus & sol verus resplenduit ex aspe
ctu eius, & quia vidit eũ talis filius hominis, reddidit imaginẽ eius, & formata est in ipso
facies hois. Aliũ q̃q; vidit, & ex visu eius formata est in eo facies vituli. Vidit & aliã, & eo
Prædestinatio diuina. Roma.2. vidẽte formata est in illo facies leonis. Vidit & aliũ, & vidẽdo formauit in eo faciẽ aquilæ
volantis. ¶ Ite visus admirabilis, illa est gratia, quã admirãs vas electionis Paulus, dicit:
Nam quos ꝑsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Quos aũt prædesti
nauit, hos & vocauit. Et q̃s vocauit, hos & iustificauit. Quos aũt iustificauit, hos & magni
ficauit. Et ante tẽpora quidẽ secularia præsciuit & prædestinauit, in tempore autẽ vocauit

vnum-

vnumquenq; in tẽpore suo, vt nunc istum vocauit, & sequere me ait. Qui q̃ hilariter vo
canti sese ꝑsentauerit, q̃ alacriter siue amabiliter pulsanti ianuas cordis sui aperuerit, illa Apoc.3
res deforis satis indicat, q̃ fecit ei conuiuiũ magnũ in domo sua. Ergo ꝑcipue in isto cla
rissimũ est illius dicti dominici experimentũ, si quis audierit vocẽ meã & aperuerit mihi
ianuam, introibo ad illũ & cœnabo cũ illo, & ipse mecũ. Introiuit em̃ in domum eius, &
cœnauit ipse primus cũ illo corporale conuiuiũ, & deinde Matthæus cũ eo cœnauit cœ
nam spiritualẽ. Hoc deniq; ꝑsens scriptura probat, scriptura euangelica, quia reuera cum
dño cœnauit, q̃ hãc primã noui testamenti scripturã tanq̃ vere saturatus nobis ructauit.
¶ Hoc sacramentũ pharisæi, neq; scientes, neq; scire volẽtes, discumbẽte dño cũ eo in dõ
mo, cũ multi quoq; publicani & peccatores discumberẽt cum dño Iesu & discipulis eius,
dicebãt. ⌊ Quare cũ publicanis & peccatoribus mãducat magister vester? ⌋ At ille sapien
ter ac minus terribiliter ora illorũ obstruxit, sapienter quidẽ dicẽdo. ⌊ Nõ est opus valen
tibus medico, sed male habẽtibus, euntes aũt discite quid sit, quia misericordiam volo &
nõ sacrificium. ⌋ Terribiliter aũt subiungendo. ⌊ Non enim veni vocare iustos, sed pecca Iusti hic di
tores. ⌋ Hoc deniq; dicto seu verbo terribiliter eos percussit, q̃ in se confidebant tanq̃ iu cuntur superbi, peccatores, qui sunt hũiles Philip.2
sti. Quos em̃ hic dicit iustos, nisi superbos? Et quos dicit peccatores, niſi humiles? Væ ra
libus iustis, q̃ suo iudicio iusti sunt, ar nõ dei: qui iusti volunt videri, cũ non sint. Ecõtra se
lices peccatores, qui suã iniustitiã recognoscunt, dei iustitiam esuriunt & sitiunt. Nam il
los salus vocare nõ venit, propter istos de cœlis descendit, & humiliauit semetipsum vsq;
ad mortẽ, mortẽ aũt crucis. ⌊ Tunc accesserunt ad eum discipuli Iohãnis dicentes: Qua
re nos & pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli aũt tui non ieiunant? Et ait illis Iesus:
Nunquid possunt filij sponsi ieiunare, q̃diu cum illis est sponsus? Venient autem dies cũ
auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabũt. ⌋ Grauissima hæc atq; sapientissima responsio
quãti sit ponderis, melius ex propheticæ scripturæ collatione valet agnosci, cũ apud Za Zacha.7
chariam dñs dicit: Cum ieiunaretis & plangeretis, in quinto & septimo per hos septua 4.Reg.vlt.
ginta annos, subauditur propter illud q̃d Nabuchodonosor ciuitate & templo succenso
igni, populũ in captiuitatẽ duxit, & propter illud q̃d Ismael filius Nathaniæ Godoliam, Hiere.41.
& cũ eo reliquias populi interfecit, nunquid ieiuniũ ieiunasti mihi? Et cætera vsq; ieiuni Zach. 8
um quarti, & ieiuniũ quinti, & ieiuniũ septimi, & ieiuniũ decimi erit domui Iuda in gau
dium & lætitiã & solennitates ꝑclaras, vsquequo venient populi, & habitabunt in ciuita
tibus multis: quod videlicet futurũ erat per aduentũ huius sponsi, de quo & subinde dictũ Ibidem.
est illic: In diebus illis, in quibus apprehendẽt decem homines ex omnibus linguis genti
um fimbriam viri Iudæi dicentes, ibimus vobiscũ, audiuimus enim quod deus vobiscum
est. Nã de fimbria viri Iudæi protinus hic in euangelio habes, q̃a mulier quæ fluxum san Matth.9
guinis patiebat duodecim annis, accessit retro, & tetigit fimbriã vestimenti eius. ¶ Sum Cur ieiuna
ma sermonis illius prophetici hæc est, debuisse ieiunare illos, apud q̃s reposita erat vel eẽ re debue
debebat spes & expectatio repromissionis, nõ tam propter tẽporaliũ, quæ acciderant, in rũ Iudæi.
commoda rerũ, & propter captiuitatẽ Babylonicam, quæ facta fuerat illis septuaginta an Zach.7
nis: quã propter peccata sua, & propter illã quæ contigit in Adam vniuersalẽ captiuitatẽ
generis humani. At illi q̃n soluta erat captiuitas Babylonica, & templum reædificabat,
dicebãt singuli: Nunquid mihi flendũ est in mẽse quinto, vel sanctificare me debeo sicut
feci iam multis annis? Videlicet quia templũ reædificabatur, iam nullã superesse causam Qui ieiuna
putabãt, cur ieiunarent. Merito ergo redarguebãtur à dicẽte, nunquid ieiunium ieiuna re dicitur
stis mihi? q̃a videlicet propter tẽporalia bona flent & ieiunãt, q̃a desunt, nõ dño ieiunãt. domino.
¶ Sed qui propterea ieiunant, quia ꝑsentem nõ habent sponsum, sicut illi nondum habe Prælente
bant, nos aũt habuimus quidem, sed iam non habemus, ipsi ieiuniũ dño ieiunant. ¶ Igitur sponsũ ieiu
quoniam causa ieiunij debuerat omnibus esse, desiderium & expectatio saluatoris, vt fuit nandũ non
Mosi & Heliæ & Danieli: ipse aũt nunc præsens aderat, postmodũ recessurus, dulce fuit erat.
& iucundũ sanctæ charitatis officium, saltem ad breue tempus, propter ꝑsentiam eius in
termitti ieiuniũ, quia tempus illud, tempus ꝑsentiæ eius, quasi tempus erat nuptiarũ. Ait
ergo: Nunquid possunt filij sponsi lugere q̃diu cũ illis est sponsus? Venient autẽ dies cum
auferet ab eis sponsus, & tunc ieiunabũt. Ac si dicat: Vos qui filij sponsi non estis nec esse
vultis, sed nec filij illorũ dici meremini, q̃ ieiunauerũt præ desiderio aduentus sponsi, imo
illorũ, quibus deus veraciter dicit, nunquid ieiunium ieiunastis mihi? ieiunatis em̃ & vos
sicut illi, pro eo q̃ aliquãdo de rebus transitorijs aliquid aduersi contigit vos, inquam, ie
iunare quantũ vultis, nã isti ieiunare nõ possunt præ gaudio sponsi ꝑsentis. Venient autẽ
dies cũ auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. ⌊ Nemo aũt immittit commissurã
panni rudis in vestimentũ vetus. Tollit em̃ plenitudinem eius à vestimento eius, & peior
scissura fit. ⌋ Plane ieiunabũt in illis proxime venturis diebus, cũ ablatus fuerit ab eis spon
sus, cũ passus, mortuus & sepultus resurrexerit & in cœlũ ascenderit, iã non vltra cũ eis in

Universidad de Deusto
Biblioteca

mundo hoc corporaliter cõuersatus. Nunqd vero, vt vos ieiunatis, ita ieiunabũt & isti? Non vtiq; nã hoc tale esset, ac si quis immittat commissurã panni rudis in vestimẽtum vetus. Denicq; ieiunia vestra, ieiunia sunt veteris hominis: homines aũt isti, cum sint filij nuptiarũ cœlestiũ, sunt homines noui. ¶Si ergo ieiunarẽt propter causas eiusmodi, propter quas & vos ieiunatis, scilicet qa Moses rabulas priores scriptas digito dei proiecit de manu, & cõfregit eas ad radices montis: vel qa reuersis exploratoribus, quos miserat Moses explorare terrã, & detrahentibus terræ, cũ omnis multitudo versaretur in seditionẽ, iratus deus iurauit qp non intrarent terrã illam, donec consumeretur generatio illa quadraginta annis, iuxta numerũ dierũ quadraginta, quibus considerauerant terram, vel qa Nabuchodonosor rex Babylonis, siue Nabuzardan princeps exercitus eius, capta ciuitate, succendit domũ dñi, & transtulit populũ in Babylonẽ: vel quia deinde venit Ismael filius Nathaniæ & percussit Godoliam, quẽ præfecerat rex Babylonis terræ, & Iudæos q erant cũ eo: consurgens aũt omnis populus reliquiarum, timẽs Chaldæos, fugit in Aegyptũ. Si, inquam, ieiunarẽt propter causas eiusmodi, hoc esset nouos homines fiere nentes veteris hominis: qd omnino nõ congruit his, quibus datũ est nosse mysterium regni dei. Nã sicut commissura panni rudis, vbi immissa fuerit in vestimentũ vetus, tollit plenitudinẽ eius, & peior scissura fit: ita quilibet homo particeps factus sanctæ huius nouitatis, si eiusmodi pharisaicis traditionibus sese inseruerit, deterior quouis vetere hoie fit, ita vt, neq; vetus, neq; nouus sit, & neutrũ habeat, cum vtrunq; in se vno permiscere voluerit. ¶Quare aũt hoc ipsum qd intendit, quod intelligi vult in verbis istis, nemo aũt immittit commissurã panni rudis in vestimentũ vetus, tollit em plenitudinẽ eius à vestimento & peior scissura fit, nõ manifeste dixit? Quare illis sensum tam bonũ, tam verum abscondit, clausit & signauit? Nimirũ quia expediebat illis, nõ expediebat ipsis mysteriis regni dei, vt diuulgarentur vel cõmitterentur eis. ⌊Neq; em, ait, mittunt vinum nouũ in vtres veteres. Alioquin rumpuntur vtres, & vinũ effunditur, & vtres pereunt. Sed vinũ nouum in vtres nouos mittunt, & ambo conseruantur. ⌋Secundũ istam similitudinẽ damnosum fuisset, docere illos verbis manifestis, quã ob rem tunc nõ ieiunarent discipuli eius, essent aũt postea ieiunaturi. Pharisæi enim cum his erant qui interrogauerant. Et sicut vtres veteres misso intus vino nouo rumpuntur, & vinũ cum vtribus peritsita illi, si manifeste diceret ipse, audientibus eis, quippiã eiusmodi, amplius p inuidia rumperent, & sermo inutilis esset taliter effusus: psertim cũ sapientia dicat, ne effundas sermonẽ, vbi non est auditus. Propterea & alius euangelista dicit: Ipse aũt Iesus non credebat semetipsum eis, eo qp ipse nosset omnes, & quia opus ei nõ erat, vt quis testimonium perhiberet de homine. Ipse em sciebat quid esset in homine. ¶Bene igitur cũ dicere posset, ieiunandũ erat vsque ad me, & cũ recessero, ieiunandũ erit post me, secũdum veritatem scripturæ propheticæ, cuius iam supra mentio facta est, maluit sermonẽ suũ sic temperare, vt & futuris innotescens res, eos secũ seruaret, & psentes, qui tunc erãt, per inuidiam nõ rumperet. Quid de eo, quod subiunxit protinus, sed vinũ nouũ in vtres nouos mittunt & ambo conseruantur? Nunqd non vel ipsi filij sponsi, super qbus non ieiunantibus quæstio hæc mota erat, iã vtres noui erant? Non iã omnino noui, sed capaces erant sanctæ nouitatis. Propterea quodã loco dicebat & ipsis: Adhuc multa habeo vobis dicere, sed nõ potestis portare modo. Quãdo sunt omnino innouati? quãdo acceperunt spiritũ sanctũ post resurrectionem eius, cuius gratia nouos homines efficit, tunc vinũ nouũ missum est in vtres nouos, & ambo cõseruata sunt, id est, reuelata sunt illis omnia mysteria scripturarũ, & gustauerũt amorem sponsi dulcedinem qq cœlestiũ nuptiarũ, & hoc vino inebriati salui facti sunt, & vinũ bene conseruatum fideliter qbus iussum est refuderunt. ⌊Hæc illo loquẽte, ecce princeps vnus accessit, & adorauit eũ dicens: Filia mea modo defuncta est, sed veni, impone manũ tuã super eã, & viuet. Et surgens Iesus, sequebatur eum & discipuli eius. Et ecce mulier, quæ sanguinis fluxũ patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti eius. Dicebat em intra se: Si tetigero tantũ vestimentũ eius, salua ero. ⌋Nequeo satis admirari pulchritudinẽ gloriæ & honoris in facie filij huius hois, in mirabilibus eius gestis, secundũ dispositionẽ quã hic diuinus euangelista disposuit. ¶Quid enim sibi vult, qd dum interrogatus de ieiunio respondit, & nõ ieiunantes excusat filios sponsi, res gesta protinus subsequit, huiusmodi de muliere, quæ talẽ ob causam tanta cũ fide fimbriam vestimẽti eius tetigit? Quid, inquã, sibi hoc vult, nisi vt insinuet factis, qd (sicut iam dictũ est) nondũ expediebat palam ostendere verbis, se illum esse virũ, de quo in Zacharia loco supra memorato, cũ item de ieiunio fuisset interrogatus idẽ à dicentibus, nunquid mihi fiendũ est in mẽse quinto vel sanctificare me debeo sicut iã feci multis annis, ita responsionẽ suã terminauit vt diceret, vsquequo venient populi, & apprehendẽt decem homines ex omnibus linguis gentiũ fimbriã viri Iudæi, dicentes, ibimus vobiscum. Hæc ergo dispo-

Variæ causæ ieiunandi apud Iudæos. Exod. 32. Nume. 14. 4. Reg. vlt. 2. Para. vl. Hiere. 41.

Expediebat Iudæis loqui in parabolis obscure.

Ecci. 32. Iohan. 2

Zacha. 7

Vtres nouæ, apostoli

Iohan. 16 Iohan. 20 Acto. 2.

Mysterium in muliere fimbriam Christi tangentis.

Zach. 7

Zach. 8

dispositio valde venerabilis, & pia consideratione honoranda est. Quid em aliud est, qđ in propheta prædixit post responsum de ieiunio. In diebus illis apprehendent decem homines ex oĩbus linguis gentiũ fimbriam viri Iudæi, q quod hic significari voluit per mulierẽ, quæ fimbriam vestimenti eius tetigit, & sanata est à fluxu sanguinis? ¶Hæc nanq; mulier forma fuit omniũ gentium, quæ profecto in eum credendo, cuius faciem ante nõ viderunt, quodãmodo retro accedunt, & sequendo vestigia eius, i. custodiẽdo præcepta eius, reuera fimbriam vestimenti eius tangunt. Et qd erat iuxta hunc sensum sanguinis fluxus, nisi peccatorũ illuuies, maximeq; sordidus idololatriæ cultus? Porro, filia archisynagogi, pro qua rogatus erat, & ibat, synagogam designabat. Vnde valde notandum, qa (sicut Marcus manifestius scribit) archisynagogi filia non fuerat mortua, sed iam in extremis erat: vbi aũt mulier fimbriam tangendo sanata est, tũc ad archisynagogũ nũcij venerunt, dicentes, qa filia tua mortua est, qd vltra vexas magistrũ? Item, & hoc vigilanter animaduertendũ, quia & puella quæ mortua est, erat annorũ duodecim, & mulier quæ sanata est, fuerat in profluuio sanguinis annis duodecim. Itaq; & quando puella nata est, tunc illa mulier sanguine fluere cœpit, & quãdo sanata est mulier, tunc puella mortua est. Quid hoc sacro pulchrius, verius, ac præclarius? Quando em synagoga in patribus, Abrahã, Isaac, & Iacob nata est, tunc idololatriæ fluxus in gẽtibꝫ fluere exorsus est. Qñ autem multitudo gentium, credendo in Chm, ab eiusmodi fluxu per fidẽ suam sanata, & saluafacta est, tunc synagoga, quæ eatenus nimis ægra per multas tribulationes fuerat, omino per inuidiam mortua, & sine deo facta est. Rursus, cum multitudo gentiũ intrauerit, tũc oĩs Israel saluus fiet, atq; idcirco congrua pulchritudinis in mysterio consummatio hæc est, qp postq; mulier à fluxu sanguinis sanata est, tunc demũ intrauit, & tenuit manũ puellæ, quæ erat mortua, & surrexit puella. ⌊Et transeunte Iesu inde, secuti sunt eum duo cæci, clamantes: Miserere nostri fili Dauid. Cum autem venisset domũ, accesserunt ad eum cæci, & dicit eis Iesus: Creditis, qa possum hoc facere vobis? Dicunt ei: Vtiq; dñe. Tunc tetigit oculos eorũ, dicens: Secundum fidẽ vestram fiat vobis, & aperti sunt oculi eorũ. ⌋Memores propositi sumus, vt esse debemus, quod videlicet propositũ in hoc ope est, considerare quatuor facies vnius animalis. s. faciem hoĩs, faciem vituli, faciem leonis, & faciẽ aquilæ volantis, quæ sunt quatuor sacramẽta vnius Christi, filij dei, & filij hoĩs, quæ ignota esse non licet Christianæ fidei, quæ sunt incarnatio eius, passio eius, resurrectio eius, ascẽsio eius. In faciem hoĩs adhuc intendimus, & in hoc faciẽ hanc ex parte nos videre, & per speculũ contemplari arbitramur, si in factis & dictis eius, qualis intentio esse potuerit, sentire meremur. ¶Quærimus igit, in faciem intendentes huius filij hoĩs, qd sibi voluerit, tantopere requirens meritũ fidei, vt diceret cæcis istis. Creditis qa possum facere hoc vobis, statim qq. Secundũ fidem vestram (ait) fiat vobis. Et paulo ante mulieri dixit: Confide filia, fides tua te saluam fecit, & sparsim in oĩbus scripturis tam veteris instrumenti q̃ noui, fidem quærit, fidẽ approbat, fidẽ collaudat. Causa siue intẽtio dignationis eius nõ par uipendenda hæc est, curare antidoto cõpetenti stultitiam antiquã nimiæ credulitatis, qua creditum fuit diabolo, loquenti per serpentem, ac dicenti. Scit em deus, qp in quocunq; die comederitis ex eo, aperient oculi vestri, & eritis sicut dñi, scientes bonũ & malum. Credidit mulier diabolo plus q̃ deo, qp taliter deberet illuminari: credamus nos econtra veritati, si veraciter volumus illuminari. Consideratio hæc, cũ in cæteris vbicunq; dñs fidem quærit vel inuenit, tum in istis cæcis perpulchra est, dum anteq̃ illuminet eos, interrogans dicit: Creditis, qa hoc possum facere vobis? Nostra quippe causa significabat in illis, qđ maxime ex eo cognoscendum, vel sentiendum est, qa cum aperti fuissent oculi eorum, ⌊comminatus est eis, dicens: Videte, ne qs sciat. ⌋Hoc denicq; valde vtiliter in exemplũ nobis reuocamus, quicũq; prærogatiuã aliquã illuminationis, qua genus humanũ per fidem illuminatũ est, accepisse videmur. Ad qd em videamus ne qs sciat, nisi ad hoc, vt occursum malum iactantiæ aut elationis illuminatus cordis oculus effugiat? Veruntamen illi fecerunt, sicut protinus subiunctum est. ⌊Illi autem exeuntes, diffamauerunt eum per totã terram illam. ⌋Nos quoq; digne facimus, si non illuminationem nostram lingua nostra, sed illuminatoris gloriam prædicent opera nostra. ¶Igit in duobus cæcis omnem intelligamus hoiem, siue Iudæus, siue Græcus ille sit, q tunc reuera fidutialiter atq; efficaciter ab illa luce vera grãm petit illuminationis, si vesq; & probatũ, quẽ offerat, nummũ habet, nõ fictæ fidei. ⌊Egressis aũt illis, ecce obtulerunt ei hoiem mutũ, dæmoniũ habentem. Et ejecto dæmone, locutus est mutus, & miratæ sunt turbæ, dicẽtes: Nunq̃ sic apparuit in Isrl. ⌋Hoc est, qđ inter cætera miramur, faciẽ huius filij attendẽtes, qa nunq̃ sic apparuit in Israel, nunq̃ super terrã talis facies visa est, inter oẽs facies patriarchæ atq; prophetarum, oĩmq; hominũ quicunq; memorabilia sup terrã operati sunt. Hoc fida discretione discerndũ est, qa nunq̃ talis facies hominis fuit vt hæc. ⌊Pharisæi autẽ dicebant: In principe dæmo-

Quæstio de fide, cur sic exigiẽ fides curandis

Responsio

Gene. 3.

Quid desit duobus cæcis

Mulier illa, typus gẽtiũ, filia archisynagogi, typus Iudæorum

Marc. 5.

Roma. 11

Proponit in hoc opꝰ

Universidad de Deusto
Biblioteca

dæmoniox eiɔcit dæmones. ¶ Pharisæi vero à deo diuisi, quantã spirabant angustiã ac penuriã cordis sui, cordis amari, q cũ dicere nõ possent, non eiɔcit dæmones, illuc se verterunt, vt dicerent. In principe dæmoniox eiɔcit dæmones. Sed qa non semel hoc dixerunt, & alijs adhuc locis sifr blasphemauerunt, sicut sequentia posi hæc indicabunt, iã nũc ad alia properemus, quippe q vltra propositũ diu nimis in contẽplatione faciei hois detinemur, cũ & alias facies contẽplaturi, longũ nimis & fastidiosum opus fore suspicemur. ¶ Et circuibat Iesus ciuitates oẽs & castella, docens in synagogis eox, & prædicans euangelium regni, & curans omnẽ languorẽ, & omnẽ infirmitatẽ. Videns autẽ turbas, misertus est eis, qa erant vexati, & iacentes sicut oues non habentes pastorem. ¶ Hoc maximæ miserationis, & qdem hoies illi, quos tunc aspiciebat facies ista, facies benigna, vexati erant & iacebant sicut oues non habentes pastorem, quippe q sub nomine pastox, lupos habebant Annam & Caipham, de qbus recte dictum fuerit per prophetam dicentẽ: Principes eius in medio illius quasi lupi rapientes prædam, ad effundendũ sanguinẽ & perdẽdas animas, & auare sectantes lucra. Quomodo eñ sub eiusmodi, non pastoribus, sed lupis oues vexatæ erant & iacebant? Nimirox sicut alibi per eundẽ propheta inter cætera dicit: Quod infirmũ fuit, non consolidastis: & quod ægrotum, non sanastis: quod confractũ est, non alligastis: & quod abiectũ, non reduxistis: quod perierat, non quæsistis, sed cũ austeritate imperastis ei & cũ potentia. Qũo autẽ, vel in quo misertus est eis, nisi in eo, vt iam insisteret facere illud, quod factox se ibidẽ fortiter prædixit? Ecce (inqt) ego ipse super pastores requiram gregẽ meũ de manu eox, & cessare eos faciam, vt vltra non pascant gregẽ meum, nec pascant amplius pastores semetipsos, & liberabo gregẽ meum de ore eox. Sed nunqd solas videbat turbas, & eax tantum miserebat, quas tunc oculis corporalibus aspiciebat? Imo & omnes oĩm gentium turbas, quæ in eũ credituræ erant oculis iterioribus videbat, & oĩm-miserescens, aliam similitudinẽ induxit, dicens continuo discipulis suis. ¶ Messis qdem multa, operarij autẽ pauci. Rogate ergo dñm messis, vt eiɔciat operarios in messem. ¶ Hoc vsq; hodie gemit omnis paterfamilias dñicæ messis. qa messis qdem multa, operarij autẽ pauci. ¶ Nam, vt breuiter dictũ sit, multæ qdem sunt turbæ in Chm credentium, multi cœtus in cœnobijs, siue xenodochijs sub sacra professione degẽtium: sed in multitudine hox pauci sunt q operant, id est, q ad illum peruenerunt profectum, vt eis secure cura vel prouidentia committi possit infirmiox. Quid ergo faciat is, cui credita est dispensatio siue procuratio messis eiusmodi? Roget vtiq; dñm messis, vt mittat operarios in messem, id est, omni instantia postulet à deo, quatenus in pluribus subditox multiplicet grãm spũalem, imitatus primũ procuratox talium. s. sanctum, & fidelem Moysen. Cur (inqt ille ad dñm) afflixisti seruum tuum? Quare non inuenio grãm coram te? Et cur imposuisti pondus vniuersi huius populi super me? Nunqd ego concepi hanc multitudinem, vel genui eam, vt dicas mihi, porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutrix infantulum, & defer in terram, pro qua iurasti patribus eorum? Denicq; quid Moyses in verbis istis intenderit, q d isto tam grandi, tam vehementi gemitu postulauerit, deus exauditor cordis eius, sua responsione manifestum facit. Ait em: Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti, q; senes populi sint ac magistri, & duces eos ad ostiũ tabernaculi fœderis, & facies ibi stare tecũ, vt descendam & loquar tibi, & auferã de spũ tuo, tradamq; eis, vt sustentent tecũ onus populi, & non tu solus graueris. Igit quisqs procurator est dñicæ messis, secundũ hoc exemplũ fidelis Moysi roget supplementũ, & dabit illi ita dũtaxat, vt ab oĩi finistra æmulatiõe sit immunis, iuxta dem secundũ exemplum Moysi. ¶ Cum eñ cucurrisset puer, & nuntiasset Moysi, dicens electus è pluribus, dixisset: Domine mi Moyses, prohibe eos: Quid (inquit ille) æmularis pro me? Quis tribuat, vt omnis populus prophetet, & det eis dominus spiritum suum? ¶ Notandũ interea, q; cum apud alium euangelistam dicat: Rogate ergo dñm messis, vt mittat operarios: hic apud hũc euangelistã vehementius dictum est, vt eiɔciat operarios in messem. Quid eñ est dicere, vt eiɔciat, nisi qa libenter otiosi sunt, etiam illox quàmplurimi, qbus creditũ est talentum operationis, & interdum quasi specie sanctiratis atq; perfectionis volunt secretius viuere soli sibimetipsis, cum prodesse possint & alijs? Eiɔciat dñs qui eiusmodi sunt. s. conueniendo conscientias eox, & redarguendo q; damnose abscondant talentum sibi creditum. Eiɔciat (inquam) vt operent, quia reuera est eiɔci, optatam quietem relinquere præ timore dñi. ¶ Et conuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundox, vt eiɔcerent eos, & curarent omnẽ languorẽ & omnẽ infirmitatẽ. Duodecim autem apostolox nomina sunt hæc: Primus, Simon, q dr Petrus, & Andreas frater eius, Iacobus Zebedæi, & Iohannes frater eius, Philippus, & Bartholomæus

Cõmiseratio Chri erga oues, q; b lupi pro pastoribus erãt, & nũc sunt Exe. 22, 34

Operarij pauci

Nume. 11 Moses oib; plaris imitãdus vt exemplar.

Moyses ab oi æmulatione sinistra immunis Luc. 10.

Vt eiɔciat operarios in messem

CAP. X.

mæus, Thomas & Matthæus publicanus, & Iacobus Alphæi, & Thaddæus, Simon Chananæus, & Iudas Iscariothes, q tradidit eũ. ¶ Apud Lucã iam conuocatis ac denominatis duodecim apostolis, missurus & alios ad p̃dicandũ dñs, hæc verba dicit, quæ huc eum, anteq; istos duodecim conuocaret, dixisse legis, Messis qdem multa, operarij autẽ pauci, &c. Causa ista recte animũ qnæstione pulsaret, si prius constans existeret, quod dñs prædicans euangeliũ regni, nunq; vel nusquam vnum eundem sermonẽ, nisi semel & vno loco dicere debuisset. Sed qs hoc à prædicatore exigit, vt quod vno in loco vel tempore dixit, non repetat aut dicat locis vel temporibus alijs, præsertim cũ nec omnes vno in loco adesse, nec oẽs æqualiter semel audita perpeti memoria possint retinere? ¶ Nunc & in isto opere faciem dominantis vigilanter attẽde. Conuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatẽ spirituum immundox, vt eiɔcerent eos, & curarent oẽm languorem & oẽm infirmitatẽ. Si pauloante, vbi electo dæmone, locutus est mutus, merito miratæ sunt turbæ, & veraciter dixerunt: Nunq; sic apparuit in Israel, quanto magis de isto quod talem discipulis suis dedit prãtẽ, mirent oẽs & dicant, nunq; sic apparuit in Israel? Nunqd talis Moyses? Nunqd sua potestate ranas produxit & muscas aut alicui potestatem hanc dedit, vt produceret eas? Igit hic deus noster est, & non æstimabit alius ad eum, q non qualescunq; ranas aut muscas, sed principes muscax. i. sordiũ dæmones, & ipse sua potestate eiecit, quod neq; Moyses, neq; alius fecit, & hoibus, qbus voluit eiɔciendi potestatẽ dedit. ¶ Primus (inqt) apostolox Simon, q dicit Petrus. Et hoc ipsum nomen quod est Petrus, ab ipso dño impositũ est ei, cum diceret Simon. Nam alius euangelista, videlicet Marcus, cum dixisset, & dedit illis potestatẽ curandi & eiɔciendi dæmonia, protinus hæc ipsa duodecim apostolox nomina prɔscribẽs: Et imposuit (inqt) nomen Simoni Petrus. Qui huic vni ex oĩbus in nouo testamento cõmutauit, vt q vocabat Simon, vocaret Petrus: Ipse est, q similiter vni in veteri testamento nomen cõmutauit, vt q vocabat Iacob, vocaret Israel. Ipse eñ scriptor nominũ, qualia ipse nosse dignatus sit, & habet librum conscriptum ex nominibus splendi dissimis, quem sciens Moyses, dixit: Aut dimitte populo hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quẽ scripsisti. Cui respondit dñs: Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro meo, subaudit, & non te. Nam post modũ, inuenisti eñ (ait) grãm coram me, & teipsum noui ex nomine. ¶ Nec ab re est, q; & illi" in vereri, & huius in nouo testamento nomen cõmutauit: sed si prudens inspector adsit, pulcherrimũ est mysterium huiusce cõmutationis, qa videlicet hoc agebat, vt fieret quod p propheta dictũ est: Et seruos meos vocabo nomine alio, in quo q benedictus ẽ, benedicetur super terram. Eox videlicet seruox dei multox, ille secundum carnem: ipse autẽ dñs noster Iesus Christus secundum spiritum pater est. Vnde & pulcherrimũ hoc est in mysterio spectaculum, qa pater ille secundum carnem principium multitudinis, duodecim filios, hic autem secundum spiritum principium Christianitatis, duodecim genuit apostolos: & sicut illi patri secundum carnem, sic non sibimet qdem pater iste spũalis, sed primo vicario suo pristinum commutauit nomen. ¶ Interpretat autem Simon, obediens, Petrus à petra dictus est, ipse nomine suo soliditatem ecclesiæ vel fidei catholicæ præsagiens, quam ipse insigniter ita edixit, tu es Christus filius dei viui. Saulo quoq; commutatum est nomen, vt vocaret Paulus: sed differt cõmutatio hæc, qa videlicet non ipse dominus illi ore suo cõmutasse legitur. Andreas, decorus siue resplendẽs. Iohannes, in quo est gratia vel dñi gra, & frater eius Iacobus, ambo Boanerges. i. filij tonitrui, nominati, videlicet ex firmitate vel magnitudine fidei. Philippus, os lampadis. Bartholomæus, filius suspendẽtis aquas. Thomas, abyssus vel geminus, vnde & Græce Δίδυμος appellat. Matthæus, donatus, q & Leui, videlicet à tribu ex qua ortus fuit. Iacobus Alphæi, ob distinctionẽ prioris cognominatus, q dicit Zebedæi, sicut iste filius Alphæi. Simon Chananæus ad distinctionẽ Simonis Petri, de vico Galilææ Chana, vbi aquas dñs in vinũ cõuertit. Thaddæus, q & Iudas Iacobi, subaudit frater, q alibi appellat Lebbæus, figuratũ nomẽ habẽs à corde, quod nos diminutiue corculũ possumus appellare. Iudas Iscariothes, vel à vico, in quo ortus est, vel ex tribu Isachar, vocabulũ sumpsit, quodã præsagio futuri in cõdemnationẽ sui. Isachar eñ interpretat merces, vt significaret pretiũ proditionis, quo dñm vẽdidit. Quare aũt (inquis) dñs talẽ non solũ ad discipulatũ, verumetiã ad apostolatum admisit? Nunqd nesciuit? Ad hæc breuiter dicendũ, quia fecit hoc ob consolationẽ nostri, ob consolationẽ ecclesiæ futuræ, vel eox maxime qui ecclesijs præsunt, vt quũ eis aliquis perierit, respondeant derogantibus, dicant insultantibus: Ne miremini, & Chro accidit. ¶ Hos duodecim misit Iesus, præcipiẽs eis, & dicẽs: In viam gentiũ ne abieritis, & in ciuitates Samaritanox, ne intraueritis, sed potius ite ad oues quæ perierunt domus Israhel. Eũtes aũt, p̃dicate, dicẽtes, qa appropinq̃bit regnũ cœlox. Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mũdate, dæmões eiɔcite. Gratis accepistis, gratis date. ¶ nõ vt pleriq; arbitrã

Luc. 10.

Marc. 3.

Marc. 3.

Gene. 32

Exod. 32

Exod. 33

Esa. 65

Interpretatio nom. XII. apostolorũ Matth. 10

Marc. 3.

Iudas Iscariothes

tur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur, tunc duodecim apostolos dñs ordinauit, quando taliter eos nonnocauit, & talem eis potestatē dedit, sed tantūmodo elegit, & munerē eorē duodenarium præfixit. Non enī est eligi, quod & ordinari siue sacrari. ¶ Quando ergo illos ordinauit siue sacrauit? Nimirē qñ functus officio suo magnus ipse sacerdos, introiuit in sancta per suū sanguinem, tunc eos sacrauit, & tunc resurgens à mortuis, plenam atq; perfectā potestatē dedit eis, in hæc verba: Accipite spm sanctū. Quoꝝ remiseritis pctā, remittunt eis. Itemq; Euntes (inqt) docete oēs gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spūs sancti. Hæc nanq; summa est apostolicæ potestatis atq; virtutis, remittere pctā per grām spūs sancti, baptizatis in nomine patris & filij & spūs sancti, quam videlicet potestatem seu virtutē, neq; præsenti loco, neq; vsquam in toto euangelio, ante passionem suam dedisse illis reperire poteris. Siqdem hic illum dixisse legis, vt prædicarent, infirmos curarent, dæmones ejicerent, mortuos suscitarent, leprosos mundarent, sed non etiā hoc, vt baptizarent traditus Iohannes, sed non baptizauerunt qdem aliqñ. s. quum impleret cursum suū nondū ptismo Iohānis, cuius & pleriq; illoꝝ erāt discipuli. ¶ Quare aūt duodecim mittēs, & eos instituens, in ipso institutionis initio dixit: In viam gentiū ne abieritis, & in ciuitates Samaritanoꝝ ne intraueritis? Nimirē, qa necdū tps erat, neq; hoc, vt iam fieret diuinæ rōni aut euangelicæ pdicatiōis ordo poscebat. Quid enī iā tunc prædicaret gētibus? Vt circūciderētur? an vt baptizarentur? Sed profectō circūcisio iam in Christo finem accipiebat, baptismi autē sacramentū necdū conditū erat. Hoc nanq; sacramentū in Christi passione vel morte conditum est. Hinc Apostolus: Quicunq; (ait) baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus &c. Bene igit: In viam gentium (inqt) ne abieritis, & in ciuitates Samaritanoꝝ ne intraueritis. ¶ Sed quid? Potius (ait) ite ad oues quæ perierunt domus Israel. Deniq; ad illud quod tunc præsentialiter agendum instabat negotiū, permittebat ire tantūmodo ad oues quæ perierant domus Israel, oues pastorē nō habentes, hoīes vexatos atq; iacentes: quippe qbus neq; dux, neq; princeps, neq; rex erat neq; pontifex, sed sub noīe pastoꝝ lupos habentes, lupos graues, lupos rapaces & indē pereuntes. Et qd faciemus ad illas oues? Euntes autem (inqt) prædicate dicentes, qa appropinquabit regnum cœloꝝ. Nimirē quod pertinet ad rōnem ouium, appropinquare regnum cœloꝝ, hoc est, aduenisse iam pastorem magnū ouium, ad visitandū oues suas, sicut per prophetam Ezechiel prædixit: Ecce (inqt) ego ipse requiram gregē meum & manu eoꝝ. Item: Ecce ego ipe requiram oues meas, & visitabo eas sicut visitat pastor gregem suū in die quando fuerint in medio ouium suarē dissipatarē. ¶ Et qa nec oues ipse oēs visitationē suam vel pastorem suum cognoscere habebant, imo & hircinis cornibus pleræq; illarē percussuræ erant oues optimas, occidendo, crucifigendo, flagellando, & de ciuitate in ciuitatē persequendo. Itē postmodū dicit: Ecce ego iudico inter pecus & pecus, arietē & hircū. Et rursum: Ecce ipse iudico inter pecus pingue & macilentū, pro eo quod lateribus & humeris impingebatis, & cornibus vestris vētilabatis oīa infirma pecora, donec dispergerent foras. Huiusce iudicationis consummatio tunc erit, cū venerit filius hoīs in maiestate sua, & oēs angeli cū eo: tunc sedebit super sedē maiestatis, & congregabunt ante eū oēs gentes, & separabit eos ab inuicē, sicut pastor segregat oues ab hœdis, & statuet oues qdem à dextris, hœdos aūt à sinistris. Hoc erit regnū cœloꝝ, mittere oues in ignē æternū, transire oues in vitā æternā. Et inducā eas (inqt) in terrā suam, & pascam eas in montibus Israel, in riuis, & in cunctis sedibus terræ, in pascuis vberrimis pascā eas, & in montibus excelsis Israel erunt pascuæ eoꝝ, & ibi requiescent. Hoc (inquā) est regnum cœloꝝ, & quia pastor iste iam venit, propterea dico vobis nunc, vt euntes ad oues, qbus hoc per scripturā prophetica promissum est, prædicetis, dicentes, qa appropinquabit regnum cœloꝝ. Et qa difficile est, vt credant, me esse ipsum dñm deū visitantem oues suas, sicut visitat pastor gregē suum, facite quæ dico. Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones ejcite. Hęc facite in testimoniū, vt de visitatione sua gaudeant qdem oues, sint autē hirci inexcusabiles. In his autē oībus aliena sit intentio cupiditatis ab operatiōe virtutis. Gratis enī accepistis, & idcirco gratis date. Quis enī vestrū mihi prior dedit, & retribuet ei? Potestas ista quā dedi vobis, non est alicuius dati vestri retributio, sed est oīno spontanea, & gratuita donatio. Non solū autē vos, verumetiam ante vos, & prophetæ, & patriarchæ, & alij, qcunq; dicunt, & veraciter dicunt, de plenitudine eius nos oēs accepimus, quācunq; operationem virtutum, qualemcunq; gratiam acceperunt, gratis acceperunt. Et vos igit gratis date. Eteni qcunq; gratis non derit, non erit, quemadmodum illi grati & gratiosi. Exempli gratia, quēadmodum Helisæus, q Naamā Syro, quē à lepra sua mūdauerat, dicēti sibi (obsecro) vt accipias benedictionem à seruo tuo. Viuit (ait) dñs ante quem sto, quia non accipiam. Cumq; vim faceret,

Qñ ordinati & sacrati sunt apli
Hebræo. 9
Iohan. 20
Matth. 28

In viā gētiū ne abieritis

Roma. 6

Ite ad oues q̄ perierūt domus Isrl

Magnꝰ pastor ouium Christus

Ezech. 34.

Iudiciū de ouibus

Ibidē

Matth. 25

Ezech. 34.

1. Cor. 4.

Ioha. 1

4. Regū. 5.

ret, penitus non acquieuit, sed erit quēadmodum Giezi, q dixit: Pepercit dñs meus Syro isti, vt non acciperet ab eo quę attulit, viuit dominus, qa curram post eum, & accipiam ab eo aliqd. Cucurrit & accepit, & cū reuersus esset, lepra Naaman adhæsit ei. ¶ Nolite possidere auē, neq; argentū, neq; pecuniā in zonis vestris. Non perā in via, neq; duas tunicas neq; virgam. Dignus est enī operarius cibo suo. In quācunq; ciuitatē aut castellum intraueritis, interrogate qs in ea dignus sit, & ibi manete donec exeatis. ¶ Hæc est illa ordinatio dñi, cuius Apostolus, ad Corinthios scribens, ita meminit: Nescitis, qñ qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt? Qui altari deseruiunt, cum altari participant. Ita & dñs ordinauit his, q euangelium annuntiant, de euangelio viuere. Ad qd enī neq; auē, neq; argentū, neq; pecuniā in zonis, neq; perā habeant prædicatores euangelij, nisi quia neq; necesse est, neq; expedit? Seminantes enī sua spūalia, iure illoꝝ quibus semināt metere debent carnalia, secundū istam sententiam à iustissimo prolatam dño. Dignus est enī operarius cibo suo. ¶ Est aūt hic aliquid quærendū, quia cū apud hunc euangelistā ita scriptum sit, neq; duas tunicas, neq; virgam, apud alium euangelistam ita scriptum est, & præcepit eis, ne qd tollerent in via, nisi virgam tantū. Et qdem si vnam tantū virgam scīremus, difficilius ista quæstio solueret. Nunc aūt duę virgæ sunt, altera regum gentium alia discipuloꝝ Christi. Virga regum gentiū, virga est dominationis: virga discipuloꝝ Christi, virga dilectionis, virga pastoralis officij, super curam animaꝝ solicite vigilantis. Illa virga, quæ dominationis est, non est concessa ministris euangelij pacis, & illa interdicitur hic, dicendo, neq; virgam, amplius aūt illic: Reges gentiū dominant eoꝝ, & qui potestatē habent super eos, benefici vocant, vos aūt nō sic. ¶ Porro, virgā disciplinæ, virgā pastoralis solicitudinis ac vigilantiæ, non solū nunq; interdixit, verumetiam ab initio iussit, ab initio (inquam) id est, ex quo primū pastores animaꝝ mittere cœpit. Talium nanq; primi fuerunt Moyses & Aaron. Illis vtique, quum mitteret eos, non præcepit dñs, vt qc quam tollerent in via, nisi virgam tantū. Quid est (ait ipse ad Moysen) quod tenes in manu tua? Respondit: Virga. Ait: Proīce eam in terram. Proiecit, & versa est in colubrum, &c. Et subinde: Virgam quoq; hanc sume in manu tua, in qua facturus es signa. Quid aliud præcepit huic vel fratri eius Aaron, vt tollerent in via, nisi virgam tantū illam? Sic nimirum euangelistis oībus, cunctis euangelij prædicatoribus, nihil aliud præcipit in via sua tollere, nisi vigorem pastoralis curæ, nisi legem vitæ ac disciplinæ, & pro huius rei signo interdum virgam quoq; materialē manu gestare. ¶ Porro, virgam dominationis (sicut iam dictū est) apud istū euangelistā interdicit. Quod sciens apostolus Petrus, dicit: Neq; dominationes in clero, sed forma facti gregis. Et Paulus ad Corinthios: Parcens, inqt, vobis non veni vltra Corinthum: non qa dominamur fidei vestræ, sed adiutores sumus gaudij vestri. Nam fide statis. Quid, si non fide staretis? Vtiq; tūc in virga venirem ad vos, nunc aūt in spū mansuetudinis. Quid igit euāgelistæ sunt vel erāt facturi, si neq; aurū, neq; argentū possidere concessum est eis, neq; pecuniā in zonis? Ait: Dignus est enī operarius cibo suo. Et continuo subiungit: In quamcunq; ciuitatē aut castellū intraueritis, interrogate, qs in ea dignus sit, & ibi manete donec exeatis, edentes & bibentes quæ apud illos sunt, sicut Lucas manifestius meminit. Hac fiducia neq; auē, neq; argentū neq; zonas ære fœcundas admittunt, aut admittere debent suo comitatu ministri verbi dñi, quia debitor est illis omnis auditor eiusdem verbi dñi, vt illud os impleat cibo corpali, de quo verbum vitæ accipit, q cibus est spūalis, vt confidenter dicat: Si nos vobis nostra spiritualia seminauimus, magnum est, si vestra carnalia metamus? Nunqd aliquem vnquā oīpotentis vernulam verbi spes ista fruſtrauit? Imo & si totus fere mundus aliqñ esuriat, & pane indigeat, iustum illum, cuius in corde domesticum, cuius in ore familiare est dei verbum, non videbis derelictum: & verum est quod scriptura dicit, non interficiet dñs fame animam iusti. Exempli gratia: Cum reges & principes esurirent in Israel, & Helias fortissimus verbi dei minister superesset, nec haberet q eū pasceret. Recede hinc (ait dñs) & abscondere in torrente, & ibi de torrente bibes, coruisq; præcepi vt pascant te. Rursus cū post dies siccatus esset torrens, non enī pluerat super terram. Surge (inqt) & vade in Sareptha Sydoniorē, & manebis ibi, præcepi enī ibi mulieri viduæ vt pascat te. Sublata est igit oīs cupiditatis vel miseræ solicitudinis occasio, vt sit euāgelistarē liber animus, & nō ipsi auē dominet, sed ipse auro & oībus quæ possidēt hoīes dominet, & de oībus nihil nisi victum & vestitum accipere dignet. Quomodo autem quisquam audeat illis hæc, s. victum & vestitum, subtrahere aut inuidere? Reuera nullo modo, nisi semetipsum iudicare velit indignū æternæ vitæ. Nam hæc est ipsius sententia verbi, ministros suos in suum opus emittētis. In quācunq; ciuitatē aut domū intraueritis, interrogate qs in ea dignus sit & ibi manete donec exeatis. ¶ Intrantes aūt domū, salutate eam, dicētes: Pax huic domui Et siqdem fuerit domus digna, veniet super illam pax vestra. Si autem non fuerit digna,

Quæstio Marc. 6.
Responsio. Duplex vita, vna regū, alia pastorum
Luc. 22
Exod. 4
1. Petr. 5
2. Cor. 11
1. Cor. 4
Lucæ. 10
1. Cor. 9
Psal. 36
Prouer. 10
3. Reg. 17

pax

Universidad de Deusto
Biblioteca

pax vestra ad vos reuertet. Et quicũq; non receperit vos, neq; audierit sermones vestros exeuntes de domo vel ciuitate, excutite puluerẽ de pedibus meis. Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomoꝝ & Gomorrhæoꝝ in die iudicij, q̃ ciuitati illi. ¶Hoc est, q̃d gaudere grati, quod timere debent ingrati. Discernunt em̃ grati ab ingratis, recipientes à non recipientibus, iudicio mirabili, iudicio terribili. Nam super istos reqescit pax, super illos cœlestis secundum exemplum Sodomoꝝ & Gomorrhæoꝝ irruit ira. ¶Reuocemus ad memoriam illam in Sodomis rem gestam, & secundũ illius similitudinẽ clarius animaduertere poterimus præsentem rei veritatem. Missi Sodomam venerunt vespere duo angeli, sedente Loth in foribus ciuitatis. Non expectauit ille, videlicet Loth, vt illi hospitiũ postularent, aut interrogarent, q̃ in domo eius essent digni hospitibus tantis, sed obuiam vadens & adorans, obsecrauit, & obsecrando cõpulit, vt ad eũ diuerterent. Et q̃a ingressus domũ suam fecit conuiuium, coxit azyma, & comederunt, venit super domum illam pax eoꝝ, vt dicerent ad eũ: Surge, tolle vxorẽ tuã, & duas filias quas habes, ne & tu pariter pereas in scelere ciuitatis. Salua aĩam tuam, noli respicere post tergũ &c. Simul hæc dicentes, apprehenderunt manũ eius, & manũ vxoris eius, ac duaꝝ filiaꝝ eius eo q̃ parceret dñs illi, & eduxerunt eũ, posueruntq; extra ciuitatẽ. Ita sup eũ pax quæ requieuit, super Sodomam autẽ & Gomorrham ira venit. s. ignis & sulphuris pluuia, quæ illos subuertit. ¶Iuxta hanc similitudinẽ si fuerit domus digna (inqt dñs) euangelizatis super eos veniet pax vestra: si autẽ non fuerit digna, exeuntes (ait) excutite puluerẽ de pedibus vestris, & tolerabilius erit terræ Sodomoꝝ & Gomorrhæoꝝ in die iudicij q̃ ciuitati illi. Vt dictũ, ita & factum est. Et em̃ super ecclesiam gentium, quæ apostolos Christi recepit, & alacriter (vt dignũ erat) respondit dicentibus: Pax huic domui, pax apostolis; pax ipse Christus, quemadmodum dicunt, ipse est pax nostra, venit & requieuit. ¶Illam autem ciuitati terrenę Hierusalem, imo Sodomæ atq; Gomorrhæ, quæ pacem istam non recepit, nec solũ non recepit, verumetiã crucifixit, qualiter iam acciderit, totus orbis audiuit, & in die iudicij nulli est dubiũ, quin iudicandum sit pctm̃ eius intolerabilius peccato Sodomoꝝ, quemadmodũ & Hieremias in lamentationibus dicit: Et maior effecta est iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomoꝝ, quæ subuersa est in momento, & non cœperunt in ea manus. Quidem̃ de illa Sodoma dictũ est, & non cœperunt in ea domus, nulla volauerunt qdem illudere viros Sodomitæ, q̃ introierant ad Loth, sed in ea (videlicet Sodoma) nullus fuit, cuius manus caperẽt illos. Nam domũ quidẽ circũdederunt, sed manus eoꝝ viros illos non cœperunt. At illa, quã dicit idem prophetа filiã populi sui, cinxi ipm & armis circũdedit, & manibus cœpit, atq; cõprehendit, illusit, conspuit, flagellauit, crucifixit, occidit. Rectissime igit tolerabilius erit in die iudicij Sodomæ & Gomorrhæ q̃ ciuitati illi & omni genti, quæ secundũ exemplũ illius missos ad se ministros salutis non recepit. ¶Et nota vehementiam separationis, & horrendi anathematis, in eo quod dicit, exeuntes de domo vel ciuitate illa, etiam puluerẽ excutite de pedibus vestris, quod et fecisse Lucas in Actibus Apostoloꝝ manifestissime meminit. Ecce ego mitto vos, sicut oues in medio lupoꝝ. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Cauete autẽ ab hoibus. Tradent em̃ vos in cõcilijs & synagogis suis flagellabunt vos, & ad præsides, & ad reges ducemini propter me, in testimoniũ illis & gẽtibus. Propterea supra dixit, & quicũq; non receperint vos, q̃a sciebat q̃ non essent ab oĩbus recipiendi, imo à q̃ pluribus ejiciendi, & ad mortem tradendi. Et ipse quoq; primus erat ejiciendus & ad mortẽ tradendus. Quomodo ejiciendus? qualiter tradendus? Sicut ouis (ait Esaias) ad occisionẽ ducet, & sicut agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum. Sed & Iohannem Baptistam dicentem, audierant: Ecce agnus dei, q̃ tollit peccata mũdi. ¶Multis in locis euangelioꝝ, noĩbus vtit huiusmodi. s. pastoris & ouium atq; agnoꝝ. Pastoris non regis, ouium non militum. Sed & seipsum pastorem, non regem, suos discipulos oues, non milites nuncupans. Quod cum vbiq; diligenter animaduertendum sit, illi maxime delectabile est, vbi cum illi de regio nomine calumnia struereturꝫ à dicentibus. Quousq; aĩam nostrã tollis? si tu es Christus, dic nobis palãm. Chꝰus quippe regium est nomen, & hoc ideirco dicebant, vt in isto nomine captũ, possent accusare apud Cæsarẽ, aut etiã secure inuadere tanq̃ propter Cæsaris fidelitatẽ: taliter euasit sapiens corde, taliter elusit superbos & inuidos mitis & humilis corde. Loquor (ait) vobis, & opa quæ ego facio in noĩe patris mei, hęc testimoniũ perhibent de me, sed vos non creditis, q̃a nõ estis ex ouibus meis. Oues meæ vocẽ meã audiunt, & ego cognosco eas, & sequunt me, & ego vitam æternam do eis &c. vsq;. Ego & pater vnũ sumus, quod vtiq; non minus est, q̃ si palam dixisset eis, ego sum Chꝰus. ¶Igit & hic cum dicit, ecce egõ mitto vos sicut oues in medio lupoꝝ: & vbicunq; se pastorẽ profitet, suosq; sequaces nuncupat oues, duplicem affert vtilitatẽ, quia & illos informat ad mansuetudinẽ, vt discãt ab eo q̃ sit mitis & humilis corde, & cũ omnibus hominibus pacẽ studeat habere, vt nullã habeant aduersus eum occasionẽ iustæ querelæ. Exitus probauit, q̃ veraciter ob hoc p̃dictum fuerit: Ecce ego mitto vos sicut oues in medio lupoꝝ. Vbi em̃ exequebant suæ missionis officiũ, diuersis in locis ab hominibus impijs tanquam oues à lupis inuasi sunt, lacerati sunt: & quũ male tractarent, non aperuerũt os suũ, inter omnes & apud oẽs ita prudentes sicut serpentes ita simplices sicut columbæ. ¶In quo prudentes sicut serpentes? In eo nimirũ, q̃ cum flagellarentur, occiderent, lapidarent, & de ciuitate in ciuitatẽ dispellerent, cautissime ac vigilantissime agebant atq; patiebãtur, tradẽtes qdem lupis rapacibus corpora sua, custodientes aũt deo creatori suo corda sua, secundũ similitudinẽ serpẽtis, q̃ dum percutitur, totum percutienti obũcit corpus, maxime pro capite solicitus, vt q̃m vulneribus carere non potest, saltem caput in q̃ sibi vita est, vtcũq; protegat. Nonne caput huiusce modi ouium est agnus dei Chꝰtus? Pro quo dũ corpora sua tradũt ad supplicia, & dispẽdiũ vitæ p̃sentis sustinent, vt Chꝰtũ lucrent, profecto prudẽtes sicut serpẽtes inueniuntur. ¶In quo aũt simplices sicut columbæ? In eo videlicet, q̃ nihil eorum faciũt, q̃ corui solent facere: corui inquã, id est, homines mali, rapaces, cupidi, pro mũdo vel pro his quæ mũdi sunt, litigantes, inuicẽ mordẽtes, inuicẽ laniantes. Ita fit, vt dũ nihil rapiũt, nullius rem concupiscunt, & omnia innocenter aspiciunt oculis simplicibus, oculis columbaꝝ, nec solũ non rapiunt, verumetiam derelinquũt, dando in vsus pauperũ, quemadmodum oues & lac suum & lanam suã capientibus non contradicũt, & insuper corpora sua percutientibus exponũt, solum custodientes caput suum Chꝰtũ. Ita (inquam) fit, vt & lupis & leonibus & vrsis nulla sit occasio porrecta lacerandi eos, flagellandi eos, occidendi, & de ciuitate in ciuitatẽ persequendi eos. ¶Cauete autẽ ab hominibus. Tradent em̃ vos in concilijs, & in synagogis suis flagellabũt vos, & ad p̃sides & ad reges ducemini propter me, in testimonium illis & gẽtibus. Hic est effectus similitudinis serpentiũ, quem dixit: Estote ergo prudentes sicut serpẽtes, scilicet cauere ab hominibus, vt subaudias vel subintelligas, ne homines percutiãt caput, totumq; obducite, & percutiendũ exponite corpus, secundũ similitudinem serpentis, de quo iam supra dictũ est. Nam hoc est cauere ab hominibus, scilicet intentos esse & valde solicitos, ne fiat quod homines moliũtur, ne vos aut terroribus concutiãt, aut blandimentis seducãt, vt negligatis, metu mortis, Chꝰtũ qui est caput vestrum. ¶Terribile valde est, si rite perpendas, q̃ cũ dixisset, & in synagogis suis flagellabũt vos, & ad p̃sides & ad reges ducemini propter me, addidit, in testimonium illis & gentibus. Cuiusnam rei in testimoniũ? & quo in tẽpore reuelandũ est testimonium? Nimirũ in die iudicij, quãdo faciendum erit, vt (quemadmodũ supra dixit) tolerabilius sit terræ Sodomoꝝ & Gomorrhæoꝝ q̃ illi ciuitati, quæ vos (inqt) non receperit. Quale em̃ erit in illa die huiusmodi testimoniũ contra se videre, vt non se possint excusare & dicere: Domine, quãdo misisti nuntios tuos ad nos, q̃ prænũtiarent de iudicio isto, & non recepimus eos? Diceret em̃ illis rex sedẽs super sedẽ maiestatis suæ: Amẽ dico vobis, ecce isti sunt q̃s misi ego in medio vestrũ, sicut oues in medio lupoꝝ, & ecce citatrices flagelloꝝ, q̃bus flagellastis eos in synagogis vr̃is: imo ecce signa clauoꝝ in manibus & pedibus meis, q̃bus me cõfixistis. Vnde & nũc scio reprobare malum & eligere bonum, certũ habẽs tam ex meipso, q̃ ex istis, q̃s sicut me & propter me occidistis & persecuti estis, cõtra vos testimoniũ, atq; inde est irreprehensibile iudiciũ. ¶Cũ aũt tradẽt vos nolite cogitare quomodo aut q̃d loquamini. Dabitur em̃ vobis in illa hora q̃d loquamini. Nõ em̃ vos estis q̃ loquimini, sed spũs patris vestri, q̃ loquitur in vobis. ¶Sicut cauere ab hominibus, vt supra dixit, prudẽtiæ serpẽtinæ est, ita q̃d nũc dicit, nolite cogitare quomodo aut q̃d loquamini, simplicitatis est columbinæ. Simplicitas eiusmodi socia est veritatis, angulum non quærentis, dum foris pulsata quæstionibus, statim respicit intus, nec aliud scit aut vult eloqui, nisi quod in conscientiæ suæ libro scriptũ inuenit, scribente (id est, suggerente) spũ dei, qui & ipse ob significandam simplicem suimet veritatem sup dñm nostrũ in specie columbæ apparuit. Simile quid & nobis agẽdum est, tanquã si hic idem optimus informator dicat nobis. ¶Cum aũt acceditis ad tractandũ verbũ dei, nolite præcogitare qualibus verborum phaleris sanctæ scripturæ sensum exornetis. dabuntur enim vobis verba sponte venientia, de spiritu patris vestri, quæ vtiq; quanto magis sponte venient, tanto & vobis minus fatigationis, & audientibus siue legentibus plus afferent delectationis. O quàm dulce, quàm præclarum est, ea quæ loqmur aut scribimus, talia esse, vt ea prudens auditor siue benevolus lector, nequaquam dignetur ascribere nobis, dicatq; non enim vos estis qui loquimini, sed spũs patris vestri qui loqtur in vobis. ¶Tradet aũt frater fratrem in mortem, & pater filium. Et consurgent filij in parẽtes, & morte eos afficiẽt. Et eritis odio omnibus propter nomẽ meum. Qui autem pseuerauerit vsq; in finẽ, hic saluus erit. ¶Sicut hic audiuimus p̃dictũ, ita & vidimus factũ, vt cõfi-

denter

Pax super Loth, ira super Sodoma Gene. 17

Pax euãgelistaꝝ super recipientes eos

Ephe. 3

Thre. 4.

Gene. 19

Horrendũ anathema. Acto. 13

Esa. 53

Iohã. 1.

Iohan. 10

Discipuli Chꝰti sicut oues in medio lupoꝝ.

Estote prudẽtes sicut serpentes

Simplices sicut colũbæ

Quid ẽ cauere ab hominibus

In testimoniũ illis & gentibus

Nolite cogitare qũo aut qd loquamini

Luce. 5. Iohan. 1. Abscq; phaleris verborum tractanda scriptura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

denter dicamus: Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate domini virtutū. Nam quod p̄
misit illic, ibi dolores vt parturientis, maxime sanctos martyres respicit, quoꝝ dolores
fuere non parui, tunc præcipue, quādo frater fratrem, & pater filiū in mortē tradidit, &
filij in parentes consurrexerūt, & morte eos affecerūt propter nomē Christi. Reuera ibi
dolores magni, verūtamen non qualescunq;, sed vt parturientis. Nam q̄ pseuerarit vsq;
in finē, ait, hic saluus erit, & salus sic eū faciet doloꝝ omniū obliuisci, sicut filius natus mu
lierem quæ peperit. Cum eñi pepererit pueꝝ, iam non meminit pressuræ propter gau
dium, q̄a natus est homo in mundū. Magnus igitur etiam in doloribus istis dñs & lauda
bilis nimis, magna gloria & magnus honor huius filij hominis: quia sicut de seipso spūs
sanctus p̄dixerat: De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput, ita & ipse suis p̄di
cit futuris militibus, q̄ bibituri sint similiter, propinātibus cognatis & amicis & paren
tibus, & propterea suū in salutē debeant exaltare caput. ¶Quid si nō valeant aliqui tene
riores eiusmodi sustinere dolores? Ait: L. Si autē persequent vos in ciuitate ista, fugite in
aliam. Amē dico vobis, nō cōsummabitis ciuitates Israel, donec regnū dei veniat. ⌋ Oc
go qui sqs es & prudens & simplex p̄dicator siue auditor euangelij, prudens vt serpens,
simplex vt columba, non sic præsumas de spū fortitudinis, vt obliuiscaris huiusce consi
lij. Vnde eñi scis, vtrū vere habeas spm̄ fortitudinis? imo vnde scis, vtrū amore an odio
dignus sis? Non ergo nimis cito temetipsum præcipites in caminū tentationis, sed timē
est volētis neq; currētis, sed miserētis dei, & iusti? necessitas quàm volūtas coronā parit.
¶Veruntamē si expertus es veraciter, q̄ donū vel gratiā habeas supernæ fortitudinis, &
hoc tibi spūs sanctus aliquo mō reuelauit, pulchrū est, laudabile ē, vt vexillū crucis vltro
arripias. & percurrens cōtra hostē in procinctu fidei, confirmes infirmos, & sperandæ
à deo fortitudinis exemplū illis præbeas. Alioqui tutius est vt fugias in spū humilitatis,
in spū timoris dñi: quia Petrum q̄q; apostoloꝝ principē, cum sibi videretur fortis, ancil
la ostiaria terruit. ¶Forte dicis: Quo fugiam? Quam ciuitatē adeam? Nunqd nobis fu
gientibus multæ aperientur ciuitates? Ad hæc ille: Amen dico vobis, non consummabi
tis ciuitates Israel, donec regnū dei veniat. Ac si dicat: Hactenus paucæ fuerūt ciuitates
Israel, ita vt cunctas olim vna possideret mulier Iezabel, q̄ regnauit in Samaria cum filia
sua Athalia impijssima, quæ regnauit in Hierusalē. Tunc ita paucæ fuerūt ciuitates Is
rael, vt cū occiderent prophetæ in vna ciuitate, non haberent aliam in quā fugerent, sed
circuibant in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustati, afflicti, nisi q̄ Abdias, secū
dum nomē suū seruus domini, pauit ex eis centū viros, quinquagenos & quinquagenos
in speluncis. At nūc tot erūt ciuitates Israel, tot erūt per orbē terraꝝ ciuitates siue eccle
siæ meo nomini dicatæ, q̄ sum verus Israel, ciuitates hospitales, ecclesiæ pauperū fideliū
susceptrices, vt non possit quiuis cōsummare illas, donec regnū dei veniat. Nemo q̄ppe
tam diu in ista peregrinatione viuit aut viuet, vt fugiendo pertranſire possit oēs, q̄ in me
creditura sunt, ciuitates, tales fugitiuos libēter suscipientes, consolātes, honorificantes,
& me in illis se recipere nō vane existimātes. ⌊ Nō est discipulus sup magistrū, nec seruꝰ
super dñm suū. Sufficit discipulo, vt sit sicut magister eius, & seruus sicut dñs eius. Si pa
trēfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius? Ne ergo timueritis
eos. ⌋ Quo respectu vel qua intentione dixerit, nō est discipulus sup magistrū, nec seruꝰ
sup dñm suum, sufficit discipulo vt sit sicut magister eius, & seruus sicut dñs eius: mani
festat, subdendo, si patremfamilias Beelzebub vocauerūt, quāto magis domesticos eius?
Sufficientia hæc cūctos discipulos veritatis, oēs seruos altissimi suauissime cōsolatur, dū
tradūtur in concilijs, dū flagellantur in synagogis, dū ducuntur ad reges & præsides, &
odio sunt omnibus, & morte afficiuntur propter nomen dñi. Amplius quærere non de
bet, ne forte fiat discipulus cōtrarius magistro, aut seruus in contrariū dissimilis dño suo:
quia nil magis contrariū, quàm vt discipulus superior magistro, seruus maior esse velit
ab hominibus reprobatus, & Beelzebub vocatus fuerit, velle p̄ delicias in regnū dei, cum
ille magister humilitatis per mortē, mortē aūt crucis, in regnum suū peruenerit. Hoc si
bimet sufficere iudicet perfectus discipulus & fidelis seruus, vt sit sicut magister & dñs
suus: qui inde magister, q̄ homo: inde dominus, q̄ deus est. Et secundum hoc iudicium
respondeat aduersario, si forte insultans in tribulatione dixerit, vbi est deus tuus, aut cer
te non curat de te deus tuus. Ne ergo timueritis eos. ⌊ Nihil enim opertum quod non
reuelabitur, & occultum quod non scietur. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumi
ne: & q̄d in aure auditis, p̄dicate super tecta. ⌋ Ne (inqt) timueritis eos, ne timueritis eo
rum iudicium male de vobis iudicantiū, dum odio vos habent propter nomē meum, &
ejciunt nomen vestrū tanquā malum. Quid aūt esset timere eos siue iudiciū eorum, nisi
spe

Dolores vt parturientis in martyrib⁹ Psal. 47

Iohan. 16

Psal. 109

In persecutionibus nō occurrēdū sed fugiendum est, Eccles. 9.

Romañ. 9.

Matth. 26.

3. Regū 18.

Heb. 11

Cōsolatio seruorum Christi

Nō est discipulus super magistrum

Ne ergo timueritis eos

sperare de prouidentia dei, q̄ non curet aut non dignetur respondere pro humilibus ser
uis suis, & bonæ illoꝝ conscientiæ veꝝ perhibere testimoniū? Timore huiusmodi oīno ne timueritis eos. Nihil eñ opertū, quod non sciatur. Veniet dñs (inquit Apostolus) q̄ il
luminabit abscondita tenebraꝝ, & manifestabit cōsilia cordiū, & tunc laus erit vnicuiq; à deo. ¶Nam de malis quidē electoꝝ actibus nonnihil opertū, nonnihil remanebit oc
cultum, quū scriptum sit: Beati quoꝝ remissæ sunt iniqtates, & quoꝝ tecta sunt peccata. Et Sapientia dicat deo: Dissimulans peccata hominū propter pœnitentiam. Quo dicto satis innuit misericordem deū velle aliq̄d de peccatis nostris sibimetipsi quodammodo esse occultū, sed de bonis cuiusq; actibus, siue de conscientijs bonoꝝ hominū, quas ignorantes hoies, plerūq; de bonis male sentiunt, & indiscretū sup eos p̄cipitant iudicium: de bonis (inquā) nihil omnino est opertū quod non reuelabitur, & occultū quod non scietur. ¶O quanta in p̄senti q̄q; vita reuelauit, & sciri fecit deus circa suos electos, etiā ipsis nolentibus, dū propter humilitatis custodiam semetipsos abscondūt, & opera sua videri cauent ab hoibus. Nouit ipse quos qūo & quoꝝ propter vtilitatem oporteat reuelari vel sciri etiam nunc, ante illam illuminationē siue manifestationem vniuersalem, quam Apostolus (vt iam dictum est) expectandam pronuntiauit: nolite (inquiens) ante tēpus iudicare, quoadusq; veniat dñs, qui & illuminabit abscondita tenebraꝝ, & manifestabit consilia cordiū. Beatum Iob reuelatū esse & sciri voluit, quàm esset simplex & rectus ac ti
mens deū, & recedens à malo: & sanctos innumerabiles, q̄ per humilitatē apud semetip
sos latere voluissent, non solū cognosci fecit ex operibus bonis, verumetiam nonnunq̄ verbis ipsoꝝ secreta cordis eoꝝ vtiliter reuelauit, vt facerent q̄d hic continuo subiun
ctum est. ¶Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, p̄dica
re sup tecta. Quid enim ipse dicit in tenebris, & q̄d in aure loquit verbū dei, deus ipe Ie
sus Chrūs, nisi reuelationes dei, quas in occulto quasi in tenebris, vbi hoies non vident, quando vult & prout vult, per spiritū sanctū immittit? Et hoc bonū quidē per humilita
tem abscondere, & occultū tenere, videlicet quando & qūo gratiam, qua illustratus est, quis acceperit, optimū aūt reuelare pro gloria & honore dei, dū vtilitatis causa exposcit, aut iusta necessitas exigit. ¶Nam exempli gratia, nullatenus quisquam tā vtiliter se
cretum dei donū qualiter acceperit, silentio paemit, q̄ vtiliter Paulus vas electionis p̄
dicauit, scribens Corinthijs inter cætera de semetipso, q̄ vsq; ad tertiū cœlū siue in pa
radisum raptus, audisset arcana verba, q̄ non licet homini loqui. Nonne talia scribēs di
xit in lumine, q̄d sibi dictū fuit in tenebris: & q̄d in aure audierat, super tecta prædicauit? Nempe & si non omnia dixit aut scripsit, quæ in cœlo illo tertio, in illo paradiso audiuit quoniam audiui (inquit) arcana verba, quæ non licet homini loqui, attamen hoc ipsum q̄ illuc vsq; raptus est, recte in tenebris dictū, & in aure auditū recte animaduertis, quia raptū eum illuc fuisse, & arcana verba audisse nullus mortaliū vidit, nullus audiuit, neque audire poterat, nisi de semetipso enuntiasset ipse qui vidit & audiuit. Ecce ergo dixit in lumine, q̄d sibi dictū est in tenebris, & prædicauit sup tecta, q̄d in aure audiuit. Imitant aūt illum, quicūq; prædicant gratiā sibi datam, exigente causa iustæ necessitatis, procul absente vento miseræ vanitatis. ⌊ Et nolite timere eos qui occidūt corpus, animam aūt non possunt occidere. Sed potius eū timete, qui potest & animā & corpus perdere in ge
hennā. ⌋ Hic recte dicat quis: Da dñe quod iubes, & iube quod vis. Ecce iubes vt non ti
meamus eos qui occidunt corpus, & ratio consentit, eū potius esse timendū, qui potest & animam & corpus perdere in gehennā. Sed quæ caro non timeat occidi? Petrus aposto
lorum primus timuit, & mori timens, vitam negauit. Cur hoc, nisi nondum illi dederas vt nō timeret, q̄ nisi seras vt non timeret? Postquā illi dedisti, potuit facere q̄d iussisti. Esto igit fortitudo nostra, & fac in nobis q̄d tu nō facere vis. ¶Verūtamē hoc primū de
bet scire fides, q̄d docēdo iubes, & iubēdo doces: & deinde spes orare, charitas impetrare vt des ipse q̄d iubes. Oportet aūt sicut veram fidē, ita & firmam habere spem, vt nō pu
tet quisquā quāuis exiguus, q̄ ab altissimo nō fit requirendus, eo q̄ paruus sibi videat & abiectus, cū scriptū sit: Qm̄ requirens sanguinem eoꝝ recordatus est, non est oblitus cla
morem pauperū. Item: Quoniā nō in finem obliuio erit pauperis, patientia pauperū non peribit in finē. Sequitur ergo: ⌊ Nonne duo passeres asse veneunt? & vnus ex illis non ca
det sup terrā sine patre vestro. Vestri aūt & capilli capitis, omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos. ⌋ Ecce q̄ fortiter humilitati huic ma
iestas veritatis occurrit. Nonne (inquit) duo passeres asse veneunt? Vera propositio, qa & vere oībus notū est, qa duo passeres pro vili dantur pretio, & longe viliores sunt cor
pore & aīa, quibus ex duobus cōsistit siue subsistit vnus rationalis homo, & vnus ex illis (inquit) nō cadet sup terrā sine patre vestro. Assume & hoc, quicūq; es vel esse cupis disci
pulus tāti magistri. ¶Sed forte titubas & dicis: Qūo vnus passer sine patre nostro in ter

1. Corin. 4.

Psal. 31 & p. 11

1. Cor. 4

Iob. 1.

Quod dico vobis in tenebris, scilicet p̄ reuelatione.

Reuelationes Pauli. 2. Cor. 12

Officiū fidei, spei & charitatis.

Psal. 9

Obiectio

Universidad de Deusto Biblioteca

ram non cadit,cũ nec de boue,qui vtiq; maior est passere,deo cura non sit? Denicq; Apostolus cũ dixisset,scribens Corinthijs. Scriptũ est em in lege Moysi: Nõ alligabis os boui trituranti,protinus ait: Nũquid de bobus cura est deo? An propter nos hæc dicit? Vtiq; propter nos scripta sunt,qm debet in spe,qui arat,arare,& q triturat, in spe fructus p- cipiendi,&c. Quo ergo vnus ex passeribus nõ cadit in terram sine patre vestro,si nec de bobus tãto maioribus,q̃ sunt passeres,cura ẽ deo? Ad hæc inquã: Apostolus de lege scripta loquebat,& hic eius sensus,cp non fuisset deo cura,vt de bobus irrationalib⁹ lex scriberetur. Porro hic filius dei de prouidẽtia dei loqtur,cp ipse prouiderit,vnde &quomodo det escã omni carni,vt non solũ educat de terra panẽ homini,verũ etiã animãtibus terræ & volucribus cœli escã prouideat cõpetentem illis,iuxta illud Dauidicũ: Qui dat iumentis escam ipsoꝝ,& pullis coruoꝝ inuocantibus eum. ¶Proinde assume & hoc,& vnus ex illis non cadet sup terrã sine patre vestro,simulcq; ꝺd subiungit, vestri aũt & capilli capitis oẽs numerati sunt,quia videlicet Christiana fides exposcit, vt non dubites resurrectionẽ futurã,non solũ cum oibus mẽbris corporis, verum etiam & cũ palpebris,siue supercilijs,& cũ omnibus capillis suis. Cũ hoc vt Christianus homo assumpseris,statim fortissimo syllogismo suauiter stringeris,inferente illo: Nolite ergo timere, multis passeribus melioris estis vos. Melioris(inquam)id est,maioris pretij estis vos. Rationalis em creatura est homo,& vita eius longiturnior est psenti seculo,qa non morit homo sed solũ corpus & ipm resurrectuꝝ,ac sine fine cũ aĩa semper victuꝝ est. ⌊Omnis ergo qui confitebitur me coram hoibus,confitebor & ego eum coram patre meo qui in cœlis est. Qui aũt negauerit me coram hoibus,negabo & ego eum coram patre meo q in cœlis est.⌋ Ergo(inquit)quoniam vnus hõ multis passeribus melioris est, vos non dubitantes curam de vobis esse deo,nolite(vt iam dictũ est)timere eos qui occidũt corpus, sed confitemini me coram vestris interfectoribus: quia tale iudiciũ erit super hoc, vt q me cõfessus fuerit,ego confitear eũ: & qui me negauerit,negem & ego eũ coram patre meo. Profecto gloria erit ei,quẽ talis in illa die confitebit: confusio aũt illi,quẽ negabit,siue cõfundetur,ꝺd apud aliũ Euangelistam legimus,id est,erubescet confiteri cp suus fit. cp Huius rei Apostus magnifice meminit,dicẽs ad Hebræos de sanctis patribus: Ideo non confunditur deus,vocari eoꝝ deus,videlicet qa confessi sunt cp peregrini & hospites essent superterrã,manentẽ hic non habentes ciuitatẽ,& meliorẽ appetentes,id est,cœlestẽ. Profecto dũ de illis negatur,simul de oppositis,id est,de infidelibus affirmat,qa confundet deus vocari eoꝝ deus. & væ illis,ꝺs deus esse,quos cõfiteri & saluare ipse,saluo honore suo,non poterit. ⌊Nolite arbitrari quia venerim pacẽ mittere in terram, Nõ veni pacẽ mittere,sed gladiũ. Veni enim separare hoiem aduersus patrẽ suum,& nuꝝ aduersus socrum suam,& inimici hominis,domestici eius.⌋ Cum dicit,Nolite arbitrari cp venerim mittere pacẽ,subaudiendũ est,q̃ modo mũdus dat,qualẽ mũdus pacẽ mittit,qualẽ requiro mũdus dat,ego do vobis. Est ergo pax mũdi,quã iste dns & princeps pacis mittere non venit. Est enim illa contraria paci dei,de qua Apsus ad Galatas: Fructus aũt spũs est,charitas,gaudiũ,pax. Itẽ: Et pax dei,q̃ exuperat oẽm sensum,custodiat corda vestra & intelligentias vestras. Huius pacis princeps ipse est, & hanc mittere venit, primo pacificans per suũ sanguinẽ omnia,q̃ in cœlis & q̃ in terra sunt,& deinde euangelizans(ait Apsus)pacẽ vobis qui longe fuistis,& pacẽ his q prope sunt. Pax ista remissio pctorum est,sed mũdus in maligno positus,istam non q̃rit,sed qualẽ tũc habebat illa vallis visiõis, scilicet Hierusalẽ,cui dicebat iste pacificus verus: Et quidẽ in hac die tua q̃ ad pacẽ tibi. Hæc pax erat & hoc gaudiũ & hæc lætitia(ait Esaias in onere eiusdẽ vallis visionis) occidere vitulos & iugulare arietes,comedere carnes & bibere vinũ. Comedam⁹ & bibam⁹ crastinus enim moriemur. Nõ(inqt)veni mittere pacẽ eiusmodi,sed gladiũ. i. separationẽ filiorũ pacis de aã filijs illius nõ pacis,sed inqtatis, quẽadmodũ ibidẽ cõtinuo subiunctũ est: Si dimittet iniqtas hæc vobis,donec moriamini,dicit dns exercituũ. Quis nescit,qs non audiuit,pæpe tactũ cẽ velfieri,ꝺd hic se factuꝝ pdixit, veni em separare hoiem aduersus patrẽ suũ,& nurũ aduersus socrũ suã. ¶Simulcq; nota q̃ pulchre, q̃ cõueniẽter discipulos suos ad propheticã autoritatẽ mittit,vt cognoscãt,q̃ antiqua veritatis huius constantia sit,dicẽdo,& inimici hominis,domestici eius. Sic em in Michea pdictũ fuerat: Nolite credere amico,& nolite cõfidere in duce. Ab ea quæ dormit in sinu tuo,custodi claustra oris tui,quia filius contumeliã facit patri,filia consurgit aduersus matrem suã,nurus contrã socrũ suã,inimici hois domestici eius. Cõmemorãdo hanc vltimã prophetiæ sententiã,& inimici hois domestici eius, profecto prophetiã ipsam pulchre innuit testimonio pacẽ,sed gladiũ mittere veni. Et qdẽ sunt aliq̃ q̃q affinitates,ꝺs interdiuidit gladi⁹ euãge-

Hebræ. 11.

Duplex pax, vna mũdi, altera dei Iohan. 14.

Galat. 5 Philip 4 Esa. 9 Coloss. 1. Ephe. 2 Luc. 19. Esa. 22

Inimici hominis ,domestici ei⁹. Mich. 7.

lij,sed ex multis ist æ duæ sufficiũt,quaꝝ altera,scilicet hominis & patris sui, de maioribus altera,videlicet socrus & nurus suæ,de minoribus affinitatibus est, adeo vt rara inter socrum & nurũ concordia sit. Vnde apud Comicum quendam socrus,dũ apud nuꝝ suspectã se huius vitij persentiret,se cq; excusare intẽderet: Nõ(inqt)facile est excusatu. Ita animũ induxerũt,socrus oẽs esse iniquas. Dum ergo dicit,veni em separare hominẽ aduersus patrẽ suũ,& nurũ aduersus socrũ suã,idem est ac dicat, Omnes omino ramiores q̃ minores affinitates separare veni,demonstrando rumpendam esse pacẽ malã,& tolerandam carnis discordiam propter dei concordiam. ⌊Qui amat patrẽ aut matrem plus q̃ me,non est me dignus. Et qui amat filiũ aut filiam super me , non est me dignus. Et qui non accipit crucem suã & sequitur me,non est me dignus.⌋ Ecce gladius separãtis,ecce separatio propinquitatis. Ecce diuisio,quæ vnũ eundemcq; hoiem cõtra semetipsum diuidit. Non est me dignus(ait)qui patrẽ aut matrẽ,q filium aut filiã diligit plus q̃ me,nõ est me dignus,qui crucẽ suam accipit vt sequat me. Hoc verbũ iudicantis, gladi⁹ est separantis. Quis em habens cor carneũ,qs non habens cor lapideũ, æquanimiter audire patitur,nõ est me dignus? Valeat potius pater siue mater,valeat potius filius siue filia,dispereat potius ipsa caro siue præsens vita (ait quisq; sensatus auditor huis verbi) q̃ ego o Christe dignus te non sim. ¶Itaq; omnẽ propinquũ & omnẽ amicum relinquit, & semetipsum contẽnit,vbi nihil hoꝝ se posse retinere perpendit,salua dignitate discipulatus Christi. Nunqd mandatũ hoc nouũ est? Nõne est mandatũ vetus,quod ab initio audiuimus? Ait em Moyses in benedictione Leui: Qui dixerit patri suo & matri suæ nescio vos: & fratribus suis,ignoro vos,& nescierunt filios suos, hi custodierũt eloquiũ tuũ & pactũ tuum seruauerũt,iudicia tua o Iacob,& legem tuam o Israel. Ponent thymiama in furore tuo,& holocaustum super altare tuum. Quod deinde sequitur,benedic domine fortitudini eius,& opera manuum illius suscipe: recte de fortitudine ista intelligas,q̃ hic exigit,dicẽdo: Et q non accipit crucẽ suã & sequit me,nõ est me dignus. Accipere nãq; crucẽ & sequi Christũ,siue in persecutione tradẽdo corpus suũ ad supplicia propter deũ,siue in pace frangendo desideria carnis, seu propter metum gehennæ,siue propter vitæ æternæ desideriũ,fortitudo magna & opus est magnũ , fortitudo benedicenda,opus acceptione dñi dignũ. Qui hoc nõ facit,non solum gloriam non amittit,verum etiam pœnam incurrit. Sequitur enim: ⌊Qui inuenit animam suam,perdet eam.⌋ Quisnã est qui inuenit animam suã, nisi q non vult tollere crucẽ suam, ne non suauiter transfigat psentem vitam? De illo q in psecutione ita inuenit animam suam,vt Chro negato, lucrũ istud faciat,quatenus in corpore retineat,quam psecutoris gladius extrudere poterat,animam,ex abundanti est astruere,cp æterna perditione perdat illã. Et ecõuerso: ⌊Qui perdiderit⌋ ait ⌊animã suã propter me, inueniet eam.⌋ Nõ indiget Christiana fides assertione illa,vt demonstret sibi veram hanc esse sententiam, qa valde certum est,ꝺd pius martyr perdens animam suam,in fasciculo viuentiũ custoditã inueniet eam. ¶Quid tandẽ supereſt pupillis & orphanis istis,cũ propter euangeliũ patrem aut matrẽ amiserint: siue orbatis istis,cũ filiũ vel filiã propter Christũ dereliquerint? Quid (inquã)nisi vt Christus ipse solicitus sit pro illis? Nõ em fallitur quisq; talium,cũ in psalmo dicit: Ego aũt mendicus sum & pauper,dns solicitus est mei. Nõne hic protinus adsunt verba illius solicitudinis? Sequitur enim: ⌊Qui recipit vos,me recipit. Et q mereipit,recipit eũ qui me misit. Qui recipit prophetã in nomine prophetæ,mercedẽ prophetæ accipiet. Et q recipit iustũ in noie iusti,mercedẽ iusti accipiet. Et quicũq; dederit potũ vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ,tantũ in nomine discipuli,amen dico vobis,non perdet mercedẽ suam.⌋ Quantos putas futuros esse sciebat, q ipsum recipere cuperẽt, q mercedem prophetaꝝ atq; iustoꝝ accipere optarent? Multos ergo receptores solicitus dns,hoc dicendo, ꝑparabat illis,ꝺs videbat patrẽ aut matrem amissuros causa sui,quatenus posset quisq; illoꝝ etiam hoc dicere, Qm pater meus & mater mea dereliquerunt me,dns aũt assumpsit me. ¶Vt dictũ,ita videmus & factũ,qa plures sunt receptores talium,scilicet prophetaꝝ & iustorum,ꝺs patres & matres dereliquerũt,quam vt vincant multitudine eoꝝ. Nam vt taceam de cæteris recipiendi modis,tot cœnobia, tot xenodochia receptioni eoꝝ ꝑparauerunt,vt deficientibus iustis eiusmodi,in qbus fateatur Christus se recipi,plerisq; in locis res siue fundi pro talibus deo oblati,ad vsus secularium patres & matres,filios & filias habentium,& Christum non sequentium,magna ex parte redierint. Nũc ipsa verba perpẽde: Qui recipit vos,me recipit: & qui me recipit,recipit eũ qui me misit. Hoc ipm apud aliũ euangelistã hoc modo edicit: Amen amẽ dico vobis,qui accipit si quẽ misero,me accipit. Qui aũt me accipit,accipit eũ qui me misit. Ergo veri adoratores nõ superflue agũt,quãdo superueniẽtes hospites ita suscipiũt, vt proni in terrã adorent,Chrũ em in eis adorat,qui & suscipitur. Dicam adhuc: Deus

In Hecyra Terẽtiana

Mãdatum antiquũ de pre & mre filijsq; reliquẽdis Deuter. 33

Quid ẽ inuenire aiam suã.

Solicitus est dominus suoꝝ.

Psal. 39

Psal. 26. Recepracula pauperũ

Iohan. 13.

Chrs, imo tota trini-

tas adoratē in susceptis hospitibus eius.

& pater dñi nostri Iesu Christi & spūs sanctus in eis adoratur, q & suscipit. Nam cum dixisset, q recipit vos, me recipit, ne quē forte cogitatio sua illo tpe pulsaret, dicēs, q d magnū est istū recipi, hoiem mortalē, qui & iniurijs affici possit & crucifigi? protinus addit: Et qui me recipit, recipit eū qui me misit. Et quis est qui istū misit, nisi deus pater & spūs sanctus? Licet em istud apud nos testimonio iam pene nō indigeat, sic ipse in Esa. Esa. 48 ia loquit: Accedite ad me, & audite hoc. Non à principio in abscondito locutus sum, ex tpe antеq fierent, ibi eram. Et nunc dns deus misit me & spūs eius. Quod idē est ac si diceret: In principio deus erā, & hoibus loquēs nō in abscondito, sed magnis cū signis & prodigijs vēturæ me testificatus sum, & ego q loquebar, q ibi erā, scilicet apud deū, ece adsum, faci hō, mittēte dño pre meo, mittēte & cooperāte p vteræ virginis spū sctō. Igit in illis q mittunt, recte ipse, q mittit eos, deus adorat. ¶Nunqd aūt hoc sine exēplo vel autoritate antiqua facimus? Aut nunqd hoc facientes, tanq̄ creaturā adorantes culpamur? Cū staret Abraham ad radices Mambræ, apparuerūt ei tres viri stantes propter eū. Quos cum vidisset, cucurrit in occursum eoꝝ de ostio tabernaculi sui, & adorauit & dixit: Dñe, si inueni gratiā in oculis tuis, &c. Item scriptura dicit: Venerūtq duo angeli Sodomā vespere, sedēte Loth in foribus ciuitatis. Quos cū vidisset, surrexit & abijt obuiam eis, adorauitq pronus in terrā. Nunqd non angelica, æque vt humana, substantia creatura est. Sed deus in illis adorabat, qui & suscipiebat. Propter hoc & ille corā tribus adorās, vni loquebat: Dñe (inquiens) si inueni gratiā in oculis tuis, ne transeas seruū tuū, & iste coram duobus adorās, quæso dñe mi, q a inuenit seruus tuus gratiā coram te, &c.

Gene. 18.

Gene. 19.

Quanta merces recipientium hospites Christi.

¶Quæ tandē pro hac receptione merces erit? Ait: Qui recipit prophetam in noīe prophetæ, mercedē prophetæ accipiet. Et q recipit iustū in noīe iusti, mercedem iusti accipiet. Ergo & deus q recipit, & eius q recipit, vna eadēq merces erit. Nō em dixit mercedem de prophera, siue mercedem de iusto, sed mercedē prophetæ, mercedē iusti accipiet. Magna retributio, larga recōpensatio. Quæ nā est merces prophetæ siue merces iusti, q vt prophetaret, siue regnū dei annūtiaret, quiq iustitiā dei custoditet, non patrē aut matrē, nō filiū aut filiā plus q̄ illos oēs amauit, & tollēs crucē suā, Christū secutus est non timēs perdere animā suā propter iustitiā? Quæ (inquā) merces taliū, nisi ipm manifeste videre Christū? Hoc em pro summa mercede promisit diligentibus se. Qui diligit me (ait) diligē à patre meo, & ego diligā eū, & manifestabo ei meipm. ¶Qui igit receptor prophetā vel iustū eē animaduertisti, tāta tibi mercede proposita, hilariter age q̄d agis, bona volūtate porrige q̄d porrigis, da q̄d habes, siue panē, siue multum sit. Non em perdes mercedē tuā, etiā si nō plus q̄ calicem aquæ frigidæ date possis. Quod si nec illū in tempore possis, saltem volūtas nō desit, quia pax in terra hominibus bonæ voluntatis.

Iohā. 14

LIBRI OCTAVI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIEN. IN OPVS, DE GLORIA ET HONORE FILII HOMINIS, LIBER IX.

CAP. XI.

Quæstio sup̄ interrogatione Iohannis

T factum est, cū cōsummasset Iesus, præcipiens duodecim discipulis suis, trāsiit inde, vt doceret & p̄dicaret in ciuitatibus eoꝝ. Iohānes aūt cū audisset in vinculis opa Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi: Tu es qui vēturus est, an aliū expectam⁹? Iohannes propheta & plus q̄ propheta erat, sicut de illo in hac eadē lectiōe dns ipe testatus est. Quid (inqt) existis videre? Prophetā? Etiā dico vobis, & plus q̄ prophetā. Quis aūt propheraꝝ nescivit aut tacuit passuꝝ eē Christū? Oēs sciuerūt, oēs p̄nuntiauerūt, & hodie legētibus claꝝ est, scripturas eoꝝ fere p oēm seriem significare salutiferꝝ sacrosanctæ passionis eius sacramentum. Hinc Petrus in Actibus apostoloꝝ: Deus aūt, q prænuntiauit p os oīm prophetaꝝ Christū suū, impleuit sic. Istud em ignorare, illoꝝ erat, q prophetas aut nō legerāt, aut nō intellexerāt. Quo ergo saltem propheta, ne dicā plus q̄ propheta, diceretur aut esset? ¶Cum p huiusmodi rationem adducti, recte sentiremus, q a Iohānes sicut cæteri gauerit dicēdo, tu es q vēturus es, an aliū expectamus? & q̄d opus fuerit vt hoc interrogaret

Actoꝝ. 3.

Responsio.

garet missis discipulis duobus. Profecto hoc interrogauit, vtrū ipse esset Messias. i. Christus, q vtiq̄ expectabat vēturus, ita vt mulier q̄q̄ Samaritana dixisse legit: Scio q a Messias venit, q dicit Chrūs. Cū ergo venerit, ille nobis annuntiabit oīa. ¶Nec mirꝝ p hic in vna eadēq̄ re circa vnā eandēq̄ personā, p̄senti simul & futuro tēpore vsus est, dicēdo, tu es q vēturus es. Nam & turbæ, quas pauerat de de quinq̄ panibus & duobus piscibus, ita dixerūt: Quia hic est veræ propheta, q vēturus est in mundū. Et hic & illic q̄d dicitur vēturus, id est, ac si diceretur, de q̄ scripturæ siue prophetæ testati sunt, q̄ esses vēturus. Hoc igitur (vt iā dictū est) interrogauit, vtrū ipse eēt Chrūs, an alius hoc noīe eēt expectādus. ¶Cur aūt hoc interrogauit eum, quē ipsum esse, prophetando, baptizādo, ostēdendo, clamauerat? Vtiq̄ magnā ob causam, quam Euāgelista nō præteriuit, p̄mittendo, cum audisset Iohannes in vinculis opa Christi. Quidnam sibi vult dictio hmōi, audisse Iohannem in vinculis opera Christi, & idcirco missis duobus discipulis intergasse illum interrogatione huiusmodi? Nonne idem Iohannes, antequam missus fuisset in carcerē, audierat opa Christi, quoꝝ illud pulcherrimū fuit, quod inuitatus ad nuptias, aquam in vinū conuertit? Nonne & vocē audierat patris de cœlo sup eū dicentis, tu es filius meus dilectus, in q̄ mihi bene complacui? Si interrogatione opus erat, cur non illis prioribus signis commonitus interrogauit? Perpēdenda igitur subtilius est causa, quam (vt iam dictū est) euangelista significauit, præmittendo: Iohannes aūt cū audisset in vinculis opera Christi. Nimirꝝ hoc vult intelligi, q a cum opa eius reuera essent opa Chri. i. talia opera, qualia nemo alius facere potuisset, nisi solus ipse Chrūs filius deitinter ipsa tamen opera, Christum se esse, palam nō dicebat, imo & discipulos suos hoc dicere prohibebat. Exempli gratia: Cum interrogasset discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines esse filiū hominis, ac subinde: Vos aūt quē me eē dicitis? Respondente Petro, tu es Chrūs filius dei vivi, illū quidē beatificauit pro cognitiōe & cōfessione veritatis, sed prohibuit eos dicere in vulgus, sicut protinus refert euangelista: Tunc (inqens) p̄cepit discipulis suis, ne cui dicerēt, q̄ ipse esset Chrūs. ¶Causam q̄q̄ propter quā istud p̄ceperit, ex his quæ cōtinuo sequunt, prōptū est agnosci. Exinde (inqt Euāgelista) cœpit Iesus ostēdere discipulis suis, q a oporteret eū ire Hierosolymā, & multa pati à senioribus & scribis & principibus sacerdotū & occidi & tertia die resurgere. Deniq̄ p occasionem, siue accusationem regij nominis, scilicet Christi, futuꝝ erat vt traderetur gentibus à Iudæis dicētibus: Omnis q se regē facit, cōtradicit Cæsari. Si hūc dimittis, nō es amicus Cæsaris. Maxime hāc ob causam ita p̄cepit. ¶Ergo ne hoc dicimus, q̄d mortē refugere voluerit, & idcirco mortis occasionem, scilicet regium nomen tacuerit, & discipulis suis, vt de hoc tacerēt, p̄cepit? Nequaquam, sed sicut mortē eius oportebat nō multum differri, ita profecto expediebat non nimis accelerari. Prius oportebat condi euangeliū, & tāta fieri quanta facta sunt, quoꝝ pars aliqua cōscripta, sufficientibus testimonijs probare posset Christianæ fidei sacramentū. Vbi tps fuit, postq̄ & docuit, & signa sufficientia fecit, tunc (q̄d valde notādū est) nō solū neminē prohibuit verētiā turbā multā & pueros multos admisit sibi ad publicā acclamationē regij nominis, dicētes: Osanna, benedictus qui venit in noīe dñi, benedictū q̄d venit regnū patris nr̄i Dauid, benedictus q venit rex in nomine dñi, pax in cœlo & gloria in excelsis. ¶Demonstratū est, q a dns noster ante tēpus suæ passionis, licet filiū dei se esse edixerit, & operibus cōprobauerit: tamen regiū nomen q̄d est Chrūs, q a nimis inuidiosum foret, nō solis Iudæis, verētiā Romanæ potestati, & ipse tacuit, & discipulis suis vt de hoc tacerēt, p̄cepit. Hoc idcirco demōstrauimus, vt cōsequenter eluceſcat, qualis eē potuerit solicitudo Iohannis, q cū audisset in vinculis opa Christi, mittēs duos de discipulis suis, ait illi: Tu es qui venturus es, an aliū expectamus? ¶Qualis ergo solicitudo eius fuit? Pro qua re solicitus fuit? Auribus nr̄is audiuim⁹, audido experti sumus, etiā adhuc dicere Iudæos aduersarios nominis huius. Vos dicitis, discipuli eius dixerūt, ipse tamē nō dixit, q̄d ipse esset Chrūs, quod ipse esset Messias quem nos expectamus. Putas ne q̄d & discipuli eiusdē Iohannis, qui æmulantes pro magistro suo, nonnunq̄ talia loquebantur? quale est illud: Rabbi, q erat tecū trans Iordanē, cui tu testimoniū perhibuisti, ecce hic baptizat, & oēs veniūt ad eum, putas ne, inquā, q̄d aliq̄ etiam istud dixerint: Rabbi, tu illū Christū esse dixisti, ipse aūt Christū se esse, nō dicit? Volens igitur ipsius exore auditū esse, q̄d Chrūs ipe esset, & sciens, quia ille fidelis pmanet, negare seipsum nō potest, mittēs duos de discipulis suis, ait illi: Tu es q venturus es, an aliū expectamus? Et respondens Iesus, ait illis: Euntes, renuntiate Iohanni, quæ audistis & vidistis: Cæci vidēt, claudi ambulant, leprosi mūdantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur. Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me. Illis aūt abeuntibus, cœpit Iesus dicere ad turbas de Iohanne: Quid existis in desertū videre? Harundinem vento agitaram? Sed q̄d existis videre? Hominē mollibus vestitum?

Iohan. 4. Tu es qui venturus es Iohā. 6.

Causa, cur sic interrogauit Iohānes

Iohan. 2 Matth. 3

Matth. 16 Luc. 9

Iohan. 19

Matth. 21 Marc. 11. Luc. 19.

Qualis fuit solicitudo Iohannis.

Iohan. 3

2. Timo. 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

Malac.3 Ecce qui mollibus vestiuntur, in domib⁹ regũ sunt. Sed quid existis videre? Prophetã? Ecce dico vobis & plus quem propheta. Hic est em̃, de q̃ scriptũ est: Ecce ego mitto angelum meũ ante faciẽ tuã, q̃ præparabit viam tuam ante te. ¶ Diligenter animaduerte, ô lector siue auditor, qualis, quàm rei vel tempori congrua fuerit responsio hæc. Denique

Ibidem. in Malachia, vbi scriptũ est illud q̃d edixit: Ecce ego mitto angelũ meũ ante faciẽ tuã qui præparabit viam tuam ante te, continuo sequit: Et statim veniet ad templũ sanctũ suum dominator, quẽ vos quæritis, & angelus testamẽti quẽ vos vultis. Ecce venit, dicit dñs exercituũ. ¶ Forte optares, ô tu quicũq; es discipulus Iohannis, discipulus gratiæ

Psal.118 dñi, necdũ tamẽ perfectus ad cognoscendũ, in q̃ sit constans illud q̃d habes in psalmo tuo ties decantatũ: Eloquia dñi, eloquia casta, argentũ igne examinatũ: optares (inquã) vt ad interrogationẽ istam, tu es qui vẽturus es, an alium expectamus, responderet, ego sum,

Luc.7.4 nec alius est expectandus. Esset quippe responsio hæc eloquiũ castum, argentũ verum sed apud homines non videretur eloquiũ castum, non ẽstimaretur argentũ igne examinatum: quippe quoꝝ dñudicatio tam est iniqua, vt ipse sciens & prouidẽs diceret, maxime pro sua persona: Amen dico vobis, quia nemo prophera acceptus est in patria sua.

Syllogism⁹ ex prophe ta Malachia. Sapiens igitur & ipsa sapientia, inde protulit suæ responsionis eloquiũ castum, vbi nihil est dictũ vel scriptum, quod non sit argentum igne examinatum, nec audet dicere quipiam, nisi impius quod non sit irrefragabiliter verꝝ. ¶ Nunc igitur quoniam & nos discipuli sumus gratiæ domini, & dñs Iesus ad turbas loquitur de Iohanne, syllogismum amabilem perficiamus. Proponit ipse Chrũs: Hic est em̃ de q̃ scriptũ est: Ecce ego mitto angelum meũ ante faciẽ tuam, q̃ præparabit viam tuam ante faciem tuã. Assumamus nos: Sequitur aũt protinus in eodem propheta: Et statim veniet ad templũ sanctũ suum

Roma.5.9 dominator, quem vos quæritis, & angelus testamenti quem vos vultis. Concludãt oẽs turbæ Christianoꝝ: Igitur iam non est expectandus alius, certissime enim iam venit, q̃ expectabatur venturus dominator quẽ vos quærebatis ô serui domini: angelus testamẽti quem volebatis o vos quibus & testamentum creditum fuit & promissio, eius spem in

Testimoni um ex ope ribus Iohan.1. testamẽto ipso iste magni consilij angelus cõfirmauit. Iam (inquam) venit, statim q̃ppe illũ secundũ veritatẽ scripturæ venire oportuit, vbi missus est iste angelus ad hoc destinatus, vt pararet viam ante faciem eius. ¶ Si aũt de facie dominatoris huius dubitatis & dicitis, vbi est ille vel qs est ille qui iam venit, si vobis non sufficit index digitus dicentis

Ecce agnus dei, accipite aliud testimoniũ, q̃d huic testimonio scripturæ p̃misit: Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mũdantur, surdi audiunt, mortui resurgũt, pauperes euangelizant. Hoc testimoniũ operꝝ, q̃ vtiq; sunt opera Christi, quæ Iohannes in vinculis audiuit, q̃ nemo alius nisi Chrũs facere potuit. Hoc (inquã) testimoniũ cum illo testimonio

Ecce ego mitto angelum meũ ante faciem tuam, non finit ignorare, nisi eũ, q̃ vult istũ

Luc.3 Iesum à Nazareth, q̃ putabat filius Ioseph, illum esse dominatorẽ & angelum testamẽti

Quo Iohã ne reuela⁹ eus ẽ Chri stus. quem quærebatis, quem volebatis. ¶ Hoc plane Iohannes quondam nesciebat, videlicet quis homo, quali facie vel habitu inter hoies ambularet, apud q̃s siue inter q̃s nutritus esset is qui rex Christus dici vel esse deberet, à quo mundũ vniuersum & ipsum Iohannẽ baptizari oporteret. Sciebat tanquam propheta quod iam venisset, sed nesciebat quisnã

Iohã.1 vbi nam ille esset, priusq̃ spũs sanctus demonstraret eũ, descendẽs sicut columba, & manens super eum. Hinc ipse dicebat: Et ego nesciebam eum, sed vt manifestaret in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans. Item: Et ego nesciebam eũ, sed qui misit me ba-

Synceꝝ te stis Iohan nes Bapt. ptizare in aqua, ille mihi dixit: Sup quem videris spiritũ descendẽtem sicut columbam, & manentem super eum. hic est qui baptizat in spiritu sancto. ¶ Hoc nimiꝝ pro synceritate testimonium sui dixit, volens scire auditores, q̃d non pro fauore humano testimonium illi perhiberet, test em idoneum esse designans eum, q in testificãdo nõ personam attendit, sed causam, vt ipse, qui in testimonio suo, cum sciret causam, nondũ sciebat p-

1.Reg.16 sonam. Hoc (inquã) nesciebat, & salua propheticæ gratiæ magnitudine, nescire poterat quis homo, quali facie vel habitu esset Messias, id est, Christus, quem venisse constabat. Sic Samuel sciebat quidẽ de filijs Isai electũ iam essem regem, locuto ad se dño, prouidẽ

Maius te stimonium Iohãne, tũ ex opibus tũ ex scri pturis de Christo. em mihi in filijs eius regem, sed qs filioꝝ eius eẽt dei electus, nesciebat intantum vt dicere viso Heliab: Nũ corã dño est Chrũs eius? Similiter in cæteris filijs ita suum executus est officiũ, & dñi expectauit indiciũ, vt cum tandẽ vngeret Dauid, reuera dicere posset, & ego nesciebã eum. ¶ Ecce quod quærebat Iohannes interrogando dicẽs, tu es q̃ venturus es. Hoc enim ille fidelis amicus quærebat, hoc intendebat, vt nõ cõtentus filius dei testimonio Iohannis, maiori testimonio manifestaret se, testimonio dei patris sui, quẽadmodum apud aliũ Euangelistã ipse dicit Iudæis: Vos misistis ad Iohannẽ, & ille testimoniũ perhibuit veritati. Ego aũt ab hoie testimoniũ non accipio. Item: Ego autẽ habeo

beo testimonium maius Iohanne. Opera em̃, quæ dedit mihi pater vt perficiam ea, ipsa opera, quæ ego facio, testimoniũ perhibẽt de me, q̃a pater me misit. Et cætera vsq; scrutamini scripturas, q̃a vos putatis in ipsis vitã æternã habere, & illæ sunt q̃ testimonium perhibẽt de me. Quæ nam sunt opera quæ dedit pater in testimonium huic filio suo Iesu Christo, nisi ista q̃ nunc dicit, cæci vidẽt, claudi ambulãt, leprosi mũdantur, surdi audiũt, mortui resurgũt, pauperes euangelizantur? Et quæ vel quales sunt scripturæ, quas scrutari ẽpiens, & illæ sunt, inquiens, quæ testimoniũ perhibẽt de meimisi quales hic degustare potest in isto capitulo? Hic est em̃ de q̃ scriptũ est: Ecce ego mitto angelũ meũ ante faciem tuã, q̃ præparabit viam tuam ante te. Si tamẽ sequentia perlegas. ¶ Ecce igitur, quod cupiebat Iohannes ex ore ipsius auditũ esse testimoniũ maius Iohanne, imo testimonia, de qbus recte dixerit Psalmista: Mirabilia testimonia tua, ideo scrutata est ea anima mea. Sunt em̃ duo testimonia hic, altera mirandoꝝ operꝝ, altera in declaratiõe scripturaꝝ. Vere mirabilia testimonia hæc, & ideo scrutari ea debet aĩa nostra. ¶ Primũ ita scrutandũ est, vt non solũmodo respiciamus cæcos illos, qui tunc corporaliter illuminati viderũt, claudos illos q̃ tunc corporaliter ambulauerũt, leprosos illos qui tunc corporaliter mũdati sunt, surdos illos q̃ tunc corpaliter audierũt, mortuos illos qui tũc in corpore resurrexerũt. Ibi nãq; non perfectio sed initium erat operꝝ quæ dedit mihi pater, ait, vt perficiam ea. Vbi ergo vel quando pfecit ea? Nimiꝝ in morte & resurrectiõe sua, quando mortẽ nostrã moriẽdo deuicit, & vitã resurgẽdo reparauit, ita vt iam non moriatur, mors illi vltra non dominet, q̃d & de nobis nõ incerti speramus. Et nũc dato spũ sancto perficit opa ista, q̃a vere cæci vidẽt, claudi ambulant: q̃ nimiꝝ cæci, qui claudi, q̃ leprosi, qui surdi, qui mortui, qui pauperes nos eramus, & hoc nobis multũ debet valere ad testimoniũ huius respõdentis pro se, q̃a p fidem eius videmus, ambulamus, mũdati sumus, audimus, à morte peccati innumerabiles secundũ exemplũ Mariæ resurreximus, & ita euangelizati sumus, vt qui pauperes eramus, diuites in verbo & sciẽtia facti sumus Prout potuit animus fidelis, limare atq; polire conatus est auꝝ loci pscientis, quaten⁹ & intentionẽ Iohannis interrogantis, & majestatẽ Christi ad interrogata respõdentis, ex verbis ipsis ô lector siue auditor, splendidius apparẽtem agnoscere possis. ¶ Nunc illud nõ præterire libet, q̃a testimoniũ testi suo Iohãni pulchra vicissitudine reddẽs iste testis fidelis, valde congruũ secundũ rem ipsam initium sumpsit. Quid (inqt) existis in desertũ videre. Sciendũ quippe, quia cũ diceret, tunc neq; Iohannes in deserto, sed in carcere erat, neq; Chrũs ipse in deserto, sed in qualibet ciuitatũ loquebat ad turbas, de Iohanne. Sic em̃ p̃missum est, quia ẽpiens apostolis suis duodecim, trãsiit vt doceret & p̃dicaret in ciuitatibus eoꝝ. Ergo ad illum exitum turbaꝝ respexit, & illius exitus turbas memores esse voluit, de q̃ Marcus ita pscribens, initium sancti euangelij Iesu Chri filij dei, statim subiunxit, Sicut scriptũ est in Esaia propheta: Ecce mitto angelũ meũ ante faciem tuã, qui ꝑparabit viã tuã. Vox clamãtis in deserto, parate viam dñi, rectas, facite semitas eius. Fuit Iohãnes in deserto baptizãs & ꝑdicãs baptismũ pœniæ, in remissionẽ pctõꝝ. Et egrediebant ad illũ oĩs Iudææ regio, & Hierosolymitæ vniuersi, & baptizabant ab illo in Iordane flumine, cõfitẽtes pcta sua. Memorabiles illos exitus turbaꝝ ipsa Iohãnis verba nobis fecerunt: inter q̃ illud maximũ fuit, q̃d existimante populo, & cogitantibus oĩbus in cordibus suis de eo, ne forte ipse esset Chrũs, cõfessus est & nõ negauit, & cõfessus est, quia non sum ego Chrũs. Propterea testis iste fidelis, q̃ testimoniũ redditurus est oĩbus in die iudicij, & pro merito suo singulis: harundinẽ (inquit) vẽto agitatã existis videre? Nõ vtiq;, quia nõ flexus est, nõ inani gloriæ cessit, & pro nihilo habuit popularem aurã siue ventũ tantæ existimatiõis. ¶ Aliud fuit, q̃d hoĩbus placere nõ curãs, ipm Herodem arguit, nõ licet, inquiẽs, tibi habere vxorẽ fratris tui. Propterea subiunxit: Sed quid existis videre? hoiem mollibus vestitũ? Nõ vtiq;, quia ecce qui mollibus vestiunt, ĩn domibus regũ sunt: Iohannes aũt non in domo, sed in carcere regis est. Homines mollibus vestiti, i, adulatores, qui regũ suoꝝ adulant peccatis, tractabiles atq; suaues dominatoribus tanquam beneficis, cum sint iniqui, sicut Herodes patrator adulterij, ecce in domibus conuiuq; circa latera regalia comedũt & bibũt. Iohãnes aũt ĩspinosus, & aspero vestitu armatus, ita vt palpari nõ possit, iuxta illud: Verba sapientiũ, quasi stimuli, & quasi clui, in altũ defixi. Hic talis extra conuiuiũ in carcere clausus est: nec aliter admittit in illas domos regũ, nisi ita, vt afferat caput eius in disco, saltatricis præmiũ, saltationis pretium ¶ Quæ istæ interrogationes, quibus singulis sine dubio subiũgitur, non auditorem attentum fecerũt ad interrogationẽ tertiam, cui ipse qui interrogat subiungit hoc etiam modo: Sed quid existis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quàm prophetã. Et ita esse, ratione subiuncta protinus probat. Hic est enim (ait), de q̃ scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Attentis

Iohan.5.f

Psal.118

Opa Chri pius spiri aliter q̃ corpaliter facta respici debent. Iohã 4. Roma. 6

Luc. 7 1.Cor.1

Apoca.1 Quid exis tis i deser tum.

Marc.1.

Esa.40

Iohan.1.

Matth.14 Marc.6.

Ecclesia

Iohannes propheta & plus q̃ propheta Malach.3.

nanq;

Universidad de Deusto Biblioteca

ſtanq; auribus hic opus erat, vt audito hoc ſcripto, non ſolæ quæ tunc præſentes aderant turbæ, verum etiã omnes populi ſiue gentes quæ hoc erãt audituræ, oculos aperirẽt, circumſpicerent, & perlegẽdo ſequẽtia capituli huius, quoꝝ ſupra iam meminimus, ſcirẽt quid vel quantũ eſſet reſponſum ad intentionẽ interrogationis huius, tu es qui venturus es, an aliũ expectamus? Et quid vel quantũ hoc eſt? Nimiꝝ hoc tale vel tantum eſt, ac ſi diceret; Iohannes ante faciẽ meã officiũ angeli, q̃d videlicet officiũ angeli, quantũ differt ab officio prophetæ, debet ſcriba doctus quærere & proferre de ſcripturis ſanctis. Quibus requiſitis, audire & dicere poterit. ¶Angeloꝝ officium eſt, non ſolum res venturas ſiue iam inſtãtes pronũtiare, verum etiam ad certas mitti perſonas, p quas oporteat adminiſtrari res ipſas, & eoꝝ corda p̃parare colloquij ſui p̃paratione, q; digni ſint operatione diuinitatis, quam oportet fidem, per quam iuſtus viuit familiariter peruenire. In hoc officio primi, poſt verbũ promiſſionis, fuerũt illi tres angeli, q; apparentes Abrahæ in figura ſanctæ trinitatis, hoſpitio eius fuerũt recepti, loquente in ipſis dño, ac dicẽtes Reuertẽs veniã ad te tẽpore iſto, vita comite, & habebit filiũ Sara vxor tua. Nouiſſimus angeloꝝ, q; eiuſdẽ promiſſionis adminiſtratorij fuerũt, Gabriel ad Mariã miſſus eſt virginem, vt præparabilẽ eius mẽtem p̃pararet annuntiatione iſtat: Ecce cõcipies & paries filium. ¶Porro prophetaꝝ officiũ fuit, promiſſionẽ eandẽ ſiue aduentũ eius, abſq; certa pronuntiare perſonis. Exẽpli gratia; Audite ergo (ait Eſaias) domus Dauid: Ecce virgo cõcipiet & pariet filiũ, & vocabitur nomẽ eius Emmanuel. Neq; iſte, neq; quiſquã alius prophetaꝝ, ad certã aliquam perſonã miſſus eſt, vt tale q̃d euangelizaret, niſi iſte plus q̃ ſtrans, viam ante faciẽ eius ipſa demonſtratione p̃pararet. Pro hac excellentia Iohãnes plus q̃ propheta, & angelus eſt. Vnde adhuc teſtis iſte fidelis, Ieſus Chriſtus, clariſſima teſtificatione intonat. ⌊Amen dico vobis, nõ ſurrexit inter natos mulieꝝ maior Iohanne Baptiſta. Qui aũt minor eſt in regno cœloꝝ, maior eſt illo.⌋ Nota & orbi vniuerſo celebris atq; clariſſima ſententia hæc, hoc ſolo indiget, vt intẽtio quoq; tanti teſtimonij nota ſit, id eſt, vt ſciatur, quæ cauſa fuerit, vt eo potiſſimũ loco vel tẽpore de p̃curſore ſuo dñs teſtimoniũ proferret tantæ magnitudinis. ¶Quam ergo putamus fuiſſe cauſam, niſi magnam humilitatẽ beatiſſimi Iohannis? Ille nanq; plus q̃ propheta, ſciens ſeſe nõ eſſe ſeruandũ tẽpori illi, quo palàm prædicari deberet myſteriũ ſacroſanctæ incarnatiõis Ieſu Chriſti filij dei, hoc ipm aſcribebat ſuæ indignitati, ita vt diceret, prius q̃ in carcerem miſſus fuiſſet. Qui poſt me vẽturus eſt, fortior me eſt, cuius nõ ſum dignus calceamenta portare. Nonne hoc ipm dicebat apud ſe quando tenebat in vinculis occidendus, & ad tempus illud nõ peruẽturus? Nimiꝝ fidelis amicus ſponſi, beatos & omni honore dignos exiſtimabat illos, qbus contingeret calceamẽta illa portare, id eſt, incarnatiõis illius myſteriũ tẽpore opportuno palàm omni mundo p̃dicare, licet nullus ad plenũ, ſicut eſt, tantæ rei ſacramentum potuerit aut poſſit euoluere ſeipſum aũt illis beatis longe imparem, longe minorẽ, propter hoc ipſum, q; a morte ſueniente futuꝝ erat, vt nõ poſſet illa calceamẽta portantiũ, hoc euangeliũ prædicantiũ, ſocius aut viator exiſtere. Conſolatum igitur illũ exiſtimare cõſolatione magnificẽtiæ huius, q; a profecto, ſi non inter natos mulieꝝ, nec inter apoſtolos ſiue euangeliſtas, qui vtiq; nati mulieꝝ ſunt, ſurrexit quam maior Iohanne Baptiſta. ¶Quis tandẽ ille eſt minor in regno cœloꝝ, qui maior eſt illo? Putas ne angelus minoris meriti, q̃ oñes angeli, quantumcũq; diuerſi ſint meriti aut ordinis, maiores ſunt eo, q̃d ille minimi ſit meriti? Sed illũ neſcimus, quis ſit. Neq; eſt ſcriptura de eiuſmodi quicquam nobis annuntiauit. Nunquid vero regnũ cœloꝝ de ſolis angelis, & non etiã de hominibus conſiſtit? Solet etiam regnũ cœloꝝ eccleſia præſentis intelligi, vt illic: Mittet filius hominis angelos ſuos, & colligent de regno eius oĩa ſcandala. Neq; enim in illa eccleſia cœleſti ſcandala erũt, quæ poſſint auferri. Ergo ne quiſquis in iſto regno cœloꝝ minimus, vel minimi eſt meriti, maior Iohanne erit? Nimiꝝ iuxta hũc ſenſum cõtraria ſentẽtia obueniet, vt conſequenter dicat: Inter natos mulieꝝ non ſurrexit minor Iohanne Baptiſta. Quærẽdus eſt igitur ille minor in regno cœloꝝ, quis ſit, & cito inuenit, q; a in veritate ipſe eſt qui hæc loquit, Chriſtus Ieſus filius dei, minor vel minimus omniũ noſtrũ, minor cũctis paruulis, humilior humilibus cunctis, miro modo miniſtrãs vt minimus, regnans vt maximus, quẽadmodũ dicit: Qui maior eſt veſtrum, erit miniſter veſter. Item: Nam quis maior eſt, q; recumbit, aut qui miniſtrat? Nõne qui recumbit? Ego aũt in medio veſtrũ ſum, ſicut qui miniſtrat. Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus, regnum, ea videlicet diſpoſitione, vt ibi tãto quiſq; ſit maior, quãto apud ſe eſt minor, id eſt, humilior. ¶Diceret aliqs: Vbi eſt illud regnũ? Aut q̃ veniet illud regnũ cœlorum? Ait ergo. ⌊A diebus aũt Iohannis regnum cœloꝝ vim patitur, & violenti rapiunt illud.⌋ Apud aliũ euangeliſtã interrogatus idẽ dominus à phariſæis,

Angeloꝝ officium.

Gene 15.17
Ibidẽ, 18

Luc. 1.
Prophetarũ officiũ.
Eſa. 7.

Matth. 13

Ille minor in regno cẽloꝝ Chriſtus eſt.

Matth. 20.
Luc. 22

Magna humilitas Iohannis

Iohan. 3

riſæis, quando venit regnũ dei, dixit eis: Nõ venit regnũ dei cũ obſeruatiõe, neq; dicẽt, ecce hic aut ecce illic. Ecce enim regnũ dei intra vos eſt. Plus aliqd hic dixit, attamen ad idẽ reſpicit. Cũ enim p̃dicaret dicẽs: Pœnitentiã agite, appropinquabit enim regnũ cœlorum, profecto neſciẽtes myſteriũ regni dei, ſæpe quærebãt, ſæpius inter ſe conferebãt, vbi nam eſſet aut quãdo veniret illud regnum dei. ¶Proinde ipſe volens eos ſcire, q; a regnũ dei p̃ſentia eſſet aduentus ipſius regis Chriſti, & q̃d in illud regnũ introire, hoc eſſet pœnitentiam agere ſecundum p̃dicationẽ vel teſtimoniũ Iohannis Baptiſtæ: & illic interrogatus à phariſæis, dixit: Ecce enim regnũ dei intra vos eſt, & hic cogitatiõibus turbarum reſpõdens, à diebus autẽ (inquit) Iohannis Baptiſtæ regnũ cœloꝝ vim patitur, & violenti rapiunt illud. Ac ſi diceret: Non ſicut olim, ita & nũc, regnũ dei ſiue regnũ cœlorum de longinquo venturꝝ expectaſ, ſed iã venit, iã intra vos eſt, ita vt apprehẽdi poſſit, iamq; manu apprehendit, manu rapitur, vim patiẽs à violentis, id eſt, à peccatoribus pœnitẽtibus, & hoc à diebus Iohannis Baptiſtæ, nam ante illum non ita erat. Ante eius dies prænuntiabat, & nondũ venerat. Hoc eſt q̃d cõtinuo ſequitur. ⌊Oẽs enim prophetæ, & lex vſq; ad Iohannẽ prophetauerunt. Et ſi vultis recipere, ipſe eſt Helias qui venturus eſt. Qui habet aures audiẽdi, audiat.⌋ Prophetauerũt, id eſt, venturꝝ fore Chriſtũ prænuntiauerũt. Iohannes aũt poſt oẽs illos veniens, nõ prophetat, vt illi, aut p̃nuntiat, ſed digito demonſtrat. Statim vt ille venit, veniſſe conſtat regnũ dei, ſecundũ ſupra memoratam propheticã veritatẽ, vbi præmiſſo ecce ego mitto angelũ meũ, & p̃parabit viã ante faciem tuam, continuo ſequitur, & ſtatim veniet ad templum ſanctum ſuũ dominator, quẽ vos quæritis, & angelus teſtamenti, quẽ vos vultis. ¶Itaq; ſicut iam dictum eſt, omnes prophetæ & lex vſq; ad Iohannẽ prophetauerũt, ſubauditur de primo aduentu Chriſti ſiue regni dei, à diebus aũt eius vſq; nũc, id eſt, q̃ diu dicitur nũc, ſiue (vt Apoſtolus dicit, dum dicitur, hodie ſi vocẽ eius audieritis, ſcilicet ab illis diebus Iohannis vſq; ad conſummationẽ ſeculi, iam non prophetatur aut non p̃nuntiatur, ſed p̃ſens adeſt regnum dei, & violenti ſcilicet pctõres, q propter peccata ſua nihil iuris haberẽt in regno dei, fortes facti p ſpm̃ humilitatis, qua Moyſes homo mortalis volentẽ iraſci deũ, tenere potuit: rapiunt regnũ dei pie violentia & ipſum regnũ dei vim patitur, & non quomodocũq;, ſed libenter patitur vim eiuſmodi, & hoc fit vſque nũc, id eſt, vſq; ad conſummationem ſeculi. Ita ſe habet res à diebus Iohannis. ¶Et ſi vultis (ait) recipere, ſi vultis ſcripturam ſiue prophetiã ſpũalem ſpiritualiter intelligere dicentem: Ecce ego mitto vobis Heliam prophetã antequã veniat dies dñi magnus & horribilis, & cõuertet cor patrum ad filios, & cor filioꝝ ad patres eoꝝ, ne forte veniam & percutiam terrã anathemate. Si (inquã) vultis recipere, ipſe eſt Helias qui vẽturus eſt, id eſt, de quo legitis q; a vẽturus ẽ. Helias vtiq; non proprietate pſonæ, ſed ſpũ & virtute, magnũ ſacramẽtum, magnũ myſterium. Propterea dicit: Qui habet aures audiendi, audiat. ¶Hic iam forte quærat aliquis, q; cunq; eſt ille qui audiuit. Et ſi in cæteris Iohannes ſpiritũ & virtutẽ Heliæ habuit, nõne multũ diſſimilis venit illi, ſaltem in zeli magnitudine? Helias nãq; zelo zelat⁹ ſum, ait pro dño deo exercituum, interfecerat eñ gladio prophetas Baal, quadringentos & quinquaginta viros, & ita nõ ſolũ verbo redarguit, verum etiã ferro p̃ſecutus eſt impietatem regis Achab, & vxoris eius Iezabel. Iohannes nihil tale fecit. Nã vere quidẽ ſicut de Helia dictũ eſt, ita & de Iohanne dicere cõuenit, q; a ſurrexit ſicut ignis, & verbũ ipſius quaſi facula ardebat. Verbi gratia, vt diceret: Genimina viperarũ, q; s oſtẽdit vobis fugere à ventura ira. facite ergo fructus dignos pœnitẽtiæ, iam enim ſecuris ad radicẽ arborum poſita eſt, & his ſimilia: ſed neq; ſecuri neq; gladio materiali quẽquã percuſſit, imo ipſe gladio caput amiſit in carcere Herodis & Herodiadis. Helias aũt furorem Achab & minas Iezabel curru igneo ſubleuatus euaſit. Nõne ergo vel in hoc magna eſt diſſimilitudo iſtorũ ſcilicet Heliæ & Iohannis? ¶Ad hæc vt breuiter reſpondeam, dicendum in primis, q; a ſicut dñs noſter huc elocutus eſt, dicẽs: Oẽs eñ prophetæ & lex vſq; ad Iohannem prophetauerũt, ſubauditur Chri aduentũ, iam vero nõ eſt prophetandũ, quia venit quẽ prophetabant venturꝝ: ita veraciter dicas, q; a nõ ſolus Helias, ſed & oẽs ſancti & iuſti vſq; ad Iohannẽ, recte & neceſſario ſeſe gladijs accinxerũt, in gladio percuſſerunt, & ſicut ante nos dictũ eſt, verberauerũt tyrannos, ſacrilegos interfecerũt: A diebus autem Iohãnis, nec ipſi Iohãni, nec alicui viro ſpũalis propoſiti concedit euaginare gladiũ. Sed conuerte (ait dñs) gladium tuũ in locũ ſuum. & q̃d vni Petro dixit, oñibus dicit, ſatis eſt, finite vſq; adhuc. Et ẽ ſenſus: Huc vſq; neceſſariũ, fuit vt oẽs expectatores regni dei, q̃m nondũ venerat materialibus vterentur gladijs ob defenſionẽ generis ſui, cuius de carne iuxta promiſſiones oportebat venire regnũ dei: quod videlicet genus eoꝝ, ſi, vt volebat diabolus, fuiſſet à gẽtibus extirpatũ, non eſſet vnde implerent promiſſiones ſicut ſucciſa arbore vnde fructũ ſperes. Itaq; vſq; huc, ait, ſubauditur, gladij neceſſarij fuerũt, iã finite

Luc. 17
Matth. 4.

Regnũ dei intra vos ẽ

Malach. 3.

Regnũ cœlorũ vim patitur.

Heb 4

Exodi. 32

Malach. 4.

Quæſtio 3. Regũ. 19

Eccl. 48.
Matth. 3

Marc. 6.
4. Reg. 2

Reſponſio de vſu gladij.

Matth. 26.
Luc. 22.

ſatis

Universidad de Deusto
Biblioteca

satis est. Igitur partem istam spūs Heliæ, quæ est zelo bono in gladio pcutere, nō requirimus in Iohanne, imo gaudemus in eo defuisse: quia temporis alterius, Iohannes mutium fuit, ita vt tēpus superius respiciens, recte dicas pro causa quam dixi: Tempus occidendi, & tēpus sanādi. Tēpus belli, & tēpus pacis. Hactenus iuxta intētionē interrogantis Iohānis respōdens summa sapiētia peroravit, & responsio eus per istā viam, qua gedimur, lucē sparsit, vt videamus, & non ignoremus illud, qđ Iohānes discipulos suos scire voluit, mittens illos ad interrogandū, tu es qui vēturus es, an aliū expectamus? Tandem operę pretiū est scire cōclusionē huiusce orationis, qualis sit. Ait. ¶ Cui aūt similem existimabo generationē istā? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamātes coæquālibus dicūt: Cecinimus vobis, & non saltastis, lamētauimus & nō planxistis. Venit enim Iohannes, neq; manducās neq; bibens, & dicūt, dæmonium habet. Venit filius hominis manducās & bibēs, & dicūt: Ecce homo vorax & potator vini, publicanoꝝ & peccatorum amicus. Et iustificata est sapiētia à filiis suis. ¶ Sensus iste est: Dixi vobis de Iohāne, quia angelus, qa Helias est, angelus nō societate naturæ, sed officij dignitate. Helias non proprietate psonæ, sed spū & virtute. Et si habetis aures audiendi, consequenter audire & intelligere debuistis, qa ego sum dominator quem vos quæritis, & angelus testamēti quem vos vultis, & nūc veni pro salute generis humani, antequā veniet dies meus, dies iudicij magnus & horribilis. Vos aūt neq; præcursionē eius neq; aduentū meū suscipere parati estis, aut parari vultis, contra vosmetipsos diuisi, & q̄ imparati sitis finis vtriusque probabit, finis meus finis Iohānis. ¶ Cui ergo similē dicā generationē istā? cuius tēpore & Iohānes quasi angelus pūenit, & ego dominator statim veni, triginta annos & paulo plus vobiscū morati, q sunt dies vnius generationis? Similis est pueris sedētibus in foro, &c. Quàm boni pueri, q dicūt, cantauimus, lamētauimus? q̄ mali & quàm stulti pueri, q̄ bus dicūt, non saltastis, non planxistis. ¶ Puerorꝝ cantantiū primus & pceptor optimus erat ipse dñs noster Iesus Chrūs, de q̄ deus pater in Esaia loquit: Ecce puer meus, exaltabitur & eleuabitur, & sublimis erit valde. Et alibi puer idem ipse dicit: Ecce ego & pueri quos mihi dedit deus. Huiusmodi puerorꝝ cātatio fuit, quā puer iste primus sic incepit cū publicanis & pctōribus māducaret, quatenus p hanc benignissimā condescentionem beneuoli redderent ad audiendū bonū nuntiū, scilicet paratā sibi esse remissionem pctōrꝝ. Ad huiusmodi cantationem Iudæi non saltauerūt, non exultauerūt, non in bonis operibus sese excitauerunt, imo cantāti huic & pueris eius, scilicet Apostolis, inuiderunt, & ipm maxime blasphemauerūt. Propterea dicit: Venit filius hominis manducans & bibens, & dicūt: Ecce homo *vorans, & potator vini, publicanoꝝ & peccatoꝝ amicus. ¶ Puerorꝝ lamentantiū primus vel maximus erat Iohānes, q peccatis arguendis atperrimis. Genimina (inqt) viperarꝝ, quis ostendit vobis fugere à ventura ira. Erat autē vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius, & locustas & mel syluestre edebat. Hoc totū lamentatio erat. Ad huiusmodi lamentationē non planxerūt, qa pœnitentiam nō egerunt, imo & velut insanum detestati sunt. Propterea dicit: Venit Iohannes neq; manducans neq; bibēs, & dicunt: Dæmonium habet. Nonne ergo inexcusabilis est generatio hæc? Plane inexcusabilis, vt stulti pueri. Deus aūt vel sapiētia dei nō est vnde arguatur, ita vt cōstanter dicere possit. Quid vltra debui facere, tibi & nō feci? Propterea dicit: Et iustificata est sapiētia à filiis hominū. Iustificata veraciter iustificatione illa, quā Psalmista desiderās dicebat: Vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cū iudicaris. Vere magna & gloriosa iustificatio, cuius Apl̄us hoc mō meminit: Quid em̄ si quidā illorum nō crediderūt? Nunqd incredulitas illorꝝ fidē dei euacuauit? Absit. Est aūt deus verax, oīs aūt homo mēdax, sicut scriptū est, vt iustificeris in sermonibus tuis & vincas cū iudicaris. Poterat ergo dicere sic, & iustificatus est in sermonibus suis deus, fideliter adimplendo, quod patribus promisit, proximus factus p assumptionē carnis generationi huic ingratæ & mēdaci: sed qa de pueris similitudinē proposuerat, dicere maluit & iustificata est sapiētia à filiis suis: qa videlicet pueri q dicūt, cātauimus, lamētauimus, ipsi sunt filij sapiētiæ, & ipsorꝝ cantare siue lamentari est, iustificari, laudare & glorificare sapientiā dei, cuius summū opus est incarnatio siue aduētus filij dei. ¶ Tūc cœpit Iesus exprobrare ciuitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes, quia nō egissent pœnitentiā. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida. Quia si in Tyro & Sydonæ factæ eēnt virtutes, q̄ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœniam egissent. Veruntā dico vobis, Tyro & Sydoni, remissius erit in die iudicij q̄ vobis. Et tu Capharnaū, nūquid vsq; in cœlū exaltaberis? Vsq; in infernū descendes. Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, forte mansissent vsque in hāc diem. Veruntamen dico vobis, quod terræ Sodomorum remissius erit in die iudicij quàm tibi. ¶ Miro modo post illam sententiam quā dixit, & iustificata est sapiētia à filiis suis, ita subiunctū est, tunc cœpit Iesus exprobrare

Eccles.3

Pueri stulti, Iudæi

Puerorꝝ cātantiū primus, Christus.
Esa.42.
Esa.8.

Lege *vorax
Lucæ.3
Matth.3

Pſal.50.
Roma.3

Pſal.94

brare ciuitatibus illis. ¶ Nā vere capitulum hoc magnū est, & à sanctis patribus scrupulose tractatum, qui vtiq; sapientiæ filij, sapientiam eandem in omnibus iustificare studuerunt. Ecce em̄ quasi opportū. Si, inquit, in Tyro & Sydone, factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiā egissent. Si in Sodomis factæ fuissent virtutes, q̄ factæ sunt in te o Capharnaū forte māsissent vsq; in hāc diem. Cur ergo illuc vel illuc p̄dicatores non misit. Cur virtutes, quatenus fierent in eis, non procurauit? Itaq; consequens visum est, q illos saluos fieri noluerit: & deficiente ratione, hoc solum sufficere nobis voluerunt, qa cuncta dei iudicia iusta sunt, & qa nemo potest vniuersum eorundē iudicioꝝ dei penetrare profundum. ¶ Sed nos excitati quorundam modernorꝝ importunitate, qui sentire nisi sunt contra illam Apostoli sententiam: Qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionē veritatis venire: animaduertimus, nō consequi, q̄d illos deus saluos fieri noluerit, scilicet Tyrios & Sydonios atq; Sodomitas * per quas ad pœnitentiā agendā excitarentur, non procurauit. Hoc potius consequenter intelligi debet, quod de illorꝝ pœnitentia nō curauit. Nunquid enim quæuis pœnitentia curæ esse debet deo altissimo? Non vtiq;, sed pœnitentia illa quæ est secundū deum, qualem tunc ipse p̄dicare incipiebat, dicens: Pœnitentiam agite, appropinquabit em̄ regnum cœlorꝝ. ¶ Est aūt alia pœnitētia secundum seculum, qualem agere potuit impius Achab, scindens vestem suā, & operiens cilicio carnē suam, ieiunansq; & dormiens in sacco & ambulans demisso capite propter sermones Heliæ quos dixerat, si mortuus fuerit Achab in ciuitate, comedent eū canes: si aūt mortuus fuerit in agro, comedent eū volucres cœli. Nunquid iste pœnitentiā egit propter regnū cœlorꝝ? Non vtiq;, sed propter regnum terrenum, propter vitam p̄sentem, & ne insepultus proiceretur contra honorem regium. ¶ Similiter Niniuitæ nunquid pœnitentiam egerunt propter regnum cœlorum? Non vtiq;, sed propter hoc tantū, ne subuerteretur illa Niniue. Nunquid vero pœnitentiā pro causa huiusmodi agere, id est, q̄ saluum fieri, vel saluum esse? Illa nanq; pœnitentia salutem affert, quæ secundū deum est, quæ pro spe agitur seculi venturi, pro merū gehennæ, pro amore vitæ æternæ. ¶ Vnde diligenter notandū, quia nō dixit, si in Tyro & Sydone, si in Sodomis factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in vobis, salui fuissent: sed olim, ait, in cilicio & cinere pœnitentiā egissent, & forte mansissent vsq; in hunc diem, quoꝝ neutrum idē est ac si diceret, salui fuissent. Vt igitur & in isto non solū fideliter, verumetiā scienter iustificata sit sapientia à filiis suis, quærēda erat diligētius intentio p̄sentis capituli, & deo dante, citius occurrit. ¶ Intendit enim demonstrare dicendo hæc dñs noster. Iudæos cunctis gentibus, etiam fidelibus esse deteriores. Duo enim illis p̄dicabat, & vt crederent, virtutes faciebat, scilicet & temporale excidium loci vel gentis, quod futurꝝ erat, & factū est à Romanis: & æternā pœnam gehennæ ignis, quæ in die iudicij parata est diabolo & angelis eius, & hominibus impijs. Cum vtrunq; prædicaret Iudæis, pœnitentiā non egerunt. Vnum verbū si fuisset prædicatū Sodomitis, Tyris ac Sydonijs, cum testimonio tātarum virtutū, scilicet temporale exterminiū, quod passuri erant, pœnitentiam egissent, sicut & prophetis dñs dicere solebat. Exempli gratia: Et si ad illos mitterem te ipsi audirent te, domus aūt Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me. Et hoc in Niniuitis probatū est ¶ Porro alterum, si tunc p̄dicatum illis fuisset regnum dei, non credidissent neq; pœnitentiam egissent. Vnde nec fuissent salui, & idcirco p̄dicatores eis mittere nō curauit. His dictis pro quæstione difficili, nunc ipsa scrutemur verba p̄sentis capituli. ¶ Væ tibi, inquit, Corozaim, væ tibi Bethsaida. Quoniā Corozaim interpretatur hoc mysterium meū, pulchre per hoc ipsum vocabulū cōmonemur, in his verbis sensum sequi mysticū, incipientes ab interpretatiōe nominū. Corozaim ergo, cui væ, interpretatur, vt iam dictū est, hoc mysterium meū, generationis illius, contra quā maxime loquitur, significat superbiam siue sapientiam vanā, cui dum absconduntur hæc, vt postmodū dicturus est, nimirū quodammodo dicitur hoc mysterium meū vobis absconditum, non vobis, sed paruulis reuelandum. Bethsaida, cui similiter væ, interpretatur domus frugū, siue domus venatorū, & illorꝝ significat auaritiam, quos eiciens, scriptū est, ait, domus mea domus orationis vocabitur, vos aūt fecistis illam speluncam latronum. Capharnaum, cuius exaltationem percutiens: Descendēs, ait, vsq; in infernū, interpretatur villa consolationis: & eos omnes denotat, q abisto seculo capiunt consolationē. Exempli gratia, vt ille diues, qui dicebat animæ suæ, anima habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare, & his dictis quasi exaltatus in cœlū, cadē nocte descendit vsq; in infernū. Taliū qnales istis tribus nominibus denotant, notissimi generationis illius pueri fuerunt, quia non per ignorantiā, sed per superbiā & per inuidiam saltare noluerunt, & propter auaritiam plangere noluerunt ad euangelicæ p̄dicationis cantū siue lamentum. ¶ Econtra gentes, quæ ignorabāt & errabāt & audito euāgelio visisq; virtutibus crediturꝝ erant, per hæc

Locus difficilis.

Roma.11

1.Timo.2

Addo, dū in eis fieri virtutes.

Matth.4.
3.Reg.21

Ionæ.3

Iudæi cunctis gētibus deteriores.

Ezech.3
Ionæ.3

Corozaim

Bethsaida
Matth.11

Iohā.2
Capharnaum.

Luc.12

Universidad de Deusto
Biblioteca

nomina mystice designantur, Tyrum, Sydonem & Sodomam. Tyrus nanq; angustia. Sydon venatio, Sodoma muta siue silens pecus interpretatur. Talis erat gentilitas. Erat em in angustia, videlicet, sicut Tyrus mari, ita profundo ignorantiæ circundata. Erat venatio, scilicet malignoꝝ spirituum, quasi deoꝝ, vt putabat, laqueis irretita. Erat muta vel quasi pecus silens, quia sola quæ carnis sunt sapiens, ea quæ sunt spūs, cogitare aut loqui nesciebat. ¶ Talium ante aduentū Christi nonnulli, scilicet Niniuitæ, pœnitentiam egerunt pro solo metu temporalis exterminij: post aduentū vero eiusdem Christi, q̄ multæ gentes pro solo auditu iudicij vel seculi venturi, Iudæis in incredulitate perseuerantibus, cum vtrunq; (vt supra iam dictū est) prædicatum fuisset eis. In his & in cæteris huiusmodi iudicijs iustificatur sapientia à filijs suis, & non à semetipsis, sed ex reuelatione superna gratiæ hoc habent, vt eā iustificare norint. Vnde protinus euangelista subiungit. L In illo tempore respondens Iesus, dixit: Confiteor tibi pater domine cœli & terræ, qa abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater quoniam sic fuit placitū ante te. ⌊ Ad ea, quæ sibi in scripturis dici nouerat, qualium vnū est illud, quod supra demonstrauit, ecce ego mitto angelum meū ante faciem tuam, qui p̄parabit viam tuam ante te: respiciebat vt diceret: Confiteor tibi pater dñe cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Et idcirco pulcherrime & q̄ sanctissime dictū est, in illo tempore respondens Iesus. De his maxime scripturaꝝ vocibus, quæ ex persona patris ad filium vel de filio proferuntur, illud sciendum, quia tanta tamq; gloriosa continent sacramēta, vt pro ipsis confessione, id est, laudatione, meritoq; respondere debuerit ipse filius. Exempli gratia, vt est illud: Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara. Huic dicto ex persona patris respondēs filius: Exurgā, inquit, diluculo, statimq; sequitur: Confitebor tibi in populis dñe, & psallam tibi in nationibus. Et in alio psalmo dicit: Propterea cōfitebor tibi in nationibus dñe, & nomini tuo psalmum dicam. Præmiserat aūt de paruulis quidē, quibus hæc reuelanda erant, populus quē non cognoui seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi: de sapientibus aūt & prudētibus, q̄ hæc abscōdita & abscōdenda erāt, filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt & claudicauerūt à semitis suis. Igitur secūdū scripturas veritatis loquēs & cōfitens, id est laudās, postq̄ cōtra superbos dixit, cantauimus vobis & nō saltastis, lamentauimus & non planxistis, quasi consolatus consolatione, quā per propheram p̄dixit hoc modo: Heu, consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis: quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Et repetens appellationē reuerendā pro magnitudine, ita, inquit pater, quoniam sic fuit placiū ante te. Vtiq; hæc dicens & ita confitens, facit ipse primus & princeps quod dixerat, & iustificata sapientia à filijs suis, iustificat em assumptus homo in iudicijs suis. ¶ Et notandū, q̄ deum creatorem omnium, patrē suum, cœli aūt terræ dominū vocat. Eius enim solius natura deus pater est, cœli aūt & terræ, id est, omnium visibilium atq; inuisibilium dominus est. Sequitur: L Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Et nemo nouit filium, nisi pater, neq; patrem quis nouit, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. ⌊ Quorsum tendit hæc summa enunciatio? Eo nimirum animaduerterent audientes, quod non esset ipse, vt putabatur, filius Ioseph, imo esset filius omnipotentis, omnia in potestate habentis dei, & poterat quidē dicere sic, non sum filius Ioseph, sed sum filius dei: sed inuidiam maiorem excitaret hic modus loquutionis. ¶ Maluit ergo dicere, omnia mihi tradita sunt à patre meo. In quo dicto sonus suauior, & sensus idem est: Nemo em, nisi solus deus omnia tradere potest filio suo. Hoc ipsum aūt cum autoritate scripturæ dicit. Exempli gratia: Aspiciebam, inquit Daniel, in visu noctis, & ecce in nubibus cœli quasi filius hominis veniebat, & vsq; ad antiquū dierū peruenit, & in conspectu eius obtulerunt eū, & dedit ei potestatē & honorē & regnum, & omnes populi, tribus, & linguæ ipsi seruient. Amplius aūt ex eo, q̄d sequitur, demonstrat longe supra esse, q̄ si esset, vt putabatur, filius Ioseph. Et nemo, inquit, nouit filiū, nisi pater, neq; patrē quis nouit, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Nōne hominē iſtū, qui hæc loquebatur, se nosse arbitrabātur? imo nimis illum se nosse putabāt, maxime homines patriæ eius, vnde & postmodū scriptum est: Et veniens in patriam suā, docebat eos in synagogis eoꝝ, ita vt mirarentur & dicerent: Vnde est huic sapiētia hæc, & virtutes? Nonne hic est filius fabri? Nōne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus & Ioseph & Simon & Iudas. Et sorores eius nōne apud nos sunt? Vnde ergo huic oīa isti? Et scandalizabant in eo. Adeo totū se nosse illū putabāt, & male putabāt. ¶ Opportune ergo ipse, q̄ sicut Apſus ait, si nos negauerimus eū, fidelis p̄manet, negare seipsum nō potest, opportune, inquā, & in omni mūdo necessariū erat, cofitet quia filius dei sit. Nā vere illi, q̄ aures illas quas ista dicturus requirebat dicēs, q̄ habet aures audiendi, audiat. Cōfessio ista confessio magna est, qa sicut de Iohanne narrat euangelista, dū interrogaret, tu quis es? & confessus

confessus est & nō negauit, & confessus est, quia nō sum ego Christus: ita & secundū confessionē istā vbi hic interrogatus, tu es qui venturus es, an alium expectamus? confiteor, inquit, tibi pater, &c, recte dicat prudens auditor, quia confessus est & non negauit, & cōfessus quia ego sum Christus filius dei. ¶ Nec vero sensus iste priorem destruit, quo cum dicimus confessionē pro laude accipi, solemus vti testimonio verbi p̄sentis, quo dixit, cōfiteor tibi pater, qa vere laus est ei confessio veritatis, quā in illo tempore confiteri cœpit, cōfitendo se esse filiū dei verbis istis, omnia mihi tradita sunt à patre meo, & nemo nouit filiū, nisi pater, neq; patrē quis nouit, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Et in cōfessione hac perseuerauerit vsq; ad mortē, vbi & corā Pilato dixit: Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundū, vt testimoniū perhibeam veritati. Et coram principe sacerdotū, dicente: Adiuro te per deū viuū, vt dicas nobis si tu es Christus filius dei. Respondit: Tu dixisti. Pro hoc nomine martyrizatus est ipse testis fidelis, clamātibus Iudæis ad Pilatū: Nos legē habemus, & secundū legem nostram debet mori, quia filium dei se fecit. Et ne quis dubitet testimoniū illud recte confessionē dici, Paulus apostolus ad Timotheum dicit: Præcipio tibi corā deo, & qui viuificat omnia & Christo Iesu, qui testimoniū reddidit sub Pontio Pilato bonā confessionē, vt serues mandatū. Vere bona confessio, qua veritas incarnata simul vtrunq; asserit, videlicet & quod ipse Iesus Christus filius dei sit, & q̄ vtraq; natura, scilicet diuina pariter & humana, nō duæ personæ, sed vna p̄sona sit. Non em dicit, oīa mihi tradita sunt à patre verbi mihi infiti, sed à patre meo, inquit: cum vtiq; cōstet, qa diuina Christi natura, verbū deus nihil vnquā nō habuerit, sed humanæ tantū naturæ traditū sit, q̄d ante nō habuerat, scilicet omnis potestas in cœlo & in terra. ¶ Intea sciendū, quia sicut, vbi dixit, neq; patrē quis nouit, nisi filius, subiunxit, & cui voluerit filius reuelare: ita vbi p̄misit, & nemo filiū nouit, nisi pater, subaudire oportet, & cui voluerit pater reuelare. Nā sicut de reuelatione, qua patrē reuelat filius, testimoniū hoc habemus: Pater, manifestaui nomē tuū hominibus quos dedisti mihi, & cætera huiusmodi: ita de reuelatione, qua filiū reuelat pater testimoniū illud habemus: Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis nō reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est. Ipsius aūt reuelationis operatio, sancti spūs aspiratio est, per quem cognoscitur filius, cognoscitur pater, cognoscitur & ipse qui vnus amborum spūs est. In qua reuelatione quantæ diuitiæ, quanta cōsolatio sit, ex verbis sequētibus vult intelligi. L Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugū meū super vos, & discite à me, qa mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum em meū suaue est, & onus meū leue. ⌊ Quàm vera sint ista, ille scit qui experiri meruit, qui postquā laborauit & oneratus fuit, vocē hanc audiuit inuitantis, & refectus est. Exempli gratia: Paulus apostolus, qui dixit, qa scriptū est, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ p̄parauit deus his qui diligunt eum, statimq; subiunxit, nobis autem reuelauit deus per spiritū suum, ipse expertus est. Laborauerat em in eo, maxime q̄ adhuc spirans minarum & cædis in discipulos domini, persequebatur eos vsq; ad mortē, alligans & tradens in custodias viros ac mulieres, & oneratus fuerat nō solū onere peccatorum, verumetiā onere quod portare contendebat cærimoniarum carnalium, quod neq; patres nostri, ait Petrus apostolus, neq; nos portare potuimus. Audiuit beatā inuitationem hāc, & venit, & refectus est. Non quidē iam tunc pleno cōuiuio satiatus est, sed parquantū habet suauitatis? Quantum reficit? Paruus iste gustus, vere fateor & non incertus credo, qa nullo potest exprimi eloquio. Sentiri potest, edici non potest. Quāto magis illa perfectio? Et quotus quisq; est, qui illud quoq; quod sequitur, digne possit appendere? ¶ Tollite, ait, iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde. O laborantes, o onerati, qui cū iugo peccati & onere mortalitatis, quod cōmune est humano generi, regum quoq; vel dominorū dura imperia sustinuistis, quales potius feræ q̄ homines merentur dici, sicut hactenus apud Danielem præsignatum per quatuor facies feraꝝ, leænæ & vrsi, pardi & illius sine nomine bestiæ terribilis atq; mirabilis, dentes magnos, dētes ferreos habētis, o vos, inquam, defessi ac detriti iugo dominoꝝ huiusmodi, venite, ait, ad me, & ego reficiā vos. Ecce facies mea facies est hominis, & ecce ego sum ille filius hominis, qui post illas feras veni in nubibus cœli, & vsq; ad antiquum dierum perueni, antiquum dierem patrem meum, cui nunc cōfitens dico, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudētibus, & reuelasti ea paruulis. Nō sum vt feræ illæ, sed homo sum, mitis & humilis corde. Sub iugo illoꝝ, non hominū, sed ferarum, laborastis & onerati fuistis: sub iugo meo inuenietis requiē animabus vestris, quia iugum meū suaue est, & onus meum leue: ita vt scienter dicatis, quia nosse me vuere, & mihi seruire regnare est. L In illo tempore: Abijt Iesus sabbato per sata: Discipuli autem eius esurientes, cœperunt

Malach. 3.
In illo tpe respondēs Iesus.
Psal. 56
Psal. 107
Psal. 17.
Esa. 1.
Luc. 3
Oīa mihi tradita sūt.
Dani. 7.
Matth. 13
Bona et opportuna cōfessio Chīi de seipso.
2. Timo. 2
Iohan. 12
Iohan. 18
Matth. 26
Iohan. 19
1. Timo. 6.
Et pater reuelauit & filius.
Iohan. 17
Matth. 16
1. Corin. 2.
Actor. 9.
Actor. 15
Iugum dñi suaue & onus leue.
Dani. 12
CAP. XII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vellere ſpicas & manducare. Phariſæi aũt videntes, dixerunt ei: Ecce diſcipuli tui faciũt quod nõ licet eis facere ſabbatis. At ille dixit eis: Non legiſtis quid fecerit Dauid, quãdo eſuriit, & qui cũ eo erant, quomodo iatrauit in domũ dei, & panes propoſitionis comedit, quos non licebat ei edere, neq; his, qui cũ eo erant, niſi ſolis ſacerdotibus? Aut non legiſtis in lege, quia ſabbatis ſacerdotes in templo ſubbatũ violant, & ſine crimine ſunt? Dico aũt vobis, quia templo maior eſt hic. Si aũt ſciretis, quid eſt, miſericordiam volo & nõ ſacrificium, nunquã condemnaſſetis innocentes. Dominus eſt eñ filius hominis etiã ſabbati. ¶O vos paruuli, quibus pater iſta reuelauit, quid vobis per iſtã rem geſtam reuelatione dignũ emicuit? Multa eñ alia fecit dominus Ieſus, quæ ſcripta non ſunt, & ſi ſcriberentur per ſingula, nec ipſum, ait euangeliſta Iohãnes, arbitror mundũ capere eos, q ſcribendi ſunt libros. ¶Quare ergo de multis quæ ſcripta nõ ſunt, inter pauca iſtud conſcribi dignũ fuit, q abſit dominus Ieſus ſabbato per ſata, & diſcipuli eius eſurientes, cœperunt vellere ſpicas & manducare. Phariſæi aũt videntes, dixerunt ei, ecce diſcipuli tui faciunt quod non licet eis facere ſabbatis? Quare, inquã, niſi quia reſponſio quam reſpondit eis, multũ pertinet ad venerabilem confeſſionẽ illam, qua (vt iam dictum eſt) confeſſus eſt ſe eſſe filium dei, ſic incipiens, confiteor tibi pater dñe cœli & terræ, q abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudẽtibus, & reuelaſti ea paruulis. Dixit eñ: Dico aũt vobis, quia templo maior eſt hic. Item dixit: Dñs eſt eñ filius hominis etiam ſabbati. Nobis ſcire hæc expediebat, & idcirco ſcripta ſunt, & ſcribi debuerunt tanta hæc maieſtatis eius præconia. ¶Quantũ eñ hoc eſt quod ait, dico vobis, quia templo maior eſt hic? Nã propter honorem nominis diuini magnũ quid eſt templũ, ita vt reuerentiam debeat templo qui cunq; cupit eſſe ſubditus, & reuerentiã pſtare deo. Nimirũ cum dicit, templo maior eſt hic, nec altare excipit, quo procul dubio nihil maius eſt q̃ deus, cuius altare ẽ. Nã propter nomẽ domini, cui ſpecialiter altare dicatũ eſt, omni creaturæ ipſum altare reuerendũ eſt. Ergo dum dei filium ſeſe hoc dicto confitetur, qui veraciter templo vel altari idcirco maior eſt, q̃a deus. ¶Cum item dicit: Dñs eſt eñ filius hominis etiã ſabbati, profecto omniũ dominum & deum ſeſe eſſe veneraբiliter aſtruit. Nullus eſt enim dñs ſabbati, niſi deus ipſe qui ſabbatum conſtituit. His dictis pro gloria illius iam dictæ cõfeſſionis cõſideranda ſunt duo hæc argumẽta innocentiæ, quibus diſcipulos defendit, dicẽs: Si aũt ſciretis, quid eſt, miſericordiã volo & nõ ſacrificiũ, nunq̃ condemnaſſetis innocẽtes. ¶Primũ eſt q̃d ita dixit: Nõ legiſtis q̃d fecerit Dauid, q̃n eſuriit, & qui cum eo erant, quomodo intrauit in domũ dei & panes propoſitionis comedit, quos nõ licebat ei edere, neq; his qui cũ eo erãt, niſi ſacerdotibus ſolis. Duo tũc Dauid feciſſe legit, quoꝝ in altero ſacerdotẽ, q panes propoſitionis eſurienti dedit, miſericordia iuſtificẽt: & eũ, qui comedit, neceſſitas excuſat. In altero aũt ſemetipm Dauid idẽ iure accuſat, dicẽs ad eũ q reſiduus erat, ſcilicet Abiathar: Sciebã in die illa, q̃ cũ ibi eſſet Doech Idumæus, procul dubio annunciaret Saul: Ego ſum reus omniũ animaꝝ patris tui. Fefellerat eũ eñ dicens: Rex præcepit mihi ſermonem, & dixit: Nemo ſciat rem propter quã à me miſſus es, &c. Hæc idcirco dixerim, ne non ſatis congruum videatur, induxiſſe ſermonẽ pro argumẽto innocentiæ diſcipulorꝝ ſpicas ſabbato vellentiũ & mãducantiũ. Nam dñs quid in illare hiſtorica ſuo iudicio defenderit, ſatis indicat dicẽdo: Si aũt ſciretis, q̃d ſit, miſericordiã volo & nõ ſacrificiũ, nunq̃ cõdemnaſſetis innocentes. Quæ ſententia de propheta Oſee ſumpta, ſicut illũ ſacerdotẽ de miſericordia iuſtificat, q melius exiſtimauit eſurientẽ laico dare panes propoſitionis, q̃ obſeruare ritũ illius ſacrificij: ſic econtra de inclemẽtia cõdemnat phariſæos, qui mallent diſcipulos Chriſtũ fame perire, q̃ ſpicas ſabbato vellẽdas cõcedere. ¶Secundũ ſiue alterꝝ innocentię diſcipulorꝝ eius argumentum hoc eſt. Aut non legiſtis in lege, quia ſabbatis ſacerdotes in templo ſabbatũ violant, & ſine crimine ſunt. Violant, ait, videlicet ſecundũ auſum ꝓiudicia cõſummãtes. Per ſingulos dies, ait lex, iugiter agnos anniculos duos, vnũ mane agnũ & alterꝝ veſpere decimã partem ſimilæ conſperſæ oleo tuſo, quod habeat menſurã quartam partẽ Hin, & vinũ ad libandũ eiuſdem menſuræ in agno vno. Alterum vero agnum offeres ad veſperã, iuxta ritum matutinæ oblationis. Hoc agentes ſabbato æque vt prima vel ſecunda ſabbati profecto ſubbatũ violant ſi omne opus abſq; vlla exceptione ſabbati violatio eſt. Quid eñ operoſius ẽ, ſpicas vellere, an duos agnos anniculos cædere & pelles eorꝝ detrahere, & eos cũ libamẽtis ſuis offerre mane & veſperẽ? ¶Sed ita demũ ſabbatum violat, ſi quis faciat ſeruile opus. Seruilis operis diffinitio vera, eſt ꝓcepti cõtemptus. Exẽpli gꝛa. Cũ eſſent filij Iſrael in ſolitudine, & inueniſſent hominẽ colligentẽ ligna die ſabbati, obtulerunt eũ Moſi & Aaron & vniuerſæ multitudini. Qui recluſerunt eũ in carcere neſciẽtes q̃d ſuper eo facere deberẽt. Dixitq; dñs ad Moſen: Morte moriat homo iſte, obruat eũ lapidibus omnis turba extra caſtra. Cumq; eduxiſſent eũ foras, obruerunt lapidibus

1. Reg. 21.
Exod. 29.
Oſee. 6.
Iohan. 21
Quæſtio.
Reſponſio.
Templo maior eſt hic.
Dñs eſt filius hominis etiam ſabbati.
Excuſatio diſcipulorꝝ ꝓ facto Dauid in Nobe.
1. Reg. 21
Oſee. 6.
Iuge ſacrificium ꝓ ſingulos dies in lege.
Exod. 29
Quo violatur ſabbatũ Nume. 15.

bus & mortuus eſt, ſicut ꝓceperat dominus. Opus illius hominis non ex ignorantia, non ex infirmitate, ſed ex ſuperbia venit, & peccatũ eius contemptus fuit. Recte ergo tanquã ſabbati violator mori debuit, ſecundũ ſententiam hanc ibidem præſcriptã. Anima vero quæ per ſuperbiam aliquid commiſerit, ſiue ciuis ſit ille ſiue peregrinus, quoniam aduerſus dominũ rebellis fuit, peribit de populo ſuo. Verbum eñ domini contempſit, & præceptũ illius irritũ fecit, idcirco delebitur & portabit iniquitatem ſuã. ¶Diceret aliquis illoꝝ Idcirco ſacerdotes ſabbato hæc facientes ſine crimine ſunt, quia faciunt in tẽplo domini, ex ꝓcepto eius qui dominus eſt etiam ſabbati. Ad hæc ille: Dico vobis, quia templo maior eſt hic, & dñs eſt filius hominis etiam ſabbati. Quibus verbis ſi non credis o tu quiſquis es, operibus crede. Sequitur eñ. ¶Et cũ inde tranſiſſet, venit in ſynagogam eorum: Et ecce homo habens manũ aridam. Et interrogabãt eum dicentes, ſi licet ſabbatis curare, vt accuſarent eũ. Ipſe autẽ dixit eis: Quis erit ex vobis homo, qui habet ouẽ vnã, & ſi ceciderit hæc ſabbatis in foueã, nonne tenebit & leuabit eam? Quanto magis melior eſt homo oue? Itaq; licet ſabbatis benefacere. Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit. Et reſtituta eſt ſanitati ſicut altera. ¶Si, inquã, verbis nõ credis, o tu quiſquis es ſapiens vel prudẽs, & paruulus nondũ eſſe didiciſti, qualiũ ſupra in cõfeſſione ſua meminit iſte filius dei, iſte maior templo, & dñs etiam ſabbati, operibus crede. ¶Nunquid eñ ſic & ſic operaretur, ſi in cõfeſſione iſta fuiſſet mẽtitus: Cõfiteor tibi, inquiẽs, pater & omnia mihi tradita ſunt à patre meo, & templo maior eſt hic, & dñs eſt filius hominis etiã ſabbati? Ille qui ſemetipſum mẽdaciter magnificauit, qui (ſicut per Ezechielẽ exprobratur illi) eleuans cor ſuũ dixit: Deus ego ſum, & in cathedra dei ſedi, & ego feci memetipſum, quia mentitus eſt, idcirco tanquã ſuperbus iudicatus eſt, & nihil vnquam diuinum nihil vtile fecit. Veniã ad homines quoꝝ extollẽtia de ſcripturis nota eſt. Maria prophetes, ſoror Moſi & Aaron, quia locuta eſt contra Moſen dicens, num per ſolũ Moſen locutus eſt dñs, nonne & nobis ſimiliter locutus eſt? non impune tranſiit, ſed tanquã ſuper be locuta, confuſibilem pœnã recepit, operuit eñ eam cadens lepra quaſi nix. Amplius autẽ Chore, Dathan & Abyron in ſuperbiã erecti & ſacerdotium vendicantes ſibi, pœnam terribilẽ receperunt, alij cœlitus igne conſumpti, alij viui à terra abſorpti. Saul quoq; rex quondã electus dei, propter ſuperbiã proiectus, & maligno ſpiritui traditus ẽ. ¶Iſte maiora de ſemetipſo confitens, q̃ aliquis illorum hominum peccatorum, maiora & maiori cũ poteſtate fecit opera, q̃ aliquis hominum iuſtorum, vt eſt illud, quod protinus, cum dixiſſet, dominus eſt enim filius hominis etiam ſabbati, tranſiens & veniens in ſynagogam ipſa die ſabbati, homini manũ habenti aridam, non precem fundẽdo, aut quuis tactus homo, ſed imperando vt deus, dixit, extende manũ tuã, & extendit. Igitur & ex hoc & ex cæteris operibus, quæ poſt tantã confeſſionẽ illam fecit, qualia nemo alius fecit, vobis o ſapientes & prudẽtes, conſtãs eſſe debuiſſet, quia dei filium & etiam ſabbati dominum ſe eſſe confitendo, non mentitus eſt. Sed quid ſequitur? ¶Euntes aũt phariſæi, conſilium faciebant aduerſus eũ, quomodo eum perderent. ¶Ergo cauſa abſconſionis, quã ſupra dixit, q̃a abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudẽtibus, inuidia ipſoꝝ fuit. Superati eñ & veritate ſermonis & potentia virtutis, atq; ideo de ignorãtia inexcuſabiles, conſiliũ faciebãt, quomodo eum perderẽt: nec deſiterunt eiuſmodi ſapientes & prudẽtes, à vera ſapientia, deinceps magis ac magis ſuperati, & operibus bonis irritati, donec eũ perderent vt eis viſum eſt. Iuſto igitur iudicio abſcondiſti, inquit, hęc à ſapientibus & prudentibus. Quã videlicet abſconſionẽ cõtinuo verbis infinuauit myſticis ſapientia iuſtificãda à filijs ſuis. Sequitur eñ. ¶Ieſus aũt ſciens, receſſit inde, & ſecuti ſunt eũ multi & curauit omnes, & ꝓcepit eis, ne manifeſtũ eum facerẽt. ¶Niſi eñ myſterium intelligas in illa ꝓceptione, qua præcepit eis ne manifeſtũ eum facerent, contrariũ videbitur ei quod ſequitur: Tunc oblatus eſt ei dæmoniũ habens cæcus & mutus, & curauit eũ, ita vt loqueretur & videret. Et ſtupebant oẽs turbæ, & dicebant: Nunquid hic eſt filius Dauid? Phariſæi aũt audientes, dixerunt: Hic non eiicit dæmones, niſi in Beelzebub principe dæmoniorũ. ¶Ergo in ꝓceptione huiuſmodi myſterium eſt. Nimirum forma ſerui homo exterior, cõſilio vel iudicio ſubſeruiens inſitæ ſibi diuinitatis, ita locutus eſt, ita præcepit: Cõſiliũ hoc erat, iudictũ iſtud erat, recedere ab inuidentibus & blaſphemãtibus Iudæis, præcipere apoſtolis vel ꝓdicatoribus ſuis, ne apud illos docerẽt aut prædicarent, iuxta illud per Eſaiam dictũ: Et nubibus mandabo ne pluant ſuper vineam meã imbrem. Ad hoc pertinens, propheticũ ſubiungit euãgeliſta teſtimonium. ¶Vt adimpleretur quod dictũ eſt per Eſaiam prophetã, dicẽtem: Ecce puer meus quẽ elegi. Dilectus meus in quo complacuit animæ meæ. Ponã ſpiritum meũ ſuper eum, iudicium gentibus nunciabit. Non contender, neq; clamabit, neq; audiet aliquis in plateis vocem eius. Harundinem quaſſatam non confringet, & linũ fumigans non extinguet, donec eiiciat ad victoriam iudicium,

Ibidem.
Obiectio
Solutio
Ezech. 28
Numer. 12
Nume. 16.
1. Regũ. 16.
Chriſti cõfeſſio omniũ maxima.
Cur Ieſus inde receſſit.
Eſa. 5
Eſa. 42

Universidad de Deusto
Biblioteca

& in nomine eius gentes sperabunt. ¶Si em in eo, quod p̄cepit eis, ne manifestū eum facerent, nihil aliud attendas, nisi quod litera sonare videtur, qūo per hoc adimpletum est illud, quod hic in testimonio prophetico inter cætera dictū est, & iudiciū gentibus nunciabit, & in nomine eius gentes sperabūt. ¶Sed profecto in p̄ceptione mysteriū est mandati illius, quo (vt iam dictū est) mandare habeat nubibus ne pluerēt super vineā suā imbrem, id est, apostolis suis, ne illis impenderent euāgelicam prædicationē, & excusso puluere pedū in eos, conuerterentur ad gentes, quod & factū est, & hoc facto nimirum iudiciū gentibus nunciauit, & in nomine eius gentes sperabunt. Quā ob causam taliter mandare debuit, ne apud Iudæos p̄dicarent aut docerent. Vt adimpleret quod dictū est de hoc puero dñi, de hoc electo & dilecto, bene seruiente in forma serui. Nō contendet neq; clamabit, neq; audiet aliquis in plateis vocē eius. Plane hoc nos intelligere vult, q̄ plena contentionis, plena clamoris prædicatio est, vbicunq; Christus prædicatur Iudæis. ¶Nolunt enim audire, sed verba verbis contraria reddere, & sine sensu clamare, vt vel clamando videantur vicisse, aut rationē habere cur euangelio nō debeant cedere. Ergo nō contendat, ait, neq; clamabit, neq; audiet aliquis in plateis vocē eius, id est, mādabit de se non p̄dicari illis, quia cōmuniter cōtentiosi sunt & clamosi, iuxta illud: Ne effundas sermonē, vbi nō est auditus. Hinc est illud Apostoli ad Titum: Stultas aūt quæstiones & genealogias & contentiones & pugnas legis deuita, sunt em inutiles & vanæ. Itē ad Timotheū: Stultas aūt & sine disciplina quæstiones deuita, sciens quia generant lites. Seruum autem dñi non oportet litigare, sed mansuetū esse ad omnes. ¶Quod deinde sequitur: Harundinem quassatā non confringet, & linum fumigās non extinguet, circa ipsos Iudæos sicte potest intelligi, vt illud: Cū iratus fueris, misericordiæ recordaberis. Ecce em vbi venerunt Romani, gentem q̄ & locū tulerunt, ciuitas q̄ & templum datum est in exustionē ignis, tūc vtiq; harūdo quassata est, & extunc linū fumigat longa captiuitatis dispersionē palā cunctis exhibens suæ calamitatis monimenta. Sed neq; harundinē sic quassatā confringet, neq; linū sic fumigās extinguet, qa cæcitas ex parte cōtingit in Israel, donec plenitudo gentiū subintraret, & tunc reliquiæ saluæ fient. Hoc est q̄d continuo dicit: Donec ēiciat ad victoriā iudiciū, & in nomine eius gentes sperabunt. Illud nanq; iudiciū, de quo alibi dixit, in iudiciū ego veni in hūc mundū, vt q non vident, videant, & qui vident cæci fiant: relictis Iudæis & gentibus in noīe eius sperantibus: ēiciet, id est, fortiter perueniet facit, & victoriā, & in hoc ipso multū proficit, q̄ harundinē, id est, Iudaici populi leuitali veteris sacerdotiū, igne (vt iā dictū est) peruſtū non omnino cōfregit, & linū fumigās, id est, eiusdē populi vsq; in dispersione captiuitatis fumigare permittit. Multū, inquā, hoc ad illā victoriā proficit, iuxta sensum illius versiculi ex p̄sona huius pueri p Psalmistā prolati: Deus ostende mihi super inimicos meos, ne occidas eos, ne q̄n obliuiscant populi mei. Disperge illos in virute tua, & depone eos protector meus dñe. ¶Tunc oblatus est ei dæmoniū habens, cæcus & mutus, & curauit eū, ita vt loqueretur & videret, & stupebant omnes turbæ, & dicebant: Nunquid hic est filius Dauid? Pharisæi aūt audientes, dixerunt: Hic non ēicit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorū. ¶Ordo vere mysticus ac diuinus, quādo dñs Iesus sciens cogitationes eorū, recessit inde, & sequentibus se præcepit ne manifestum eum facerent, tunc oblatus est ei dæmoniū habens cæcus & mutus, & curauit eū, ita vt loqueretur & videret: quia sic futurū erat, & sic factū est, vt q̄n ex reuelatione spūs sancti, & autoritate scripturę, relictis blasphemantibus Iudæis, cōuerterunt ad gentes, tunc gentes audientes gauderēt, seq; vltro offerrēt: quarū omnis multitudo, q̄m à principe huius mūdi diabolo possidebatur, idola colens, & creatorē suū nec nominare sciens, & quo duceba tur nesciens: recte per hominē designata est dæmoniū habentē, cæcum & mutū. ¶Futurum aūt & hoc erat, vt propter eandē gentium conuersionē, Iudæi magis ac magis blasphemarēt, mira insania gentibus inuidētes, gentiū salutē odientes, ita vt ne audire quidē paterentur hoc ipsum, q̄d de gentibus deo cura esset. Exēpli gratia: Cū Paulus ad plebem rationē reddens, illuc vsq; narrasset, & dixit ad me, vade quoniam ego in nationes longe mittam te, audiebant aūt eum, ait scriptura, vsq; ad hoc verbū, & eleuauerūt vocem suam dicentes: Tolle de terra huiusmodi, non enim fas est eum viuere. Vociferātibus aūt eis, & proicientibus vestimēta sua, & puluerē iactātibus in aerem, iussit tribunus induci eū in castra, & flagellis cædi & torqueri, vt sciret propter quam causam sic acclamarēt ei. His atq; aliis modis futurū erat, vt contradicerent his quæ ab apostolis dicerētur blasphemātes. ¶Tantæ blasphemiæ initiū simul & prodigiū fuit, q̄d pharisæi audientes dixerūt: Hic nō ēicit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorū. Et qa propter huiusmodi blasphemias & perseuerantem impietatē futurū erat, vt contra semetipsos diuiderentur in quandam similitudinē dæmonū, quorum participem in diuisione ipsorū sacrilegi dicere aus

Matth. 10 Acto. 13

Esa. 42

Iudęorum clamosa p uicacia,

Ecci. 32

Titū. 3 2. Timo. 2.

Harūdinē quassatam non confringet. Abacuc. 3

Roma. 11

Iohan. 9

Psal. 58

Cæcus & mutus dæmoniacus, gentes designat.

Inuidia Iudæorū contra conuersionē gentium. Acto. 22.

Initiū blasphemiæ.

sunt filium dei, venerabilis mysteriū pulcherrimus ordo continuat sic: I. Iesus autē sciens cogitationes eorū, dixit: Omne regnum diuisum contra se, desolabit. Et omnis ciuitas vel domus diuisa contra se, non stabit. Et si satanas satanā ēicit, aduersus se diuisus est. Quō ergo stabit regnū eius? Et si ego in Beelzebub ēicio dæmones, filij vestri in q̄ ēiciūt? ideo ipsi iudices vestri erunt. Si autē ego in spū dei ēicio dæmones, igit peruenit in vos regnum dei. Aut quō potest quisquā intrare in domū fortis, & vasa eius diripere, nisi prius alligauerit fortē, & tunc domū illius diripiat. ¶Sciens (inqt) cogitationes eorū, videlicet q̄ non per ignorantiam errarent, sed per inuidiam blasphemarent, quum aliud posset istud in primis dicere maluit: Omne regnū in seipsum diuisum, desolabit: & omnis ciuitas vel domus diuisa contra se, non stabit sententiā vtiq; verā, cuius veritatē in semetipsis experturi erant. ¶Futurū nanq; (vt iam dictū est) hoc erat, & factū est, vt regnū eorū & ciuitas præclara ac ditissima Hierusalem, deforis Romano exercitu circundata, intus triplici diuisione contra se diuideret, principibus diuisionū, Iohanne, Eleazaro, & Simone, summa, & media, & inferiora ciuitatis, loca tenentibus, & mirabili insania contra semetipsos debacchantibus tam atrociter vt ipsi hostes, s. Romani, duros infideliū casus miserarent, q̄ inter illorū furias latronū nulla pace intercurrēte, cōsumebant. Plane diuinitas, cui omnia præsentia sunt, hoc futurū tanq̄ præsens iam videbat: imo vt fieret æquissimo iudicio decernebat, q̄m sic dicebant, & sic existimari volebāt de ipso dei filio, quod cū Beelzebub principe dæmoniorū pactum habens, quod auditu quoq; nefas est, concordi operatione per eum dæmones ēiceret. ¶Et vt iustissimū iudiciū intelligas, percontat, dicens ad eos: Et si ego in Beelzebub ēicio dæmones, filij vestri in quo ēiciunt? Ac si diceret: Et si vos nunc contra me tale verbū dicitis, q̄d facietis, aut dicetis, cū filios vestros, s. apostolos, postq̄ glorificatus fuero, dæmones ēicere videbitis, manifesta operatione spūs sancti, non solū de corporibus obsessis, verūetiā de tēplis vel delubris, in quibus colunt prodijs? Quid tunc dicetis? Vtiq; dicetis, qa in Beelzebub faciunt hæc. Si em patremfamilias Beelzebub vocastis, quanto magis domesticos eius? Hmōi percontatione præmissa, statim subiungit: Ideo ipsi iudices vestri erunt. Nam reuera, si finē fecissent blasphemandi, saltem vbi clamauerunt, reus est mortis, & non solūmodo verbū huiusce modi dixerunt contra filiū hois, verumetiā expuerunt in faciē eius, & colaphis eum ceciderunt, & ad vltimū crucifixum prætereuntes, blasphemabant eum: ū (inquam) saltem tunc finē fecissent blasphemandi, & nō etiam post resurrectionē & ascēsionē eius, missum de cœlo, & in apostolis loquentē spūm sanctum, ac prædicantē pœniam & remissionem peccatorū similiter blasphemassent, non fuissent iudicati, non iudicassent eos filij ipsorū apostoli. Verbi gratia vt dicerēt excutientes vestimenta sua: Sanguis vester super caput vestrum, mundi nos ex hoc ad gentes ibimus. Nec vero totum iudicium, sed iudiciū fuit initium, diuisio illa regni siue ciuitatis eorū. Perfectum & plenum tunc erit iudicium illorū, quando iudices illi, de quibus ait: Ideo ipsi iudices vestri erunt, sedebūt super sedes duodecim, iudicātes duodecim tribus Israel, ita vt terræ Sodomorū remissius debeat esse, quàm illis, s. in die iudiciū. ¶Nunc perpendere libet, ad q̄d inueniendum, siue comprobandum summa sapia fecerit syllogismū hunc, i. argumentationē ex tribus partibus constantē, propositione, assumptione, conclusione. Præmisso nanq;, sciens cogitationes eorū, sic illum euangelista proposuisse narrat: Omne regnum in seipsum diuisum, desolabit: & omnis ciuitas vel domus diuisa cōtra se, non stabit. Propositiōi huic, vellēt nollēt, audientes consentire oportebat. Sequit assumptio, quam itidem, vellent nollent, veram esse cocederent, s. satanam esse diuisum contra se, qm̄ ipsorū erat sententia, in Beelzebub principe dæmoniorū ēicit dæmones. Proinde assumēs, dicit: Et si sathanas satanam ēicit, aduersum se diuisus est. Statim cōcludit: Quō ergo stabit regnum eius? ¶Quid sibi vult hmōi argumentatio? Nonne hoc manifeste innuit, q̄ sciret cogitationes eorū tales esse, vt propositū haberēt in regno satanæ contra spūm sanctum starē? Incredibile hoc videbat illi, cuius sensus non recipit vel nō credit, q̄ vllus vnq̄ homo fœdus cū diabolo pepigerit. Porro Esaias de istis prophetauit. Propter hoc audite verbum dñi viri illusores, q̄ dominamini super populum meum q̄ est in Hierūm. Dixistis em: Percussimus fœdus cum morte, & cū inferno fecimus pactū, & cū vsq;, & delebit fœdus vestrū cum morte, & pactū vestrū cum inferno non stabit. De istis, (inquā) hoc Esaias prophetauit. ¶Nā de eo q̄ postmodū dicit, & dixit dñs, eo q̄ appropiquat populus iste ore suo, & labijs suis glorificat me, cor autem eius longe est à me, & timuerunt me mandato hois & doctrinis, ipse dñs in hoc eodem euangelista taliter contra eos mentionem fecit: Hypocritæ, bene prophetauit Esaias de vobis, dicens: Populus hic labijs me honorat, cor autē eorū longe ē à me. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum. ¶Miro igitur modo blasphemiam illorū assumptam, duabus iustæ iræ cinxit sententijs, ita proponens: Omne regnum cōtra se diuisum, desolabit,

Regnū Iudæorū in se diuisum.

Filij vestri in q̄ ēiciunt.

Mat. 26, 27

Acto. 18

Matth. 19.

Syllogismus pfectꝰ Christi contra Iudæos.

Iudæi confœderati diabolo Esa. 28

Iudei appropinq̄bāt deo non corde, sed labijs rātum & ore Matth. 15 Esaię. 29

iudiciū cō tra blasphe

Universidad de Deusto Biblioteca

miam eor& &omnis ciuitas vel domus diuisa contra se, non stabit, qua snīa illud intendebat, vt iam dictū est, q̄ in obsidione Romanor& contra semetipsos forent diuidendi, sic& casuri ac desolandi. Et ita concludēs, qūo ergo stabit regnū eius? qua snī a terribilius eosdē percussuros cū diabolo in die iudicij. Quidnam est percontari, qūo stabit regnū eius, nisi ac si diceret, qūo stabit illud quod pepigistis cū morte siue cū inferno, i. cū diabolo, pactū vt ferdus? Non em̄ fœderatis suis, vt vos estis, pactum custodire vel parcere poterit mors siue infernus, flagellū inundans. i. diabolus. ¶ Vane dixistis: Flagellū inundans cū transierit, non veniet sup nos, q̄a posuimus mendaciū spem nostrā, & mendacio protecti sumus. Cum ita secundū prophetica veritatē speretis in protectiōe mēdacij, quasi in protectione stantis regni hoc dicitis contra me, dicitis odio mei, q̄a me agēte sathanas sathanā eijcit, q̄d repugnans est eidē vestræ spei. Stulti & cæci, si sathanas sathanā eijcit, qūo sathanas parcet vobis hoībus fœderatis sibi? Nō ita, sed flagellū inundās cū transierit, eritis ei in cōculcationem. Quandocūq; pertransierit, tollet vos, q̄n̄ mane diluculo ptransibit, in die & in nocte, & tm̄modo sola vexatio intellectū dabit auditui. Istud bene & veraciter de vobis prophetauit Esaias: Flagellū em̄ inundās, i. diabolus vtiq; mors sup pctōres inundās, cū transierit, eritis in conculcationē, q̄n̄ ptransierit, tollet vos. ¶ Duo dicta sunt: Cū transierit, conculcabit, q̄n̄ pertransierit, tollet vos. Ecce transibit iudicio præsenti, de quo nunc dico. Nunc iudicij est mundi, nunc princeps mundi eijcietur foras, & tunc cōculcabit vos. Cum em̄ resurrexero à mortuis, q̄d est illū foras mitti siue trāsire, tunc vos cōculcabit cōculcatione exercitus Romani. Q̄n̄ autē venero in nubibus cœli ad iudicandū viuos & mortuos, & ille videntibus cunctis præcipitabit, q̄d erit illi pertransire, tunc tollet vos, vt neq; ipse neq; vos amplius sitis, aut scandala regna dei faciatis. Illo iudicio manifesto in æternum pertransibit, & idcirco sic dictū est, mane diluculo, in die & in nocte ptransibit. Omni enim æternitate cessabit, & tantūmodo sola vexatio intellectū dabit auditui, q̄a ante illā præcipitationē non intelliget ipse, non intelligent fœderati eius q̄ stulti sint vel fuerint.

Esa.28 Flagellum inundans

Duplex vi dicta in Iudæos

Iohā.12.

Iob.40

Esaiæ.28

LIBRI NONI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN OPVS DE GLORIA ET HONORE FILII HOMI. LIB. X.

Propositū authoris in hoc opere

Facies quatuor vnius animalis

Roposiri modum supergressus esse videor, reuerende mi Cuno præsul ecclesiæ Ratisponensis, in opere isto de gloria & honore filij hoīs, q̄d tu à me magno charitatis imperio, quo circā me vti solebas, vt scriberē, vehementer exegisti. Propositū quippe in isto libro generatiōis Iesu Chri, filij Dauid, filij Abrahā, siue in hoc euāgelio Matthæi, facies quatuor vnius eiusdemq; animalis contēplari, faciē hoīs, faciē vituli, faciē leonis, & faciē aquilæ volantis, i. quatuor facta hæc, quæ Chriano ignorare nō licet, incarnationē, passionē, resurrectionē, atq; ascēsionē, vnius eiusdemq; Iesu Christi. Hoc (inquā) propositū, q̄n̄ pertinet ad intentionē operis consideratio hæc, & præfixo congruit titulo: De gloria & honore filij hoīs. Nec erat in intentione, totū peragrare profundū huius pelagi, totū continua expositione ptractare textū huius euangelij. Ecce autē cum ita proposuissem, volumen extendi, seriemq; euangelicā magna ex parte transegi, atq; ita, quasi agēte spū vehemēti, q nō longe à portu nauigare decreuerā, fere vsq; ad mediū pelagi mea propelli vela permisi. ¶ Reuocabo igit sermonis cursum, modumq; tenere curabo, & omisso tractatu eor&, quæ in euangelio hoīs, accedā ad contēplandā faciem vituli, dignū aliq̄d fari desiderās promisso vel titulo, cuius tu mihi autor extitisti amator gl'iæ & honoris filij hoīs. ¶ Vere fidelis dñs in verbis suis, veraciter dixit: Sed q̄ cunq; glorificauerit me, glorificabo eum, q̄ autē contemnunt me, erunt ignobiles. Veritatē huius dicti, in te quoq; apparere nunc gloriamur. Nam q̄a tu eius gloriā desideranter quæsisti, de cuius desiderij fonte processit istud quoq;, vt diceres, scribe mihi opus de gloria & honore filij hoīs vestem sanctā, vestem pontificalē in gloriā & decorē ipse tibi fecit, cuius gr̄æ finis iste fit, vt illic te inuenias in ordine sacerdotum, vbi (sicut dicit Apostolus) vnusq̄sq; in suo ordine resurgit, primitiæ Chr̄us. ¶ Faciem vituli sacramētum esse dominicæ passionis, ex hoc accipimus, quod sicut in exordio me-

De facie vituli tractandum erit deinceps.

Psal.144

4.Reg.2.

1.Cor.15

meminimus huius operis) sacra & mystica lex vitulū in figura eius pro peccato iussit offerri. Si (inqt) sacerdos peccauerit, delinquere faciens populū, vel si ois turba ignorauerit, & per imperitiā fecerit quod contra mandatū dñi est, offeret pro pctō vitulum immaculatū dño, & cætera quæ miro modo, & ordine vere sacro, & mystico figurant sacramentū passionis Iesu Christi, cuius sanguis, secundū quod ritus ille significat, emundauit conscientiam nostram (ait Apostolus) ab operibus mortuis. In initio quoq; qñ Moyses ascensurus in montē, & tabulas erat acceptarus lapideas, dicente dño: Ascende in montem & esto ibi, dabo q̄ tibi duas tabulas lapideas legē ac mandata quæ scripsi, vt doceas filios Israel, sacrificiū obtulit hmōi, s. vitulus duodecim. ¶ Et q̄dem alia quoq; animalia iussum est offerri, s. hircum de capris siue caprā, agnum siue arietē, quæ omnia sacr̄m mystice spirabant eiusdē sacrosanctæ passionis, præcipueq; agnus ille q̄ immolabat ad vesperam, quartadecima die mensis primi: sed omnium illor& maximum est vitulus, quor& pro hoc mysterio fundebat sanguis, & idcirco rectē pro omnibus hic in mysterio vna ponit facies vituli. Aspectus faciei huius ab eo nobis incipit, quod dixit dñs Iesus discipulis suis: Scitis, q̄a post biduum pascha fiet, & filius hoīs tradet, vt crucifigat. ¶ Nemo vere qui nesciat pascha illud fuisse immolationē agni, ad vesperam quartadecima die mēsis primi statutumq; fuisse Iudæis, vt per singulos annos eodē ritu celebrarent, secundum hæc verba dñi. Habebitis autē diem hanc in monimentum, & celebrabitis eam solennem dño in generationibus vestris cultu sempiterno. Item: Hanc observare debent omnes filij Israel in generationibus suis. Hoc tamen intererat, q̄ cum lex ita dixisset: Mense primo quartadecima die mensis ad vesperam phase dñi est, & quintadecima die mēsis huius solennitas azymor& dñi est. ¶ Interdum non ita fiebat, neq; anno illo ita factum est. Nam inter traditiones plurimas, quas seniores Iudæor& superstruxerant traditionibus dei, istud quoq; statuerant, vt si diem ante sabbatum, quam sextam feriam dicimus, contigeret esse quintam decimam mensis, non celebraret solennitas, sed differret in diem sequentem sabbati, difficile & incommodum esse dicentes, duo sabbata continuare, i. duobus diebus vacare ab omni opere, multas ob causas, quar& ex præcipuis vna erat, q̄ cadauera suor& nonnuq̄ vsque in quartam diem insepulta, fœtoris molestiam generarent. ¶ Traditio hæc cognita, magnam soluit quæstionem ei, q̄ forte dicat: Cum Iudæi quartadecima die ad vesperam pascha celebrando, agnum comedissent, & sequenti die, q̄n̄ quintadecima erat, solennitatem celebrare, & secundum legem vacare debuissent, qūo illis iudicia tractare licuit, q̄bus tunc totum diem insumpserunt in condemnatione dñi, & eor& quos cū illo crucifixerunt. Hanc (inquam) quæstionē cognitio cito soluit illius iam dictæ traditionis, q̄a traditum illis fuerat, differre solennitatē, quum euenisset ante sabbatū legale qntadecima dies mensis, & pro duobus sabbatis vnum celebrare sabbatū magnum, solennitate duplici. Vnde cū dixisset Euangelista, Iudæi ergo, q̄n̄ parasceue erat, vt non remanerēt in cruce sabbato corpora, causam istam subiunxit: Erat em̄ magnus dies ille sabbati. His dictis pro traditiōe senior&, quam obseruantes serui peccati, tunc in qntadecima die mēsis qua si licitū habuerūt opari, & male opati sunt. Nunc redeamus ad rem. Scitis (inqt) q̄a post biduū pascha fiet, & filius hoīs tradet vt crucifigat. Et q̄dem sciebant, q̄a pascha fieret, sed hoc nesciebant, q̄ in illa paschali vespera tradendus, & die sequenti crucifigendus esset. ¶ Ipse aūt non solū sciebat, verūetiā ab initio taliter fieri prædestinauerat, quatenus finē accipiēte pascha veteri, i. legalis agni immolatione, cōfestim verus ipse agnus & pascha nouum immolaret, atq; ita q̄ catenus velut in vmbra significatū fuerat, iam in re proederet, figuræ transeunti veritas permanēs succederet. ¶ Nunq̄d vero vel illud à mysterio vacare putandū est, q̄ post biduū hoc futur& esse prædixit? Poterat etiā ante hoc ipm prædicere, ita vt diceret, post triduū, siue post quatriduū. Ergo nec istud vacare patimur, quod tunc prædixit, ex quo post biduū, i. tertia die, erat crucifigēdus. Vnde sciendū, quia sicut triduana sepultura, ita & triduana fuit passio eius, qua necessariū erat sanctā placari trinitatē, cunctis triū temporum hoībus salutē hanc expectantibus. s. & illis ante legē, & illis q̄ sub lege fuerunt, & nobis q̄ nunc sub gr̄a viuimus. ¶ Hæc eius triduana passio sic discernit. Qua die dixit hoc discipulis suis: Scitis, q̄a post biduū pascha fiet, venditus fuit, Iudā traditore loquēte cū principibus sacerdotū, & magistratibus & illis pacisc̄tibus pecuniā illi dare, q̄bus & spopōdit illū tradere. Transacto sequēti die, iam ad vesperam plena (i. quintadecima) luna effulgēte, pascha de more factū est: & tūc ipse, cū esset nox, Iudā foras egresso ad tradendū, agoniz̄ās, & prolixius orās, sudorem̄q; sanguineū desudans, traditus, cōprehēsus & ligatus, ad principes sacerdotū adductus est, & die sucedente crucifixus est. Nūc rei ordinē ingrediamur. ¶ Tūc cōgregati sunt principes sacerdotū, & seniores populi in atriū principis sacerdotū, q̄ dicebat Caiphas, & cōsiliū fecerūt, vt Iesum dolo tenerēt & occiderēt. Dicebāt aūt: Nō in die festo ne forte tumultus fieret in populo. ¶

Leuit.4

Hebræo.9 Exod.24

Exod.12

CA.XXVI.

Immolatio agni paschalis.

Exod.12

Traditio seniorum de pascha

Quæstio

Iohan.19.

Responsio.

Tps passionis prædestinatum

Quo passio Christi fuit triduana

Luc.22

Consiliū

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iacob ꝓhi-
dit hoc cō-
silij sacer-
dotum
Gene.49

Consilium istud erat, quod patriarcha Iacob præuidens, dicebat: Simeon & Leui frēs, ꝛ
sa iniqtatis bellantia. In consilio eoꝝ ne veniat anima mea, & in cœtu ipsoꝝ non sit glo-
ria mea, qa in furore suo occiderunt virū, & in voluntate sua suffoderunt murū. Male-
ctus furor eoꝝ, qa pertinax: & indignatio eoꝝ, qa dura. Nam si tantūmodo illud atte-
deret quod fecerāt in Sychem, propter violatā sororē suam Dinam, quę ratio esset, opor-
re de præterito, & dicere, in consilio eoꝝ ne veniat aīa mea, & in cœtu ipsoꝝ non sit glo-
ria mea? Simul considerandū, quia dicturus hæc, & cætera filȝs suis, præmisit. Congre-
Ibidem. mini & audite filij Iacob, audite Israel patrē vestrū, congregamini, vt annuntiē, quæ ꝛ
tura sunt vobis diebus nouissimis. Ergo futuri huius ꝓphetica erat ānūtiatio, cōsili,
tunc (vt iam dictū est) congregati fecerunt principes sacerdotū, vtiqꝫ de tribu Leui,
ante defierunt in furore pertinaces, donec morte crucis virū occiderent, & lancea m
suffoderent, murū tēpli non manufacti, de quo vir ipse dixit: Soluite templū hoc & in
Iohan.2 duo excitabo illud. ¶ Propter congregationē eiusmodi, qa tale in conciliū congreg
Gene.49 sunt, diuidam eos (inqt) in Iacob, & dispergam eos in Israel, qa videlicet propter scel
illud, & pertinaciam indignationemꝙ duram, i. inuidiam, qua in crudelitate persistū,
ce diuisi sunt in Iacob, & dispersi sunt in Israel, i. in populis Chr̄ianoꝝ, qui supplātaue
Accelera ꝓ eos, qtiꝙ propter fidei rectitudinem dicunt, & sunt verus Israel. ¶ Acceleratione
sio consilij. us consilij, & intentionem doli per hoc intelligimus, quod Euangelista subiungit: Dice
bant em̄: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo. Dies festus (vt iam dictum
est supra) futurus erat magnus dies ille sabbati, quē non expectauerunt, sed pridie cruci
xerunt illum, nocte, quæ præcesserat, cōprehensum. Ergo in hoc fuit consiliū, vt anticip
rent diem festū, & inter tenebras nocturnas cōprehenderent illū, metuentes turbas, qꝛ
de ciuitatibus alȝs & regionibus ascenderant ad diem festum, & sequebant eum, quip
quæ & ingredientem ciuitatem Hierusalem glorificaueranꝫ, præcedendo & subsequē
cū laudibus, & ramis palmaꝝ. ¶ Cum aūt esset Iesus in Bethania in domo Simonis lepro-
si, accessit ad eum mulier habens alabastrū vnguenti pretiosi, & effudit super caput ip
recumbentis. Videntes autē discipuli, indignati sunt, dicentes: Vt qd perditio hæc?
tuit em̄ istud venundari multo, & dari pauperibus. Sciens aūt Iesus, ait illis: Quid mole
estis huic mulieri? Opus bonū operata est in me. Nam semper pauperes habetis vobi
me autē non semper habebitis. Mittens em̄ hæc, vngentum hoc in corpus meū, ad sepe
endū me fecit. Amen dico vobis, vbicūqꝫ prædicatū fuerit hoc euangeliū in toto mun
Quatuor fa dicet & quod hæc fecit in memoriam eius. ¶ Quoniā hic ad contemplandam (vt iam
cies vnius ctum est) faciē vituli ingredimur, memoriæ nō debet abesse, qa quatuor istæ facies a
animalis Ezechielē, ita quatuor dicunt eē animalia, vt nihilominus dicat, & sit vnum animal, qp
Ezechi.1.10 vbi descriptis ac repetitis quatuor faciebus siue animalibus istis, ita postmodū scriptū est:
Ipsum est animal quod videram iuxta fluuium Chobar. Iterumꝙ præmisso, & eleuans
Cherubin alas suas, exaltata sunt à terra coram me & gloria dñi dei Israel erat super ea
ipsum est (inqt) animal quod vidi subter deum Israel, iuxta fluuiū Chobar. Paucis ꝙ inter
Apoca.1 positis, & similitudo (ait) vultuum eoꝝ ipsi vultus, quos videram iuxta fluuium Chobar,
& intuitus eoꝝ, & impetus singuloꝝ ante faciem suam. ¶ Quorsum ista? Videlicet, qua
hic iam perspicere libet, q̄ veraciter de huiusmodi animalibus dictū est, quia plena erant
oculis ante & retro. Nam ecce in ista facie vituli, in isto sacramento dñicæ passionis, cum
de oculis eius alia quoꝙ dici possint, & dicta sint, illud maxime delectat, qa clarissime p
Duo oculi tent duo oculi, misericordiæ. s. prospectus & intentio iudicij, ante & retro. i. tam in initio
q̄ in fine eiusdē passionis. ¶ Denicꝙ hic ante, hic in initio duæ sunt personæ, quaꝝ in alte-
hic ante & ra misericordiæ, in altera prospectus est iudicij. s. mulier peccatrix, quondā, & Iudas in-
retro. centor indignationis discipuloꝝ, dicentium: Vt quid perditio ista vngenti? Et retro,
in fine passionis, vbi iam expiratur? erat, itidē duæ personæ, quaꝝ in altera misericordiæ
in altera est intuitus iudicij, videlicet hinc latro q confessus est, inde latro q in blasphemia
Esai.40 perseuerauit. Itaqꝫ faciem istam, faciem vituli, claret ante & retro plenā oculis esse, vt re-
cte dicas, tam de anteriore q̄ de posteriore intuitu, quia opus eius coram eo, opus bipar-
titum, misericordiæ & iudicij, misericordiæ hic erga mulierem quondam peccatricem &
illic erga latronē confitentē, iudicij hic super Iudam indignantē, & ad pharisæos abeun-
tem, & illic super latronem blasphemū in peccato suo morientē. ¶ De cæteris faciebus,
siue animalibus, qꝛ & ipsa secundū similem rōnem plena sint oculis ante & retro, iam hic
Christus in Bethania præscribere nobis qdem iucūdum, sed forte esset legentibus fastidiosum. Suis ergo locis
ante sex di opportunius de singulis erit dicendū. Nūc iam secundū literæ seriem, faciei huius, faciem
es paschæ. vitulinæ mansuetudinē in passione sacrosancta considerare operæpretiū est. ¶ Cū aūt
Iohā.12. esset Iesus in Bethania in domo Simonis leprosi &c. vt supra. Quoto die ante diem azy-
moꝝ hęc facta sint, & qualiter acta sint, Iohānes manifestius exprimit his verbis: Iesus ita

tem añ sex dies paschæ venit Bethaniā, vbi erat Lazarus mortuus, quē suscitauit Iesus.
Fecerunt autē ei cœnam ibi, & Martha ministrabat. Lazarus vero vnus erat ex discūben
tibus cū eo. Maria ergo accepit libram vngenti nardi pističæ pretiosi, & vnxit caput Iesu
& exterſit pedes eius capillis suis, & domus impleta est odore vngēti. Dixit ergo vnus ex
discipulis eius Iudas Iscariothes, q erat cū traditurus. Quare hoc vngentū non † vēnit
trecentis denarijs, & datum est egenis? ¶ Hoc in litera Iohānes à Matthæo & Marco
differt, qꝛ Matthæus & Marcus mulierē hanc scripserunt hoc loco super caput, Iohannes
aūt super pedes eius effudisse vngentū. ¶ Et de priore qdem effusione vngenti, qñ venit ad
dñm, erat adhuc peccatrix, & mox iustificanda secundū hoc misericordiæ dictū: Dimissa
sunt ei peccata multa, qm̄ dilexit multū: quod & Lucas plenius narrat, & Iohannes quoq;
ante hunc locum, in morte siue resuscitatione Lazari, patenter memorat, dicens: Maria
autē erat quæ vnxit vngento dñm, & exterſit pedes eius capillis suis, cuius frater Lazarus
infirmabat. De illa (inquā) prima effusione vngenti constat, qa facta est tantūmodo super
pedes dñi. Neq; em̄ poterat statim capite eius dignā se existimare peccatrix. Nunc autē
qm̄ & Iohannes super pedes, & cæteri euangelistæ super caput eius effusum narrant vn-
gentū, non dubiū qn vtrūq;. s. & caput & pedes, vnxerit & idcirco iam etiā caput, qa iā
non peccatrix, sed iamdudū iustificata, dimissis sibi peccatis multis. ¶ Mirū qua intentio-
ne, vel quo sensu, deuota mulier tale obsequiū dño præstiterit. Neq; em̄ iam scire vel præ
scire poterat illud, qꝛ dñs ipse præsciens, mittens em̄ (ait) hæc, vngentū hoc in corpus meū
ad sepeliendū me fecit: siue (vt alius euangelista scripsit) præuenit vngere corpus meū in
sepulturam. Ipse vitulus sacrificij dñi, suimet adesse immolationē, & facies talis vituli ārā
inspiciebat & tabernaculū, cuius ad ostiū ipse imolandus, cuius in interiora de sanguine
eius inferendū, cuius in introitu reliquū sanguinis eius secundū mysteriū sacræ legis fun-
dendū erat. Illa autē nihil hoꝝ sciebat, sicut nec ipsi discipuli dñi, q nondū sciebant scri-
pturas, qꝛ oporteret eū pati, & resurgere à mortuis. Quo ergo sensu, vel qd intendens,
tale obsequiū morituro impendit, nisi eodē sensu & eadē intentione, qua cum primū ve-
nit ad eum dum rigaret pedes eius lachrymis, & capillis capitis sui tergeret, & oscularet,
vngento etiā vnxit pedes eius. Illud autē agendo, vtiqꝫ primū pœniæ fructum, congru-
umꝙ fecit emendationis initiū. Liquet em̄, qꝛ illicitis actibus prius mulier intenta, vngen
tum sibi pro odore suæ carnis adhibuit. Ideo quod sibi turpiter adhibuerat, hoc iam deo
laudabiliter offerebat. ¶ Igit de Anna Samuelis matre scriptū est: Vultusꝙ illius non
sunt amplius in diuersa mutati. i. in eadē intentione & oratione perseuerauit, hoc ista de
semetipsa exteriori opere demonstrauit, dum finē obsequij similem initio fecit, imo qa
melior est, vel esse debet, sicut orationis, ita & operis, finis q̄ principiū eius, opus bonū be
ne inceptū, melius cōsummauit. Nam (sicut iam dictū est) in initio tantūmodo pedes dñi
vngento vnxit: hic aūt, quando ea quæ de ipso erant, prope iam finē habebāt, & pedes vn
xit, & super caput eius vngentū effudit. ¶ Quod aūt illa bene exhibuit, hoc dñs ipse me-
lius, & valde rōnabilius admisit, certi videlicet gr̄a mysterij, de quo postmodū dicendum
erit. Aliter visum est discipulis, q videntes indignati sunt, dicentes: Vt qd perditio hæc?
maximeꝙ Iudæ proditori, q non simpliciter indignatus est, vt alij, pro sola quasi perdi-
tione vngenti, sed (quod nequissimū fuit) hoc doluit, qa furari consueto, & ad furandū, in-
hianti tā lucrosa res cōmissa non fuit, vt posset furari. Dixit em̄ hoc (ait Euāgelista) nō qa
de egenis ptinebat ad eū, sed qa fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebant, portabat.
¶ Quomodo autē dictū est, aut dici debuit. Mittens hoc vngentū, ad sepeliendū me fecit
siue præuenit vngere corpus meū in sepulturā, quum illa (sicut iam dictū est) hoc faciens,
sepeliendū siue morituꝝ eum fore nescierit? Sed pro hoc nihil est immorandū, quia pro
consuetudine loquendi rectē ad sepeliendum hoc fecisse dicitur, quod vsque ad sepul-
turam eius prouenturum non ignorabat ab ipso, disponente quicqd boni vel ipsa opera-
ta est, vel nos oēs operamur. Sic Iacob ad filios suos loquitur: In meā hoc fecistis miseriam
vt indicaretis Pharaoni, & alium vos habere frēm, non qꝛ illi hac intentione fecissent, sed
peruenisse videbat ad illam, quā patiebat iam in anima sua miseriā. ¶ Quapropter scien
dum, qa non totū, qd habebat in alabastro, mulier effudit vngentū. Deniqꝫ proditori Iu
dæ dicenti, quare hoc vngētum non vēnit trecētis denarijs, & datū est egenis, ita respon
dit dñs Iesus: Sine illam, vt in diem sepulturæ meæ seruet illud, Non ergo totū effudit Iu
dæ, sed reseruatū aliqd effundere habebat in die sepulturæ eius, quādo futuræ erat, & fa-
ctum est, vt Ioseph ab Arimathia sepeliret corpus eius cū linteis & aromatibus. Nicode
mo quoq; mixturā ferētem myrrhæ & aloes, quasi libras centū, vbi aderat & ista mulier, si-
cut euāgelistæ testant. Porro Iudas & qd effusum erat, pditū esse calumniabat, & qd non
erat effusum, venūdare properabat, vt de pretio furaret. Falsum locutus est, frustra calu-
mniatus est, qm̄ ei q vngentum admisit, nō erat ibi delectatio profusionis, imo meditatio

vici-

Iohā.12.

Ad sepeliē
dū me fecit

Gene.43

Matth.27.
Iohā.19.

Nō totū ef
fusum ē vn
gentum

Bonū initi
um, melior
finis huius
operis
1.Regū.1

Iniqua indi
gnatio dis
cipulorū

aūs, vendit
Duplex ef
fusio vngē
ti a Maria
facta
Lucę.7.
Iohā.11.

Quęstio si
per intētio
ne mulie
ris vngētis
Marc.14

Responsio
Lucę.7

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hoc fecit in memoriam eius.

vicinæ mortis, quod notum esse voluit, dicens: Ad sepeliendū me fecit. ¶Quod prænus sequit: Amen dico vobis, vbicunq; p̄dicatū fuerit hoc euāgeliū in toto mundo, dic & quod hæc fecit in memoriā eius, magis ac magis nos excitat ad confiderandā hanc ciem vituli huius. Quid em̄ nobis innuit, vel quo suū hæc facies tendit intuitū, dicen Hoc euangeliū, nisi in ipsum passionis suæ sacrm, in quo stabat, & de quo loquebat pa ante, sic incipiens: Scitis q a post biduum pascha fiet, & filius hoīs tradet, vt crucifigat Ipsam nimiq; passionis, sepulturæ, & resurrectionis suæ prædicationē, quæ tunc in tu mundo audiēda erat, & nunc audita est, vere & fideliter nominauit euangeliū, quod i terpretat bonum nūtium. Audiuimus, credidimus, propter qđ & loquimur, qa vere lo

2. Cor. 4 num est nuncium: & vbicunq; prædicat hoc bonum nuncium, dicet & quod hæc fecit memoriam eius: & valde vtiliter ex euāgelica scriptura dicit, vt & nos similiter faciamu nos (inquam) omnis ecclesia de cunctis gentibus peccatricibus & iustificatis p grām eius

Matth. 21 ¶Cum em̄ charitatis obsequium qbuslibet ex minimis eius, pro eo quod sunt eius fideles impendunt diuites, dando manducare esurientibus, dando bibere sitientibus, hospites co ligendo, nudos operiendo, infirmos visitando, & veniendo ad eos, q in carcere fuer nimiq; suaue & odorifeq; effundunt vnguentum super pedes eius, & hoc faciendo, cer dunt etiam super caput eius, dum pro eo quod sic ministrant de rebus tpalibus, nihil omi

Obsequia spiritalia. no vanæ gloriæ siue laudis humanæ rescire volētes, spem suā totā reponūt in cœlestibus ¶Et vt de spūalibus quoq; obsequijs non taceam, qñ fideliē & vtilem de illo habemus, facimus sermonem, deū & hoiem eum confitētes siue prædicantes, nimiq; & super caput & super pedes eius vnguentū bonum effundimus, & ex hmōi odore vnguenti domus im pletur, totus Christianus conuentus lætificat. O quoties indignati sunt pro hmōi, eti illoq; nonulli, quos negare non posses discipulos esse dñi, & fremuerunt aduersus fidelē

Indignatio quorūdam contra studia autoris animam, ita facientem, componentē optimū vnguentū, & effundentē super caput & des dñi. i. scribētem scripta fidelia secundum veritatē sanctaq; scripturaq;, spirantia vbi siue redolentia fidē & confessionem veræ diuinitatis, & veræ humanitatis dei & homi Iesu Christi. ¶Indignationem eiusmodi in plerisq; legimus, & nōsipsi, nostris dic nostris pro opusculis, nonnihil experti sumus. Verum qūo illic alij discipuli simpliciter indignati sunt, Iudas vero, q indignationis illoq; fuit incendiū, maliciose & pro cup tate lucri indignatus est ita extunc & vsq; nunc. Iudæi qdem & hæretici maliciose in gnant, nōnulli autem catholici simpliciter indignati sunt, & indignant aduersum nos, fi bentes & studentes in scripturis, & quasi perditionem vngenti existimant, q scribim putantes, q per præsumptionem, & pro vana gloria hoc faciamus. Sed tandem loq dñs, testis fidelis, & conscius cuiusq; intentionis, & dicit: Quid molesti estis huic mulie Opus bonum operata est in me. Deniq; etiam pręter commune testimonium, quod p hibebit omnibus, & quo omnes defendet in die iudicij, iam hic nonnullos taliū defen qualibet defensione, vt inter indignationes ipsas perseuerare, & opus bonum quod op rari cœperint, valeant perficere. ⌊Tunc abiit vnus de duodecim, q dicit Iudas Iscarioth, ad principes sacerdotū, & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos. Et exinde quærebat opportunitatē, vt eum tra deret. ⌋ Hoc opus illi operi mulieris oppositum siue contrarium est, vt bono malū. Plan ficut de illa dixit, opus bonū operata est in me, sic contra, de isto dicat dñs, malum op operatus est in me. Illa em̄ ad sepeliendū me pretioso vngento vnxit, iste ad crucifig

3. Regū. 19. dum me vili pretio vendidit. ¶Nulla tradidit scriptura quempiā sanctoq; siue propheta, q multi interfecti fuerant, ita vt aliqñ diceret vnus ex illis Helias. Relictus sum ego so lus, & quærunt aiam meam, sic venditū siue emptū fuisse, vt venditus siue emptus est

Gene. 17 sanctus sanctoq;. i. sic emptum, vt emptores interficerent eū. Ioseph qdem sanctus in ty

Hester. 3. pū huios fuit venditus, sed emptores non idcirco emerunt, vt interficerent eū. Et Aman impiissimus idcirco, vt interficeret, emere voluit vniuersum genus Iudæoq;, in quo vo nonnulli iusti erant, dicens regi Assuero: Si tibi placet, decerne vt pereat, & decē milia ta lentoq; appendam arcariis gazæ tuæ. Sed neq; rex accepto argento populū vendidit, ne

Vile pretiū vendituōis Cant. 5 q; Aman placito suo gratis concessum interficere potuit. ¶Iste vnus sanctus sanctoq; ad hoc emptus est, vt interficeret, emptus pretio vili. i. triginta argenteis, quod pretium v est vnius vituli bruti, quo multo melior erat iste vitulus dñi. Quanto melior? Caput eius (ait dilecta in Canticis) aurū optimū, manus eius aureæ plenæ hyacinthis. Venter ebur neus, distinctus sapphyris. Crura columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases au reas. Hic tantus triginta emptus est argenteis, venditor nimis vltroneo, ponente pretiū

Amos. 2 in arbitrio ementiū, ac dicente: Quid vultis mihi dare, & ego eū vobis tradā? Hinc ē pro phetā Amos dictū est: Super tribus sceleribus Israel, & super quatuor non conuertā eum, pro eo q vendiderit argento iustū, & pauperē pro calceamentis. Deniq; & si hoc p̄ſig fe-

fecit ille Israel, nos tamen ea tantū attendimus, quæ cognita de scripturis habemus. Primo vendiderunt argento iustū, & pro calceamētis pauperē, quādo decē filij Iacob fratrē suū Ioseph viginti argenteis Ismaelitis vendiderunt, quo ex pretio quū singulis non plures obuenissent q̄ duo argentei, vix inde potuerunt calceari. In illo scelere tic isti mensuram patrum suoq; impleuerunt, vt triginta argenteis Iudas venderet, emerent autē principes sacerdotū talē tantumq; pauperem iustum: qui videlicet duo principes sacerdotum Annas & Caiphas, pompatice soliti incedere, ex eodē ptio, cū retulissent eis traditor, vix satis infigniter potuerunt calceari. ¶Hoc agēdo Iudas infelix vere abiit, & veraciter sic dictū est, tunc abiit vnus de duodecim. Abiit em̄, & totus recessit ab illis, apostolatū suum dimisit, episcopatū suū alteri reliquit. Abiit (inquā) in consilio impioq; & in via peccatorum stetit, & in cathedra pestilentiæ sedit. ¶Abiit à deo, stetit cū diabolo: & relatis triginta argenteis, nihilominus in triginta maledictionibus, ore prophetico, in psalmo centesimo octauo tricies maledictus, anteq̄ natus. Prima est maledictio, cōstitue super eū peccatorē. Secūda, & diabolus stet à dextris eius. Tertia, cū iudicatur, exeat cōdemnatus. Quarta, & oratio eius fiat in peccatū. Quinta, fiant dies eius pauci. Sexta, & episcopatū eius accipiat alter. Septima, fiant filij eius orphani. Octaua, & vxor eius vidua. Nona, nutantes transferātur filij eius & mēdicēt. Decima, eiciant de habitationibus suis. Vndecima, scrutetur fœnerator omnē substantiā eius. Duodecima, & diripiant alieni labores eius. Tertiadecima, nō sit illi adiutor. Quartadecima, nec sit q misereat pupillis eius. Quintadecima, fiant nati eius in interitū. Sextadecima, in generatione vna deleat nomē eius. Septimadecima, in memoriā redeat iniquitas patrū eius in cōspectu dñi. Octauadecima, & peccatū matris eius nō deleatur. Nonadecima, fiant cōtra dñm semp. Vicesima, & dispereat de terra memoria eius. Vicesimaprima, & dilexit maledictionē & veniet ei. Vicesimasecunda, & noluit benedictionē & elongabit ab eo. Vicesimatertia, & induit maledictionē sicut vestimentū. Vicesimaquarta, & intrauit sicut aqua in interiora eius. Vicesimaquinta, & sicut oleū in ossibus eius. Vicesimasexta, fiat ei sicut vestimētū quo operit. Vicesimaseptima, & sicut zona qua semp p̄cingitur. Vicesimaoctaua, q insurgūt in me, cōfundant. Vicesimanona, induant q detrahūt mihi, pudore. Tricesima, & operiant sicut diploide confusione sua. ¶Quàm ergo mala, q̄ damnosa decimatione miser, nec tamē miserabilis Iudas, illam quā dixerat perditionē vnguenti recuperauit? Dixerat em̄: Vt quid perditio hæc? Quare hoc vnguentū nō * venijt trecentis argēteis, & datū est egenis? Trecentorū quippe denarioq; decimatio sunt triginta denarij, quot vel quibus benedictū vendidit, & triginta maledictiones hæreditate possedit. ⌊Prima aūt die azimoq; accesserūt discipuli ad Iesum, dicētes: Vbi vis paremus tibi comedere pascha? At Iesus dixit: Ite in ciuitatē ad quendā, & dicite ei: Magister dicit, Tēpus meū prope est, apud te facio pascha cū discipulis meis. Et fecerūt discipuli sicut cōstituit Iesus illis, & parauerūt pascha. ⌋Prima dies azymoq;, quartadecima dies erat mensis primi, cuius ad vesperā pascha erat. i. immolatio agni, dicente dño ad Mosen: Mensis iste principiū vobis mensiū, primus erit in mē sibus anni, &c. vsq;. Septem diebus azyma comedetis, in die primo nō erit fermentatū in orationibus vestris. Itē: Primo mēse, quartadecima die mēsis ad vesperā comedetis azyma, vsq; ad diem vicesimamprimā eiusdē mensis ad vesperā. ¶Sane primus mensis apud Hebræos Nisan, apud nos dicitur Aprilis, quē ita secundū legē propter rationē paschæ obseruamus, vt lunatio, cuius quartadecima dies in ipso æquinoctio vel post æquinoctiū euenerit, ipsa mēsis primus habeatur. Ad vesperā illius diei, qñ luna pleniſſima est, agnus mystico ritu immolabat, & comedebatur cum azymis panibus & lactucis agrestibus. Illa die cū in cunctis domibus immolandus teneret agnus, à decima die seruatus, vt ad vesperā immolaret, quærebat Iudas opportunitatē, vt agnū dei traderet, & opportunitas hoc modo quærebatur: Ite, ait dñs Iesus, in ciuitatē ad quendam, & dicite ei: Magister dicit: Tēpus meū prope est, &c. Nā in ciuitatē, hoc ē, in Hierusalē à Bethania venit, & illuc venīēdo ac diutius immorādo, traditori opportunitatē fecit. ¶Sciēdū quippe, qa cæteris diebus cū in tēplo docuisset, ad vesperā egrediebat in Bethaniam, & ibi noctibus morabat, adeo nulli vnquā adulatus, vt in tam magna & ampla ciuitate, nec saltē vnius noctis vnq̄ habuerit hospitiū. Illa nocte, qua tradendus erat, diutius (vt iam dictū est) immorari voluit, licet sciens (vt euangelista Iohānes scribit) omnia quæ ventura erant super eum. Nō em̄ deceret principē fortitudinis, quāuis nostræ mortalitatis infirmitate circūdatū, quāuis morte instante paueret & tæderet, refugere horā vel tēpus suū, redeundo more solito citius in Bethaniā. ¶Nūquid em̄ deberet, nunq̄d iustum aut legitimū esset, alias q̄ Hierosolymis illud vetus pascha cōsummare, nōnunq̄ corporis & sanguinis sui sacrificiū, q̄d illa nocte fecit, offerre: Caue (inq̄t lex) ne offeras holocausta tua in oñi loco quē videris, sed in eo quem elegerit dñs, in vna tribuum tuaq; offeres hostias, & facies quæcunq; præ

Gene. 37. Matth. 23. Abiit Iudas Psal. 108 Actō. 1. Psal. 1. Trigita maledictiones in Iudam. Lex de azymis. Exod. 12 Deuter. 16 Obseruatio paschalis temporis. Cur eo vesperi diutius solito immoratus est Iesus in Hierusalem. Iohan. 18 Marc. 14 Deute. 12

cipio

Universidad de Deusto
Biblioteca

cipio tibi. Factus sub lege, obedientiã legi debebat, vt nõ in Bethania siue in alio quocũq; 3.Reg.8 Gene.22. loco, sed in loco quẽ elegerat dñs, scilicet in Hierosolymis, sacrificium suũ offerret. Quã do putas locũ illum elegit dñs? Putas ne quãdo Salomon in ea ciuitate templũ condidit? Imo quãdo pater Abrahã filiũ suũ Isaac ibi obtulit, tentante dño ac dicẽte, tolle filiũ tuũ vnigenitũ quẽ diligis Isaac, & vade in terrã visionis, atq; offer eũ ibi in holocaustũ super vnũ montium quẽ monstrauero tibi. Iam tunc elegerat dñs locũ illum sacrificio huius, cuius in typũ iusserat dñs Isaac ibidem à patre suo sibi offerri. Nam q̃d legimus, in terrã visionis, in Hebræo habet Moria. & est mons, in quo postea templũ conditum est in area 1.Para.3 Ornan Iebusæi, sicut & in Paralipomenon scriptũ est: Et cœpit Salomon domũ dñi in Hierusalẽ in monte Moria, q̃ demonstratus fuerat Dauid patri eius, in loco quẽ parauerat Dauid in area Ornan Iebusæi. Hęc idcirco dixerim, ne ignorẽ causam, cur vitulus siue agnus immolãdus accedere debuerit ad locũ immolatiõis, scilicet qa factus sub lege debuit obedire legi. ¶ Iudẽ de ingressu eius in eandẽ ciuitatẽ, q̃ ingressus est decima die Galat.4 Ingressus Iesu in die palmarũ. Exod.23 sentiendũ ac dicendũ est. Neq; em̃ (vt nõnulli putãt & dicũt) idcirco cũ tanta gloria tumultu in ciuitatẽ introiuit, vt eos prouocaret ad interfectionẽ sui, sed obediẽs legi dicẽti. Tres anno apparebit omne masculinũ tuũ corã dño deo tuo, tribus vicibus p annos singulos ascendebat, s. in solẽnitate azymoꝝ, in solẽnitate mẽsis primitiuoꝝ, & in solennitate tabernaculoꝝ. Populoꝝ aũt turbæ, quæ cõuenerant ad diẽ festũ, idcirco cũ tanta gloria tumultu Matth.21, Iohan.11. uiam ei venerunt, qa audierant eũ fecisse recens illud miraculũ, scilicet vocasse de monumento Lazaꝝ mortuũ quatriduanũ. ¶ Vespere aũt facto, discumbebat cũ duodecim discipulis suis. Et edẽtibus illis, dixit: Amen dico vobis qa vnus vestrũ me traditurus est. Et contristati valde, cœperũt singuli dicere: Nunq̃d ego sum dñe? At ipse respondẽs, ait: Qui intingit mecũ manũ in paropside, hic me tradet. Filius quidẽ hominis vadit sicut scriptum est de illo. Væ aũt homini illi, per quẽ filius hominis tradetur. Bonũ erat ei, si natus non fuisset homo ille. Respondens aũt Iudas, qui tradidit eum, dixit: Nũquid ego sum rabbi? Ait illi: Tu dixisti. Cœnantibus eũt eis, accepit Iesus panẽ, & benedixit ac fregit, deditq; discipulis suis, & ait: Accipite & comedite, hoc est corpus meũ. Et accipiẽs calicẽ, gratias egit, & dit illis, dicẽs: Bibite ex hoc oẽs. Hic est em̃ sanguis meus noui testamenti, q̃ pro multis effundet in remissionẽ peccatoꝝ. Dico aũt vobis, non bibã amodo de hoc genimine vitis, vsq; in diẽ illũ, cũ illud bibam vobiscũ nouũ in regno patris mei. ¶ Hic idem Marc.14 rationis ordo apud Marcũ habetur, scilicet inter manducandũ & bibendũ, dũ manducarent vetus pascha, id est, agnũ assum cũ azymis panibus & lactucis agrestibus, proditor fuisse designatũ, dicẽdo: Amẽ dico vobis, qa vnus vestrũ me traditurus est, &c. vsq; ad Luc.22 ait illi, Tu dixisti. Et tunc demũ sacramentũ corporis & sanguinis sui dñm tradidisse discipulis suis, vbi iam de traditore illo nulla mentio fit. Porro apud Lucã textus vel ordo aliter se aliter habet. Prius em̃ vtrunq; pascha, scilicet vetus & nouũ, continua narratione describit. & tũc demũ hæc dñi verba subiungit, Veruntamẽ ecce manus tradẽtis me, mecũ est in mẽsa. &c. ¶ Hæc diuersitas in ordine narrationis, diuersas magnis atq; catholicis Duplex doctoꝝ sñia de Iuda in cœna dñi. patrib⁹ de Iuda tradit ore sentẽtias peperit: aliis dicẽtibus de illo, q̃ interfuerit: aliis affirmantibus, q̃ iã exisset & non interfuerit, vbi dñs iã dictũ corporis & sanguinis sui sacramentum discipulis suis tradidit. ¶ Præcipuus pr̃ Augustinus, attrẽdẽs Lucæ euãgelistæ narrationem Sñia Augustini. siue literæ eius seriẽ, hoc sensit, hoc in plerisq; locis scripsit, q̃ ille interfuerit, & cũ cæteris apostolis sacramentũ hoc acceperit. Exẽpli gratia, In euãgelio secundũ Iohannẽ, vbi & dictũ est, Et post buccellã tunc introiuit in illũ Satanas, non aũt ait, vt putant quidã negligenter legentes, tunc Iudas Christi corpus accepit. Intelligendũ em̃ est, q̃ iam omnibus eis distribuerat dñs corporis & sanguinis sui sacramentũ, vbi & ipse Iudas erat, sicut Iohã 13. ctus Lucas euidentissime narrat, ac deinde ad hoc ventũ est, vbi secundũ narrationẽ Iohannis apertissime dñs per buccellam tinctã atq; porrectam suum exprimit traditorem. Sententia Hilarij. fortassis per panis tinctionẽ, illius significãs fictionẽ. ¶ Porrò beatus Hilarius hanc Matthæi narrationẽ sequẽs, in hoc ipso euangelio dicit: Post q̃ Iudas proditor indicat, sine q̃ pascha accepto calice & fracto pane cõficitur. Dignus em̃ æternoꝝ sacramentoꝝ nõ fuerat cõmunione. Nã discessisse statim hic intelligit, q̃ cum turbis reuersus ostẽditur. Nec q̃ sane cũ deo bibere poterat, qui nõ erat bibiturus in regno, cũ vniuersos istum bibentes, ex vitis istius fructu secũ postea bibituros polliceret. ¶ Si ergo causa postulauerit, vt in q̃stionẽ veniat, vtrũ Iudas adhuc in illa hora cũ discipulis fuerit, an ante iã exierit, quis horũ magis audiẽdus vel sequẽdus erit? Is vtiq;, cui magis opitulat ratio sumpta de textu angelicæ narrationis. Soli nãq; sunt prophetæ & apostoli, quoꝝ de scripturis in aliq̃ dubitare nefariũ fit. Quod quũ multis ipsoꝝ, q̃ scripturas tractauerũt confirmari possit sententijs, vna sufficiat beati Hieronymi in verficulo psalmi. 86. Dominus narrabit in scripturis populoꝝ & principũ hoꝝ qui fuerunt in ea. Videte (ait) quid dicat, Qui fuerunt, non qui Verba Hieronymi. Psal.86

qui sunt, vt exceptis apostolis quodcũq; aliud post ea dicitur, abscindat, non habeat autoritatẽ. Quamuis ergo sanctus sit aliquis post apostolos, quãuis disertus sit, non habeat autoritatem, quoniam dñs narrat in scripturis populorum & principum horum qui fuerũt in ea. ¶ Si igitur scire opus est vel scire cupimus, cuiusnam ratio firmior sit, peruidẽdum est prius, quomodo Lucas à cæteris euãgelistis Matthæo & Marco in ista narratione nõ discreper, quia videlicet beatus Augustinus eoꝝ consonantiã hic non requisiuit, dum Lucæ narrationẽ sequi visus est. Quærentibus istud iam occurrit, quia videlicet quũ dixisset, Et accepto pane, gratias egit, & fregit & dedit eis, dicẽs, Hoc est corpus meũ quod pro vobis datur, hoc facite in meã commemorationẽ: similiter & calicẽ ita determinauit, vt diceret, Postquã cœnauit, Profecto si postquã cœnauit, ergo & post verba hæc, Veruntamen ecce manus tradentis me, mecũ est in mensa: quia (sicut iam dictũ est) secundũ alios euãgelistas hæc verba dixit, nec postq̃ cœnauit, sed quando cœnauit, & de cœna ipsa buccellã intinctã Iudæ porrexit, qui & (sicut Iohannes refert) cõtinuo exiuit. ¶ Hic iam quæritur, quid opus fuerit, vt hic euãgelista tali vteretur modo narratiõis. Est em̃ hic modus, quẽ recapitulationẽ vocant, vnde Ticonius quidam, qui (vt ait beatus Augustinus) contra Donatistas inuictissime disseruit, sextã regulam scripsit in libro, quẽ regularũ vocauit, quia in eo quasdã septem regulas exercitus est, quibus quasi clauibus diuinarum scripturaꝝ aperientur occulta. Sextã regulam ille recapitulationem vocauit, in obscuritate scripturaꝝ satis vigilanter inuentam. Sic em̃ dicuntur quædam quasi sequantur in ordine temporis, vel rerũ continuatione narrentur: cũ ad priora, quæ prætermissa fuerant, latenter narratio reuocetur, q̃d nisi ex hac regula intelligatur, erratur. Exẽpli gratia, In Genesi scriptũ est: Plantauerat autem dñs deus paradisum voluptatis à principio, in quo posuit hominẽ quem formauerat. Starim̃q; sequitur: Produxitq; dominus deus oñe lignũ pulchrũ visu & ad vescendũ suaue, lignum etiam vitæ in medio paradisi, lignum q̃ scientiæ boni & mali. Hoc igitur videtur dictũ, tanquã id factum fit, postquam factum posuit deus hominem in paradiso, quũ breuiter vtroq; commemorato, scilicet & q̃ plantauerat dñs deus paradisum, & q̃ in eo posuit hominem quem formauerat, recapitulãdo redeat & dicat quod p̃termiserat, videlicet quomodo plantatus fuisset paradisus. Multa secundum hunc modũ in scripturis inueniuntur, quoꝝ ad obscuritatem elucidandam regula hæc, scilicet recapitulatio, valde vtilis est. ¶ Hoc ergo quæritur, vt iã dictũ est, cur Lucas euangelista scribendo illam dñi cœnam, tali narrationis modo vti voluerit. Istud quærẽtibus, illud in primis demonstrandum est, quia solus ipse, videlicet Lucas, hæc dñi verba p̃scripsit, dicta in illa priori cœna typici paschę siue agni paschalis, quẽ comedit cum suis discipulis secundũ morẽ veteris mandati. Desiderio (ait) desideraui hoc pascha manducare vobiscũ antequã patiar. Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno dei. Et accepto calice, gratias egit & dixit: Accipite & diuidite inter vos. Dico em̃ vobis, q̃ non bibam de genimine vitis, donec regnũ dei veniat. Hoc solus (vt iam dictũ est) Lucas scribere curauit, dominũ dixisse, q̃ desiderio desiderauerit cũ discipulis suis comedere pascha illius anni, q̃ annus erat tricesimus tertius assumptæ humanitatis, fuitq; desiderij causam hanc subiunxisse, q̃ pascha illud manducaturus, & calicẽ eiusdem typici paschæ bibiturus non esset, donec impleret in regno dei. Congruũ ergo fuit, vt modũ adimpletionis illius cõtinuo perscriberet: & idcirco dilatis, q̃ in eadem cœna dicta sunt, Et accepto, inquit, pane, gras egit, & fregit & dedit eis, dicẽs: Hoc est corpus meum quod pro vobis datur, hoc facite in meã commemorationẽ. Similiter & calicẽ postquã cœnauit, dicens: Hic est calix nouũ testamentum in meo sanguine, qui pro vobis fundetur. Hoc itaq; modo implet in regno dei illud, q̃d illo priore pascha & priore calice figurabat. Extunc em̃ venit regnũ dei, cuius videlicet regni initiũ erat passio eius ad quam nocte illa tradebat, tertia die resurrecturus. Itaq; causam nos arbitramur dixisse idoneã, propter quã solus Lucas vtriusq;, scilicet veteris ac noui, paschæ narrationẽ continuare voluerit, ac demũ per recapitulationẽ redisse ad verba, quæ ante sacramẽtũ noui paschæ dicta esse testant euangelistæ cæteri. ¶ Nõ ignoro q̃ plerisq; & fere omnes sensum sequãtur & magis amplectantur beati Augustini q̃ beati Hilarij, quem tamen aliter sensisse vel scripsisse hactenus nouerãt admodũ pauci. Aiunt nãq; multos hodieq; indignos (q̃d verũ est) idem sacramentũ accipere, & accipiendo iudiciũ sibi manducare & bibere. Aiunt etiã, quod itidem verũ est, nemini nisi confesso vel conuicto de crimine sacramentũ hoc denegari debere, & quã alia ratione, imo multis rationibus illud cõprobet, maxime huic rationi innituntur, quia dñs Iudæ traditori, sicut & cæteris apostolis, sicut nondum confesso aut conuicto cõmunionem eiusdẽ sacramenti non negauit. ¶ Sed videamus vtrũ Iudas secundũ præscriptã considerationẽ confessus vel conuictus fuerit, an non, quãdo dominus hoc sacramentũ tradidit: Nã quomodo vel quali ordine in occultis criminib⁹ ad

Patet ex scripturis, Iudã non interfuisse sacrę coloni post cœnã factę Lucæ.22

Iohan.13

Recapitulatio, sexta regula Ticonij.

Gene.2.

Cur Lucas aliõ narratiõis modo vsũ hic, q̃ alij euangelistæ. Lucæ.22

Rõnes pro sñia Augustini.

An Iudas fuerit de crimine tũ eõ

Universidad de Deusto Biblioteca

Confessus & conuictus. Matth. 18

hoc peruenien dũ fit, vt confessus vel conuictus quis habeatur dñs ipse p̃docuit: Si, inquit, peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eũ inter te & ipsum solũ. Si te audierit, lucratus es fratrẽ tuũ. Si aũt te nõ audierit, adhibe tecũ adhuc vnũ vel duos, vt in ore duorum vel triũ testiũ stet omne verbũ. Quod si nõ audierit eos, dic ecclesiæ. Si aũt ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Videndũ ergo, vtrũ, sicut in cæteris accipimus quã cœpit Iesus facere & docere, ita & in isto fecerit ipse q̃d docuit. Vtiq; peccabat in eum Iudas frater fictus, qa sciebat inabat tradere eũ, nullo fratrũ, i. discipulorũ sciente, p̃ter ipsum qui oĩa nouerat, quem latere nõ poterat. Ait aũt suppresso noĩe traditoris, vnus ex vobis me tradet. Ita dicẽdo, profecto corripuit eũ inter se & ipsum solũ, quia p̃ter ipsum, quem sua ipsius cõscientia latere nõ poterat, nemo sciuit de quo diceret. Nõ audiuit corripiẽtẽ, quippe qui in intentione perfidiæ, manũ quoq; cũ dño intingebat in catino, callidus vt putabat ipse. Tunc (vt plenius Iohãnes narrat) aspicientibus ad inuicẽ discipulis, & hæsitantibus de quo diceret, erat recũbens vnus ex discipulis Iesu in sinu eius, quẽ diligebat Iesus.

Iohan. 13

Innuit ergo huic Simon Petrus, & dicit ei: Quis est de q̃ dicit? Itaq; cũ recubuisset ille sic pra pectus Iesu, dicit ei: Dñe, quis est? Cui respõdit Iesus: Ille est, cui ego intinctũ panem porrexero. Et cũ intinxisset panẽ, dedit Iudæ Simonis Iscariothis. Hoc agendo, nimirũ adhibuit vnũ aliũ secũ, scilicet Iohannẽ, cui locutus fuerat, audiẽte ipso Iuda, qa propius assidebat, vt fieret q̃d dixerat, qa in ore duorũ vel triũ testiũ stet omne verbũ. Non audiuit eos, imo deterior factus est, sicut p hæc verba innuit euangelista, Et post buccellã tunc introiuit in illũ satanas, & cũ indignatione dixit: Nunquid ego sum Rabbi? Et ait Iesus illi: Tu dixisti. Et hoc nimirũ ecclesiæ dicere fuit, qa conuentus discipulorũ audire potuit. Cõtinuo exiuit, ecclesiã non auditurus, imo quod faciebat, facturus citius, iã ethnicus & publicanus, ethnicorũ & publicanorũ detterrimus. Hæc idcirco dixerim, vt si sententiã sancti Hilarij suprascriptã sequamur, nihilominus constare sciamus, q̃ sacra cõmunio nemini denegãda sit, nisi de crimine cõfessus sit aut cõuictus.

Cur in vltima cœna instituit dñs sacrũ corporis & sanguinis.

¶ Iam, vt ad propositũ sermo recurrat, considerandũ in isto capitulo, quanta sit factei p̃scriptæ, faciei vitulinæ mansuetudo, quãta ratio, quãta veritatis & iustitiæ pulchritudo. Non antehac tradidit vel cõdidit hoc sacramentũ corporis & sanguinis sui, sed tunc primũ, quando in passione iam agonizabatur, ipsa nocte qua tradebatur, quãdo iam strues lignorũ componebatur, super quã secundũ spirituale ritum sacræ ac mysticæ legis mẽbra talis vituli cæsa ordinarentur, iniecto in altari igne magnæ charitatis, siue spũs sancti, per quẽ desiderabat offerri, tũc adhuc pem suũ pro peccato ipse obtulit, scilicet omnẽ necessariam nobis vtilitatem suæ passionis, sub istis speciebus panis & vini, dicendo: Hic panis est corpus meũ, hic calix nouũ testamentũ in sanguine meo, q̃ pro vobis funderetur. Et recte atq; rationabiliter. Etenim sacramentũ hoc, quo mors eius annunciatur, quemadmodũ Apostolus dicit, Quotiescũq; em manducabitis panem hunc & calicem biberis, mortem dñi annunciabitis donec veniat: quãdo debuerat cõdi vel dari, nisi sub ipsius articulo passionis? Hoc deniq; ratio vtilitatis ordo poscebat, vt nõ nisi iam mundatis per passionẽ eius ab illa veteri macula peccati originalis, daretur iste cibus vitæ cõtra illud eduliũ mortis, q̃d primus homo maligna intẽtione comedit, volẽs esse deo similis, in quo oẽs peccauimus, in quo oẽs superbiæ veneno infecti fuimus.

1. Cor. 11.

Gene. 3. Roma. 5 Obiectio

¶ Sed dicit aliqs: Nondũ erat fusus ille sanguis, sed fusus ẽ dicẽdo sequẽti, q̃ & ipsos apostolos oportebat emũdari, q bus primis illa nocte hãc escam & hunc potũ dedit. Ad hæc inquã, Iam vẽditus erat iste agnus dei, iam tradebatur iste vitulus sacrificij veri, & idcirco iã rectè mũdi habebant, iamq; veraciter vocabantur amici, ita vt dicere eis: Iã vos mũdi estis propter sermonẽ quẽ locutus sum vobis. Et subinde: Vos amici mei estis.

Solutio

Iohan. 15 Iã vos mũdi estis propter sermonẽ quẽ locutus sum vobis. Iã vos amici estis, sed propter sermonẽ, ait, quẽ locutus sum vobis. Nõ em̃ passio vel mors eius aliter eis profuisset, nisi sermo quẽ locutus fuerat eis, credit⁹ vel admixtus fidei fuisset. Quod aũ istis dixit, oĩbus quoq; sanctis dixit, aut dicere potuit, q eum expectabãt ab origine mundi, iam vos mũdi estis propter sermonẽ quẽ locutus sum vobis. Nã reuera propter eum, quẽ locutus est eis, sermonẽ legis & prophetarũ, propter illud, quod primũ ad Abrahã locutus est, promissionis verbũ de semine eius, q̃d est ipse Chr̃s: propter illũ (inquã) sermonẽ quia crediderũt, iam ex eo mundi sunt, & mũdauit eos ipsa passio eius, quæ tunc agebatur: ipse sanguis eius, cuius effusio nocte illa parabat.

Gen. 15, 17, 22 Gala. 3

Remissio nẽ pctõrũ cõtulit caro Chr̃i, aliter antiqs, aliter nobis Iohã. 6.

¶ Vnde licet iam dictum corporis & sanguinis eius sacramentũ, humana cõprehendi ratione nõ possit, quomodo panis corpus eius, & vinũ quomodo sanguis fiat, qũo dudum de isto loquẽs mysterio, dixerit, Et panis quẽ ego dabo, caro mea est pro mundi vita: hoc tñ rationabiliter dixerit, q̃ vel pro eo panis iste rectè dicatur & vere sit caro Christi, qa nobis refiduis, qui nondũ eramus nati, nobis viuẽtibus, siue veniẽtibus ab ipsis apostolis, idẽ facit comesus iste panis q̃d illis priorib⁹ sanctis fecit in sua specie crucifixa, moriẽs & sepulta caro Chr̃i, Remissio nẽ

nem peccatorũ cõtulit prioribus illis caro Christi mortua, & eodẽ ventre recepta, quo sepulta continebantur eorũ corpora: & sanguis ille, quẽ & viuens illa nocte fudando emanauit, & iam mortuus, cũ aqua de latere suo fudit, remissionẽ peccatorum operatur & nobis sacramentũ eiusdẽ carnis & sanguinis sub istis speciebus panis & vini.

Quo mors tui ãi passi onem Chr̃i refecti sunt hoc sacro noui test.

¶ Igitur vt dicere cœperã, nõ ante passionẽ, sed sub ipso passionis vel mortis articulo sacramentũ hoc fieri vel dari debuit, quo simul omnes, tam mortui q̃ viui, credẽres, ab illa macula veteris cibi abluerent, & simul omnes isto noui testamẽti sacramẽto epularẽtur: mortui modo sibi congruo, & viui modo sibi congruo. Deniq; mortui, qñ in vita sua de sacrificijs huius sacramenti significantius initiati fuerãt, venturũ & moriturũ Christum licet intelligerent, pauci signis illis annunciantes, idcirco recte refectionis perfectionẽ illam, quã diximus, assecuti sunt, vt & mortui Christi anima vel spũs ad animas illorũ descenderet: per quod factum est, vt statim viderent & scirent, q̃ suauis est dñs deus, qui angelorum cibus est, quos pascit immortaliter: & corpus in eiusdẽ terræ ventrẽ deueniret, quo cõdita erãt eorũ corpora, per q̃d resurrectio ad vitã daretur eis, sicut ex multis qui cum eo iam tunc resurrexerunt, confirmatũ est.

Matth. 27

¶ Porro viuis, i. nobis, quibus veraciter dicitur, & q fideliter credimus, qa Christus resurgẽs à mortuis, iam non moritur, mors illi vltra nõ dominabitur, nõ iam figuræ proponunt, quæ Christi morte impleantur, sed ipsa rei veritas, verũ sacrificiũ, quo ipsa Christi mors verbis manifestis cũ signaculo crucis eius annunciat, vbi miro modo & viuimus & mortui sumus. Quicunq; em (ait Apostolus) bbaptizati sumus in Chr̃o Iesu, in morte ipsius baptizati sumus: quo videlicet baptismo nisi mortui fuissemus, nõ esset nobis in cibo & potu isto annũciare mortẽ eius.

Roma. 6

Ibidem.

¶ Libet hic nota vti similitudine. In libro Numerorũ scriptũ est: Misit Moses exploratores ad cõsiderandã terrã, & cõfortamini, inquit, & afferte nobis de fructibus terræ. Cũq; ascendissent, exploraverunt terrã, pergẽtes vsq; ad torrentẽ botri, abscidẽrũt palmitẽ cũ vua sua, quẽ portauerunt in vecte duo viri. Secundũ illius rei gestæ similitudinẽ, nimirũ & illi qui tpe p̃cesserũt, & nos q subsequimur Chr̃i aduentũ, vtriq; portamus quasi botrũ cũ palmite suo, magnũ promissionis dulce experimentũ, scilicet dñicæ incarnationis, passionis, resurrectiõis atq; ascẽsionis mirabile sacramẽtũ. Illi portauerũt in sacris ac mysticis sacrificiorũ cærimoniis vmbraticis & significatiuis, nos portamus in isto vnico sacrificio panis & vini. Quapropter hic animaduertendũ, qa virorũ illorũ portantiũ botrũ illũ, alter qui p̃cedebat, q̃d portabat, ipse nõ videbat: alter qui sequebat, q̃d portabat ante se videbat. In hoc deniq; nos atq; illi non minime discernimur, q̃ nos manifestis (vt iam dictũ est) verbis cũ signaculo viuificæ crucis verꝫ perficientes sacrificium, mortem dñi annunciamus, mortẽ dñi sequimur, & crucẽ baiulamus. Botrus quippe in vecte, Christus est in cruce: & hoc aperta facie contemplamur, illi aũt portabant quidẽ, sed nõ videbant, legebant: sed non intelligebant, & q optimi erant, qui intelligere digni erant, qui propheticis oculis videbãt, eis dicebat ne propalarent. Exẽpli gratia: Tu aũt Daniel claude sermones, & signa librũ vsq; ad tempus statutũ. Pertranũbunt plurimi, & multiplex erit scientia. Ad Esaiam autẽ: Liga testimoniũ, signa legẽ in discipulis meis.

Num. 13

Dani. 12 Esa. 8

¶ Quamuis de hoc sacramento à maioribus nostris multa sufficienter dicta sint, & fastidiũ legentis vitandũ sit, vnum tamen adhuc, q̃d mens suggerit, libet eloqui. Iam em̃ forte quis animaduerterit, q̃ hic maxima tẽtatio sit. Et re uera nõ fallitur, quisquis hoc animaduerterit. Est em̃ hic tentatio dei, tẽtatio quærẽs fidẽ: cui cõtraria est tentatio diaboli, tentatio quærens perfidiã.

Duplex tẽ ratio circa hoc facrm

¶ Cuius videlicet tentationis dei, vt de simili causa proferamus testimonium, ecce in Exodo dicit dñs ad Mosen: Ecce ego pluam vobis panes de cœlo. Egrediat populus & colligat q̃ sufficiant p singulos dies vt tentem eũ, vtrũ ambulet in lege mea, an nõ. De simili causa ideo dixi, qua profectio q̃ tunc dñs manna de cœlo pluit, in figura sacramenti huius contigit illis. Vt itidem tentationis diaboli de causa cõtraria proferamus exemplũ, serpens, imo in serpẽte diabolus, dixit ad mulierem: Nequaq̃ morte moriemini. Scit enim deus, q̃ in quacunq; die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri & eritis sicut dij, scientes bonũ & malum. Comedit mulier, dedit q̃ viro suo, & comedit. Ita tentati à diabolo, tẽtauerũt deũ, & aperti sunt oculi amborũ, non vt scirent bonũ & malum, sed vt à bono caderẽt in malum: non ita vt se esse deos, sed ita vt cognoscerent se esse nudos.

Tentatio dei. Exod. 16 1. Cor. 10 Gene. 3.

Adã & Eua priustenta uerũt deũ q̃tentati fuerunt.

¶ Non autem putandum, q̃ tunc primum tentauerint deũ, quando vetitũ comedẽdo, experiri ausi sunt vter verior existeret, deus ne qui dixerat, In quocunq; die comederitis ex eo, morte moriemini, an serpens q dicebat, Nequaq̃ morte moriemini, sed eritis sicut dij &c. Iam ante tentare deũ inceperãt, iam antequã foris audissent malum serpentis consiliũ, intus in corde suo tentabant deum, versantes diuinitatis appetitũ. Nam (sicut ante nos dictum est) nisi prius intus intumuissent, foris tentati tã facile non cecidissent. Alioqui quomodo æquum fuisset, vt deus tentaret eos, ponendo præceptũ quod nõ ignorabat eos fore præuaricaturos? Deus enim intentator ma

Iaco. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lorũ est. ¶Quod vt apertius dictũ sit, deus non nisi male tentatus ab aliquo, nõ tentat alĩ-
Duplex tẽtatio dei, vna i ruinã quẽ tentatione, in qua comprehendatur ꝓuaricator. Exempli gratia: In tentatione supra
memorata, qa tentauit populũ, dicens: Egrediat populus, & colligãt quæ sufficient per
singulos dies, vt tentem eum vtrum ambulet in lege mea, an nõ: die aũt sexta parent quod
Exod. 16 inferant, & sit duplum q̃ colligere solebãt, quia in die septimo non inuenietur: præuarica-
tores inueniendi erant. Venit em̃ dies septima, & egressi de populo vt colligerent, nõ inue-
nerunt. Dixit aũt dñs ad Mosen: Vsquequo non vultis custodire mandata mea, & legem
meã? Nunquid intentatus deus eos illa tentatione tentauit, quos ꝓuaricaturos nõ ignora-
uit? Non vtiq; intentatus, murmurauit em̃ omnis congregatio filioꝝ Israel, murmurãdo
Psal. 77 tentans, tentando murmurãs, sicut habemus in psalmo. Et tentauerunt deũ in cordibus
suis, vt peterẽt escas animabus suis. & male locuti sunt de deo, dixerunt, Nunqd potest
Altera in gloriam. deus parare mẽsam in deserto? Nunqd & panẽ poterit dare, aut parare mensam populo
suo? ¶Porro si quẽ tentat deus, à quo nõ ipse est male tentatus, illi nimirũ omnis tentatio
Sap. 3 in gloriã cooperatur. Vnde nõ solus Abrahã, quẽ deus tentauit in oblatione filij sui, verũ
etiã fere oẽs sancti pro exemplo sunt, de qualibus sapiẽtia dicit: Et si corã hominibus tor-
mẽta passi sunt, deus tẽtauit illos, & inuenit eos dignos se. Omnibus his Moses dicit illud
Deuter. 8 q̃d Israeli in Deuteronomio dicit: Adduxit te dñs deus tuus per desertũ, vt affligeret te
atq; tentaret, & nota fierent q̃ in tuo animo versabant, vtrũ custodires mãdata illius an
Magna tẽta-tio circa sacrm̃ corporis & sanguis Chri. nõ. Ac deinceps: Eduxit riuos de petra durissima, & cibauit te manna in solitudine, quod
Heb. 1. nescierũt patres tui. Et postq̃ afflixit ac probauit, ad extremũ misertus est tui. ¶Igit, vt ad
propositũ redeã, magna in isto sacramẽto tentatio dei est, tẽtatio quærẽs fidẽ, ad euacu-
andã perfidiã, quã tentatio diaboli in primis hoĩbus inuenit, qbus vetitũ comedere per-
suasit. Est aũt fides (ait Apostolus) sperandarũ substãtia rerũ, argumentũ nõ apparentium.
Oportebat ergo nõ apparere res, vt locũ haberet substãtia hæc, res inquã. i. carnẽ & san-
guinẽ nõ apparere oportebat, nõ solũ ne sensus nostros comedentiũ atq; bibentiũ natura-
li offensione offenderẽt, qbus humanã carnẽ manducare vel dẽtibus terere, sanguinem q̃
humanũ bibere, neq; pium, neq; naturæ amicũ est: verumetiã, vt locum haberet hæc spe-
randarũ substantia rerũ, hoc argumentũ rerũ nõ apparentiũ, scilicet fides, in qua testimo-
Ibidem. nium (ait idẽ Apostolus) consecuti sunt senes. Deniq;, si oẽs respicias senes. i. antiquos pa-
tres, qbus testimoniũ sancta perhibet scriptura, q̃ fuerint fideles, quos q; Apostolus ibidẽ
enumerat sentẽtiã hanc verã interserẽs, Sine aũt (ait) fide impossibile est placere deo: om-
niũ illoꝝ fidem probatã inuenis circa res illas quæ non apparebant, quas ipsi iam non vi-
dere, sed tantũ sperare poterãt, quarũ etiam aliquæ nõ solum nõ apparebãt, sed & supra
naturã erant. ¶In hoc itaq; sacramẽto, cum fit opus magnæ atq; ineffabilis misericordiæ
miro nihilominus iudicio, mirãda tentamur veritate, vt manifesti fiant hi quoꝝ est fides,
qbus salua iudicij rectitudine, misericordia cõdonare debeat morsus illos ligni vetiti, q̃
momordit mulier & dedit viro suo, mala in deũ suspitiõe, peruersa & nimia circa serpen-
tẽ credulitate. Nonne creditũ ibi fuit q̃d non apparebat, q̃d non videbatur? Nunqd oculis
Gene. 2. videbant in illo fructu ligni virtutẽ tantæ rei effectiuã, quam serpens promisit, dicens,
Eritis sicut dñi? Et quidẽ nec illa mors apparebat aut videri poterat oculis, quã interminã-
narus fuerat deus, dicẽs, In q̃cũq; die comederis ex eo, morte morieris: sed credere opor-
tuisset deo creatori fideli in oĩbus quæ cunq; dixit: creditũ aũt fuit nõ creatori, sed serpenti
non deo, sed diabolo. Totũ illud sacrilegiũ per istud emendatur sacramẽtum, in illis qui
credunt, & credẽtes percipiũt, in fide humiles, in humilitate fideles: ac proinde illis pare-
tibus longe dissimiles, cũ illi promissum illud audierint in pretiũ prævaricationis. Eritis
sicut dñi, superbi & male creduli: ac proinde male creduli, quia superbi: isti aũt vocẽ humi-
litatis audiũt in mysterio siue annũciatiõe mortis eius, Vos amici mei estis, manete in me
Iohã 15. & ego in vobis. Quãto em̃ suauior est hæc vox, Qui mãducat carnẽ meã & bibit sanguinẽ
Iohã. 6 meũ, in me manet & ego in illo, *dilectiõe illa, quã serpẽs susurrauit, Comedite, & eritis
forte, illectione sicut dñi, qui vtiq; de suo nõ dabat, sed rapiuã facere suadebat: hic aũt non qualecunq;
suũ, sed suã carnem & suũ sanguinem dat. ¶In illis q non credunt, & nõ credentes ore tã-
Hæretici circa hoc sacrm̃ in lege ꝓfigurati. men sacramentũ percipiunt, cibus & potus iste operatur iudiciũ, qa tentati reprobi inuẽ-
ti sunt, eo ipso q̃ fine fide sunt, & male tentant deũ. De hmõi hæreticis in illo psalmo pa-
rabolarũ, q sic incipit: Attẽdite populo meus legẽ meã, inclinate aurem vestram in verba
oris mei, aperiã in parabolis os meũ, ita dictum est: Adhuc escæ eoꝝ erãt in ore ipsoꝝ, &
Psal. 77 ira dei ascẽdit sup eos, & occidit pingues eoꝝ, & electos Israel impedinit. Eoꝝ nãq; pec-
catũ est in eo, quod dicunt tentationes deũ: Quoniã percussit petrã & fluxerunt aquæ, &
torrẽtes inundauerũt. nunquid & panẽ poterit dare, aut parare mensam populo suo? Est
em̃ hic sensus: Nunquid qa potuit deus facere, vt patefacto crucifixi Iesu Chri latere, q̃d
fuit percuti petrã, flueret aqua cũ sanguine, & implerentur scripturæ, & intelligibiles fie-
rent

rent, sufficerentq; mentibus nostris ad bibendũ, in modum torrentium inundantiũ. nunquid (inqnã) qa potuit illud facere, poterit etiam panẽ confectũ manibus hominum con-
Cõuertit pãnis in corpus Christi uertere in corpus, & vinũ de palmitibus istis in sanguinẽ suum? Alioquin nisi mysterium attendas, sensus secundũ literã non constat: qm̃ percussit petram, & fluxerunt aquæ, nũquid & panẽ poterit dare, qa videlicet panis iste. i. manna secundum historiam prius datum est, q̃ percussa petra fluerent aquæ. Hactenus dilectio sacramenti huius morosius nos detinuerit, nunc ad cætera pergamus. ¶Et hymno dicto, exierunt in montẽ Oliueti.
Zach. 13 Tunc illis dicit Iesus: Omnes vos scandalũ patiemini in me, in ista nocte. Scriptũ est em̃: Percuttiã pastorẽ, & dispergent oues gregis. Postq̃ aũt surrexero, præcedã vos in Galilæam. Respondẽs aũt Petrus, ait illi: Et si oẽs scandalizati fuerint in te, ego nunq; scandalizabor. Ait illi Iesus: Amen dico tibi, qa in hac nocte, anteq; gallus cantet, ter me negabis.
Surgite, eamus hinc Iohan. 14 Ait illi Petrus: Etsi oportuerit me mori tecũ, non te negabo. Similr & oẽs discipuli dixerũt. ¶Exitus iste in montẽ Oliueti ille est, quẽ apud Iohannẽ habemus, cũ terribilibus ac reuerendis verbis istis: Surgite, eamus hinc. Quidnam erat dicere, surgite, eamus hinc, & ita exire in montẽ Oliueti, in ipsa hora suæ traditionis, qñ Iudas loquebat cum senioribus, statim venturus cũ cohorte & ministris, nisi relinquere ciuitatẽ illam, quẽadmodum per
Hiere. 12 prophetam Hieremiã prædixit: Reliquit (ait) domũ meam dimisi hæreditatẽ meam, facta est mihi hæreditas mea, quasi leo in sylua, dedit contra me vocẽ suam, ideo odiui eam.
Matth. 23 Ergo & prophetiã hanc & illud, quod per semetipsum dixerat ante biduũ, ecce relinquet vobis domus vestra deserta, iam impleri significans: surgite (inqt) eamus hinc. Et exierũt in montẽ Oliueti. Factis em̃ non minus, q̃ verbis loqui, sapiæ dei familiare est. Iosephus
Iose. de bel Iudaic. libr. 7. cap. 12 q̃q; vocẽ sil'em testat fuisse] auditã: Nocte (iuqt) sacerdotes intimũ templum more suo ad diuinas res celebrandas ingressi, primũ q dẽ motũ quẽdam strepitum q; senserunt, post ea vero subitam vocẽ audierunt, quæ diceret: Migremus hinc. Ita cum terribili significatione vocum, omne præsidium salutis sese ab illa ciuitate migrare demonstrauit, iuxta quod
Iohan. 8 & ab ipso templo exiens idem dñs prius significauerat, dicente Euangelista: Iesus autẽ abscondit se, & exiuit de templo. Mala subsequentia probauerunt, vere & de templo illo exisse, & de ciuitate illa abisse Iesum, & ab vtroq; migrasse omne angelorũ præsidium.
Actor. 1 ¶Et congrue non quouis, sed iuxta consuetudinẽ tunc quoq; exiuit in montem Oliueti. Illinc em̃ ascẽsurus erat in cœlum, quo facto reuersi sunt, ait Lucas: Hierosolymã à monte, q dicit Oliueti, q est iuxta Hierusalem, sabbati habens iter. Nec vero repugnat illud,
Luc. 24 quod scripsit idem Lucas: Eduxit autem eos foras in Bethaniam, & eleuatis manibus suis, benedixit eis, & factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis, & ferebat in cœlum. Bethania nanq; in latere montis Oliueti sita est. Ergo vbi per ascensionem consummanda erat eius gloria, illuc recte exiuit, eandẽ gloriam suam oratione præuenire, & agonem
Luc. 22 suæ passionis inchoare, quod idem Lucas euidentius narrat. Positis (inqt) genibus, orabat, factus in agonia, & factus est sudor eius, sicut guttæ sanguinis decutrentis in terra.
Matth. 25 ¶Iã dicti exitus sui causam, propter quã recte diceret. relinquet vobis domus vestra deserta, breuiter insinuat, dicens: Omnes vos scandalum patiemini in me, in ista nocte. Scriptum est em̃: Percutiam pastorẽ, & dispergent oues gregis. Scandalum illud omnes nouimus, nec demonstrare opus est, quo scandalizati fuerint, quo omnes relicto eo, fugerint, quo Petrus suæ, quam putabat, fortitudinis oblitus, scandalo noctis illius sic offensus fit, vt ter eum negaret, dicens: Nescio quid dicis, non noui hoĩem, & tunc demũ gallo cantãte, recordatus fit verbi Iesu dicentis: Prius q̃ gallus cantet, ter me negabis, & respiciente eum dño, egressus foras, amare fleuerit. Non (inquam) demonstratione opus est, sed nos proposito tenemur, nos faciem istam, faciem vituli in hac immolatione ipsius contẽplari delectamur. Si cui vacat, sedeat nobiscum, & contemplet pariter in claritate faciei huius pulchritudinẽ oculorũ ipsius. ¶Et hoc vt locupletius fiat, res anterius gesta ad memoriã est reducenda, valet em̃ mysteriũ eius in attentione ista. Iussit aliquãdo hic dñs noster discipulos suos ascendere in nauiculam, & præcedere eum transfretum, donec dimitteret turbas. Cumq; dimissa turba solus ascendisset in montem, & vespere facto solus eẽt ibi, & oraret, nauicula in medio mari iactabat fluctibus, erat em̃ ventus contrarius. Quarta autẽ vigilia noctis venit ad eos, ambulans super mare. Cumq; turbatis illis dixisset, habete fiduciam, ego sum, nolite timere. Domine (inquit Petrus) si tu es, iube me venire ad te super aquas, & descendens de nauicula, ambulabat super aquas. Videns ergo ventũ validum, timuit. Et cũ cœpisset mergi, clamauit, dicens: Dñe, saluum me fac. Et continuo Iesus extẽdẽs manum, apprehẽdit eũ, & ait illi: Modicæ fidei quare dubitasti? Deniq; res illa gesta, miro modo, & res gesta, & rei gerẽdæ quædam fuit parabola, siqdem placet parabolam dici, non solum in verbis, verumetiam in factis, quoniam & Apostolus enume-
Negatio Petri ꝓfigna-tur per ei⁹ submersiõe Matth. 14 Hebr. 9 ratis cõpositionibus primi & secundi tabernaculi, quæ (inqt) parabola est tpis instantis.

Universidad de Deusto Biblioteca

Iesus orauit solus & seorsum Matth. 26 Luc. 22

¶Igit dimissa turba solus Iesus ascendit in montem orare, qa sic futurꝫ erat & sic factū est vt exiens de ciuitate iam non docturus turbam, exiret (vt iam dictū est) in montem Oliueti solus orare. Exierunt qdem cum eo discipuli, sed non vsq; ad locum orationis. Nam sustinete hic (ait) siue sedere hic, donec vadam illuc & orem. Et assumpsit qdem Petrum & Iacobū & Iohannē secū, sed & illis itez dixit: Sustinete hic, & vigilate. Et progressus pusillum siue aulsus ab illis, quantū ē iactus lapidis, procidit in faciem suam, oransri tristitia

Nauicula iactabatur fluctibus

dictis illis, itez & tertio abijt, & orauit. Solus ergo erat orans nocte illa, siue vespera prefunda. Nauicula autē in medio mari iactabat fluctibus, i. fides discipulorum nimis constabat, ita vt oculi eoꝝ præ tristitia grauarent. Sed venit dñs Iesus ambulans super aquas, quia tempestates illas quæ propter ipsum motæ erant, & mouebant, prompto spū calcabat, licet caro esset infirma. Etem caro qdem infirma, dicebat in oratione, mi pater, si possibile est, transeat à me calix iste: sed spūs promptus, veruntñ (ait) non sicut ego volo,

Marc. 14 Iohā. 13

sed sicut tu. Ibi confidētia Petri se quoq; promptam esse putauit: Dñe (inquiens) iube me venire ad te sup aquas. Dixit em: Etsi omes scandalizati fuerint in te, ego nunq; scādalizabor. Animam meam pono pro te, tecum paratus sum, & in carcerem, & in mortem ire. Cum ista fiducia, quasi iam fortis & bene cinctus, ambulabat & ipse super aquas, vt veniret ad Iesum. Cum em discipuli omnes relicto dño fugissent, ipse sequebat longe vsq; ad atrium, & ingressus intro sedebat cum ministris vt videret finē. Sed ecce vidit ventum validum, & timuit, cœpitq; mergi. Cum em sederet in atrio cum ministris (vt iam dictū est) accessit ad eū vna ancilla ostiaria, dicens: Et tu cū Iesu Galilæo eras. At ille negauit coram omibus, dicens: Nescio qd dicis. Itez ab alia similiter ventilatus ancilla, dixit: Non noui hoiem. Tertio, ab his q stabant, magno vento impulsus, cœpit detestari & iurare, qa non nouisset hoiem. ¶Cum ita cœpisset mergi, clamauit, dicens: Dñe, saluum me fac. Gallus quippe cantante, recordatus verbi Iesu quod dixerat, priusquā gallus cantet, ter me negabis, egressus foras, fleuit amare. Deniq; sic flere, hoc fuit clamare, & saluationē quærere. Vt ita clamaret, respectus fecit saluatoris, quē Lucas venerabiliter expressit, dicēs: Et conuersus dñs, respexit Petrū. Postq; resurrexit (sicut & hic prædixit, postq; autē resurrexero p̄cedam vos in Galilæam) apparuit ei sicut in euangelio eiusdē Lucæ scriptum est, qa duo ex discipulis regressi in Hierusalem inuenerunt congregatos vndecim, & eos q cum ipsis erant, dicentes, quod surrexit dñs vere, & apparuit Simoni. Sed & angelus loquens mulieribus hunc in nomine consolatum esse voluit dicendo, sed ite dicite discipulis eius & Petro, qa præcedet vos in Galilæam. Vere ergo Iesus extendens manū, apprehendit eum: reseruauit em illi gradum suum, reseruauit & stabiliuit principem Apostolorum.

Petrꝰ clamauit, dñe, saluū me fac. Luc. 24

Marc. 16

Percotiā pastorē, & dispergent oues gregis Zach. 13

¶Liber nunc inspicere illū prophetiæ locū, quē nobis illustrare debet scintilla hæc ex eius dicentis, scriptum est em: Percutiam pastorem, & dispergent oues gregis. Pauca ex præcedentibus & subsequentibus diligenter inspecta, pulchrā intelligentiæ lucem refundent. Præcedentia sunt hæc: Et erit in die illa, dicit dñs deus exercituum, disperdam nomina idolorꝫ de terra, & non memorabunt vltra, & prophetas & spm̄ immundū auferam de terra. Et erit cum prophetauerit quispiam vltra, dicent ei pater eius & mater eius genuerunt eū. Non viues, quia mendacium locutus es nō nomine dñi, & configent eū pater eius, & mater eius genitores eius, cū prophetauerit. Et erit in die illa, confundent prophetæ, vnusq;q; ex visione sua cū prophetauerit, nec operient pallio saccino vt mentiatur, sed dicet, non sum propheta, homo agricola ego sum, qm̄ Adam exemplū meum ab adolescentia. Et dicet ei: Quid sunt plagæ istæ in medio manuum tuarū? Et dicet: His plagatus sum in medio eorꝫ q diligebant me. His præmissis: Framea (inqt) suscitare sup pastorem meum, & super virum cohærentē mihi, dicit dñs exercituum: Percute pastorē & dispergent oues. Deinde subsequit: Et conuertam manū meam ad paruulos, & erunt in omni terra, dicit dñs, partes duæ, & disperdent, & deficient, & tertia pars relinquet in ea & ducam tertiam partē per ignem, & vram eos, sicut vrit argentū, & probabo eos sicut probat aurꝫ. Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam eū. Dicam populus meus es, & ipse dicet, dñs deus meus. Ecce venient dies dñi, & dividentur spolia in medio tui, &c. hæc, scintillas de pectore & ore ipsius domini, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi, dum præmisso, omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte, subiungit: Scriptū est em: Percute pastorem, & dispergentur oues gregis. Itaq; vt cōpetenter euangelica vtar similitudine molentis. Ait enim ipse dominus: Duæ erunt molentes in vnum, vna assumetur, & altera relinquet. Hæc prophetica quasi mola inferior ponēda est, & cœpta iam euangelica narratio dominicæ passionis superponenda quasi mola superior, vt agente manu domini, circumacta volucri cursu, fructuosum frumēti granum lubriter nobis teramus, & de optima eius medulla candidissimum farris panem in vsum vitæ

Coloss. 2

Mola inferior & mola superior Matth. 24.

vitæ æternæ conficiamus. Tale frumenti granum Christus est, q de semetipso dicit: Nisi granum frumenti cadens in terra, mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuū fuerit, multum fructum affert, tale (inquam) granum est, vt molendo nunquam desinet, eoq; integro permanente, diffundi aut dissilire nunquam definet medulla eius. Nunc interim finis hic sit libelli huius, & sequentem cum iam dicto prophetiæ capitulo, reparatis post lassitudinem viribus exordiamur.

Iohan. 12.

FINIS LIBRI DECIMI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS OPERIS, DE GLORIA ET HONORE FILII HOMI. LIB. XI.

Sacra scriptura columba dr, cuius argēti, sensus mystici aurū ē

VAm in scripturis sanctis gloriam, tuum ō fili hois quærere & inuenire honorem in propheticis & euangelicis præconiis, tale nobis est inter tædia vitæ præsentis: quale fesso viatori, remissis interdum grauibus sarcinis residere sub vmbra odoriferæ arboris prope riuulum aquæ iugiter salientis, gratoq; otio fugacē insequi & cōprehensam attrectare columbā, tactu blando, manibus innocuis. Et reuera sic est: Sancta quippe scriptura ipsa est columba illa, de qua ipsius autor spūs sanctus in psalmo dicit: Pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri. Ne ergo miret quis dicens: qd vel ad qd iste scribit, cum sancti patres sufficientia scripserint, quæ cuncta perlegere nemo nostrū sufficit? Nam & si alij nemini, at mihi scribenti hoc ipsum quod scribo iam proficit. Hoc dulce studium iam in præsenti nonnihil præmij, nonnullum habet fuę exercitationis emolumentū. Quām suaue est (vt iam dixi) viatori, demissis interdū sarcinis, pennulas columbæ deargētatas & aurea dorsi eius præ oculis habere, & manibus tractare posteriora, tam suaue & iucundum est inter medias curas, sanctam tractare scripturam, cuius & exterior sermo castus, absq; oīm superfluitate, nitet quasi argentū, & interior sensus rutilat velut aurū. Trahit sua quēq; voluptas, & hoc habeo testimoniū conscīæ, qp dixerim ego voluptati huic, trahe me post te. Ecce argentū, ecce aurū, videlicet susceptū in fine præcedentis libelli, quod cū euangelica narratione dñicæ passionis tractare proposui, prophetiq; caplm. ¶Et erit (inqt) in die illa dicit dñs exercituū, disperdā noīa idolorꝫ de terra, & non memorabunt vltra, & prophetas & spm̄ immundū auferā de terra. Præmiserat autē: In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierlm in ablutionē pctōris & mēstruatæ. Ergo diem illam, quā hic prophetiæ spūs intendit, diem dñicæ passionis necesse est intelligi, qua nimiæ largitatis latus aperiendo saluatoris, fontē patefecit domui Dauid, & habitantibus Hierusalē fontē sanguinis & aquæ, credētibus in Chm q propter hoc ism dicunt, & sunt domus Dauid, & habitatores Hierlm, qa credūt in Chm filiū Dauid, cuius æternæ ciuitatis quoddā erat exēplar illa Hierlm, ī qua regnauit Dauid. Et ille fons erit (inqt) in ablutionē pctōris & mēstruatæ, pctōris (inquā) id est, gētilis populi, q fine lege peccauit: & mēstruatæ, quæ p legē peccauit, quæ ne de iustitia psumeret factorꝫ, vnus ex optimis eius filijs cō fessus est, & dixit: Et facti sumus vt immūdus oēs nos, & quasi pānus mēstruatæ, vniuersæ iustitiæ nostræ. ¶Quærendū itaq; q vel quales in illa die fuerūt prophetæ, qm̄ dixit, & prophetas, & spm̄ immundū auferā de terra. Hic citius euāgelistæ Iohānis narratio occurrit. Ait em: Collegerūt pōtifices & pharisæi concilio, & dicebāt: Quid facimus, qa hic hō multa signa facit. Si dimittimus eū sic, oēs credēt in eū. Et venīēt Romani, & tollēt nostrū & locū & gentē. Vnus ex ipsis Caiphas, cū eēt pōtifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis qcq̄, nec cogitatis, qa expedit vobis vt vnus moriat hō pro pplo, & nō tota gēs pereat. Hoc autē à semetipso nō dixit, sed cū eēt pōtifex anni illius, prophetauit, qa moriturus erat Iesus pro gēte & nō tantū pro gēte, sed etiā vt filios dei, q erāt disperſi, cōgregaret in vnū. Hmōi prophetas auferā (ait) de terra. ¶Nā ne prophetas bonos suspiceris, spm̄ immundū illis copulauit. Ait em: & prophetas & spm̄ immundū auferā de terra. Ergo prophetæ mali, prophetæ immundo spū pleni, in die illa fuerūt auferēdi de terra, nō solū de terra viuentiū, verūetiā de terra ipsa & ciuitate, quā tunc mortales & deo mortui inhabitauerūt, q malā sibi hāc prophetiā de corde suo prophetauerūt: Quid facimus, qa hic homo multa signa facit &c. Nēpe excepto quod præmiserunt, si dimittimus eum sic, totum

Ver i Buc. Cantic. 1

Zach. 13 Dies illa, dies dñicæ passionis

Esa. 64

Iohan. 11

quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod dixerunt, in prophetiam reputatum est illis, vt omnes crederent in eum: illis autem non credentibus, venirẽt Romani, & tollerent eorũ & locũ & gentẽ. Fuit inter illos vnus Caiphas talium prophetarũ maximus, q dixit: Vos nescitis qcquã, neq; cogitatis, qa expedit vobis vt vnus moriat homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autẽ (euangelista inqt) à semetipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illius prophetauit, qa Iesus moriturus erat pro gente. Et non tm̃ pro gente, sed vt filios dei, q erant dispersi, congregaret in vnũ. ¶ Causam eorũ propter quam auferendi essent de terra, ipse propheta latenter, vt oportuit, continuo subiunxit: Ait enim: Et erit cũ prophetauerit quispiã vltra ei cent ei pater eius & mater eius q genuerunt eũ: Non vives, qa mẽdaciũ locutus es in nomine dñi. Et configent eũ pater eius & mater eius genitores eius, cũ prophetauerit. Prophetа magnus de semetipso vltra prophetauit, qa illi & præcipue Caiphas propheтarunt, qđ expediret eũ mori, ipse aũt prophetauit, qđ oporteret eũ resurgere à mortuis. Hoc vltra fuit, videlicet vltra prophetiã illorũ, prophetiam mortis, qa prophetauit prophetiã resurrectionis. Dixit enim: Soluite tẽplum hoc, & post triduum excitabo illud. Hoc autẽ dicebat de tẽplo corporis sui. ¶ Cum ergo prophetauerit quispiã vltra, quem nominare nolo, qa non expedit: dicẽt (inqt) ei pater eius & mater eius q genuerunt eũ: Non vives, qa mẽdacium locutus es in nomine dñi. Pater eius Iudaicus populus, & mater eius synagoga, q secundum carnem genuerunt eum, ita dixerunt ei: Cum enim aliud non haberent, vnde accusarent eum, nouissime submissis duobus falsis testibus istud protulerunt. Hic dixit: Possum destruere tẽplum dei, & in triduo reædificare illud. Cum q principi sacerdotum dicẽti, adiuro te per deum viuum, vt dicas nobis, si tu es Chr̃us filius dei, respondit, tu dixisti, & amodo videbitis filium hoĩs sedentẽ à dextris virtutis, & venientẽ in nubibus cœli: clamauerunt, reus est mortis. Nonne hoc erat dicere, non vives, qa falsum locutus es in nomine dñi? ¶ Ex illa visione sua qũo confusi sunt prophetæ illi? Ait enim: Et erit in die illa, confundent prophetæ, vnusq; q; ex visione sua cũ prophetauerit. Aut quo prophetantes illi operiebant pallio saccino vt mentirẽtur? Nam & hoc sequit: Nec operient pallio saccino vt mentiant. Nisi se operuissent aliquando, frustra diceret, nec operentur pallio saccino. Quid ergo fuit operire se pallio saccino, vt mentirent, nisi per nequissimam hypocrisim simulare dolorẽ, & fingere timorẽ, vt paueret populus? Hoc fecit ille propheta, ille prophetarũ impiorũ impiissimus Caiphas. Deniq; vt mentiret, vt magnificaret, & confirmaret mendacium visionis suæ, quã pariter in concilio suo dixerant, venturos esse Romanos, vt tollerent & locũ & gentẽ, nisi Iesum interficerent, idcirco scidit vestimenta sua. Adiurauerat dñm Iesum, dicens: Adiuro te per deũ viuũ, vt dicas nobis, si tu es Chr̃us filius dei benedicti. Et cur addiderit, benedicti, nescias nisi qa stultissimus ipsi deo adulari præsumpserit, in causa eiusmodi, adulatione crudeli. Cum ille fidelis permanens q seipsum negari non potest, respondisset, tu dixisti, subiungens, Verumtamen dico vobis, amodo videbitis filiũ hoĩs sedentẽ à dextris virtutis, & venientẽ in nubibus cœli, tunc (vt iam dictũ est) scidit vestimenta sua, & dixit: Blasphemat. Quid adhuc egemus testibus? Ecce, nunc audistis blasphemiam. Quid vobis videt? Atq; hoc modo saccinũ simulatæ tristitiæ palliũ sibimetipsi supduxit vt mẽtiret, vt mẽdaciũ corroboraret, vt videret populus male credulus, magis paueret, vbi non erat pauor, sicut in psalmo dictum est: Illi trepidauerunt vbi non erat timor. ¶ Taliter saccino solebant operiri pallio patres eorũ fundendo sanguinẽ prophetarũ, & iustorũ, quorũ isti mensuram impleuerunt. Exemplũ grat: Scripsit Iezabel p literas ex nomine Achab, & signauit eas anulo eius, & misit ad maiores natu, & ad optimates q erãt in ciuitate eius, & habitabant cũ Naboth. Literarũ autẽ erat ista sententia: Prædicate ieiuniũ, & sedere facite Naboth inter primos populi, & submittite duos viros filios Belial, contra eum, & falsum testimonium dicant, benedixit deum & regem, & educite eum & lapidate, sicq; moriat. Fecerunt ergo ciues eius, & maiores natu & optimates q erant cum eo, in vrbe sicut præceperat Iezabel, & sicut scriptum erat in lr̃is quas miserat ad eos. Prædicauerunt ieiunium, & sedere fecerũt Naboth inter primos populi, & adductis duobus viris filij diaboli, fecerunt eos sedere contra eum & c. ¶ Et illud ieiunium, & quicqd deinceps fecerunt imitatores illorum, vsq; ad hypocritas istos, qui, vt mẽtirent, vt firmarent sibi sermonem nequam, sciderunt vestimenta sua. Recte nimirũ & pulchre appellauerit spiritus sanctus breui appellatione pallium saccinum, quo non operient (ait) vltra vt mentiant, Nam ipsa mentiendi autoritas eis auferet, & mutato modo ex visione sua confundent, ex visione mendaci quam prophetauerunt dicendo venient Romani, si dimiseritis eũ sic. ¶ Et eẽ econtra idcirco factũ est vt venirẽt Romani, qa non dimiserunt eũ sic, & ecce non tm̃modo secundũ visionẽ illorũ, pro sensu ipsorum mendaci, locum tulerunt & gentẽ, verumetiam id, quod plus est, quod ipsi videre aut nescibant timere. Tulerunt quoque optima quæ illorum erant, scilicet adoptionẽ filiorũ, &gla-

Quid est p phetare vltra

Iohan. 11 Dicẽt ei pater eius, & mater eius

Matth. 26.

In illa die cõfundent p phetæ

Pallliũ saccinum Psalm. 63

Falsa eorũ pphetia de Romanis Roma. 9

Psal. 52.

3. Regũ. 21.

& gloriam, & testamenta, & legislationem, & obsequium, & promissa, & totam hæreditatem patrũ, ex qbus Christus secundum carnẽ, qui est super oĩa deus benedictus in secula, Amen. Hæc enim oĩa tulerunt eis, & cum cæteris nunc gentibus possident Romani, longe aliq̃ quàm Romani illi q tantũmodo locum & gentem tulerunt eis, p fuerunt & permanserunt pagani, qa non curauerunt, neq; curare scierunt de spoliis istis opimis, tm̃modo locum & gentẽ, ducibus Vespasiano & Tito, tulisse contẽti. ¶ Quapropter militauerint quidem huic dño & regi Iesu Chr̃o, in vindictã sanguinis eius cõtra ciuitatẽ Ariel (quod interpretat leo dei) iuxta quod ipse dixit, facta est mihi hæreditas mea quasi leo in silua, cõtra ciuitatẽ Hierl'm, quam expugnauit per eos, iste verus Dauid, filius secundũ carnẽ illius Dauid, secundũ prophetiã huiõi: Væ Ariel, ciuitas quam expugnauit Dauid. Additus est annus ad annũ, solennitates euolutæ sunt. Et circũuallabo Ariel, & erit tristis & mœrẽs & erit mihi quasi Ariel. Et circũuallabo quasi sphæram in circuitu tuo, & iaciã contra te aggerẽ, & munimenta ponã in obsidionẽ tuam. Humiliaberis, de terra loqueris, & de humo audiet eloquiũ tuũ. Et erit quasi phytonis de terra vox tua, & de humo eloquiũ tuum mussitabit. Militauerunt qdem in hoc, vt dixi, Chr̃o dño & regi, & hoc væ Ariel, sed nihilominus væ & ipsis, sicut væ Assur. Sequit enim: Et erit, sicut puluis tenuis multitudo venti antiũ te, & sicut faúilla pertransiens, multitudo eorũ q contra te præualuerunt. Et erit q repente confestim à dño exercituũ, visitabit in tonitruo, & cõmotione terræ, & voce magna turbinis, & tẽpestatis, & flãmæ ignis deuorantis. Et erit sicut somniũ visionis nocturnæ, multitudo oĩm gentiũ, quæ dimicauerunt cõtra Ariel, & oĩes q militauerunt & obsederunt, & pualuerunt aduersus eã, & sicut somniat esuriens, vt comedat, cum aũtẽ fuerit expergefactus, vacua est anima eius, & sicut somniat sitiens, vt bibat, & postq̃ fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est, sic erit multitudo omniũ gentium quæ dimicauerunt contra montẽ Sion. Ira miro modo puniendi ad puniendũ venerũt Romani, & dimicauerunt contra Ariel, materialibus armis, & ecce confusi sunt, nec iam licet eis operiri pallio saccino vt mentiant: imo captiui per oĩes gentes, nec locũ habent quo ad similiter mentiendũ congregent. ¶ Sed econtra dicit eis qspiã insultabundus, q (vt iam dictũ est) prophetauit vltra, subaudit, q̃ fuisset ab adiurante principe sacerdotum interrogatus: Non sum propheta, homo agricola ego sum, qm̃ Adam exemplũ meũ ab adolescentia mea. Grandis insultatio, & ironia grauissima, quippe q negando acrius affirmat, & affirmando vehementius negat. Non sum (inqt) propheta, subaudit, vestro arbitratu, sic enim dixistis, propheta à Galilæa non surget, non hic à deo, & his similia. Homo agricola ego sum, itidẽ vestro arbitratu dicentiũ: Qũo hic lras scit, cũ non didicerit? Nõne hic est fabri filius? Attm̃ vera sunt quæ prædixi, & vos captiui estis, nec iam pallio saccino licet vobis operiri, vt mentiamini, & quẽpiam vestrũ interficiatis. Dixistis, qm̃ Adã exemplũ meũ ab adolescentia mea, calũniando quod ego gloriã meam quærerẽ, & dicendo, quẽ teipsum facis? Et alibi: Quia tu homo cũ sis, facis teipsum deũ. Hæc fuit exprobratio vestra, sed aliter est. Longe ego dissimilis Adam, & ille exemplũ meũ non fuit, q gloriam suam quæsiuit, imo & dicebam, & quod dicebam verum est: Ego gloriã meam non quæro, est q quærat & iudicet, iudiciũ eius pro me super vos manifestum est. Nam eccẽ quẽ confixistis, q mortuus fui, ecce loquor, & respondeo loquentibus mihi. Hoc est qđ sequit. ¶ Et dicet ei: Quid sunt plagæ istæ in medio manuũ tuarũ? Et dicet: His plagatus sum in domo eorũ q diligebant me. Perspicuũ est, diligentibus, occultũ est negligentibus quod iste, q hic respondet percontantibus, vnus & solus sit filius hoĩs Iesus Chr̃us. Quis enim alius interrogatus est, aut respondit, siue interrogari & respondere potuit, postquã mortuus est, plagis acceptis in medio manuũ suarũ, nisi iste solus, q mortuus resurrexit, vt posset loqui, cuius videlicet locutionis hoc initiũ fuit, vt ostenderet plagas suas, dicẽdo videte manus meas & pedes meos. ¶ Hæc ergo glorioſa, sicut cætera prophetarũ p̃ eorũ articulo promittens dixistis: Ille me clarificabit, qa de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Tuum est, & vere tuũ est, quicqd sancti prophetæ locuti sunt. Et enim illi de te scripserunt, de te qd scriberẽt, acceperunt, & de illo tuo spũs paracletus quantũ sibi placet, accipiens, & nobis annuntians, i. intelligere faciens, clarificat te nobis, vt claritatẽ iam hic ex parte videamus, siue cognoscamus, tantæ gloriæ tantiq; honoris tui, cuius hæc summa est, qa cum fueris mortuus plagis, quas in medio manuũ tuarũ accepisti, adhuc loqueris, & ipsas ostẽdens plagis interrogãtibus iugiter rñdeas responsione mirabili. ¶ Quid enim? Quãdiu, qmodo, à quo, vel à qbus interrogaberis, siue dicet tibi, q̃d istæ plagæ sint? Nimirũ in secula seculorum sine cessatione, & cum ineffabili admiratione dicet tibi: Et à deo patre, cui factus es obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis, dicetur tibi: & à sanctis angelis, qui in te desiderant prospicere, dicet tibi, & ab hominibus, quos morte tua redemisti, dicetur

Væ Ariel, quã expugnauit Dauid Hiere. 12 Ela. 29

Nõ sum p phetа, hõ agricola ego sum p iro mã dicit. Iohan. 7. 9 Matth. 13

Iohã. 8. 10

Quid sunt plagæ istæ i medio manuũ tuarũ Luc. 24

Iohan. 16

Philip. 2 1. Petri. 1

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicetur tibi,& iugiter interrogaberis,qd istæ plagæ sint, & tu dices eis dictione quæ mollum vnq̃ finẽ habet. His plagatus sum in domo eorũ, qui diligebunt me. Et ô magnũ sacrilegium, sacrilegum homicidium, plagas eiusmodi tibi esse illatas in domo diligentium.

His plagatus sum in domo eorũ qui diligebant me.

¶Non dices, his plagatus sum ab his q diligebant me, sed in domo eorũ q diligebant me. Nam q plagas intulerunt, non dilexerunt te, erant aũt secundũ carnem domus Abraham & Isaac, & Iacob, & Dauid, & cæterorũ talium q diligebant te, q promissum sibi expectabant te. Veruntñ hoc dicere, non est rñdere, ad hanc interrogationem, quid sunt plagæ istæ. Aliud nanq̃ est percontãdo dicere, qd sunt plagæ istæ, & aliud dicere vbi factæ sunt plagæ istæ. Illud quẽrit quid sint plagæ istæ. Ergo ex abundanti dicet, his plagatus sum in domo eorum q diligebant me. Et tunc demũ dicet, qd sint plagæ, dicet, calix est, quẽ pater dedit mihi bibere. ¶Nam qd protinus sequit, æquipollens est, vox eñ est patris eiusdem q calicẽ dedit, & ex persona eius sonat hoc dictum in auribus nostris: Framea suscitare super pastorẽ meum, & super virum cohærentẽ mihi, Percute pastorẽ, & dispergent oues gregis. Memoriter tenendũ est, cur in hunc prophetiæ locum sermo deuenerit, qa videlicet facies ista, quam nunc contẽplamur, facies vituli ante & retro plena oculis, cum iam protinus ad victimam raperetur, huc respexit: Omnes (inquiẽs) vos scandalum patiemini in me in ista nocte, scriptũ est eñ: Percutiam pastorẽ, & dispergent oues gregis. Idcirco & nos huc respeximus, & vidimus locum hunc siue capñm prophetiæ fidelis, illustratũ respectu scintillantis faciei huius, vidimus (inquã) prophetiæ sensum hoc dicto elucidatũ, scriptũ est eñ: Percutiam pastorẽ, & dispergent oues gregis. Etsi litera licet non sic se habeat, sensus proculdubio sub ista litera hoc habet, qa qd litera sonat, framea suscitare super pastorẽ meum, percute pastorẽ, dictũ est patris, frameam adhibentis, siue imperio suo suscitantis, & qd hic dicit, percutiam pastorẽ, & dispent oues gregis, responsum frameæ, responsum est mortis. ¶Quid eñ est framea hæc, nisi mors? Nõ alio, mors peccati, mors animæ, quæ peccantẽ aiam à deo viuo seiungit: sed mors corporis est framea hæc, qua oẽs pcutimur, dum cuiusq; nostrũ anima à corpore separat. Fo meam hanc super omne genus humanũ deus suscitauit, & nos oẽs percussit, qñ primo homini dixit: Donec reuerteris in terram de qua sumptus es, qa puluis es, & in puluerẽ reteris. Et nos qdem recte oñes tali framea percutimur, inutiliter eñ, imo pnicioſissime æternũ viueremus secundũ corpus, q secundũ animam morte peccati mortui eramus. hic autẽ pastor dei patris, & vir cohærens illi, est eñ vna eademq̃ persona cum diuinitate verbi, qd fecit, vt hæc framea super eum suscitaret, vt diceret, pater, percute pastorẽ.

Framea ista mors corporis est

Gene. 3.

Esa. 53

Nihil fecit, nullum in se habuit pcñm, sed hoc dicere fuit, ponere in eo iniqtates oĩm nr̃m.

Cõuertã manũ meã ad paruulos

Matth. 28

¶Quid autẽ & de eo dicemus, qñ in hac prophetia, cum dixissem: Percute pastorẽ, & dispergent oues gregis, statim subiunctũ est, & conuertam manũ meam ad paruulos? Nõne & hoc ipsum nobis illustrauit? Vbi eñ dixit, scriptũ est eñ, percutiam pastorẽ &c. propterea addidit: Postq̃ autẽ resurrexero, præcedam vos in Galilæam. Nonne hoc fuit, discipulis suis, & illic dicere eis, euntes docete oẽs gentes, baptizantes eos in noĩe patris & filii & spũs sancti? Eiusmodi nanq; humiles auditores suos non solũ illic in prophetia, verum etiam & hic in euangelio paruulos appellauit, confiteor (inquiens) tibi pater domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.

Matth. 11.

Partes duæ dispergent & tertia pars relinquet

Zacha. 13

¶Tres istæ partes, vna sapientium. s. Græcorũ siue Gentilium, & alia prudentiũ videlicet Iudæorũ non credentium, qbus sacra hæc abscondita sunt, & tertia paruulorũ. i. humilium qbus credentibus hæc reuelata sunt: tres illæ partes sunt, de qbus, vbi præmisit, & conuertam manum meã ad paruulos, statim subiunxit: Et erunt in omni terra dicit dñs partes duæ, & dispergent, & deficient, & tertia pars relinquet in ea, & dicam tertiam partẽ per ignem, & vram eos sicut vrit argentum, & probabo eos sicut probat aurum. Hoc ex parte maxima videmus iam factum. Nam duæ partes iam dictæ sapientium atq; prudentium, de qbus Apostolus: nos autẽ (inqt) prædicamus Iesum Chrm, Iudæis qdem scandalum, Gentibus autẽ stultitiam: ecce dispersitæ sunt & defecerunt: partẽ autẽ tertiam, partem paruulorũ. i. humilium, reseruauit dñs, & duxit per ignẽ multarũ tribulationum, vt examinaret eos, sicut examinauit argentum, vt probaret eos sicut probat aurũ. ¶Superius iam dictum est de beato Petro, qa dum ambularet super aquas, vt veniret ad dñm Iesum. Videns ventum validum, timuit, & cœpit mergi. i. dum semetipsum fortem putasset, ita vt diceret, quare non possum te modo sequi, aiam meam pono pro te, tecum paratus sum, & in carcerem & in mortem ire, propter vocem vnius ostiariæ mortem timuit, & vitam magnauit, quod fuit incipere mergi. At ipse non omnino mersus est, & vt non mergeret, vt tempestatẽ illam euaderet, respectus dñi fecit, qa conuersus dñs (ait Euangelista) respexit Petrum, & recordatus verbi domini Petrus, egressus foras fleuit amare, fletu pœnitẽtiæ.

1. Cor. 1.

Matth. 14

Iohã. 13

Respexit fides Petra.

Luc. 23

tiæ. Respectus venerabilis, respectus misericordiæ & propitiationis, ille fuit, q pœnitentiam operatus est, pœnitentiã bonã, & salutẽ stabilẽ illi fecit. Ecce aũt alia, & longe dissimilis pœnitentia. ¶Tunc (inquit euangelista) videns Iudas, qui eum tradidit, q̃ damnatus esset, pœnitentia ductus, retulit triginta argẽteos principibus sacerdotũ & senioribus dicens: Peccaui, tradens sanguinẽ iustũ. At illi dixerũt: Quid ad nos? Tu videris. Et proiectis argenteis in tẽplo, recessit, & abiens, laqueo se suspendit. ¶Vere eñ longe dissimilis & valde contraria huius pœnitentia fuit pœnitentiæ iã dictæ Petri apostoli, quia mortẽ ist a: salutẽ aũt operata est illa pœnitentia. Venerari & honorare intendimus hic, vt sæpe iam dictũ est, faciem huius vituli qui tunc ducebatur ad victimã, quãdo Petrum respexit, & ad prædicandã claritatem oculorum eius hoc dicimus, quia facies eadem, quæ Petrum respexit, super Iudam quoq; respexit, sed respectu dissimili. Videlicet Petrũ respectu misericordiæ, Iudam respexit respectu iudicij. Nam ne quis existimet respectũ dñi semper fieri in bonũ, illius super quẽ respicit: ecce scriptura manifeste dicit: Iam q̃ aduenerat vigilia matutina, & ecce respiciens dñs super castra Aegyptiorum per columnam ignis & nubis, interfecit exercitũ eorum, & subuertit rotas curruum, ferebanturq; in profundũ. ¶Et de vtroq; pariter respectu, videlicet, & de respectu gratiæ siue misericordiæ, & de respectu iræ siue iudicij, psalmus dicit sentẽtijs cõtinuatis: Oculi dñi super iustos, & aures eius in preces eorũ. Vultus autem dñi super facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorũ. Igitur ipsa facies, quæ Petrũ respexit, vt ad pœnitentiã salutarẽ compungeret: Iudam quoq; respexit, vt ad pœnitentiã exitialem conturbaret. Et ad contemplandam talis respectus iustitiã iam quidẽ trahimur, sed prius est, vt de modis pœnitentiæ quippiam loquamur, quoniã de isto perditionis filio ita dictũ est, quia pœnitentia ductus retulit triginta argenteos, & abiens laqueo se suspẽdit. ¶Vnus est pœnitẽtiæ modus, de quo iustus & misericors deus curare dignetur, videlicet vbi causa pœnitentiã agendi est, fides futuri seculi, metus gehennæ, desiderium q̃ regni dei. Huiusmodi pœnitentiã non solũ per suos nuncios, verũ & maxime per semetipsum deus de cœlo veniens p̃dicare curauit, sic inciens euãgelium suũ: Pœnitentiã agite, appropinquabit eñ regnum cœlorũ. ¶Alius est pœnitẽtiæ modus, vbi causa pœnitentiã agẽdi est, amor p̃sentis seculi, pro qua videlicet causa pœnitentiã egit impius Achab, de sanguine Naboth, Iesraelitæ, scindẽs vestẽ suã, ieiunansq; ac dormiẽs in sacco, & ambulãs demisso capite. Pro causa hac & Sodomitæ, Tyrij ac Sydonij pœnitentiã egissent, quemadmodũ dñs dicit: Quia si in Sodomis factæ essent virtutes, q̃ factæ sunt in vobis, o Chorozaim & Bethsaida, olim in cilicio & cinere pœnitentiã egissent. De huiusmodi pœnitẽtia, qñ salutẽ non operatur, deus nunq; curasse legitur, vt vel per semetipsum vel p nuncios suos eam p̃dicare dignaretur, p̃ter quod ad Niniuen ciuitatẽ magnã misit prophetã Ionã, licet ille nec pœnitentiã ibi p̃dicauerit, aut p̃dicare iussus fuerit, sed hoc tantum, adhuc quadraginta dies & Niniue subuerterur. ¶Cũ ergo duæ sint istæ causæ pœnitentiã agendi, propter quam eaq; pœnitentia ductus est iste filius perditionis. Nunquid propter causam futuri seculi? Non vtiq; cũ diabolus esset, sic ipse dñs iam dudũ dixerat, nonne ergo vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Non, inquã, de isto seculo curauit aut quicq̃ spei habuit. Nũquid vero propter causam p̃sentis seculi? Nõ vtiq;, nã & vt hoc male relinqueret, abiens laqueo se suspẽdit. Qualis ergo causa esse potuit, quæ fecit illũ pœnitentia duci? Hanc eñ non otiose quæriamus. Scriptũ est de Achitofel, q fuerat cõsiliarius Dauid, & versus ad Absalon consiliũ inutile dederat cõtra Dauid, quia videns q̃ non fuisset factũ consilium suum, strauit asinũ suũ, & surrexit, & abijt in domũ suam & in ciuitatem suã, & disposita domo sua, suspẽdio interijt. Quã ob causam se ille suspendit? Vidit eñ, quia non erat factum consilium suũ. Pax dictũ est, nisi simul subintelligas, qa malignus coniector conijciebatur, decipiendum fore Absalon, & reuersum esse Dauid in regnũ suũ, quod sibi æstimabat fore inrolerabile malũ: quippe qui inter cætera mala iam ante dederat cõsiliũ, vt Absalon fœdaret patrem suũ. ¶Illud simile isti recte dixerim. Quis eñ nesciat illũ Dauid similitudinẽ vel typũ prætulisse huius Iesu Christi filij dei, & sui quoq; secundũ carnem filij? Nam vt & secundum præsens sacramentum quatuor faciem aliquid loquar. Propinquus ipse fuit faciei hominis, pro eo maxime quod ex femine eius Christus secundũ carnẽ: Et faciei leonis, pro eo q̃ fortissimus ipse cũ leonibus luſit, vt sapientia meminit, quasi cũ agnis, & in vrsis similiter fecit. Nunquid nõ occidit gigantẽ, & abstulit opprobriũ ab Israel? Contriuit inimicos vndiq;, & cõtriuit cornu ipsorũ vsq; in æternũ in omni opere. De similitudine q̃q; faciei vituli plurimũ habuit, qa videlicet multis laboribus eruditus fuit, & multis tribulationibus passiones Christi p̃signauit. Vnde & sicut itidẽ sapientia testatur, Christus purgauit peccata ipsius, & exaltauit in æternũ cornu eius. Nihilominus illud multũ attinet ad faciem

Alia pœnitẽtia Petri, alia Iudæ.

Exod. 14

Duplex respectus dñi, vnus miæ, alius iræ.

Psal. 33.

Pœnitẽtia bona.

Matth. 4

Pœnitẽtia mala.

3. Reg. 21.

Matth. 11.

2. Cor. 7

Ionæ. 3

Qualis pœnitẽtia Iudæ.

Iohã. 6.

Achitofel.

2. Regũ. 17.

Psal. 88. 131

Eccl. 47.

1. Reg. 17

Eccl. 49

Universidad de Deusto
Biblioteca

aquilæ volantis, ꝙ propheticæ gratiæ oculis mirabiliter & vidit & cecinit sacramenta cœlestia eiusdē Christi sessuri ad dexterā patris, vidit, inquam, & audiuit, vt inter cætera referret nobis, dicens: Dixit dñs domino meo sede à dextris meis. Suo quoq; nomine ad similitudinē accedit, interpretatur em̄ Dauid manu fortis siue desiderabilis. ¶ Porro Achitofel & nomine & re similitudinē prætulit huius, de quo nūc sermo est, Iudæ filij perditionis. Achitofel quippe interpretat, frater meus cadens siue irruēs. Et sicut ille voluit & in eo intendit, vt Dauid de regno electus, etiā funditus deleretur, id est, moreret, & ita perderet nomē eius. Dixit em̄ ad Absalon: Eligam mihi duodecim millia virorū, & consurgēs persequar Dauid hac nocte, quippe q̄ lassus est, & solutis manibus percutiā eū: sic & ipse dñm nostrum, non quomodocunq; mori, sed ita mori voluit, vt periret nomē eius, testē psalmo ex persona eiusdē Christi, quo cū dixisset: Inimici mei dixerūt mala mihi, quando morietur & peribit nomē eius? protinus de isto insidiatore maximo & insidiantiū primo, ita subiunxit: Et ingrediebat vt videret, vana loquebat cor eius, congregauit iniquitatē sibi. Egrediebatur foras, & loquebatur in idipsum. Et hoc idem iterū repetens, cum de vniuersis dixisset: Aduersum me subsurrabāt oēs inimici mei, aduersum me cogitabant mala mihi, & cætera, istū manifestius expressit, dicēs: Etenim hō pacis meæ, in quo speraui, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationē. ¶ Hinc manifestū est, quod iste, nec solus iste, sed maxime iste, fic dñm Christum mori voluit, vt periret nomē eius, id est, vt nulla fama vel memoria, & nulla supereſſet doctrina eius: sicut ille videlicet Achitofel illud intendebat, vt Dauid, sicut iam dictū est, de regno electus, nequaq̄ vltra regnare posset, morte p̄euentus. Eandem igitur vel similē ob causam vterq; pœnitentia ductus est, & vterq; laqueo se suspendit, videlicet quia persensit tam iste q̄ ille, quod res non procederet secundū consiliū eius. Et inde pulcherrimam similitudinis perfectionē. Quomodo ille persensit vel vnde ille percepit nō fieri secundū intentionē suā, vt funditus exterminaret Dauid. Nimirū ex eo, ꝙ Chusai amicus Dauid, quasi relicto Dauid, venerat ad Absalon, quē vtiq; sciebat, nequaq̄ animo recessisse à Dauid, neq; corde esse cū Absalone. Nōne iste similiter de dño Christo dicere poterat, ꝙ q̄uis esset damnatus & moreret, non tamē periret nomen eius, ex eo ꝙ superstites erant discipuli eius, p̄dicaturi nomen & resurrectionē eius. Deniq; hoc voluerat vt discipuli quoq; eius cū eo comprehenderentur. Et manifestius euāgelista Iohānes exprimēs: Stabat aūt, inquit, & Iudas qui tradebat eum cū ipsis. Vt ergo dixit eis, ego sum, abierūt retrorsum, & ceciderūt in terrā, & cætera vbi si ergo me quæritis, sinite hos abire, vt impleret sermo quē dixit: q̄a quos dedisti mihi non perdidi ex eis quenq̄. ¶ Horū videlicet discipulorū qbus ipse iā dixerat: Iam nō dico vos seruos, sed amicos meos, & noie & re similitudinē gessit ille Chusai, Chusai qppe interpretatur silentiū. Nā Chusai aliud nomē est, q̄d ad istud nō pertinet, & interpretat Aethicus ait beatus Hieronymus, alīs q̄; literis scribitur. Hoc ergo noīe Chusai, quod (vt iam dictū est) interpretat pulchre præsignatū est, silentiū discipulorū metuentiū, qui relicto eo omnes fugerunt, & nō solum siluerunt de illo, propter metū Iudæorū, verumetiā negauit eū Petrus maximus illorū. Qualis illa negatio fuit? Nonne solummodo linguæ, & non etiā cordis? Sicut em̄ ille Chusai, non corde vel animo, sed ore solūmodo negauit amicū Dauid dicente Absalon, quare non isti cū amico tuo? respondit, nequaq̄, qui illius ero quem elegit dñs, & hic omnis populus & vniuersus Israel, & cū eo maneboſic & Petrus apostolus non corde, sed solo ore Christum negauit, dum dicente aliquo, & tu ex discipulis eius es? respondit, nō sum. Et sicut illud q̄d taliter Chusai recessit à Dauid, per voluntatē factū est ipsius Dauid, dicentis, si veneris mecū, eris mihi onerisin autem in ciuitatem reuertaris, & dixeris Absalon, seruus tuus sum rex, sicut fui seruus patris tui, sic ero seruus tuus, dissipabis consilium Achitofel: sic & istud ꝙ omnes discipuli relicto dño fugerunt, & inter Iudæos per silentium iam dictū semetipsos reseruauerunt, voluntate factū est ipsius dñi, dicentis: quo ego vado vos non potestis venire. quo ego vado non potes me modo sequi, si ergo me q̄ritis, sinite hos abire, vt videlicet, dissiparetur consiliū Iudæ, fieretq; illis reseruatis, vt eo mortuo nomen eius non periret nobis, qbus annunciauerunt, q̄a resurrexit. ¶ Ex hac nota similitudine documentū sumere libuit, ad demonstrandū, ꝙ pernitētia Iudæ dolor fuerit natus ex inuidia crudeli, & confessio eius dicentis: Peccauī, tradens sanguinē iustum, parū aut nihil differre potuerit à confessione dæmonum, qui illum non solum iustū, verumetiā filium dei esse interdum confessi sunt. ¶ Et quia similitudinibus huiusmodi vti delectabile est in sanctis scripturis, nō tædeat nos cœptā hāc similitudinē adhuc longius persequi. Sicut em̄ illius desertoris Achitofel suspendiū, quo interiit, dirum fuit prodigiū Absalon & populo Israel egresso ad pugnā contra viros Dauid, & suspendiū huius proditoris Iudæ, q̄ & suspensus crepuit medius, & diffusa sunt oīa viscera eius (sicut in actibus apostolorum meminit Petrus apostolus) horribile fuit portentū in

Psal. 109 Similitudo Iudæ ad Achitofel.

2. Regū. 17.

Psal. 40

Voluit Iudas, vt nō solum ipse Chrūs, sed & nomen eius periret.

Iohā. 18.

Esaiæ. 8.

Iohā. 17.

2. Reg. 16

Iohā. 13 Iohan. 18

Confessio Iudæ, sicut cōfessio dæmonum.

Dirū portentū in supplicio eius Actor. 1.

populo Iudæorum, non desistenti persequi discipulos Christi filij Dauid. ¶ Deniq; & ibi post suspendiū Achitofel, Absalon quoq; suspensus pependit, sicut scriptura dicit: quia cū 2. Regū. 18. ingressus fuisset mulus, cui sedebat subter condensam quercū & magnam, adhæsit caput eius quercui, & illo suspenso inter cœlū & terrā, mulus, cui federat, pertransijt, & ipse Absalon cōfossus est lanceis, & populus Israel cæsus est à viris Dauid, multoq; plures erāt, qs saltus cōsumpserat de populo, q̄ hi quos vorauerat gladius in die illo. Et hic suspenso Iuda, populus Iudæorū totam damnationis eius suscepit hæreditatem, pendens inter cœlū & terram, id est, neq; spem habens in cœlo, quia vitæ æternæ indignum se iudicauit, neq; terram habens suā, venerūt enim Romani, tuleruntq; locum & gentem, & multo plures, q̄ vllo vnquam die voraſſet gladius, de populo illo consumpsit in obsidione illa saltus Romani exercitus post quadraginta annos, ducibus Vespasiano & Tito, iuxta quod prædictum fuerat per Psalmistā: Exterminauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Nōne hoc est pendere inter cœlū & terram, & crepuisse, & omnia pendentis vi scera diffusa esse, scilicet neq; in cœlo spem siue vllam partē, neq; in terra quā calcamus locum vllum propriū habere, & post seditionū ingentem crepitum, quē historiographus denarrat Iosephus, reliquias conclusæ multitudinis, quæ gladio superfuerūt, in oēs gentes captiuas ductas esse? ¶ Et ille siquidē Achitofel festinans ad interitum, domū suam disposuit, sicut literæ refert. Et dispositā domo suā suspendio interijt: huius autē domū, scili cet iam dictū populū Iudaicum, qui domus eius rectē dicitur, ex quo dux ipse fuit eorū qui comprehēderunt dominū Iesum, iamdudū dispoſuerat spiritus propheticus in psalmo centesimooctauo subtriginta maledictionibus, quas & nos p̄cedenti loco numerauimus, quarū prima est, cōstitue super eū peccatorem. Tricesima, & induantur sicut diploide confusione suā: secundum numerū triginta argenteorum, quos iste venditor iusti sanguinis ab illis emptoribus acceperat. Illius nimirū prophetici spūs dispositione illud quoq; dispositū fuit, vt eosdem triginta argenteos Iudas referret principibus sacerdotum & Matth. 27 senioribus, atq; proīceret in tēpo, & illi acceptis argēteis dicerēt, non licet mittere eos in Corbanan, quia pretiū sanguinis est, & concilio inito emerunt ex illis, agrū figuli, in sepulturā peregrinorū. Nā ne casu hoc accidisse quis puter. ¶ Tunc (inquit euāgelista) impletū Zach. 11. quod dictū est per prophetā, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos, pretiū appretiati, quē appretiauerunt à filijs Israel, & dederunt eos in agrū figuli, sicut constituit mihi dñs. ¶ Propheta per quem hoc dictum fuerat, Zacharias est, sed per incuriam scriptorū inoleuit, vt hic pro Zacharia nominaret Hieremias, & ipsa prophetia, quā hic abbreuiauit euāgelista, maxima quærela est pastoris boni, iuxta illud q̄d alibi dicit: Retribuebāt mi Psal. 34 hi mala pro bonis. Narrat quippe gregē se pauisse pastor bonus, ab eo quo ait, hæc dicit dñs deus meus: Pasce pecora occisionis, quæ qui possiderāt, occidebant, & non dolebāt, Zacha. 11 vsq; ad id, & dixit dñs ad me, adhuc sume tibi vasa pastoris stulti, quæ omnia hic perfecti bere & explanare nimis longū est. Testimoniū, quod euangelista breuius posuit, sic se habet inter cætera illius capituli. Et dixi ad eas: Si bonū est corā vobis, afferte mercedē meā: & si non, quiescite. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit dñs ad me: Proīce illud ad statuarium, decorū pretiū, *quod appretiatus sum ab eis, & tuli triginta argenteos, & proieci illos in domū dei ad statuarium. ¶ Deniq; hoc sciendū, quia sub conditione, & quasi cōuentione facta, gregē pauī, scilicet filios Israel, de qbus Psalmista dicit. Deduxisti sicut oues populū tuum, in manu Mosi & Aaron. Et sub cōditione legē dedi eis in monte Sinai, & terrā Chanaan, cuius videlicet conditionis siue conuentionis, summā Psalmista breuiter exprimit his verbis: Et dedit illis regiōes gentiū, & labores populorū possederūt, vt custodiant iustificationes eius, & legē eius requirant. Quid ergo est hic dicere: si bonū est coram vobis, afferte mercedē meam, & si non, quiescite: nisi in arbitrio ipsorū quid mallent ponere, & voluntarias debiti cultus & susceptæ legis obseruationes quærere? Nā voluntariū seruitium ab eis quæſiſſe deū, manifestum est. Exēpli gratia: Testes (ait ipse per Mosen) inuoco cœlum & terrā, quod proposuerim vobis vitā & bonū, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, vt & tu viuas & semen tuū. Et Deuter. 30 Iosue dixit ad eos: Sin autē malum vobis videtur vt dño seruiatis, optio vobis datur: Eligite hodie quod placet, cui seruire potissimū debeatis. ¶ Igitur quod dicit: si bonū est coram vobis, afferte mercedē meā, & si non, quiescite: tale est, ac si dicat, ille filius patrisfami lias & dñi vineæ, missus ad agricolas tēpore fructuū, vt acciperet vineæ fructus. Ecce pater meus, postquam seruos suos misit, quorum alios cæcidistis, alios lapidastis, nouissime misit ad vos dicens: Verebuntur filium meum. Si ergo bonum est coram vobis, date fructus vineæ, & si non, salē quiescite: vt nō occidatis me, dicentes: Hic est hæres, venite occidamus eū, & habebimus hæreditatē eius. At illi non solum fructus vineæ nō dederunt, verumetiā ab hoc malo non quieuerunt, quin ejcerent me extra vineam & occiderent,

Iudę suspēsi, inter cœlū & terrā.

Triginta maledictio nes Iudę, p triginta argenteis.

Parabola de malis agricolis, Matth. 21

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mala retributio.

¶Et vt hoc facere possent, appenderũt triginta argenteos, quos ironice dico mercedem meã, quia non mea vel mihi debita merces, sed sanguinis mei pretiũ erant. Miraculũ tam malæ retributionis spectandũ erat oculis patris q miserat me, vt vineæ fructus exigerem ab eis. Dixit ergo dñs ad me: Proȝce illud ad statuarium, decorum pretium. Deniq; pretium quod sic appretiatus sum ab eis, cũ grauissima ironia dixit decorũ, ille statuarius, id est, figulus, siue plasmator hominis, deus pater meus. Tuli eñ triginta argenteos & proieci illos in domũ dei ad statuarium, vt scilicet videns retributionẽ tam iniquã, daret iudicium, & iudicaret eos ex ore ipsoȝ dicentiũ: Malos male perdet, & vineam suam locabit

Zacha.11

Matth.21 Zach.11.

aliȝs agricolis, qui reddant ei fructũ tẽporibus suis. ¶Ad hunc sensum valet quod continuo sequitur: Et præcidi virgã meam secundã quæ appellabatur funiculus, vt dissolverem germanitatẽ inter Iudã & Israel. In isto prophetiæ capitulo, quod totũ hic ꝓscribere piguit, ita ꝓmiserat: Et assumpsi mihi duas virgas, vnã vocaui decorẽ, & alteram vocaui funiculũ, & paui gregẽ. Ac deinceps: Et tuli virgã meam, quæ vocabatur decus, & abscidi eã, vt irritũ facerẽ fœdus meum, q̃d pepigi cum omnibus populis. Et est sensus: Regendas susceperã oẽs gentes, & fœdus pepigerã cum eis, dicẽs ad Noe & ad filios eius, etc.

Duæ virgæ dñi, vna decus, altera funiculus. Gene.9

ce ego statuã pactum meũ vobiscũ, & cũ semine vestro post vos, & illius regiminis virgã vocaui, inquit, decorẽ. Decus eñ siue decor quidã est nõ paruus inter oẽ genus humanũ & deinde seorsum regendũ susceperã gregem vnũ gentis Israeliticæ. Et huius regiminis virgam alteram, inquit, vocaui funiculũ, iuxta illud: Pars autẽ dñi populus eius. Iacob funiculus hæreditatis eius. ¶Quomodo aũt abscondi virgã illam priorẽ, quã vocaueram decorẽ? Dimittendo scilicet gentes oẽs abire quo volebant, quemadmodũ & Paulus in actibus apostoloȝ dicit: Annunciamus vobis ab his vanis cõuerti ad deũ viuum, qui fecit cælum & terrã, mare & omnia quæ in eis sunt, q in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas. Porro virgam secundã, quã vocauerat funiculũ, præcidi, ait, vt dissolverẽ germanitatẽ inter Iudã & Israel, faciendo scilicet, quod ipsemet iudicauerunt ad quos & propter quos parabolã dixerat, malos male perdet, & vineam suã locabit aliis agricolis. Sicut ꝓdictũ, ita & factũ est. Præcidit virgam suam secundã, quæ appellabatur funiculus, & hoc nõ quomodocunq;, nõ ita vt repelleret plebẽ suã, nunquid eñ, ait Apostolus, repulit deus populũ suũ? absit, nam & ego Israelita sum, ex semine Abrahã, de tribu Beniamin. nõ repulit deus plebem suã quã præscivit. Sed ita, vt dissolveret germanitatem inter Iudã & Israel. Et est sensus: Sicut olim dissoluta est germanitas inter Iudã & Israel, quãdo decẽ tribus scissæ sunt à domo Dauid, facientes sibi regẽ Ieroboam, & colẽdo vitulos q̃s ille fecit: tribus aũt Iuda permãsit cũ domo Dauid, habẽs ciuitatẽ Hierusalẽ, & templũ nominis dñi, ita & nunc. Sicut eñ tunc in illa dissolutiõe germanitatis tribus Iuda, ex qua oportebat Christũ nasci, adhæsit regi suo Dauid, cuius de domo natiuitas sperabat, quia dñs iurauerat illi, & sicut in ipso Israel, i. in decẽ tribubus, aliqui erãt reliqui

Dissoluta germanitas. 3.Regũ.12

Psal.88.131 3.Regũ.19. Roma.11.

dicẽte dño, reliqui mihi septẽ millia viroȝ, q nõ curuauerũt genua ante Baalim & in hoc tempore, ait idẽ Apostolus, reliquiæ secundũ electionem gratiæ saluæ factæ sunt. ¶Licet his tanta est dissolutio germanitatis, quãta significari potuit significatiõe gladij, cũ dñs dicit: Nolite arbitrari quia venerim pacẽ mittere in terrã. Nõ veni pacem mittere, sed gladium. Veni eñ separare hominẽ aduersus patrẽ suũ, & nurum aduersus socrum suam, & inimici hominis domestici eius. Ibi dolores vt parturiẽtis, pro tãta dissolutiõe germanitatis. Exempli gratia, cũ Paulus apostolus dicit: Veritatẽ dico in Christo, nõ mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in spũ sancto, q̃m tristitia est mihi magna, & continuus dolor cordi meo. Optabam eñ ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundũ carnẽ. ¶Intueri tandẽ libet, quia inter prophetiam & euãgelistam.

Matth.10 Psal.47 Roma.9.

Differẽtia verboȝ inter prophetam & euãgelistam. Marc.27 Zach.11.

rem genã, secundũ qualitates verboȝ nonnulla distantia est. Nã in re Iudas, ait euangelista, retulit triginta argenteos principibus sacerdotũ & senioribus, & proiecit eos in templũ: in prophetia aũt ipse, qui mercedẽ suã quærebat, qui gregem pauerat, dñs dicit: Et tuli triginta argenteos, & proieci illos in domũ dei. Itemq; & cũ futuȝ esset, & ita factũ vt dicerent illi emptores sanguinis, nõ licet eos mittere in Corbanan, quia pretiũ sanguinis est, & hæc dicẽtes emerẽt ex illis agrũ figuli in sepulturã peregrinoȝ: ita prophetarat fuerat. Et dixit dñs ad me: Proȝce illos argẽteos siue illud pretiũ ad statuariũ, id est, figulum. Itaq; q̃d fecit Iudas referẽs argẽteos, & q̃d fecerunt principes sacerdotũ & seniores emẽdo ex illis agrũ figuli, hoc secundũ verba prophetiæ semetipm fecisse dicit ipse emptor sanguinis pretium fuerũt illi argẽtei. Diligẽter animaduertẽ: Non q̃d talẽ appẽderũt mercedẽ diuites illi, negotiãtes in templo, & dicere soliti, q̃d in hoc ipso capitulo ꝓmissum est benedictus dñs, diuites facti sumus: non, inquam, quod constituerunt traditori dare triginta argenteos pro traditione dñi, hoc fecit dominus: sed q̃d traditor eosdẽ retulit argenteos, & quod illi cõsilio inito emerunt ex illis agrũ figuli in sepulturam peregrinoȝ. Ideo

Ibidem.

fecit dominus dei filius, & hoc, inquit, constituit mihi dñs. ¶Et quem non delectet iustitiæ causam cognoscere, cur ita fecerit dñs, cur tantopere hoc facere voluerit dei filius, vt super faciendo, quasi iam facto, tubã præmitteret propheticã personantem suo perflãte spũ? Deniq; per hoc excitati æstimare debemus, argenteos illos grauissimos & maximi fuisse ponderis, magniq; signatos inscriptione mysterij, quã ipse nouerat q omnia in sapiẽtia fecit. Appendamus eos melius in statera rationis qa male appenderunt ipsi q dederũt eos in pretium sanguinis iusti. ¶Primo sciendum, quia argẽtum illud fuit dñi, sicut & cætera omnia quæcunq; possidebant illi, diuites facti, filij pauperũ, quoȝ patres nihil habuerunt, quippe q̃s de Aegyptia seruitute, qua propter venditionẽ fratris sui Ioseph diu seruierant, dñs eduxit, nihil habentes, nisi quod dedit eis regiones gentium & labores populorum possederunt, sub ista conditione, sicut iam superius dictũ est, vt custodirent iustificationes eius, & legẽ eius requirãt. Et terra, inquit, mea est: vos aũt coloni mei estis. Tũc dedit & extunc multiplicauit eis aurũ & argentũ, videlicet de laboribus populorum iam suis, de regionibus Chananæoȝ in suũ ius redactis, quia per iustũ illis ablatum erat iudiciũ, propter scelera ipsoȝ. ¶Nihil ergo iuris isti habuerũt in bonis illis, nisi hoc, vt seruientes dño, bonis domini vterentur, tanq; mercenarij. At illi vtentes bonis dñi persæpe nimis fraudauerũt seruitiũ dñi, in tantũ vt hæc ipsa bona, q̃ pro mercede acceperãt seruitij dñi, sacrarẽt dijs alienis, & simulacra fabricarẽt dæmonijs. Hoc est q̃d per prophetã Osee dñs idẽ conqueritur his verbis, sub similitudine mulieris fornicatricis. Et hæc nescivit, qa ego dedi ei frumentũ & vinũ & oleum, & argentum multiplicaui ei & aurum, quæ fecerunt Baal. Ideirco cõuertar, & sumã frumentũ meum in tempore suo, & vinũ meum in tempore suo, & liberabo lanã & linum meũ, quæ operiebant ignominiam eius. Parum illud fuit, quod argentũ & aurũ dñi fecerunt Baal. Impleuerunt isti filij mensurã patrũ suoȝ, in eo maxime, q̃ argentũ eiusdem dñi pretium sanguinis eius fecerũt. Igitur iam plane tẽpus erat faciendi, q̃d in illa prophetia præscriptũ fuit, tempus dño liberandi lanam suã & linũ suũ, quæ operiebant ignominiã suam fornicatricis illius, liberandi frumentũ & vinũ suũ, aurũ suũ & argentũ suum. ¶Huiusce liberationis initiũ quale esse potuisset conuenientius, iustius aut venerabilius, q̃ vt reuocaret, & de manu traditoris abstraheret, atq; in templo proȝceret illud ad statuariũ iam dictũ, scilicet deũ patrẽ suũ illos triginta argẽteos sanguinis sui pretiũ? Nam vere ipsa relatio argenteoȝ, liberationis iam dictæ fuit initiũ, liberationis omniũ bonoȝ, quibus sibi collatis illi nimis sacrilege & crudeliter abusi sunt: Finis aũt vel cõsummatio, quando venerunt Romani, totum q̃ aurũ & argentũ siue in templo siue extra templũ, lanam q̃ & linũ, quod incẽdio superfuit, abstulerunt: Et factũ est quod in eodem propheta comminatus fuerat dñs, ne forte, inquiens, expoliem eam nudam, & statuam eã secũdum diem natiuitatis suæ, & ponã eam quasi solitudinem, & statuam eam velut terram inuiam, & interficiam eam siti. ¶Quoniam autẽ & hoc fecit dñs, sicut iam supra dictũ est, non licet eos mittere in Corbanan, quia pretium sanguinis est, emerunt ex illis agrũ figuli in sepulturam peregrinoȝ: in isto quoq; facto quis dubitet scitu dignum subesse mysteriũ? Nos eñ eramus peregrini, quippe & qbus dicit Apostus: Qui eratis illo in tẽpore sine Chro, alienati à conuersatione Israel. Hospites testamẽtoȝ, promissiõis spem nõ habẽtes, & sine deo in hoc mũdo: Et nunc quidẽ, ait idem, iam nõ hospites & aduenæ sed estis ciues sanctoȝ & domestici dei: veruntamẽ mutata peregrinatione peregrini sumus, profitẽtes cũ eodem, quia nõ habemus hic manentẽ ciuitatẽ, sed futurã inquirimus, & facientes, quod idẽ dicit: exeamus igitur ad eũ extra castra improperium eius portantes. ¶Igitur illi emendo agrũ figuli in sepulturam peregrinorũ, sicut constituit mihi dñs, dñi dei filius, mysterium nobis operati sunt, & licet ignorantes, iustitiæ dei seruierunt. In eo videlicet, ꝓ ficut illi argentei non remanserunt traditori, qui vendiderat non suum, sic nec sibi pretium illud remanere passi sunt, qui bonum operarium & vineæ dñm nõ de suo sed de bonis eiusdem domini, de mercede eiusdem operarij, emerant ad interficiendum. Erat aũt Corbanan Gazophylaciũ, & interpretatur Corbanan oblatio, & proinde sic appellabatur, qa de oblationibus implebatur, quæ nimiȝ oblationes ad ipsos perueniebant. Ne igitur ad illos illi argentei redirẽt, quibus & ipsum Gazophylaciũ & cætera oña iuste tollenda erant, hoc prouidit dñs, hoc constituit dominus, vt emerent ex illis agrum iam dictũ, qui vocaretur ager sanguinis in præsagium, malum ipsis, bonũ nobis. ¶Ager quippe sanguinis tota est illis ecclesia Christi, quæ sanguinẽ illum vsq; hodie fideliter bibit, clamantem ad deũ aduersus maledictos illos secundũ similitudinẽ sanguinis Abelitti, de quo dñs loquitur ad Cain: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris super terrã, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Quomodo aũt in huiusmodi agro sepelimur aut sepulti sumus nos peregrini? Quis hoc nesciat? Quicũq; baptizati sumus, ait apostolus, in Chro Iesu, in morte ipsius

Qualis illi triginta ar gentei.

Argentũ illud dñi fuit Gene.37 Psal.140

Leui.25

Iudæi quid iuris habuerunt ad bona Chananæorum. Osee.2.

Quo ablata sint ab eis bona illa.

Ibidem.

Nos nũc alieni peregrini sumus q fuimus ante fidem iuscepta. Ephe.2 Hebræo.13

Ager figuli.

Corbana.

Ager sanguinis ecclesia est. Gene.4

Roma.6

Universidad de Deusto
Biblioteca

baptizati sumus. Consepulti enim sumus cum ipso per baptismum in mortem, &c. ¶Interea iugũ obedientiæ trahit ipsa, cuius ad honorẽ hæc loquimur, facies vituli, & aduersa obuenunt ei, iuxta quod in propheta dictũ fuerat: Facies autẽ bouis siue vituli à sinistris. Et facies leonis à dextris, de qua dicendũ post hæc erit. Sinistra hæc sunt, ꝙ illuditur, flagellatur, & crucifigitur. Illusus enim est prius ab ipsis Iudæis & pontificibus, siue pontificũ ministris, expuendo in faciẽ eius, velando faciem eius, colaphis eũ cædendo & palmas ei in faciẽ dando, cũ cachinno crudeli, vt diceret: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit. Deinde illusus est à gẽtilibus, qbus eum tradiderunt, militibus * præsulis. Congregata quippe ad eũ omni cohorte, exuentes eum, chlamydem coccineam circundederunt ei, & plectentes coronã de spinis posuerunt super caput eius, & harundinem in dextera eius, & genu flexo ante eũ, illudebant ei, dicentes: Aue rex Iudæorum. Et expuentes in eũ acceperunt harundinem, & percutiebant caput eius: deinde flagellatum, tunc demum crucifixerũt eũ. ¶Fuit ergo duplex illusio, altera canum, alia vitulorum: canum, id est, gentilium: vitulorum lasciuientium, id est, Iudæorum, sicut ipse in psalmo clamauit, & adhuc clamans, dicit: Circundederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me, aperuerũt super me os suũ, sicut leo rapiens & rugiens, &c. Ac deinceps: Quoniam circundederũt me canes multi, concilium malignantium obsedit me, foderunt manus meas & pedes meos. Miro modo prophetia hæc ordinẽ tenuit historiæ siue rei gerendæ, vt sicut futurũ erat, & sicut factũ est, quod prius à Iudæis: & deinde à gentilibus illusus & male tractatus est: ita prius de Iudæis & Iudæorum pontificibus querelam depromeret, sub nominibus vitulorũ & taurorum pinguium, qui quasi munda erant animalia, quia putabant vel dicebãt se cognoscere deũ: deinde de gentilibus sub nomine canũ, quia sine deo viuentes, nec salutem nomen scientes eius, palã immundi erãt. ¶Cuncta hæc sinistra fuerũt, vnde & facies hæc recte (vt iam dictũ est) à sinistris fuisse perhibetur. Facies ingloria & despecta, sicut genituosus propheta loquitur: Et ascendit sicut virgultũ corã eo, & sicut radix de terra sitienti. Non est ei species neq; decor. Et vidimus eũ & non erat aspectus, & cõsideauimus eũ despectũ & nouissimũ virorum, virum dolorum & scientem infirmitatẽ & quasi absc̃ditus vultus eius, &c. ¶Sinistra inquã, id est, aduersa hæc fuerunt, sed per hæc sinistra, cũcta nobis dextera p hæc aduersa, cũcta nobis prospera venerũt. Et illis quidẽ vitulis siue tauris sinistra hæc ignominiosa, & canibus illis cõtemptibilia fuerũt. Vnde & Apostolus loquit: Iudæis quidẽ scandalũ, gentibus aũt stultitiã: sed nobis, id est, nostro sensui, illud stultum dei sapientius est hominibus Iudæis, & infirmũ illud dei fortius est hoibus ethnicis: quos eũ autoritate suprascripta vitulos & canes dicere audemus potius ꝙ hoies. Beatus est, ait ipse, q nõ fuerit scandalizatus in me, & hoc scientes nõ scandalizamur, sed gloriamur, & faciem hãc in ista quasi stultitia & infirmitate maxime glorioſam p̃dicamus, quippe q ipsas eius cõtumelias sacramentis & maiestate iudicij plenas esse intelligimus. ¶Primũ, illud quo illudentes faciẽ quoq; eius (quod Marci & Lucæ narratio nõ præteriuit) velauerũt, quam tũ vsq; hodie super illos exercet iudiciũ. Nam qa sic faciẽ eius velauerũt, idcirco velamẽ positũ est super cor eorum, secundũ illud portentũ, quod Moses ponebat velamen super faciem suã, & vsq; in hodiernũ diem, ait Apostolus, cũ legitur Moses velamen positũ est super cor eorum. Et quia sic velata facie incuruabãt eũ ad colaphizandũ, recta imprecatione, siue iusta cõcessione in psalmo spũs propheticus: Obscurentur, inquit, oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semp incurua. Sibimet ergo faciem eius absconderunt, q̃is ipse illius abscondisse dicatur, dicẽte Esaia: Et expectabo dñm, qui abscondit faciem suam à domo Iacob, & præstolabor eũ, subauditur, donec ostendat eis faciem suã, sicut loco memorato prosequitur Apostolus, dicens: Cum aũt Israel conuersus fuerit ad dominũ auferetur velamen. ¶Interim absconditus est ab eis pro reatu velationis, & reprobationis, illius, q̃ reprobauerunt eũ, lapidem summũ, lapidem angularẽ, non qualicunq; modo, sed ita procaciter, vt inter reprobandũ in faciem quoq; eius expuerent. Quo enim modo quippiam magis q̃ conspuendo reprobamus? Eius nanq; rei, quam conspuimus, odorem nobis facere significamus. Nimis ergo illi reprobauerunt ædificantes istũ lapidem, sed frustra: factus est enim in caput anguli. Et principium est fortitudinis, vnde plenius dicendũ erit in cõtemplatione faciei leonis. ¶Præter hæc & vocẽ cachinni non sine iusta indignatione deus audierit, dũ velata facie quasi non videntem colaphizantes, & alapis cædentes, dicerent: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit? Stulti & cæci, nos pro illo vobis prophetizamus, id est, secundũ veram prophetiam respondemus, quia percussit eum filia latronis. Quæ percussit eũ, tota synagoga vestra vocatur & est filia latronis. Sic enim habet prophetia, quam ipse velata tibi facie nobis vider, nobis ostendit. Nunc vastaberis filia latronis. Quam ob causam? Obsidionem, ait, posuerunt super nos, in virga percutienti maxillam iudicis Israel. Quem iudicẽ Israelũ quæras, quis nam sit, ecce dicimus, quia

Facies vituli a sinistris ppter aduersa passionis eius. Ezechi.1

Lege, præsidis

Duplex illusio, vna vitulorum, altera canũ. Psal.21

Esaiæ.53.

Passio chri nobis gloriosa. 1.Cor.1.

Matth.11.

Vindicta de velatione faciei. Marc.14 Lucæ.22. Exod.34 2.Cor.3 Psal.68 Esa.8.

2.Cor.3

Pſal.117

Synagoga Chri̇m percutiẽs, filia latronis dicitur. Matth.5.

quia ipse est qui natus est in Bethleem de virgine Maria, ab initio aũt siue ab æterno deus erat. Nam protinus sequit, & ait: Et tu Bethleem Ephrata, paruulus es in milibus Iuda, ex te mihi egredief, q sit dñator in Israel, & egressus eius ab initio à diebus æternitatis. Ergo filia latronis tu es ô synagoga sataną, quæ tanti iudicis maxillam percussisti, & hoc prophetizat tibi, loquẽs in propheris, loquẽs etiã in nobis. Cuius filia latronis? Nonne Barabbæ. Erat enim Barabbas latro, & propter seditionẽ & homicidiũ missus fuerat in carcerem, illũ tu tibi donari petisti, autorem seditionis, occidisti aũt hunc, principem pacis. Vere ergo filia latronis, & patris eiusmodi, seditiones & latrocinia iusta in hæreditate possedisti. Et idcirco vastata es, qa obsidionem posuisti, eos prohibens loqui, & psequens & occidens eos, q prænuntiabant de aduentu iusti. s. iam dicti iudicis, & eiusdem cum p̃sens esset, maxillam percussisti. ¶Et qdem Gentiles quoque, qbus eum tradidisti, non minus illuserunt, imo & amplius illuserunt, qa præter hoc, ꝙ similiter (vt tu) expuerunt in eum, & alapas ei dederunt, simul etiã ad derisionẽ regii nominis, sup quo accusaueras eum chlamydẽ coccineã circundederunt ei. Et plectentes coronã de spinis, posuerunt sup caput eius, & arundinem in dextera eius, & genuflexo regem salutantes, arundine percutiebant caput eius. ¶Sed in oibus his tu filia latronis maius pctũ habes, qa legem & prophetas Messiam tibi promittentes acceperas, ita vt excusationem non habeas de pctõ tuo, quin sciens & perinuidiam dñm & regem tuum illuseris, illudendum ꝙ & flagellandũ & crucifigendum tradideris. Illi aũt eiusmodi nihil habentes aut scientes, hæc omnia fecerunt, multo excusabiliores cõparatione tui. Nam de tuis aliqui à te psuasi, per ignorantiã fecerunt, illi aũt omnino nescierunt. ¶Exeamus tandem ad eum, vel cũ eo in locum q dr Golgatha, qd est caluariæ locus, vbi crucifigentes eũ, diuiserunt sibi vestimenta eius, & videamus in humilitate vel pœna iudicati, glorioſum & terribile mysteriũ iudicaturi. Illic enim ipse duorum latronum medius, alterum à dextris pœnitentẽ suscepit, & amen (inqt) dico tibi, hodie mecum eris in paradiso: alterum à sinistris, in neqtia pseuerantẽ, in damnationẽ reliqt. Illic & Iohannes ex amicis amicissimus cũ Maria matre ipsius, stans iuxta crucẽ eius, vnde abierant, non voluntate, sed metu cæteri discipuli eius, & Barabbas latro nescio quo abierat à Iudæis dimissus. In his quatuor tam diuersis hoibus q̃ magnũ subluceat mysteriũ iudicaturi huius, q (vt iam dictũ est) duorum latronũ medius pẽdebat iudicatus: tũc demũ rite ppendis, si simul prospicias, qa cum sederit, vt iudicet omnes gentes, sup sedẽ maiestatis suæ, tunc oĩe genus humanũ in quatuor partes diuidet. ¶Illic erunt à dextris, q iudicẽtur & condemnent, atq; illic erunt, q non iudicent, sed iudicent. Nimirum apostolicæ perfectionis hoies, iudicabunt sancti nationes, videlicet cum illis principibus qbus specialiter dictũ est: Sedebitis & vos sup sedes duodecim, iudicãtes duodecim tribus Israel. Quarta pars erit illorum q nec iudicabunt, qa iam iudicati sunt, iuxta illud Apostoli dictũ: Quicunq; enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt. ¶Iam ergo crux ipsa Chri iudicati, quoddã erat tribunal eiusdẽ tremendi iudicis, qa circa ipm alter latronũ iudicatus, i. punitus, & saluatus eũ: alter iudicatus, de illo iudicio vel pœna transiuit ad pœnã ꝑternã, im pœnitẽs & vsq; in finẽ suo blasphemus: & dilectus Iohãnes, neq; tũc, neq; deinceps crucifixus, vel aliavi peremptus est. Quartus Barabbas, à deo qdem dãnatus erat, sed ab hoibus nõ iudicatus, imo dimissus, vt iam dictũ est. ¶Splẽdidius mysteriũ hoc nobis faciet sancta & mystica lex, capꝰ 4d hmõi est: Locutus est dñs ad Moysen, dicẽs: Post mortẽ duorum filiorum Aaron, qñ offerentes ignẽ alienũ interfecti sunt, & præcepit ei, dicens: Loquere ad Aaron frẽm tuum, ne omni tpe ingrediat sanctuariũ, quod est intra velum, corã propitiatorio quo tegit arca, & non moriat, qa in nube apparebo sup oraculum, nisi ante hæc fecerit. Vitulũ offeret pro peccato, & arietẽ in holocaustũ. Tunica linea vestiet, femineis lineis verẽda celabit, accinget zona linea, & cydarim lineã imponet capiti. Hæc enim vestimẽta sunt sancta, qbus cunctis, cũ lotus fuerit, induet, suscipietq; ab vniuersa multitudine filiorum Israel duos hircos pro pctõ, & arietẽ in holocaustũ. Cumq; obtulerit vitulũ, & orauerit ꝓ se & ꝓ domo sua, duos hircos stare faciet corã dño in ostio tabernaculi testimonij, mittẽs sup vtrũq; sortẽ, vnã dño, & alterã capro emissario. Cuius sors exierit dño, offeret illũ pro pctõ. Cuius aũt in caprũ emissariũ, statuet eũ viuũ corã dño, vt fundat preces sup eum, & emittat illum in solitudinem. His rite celebratis, offeret vitulum, & rogans pro se & pro domo sua, immolabit eũ, assumptoq; thuribulo, quod de prunis altaris impleuerit, & hauriens manu cõpositũ thymiama in incensum, vltra velum intrabit in sancta, & positis sup ignem aromatibus, nebula eorum vt vapor operiat oraculũ, quod est sup testimoniũ, & non moriat. Tollet quoq; de sanguine vituli, & asperget septies digito contra propitiatoriũ ad orientẽ. Cumq; mactauerit hircũ propeccato populi, inferet sanguinem eius intra velũ, sicut præceptũ est de sanguine vituli, vt aspergat eregione oraculi, & expiet sanctuarium ab immunditijs filiorum Israel, & à præuaricationibus eorum cunctisq;

Quia

Matth.27 Leui.25

Illusio Chri a gentilib⁹

Maiꝰ pctũ Iudæorũ

Mirabile trũ bunal chri in cruce.

Lucæ.23 Iohan.19

Quadruplex genus hoim in extremo iudicio. Sap.5 Matth.19 Roma.2

Quatuor ꝓsonæ circa crucem

Verba legis de ritu offerendi Leui.16

Universidad de Deusto
Biblioteca

peccatis, Iuxta hunc ritum faciet tabernaculo teſtimonij, qđ fixum eſt inter eos, in medio ſortiū habitationis eoꝝ. Nullus hoim ſit in tabernaculo, qñ pontifex ingredit ſanctuarium, vt roget pro ſe & pro domo ſua, & vniuerſo cœtu Iſrael, donec egrediat. Cum autē exierit ad altare, quod corā dño eſt, oret pro ſe, & ſumptū ſanguinē vituli atq; hirci fundat ſup cornua eius p gyrum, aſpergensq; digito ſepties expiet, & ſanctificet illud ab immunditijs filioꝝ Iſrael. Poſtq; aūt emundauerit ſanctuarium, & tabernaculum, & altare, tunc offerat hircum viuentē, & poſita vtraq; manu ſup caput eius. Confiteant omnes iniquitates filioꝝ Iſrael, & vniuerſa delicta atq; peccata eoꝝ, quæ imprecans capiti eius emittat illum per hoiem paratum in deſertum. Cumq; portauerit hircus oēs iniquitates eorum in terram ſolitariam, & dimiſſus fuerit in deſerto, reuertat Aaron in tabernaculum teſtimonij, & poſitis veſtibus, q̄bus prius indutus erat, cū intraret ſanctuarium, relictis q̄; leuabit carnē ſuam in loco ſancto, induetur q; veſtimentis ſuis. Et poſtq̄ egreſſus, obtulerit holocauſtum ſuum ac plebis, rogabit tam pro ſe q̄ pro populo, & adipem qui oblatus eſt pro peccatis, adolebit ſup altare. Ille vero q dimiſerit caprum emiſſarium, lauabit veſtimenta & corpus aqua, & ſic ingredieſ in caſtra. Vitulum autem & hircum, q pro peccato fuerant immolati, & quoꝝ ſanguis illatus eſt, vt in ſanctuario expiatio cōpleret, aſportabunt foris extra caſtra, & comburent igni, tam pelles q̄ carnes eoꝝ & ſimū. Et qui cum combuſſerit ea, lauabit veſtimenta ſua, & carnem aqua, & ſic ingredietur in caſtra, erit q; hoc vobis legitimū ſempiternum. ¶Aſſertione noſtra non indiget, demonſtratione non eſt, q; hæc & cætera legalia inſtituta fuerint exemplaria cœleſtiū, de quibuſdam præſcriptis apoſtolus, dicit: Neceſſe eſt ergo exemplaria cœleſtiū his mūdari, ipſa autē cœleſtia melioribus hoſtijs q̄ iſtis. Deniq; & Moyſi, cum hæc ordinaret, dixit: Inſpice, & fac ſecunndum exemplar quod tibi in monte monſtratū eſt. Ergo exemplaria cœleſtium iſta fuerunt, immolatio vituli pro peccato, & oblatio arietis in holocauſtum & ab vniuerſa multitudine filioꝝ Iſrael ſuſceptio duoꝝ hircoꝝ pro peccato cū arie te iam dicto in holocauſtū, & cætera quæ præſcripta ſunt, exemplaria fuere cœleſtium. Ipſa autē cœleſtia ſunt iſta, de q̄bus eſt iam dictum, immolatio Chri crucifixi, & ſortis dimiſſæ latronum, q cum eo crucifixi ſunt, dimiſſo Barraba p petitionem Iudæoꝝ. Dicamus ergo. ¶Non (inqt) omni tpe ingrediat ſacerdos in ſanctuarium, quod eſt intra velum, coram propitiatorio quo tegit arca &c. Sacerdos & hoſtia ipſe Chr̄s eſt, ipſe vitulus, ipſe aries, ipſe & hircus, ſed diuerſo reſpectu. Sacerdos nanq; ē, qa ſicut Apoſtolus dicit, ipſe aſſiſtens pontifex futuroꝝ honoꝝ, peramplius & pfectius tabernaculum non manufactum, i. non huius creationis, neq; p ſanguinem hircoꝝ, aut vituloꝝ, ſed p proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta, ſacrificium præferens panis & vini, ſecundum ordinem Melchiſedech, in ſacro corporis & ſanguinis ſui. Vitulus, qa ſicut pro nobis, ita pro illis quoq; oportuit eum pati, q vſq; ad aduentum eius portantes iugū legis, iuſte vixerunt, & mundi fuerunt p iuſtitiā fidei. Aries ipſe, videlicet immolatus & pro arietibus quoq;, i. pro apoſtolis ſuis, de q̄bus pſalmus dicit: Afferte dño filij dei, afferte dño filios arietum. Ipſi nanq; duplici de cauſa recte arieti dicti ſunt, vel q duces ſunt totius eccleſiæ, ſicut arietes duces ſunt totius gregis, vt qa ſicut arietes duobus cornibus, ſic ipſi duobus teſtamentis oppugnantia ſibi impugnant, hoc à vitulis, id eſt, ab anterioribus ſanctis, differentes, quod iugum legis non portant, quod neq; nos (vt ait Petrus apoſtolus) neq; patres noſtri portare potuimus. Hircus, ipſe nimiꝝ pro illis, quorum grauiora peccata tulit, ſiue q ante aduentum eius ſub lege fuerunt, ſiue quos in aduentu ſuo ipſe, finis legis, p pœniam ſuſcepit, vel ſuſcipit, qualium nouiſſimus latro ille eſt, qui (vt ſupra diximus) in cruce pœnitentē ſuſcepit. ¶Igit cum vitulo & ariete & duobus hircis, tunc acceſſit ſacerdos coram dño, in oſtio tabernaculi teſtimonij, quando redemptor noſter ad paſſionem venit, obediens patri vſq; ad mortem, mortem autem crucis. Oſtium quippe tabernaculi ſancti & veri, ipſa eſt paſſio eiuſdem redemptoris. Et illud maxime vulnus eiuſdē paſſionis, quo latus eius vnus ex militibus lancea pcutiēs aperuit, aperitio eſt illius oſtij, quo ingredimur, & pter quod oſtium non eſt aliud, p quod poſſimus ingredi in gloriā illius cœleſtis ſanctuarij. Nos autē extunc regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis effectis ſuſcipiet (inqt) ab vniuerſa multitudine filioꝝ Iſrahel duos hircos pro peccato, & vnum arietem in holocauſtū. Cumq; obtulerit vitulum &c. Vnus vitulus & vnus aries, qa videlicet iuſtoꝝ atq; ſanctoꝝ hoim, propter quorum imperfectā iuſtitiam ſiue ſanctitatem, Chriſtum tanquam vitulum, & velut arietem pati ſiue immolari oportuit, quoniam & ſi propr̄is vel actualibus criminibus non erant impliciti, peccato tamen originali tenebantur obnoxij: nulla dualitas, nulla diuiſio eſt, ſed omnes vnū ſunt. ¶Porro, hirci duo ſunt, ſorte ſeparandi, qa pct̄ores ſiue impij diuiſi ſunt diuiſione hmōi, vt alij per pœnitentiam conuerſi, remiſſionem peccatorum accipiant in ſanguine Chriſti

Lex illa exemplar fuit cœleſtiū. Heb. 9

Exod. 25.

Chr̄s ſacerdos ē, & vitul⁹ & aries & hirc⁹ myſticus Hebræ. 9

Pſal. 109

Chr̄s vitul⁹

Chr̄s aries

Arietes apſi Pſal. 28

Actoꝝ. 15. Chr̄s hirc⁹

Philip. 2

Oſtiū tabernaculi, lat⁹ Chri vulneratū in cruce

1. Petri. 2

Duo hirci, Chriſtus & Barabbas

ſtitalij impœnitentes in ſuis moriant peccatis, & non prodeſt illis ſanguis Chri, imo in iudiciū venit ſuper eos, ſicut q dam eoꝝ ſibibimetipſis imprecati ſunt, dicētes: Sanguis eius ſuper nos, & ſup filios noſtros. ¶Ait ergo: Cumq; obtulerit ſacerdos vituli, & orauerit pro ſe & pro domo ſua, duos hircos ſtare faciet corā dño in oſtio tabernaculi teſtimonij, mittens ſup vtrūq; ſortē, vnam dño, & alterā capro emiſſario. Hoc ita factū eſt. Voluntati patri obediens ſacerdos, verus dñs Ieſus Chriſtus, ſemetipm tanq̄ vitulum obtulit, & pro ſe ac pro domo ſua, quæ eſt eccleſia, orauit, quādo procidens in faciē ſuam: Mi pater (inqt) ſi poſſibile ē, trāſeat à me calix iſte: veruntā nō ſicut ego volo, ſed ſicut tu, factus q; in agonia, prolixius orabat, & factus eſt ſudor eius, ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Tunc vbi comprehenſus eſt, & præſidi Pilato traditus, quem (inqt ille) vultis dimittam vobis, Barrabā an Ieſum q dicit Chriſtus? Hoc plane fuit ſortē mitti ſuper duos hircos. Hircus eñ ipſe, qui aries & vitulus diuerſo reſpectu, vt ſupra meminimus. Cuius ſors exierit à dño: illum (ait) offerer pro peccato. Cuius autē in caprum emiſſariū, ſtatuet eum viuū corā dño, vt fundat preces ſup eum, & emittat illū in ſolitudinē, & hoc ita factum eſt. Quē illi ſibi petierunt dimitti, dimiſſus eſt illis, ſ. Barrabas latro. Ieſum aūt flagellatum tradidit eis Pilatus vt crucifigeret, quod fuit hircum ſortis dñi offerri pro pct̄o. ¶Quæ autē fuit ſolitudo vel deſertū, quo dimiſſus abiit ille Barrabas latro? Sic eñ dictū eſt de hirco emiſſario: Statuit eum viuum corā dño, vt fundat preces ſup eum, & emittat illum in ſolitudinē. Quod dicit, vt fundat ſup eum pces, id intelligi oportet impcationes. Nam rurſus ita dictū eſt: Tunc offerat hircum viuentē, & poſita vtraq; manu ſup caput eius, confiteant omnes iniquitates filioꝝ Iſrael, & vniuerſa delicta atq; peccata eoꝝ, quæ imprecans capiti eius, emittet illum p hoiem paratū in deſertū. Quod ergo deſertum, vſ vel quæ fuit ſolitudo, in quam emiſſus eſt ille Barrabas, hircus reprobus, malis pcibus dirus ſup caput ſuum coopertus impcationibus? Nimiꝝ illa ſolitudo illud eſt deſertū, qđ intelligi oportet in verbis iſtis, q̄ ſacerdos ille p̄dixerat, ecce relinquet vobis domus vra deſerta præmiſſis impcationibus hmōi. ¶Vt veniat ſup vos omnis ſanguis iuſtus, q effuſus eſt ſup terram à ſanguine Abel iuſti vſq; ad ſanguinē Zachariæ filij Barachiæ, quē occiditis inter templum & altare. Amen dico vobis, venient hæc oīa ſup generationē iſtam. Vere deſerta domus, quā deſeruit ſalus, quā deſeruit deus & dñs Ieſus Chriſtus, foras ductus, extra ciuitatē crucifixus. ¶Eiuſmodi pces ſiue imprecationes imprecabit (ait) capiti eius poſita vtraq; manu ſup caput eius. Non eñ vna manu, non vno vel ſimplici, ſed duplici puniuit eos iudicio, ſ. & in iſto & in futuro ſeculo, condēnatos ex ore ſuo dicentium, ſanguis eius ſup nos, & ſup filios noſtros. Ergo imprecantis vtraq; manus poſita eſt ſup caput eius, ſ. Barrabæ in primis, & cum eo populi, cui petenti dimiſſus eſt talis hircus, portans iniquitates filioꝝ Iſrael, & vniuerſa delicta atq; peccata eoꝝ, ſ. contra ipſos in teſtimonium, q̄ ſeditiones hæreditario iure poſſidere deberent, qa ſeditionis autorem ſibi dimitti petierunt. ¶Quid tandē facere debuit aut potuit ille homo, q dimiſit eiuſmodi caprum emiſſarium: aut qs ille homo, aut quomodo paratus fuit, qñ ſic dictum eſt, emittet illum per hoiem paratum in deſertum? Principes ſacerdotum (ait Euāgeliſta) & ſeniores perſuaſerunt populo, vt peterent Barrabam, Ieſum vero perderent. Illa perſuaſio fuit p̄parato, & ille homo vnus congrue populus vnus intelligitur, illa pſuaſione præparatus. ¶Quid ergo facere debuit homo immundus, tali præparatione & talis capri contagione pollutus? Lauabit (inqt) veſtimenta ſua & corpus aqua, & ſic ingredieſ in caſtra. Quali aqua lauabit? Nimiꝝ aqua baptiſmatis, aqua ſanguine mixta, ex eius latere ſors dño exit, vt immolaret ſiue offerret pro peccatis. Qui pœniam egerit, eo quōd perſuaſus caprum emiſſariū dimiſit, & iſtū mactari petiuit, tali aqua lauabit vt ſaluari poſſit. Hoc ita factū ē. Pœniam agite (inqt Petrus) & baptizetur vnuſq; veſtrum in nomine Ieſu Chri, in remiſſionem peccatoꝝ, & accipietis donum ſpūs ſancti. Item: Vos autem (ait) ſanctum & iuſtum negaſtis, & petiſtis virū homicidam donari vobis, autorem vero vitæ interemiſtis. Pœnitemini igit & conuertimini, vt deleant veſtra pct̄a. His auditis, cōpuncti ſunt corde, & baptizati ſunt primo tria milia, & deinde quinq; milia, atq; hoc modo, q caprum emiſſarium (id eſt Barrabam) dimittens, autorē vitæ interfecerat, lauit conſcientiæ ſuæ veſtimenta, & corpus aqua, & ſic ingreſſus eſt in caſtra, appoſitus eſt ad numeꝝ illoꝝ, q̄s ab initio mundi credentes vſq; in illā horam & ſanguis exiens de latere Chri emundauerat. Non oēs ita egerunt, ſed q voluit, ſic lotus eſt, & in caſtra ſanctoꝝ mundus ingreſſus eſt. ¶Et de iſto qdem hirco reprobato & male emiſſo, pro tempore & re (vt puto) ſatis dictum eſt: de cæteris adhuc dicendum, quod plurimū delectat, qa tantummodo tres iſtæ ſpēs animalium, vitulus, aries, & hircus, ſub virga paſtoris tranſeunt, qualis videlicet paſtor fuit ipſe Moyſes, p quē ordinata ſunt hæc exēplaria cœleſtiū: paſcebat eñ oues ſoceri ſui Iethro, q̄ vocauit eū de rubo. ¶Reſpice in hāc partē, & nō plures, ſed totidē or di-

Matth. 27 Leui. 16

Luc. 22

Solitudo vſ deſertū hirci, Hieron ſunt myſtic⁹

Matth. 23

Impcatōes in hircum.

Baptiſma ſalutare pr̄figuratum

Actoꝝ. 2 Actoꝝ. 3

Exod. 3

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tres ordines hoim Chriano

ordines inuenis animalium rationalium, quæ sub virga boni pastoris huius transeunt, de quo loquimur, qa posuit aiam suam pro ouibus suis, & pro grege suo mori dignatus est. Nã vnus est ordo illoꝝ, q congregati sunt, curisq; secularibus licitis inseruiunt, inter quæ & propter quas armis quoq; vtentes, quasi cornu obunco, more vitulorꝝ aduersantes sibi feriunt, neminẽ tñ concutientes, neq; calumniam facientes, & contenti stipendijs, veluti-

Lucæ.3 stis laboribus suis. Taliũ est dicere, serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus,

Lucę.17 quia videlicet tñ, & non plus q̃ præceptũ est, fecerunt. Hi in suo ordine, tanq̃ vituli boni pastori suo dilecti sunt. Exempli gr̃a, vt ille adolescens in euangelio, q cum de præceptis

Marc.10 interrogatus, respondisset: Magister, hæc oĩa seruaui à iuuentute mea, Iesus aũt (inquit Euangelista) intuitus eũ, dilexit eum. ¶ Alius est ordo illoꝝ, q nullum seculi iugũ trahit, nec ea quæ mundi sunt, appetũt: imo quę propria sibi esse poterant, non habentibus distribuunt, & velut tonsi arietes depositis velleribus, sequunt eundẽ pastorẽ suũ, cornu q̃ dem habentes, sed recuruum, quo neminẽ perfoderent, qa & si interdũ excitant in zelum, non contra hoies, sed contra vitia hoim, suæ fortitudinis impetũ faciunt. Tales erant apostoli & quotquot apostolicæ perfectionis viam tenere studeant, aut studuerũt, ad hunc ordinẽ

Matth.19 pertingunt. Distantiæ hoꝝ summa hæc est, q illi tantũmodo præcepta custodiunt, ifti ea per præceptũ addiderunt facere consilium dicentis: Si vis perfectus esse, vade, vende oĩa quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me. ¶ Tertius ordo illoꝝ est, q non solum non secuti sunt consiliũ, sed nec impleuerunt præceptũ, velut hirci, q neq; lanis suis pastorem vestiunt, neq; in opere aliquo iugũ eius suscipiunt: tandẽ aũtẽ conuersi ad pœnitentiam

Differentia inter pastores Mosen & Christũ, als, leg, nulli, seu non vsq

post crimina quæliber, remissionẽ & ipsi percipiunt, ita tamen, vt peruenire non debeant ad honores seu gradus ecclesiasticos, sicut sacri canones rationabiliter diffiniunt. ¶ Igit quot sub virga pastoris hoꝝ, qualis fuit Moyses, brutoꝝ animalium transeunt species, totidem sub manu summi pastoris, dei & hominis, sunt electoꝝ ordines, quasdam habentes (de qbus iam dictũ est) similitudines, sicut & ipsi pastores, siue Iacob, siue iam dictus Moyses, nonnulla gesserunt in figura boni pastoris Chri, quod fere † nonnulli incognitum est. Summa autẽ inter hæc in hoc distantia est, q brutoꝝ animalium causa non postulabat, vt pastor ipsoꝝ pro ipsis moreret: istis autẽ rationalibus vitulis, arietibus & hircis, s. hominibus cunctis, in veritate expediebat, quatenus hic pastor bonus animam suã pro eis poneret, & pro eis mori dignaret, ipsi autẽ mortuo cõmorerẽt, illo videlicet modo, quo iam mortui sumus, tamq; resurreximus, sicut dicit Apostolus: Quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti em̃ sumus cum illo

Roma.6 per baptismũ in mortẽ, vt qũo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita nos in nouitate vitæ ambulemus. ¶ Magna hæc distantia est, q illic pastores siue sacerdotes, Moses & Aaron, & cæteri de stirpe eius in sacrificio nõ moriebant, sed tñ pecora occidebant: hic aũt & pastor mortuus est, & quotquot sunt de grege eius, illi (vt iam dictũ est) necessario commoriebant. V triusq;, & pastoris pro grege moriẽtis, & gregis pastori suo commorientis, sacramentum in hac figura legis perspicere, plurimũ delectat, vbi vitulus & hirci solus sanguis infert in sancta, & corpora cremant extra castra: aries vero solus & totus super altare in holocaustũ offerri iubet. ¶ Deniq; dñs Iesus Christus, aĩalium rationalium pastor bonus extra castra, i. extra ciuitatẽ passus, & omnes anteriores iustos, siue electos, & peccatoꝝ pœnitẽtium primitias, s. latronem q cum eo crucifixus fuit, tanq̃ vitulos & hircos suo sanguine mundauit: intus aũtẽ cum arietibus, i. cum apostolis, nocte præcedenti ipse verus aries, post cœnam typicam paschalis agni, sacramentum corporis & sanguinis sui in holocaustũ obtulit, quod optime notum est Christianæ siue catholicæ fidei. Gregis huic pastori (vt dictum est) commorientis lex eadem est, & esse debet, quemadmodum Apostolus dicit: Optimum est enim gratia stabiliri cor, non escis,

Hebræo.13 quæ non profuerunt ambulantibus in eis. Ac deinceps: Propter quod & Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinẽ populũ, extra portã passus est. Exeamus igit ad eum extra castra, improperiũ eius portantes. Hæc & cætera cum dicit, nulli iam ignotũ, vel dubiũ est,

Exeam⁹ ad eum extra castra Heb.9 quin exire velit tam Hebræos quibus ea scripsit, q̃ nos qui cum eis vnum ouile sumus esse cti, extra castra iustitiæ carnis, iustitiæ seruientiũ solummodo in cibis & potibus & variis baptismatibus, quæ non possunt (ait) perfectũ facere seruientẽ in illis. ¶ Hoc est extra castra cremari secundum similitudinẽ vel ad imitationẽ summi huius vituli siue hirci, extra

Quid ẽ extra castra cremari Galas.5 castra passi, spernere Iudaicas iustitias & iustitiæ dei subijci, & hoc est, sanguine suo cõmunicare sanguini eius, illato in sancta, carnẽ suã crucifigere cum vitijs & concupiscẽtijs. Perfectis autẽ his, est etiam velut arietẽ in holocaustum offerri, i. non solum illicitis abstinere rebus siue concupiscentijs, & ea seruare præcepta, quæ in tabulis scripta sunt digito dei, verumetiam ab licitis siue concessis, quod primi vel maxime cœperunt facere sancti apostoli, vt secundum ipsum nomen holocausti totum coꝝ propositũ sit sacrificium, qa videlicet

Christus extra castra passus

delicet holocaustum interpretat totum incensum. ¶ Multa sunt adhuc sacramẽta eiusdem capitũli præscripti, ad rõnem pertinentia faciei huius, faciei vitulit sed qa veremur esse nimij, vitandumq; est fastidiũ etiã in rebus pretiosis, nos pluribus omissis, hoc tñ intactum præterire non patimur, quod intera dicit: Tollet quoq; sacerdos de sanguine vituli, & asperget digito septies contra propitiatoriũ. Itidẽ & alibi dicit: Immolatoq; vitulo in conspectu dñi, inferet sacerdos, q vnctus est de sangutne eius in tabernaculũ testimonij, tincto digito aspergens cõtra velũ. Deniq; hoc valde pertinet ad illũ, cui hoc opusculum dicauimus. honorẽ filij hoꝝ, quod huius sacræ lr̃æ viuificans spũs vigilanter aspiciẽ

Quid ẽ septies digito aspergere

Leuit.4

tibus innuit. Vt qd em̃ vitulus iste immolatus, vt qd sanguis Chri est fusus, nisi vt spm sanctum, q in eo septiformi plenitudine requiescit, in remissionẽ pcto̊ꝝ acciperemus? Septies ergo contra propitiatoriũ siue contra velũ debuit aspergi sanguis illius vituli significatiui, digito sacerdotis, qa nõ nisi per passionẽ & sanguinẽ huius filij hoꝝ potuit aut debuit sanctus septiformis spũs in remissionẽ peccatoꝝ dari nobis. Nec hoc dicimus, qn & ante aduentũ eius spũm sanctũ acceperint, & patriarchæ & prophetæ & iusti q̃ plurimi, sed nõ hoc dato, q̃ dicit & est peccatoꝝ remissio. ¶ Duo q̃ppe sunt data spũs, alterꝝ in diuisiones gratiarꝝ, quo solo illi anteriores illustrati fuerũt, alterꝝ in remissionẽ peccatoꝝ, quod ante hoc datũ non fuerat, sicut Euangelista testat: Nondũ em̃ (inqt) erat spũs datus, qa Iesus nondũ fuerat glorificatus. Hoc sciens ipse, videlicet, q̃ datum hoc non daret, nisi per

Duo sũt data spũs sãi Iohan.7

Iohan.16

mortẽ & sanguinẽ eius, dicebat ipsa nocte qua tradebat: Vado ad eum q me misit, sed qa hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum, sed ego veritatẽ dico vobis, expedit eum ad vos. Quod eũ dixisse de passione vel morte sua, liquido cõstat potius q̃ de futura ascensione post quadraginta dies à resurrectione sua, qa videlicet propter illã discessionem eius discipuli non cõtristari, imo gaudere habebant, sicut sanctus Lucas memorat, dicẽs: Et ipsi adorãtes, reuersi sunt in Hierusalem cũ gaudio magno. De passiõe vl̃ morte sua dixisse oĩo rectius itelligit, sed ego veritatẽ dico vobis, expedit vobis vt ego vadã &c, p̃sertim qa sic euangelista p̃miserat, dicẽs: Ante diem festũ paschæ sciens Iesus, qa eius hora venit vt transeat ex hoc mundo ad patrẽ. ¶ Igit necessario valde sacerdos iste in sanguine vituli digitũ tinxit, & contra propitiatoriũ siue contra velũ sæpius asperfit, qa vere est, & hoc ab ipso in veritate dictũ sit, qa † sanguis eius prius funderet, neq; conditum baptismi sacr̃m, neq; spũs sanctus datus fuisset in eo quod est paracletus, id ẽ, consolator. s. in eo q̃ est remissor vel remissio peccatoꝝ, quæ vna vel summa est consolatio sanctoꝝ electorũ̃q; omnium, tam præcedentium q̃ subsequentium, quia omnes, tam illi q̃ isti, sanguine eius emundati sunt, nec aliter dissolui poterat eis medius paries inimicitiarꝝ, qui significabat per velum, quod erat ante propitiatorium.

Iohan.13

Spũs sãtus vt pacieñ nõ fuisset dat⁹ nisi p̃ mortẽ Christi. Addo, nisi Ephe.2

LIBRI VNDECIMI FINIS.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS OPERIS, DE GLORIA ET HONORE FILII HOMI. LIB. XII.

VDire delectat, propter gloriã & honorẽ tuum fili hoꝝ, audire & intelligere dulce est, ô glorioſum animal, in contẽplando quatuor facies tuas, illud quod dixit sanctus Ezechiel, vbi propheticis re vidit oculis iuxta fluuiũ Chobar. Cũ (inqt) aspicerẽ aĩalia, apparuit rota vna sup terrã iuxta aĩalia, habens quatuor facies, &c. Rota ista nimiꝝ sancta scriptura est, habens & ipsa quatuor facies, & sicut vnũ animal quatuor sunt animalia, ita & quatuor rotæ sunt vna rota, qa sicut habet ipsa prophetiæ series, ipsæ vel eædẽ sunt rotaꝝ, quæ aĩaliũ facies. Verus ergo & fidelis sermo, quem dicit, quia cum aspicerem aĩalia, apparuit rota vna &c. Cum em̃ tu (quæcũq; es) aspicis hæc animalia, tunc & non prius apparet tibi rota ista, cũ (inquã) aspicis vel recipis ista filij hominis sæpedicta quatuor sacra, incarnationẽ, passionem, resurrectionẽ, atq; ascensionẽ, tunc vel extunc apparet & elucet tibi q̃d velit, quo tẽdat sancta veteris instrumenti scriptura, rotunda, volubilis, p̃fecta, quatuor faciebus secũdum istas quatuor partes distincta. ¶ Quaꝝ partiũ pro hac rõne prima est liber Geneseos, secũda lex cęrimoniaꝝ siue sacrificioꝝ, tertia libri Regũ, quarta libri prophetarum.

Rota hãs q̃tuor facies sacra scripꝰ tura est Ezechie.

Quatuor p̃tes veteris testamẽti secũdũ. 4. facies aĩaliũ.

Nam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gene. 24

Nam reuera si in libro Geneseos rite perpẽdas, q̃ aspiciat intẽtio dei, ibi in rota ista facies est hoïs. Exempli grã: Vbi tanta cura est deo de patrũ siue patriarchaꝝ coniugiis, cũ dicit Abrahã seruo seniori domus suæ: Pone manũ tuã subter fœmur meũ, vt adiurẽte per dñm deum cœli & terræ, vt non accipias vxorẽ filio meo de filiabus Chananæoꝝ, inter quos habito &c. si in isto & in cæteris similibus solũmodo res gestas attendis, & non etiã intentionẽ gerentis dei, non tibi apparet rota, imo nimis est obscura talis scripturæ si aliter aspicis, qd in hmõi deus intenderit (intendebat enim in eam, quã ante secula proposuerat, incarnationem verbi sui): ota apparet, scriptura lucida est, & in rota facies hominis est.

Facies vituli

¶ Similiter in legalibus cerimoniis, in immolatione vituli, arietis & hirci, in omni ritu sacrificioꝝ, quẽ per manũ Moysi deus ordinauit, si solũ quod gerebat attendis, & non etiã intentionẽ eius q hæc fieri mandauit, non tibi apparet rota, imo vilis, & abiecta est tota scripturæ lr̃a, si aũt aspicis, qa deus intendebat figurã in illis haberi passionis eiusdẽ incarnati filij sui, qm̃ opus erat electis illius tẽporis per hæc initiari, rota tibi apparet. Et in ea faciem vituli, quod animal eoꝝ, quæ sacrificabant, maximũ est, & hanc ibi faciem agnoscere, pium atq; honorificũ est.

Facies leonis Ecci. 47

¶ Nihilominus in rebus gestis, rebus bellicis regũ, quoꝝ Dauid primus extitit, de quo sapiã dicit, qa cũ leonibus lusit quasi cũ agnis, & in vrsis filiter fecit sicut in agnis ouium, ab isto quoq; vsq; ad Iudã Machabæum, de quo sic scriptũ est: Similis factus est leoni in operibus suis, & sicut catulus leonis rugiens in venatione, nonne rota ista faciem habet leonis? Narrat quippe fortitudinẽ tantam regũ, ducumq; fideliũ, quanta sufficere potuit aut debuit, quanta pro tẽpore, & re necessaria fuit contra leones, vrsos, & pardos, cæteras q̃ feras diaboli. s. primo cõtra gẽtes quæ in circuitu erãt, quaꝝ prima & diuturnior fuit gens Philistiim. Deinde contra Assyrios, Babylonios, Persas, & Mœdos, Macedones, siue Græcos, per quos diabolus laborauit extirpare arborem feracẽ fructus æterni, delere gẽtẽ de qua Chr̃s oportebat nasci scdm promissionẽ dei firmatam iuramento ad Abraham, iuramento ad Dauid. Hæc ergo tertia facies rotæ, sacræ scripturæ, rectẽ dicit, & est facies leonis.

4. Macha. 3

Gene. 15. 22 Psal. 88. n8

Facies aquilæ

¶ In prophetis profecto rectissime quatuor accipis faciẽ rotæ, faciẽ aquilæ volantis. Illa nanq; sacræ scripturæ pars sublimiter volat, totiusq; intentionis suæ oculos in verum solem figit apertos, non solũ factis illum figurans, sed (quod maius est) maiestatẽ diuinitatis eius verbis enuntians. Igit cum aspicerem (ait) animalia, apparuit rota vna super terram iuxta animalia, hñs quatuor facies. i. cũ ita derem & firmiter tenerem deũ dei filium vere hoïem factum, vere passum vel mortuum vere resurrexisse à mortuis & ascendisse in cœlum, tunc intelligibilis mihi facta est facta veteris instrumẽti scriptura, continẽs hęc, & tota tendens in hæc quatuor sacramẽta. Alioqui clausa mihi fuisset & occulta, vt est vsq; nunc oĩbus illis, q non aspiciunt hæc animalia, Iudæis maxime, q non recipiunt, q agnoscere nolunt hæc salutis nostræ sacramenta. Vnde Apostolus: Vsq; in hodiernũ diem (ait) idipsum velamen veteris testamenti manet non reuelatũ, qm̃ in Christo euacuat.

Ezechi. 1

2. Corꝝ. 3

¶ Experimento didicimus, & cum gratiarum actione, tanq̃ experti, verum esse perhibemus, quod deinde dicit, qa cum ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ iuxta ea, & cum eleuarent animalia de terra, eleuabantur simul & rotæ: & quocunq; ibat spũs, illuc eunte spiritu, & rotæ pariter eleuabant, seq̃ntes eum. Spũs enim vitæ erat in rotis. Hoc (inquam) ita esse vt dicit, non solum credimus, verum etiam oculis nostris ipsi videmus. Olim anteq̃ ambularent, & eleuarent animalia, non ambulabant, neq; eleuabant rotæ de terra, sed conclusæ erant in sola Iudæa, neq; etiã hæc fuerãt scripturæ plus q̃ in vna lingua, s. Hebræa, & ibi qa non intelligebant, quasi iacebãt in terra. Deniq; præter pauciissimos, gratiam habentes spũs prophetici, hoc ipsi nesciebant Hebræi, q spũs vitæ esset in rotis, q in literali structura subesset vigor cœlestis mysterij. Nunc ipsi videmus, qa rotæ istæ ambulauerũt & ambulant, ex q̃ aĩalia ambulare cœperunt, videmus qa de angustijs terræ Iudææ, de cauernis linguæ Hebraicæ, sanctæ veteris instrumenti scripturæ prodierunt, & vsq; in medium gentium ambulauerunt, vbicunq; incarnationis, passionis, resurrectionis, atq; ascensionis Iesu Christi prædicat, aut prædicatum est euangelium, & vbiq; iuxta sunt, vt qcqd horum dicat euangelium, statim paratum consonet testimonium, q fic oportuerit fieri, nec aliter venire siue ambulare, procedere Messias, quem expectauerant ipsi Iudæi, quàm venit, ambulauit, & processit iste filius hoïs à Nazareth, iste Iesus filius Mariæ, q putabat filius Ioseph. In quo illud valde mirum est, & mirabiliter à deo prouisum, q ipsi q sunt hoꝝ animalium aduersarij, rotas istas gyrant iuxta ea per orbem terraꝝ in auxilium ipsis, ipsi q contradicunt & contradicere volunt sæpedictis quatuor sacramentis, Iudæi per omes gentes captiui, scripturas baiulant, suaq; (id est hebraica) lingua conscriptas in testimoniũ veritatis, atq; ita, q̃s nolentes, affirmant qa sic scriptũ est, & sic oportuit fieri.

Eleuabant rotæ. i. scripturę in orbẽ terræ dum uulgabant post passionẽ Christi. Ezec. 1

Lucæ. 3

Ezech. 3

¶ Procedamus igit cœpto itinere, inter flexus atq; reflexus rotarum currentium, & hæc animalia sequentium, inter ces alaꝝ animaliũ, alterã ad alterã percutientiũ, vnde audimus vocẽ cõmotionis magnæ, benedicta gloria dñi de loco sancto suo, qm̃ gloria hæc est & iste honor, qua gloria glorificatũ, & quo honore honorificatũ filiũ hoïs, nostra in p̃senti opere deuota spectat intentio. Sed quid agis anima? Vt sentio, fatigaris, & in procedendo quasi dormitare incipis. Dic ergo animalibus istis siue huic animali, vni quatuor facies habenti, dic spiritui vitæ q est in rotis: Dormitauit aĩa mea p̃ tædio, cõfirma me in verbis tuis.

Psal. 118 Digressio tõgaiad Cunonẽ de dono supno.

¶ Tu sæpedicte & sæpedicẽde mihi Cuno, venerabilis pontifex ecclesiæ Ratisponẽn. fatigationis huius causam p̃buisti, & ex te occasio venit difficultatis, qua nũc animus meus vacillat, & pene fluctuat in vijs suis. Ante hoc fere trienniũ mirãti tibi & scire volenti narrauerã, qualẽ p euentũ accidisset, vt post tam multos sanctos patres catholicos atq; nominatissimos, quoꝝ scripta sufficienter impleuerunt armaria ecclesiaꝝ Christi, ego περίλημμα omniũ, animũ inducerẽ ad scribendũ tã copiose, & (vt dicere solitus eras) tã efficaciter siue vtiliter, vt dubitare nõ possis, quin sit hoc dei donũ, & qn ista q̃q; facultas de sursum sit, & descẽderit à patre luminũ, à quo est omne datũ optimũ & omne donũ perfectũ. Admirationẽ tibi augebat facilitas cõuersationis meæ, videlicet quia fere nihil in me videbas de illis p̃parationibus sanctoꝝ patrũ, quibus in huiusmodi studijs laboraturi, feliciter se p̃parauerũt, sicut dei ministros (vt beatus Apostolus ait) in vigilijs, in ieiunijs & cæteris bonis, qbus adhibitis clarifícari solet sensus hoïs, vt recto intuitu mereat incedere p̃ sanctas ac venerabiles scripturas veritatis.

1. Cor. 4

Iaco. 1

2. Corꝝ. 6

¶ Narrauerã ergo tibi causas puero loquacior, lepore timidior, quanq̃ scirẽ & certus essem, de te nõ esse verẽdũ: quippe q longe ab illis es oĩmoda dissimilitudine, q̃ bus interdũ illud maxime fœtet, qd boni odoris est, qualiũ nimis auersos ac terribiles oculos primus expertus est, somnia sua denarrãs, puer Ioseph. Auditis causis, tu hõ simplicis oculi, ac totus lucidi corpis, dixisti, scribe hæc mihi. Me prorsus abnuẽte, tu ite & iterũ repetẽs atq; exigẽs, vt hæc scriberẽ, quũ nuda prece nihil obtineres, magnũ nimis & forte vinculũ, quo me traheres, collo iniecisti, scilicet adiurationẽ sancti ac tremẽdi nominis, Per patrẽ (inquiens) & filiũ & spm̃ sanctũ præcipio tibi, vt hæc scribas mihi. Nõ ignoro, pater & dñe mi, qn talis ac tanta vehemẽtia de radice vel fonte dilectionis prodierit, qua nostra semp opuscula quibuscũq; pores, cõmẽdare properas, homo cuius oblita est inuidia, quiq; cũ beato Iob dicere possis, qa ab infantia mea creuit mecũ miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecũ. Ad hãc partẽ, scilicet ad meoꝝ cõmendationẽ scriptoꝝ, nõ nihil valere arbitraris notitiã siue memoriã eoꝝ, quæ vt scribã, tu tantopere cõpellis, & pro qbus nimiũ vehemens exactor, cũ recusarẽ, vt iã dixi, adiurationẽ quoq; adhibuisti.

Gene. 37 Adiuratus autora Cunone, narrat reuelationes sibi factas.

Iob. 31.

¶ Tandẽ ergo, qm̃ parendũ est ob reuerentiã nominis dñi, recordabor gemituũ meoꝝ & diuinæ cõsolationis, vel vnũ ex patribus orthodoxis in exẽplo habẽs beatũ Hieronymũ, qui cũ iam multos haberet vel habiturus esset obtrectatores, scribere nõ timuit, quãta fuper eo cura fuisset supnæ maiestati, vt flagellis cæsum depelleret à secularium librorꝝ studijs atq; ad sanctaꝝ cõpelleret studiũ scripturaꝝ, profuturꝝ (vt nũc apparet) cunctis p orbẽ terraꝝ ecclesijs Chr̃i.

Narratiõis argumẽtũ.

¶ Primo hanc veritatẽ dicã, quia facultas hæc, quã sic amplecteris, & pro qua mihi cõgratularis, cõsolatio est miserẽtis dei, iuxta beneplacitũ sapiẽtiæ eius, quæ cũ dixisset, Noli regibus o Lamuel, noli regibus dare vinũ, quia nullũ secretũ est, vbi regnat ebrietas, ne forte bibãt & obliuiscant iudicioꝝ, & mutẽt causam filioꝝ pauperis, cõtinuo subiunxit: Date sicerã mœrẽtibus, & vinũ his q amaro sunt aĩo. Bibãt, & obliuiscant egestatis suæ, & doloris nõ recordent amplius.

Vinũ & sicerã dant mœrẽtibus Prouer. 31.

Mœrẽs quippe erã, atq; amaro aĩo incedebã puer siue adolescentulus, cuius videlicet mœroris atq; amaritudinis causa, vt iã breuiter eloquar, hoc dico, qa sedebã iuxta flumẽ Chobar. Hæc em̃ lectio nunc mihi erat in manibus, tractãti de quatuor aĩalibus, siue de q̃tuor vnius aĩalis facie bus.

Ezech. 1.

¶ Nouit ipm gloriosum aĩal, & ipse nouit spũs vitæ, q est vel erat in rotis, quia cũ in exordio libri huius xi. de gloria & honore filij hoïs, ista lectio sese offerret, tũc in mẽte nõ habebã, vt hac vice huc diuertere, tibiq; parere in hac parte, quã verebar, p cuius suspecta posset esse p̃sumptionis & vanæ gloriæ. Veꝝ vbi iã dictã lectionẽ attigi, & post cõtemplationẽ faciei vituli procedere volui ad cõtemplãdã faciẽ tertiã, scilicet faciẽ leonis, recordatio tui sese obtulit, instãtius atq; vehemẽtius, q̃ eatenus occurrisse senserim, & q̃si manu me tenuit, quodãmodo dicẽs mihi: Huc diuerte, qa nisi rẽ, pro qua sic adiuratus es, prius effeceris, nusq̃ solita facultate vti poteris, vt cõmode progrediaris. Quid multa? Quasi subsistẽte spũ qui me ducebat aut ducere videbat, coactus sum huc à proposito cursu diuertere, tã multũ varius, diuq; incertus, nũc probãs, nunc improbãs digressionem hãc: tandem vix aĩo sedit, visumq; est nõ nimis discrepare à volũtate sapiæ, si scriberẽ qũo vel ad qd mœrẽti mihi, qualẽve egestatẽ deplorãti, sicerã suã & vinũ suũ dederit, scilicet p̃sentẽ cõsolationẽ de sanctis scripturis, q̃ aliquãtisper obliuiscerer doloris mei.

Mœror autoris propter tyrannidem diaboli.

Igit sedebã (vt iã dixi) iuxta flumẽ magnæ Babylonis, iuxta fluuiũ Cobar, quod interpretat grauitudo vel grauitas. De illa

Universidad de Deusto Biblioteca

nãq; Babylone loq̃r, cuius est rex vel princeps, in qua tyrãnizauit spũalis Nabuchodonosor, s. diabolus, iugũq; suũ aggrauauit sup filios q̃q; ciuitatis dei viuẽtis, Hierusalẽ cœlestis quos oẽs in Adã cõprehensos, in istã suam Babylonẽ, in hoc seculũ nequã captiuos abduxit, subditos pctõ originali, reos mortis. Hæc mihi o Lamuel magni mœroris & amaritudinis causa erat animi. Audiebã em̃ auditu intellectuali voces peregrinoꝝ siue captiuoꝝ, lamentantiũ atq; dicentiũ: Sup flumina Babylonis illic sedim⁹ & fleuim⁹, dũ recordaremur Sion.

Psal. 136

¶ Assumpto q̃q; luctu in absc̃oditis in interiore hoie, flebã & ego passim atq; lamẽtabar fcter, & lamẽrando laudabã (sicut docet Eccles) mortuos magis q̃ viuẽtes. Mortui nãq; illi q̃ in dño mortui sunt, securitatẽ iã suimet assecuti sunt, reuersi in illã beatã Sion, vnde oẽs p peccatũ Adæ exciderũt, cuius recordatione, dũ captiui essent, fleuerũt. Porro viuentes q̃diu in corpore sunt, & à dño peregrinant, qũo securi esse possunt? Non est em̃ tuta fcio vel firma statio secus flumẽ Chobar, vel supra cætera Babylonis flumĩa, p̃sertim cũ & apostolus dicat: Qui se existimat stare, videat ne cadat. Ipsa nãq; fluminũ littora lutosa sunt atq; palustria, tam̃q; lubrica, vt semp suspectus esse debeas, ne moto vel prolapso pede in subiectũ flumẽ cadas. Laudabã igit̃ (vt iã dixi) mortuos magis q̃ viuẽtes, nõ qualicũq; sed gemituosa & luctuosa laudatiõe, ac si iã vererer mihi accidisse illud, q̃d in euãgelio dicitur est, duo in lecto, vnus assumet & alter relinquet, siue (vt cũ hac similitudine secũdũ numerũ nostrũ loquar) tres vno ex vtero, duo assument, & vnus relinquet. Relictus sum (aiebã) ego solus, & quærũt animã meã, & cũ huiusc̃modi verbis cantilenã lugubrẽ frequẽtabã. ¶ Q̃d mihi acciderit, qualibus audeã verbis eloquiꝝ? Cũ essem in medio captiuoꝝ (ait ille, cuius memor nũc erã visor animaliũ cœlestiũ) cũ essem in medio captiuoꝝ iuxta fluuiũ Chobar, aperti sunt cœli, & vidi visiones dei, &c. vsq; similitudo hoĩs in eis. Sed q̃d hic similes illi? Veruntamẽ quã similitudinẽ cognoui, iãq; ex parte tetigi, istius magnæ Babylonis, in qua oẽs simul nati, & illius, in qua tunc erat ille captiuus cũ captiuis, libet q̃uis cũ timore vicina sub eo locutione vti, q̃a aperti sunt mihi oculi, & vidi filium dei, vidi ipm̃ vigilãs in cruce viuentẽ filiũ hoĩs. Nõ corporali visu vidi, sed vt viderẽ, repẽte euanuerũt corporei oculi, & aperti sunt meliores, i. interiores oculi, cũ tenerẽ in sinu atq; cõplecterer crucẽ gneã, & in ea imaginẽ eiusdẽ saluatoris, sedens occultus retro post sanctũ altare in quodã oratorio b. Mariæ semp virginis, claro iã diluculo, multis eandẽ imaginẽ defigẽs atq; cuitens oculis, & adorãs (vt solebã) frequẽti dimissione capitis. Solitus erã idipm̃ facere, sed illo diluculo agebã in maiore cõfractione. i. mentis humilitate. ¶ Qualis aũt visus eius aspectus? Humana hoc nõ potest lingua verbis cõprehẽdere, tantũq; dixerim, q̃a si breuiter illic, q̃ veraciter dicat ipse, & discite à me, q̃a mitis sum & humilis corde, q̃ veraciter de ipso Apl̃us dicat, q̃a exauditus est pro sua reuerẽtia. Vultus eius miro atq; effabili modo sese demittẽs, q̃ reuerẽtibus oculis accepta se habere significauit oscula adorãtis, adorationẽ osculãtis. Nulla mora interfuit, & ad visum cõmunẽ reuersus, crucẽ quã dẽ sup altare loco suo restitui. Gustus aũt quidã ineffabilis, gustus suauitatis eius in ore ali q̃diu ipsa die sup fuit, qui tñ paulatim recedẽs, randẽq; deficiẽs, memorẽ adhuc facit manere versiculi huius: Gustate & videte q̃ suauis est dñs. Et q̃d mirꝝ, si veritas veꝝ dixit, Beati q̃ lugent, q̃m ipsi cõsolabunt, & cõsolationis primitias iam in isto seculo paracletus. i. cõsolator spũs, pueris suis dare dignat? Nã pueris maxima. i. infirmis & inualidis, pro ipsa misericordia sua lugẽtibus, cõsolatione opus est. Hinc ipse dñs in Esaia, cũ sanctæ ciuitatis suæ Hierusalẽ lætitiã & diẽ festũ agere demãdaret, hæc inter cætera dixit: Pueri eoꝝ in humeris portabunt, & sup genua cõsolabunt. Quẽadmodũ mater cõsolat filios suos, & ego cõsolabor vos, & in Hierusalẽ cõsolabimini. Notũ est q̃a mater cũ suos filios diligat oẽs, ad tius tñ atq; pronius ad cõsolationẽ flẽtis paruuli sui sese impẽdit, & illã sup humeꝝ aut in brachio suo portat, & sup genua cõsolatur. ¶ Dicã ergo gr̃as agens, qualẽ deinde mihi cerit cõsolationẽ, perseueranti in illo (cuius supra memini) fletu captiuoꝝ dicentium: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dũ recordaremur Sion. Quid em̃ si q̃s gens cõtempserit? Hodie cõfessiones beati Augustini. i. libros, in q̃bus confitet̃ miserationes dñi, nemo contemnit. Forsitan dum ipse viueret, aliquis legẽs nõ pro magno duxit. Conforcemur ergo, q̃m̃ tu pater mi, præsul Christo amabilis, q̃ hæc secretius habiturus esses, promisisti. Quin & si quis hæc præripiens & legens, quasi gloriabundũ me contemnendum putauerit, dicentẽ me audiant pro istis exiguis idipsum, quod pro suis vere magnis Apostolus dixit: Nã & si voluero (inquit) gloriari, non ero insipiens. Veritatẽ enim dicã. Deniq; non parũ habet confortationis in huiusmodi, conscientia veritatis. ¶ Cõfugerã bona spe circa idem tẽpus ad inuocandum nomen domini, nomẽ quod inuocatum est super nos, & in quo sumus signati, sanctam̃q; trinitatẽ inuocabã & adorabam inuocatione supplici, adoratiõe fideli. Turris em̃ fortissima, ait sapiẽtia, nomẽ dñi, ad ipsam curret iustus & exaltabit. Substãtia diuitis, vrbs roboris eius, & q̃si murus validus circundans eum.

Exẽplũ venerandarũ imaginũ.

Quãta cõsolatio ex illa visione.

Matth. 11. Heb. 5

Psal. 33. Matth. 5

Esa. 66.

Cõfessiões sci Augu.

2. Cor. 12

Prouer. 18.

eum. Sentiebã q̃ppe hostes inuisibiles p̃sequẽtes me, & idcirco currebã ad nomẽ istud matutina pce, vt velut turris fortissima exaltaret me, vt velut vrbs roboris muniret me, vt velut mur⁹ validus circũdaret me. & hoc q̃dẽ facere cœpit, spero aũt q̃a pficiet. ¶ Visa p idẽ tẽpus visione memorabili, plena venerãdæ suauitatis, p̃cedente cauta hmõi, Mœrẽs erã, meq; somno dederã hora solitæ oũonis siue adoratiõis illius, quã p̃dixi & causa erat mœroris, q̃a non tã cito nec tanta, vt volebã, pax mihi prouenerat de insurgẽtibus in me malignãtibus, quasi vnq̃ dum viuimus, tuti vel securi esse possimus, cũ potius militia sit vita hoĩs sup terrã, in q̃ si legitime certamus, nimiꝝ & ferimus & interdũ ferimur. Itaq; mœrẽs q̃si puer, cuius volũtas nõ statim fit, somno me dederã hora solitæ oũonis, cũ ecce video semiuigilãs in ipso lectulo magnã lucẽ velut solẽ sup me incũbentẽ, & audio sonãs in ecclesia signũ, vt fieri solet dũ statutã cõuocamur ad orationẽ. Surgere & ad oũonẽ currere mihi visus sum. Fiat mihi secũdũ voces aũt verba q̃ audiui, cenẽte vno cõuentu multoꝝ, q̃s nesciui, in vna parte ecclesiæ psalmũ. 1. Miserere mei deus, & alio cõuentu in alia parte ecclesiæ psal. xxvi. Dñs illuminatio mea, strãte maligno aduersario cõtra me in angulo ingressu oratorij: quẽ vt vidi, exprobraui, velut exprobrare solemus quẽpiã larualẽ aspectũ signo toti⁹ faciei potius q̃ verbis: propter q̃d cũ ille iratus cõtra me irrueret, somno illo tenui excitus sum. ¶ Intelligere poterã q̃ pro cõsolatiõe hæc mihi fierẽt, veruntñ illũ quoq; diẽ totũ in mœrore trãsegi, & sequẽtis dilucuit siue antelucani hora, oratione omissa, quã cõsueuerã, somno cũ tristitia me reddidi, cũ ecce tenuiter dormiẽti similiter, vt pridie, visum est signũ ad orationẽ cõmouere. Surrexi, & ad ecclesiã cucurri, & ecce q̃si pro solẽni tate dñi multa ecclesiã cõpleuerat turba diuersoꝝ ordinũ, maxime aũt monachoꝝ, q̃dã venerãdæ canitiei cp̃o celebrãte solennia Missaꝝ. Multa ad offerendã quasi post euãgelium, q̃ã solet offerri sanctũ sacrificiũ, ascẽdebat processio vtriusq; sexus personaꝝ venerabiliũ. Cucurri & ego, q̃si eleemosynã petiturus de oblatiõibus illis: & ecce iuxta dextrũ cornu altaris tres psonæ stãtes, habitus valde reuerẽdi & dignitatis, quantã nulla põt lingua verbis cõsequi. Duæ psonæ multũ antiquæ. i. valde canitiei erãt capitis, psona tertia vt speciosus astabat iuuenis, regia dignitate, vt ex vestitu eius poterat agnosci. ¶ Vna ex psonis (vt dixi) venerãdæ canitiei, valde incũda dignatiõe ac fercno vultu manũ meã apprehẽdit, meq; osculata est, & pauca verba dixit: q̃ quidẽ memoria nõ tenui, scio tñ q̃a perti nebãt ad officiũ vel ministeriũ scribẽdi. Persona illa regia, iuuenis ille speciosus, mihi qdẽ loquebat, sed me tanq̃ frater, q̃ germana affectiõe, q̃ reuerẽter seu venerabiliter, quieto ac modesto vultu me intuebat, meaq; p̃cordia suo penetrabat intuitu. Non statim, sed postmodũ sanctã in histrinitatẽ, iuuenẽq; illũ esse filiũ dei, hoc mõ agnoui. Quidã spũs mali, me ab vtraq; parte circũstãtes, corã ipso altari me altiorẽ ipsis pusillis infettare, & latera mea fodere cœperũt digitulis importunis. Cũ ita me affligerẽt, & ego auxiliũ implorarẽ ab his q̃s videbã, dñs Iesus q̃ paululũ secesserat, ita tñ vt viderẽ eum, p nomen mihi innotuit, dicẽtib⁹ psonis aliis: Expecta pauliſper, Iesus veniet cõfestim, teq; adiuuabit. Hoc audito, ipm̃ inuocaui dñm Iesum ex noie. Nec cũctatus ipse, ascẽdit iteꝝ per gradus per q̃s descẽderat, quasi cũ potestate & reuerẽda maiestate, & potenter spũs illos propellẽs, manuq; illoꝝ à lateribus meis cito auellẽs, liberauit me. Tunc ipsæ tres psonæ grãdi & pari statura æquales, me pusillũ circũsteterũt, & aperto pergrãdi libro, me superpositũ eidẽ libro, in sublime sustulerũt. Quo facto, is q̃ me in initio fuerat osculatus, cõfortãs dignãter & familiariter, hæc locutus est: Noli timere, & designãs sup sanctũ altare quædã sanctoꝝ phylacteria auro fabrefacta, q̃ vulgo dicim⁹ feretra. Adhuc em̃, ait, eris melior q̃ ista sint. ¶ Visio hęc tã manifesta fuit, vt veraciter dicere possim, q̃a siue in corpe, siue extra corp⁹ nescio, deus scit: q̃is res ista nihil ad magnitudinẽ illã dicẽtis, q̃a raptus est vsq; ad tertiũ cœlũ, q̃a raptus est in paradisum, & audiuit arcana verba q̃ nõ licet homini loqui. Nã & cũ adduceret ad videndũ, scio me de lectulo exiliſſe, & in ecclesiã cucurrisse, recto & vigilãtibus solito itinere: & cõpleta visione, cũ psonas illas abeũtes prosequi vellẽ, neq; concederet mihi, aspexi q̃ nudus & sine oñi vestimẽto essem, & ob hoc festinus eo recurrẽs vnde venerã, vbi lectulũ attigi, cõfestim experrectus sum. ¶ De apertione libri & de ratiõe q̃a psona illa dixit, aureas ostẽdẽs sanctoꝝ memorias siue phylacteria, nõ opus est vt interptationẽ faciã tuæ charitati, cuius de me iudiciũ sæpe audierũt & secuti sunt multi, q̃ vere deus librũ suũ. i. scripturã sanctã mihi aperuit, & multis sanctoꝝ patrũ sentẽtijs, q̃ꝝ in sancta ecclesia digne celebris est memoria, & velut auꝝ rutilat, aliq̃to meliora dixerim

¶ Quid deinde dicã? Si flagellat, ait beatus Iob, occidat semel, & nõ de pœnis innocentũ rideat. Cuius dicti nũc idcirco meminerim, q̃a per idẽ tẽpus de pœna mea. i. de expectatione mea, q̃ impatienti aĩo videbat nimis longa, ipse quodãmodo risit. Non imputo illi. Iamidudũ em̃ cõdonaui, videlicet illa cõdonatiõe iustissima, quã idẽ beatus Iob exprimit his verbis: Soluat manũ suã & succidat me, & hæc mihi fit cõsolatio, vt affligẽs me dolo-

Alia visio eidẽ in somno facta.

Iob. 7.

Rursus alia visio.

Iniunctũ ei p visionem scribendi officium

Qualis illa visio.

2. Cor. 12

Apertio libri qd designat.

Iob. 9 Quid est, cõdonare deo.

Iob 6.

re nō parcat, nec cōrradicā sermonibus sancti. Eiusmodi cōdonationē, quæ est nō cōtra dicere sermonibus sancti, nō reprehēdere iudicia sancti & iusti, vt certissime credo, à me exegerat, dū solito plus dolerē, & abundātius flerē propter causam eādē. i. propter ræditā vitæ p̄sentis, & fere p triduū non mutarent in diuersa vultus mei. Visus quippe mihi sedēs post sanctū altare, tali schemate vel habitu, pro q̄ debeat dici (vt vere est) antiqu⁹ dier⁹, cū propius accessissem, crucē pergrandē signū magni doloris baiulās, protēta manu dextera pater clemētissimus, naturæ nr̄æ amicus, mitis & humilis, amice, inqt, dona mihi q̄d tenet tibi. Ilico manū eius manu mea velut profirmamēto cōdonatiōis, q̄ vehemēter, q̄ alacriter percussi: quā ille fortiter stringēs, me totū quasi ad amplexus & oscula traxit: sed non mora, vis magna cuiusdā sanctæ ac diuinæ voluptatis me somno excussit. Nū infantilia vt dent hęc? Imo res valde seria est, cōdonare illi quicq̄d sup nos graue ab ipso illatū est, oīa q̄ hoc initiū vel summa fuit, q̄ audisti vocē vxōris tuæ & comedisti de ligno, ex q̄ p̄cepera tibi ne comederes, maledicta terra in ope tuo, &c. vsq; q̄ pulvis es & in pulverē reuerteris. Quę cūq; mala sup nos propter p̄ctm̄ induxit, nimiæ cōdonāda sunt ei, videlicet corde & ore dicēdo tale q̄d, vt est hoc dictū à Daniele vel cæteris cōcaptiuis: Oia q̄ fecisti nobis dñe, in vero iudicio fecisti, q̄ peccauimus tibi. Maximæ aūt dilectionis & fidei est, nō patiēter mori, sed patiēter viuere in hoc seculo pleno p̄ctīs, & voluntatē sequi creatoris cūcta bene disponētis, dū nō cito exaudit cupiēs dissolui, desiderās ab ista valle lachrymarū migrare ad gaudiū visiōis dei. Igit cōdonaui quidē, veruntā inter cætera, pro quibus adturasti me p̄ mi, narrabo, qūo de pœna mea riserit, tandēq; me cōsolatus sit. ¶Vir quidā venerādo habitu stare visus ē, meq; intuēs familiariter, Adhuc, inqt, octo annos victurus es. Cū quasi ludibundū hæc eū dixisse putarē, eundē sermonē repetens. Vex̄, ait, loqris, adhuc octo annos victurus es. Nox erat illa solēnis & festiua beati Matthei apl̄i, cuius supeuāgelij fundamentū vt p̄sens opus construerē, tu exegisti, opus de gloria & honore filiois. Cū sanctas manus eius oscularī vellē, nō admisit: & ab hoc depulsus, euigilaui. Quid putas, qūo subsequētes & dies & mēses & annos enumerauī mihi? Sic em̄ acceperā, & hęc eū dixisse volebā, ac si oīno determinasset atq; ita dixisset, Octo annos, & nō plus, victurus es. Nō attēdebā, neq; attēdere volebā præ nimia desiderātis animi festinatiōe, posse aliqd subesse, in quo errarē, salua visionis veritate, neq; recogitabā de Cassio Narniensi ep̄o, cui à dño per eius presbyterū (vt refert beatus papa Grego.) hoc demandatū est: Age quod agis, operare q̄d operaris, nō cesset pes tuus, nō cesset manus tua, natali apostolorū venies ad me, & retribuā tibi mercedē tuā. Tunc e vicino apl̄orū natalitius dies imminebat. Eo dē ergo tēpore solicitus fuit: secūdo quoq; anno vel tertio, in mortis expectatione suspensus, quarto, qnto & sexto similiter. Qui desperare de veritate reuelatiōis poterat, cū eccē anno septimo, in vigilijs expectati natalis, lenis hūc calor attigit, atq; ipo die natālitio cū solēnia Missarū peregisset, & mysteria sacræ coīonis accepisset, e corpore exiuit. ¶Si parua licet similare magnis, fil̄r ego, vt ille, sensu siue intellectu properātior fui, q̄ haberet ipse sermo visionis, qa sicut illi nō totū hoc dictū est, natalitio die apl̄orū p̄sentis anni venies ad me, sic nec mihi dictū fuerat, q̄ statim cōpletis octo annis, deberē hanc vitā finire. Trāsierunt ergo mihi septē anni, & octauus annus volui inceperat, magna cū expectatione & pene iugi mortis meditatiōe, cū ego fere totus & solito vigilātior in me cōuersus, mirari cœpi, qd mecū gererē, & qualiter pro expectatione tātæ rei me habere debuissem. Habebā aūt tunc in manibus librū beati Augustini de ciuitate dei. Et hic erat locus quem legebam: Cū aūt (inquit) vnicuiq; mortaliū sub quotidianis vitæ huius casibus innumerabiles mortes quodāmodo comminentur, q̄diu incertū est, quænam earum ventura sit, quæro, vtrū satius sit, vnā perpeti moriendo, an oēs timere viuēdo, &c. Ex occasione lectiōis huius tunc instantius cor meū cōueni, laudans cū Ecclesiaste magis mortuos q̄ viuentes, vtiam superius dixi, & suspirās consiliū hoc mecū inīi, quatenus quærerem à deo precibus attentis veritatē seu certitudinē tantæ rei, vt si ex ipso visio supradicta venisset, iterato mihi oraculo dignatio eius ipsam confirmaret. ¶Ad hoc negotiū sedit animo, sanctū inuocare spūm, qm̄ & si patris & filij & spūs sancti vna substantia est, vna diuinitas & operatio inseparabilis: tñ sicut patris propriū est opus hominis conditio, & filij proprium opus redēptio, sic propriū est opus spūs sancti eiusdē hominis illuminatio, reuelationūq; gratia, & omniū gratiarū diuisio. Ad hunc ergo conuerti me toto corde, & pro tantæ rei negotio ausus sum illū interpellare, licet mihi occurreret, faciēq; mentis meæ reuerberaret illud quod in Esaia dñs, cum præmisisset, Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorū, & domui Iacob peccata eorū, continuo subiunxit. Me etenim de die in diē quærūt, & scire vias meas volunt, quasi gens q̄ iustitiā fecerit, & quæ iudiciū dei sui nō dereliquerit. Nō em̄ oīm est responsa dñi quærere, q̄ tunc per prophetas administrabantur, sed eorū dūtaxat, qui iudicium faciunt & iustitiam operantur. ¶Ve-

Dani. 7.

Gene. 3.

Dani. 3.

Alia rursus visio quod octo annos victur⁹ adhuc esset.

Grego. in dialo. lib. 4 cap. 36

Aug. de ciui. dei li. 1. cap. 11.

Eccls. 4

Inuocatio sancti spūs pro reuelatione.

Esa. 58

¶Veruntamē fiduciā in hoc p̄stabat nō solum cōmunis fides, verumetiā propria quædam cōscientia, seu dignationis eiusdē spūs sancti memoria, qa diebus illis nōnunq̄ visitationē seu respectū eius modis qualibuscūq; sentiebā, sup quibus parcendū est, p̄sertim cū & magnus Apl̄us dicat: Parco aūt, ne qs me existimet supra id q̄d videt in me, aut audit aliq̄d ex me. Verunt̄ qūi hactenus p̄ter illā cōmunē triū personarū visionē singulariter dixi, & de illa q̄ videbat persona patris, & de p̄sona filij, qualiter dolorē meū cōsolatæ fuerint, cōueniēs videt, vt & visum nō minus iucūdū narrē de tertia p̄sona spūs sancti. Nā qūocunq; quispiā accipiat, forsitā benignitas eiusdē dei p̄rīs & filij & spūs sancti, narrationē hāc tranq̄ gratiarū actionē suscipit, qm̄ soleat deus ab hoie grāraū actionē exigere pro suis hūficijs. Exēpli grā: Nōne (inqt dñs) decē mūdati sunt, & nouē vbi sunt? Nō est inuētus q̄ rediret & daret gloriā deo, nisi hic alienigena. Dicā ergo: ¶Iacebā aliqn̄ nō valde sopit⁹, imo semiuigilās in lectulo, & ecce (vt videbar) p grad⁹ dormitorij fratrū descēderā, multoq; spirituū horribiliū & facie crudeliū quasi castra cōtra me cōfisitebāt. Ego vt aliq̄ties eatenus nomē spūs sancti p somnū quoq;, horrore aliq̄ ingruēte, proferre solitus erā, nihil aliud cōtra eos dicere dignatus, hoc solū nomē teterrimis eorū vultibus obieci, spūs sanctus. Iō m̄ testor, quasi magno turbine retroacti pene resupinabant, nō ferētes virtutē nois. Cū pro hoc illis insultarē, paululū q; intermissa sancti nois enūciatione, gestu faciei totius exversus, in pratū q̄d intercolumnia claudūt, illic inuenio senē antiquū virgā manu gestantē, & agnosco spm̄ sanctū, filiole filiole inclamātem, q̄ noīe paruulos appellare solemus, q̄s de sacro fonte suscepimus, meq; tali appellatiōe cōfortantē gestu potētis pariter & aduantis, vt si cōsisterēt aduersum me castra, nō timeret cor meū, & si exurgeret aduersum me plium, in hoc ego sperarē. Cōfortatus ergo, eoq; vnde venerā procurrēs cōtra illas phalanges teterrimas, & cū illis cōgressus, eodē modo vel ordine q̄ prius ingrauescēte conflictu, iteraū ad patronū cōfugi, sic eū appellās ad succurrendū, cōgeminato clamore appellationis, qūo solet quis illū appellare, qui eū de fonte suscepit. Ecce aūt inuentus est eodē in loco, nō sicut prius senex antiquus, sed ignis valde serenus, & circa eū quietudo & securitas magna, ita vt oblitus totius aduersitatis, q̄si nulla fuisset, solū ignē illū demissus attenderē, & defixis introrsus oculis p̄spicere vellem: ¶At ille quasi quoddā sibimet de semet ipso fecit vmbraculū, duo hinc & inde velamēta subleuans in modū alarū, q̄ paulatim conueniētia, me q̄si ablactatū, ad sensus cōmunes ab illa tali contēplatione remiserūt, nō ignarū interpretationis, q̄d sibi voluisset species ignis, & q̄d habitus senis quasi patrimi filiolū cōsolantis. Ipse est em̄ sanctæ regnationis nobis autor in baptismo, & ipse est ignis quem dñs noster Iesus Chr̄s misit in terrā, & voluit vehemēter accēdi. Hoc ergo vtriq; in ore siue hymno, quē tūc de ipso cōposui, gratulāter confessus sum his verbis: Et sicut mori voluit, nos q̄q; doces cōmori, dū vnos aqua sepelis o artifex mirabilis. Pro sepulturæ triduo fit trina rei mersio, vt mortuus obruit, vt resurgēs egredit. O deus, nr̄is auribus audiuimus, p̄fes nr̄i opus q̄d opatus es, annunciauerūt nobis, cū processisti igneis in linguis à throno dei, vt terra cœlū fieret, vt dñ essent hoies. ¶Sed iā redeamus ad rē, propter quā etiā hāc intuli narrationē. Memoria dignatiōis eiusdē spūs sancti, qua cōsciētiā meā nō nunq̄ lætificauerat, illis diebus p visitatiōes huiuscemodi fidutiā in hoc mihi p̄stabat, vt iā dixi, q̄tenus iterato mihi oraculo cōfirmare dignaret visionē, si ex ipso fuisset, qua mihi dictū fuerat, adhuc annos octo victurus es, eo q̄ septē anni transissent, & vnus supesset. Fatigabar em̄, iuxta q̄d in parabolis sapia dicit: Spes q̄ differt, affligit animā. Vt ergo fieret mihi q̄d sequit, lignū vitę desideriū veniēs, & iteraū, Desideriū si cōpleat, delectat animam, cōuerti me (vt iā dixi) ad exorandū pro hac re spm̄ sanctum, & audeo dicere qa feci hoc tanq̄ ceruo similis, iuxta q̄d in psalmo fidelis aīa dicit: Quēadmodū desiderat ceruus ad fontes aquarū, ita desiderat aīa mea ad te deus. Sitiuit aīa mea ad deū fontē viuū qn̄ veniā & apparebo ante faciē dei? Tūc em̄ fuerūt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, & p triduū vultus mei nō sunt i diuersa mutati, & mira intētione nihil aut parū cogitās de meritis, q̄ nulla erāt, sola fide nixus, cū tuo luctabar noīe fctē spūs, & votū vouebā tibi, q̄ sem piternas tibi retribuerē grāras actiones pro bñficio impetrato tātæ exauditionis, & nunq̄d hoc friuolū erat? Quid em̄ aliud faciem⁹ ibi? Oēs siquidē, q̄ illuc trāferūt in locū tabernaculi admirabilis vsq; ad domū dei, trāseunt in voce exultatiōis & cōfessionis. Et alibi Psalmista cū dixisset, illuc em̄ ascēderūt tribus tribus dñi, testimoniū Israel, q̄si q̄reres ad qd ascēdāt illuc, ait: Ad cōfitendū nomini dñi. Gaudeo igit dñe sancte spūs, qa sic luctatus sum, scilicet p̄ce & lachrymis, nā hæc fuit lucta Iacob, s. flere & rogare, secundū veritatē scripturæ propheticæ, qua cū dixisset propheta Osee, & in fortitudine sua directus est cū angelo, & inualuit ad angelū & cōfortatus ē, statim fortitudinis eius exp̄sit modū, subiungēs, fleuit & rogauit eū. Gaudeo, inquā, qa nō dimisi te nisi bñdiceres mihi, & tu hoc mō bene

Visitatio spūs. circa Rupertū. 2. Cor. 12

Lucæ. 17

Alia iterū visio & auxilū spūs sancti cōtra dæmones.

Psal. 26

Spūs sanctus in specie ignis. Lucæ. 12

Hæc oīa habēt in fine huius operis, cuius initiū, Deus meus.

Psal. 45

Actor. 2

Prouer. 13

Psal. 41.

Ibidem.

Psal. 121

Genes. 32

Osee. 12.

dixisti mihi. ¶Nox erat instātis diei, quē Chriana religio nūcupat caput ieiunij, capita so-

Sancti spūs mirabilis illapsus i pe. & Rupti.

liter cinere cōspergēs, sana correctiōe illius culpæ primi paretis, q̄ ambiuit eē deo simi-lis, cū esset terra & cinis: cū ego leniter dormiēs, videbar mihi q̄si cū amico loqui, q̄rente qd deberē, qd tantopere instarē ad quærēdā seu inueniendā eiusmodi rē. Ego rndens de-cebā esse (vt vere est) magnū negotiū, cuius rei cū haberē desideriū, propter multa q̄ hic occurrūt pericula peccatoꝝ, scirem tñ impēsis maioribus opus esse, vt aliquatenus ꝑpara-rer ad migrandū. Cū hæc vel talia dixissem, repēte paululū semotus ab eo cui loq̄bar, vi-deo q̄si cœlū desup modice aperiri, atq; inde q̄si talentū lucidū substātiæ ineffabilis, substā-tiæ viuētis, velociter ac dicto citius demitti, q̄d meo illapsum pectori, magnitudine vel pō-dere suo me protinus somno excussit, auro grauius, melle dulcius. Quod vbi* elapsum est,

Lege, illapsum

primū quidē aliquāta morula quieuit, seq; ab omni motu cōtinuit, me q̄q; quieto, vt forte resupinus iacebā, expectāte euentū rei, mox aūt moueri cœpit, & circuire vteꝝ interioris hoīs, vteꝝ animæ, quē eatenus nesciebā, cuius vel quātæ esset capacitatis. Circuibat itaq; modo mirabili res viua & vera vita, semp̄q; circuitus sequēs ꝑcedēte erat maior multoq; amplior, q̄s tñ circuitus, cū multi fierēt, nō attēdi vt numerarē, Miroq; atq; ineffabili mo-do & circuibāt inundationes, altera post alterā, & sese infundebāt, donec tandē vltima in fusio veluti q̄ddā magnū flumē inundās, hoc mihi dabat intelligi, & hoc sentire me fecit, q̄ totū aīæ vel cordis exceptoriū plenū esset, & plus capere nō posset. Quo facto, iteꝝ qui-euit paulisper, vt neq; influeret q̄d iā fecerat, neq; efflueret q̄d postmodū fecit: & iterum volebat homo interior q̄si faciem clarius videre illius substātiæ viuētis, sed q̄dāmodo oc-cultabat se, vt nō videret facies eius, cū valde magno pōdere portaret, & in magna dulce-dine sentiret. Postmodū cœpit reflecti, aliāq; in partē circuitus agēs, in modū fluminis ꝑ leuū latus effluxit, vidētibus oculis interioris hoīs, q̄d cū vltim⁹ circuitus profueret, pau-lulū substitit, & ecce videbā q̄a substātia illa pulcherrima quasi auꝝ liquidū erat. Vbi hoc actū est, & eius rei sensus ꝑterut, ego ignorans q̄d deinde prouenturꝰ esset, hoc solū dole-bā, q̄a secundū intentionē meā nihil dixissem, q̄ hoc pro maximo gr̄æ bñficio accepissem,

Donū spūs sancti ad explanandas scripturas.

si diceret, hoc anno (vt expectasti) de corpe migraturus es. ¶Ecce in hoc obediui nomi-ni dñi, per q̄d adiurasti me venerāde pōtifex, amator gloriæ nois dñi; vt scriberē tibi q̄d vi-ua voce incōtinēs narrauerā, secretius auribus tuis libēter audiētibus opa dñi, qualiter hāc acceperim facultatē in sanctis scripturis, de q̄ dubitare nunq̄ voluisti, quin esset ex gr̄a vel spū dei. Et vere audeo scire & fateri, q̄a donū est altissimi pro cōsolatiōe doloris mei, quē dixi, q̄ accepto, iā non inuenit aīa mea in se, vt interpellaret eū pro eiusmodi re, aut ita se stinaret, vt prius, vesperā rapere diei huius, finē vitæ huius, ratione admissa, q̄ prius aliq̄d sit operandū q̄ exigēda merces, q̄m nobis q̄q; pusillis talis opeꝝ materia data est. ¶Ita cō-solatus sum, & ita spes, quā dedit mihi in verbo suo, me cōsolata est in humilitate mea, vt

Iohan. 7 Prouer. 5

illud q̄d dixit dator eiusdē spei Chr̄s filius dei, nō dubitē mihi accidisse. Qui credit in me sicut dicit scriptura, flumina de vētre eius fluent aquæ viuæ. Quæ videlicet scriptura, cū ita dixisset, Bibe aquā de cisterna tua & fluēta putei tui, deriuent foras fontes tui, & in pla-teis aquas tuas diuide, habero eas solus, nec sint alieni participes tui. Quo dicto docet nos & discere & docere in vnitate fidei, nihilq; in sctis scripturis sentire cū hęreticis, ita subiū-xit: Sit vena tua bñdicta, & lætare cū muliere adolescētiæ tuæ. Deniq; hoc mihi ē lætari cū muliere adolescētiæ meæ, in hmōi studio siue exercitio sanctæ scripturæ cōsolationē ha-bere. Hæc nāq; est ista mulier sapiētia, cui dixit sapiēs: Soror mea es: & prudētia, quā vo-

Qualis mulier sacra scriptura.

cauit amicā suā. Hæc ē illa mulier, quā tu in somnis (si meministi) vxorē me duxisse vidisti natosq; ex ea mihi filios cōplectebaris, q̄d vtiq; facis, dū scripta mea libēter legis, & libros meis nusq̄ carere vis. Accipe nūc qualibus verbis ibidē cōtinuo sapia delicief. & cōgratu-letur collætātibus tali mulieri, tali adolescēti. Cerua, inqt, charissima & gratissimus hinnu-lus. Vbera eius inebriēt te omni tpe, & in amore illius delectare iugiter. ¶Iā quale initiū fe-cerim, qualē vocē primā ediderim post illā, quā præscripsi, inundationē fluminis, scriben-do libellum hymnoꝝ in laudibus spūs sancti, nō præteribo tu more solito sedulus audi-

Prouer. 5

Hymn⁹ Sapphicus de sancto spū.

Flumini magno, fitientibus quod
Petra deserta crucifixa fudit,
Gratias Christo, quia ciuitatem
Lætificauit,
Qui nec argentum, nec habebat aurum
Pauper hic vinum bibit, atq; lactis
Copiam, cuncti properate, gratis
Gratia fundit,
Huic libens offert pia gaudij vox
Hostiam laudis, melius quod optem
Quàm salutaris calicem tenere,
Reddere vota.
Tu modo mentem rege pneuma sanctum,
De tuo reple cor & os apertum,
Qui iubes festum dare tympanum, vel
Sumere psalmum.
Sancte sanctorum, deitas deorum,
Gaudium, lumen, medicina, vita:
Sic tibi laus cum patre, cumq; nato
Spiritus almo.

Amē. ¶Sic

¶Sic incipiens magnā intus versabam materiā, per angustum foramen vbertim prodire non valentē, dum metricis pedibus verba ligando, vt in scholaribus assuetus erā, longā in paucis sermonibus laborē insumerē. Nondū em̄ plene mihi acciderat id, quod supra me-morau, dictū à sapia, sit vena tua benedicta. i. nondum, cum suscipere potuissem, ordinē presbyterij suscepera. Scriptū est aūt: Labia sacerdotis custodiunt sciam, & legē requi-runt ex ore eius. Ad hoc ergo (vt reor, & sicut post modū expertus sum) interim differe-bar, vt prius in isto grada cōsisterē, & tunc demū ad tractandas ecclesiastico more sacras scripturas, legitimā acciperē oris apertionē. ¶Eatenus diutina Chr̄i ecclesiā vexauerat discordia, propter sedis apostolicæ schisma, quæ tñ morruis autoribus paululū cōquieue-rat: propter illā & propter alias quoq; causas multi, & q magis videbant religiosi, & eccle siasticā puritatē diligebant, ep̄os suos in suscipiēdis ordinibus deuitabant, simplici qdem oculo, sed in oībus discretione opus est. Nam quādiu palmes manet in vite, p̄t fructū fer-re, postq̄ aūt abscisus, & foras missus fueris, iam fructū ferre non poterit. Sic nimiꝝ quisli bet ecclesiæ sacramentoꝝ Christi minister, quādiu in cōione vniuersitatis manet, quicq d administrat, ratum est: vbi aūt à legitimo iudicio denuntiatū fuerat, prēcisum illum esse vel dānatū, qcqd deinceps opari videt, spēm q dē pietatis habere potest, sed virtutē eius habere non potest. Et ego quoq; simplici illos ordinatores, q infames fuerant, deuitabā. Et idcirco (vt dixi) ordinem presbyterij iam præordinatis q̄busdam iunioribus nondum susceperam, & fortassis præter illam quam dixi causam, illud quoq; mihi † inierat, qa di-gnum me non existimabam. ¶Venit aūt̄, & illud quoq; non prætcribo, quomodo ve-nerit, dñs & pater nuptiaꝝ, q vocauit nos ad nuptias, & dixit mihi, quod diceret recum-benti in nouissimo loco, amice ascende superius. Plenus eram & plenus ieram ad lectulū hus deficiebat spūs meus, cogitans dies antiquos, & in mente habens annos æternos, q̄ is qui creauit & redemit nos, tremendo tandē iudicio iudicaturus esset nos. Optabat anima pauida, si quo modo daret facultas illum iudicis aduentum anticipare, & meditabar cum tionum illaꝝ, vt nemini, sonant hæc verba B. Iob: Nunc quoq; in amaritudine est sermo meus, & manus plagæ meæ aggrauata est super gemitū meum: Quis mihi tribuat, vt co-gnoscam & inueniam illum, & veniam vsq; ad solium eius? Ponā coram eo iudiciū, & os meū replebo increpationibus, vt sciā verba quæ mihi respondeat, & intelligā, q̄d loquat mihi: Cum hmōi cogitationibus ierā ad lectulū (vt iam dixi) & dormienti somnus meus hoc modo suauis extitit mihi. ¶Videbā stans corā altari, sup ipsum in medio stantē dñi-cam crucē, & in ipsa dñi saluatoris imaginē. Quē cum diligentius intuitus essem, agnoui ipsum dñm Iesum ibidē, crucifixum & viuentē, oculos in me apertos habentē. Quod vbi perspexi, confestim inclinans faciē, aio ad eum: Benedictus q venit in nole dñi. Quā salu tationē quanta cum humilitate, cum qua reuerenda capitis sui deflexione susceperit, nul-latenus edicere possim, nisi hoc tm̄, qa potuit homo interior hoc intuens aliquatenus sen tire, q̄ veraciter de semetipo dicat, & discite à me qa mitis sum, & humilis corde. Non sa tis hoc mihi erat, nisi in manibus apphenderē, amplexumq; deosculare. ¶Sed qd agerē? Altius erat altare ipm̄, q̄ vt eum attingere possem. Vt ergo eiusmodi cogitationē seu vo-luntatē meam, voluit & ipse: Sensi em̄ ego, qa voluit & nutu voluntatis eius ipm̄ altare, p medium sese aperuit, meq; introrsus currentē suscepit. Quod cū festinus introissem, appre-hendi quē diligit anima mea, tenui illum, amplexatus sum eū, diutius osculatus sum eum. Sensi q̄ grauiter hunc gestū dilectionis admitteret, cū inter osculandū suū ipse os aperiret vt profundius osculer. Plane hoc agebat, hoc illa significatione parabat, vt fieret illud, quod in Canticis dilecta exoptās, dicit: Quis mihi det te frēm meum sugentē vbera ma-tris meæ, vt inuenia te foris, & deosculer & iam me nemo despicier. Apphendā te, & ducā in domū matris meæ, & in cubiculū genetricis meæ, ibi me docebis, & dabo tibi poculū ex vino condito, & mustū malogr̄anatoꝝ meoꝝ. ¶Deniq; extunc mihi nōnihil prouenit secundū sensum dictoꝝ huiusmodi, qa cum ad me reuersus fuissem, & infra vigilias no cturnas visum hmōi suauissime retractarē, sicq; interp̄tarer illam altaris & ipsius oris dñi Iesu apertionē, q̄ sacramentoꝝ eius profunda deinceps clarius intelligere deberē: inter-ea paulatim amor illius sacerdotalis officij mēti sese infudit, tātumq; excreuit, vt mox die facto dicerē patri meo spūali, me nō velle amplius reniti, imo velle ire cū primū iuberet, & suscipere iugū dñi, causa tñ tacita quæ acciderat, vt iam dixi. Gratulatus est, & vt primū affuit tp̄s ordinationis, hunc sacrū, licet indignus, ordinē suscepi. ¶Nec vero minore si-gno, q̄ præuenerat deus meus misericordia mea, me in hoc officio subsecuta est. Nō em̄ plus q triginta dies transierāt, cū ecce iacētē me in lectulo, fere clauso iam die, cū vix ocu los in somno clausissem venit desuq; quasi similitudo viri, proni, & æqualiter extēsi, solam

Rupt⁹ añ p̄f byteratum carmia scri plit Malachi. 3

Cur p̄byte ratum iera suscepit

Iohan. 15

lege, interat

Lucæ. 14

Psal. 76

Iob. 23

Visio noctur na, sup venē ratione ima ginis crucifixi

Matth. 11

Canti. 8

Sūma vo lupras in il lapsu dicio no.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quàm maxime faciem ſuam occultãs,&in me demiſſa,totam cõpleuit animæ meæ ſubſtãtiã,eo modo mihi impſſa,quẽ verbis exprimere nullatenus poſſim,multo citius atq; profundius,q̃ cera q̃uis molliſſima,ſigillũ fortiter impſſum admittere poſſit. Protinus ſomno q vix obrepſerat,excuſſus ſum,& vigilãs ſenſi dulce põdus, vigilans delectatus ſum,& qd dicam? Anima mea liquefacta eſt,aia mea dñe pene defecit,pene de corpe effuſa eſt. O q̃ vera cõcionatoris noſtri ſnia. Adoleſcentia em̃(inqt)& volupras vana ſunt. Porro,ibi no vanitas,ſed veritas,ibi vera &viua voluptas,vbi vſq; in finẽ cõplet,quod ſcriptũ eſt: Qui adhæret dño vnus ſpũs eſt. Hinc eſt quod canimus in pſalmo: Inebriabunt ab vbertate domus tuæ & torrẽte voluptatis tuæ potabis eos. Eiuſmodi voluptatẽ viuẽti in corpe ſaltẽ guſtaſſe iucundũ eſt,iucunditatis,& exaltatiõis theſaurus eſt. V ex̃ dicere liceat,qa niſi illa repentina ſanctæ voluptatis mundatio cito ſe cõtinuiſſet,aĩam velociter in ſua de corpore in modũ torrẽtis abſtraxiſſe,ſecum̃q; detuliſſe poterat,vnde & melius iam ſcio,qõ ſentiendũ ſit,q̃ de⁹ ad hoiem locutus ẽ. Nõ em̃ videbit me hõ,& viuere p̃t. Sed(vt dixi)ro ſubſtitit inundãs illa vis amoris, paulatim̃q; deceſſit rego aũt extunc os meũ aperui,& ceſſare qu ſcriberẽ nequaq̃ potui,& vſq; nunc, etiã ſi velim,tacere nõ poſſum. ¶ Sit hoc mihi facere illud,q̃d ſupra memoraui de Canticis,ſ. inuenire dilectũ foris, & deoſculari, vt iam me nemo deſpiciat apprehẽdere eũ,& inducere in domũ matris meæ,& in cubiculum genitricis meæ, vt aliqs filiorum eius ex hoc proficiat, me⁹q; doceri à ſpũ veritatis, & dare illi poculũ ex vino condito. i. ſermonẽ bonũ ſiue rectũ & bene ſonantẽ ex ſpũ ſancto,& muſtũ maloꝝ Granatoꝝ meoꝝ,ſ. delectamentũ ſciæ cum fructu bonoꝝ operum. Si veritatẽ dixi,ſi nihil hoꝝ de corde meo finxi, turrris fortiſſima ſit mihi nomen dñi, q̃ quod adiuraſti me pater & dñe mi,& fiat mihi ſecundũ quod dixit filius dei,idem̃q; filius hoĩs. Qui autẽ diligit me,diliget à patre meo,& ego diligã eũ,& manifeſtabo ei meiſm̃, & luceat mihi iuſtitiæ ſol, ſit⁹q; illuminatio mea dñs, & miſericordia mea deus meus, & ſubleuet me de corruptione & egeſtate,quem admodũ in propheta dicit: Et ſuſtollam te ſuper altitudinem terræ,& cibabo te hæreditate Iacob patris tui. Et condonet mihi quic quid de timore,quem timebam,euenit mihi,quicqd eorum,quæ verebar,accidit,toto re pore huius peregrinationis ſiue incolatus prolongati, numerus⁹q; dieꝝ meoꝝ prima & octaua beatitudine compleat,quæ eſt poſſidere regnum cœloꝝ fiat⁹q; mihi,quod ei dicimus in Pſalmo: Tibi em̃ derelictus eſt pauper,pupillo tu eris adiutor. Et ad me q̃q; illud pineat,quod in Eſaia dictũ eſt,iſte in excelſis habitabit,munimẽta ſaxoꝝ ſublimitas eius panis ei datus eſt,aquæ eius fideles ſunt,& introeam ad altare dei, ad altare cœleſtis ſanctuarij,& vbi contingat aniæ meæ,q̃d verus amor dicit: Oſculet̃ me oſculo oris ſui,& ipſe ſponſus immortalis in illo contineat me corpe ſponſæ ſuæ eccleſiæ, cui amore æterno & ſempiternis copulabit nuptijs. ¶ Nõ em̃ ſine cauſa ſic inſipiẽs factus ſum, neq; tu ſine cauſa ſic inſtãter me adiuraſti,vt de meipo ſcriberẽ,res huiuſcemodi. De cauſa libet hic aliqua breuiter eloqui. Nonnulli putantes ſe probe illud facere q̃d in Iob dictũ eſt: Sapiẽtes conti tent & non abſcondũt patres ſuos,qbus ſolis data eſt terra,& non trãſibit alienus per eos, quondã(vt verbis loquar eiuſdẽ B. Iob)afflixerunt animã meã,& attriuerunt me ſermonibus,& non minus q̃ decies conſoderunt me,& non erubeſcant opprimentes me,retra gantem qbuſdã ſententijs quas proferebant,à vero & recto ſenſu diſcrepantes quas tamq̃ à magnis & valde nominatis patribus ſuis,i. magiſtris ſuis,accepiſſe videbant,quos videlicet patres ſuos cõfiteri,& nõ abſcõdere,glorioſum arbitrabant. Quoꝝ videlicet pr̃m ipſorum autoritati,vtpote hoĩm,q̃uis ſapientũ,cum ego nõ crederẽ,melius⁹q; & ſanius loquiderẽ, ſecundũ ſcripturaꝝ autoritatẽ. O quanta indignatio,quanta exprobratio iuxta hunc modũ: Intellige prius,& ſic loquamur: Quid tumet contra deũ ſpũs tuus,vt proferas de ore tuo huiuſcemodi ſermones? Sapientes confitent̃,& non abſcondunt pr̃es ſuos. Tui patres vbi ſunt? Qui vel quales magiſtri te docuerunt? Secundũ hæc & hiſſimilia non ſemel,nec paucis diebus,ſed multoties,& aliquot annis me cõfoderũt,& ſermonibus oppreſſerunt,donec pſeuerantiæ virtute,& ſcripturaꝝ autoritate ſubnixus, obtinui victoriæ palmã,te quoq; plurimũ adiuuante,& teſtimoniũ perhibẽte,q̃ nõ ex timore ſpũs, nõ ex pſumptione proprij cordis, ſed ex dono mihi accidiſſet gr̃æ dñi, ex dignatione ſpũs ſancti, fidutiã talẽ habere tracrãdi ſanctaꝝ ſcripturaꝝ facta,& q̃ nullo modo facultatem hãc aſſequi potuiſſem,niſi p ſpm̃ bonum,de quo vel à quo bona cuncta procedunt. Cõteant ergo ſapiẽtes illi quantũ volunt,nec abſcondãt patres ſuos,qbus ſolis (vt aiũt)data eſt terra. i. ſcripturaꝝ artium̃q; liberaliũ ſcia. ¶ Ego q̃uis & ipſe nonnullos in diſcipulis ſcholaribus patres habuerim, & in libris artiũ liberaliũ non ſegniter ſtudioſus extiterim, hoc profiteor qa viſitatio ab altiſſimo melior mihi eſt,q̃ decẽ patres eiuſmodi, cuius ſub virga ſæpe in labijs pcuſſus, nõnunq̃ etiã toto corpe cõcuſſus ſicut auribus tuis fidelibus aliquoties intimaui,loquor ad ſcribendũ quicqd ille monitor ſuggerit,ſpem habens iſtam,

Canti.5.2. Eccſs.12 1.Cor.6 Pſal.35

Exod.33

Bona repetitio Rupti Canti.8

Eſa.58

Pſal.9 Eſa.33

Canta

Propter æmulos iſta ſcribi opor tuit

Iob.15. Iob.19

Iob 17.

Viſitatio ab altiſſimo melior cunctis magiſtris

quam Sapia dicit: De fructu oris viri replebit̃ venter eius, & genimina labioꝝ eius saturabunt illum. Nunc ad te ſermo meus liberior dirigit̃ diſcipule veritatis,deſiderator ſancti ratis,amator filij dei,eiuſdem̃q; filij hoĩs epiſcope,bonis oĩbus amabilis. Iam dudũ in hoc gaudeo,& pro hoc tibi iure gratulor, qa præclare in te quoq; lucet experimentũ veritatis,quæ in euãgelio ſcdm Marcũ dicit: Amẽ dico vobis,nemo eſt q reliquerit domũ,aut frẽs,aut ſorores,aut patrẽ,aut matrẽ,aut filios,aut agros propter me & euangeliũ,q non accipiat centies tm̃, nũc in tpe hoc domos,& frẽs,& ſorores,& patrẽ, & matrẽ,& filios, & agros,cum pſecutionibus,& in ſeculo futuro vitã æternã. ¶ Anteq̃ veri huius ſermonis in te habitũ collaudẽ experimentũ,dicere libet aliqd,propter eos,q hic hr̃ere vel morari & dicere poſſunt. Nunqd oẽs q ſua qualicũq; ſiue quantulũcunq; propter Chr̃m reliquerunt,centies tm̃ in hoc tpe,vel in hoc ſeculo receperũt? Vt de cæteris taceamus,nunqd eremitæ ſiue anachoretæ centies tm̃,q̃tũ reliquerãt propter Chr̃m,in iſto ſeculo receperunt? Propter eos qbus hmõi cogitationes occurrere poſſunt, notandũ eſt,qa non dixit,q reliquerit propter me tm̃,ſed addidit & propter euãgeliũ. Deniq; ſi tantundẽ & nõ plus ẽ propter euãgeliũ,q̃ propter Chr̃m,ſupfluũ erit,p̃miſſo ,pter me, addidiſſe, & propter euãgeliũ. Quærẽdũ ergo v l'ſciendũ ẽ,qd addiderit in ſenſu addẽdo verbis,& ppter fectionẽ etiã præſenti remuneratione dignã, cum qs non contentus propria ſalute, relictis oĩbus ſequendo Chr̃m diſcurrit,feſtinat,ſuſcitat amicũ,i. prædicat euangelium,vt aſtruebant̃,cum hæc diceret eis, quoꝝ primus Petrus dixerat ei: Ecce nos reliquimus oĩa, & ſecuti ſumus te: Quid ergo erit nobis? De hmõi oñdat q̃ſpiã aliquẽ, q nõ receperit vel recipiat in ſuo tpe,& domos,& frẽs,& ſorores,& patrẽ,& matrẽ & filios,& agros, cum perſecutionibus. i. in medio etiã perſecutionum, quæ volentibus pie viuere in Chr̃o non deſunt, centuplum q̃ reliquerat, idcirco expeditus prædicare poſſet euangeliũ,& tunc demum dubitet de promiſſione hac,vtrũ vera ſit,an non. ¶ Exempligr̃a: Petrus q piſcator erat,q diues non fuerat,q cibos manu & arte quærebat. Hic vbi miſſo ſpũ ſancto de cœlo prædicare cœpit euangeliũ,nonne centies tm̃ recepit,quantũ reliquerat,vocantẽ de naticula ſequens Chr̃m? Vt taceam,quod & primũ in Antiochia,& deinde in vrbe Roma magna reſidens pontifex,& domos habuit, imo & eccleſias conſtruxit,& frẽs,& ſorores ſpũales,& patres,& matres,& filios multo plures ſcdm ſpm̃ habuit, q̃ ſcdm carnẽ quis habere poſſit, vt(inquam)illa oĩa taceam,ſolum illud iuspoſſeſſionũ ſiue facultatũ cõmuniũ in initio euangelij,vbi multitudinis credentiũ erat cor vnũ,& anima vna,nec quiſq̃ eoꝝ, quæ poſſidebant aliqd ſuũ eſſe dicebat,ſed erant illis oĩa cõia, valuit illi plus q̃ centũ retia, centumq; nauiculas,qualiũ vnam reliquerat. His animaduerſis,illud quoq; quod in Matthæo taliter ſcriptũ ẽ,& oĩs q reliq̃rit hæc propter nomẽ meũ,liquet pl⁹ eſſe,q̃ ſi dixiſſet, propter me, videlicet vt propter nomen meũ id eſſe intelligas, propter me notificandũ, quod ſit p̃dicando euangeliũ. ¶ Igit̃ vt dicere cœperã,congratulamur tibi epiſcope,venerabilis,qa magnũ in te experimentum lucet huius veritatis, Domũ quippe vnã neſcio quantulã,& propinquos aliquos,vt pcepi,non infimos, nonnihil agroꝝ habẽtes,in vna ciuitate reliquiſti. Et ecce dñs factus eſt in hoc tpe eiuſdẽ ciuitatis. Nunqd non cẽties tm̃ eſt? Præter hoc autẽ hæc ſpes in ſinu tuo repoſita eſt,qd in futuro ſeculo vitam æternam, habebis. Laudi eius,q quos ante tẽpora ſecularia præſciuit,& prædeſtinauit ſanctos oẽs, ipſos & ſuo quẽq; tẽpore vocauit, iuſtificauit,& magnificauit. Illud adſcribendum eſt. ¶ Quod te non qualicũq; tpe,ſed in ipo ingreſſu feruẽtis adoleſcẽtiæ vocauit cita vocatio ne,vt eum,quẽ quaſi in ingreſſu mundi poſueras,retraheres pedẽ,& relictis oĩbus, patria quoq; ſiue prouincia natiuitatis tuæ longe poſt tergum dimiſſa,peregrinus ad monachicam vitam confugeres,in montẽ ſpũalis victoriæ ſuo nomine præſagum,vocat̃ em̃ Sigeberch. Quis em̃ hoc fecit,niſi aſpiratio gr̃æ vocantis? A fructibus cognoſci põt, qa plantatio tuæ cõuerſionis,plãtatio fuit patris cœleſtis,quæ nunq̃ poſſit eradicari. Nunqd puer ſiue adoleſcentulus tunc eras,qñ vidiſti inter deum & hoſtẽ antiquum, de te certamẽ haberi,quaſi dubium eſſet vter eoꝝ.ſ. deus creator,an ſatan corruptor,te habere deberet,ita rudis fuiſti,vt putares de te ſolo inter partes tam contrarias eiuſmodi certamen haberi? Imo & de toto genere humano certamẽ hoc fuit ab initio. Vtrum deus q creauit,an diabolus q primũ hoĩem decepit,deberet poſſidere nos. ¶ De hoc certamine ego tibi effla gitanti nuper ſcripſi opuſculum libelloꝝ duodecim,intitulatum de victoria verbi dei,qd admirationi eſſe multis etiam ſapientibus,& ab ipſis libentiſſime legi(fateor)ipſe gaudens audiui. Certamen iſtud vetus eſt,& pro omnibus certatum eſt,& adhuc pro ſingulis certatur,& in omnibus, vel pro omnibus electis ſuis vincit deus. Nemo enim(ais filius dei) poteſt rapere de manu patris meiſue,& non rapiet(inqt) oues meas q̃ſquã de manu mea

Prouerb.18

Laudatio Cunonis epiſcopi. Marc.10 Quæſtio

Reſponſio

Propter me & euãgeliũ

Matth.19

1.Timot.2 Petr⁹,qoia relicta erat,etiã in hoc ſeculo centuplũ recepit.

Actor.2.4

Matth.19

Exaltatio Cunõis ad epiſcopatũ

Roma.9

Cuno iſdem leſcẽtia fa cius mona chus in Sigeberch Matth.19

Opuſculũ de victoria verbi dei.

Iohan.10

Tibi

Universidad de Deusto
Biblioteca

Profectus Cunonis.

Tibi aũt de teipso idcirco demonstrata est illa singularis visio, vt esses solicitior, & territus fugisti non pspecto neq; pmonstrato tibi, quænam pars vincere, & quę haberet vinci, forte ne te cõprehendisse arbitrareris. ¶Et tunc qdem sciens reliqueras oĩa propter Chm̃ sed nondũ sciebas q̃ ea reliquisses propter euangeliũ, i. idcirco vt alijs multis euangelizares Chm̃. Ipse aũt sciebat q te vocauerat in opus prædestinatũ. Illud quoq; nesciebas futuri huius ministerij quoddã esse initiũ, qđ acceptũ desup datum optimũ. s. boni ingenij vel pspicacis intelligẽtiæ talentũ, factus iuuenis sub obedientia patris spũalis impendebas non solũ iunioribus, verumetiã coæuis tuis, non magis pceptor sciæ, q̃ exẽplar disciplinæ monasticæ. Vnde & ipm talentũ siue donum acceptũ merito in te creuit, iuxta illud: Qui habet, dabit ei, & abundauit. ¶Quid multa? Tunc sup clarissimũ candelabrũ non conte nendæ altitudinis, posita est lucernula dei, qñ tu, quẽ illuminabat lux vera, & verus accen debat ignis, regimen suscepisti ecclesiæ Sigebergẽsis. O q̃ multi iam extunc in lumine gaudere cœperũt. Ois simplex oculus lõge lateq; manentiũ, maximeq; in domo magna quæ est Agrippinẽsis siue Coloniẽsis ecclesia, flammã tui luminis liberter aspiciebat; & si qs erat nequã oculus, q tibi aduersaret, hoc ipm qđ tibi grauis esses eriã ad videndũ, fateri non audebat. Tãta erat tui luminis autoritas, vt statim cõtra se dictum putare posset illud propheticũ: Væ q dicitis malũ bonũ, & bonũ malũ, ponentes tenebras lucẽ, & lucẽ tenebras. Interea dũ familia dñi, sup quã tu fidelis seruus, & prudẽs cõstituturus eras, cui corde flãmato & ore lucido vitã æternã euãgelizabas, merito & nũero augeret siue multiplicaret, tu tñ in oculis tuis puulus & fere nullus eras, qđ maxie pcipiebãt hi, q familiares tibi erãt, q̃ tecũ de salute aĩæ familiarius colloquiũ habebãt, qđ ipe ego psentiẽs, aiaduerti nonnihil: imo multũ ad te attinere illud propheticũ: Quare dicis Iacob & loqueris Israel, abscondita est via mea à dño & iudiciũ meũ à deo meo trãsiit. Nunqd nescis, aut nõ audisti? Deus sempiternus, dñs, q creauit terminos terræ, nõ deficiet neq; laborabit, nec ẽ inuestigatio sapiẽtiæ eius, q dat lasso virtutẽ, & his q nõ sunt, fortitudinẽ & robur multiplicat. Item q̃ illud: Ego deus tuus apphẽdẽs manũ tuã, dicẽsq; tibi: Ne timeas, ego adiuui te. Noli timere vermis Iacob, q mortui estis ex Israel. Ego auxiliatus sum tui. Hmõi respõsa tuæ humilitati ita congruẽtia, si hactenus nõ aduertisti, at saltẽ nũc attẽde, cõmonitus augmẽto gr̃æ seu magnitudine beneficij, quod altissimo nonnulla de te cura sit. In primis hæc appellatio non timere vermis Iacob, q mortui estis, dicam qũo congruat tibi & similibus tui, imo cunctis humilibus corde, q didicerũt à bono magistro dicẽte: discite à me, qa mitis sum & humilis corde. ¶Humilis q̃q; spũalium pater filiorũ, & vermis est; & Iacob: vermis qdẽ sub Iacob antẽ, dei iudicio. Iacob deniq; magnus homo fuit, & multos habẽs mares filios, causa vnius fœminæ, quam solam filiã genuit, afflictus est, & tristitiã habuit. Sic nimirũ apud deum magni, qualium oĩm viuentium tu mihi notissimus es, cum multas habeas virtutes, multos q̃ (vt & tu habebas) filios spũales, aliquã habent quasi filiam. i. infirmitatem occultã, pro qua dum qs humiliat corã dño, & vermis est, & Iacob: vermis (vt dixi) sub Iacob aũtẽ, dei iudicio: & mortuus est sibi. i. timet se illa infirmitate mori, sed viuit deo. ¶Noli ergo timere, dicit tibi, ego auxiliator sum tui, & ab effectis probas, qa nõ sunt, nec est à me abscõdita via tua, nec à me iudiciũ tuũ transiit, sed hoc potius dicito: Tu deus q̃ vidisti me, & iudiciũ meũ, hoc qđ iudicasti, & q̃ se humiliat, exaltabit, nõ transiit à te. Ego quoq; cum ipso deo interrogante, verbis ipsius interrogo te, q cum de hmõi secretam alloquoties haberemus collocutionẽ, volebã consolatum te esse. Nunqd nescis, aut non audisti? Videlicet istud quod sequit: Deus sempiternus, dñs q creauit terminos terræ, non deficiet, neq; laborabit. s. vbicunq; vel quotiescunq; infirmũ curare, vel pauperẽ honestare voluerit. Cuncta ẽm possibilia, cuncta facilia sunt ei. Nec est (inqt) inuestigatio sapiẽtiæ eius. In quo? Nimirum, vt secundum causam præsentem loquar, in eo quod dat lasso virtutẽ, & his q non sunt fortitudinem & robur multiplicat. i. q electum suum prius dimittit lassari, & lassitudinem suam agnoscere, ita vt penitus sibi videat non esse, siue nihil esse, & tunc demũ virtutem dat, tunc demũ fortitudinẽ & robur multiplicat. ¶Non ita est cũ fortibus non sic agitur cum sanis. i. cum illis q sibi iusti vident, & in suis confidunt viribus. Sed qđ Continuo subiungens, deficient pueri, & laborabunt, & iuuenes in infirmitate cadent. Pueri nanq; rectẽ dicuntur, q sunt inexperti, quiq; in tentationibus non militauerunt. Iuuenes autem q sibi videntur fortes, & quasi de suis virtutibus superbiunt. ¶Manifestum iam te habere nõ dubitamus iudiciũ siue experimentũ, qđ via tua dño abscondita nõ fuerit, & iudiciũ tuũ à deo tuo non transierit, qa cum nescires, cum præsens non adesses, imo longe remotus abesses. Ratisponentis ecclesia pastore suo viduata, pastorem te, i. pontificem sibi elegit, quæ magna est gratia, donum q̃ pontificis magni, q̃ cœlos penetrauit, quẽadmodũ Apostolus dicit, & ipse dedit quosdã quidẽ apostolos, quosdã autẽ prophetas, alios aũt euangelistas, alios aũt pastores & doctores. Cum clerus & populus in partes proeligẽdo

Cuno fctus abbas Sigebergensis

Marc.4 Luc.8

Esa.5. Humilitas Cunonis

Esaiæ.40

Esa.41

Matth.11 Hũilis plat? & vmis, & Iacob dicit Gene.34

Cuno curę fuit deo

Quis sibi fortes vidẽtur deficient Esa.40

Electio Cunonis in episcopum.

Hebræo.4 1.Corin.12

eligendo sibi pastore diuideret, fieretq; periculosa partiũ contentio, alijs hunc, alijs illum clamantibus, iamq; prope esset in seditione inualescẽte ad arma cõcurreret, vnus sapiẽtior cæteris, cuius cor deus tetigit, repente tuũ nomen in mediũ protulit, teq; eligi cõsuluit, & protinus totus ille partiũ motus conquieuit, & in te vnũ, quæ diuisa fuerat, vnitas ecclesiæ conciliata est. Cuius nutu, cuius intuitu taliter credamus actũ, nisi illius, de quo Apostolus, ipse est (inqt) pax nostra, q fecit vtraq; vnum? Gaudeas igit, qa (sicut iam dixi) non ita fuit via tua abscondita à dño, qn videret te, q̃uis paruulũ inter multos, quos habet ipse regẽdos, siue disponendos. ¶Ergo ne (ait aliq̃s) gaudendũ est in re huiuscemodi? Nonne potius renitendũ est, secundũ exemplũ Moysi, cũ mitteret ad trñ ministeriũ, vt fieret populo Israel dux & princeps liberationis, educendo eos de terra Aegypti? Adhæret, inquam: Nonne & illius exemplũ sequendũ est, q cũ audisset vocẽ dñi dicentis, quẽ mittã, & qs ibit nobis, dixit, ecce ego, mitto me. Nimis q̃ Moysi qdem humilitas laudanda, & in exemplũ pro re & reassumenda est: sed pter humilitatẽ, aliam quoq; rõnem habuit, quæ ex verbis ipsius intelligit, quæ dixit, postq̃ semel & iterũ, ac tertio recusauit: Obsecro (inqt) dñe, mitte quẽ missurus es. Quisnã erat ille, nisi de quo patriarcha Iacob pdixerat, donec veniat q mittendus est? Chm̃ ergo tam ad salutẽ populi sui nimiũ festinus mitti volebat, & idcirco recusabat. Ac si diceret: Non ego vicarius eam, sed ille obsecro iam veniat. ¶Itaq; pter istum q eiusmodi causam intendebat, ostende mihi aliquẽ, q iussus inire officiũ siue ministeriũ eiusmodi, laudabiliter recusauerit, nisi forte recusantis esse putes, q̃ Hieremias dixit, ah, ah, ah: Dñe deus, ecce nescio loqui, qa puer ego sum. At ille hoc dicere potuit non recusando ministeriũ, sed potius optando sibi augeri donũ, quod & protinus factũ est, qa misit dñs (ait) manum suã, & tetigit os meum &c. Illi ergo maxime laudabiles sunt, q dilectionis instinctu, ob salutem proximoꝝ semetipsos offerunt, sicut & Helisæus se offerẽs: oro (inqt) ad Heliam, vt fiat spũs tuus duplex in me, s. spũs operationis virtutum, vt duplicia, q̃ tu fecisti signa possim facere, per quæ commoueat populus, & non obliuiscat dicere illud, quod te agente dixit: Dñs ipse est deus, dñs ipse est deus, contra quem Iezabel impia nititur. ¶Congratulantis aĩo cũcta hæc tuæ sanctæ loquor paternitati, & inter hæc non præteribo illud, quod valde placet oculis nostris, quia nonnihil habes de imitatione beati Martini. Iam vero sumpto episcopatu, ait scriptor vitæ eius, qualem se quantumq; præstiterit, non est nostræ facultatis euoluere. Idem eñ constantissime perseuerabat, q prius fuerat, eadem in corde humilitas, eadem in vestitu eius vilitas erat, atq; ita plenus autoritatis & gratiæ, implebat epi dignitatem, vt non tamen propositum monachi virtutemq; desereret. Vidimus te præclaræ ciuitatis epm̃, verne cum pellibus & pulla desuper cappa coopertum, siue affibulatum præcedentem, & euntes post te præclaros vtriusque tam clericalis q̃ laicalis ordinis spectabiles viros, peregrinoꝝ murium pelliculis secundũ morem vel honorem suum coloratos siue defloratos, in eo sapientes, quod epm̃ se habere vel sequi gauderent, talium contemptorem, censu diuitem, affectu vel habitu pauperem, in corde humilem, in vestitu vilem, in mensa sibi communi, cum dignitate epi propositum monachi virtutemq; non deserentem. Hoc esse dixi, de imitatione B. Martini.
¶Vnde non vanam fuisse constat illius sanctimonialis visionem, quam audisti. Referebat dictũ sibi per visum, occurrendum esse B. Martino, festo die suo, in ipsis rogationum diebus tunc imminentibus, quæ ante ascensionem dñi ex more celebrant. Mirabat illa pro nuntio huiuscemodi, sciens & in somnis quoq; memoria tenens, festum B. Martini non agi diebus illis, sed longe alio tpe anni vndecimo die mensis Nouembris. Non ergo multum attendens visum velut otiosum retinuit, donec tu, quem venturꝝ esse non ante visum illum sciebat, electus aduenisti, die rogationũ. ¶O quanta cũ lætitia cleri & populi, quãto cũ tripudio non solius ciuitatis, verumetiam totius patriæ, quantis cũ laudibus Chri ei uitatem introisti? Cuius laus, cuius erat ille honor? Nunqd tuus, aut tibi debitus? Ergo ti bi verbis congruentibus vicẽ repẽdere volo. Nam qa solitus eras, vel mihi, vel de me alijs dicere, quod ea, quæ scriberem ego, mihi non magis imputares, q̃ asino, ego similiter dico, qa tantam illius susceptionis gloriam, fere non magis tibi asscribo, q̃ illam gloriam fiue honorem, laudes q̃ turbarꝝ cum palmarꝝ ramis occurrentium dño ascribere velim illi, cui sedebat asello. Non eñ propter se, sed propter sessorem suum dignus erat asellus ambulare viam stratam vestimentis hominum, tantisq; circundari floribus & ramis palmarꝝ. Sic nec tu taliter suscipi dignus fuisti propter temetipsum, sed propter habitantem in corde tuo per fidem Iesum Chriſtũ. Hæc videns illa iam dicta sanctimonialis, visum, quem viderat, ad te pertinere, recognouit, & extunc quibusq; fiducialius enarrauit. ¶De humilitatis tuæ insignibus sermonem repetam, sperans & spem meam firmissimã esse de fide rans, quod in ipsa perseuerabis, & perseuerando gloriã tibi infuturꝝ thesaurizabis, qa non gloria humilitatem, sed humilitas (ait Sapiẽtia) gloriam præcedit. Hoc tibi vel cordi tuo

Quæstio Exod.3

Responsio Esa.6

Exod.4 Gene.49

Nõ licet recusare ministerũ euangelij Hiere.1

4.Regũ.2

3.Regũ.18 Cuno filius b. Martini episcopatus

Visio cuiusdam Monialis

Chrũs honoratus in Cunonis susceptione

Numer.22

Matth.21

Ephe.5.

Epo tenẽda est, exẽplo Christi, humilitas

Prouer.15 Matth.20 Lucę.22

tuo recte pſuaſiſti, propter humilitatē filij hoīs, cuius gloriam & honorē beata dilectione diligis. Ipſe enī dixit: Non, ita erit inter vos, ſicut inter principes gentiū, q̄ dñant eor. Sed q̄cunq; voluerit inter vos maior fieri, ſit veſter miniſter, & q̄ voluerit inter vos primus eſſe, erit vř ſeruus. Sicut filius hoīs nō venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare aīam ſuam redēptionē pro multis. Nonne quotidie hic filius hoīs miniſtrat nobis in ſancto altari miniſterij eiuſdē redēptionis. ſ. ſacřm corpis & ſanguinis ſui? Quare ergo nō erubeſcimus miniſtrari, tali miniſtro miniſtrāte nobis, & audemus cuiquā dñari, niſi ſolis vitijs?

Viſio de miniſtratione Chři i miſſa

¶Audi me, adhuc vnū quod narrabo tibi de eiuſmodi, qualia ſuperius narraui, q̄a fec voluiſti. Cum adhuc eſſem recētior, & proinde etiā attentior in ordine huius miniſterij, ſ. in officio pſbyterij, vidi in viſu pleno iucūditatis, miniſtrantē nobis iſtū filiū hoīs. Quid dicā, vel qualibus verbis eloquar habitū geſtumq; miniſtrātis? Deniq; quaſi in magna domo ad menſam decorā & magnā reſidētibus multis, ipſe aſpectu reuerēdus & amabilis, diſfibulato ac depoſito, q̄ ſup tunicā amictus erat, pallio, manibus decētiſſimis, & inceſſu q̄ ſpectabili miniſtrabat, hinc & inde miniſtrationē panis & vini. Erāt aūt quaſi cruſtula panis cādidiſſimi cōcaua, vinumq; fuſum in ſe recipiētia, & ferculum hmōi oībus miniſtrabat.

Cant.5.

Amplius dicere non poſſum, niſi q̄a q̄d exprimi non pt, ſalua maieſtate miniſtrabat, & ſic eū miniſtrare valde decebat, tali vel tāto affectu, ac ſi diceret illud de Cāticis: Comedite amici & bibite, & inebriamini chariſſimi. ¶Et q̄dem vera eſt, & mihi tunc vera fuit ſnīa, multas curas ſomnia, ſed nihilominus verū eſt, q̄a bonas curas plerūq; bona & vera ſequuntur ſomnia. Nō fuit hoc de ſomnijs eiuſmodi, quę multos errare fecerūt, imo ad veritatē ducit, in eo q̄ mihi dulciter & ſæpe cōmemorat, & tibi cupio vt cōmemoret illud dictū ſi

Eccłs.5 Ecci.34 Luc.22 Eccłs.9

Inj hoīs, ego aūt in medio vřm ſum ſicut q̄ miniſtrat, & adiuuāte cōmemoratiōe hac, ab eo quod cœpiſti humilitatis gradu cōminiſter ſanctitatis nō deſiſtas. Quid multa, omni tpe (ait Sapia) ſint veſtimenta tua candida, & oleū de capite tuo nō deficiat. Sciēti loq̄r, q̄a veſtimentū tuū hoībus q̄dem nigrū, ſed deo & ea q̄ dei ſapiētibus candida ſunt, & oleū in ca

Præſagiū viſionis de Cunone

pite tuo charitatis ē in corde tuo, quæ nunq̄ deficiat. ¶Ego q̄dē diſpendiū timere potui pro abſentia tui, ſecundū præſagiū quod vidi prius q̄ progredereris. Mancū me eſſe videbā, dextera de cubito ſuo manu auulſa, quæ res illud ſine dubio, quod de te actū eſt pſignabat. Veruntā bene vtrūq; erat, q̄a dexterā ipſam, q̄uis auulſam, non oīno amiſerā, ſed altera. i. ſiniſtra manu deportabā, ſimulq; quaſi miraculū factū eſt, vt alia loco illius teneſ manus dextera ſuccreſceret. Secundū hæc reuera, te manū dexteram meā non oīno amiſi, ſed adhuc in ſiniſtra. i. in præſentis vitæ cura tu mihi auxiliū qualecūq; ferre poteris.

Dñs protectio tua, ſupra manum dexteram tuam. Pſal. 120 Canti. 5

¶Certiorem autē habemus, & habere debemus paracletū. i. conſolatorē, vdielcet eum, q̄ dicit p Pſalmiſtam: Dñs cuſtodit te, dñs protectio tua, ſuper manum dexteram tuam. Quāmuis ergo præſentia tui careā, quem ſic habebā veluti cuſtodiā fidam, & dexterā manum meā, non ſim quaſi deſolatus, ſed ipſe cuſtodiat ſperantē in ſe, q̄ cuſtodire & protegere pt ſup omnē manum dexterā. Spem iſtam inter cætera nōnihil roborat recordatio miraculi, cuius ego in ope quod de Canticis Canticoū ſcripſi, mentionē feci, vbi dilecta loquit: Dilectus meus miſit manū ſuam p foramen, & venter meus intremuit ad tactū eius. Fateor de me quoq; illā narrationē feci, ſed q̄a verebar inſipientiā meā, ne videret gloriari fruſtra, neceſſitatē nō hās quā nūc habeo, q̄a ſicut ſæpe dixi, tu me adiuraſti: idcirco ipſam narrationē trāſſiguraui, vt & rē ipſam veraciter dicerē, & tñ pſona nō poſſet agnoſci.

Dēpcatio ad lectorē. Prou. 11

¶Vltimo tādē libelli huius capſo exoratū ſe eſſe nouerit, quiſq; iſta legerit, vt nō quaſi inſipientē ſubſannare, ſed q̄naſi mœſti paruuli cauſam cōpatiēs attēdere velit, illā videlicet, quā in initio hoū dixi, ſcām verba ſapię dicētis: Noli regibus o Lamuel, noli regibus dare vinum, q̄a nullū ſecretū eſt vbi regnat ebrietas, ne forte bibant, & obliuiſcant iudicium, & mutent cauſam filioū pauperis. Date ſicerā morientibus, & vinū his q̄ amaro ſunt animo. Bibāt & obliuiſcant egeſtatis ſuæ, & doloris non recordent amplius. ¶Verba iſta q̄ñ recitaui, liber aliquantiſper aperire. Lamuel quod interpretatur in quo deus, ipſe eſt Chriſtus, de quo Apls dicit: Quoniamquidē de⁹ erat in Chřo, mundū reconcilians ſibi. Hic ſeſe gratū habere, & gratanter adimplere conſiliū iſtud ſpūs ſapiæ, dicemus: Noli Lamuel regibus dare vinū &c. Dicit in euāgelio: Cōfiteor tibi pater dñe cœli & terræ, q̄a abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Deniq; & hic reges, & ibi prudētes & ſapiētes ndem ſunt. ſ. ſuphi, ſenſu ſuæ carnis inflati. Iſtis ait: Noli dare vinū, noli aperire, imo claude diuinoū profunda myſterioū. Quam ob cauſam? Videlicet, q̄a nullum ſecretum eſt, vbi regnat ebrietas. i. nulla oris cuſtodia, vbi ſcīa inflat. Secretum illud non eſt ibi, quod eadem ſapīa deſideraus alibi, cum dixiſſet: deriuent fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide, ſubiunxit, atq; ait: Habeto eas ſolas, nec ſint alieni participes tui. Quia ergo ſecretum non eſt ibi, & alienis. i. hæreticis communes ſe faciunt. Noli (inq̄t) dare eis vinum, ne forte, quod ſæpe contigit, ita bibant vt obliuiſcant iudicioū, & mu-

Lamuel. i. ā de⁹ Chriſtus eſt 2. Cor. 5 Matth. 11 Coloſſ. 2

Nullū ſecretum vbi regnat ebrietas 1. Cor. 8 Prouerb. 5

mutent cauſam filioū pauperis. ī. ne male iudicēt de ſcripturis, & aliter interpretent, q̄ expedit ſaluti auditoū, q̄s tu pauper, tu ipſe mitis & humilis corde filios tibi ex aqua & ſpū ſancto regenerāſti. Mœrētes & amaro aīo ſiue egētes atq; dolētes ſunt iā dicti paruuli, id eſt, humiles, qualiū eſt ille gemitus: Heu mihi q̄a incolatus meus prolongatus eſt, qui in iſto ſeculo cōſolari renuunt, & idcirco lugēt, q̄a ſponſus ab eis ablatus eſt. Iſtis date ſicerā, iſtis date vinū. i. iſtis aperiat ſenſus, vt intelligāt ſcripturas, legentes legē & euangeliū, & ita bibētes, nūc interim conſolent ex parte, donec veniat q̄d perfectū eſt. Fateor taliū ego vnus erā, quondā tā ætate adoleſcētiæ, q̄ propria paruulus æſtimatione, ita nūc ſcienter lugēs, & cū beato Iob dicēs: Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictū eſt, conceptus eſt homo. Noctē illā tenebroſus turbo poſſideat, nō cōputetur in diebus anni, nec numeret in mēſibus. Sit nox illa ſolitaria nec laude digna. Sed bibi ſicerā, bibi vinū, eo modo vel ordine, quo fideliter denarraui, in quo q̄a, vt puto, ſatiſfeci tibi, iā nunc iſtoū finē faciens, interruptū ſubnectā ſiue repetā, vt cōpleam q̄d ſupereſt operis de gloria & honore filij hoīs, ſperans q̄ in proximo te viſurus ſim.

Date ſicerā mœrētibus Pſal. 119 Matth. 9 1. Cor. 13

Iob. 3

Finis libri. XII.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS IN OPVS, DE GLORIA ET HONORE FILII HOMI. LIB. XIII.

Enedicta gloria dñi de loco ſancto ſuo, ait illa, quā audiuit pphe

Ezech. 3.

ta, vt longe ſuperius memorare iā cœperā, vox cōmotiōis magnæ, & vox alaū animaliū percutientiū alterā ad alterā, & vox rotarū ſequentiū animalia, & itemq; vox cōmotionis magnæ. Ab illa cōmotione o glorioſum animal, q̄d nunc videmus p ſpeculū & in ænigmate, iuxta ſæpedictū flumē Chobar, animal quatuor facierū, quæ tua quatuor ſacramēta ſunt. ſ. incarnatio, paſſio, reſurrectio, atq; aſcēſio, illā faciem tuā iam iuxta propoſitū laudare cupimus, q̄ recte dicit facies leonis, videlicet fortiſſimā atq; inuictā virtutem tuæ reſurrectionis. Eiuſdem cōmotionis veraciter magnæ, initium ſimul & pſagium fuit illud, quod te clamāte voce magna & emittente ſpm̄, ecce velum tēpli ſciſſum eſt in duas partes à ſummo vſq; deorſum, & terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumenta aperta ſunt, & multa corpora ſanctoū qui dormierant ſurrexerunt, non anteq̄ reſurgeres, ſed te primogenito mortuoū reſurgente, ſurrexerunt. ¶Eatenus ſe continuerat facies leonis, agente vel patiente quod ſuum erat vituli facie, donec diceret, conſummatum eſt, & inclinato capite traderet ſpm̄, & patefacto latere per lanceā militis, exiret ſanguis & aqua redemptionis animaū ſimul & corpoū pretiū. Statim & extunc, vt verbis ſapientiæ loquar, ſicut fremitus leonis, ita & ira regis, & ſicut ros ſuper herbā, ita & hilaritatis eius. Cui quæſo ſtatim ira regis, ſicut fremitus leonis? Nonne inferno & ſempiternæ morti, diabolo tenebraū principi, antiquo peccatori, ꝓpoſito mortis? Et cui vel q̄bus hilaritas eius, ſicut ros ſuper herbā? Nonne oībus ſanctis ſiue electis q̄ expectauerunt eū ab origine mundi. Talem fremitū tanti leonis quo ſenſerunt ſpūs illi, quando quidē terra inſuſtinere nō poſſe clamauit. ¶Econtra hilaritatē vultus eius quomodo ſenſerunt Abrahā, Iſaac & Iacob, & cæteri ſancti, quādoquidē & latro cōfitēs ſicut rorē ſenſit? Audierat eñ paulo ante ſibi dictū ab illo: Amē dico tibi, hodie mecū eris in paradiſo. ¶Pulchre igit dictū, & veraciter adimpletū eſt: Iuda te laudabūt fratres tui. Manus tua in ceruicibus inimicoū tuoū. Adorabūt te filij patris tui. Catulus leonis Iuda, ad prædā fili mi aſcendiſti. Requieſcēs accubuiſti vt leo, & quaſi leæna. Quis ſuſcitabit eū? Secūdū hæc & his ſimilia, quæ & vox alaū animaliū percutientiū alterā ad alteram, & vox clare perſonat rotaū animalia ſequentiū, id eſt, ſcripturaū veteū ſacramentis euangelicis cōſonantiū, recte dicta eſt hæc facies leonis eſſe à dextris. ¶Nā facies vituli à ſiniſtris, per quæ videlicet ſiniſtra ſignificata eſt aduerſitas paſſionis, & facies leonis, vt iam dictū eſt, à dextris, per quæ deſignatur proſperitas vel gloria reſurrectionis. Siniſtra aūt dixerim pro infirmitate aſſumptæ humanitatis, ſaluo eo q̄ ſicut reſurrectio carnis eius nr̄is corporibus, ita paſſio eius noſtris animabus dextera eſt. Nā per paſſionē eius primā, quæ eſt animaū, reſurrectionē habemus, & per reſurrectionē eius, reſurrectionē ſecundā, quæ corpoū eſt, in vitā æternā expectamus. Sibi ergo ſoli facies vituli, id eſt, ſua paſſio à ſiniſtris erat, ſecūdū quod triſtis erat aīa eius, & tædebat & pauebat. ¶Nā interim pro cauſa valde neceſſaria dexterā eius pater tenebat, id eſt, fortitudinē eius differri volebat, vt ea non iam tunc, ſed oppor-

Facies leonis, ſacramentū reſurrectiōis domini. Matth. 27 Coloſſ. 1. Iohan. 19

Prouer. 19.

Hilaritas regis, ſicut ros ſup herbā. Lucæ. 23 Gene. 49 Ezech. 3.

Facies leonis a dextris.

Marc. 14

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.72 tuno vteret tẽpore, iuxta q̃d in psalmo cõpetit dicere: Tenuisti manũ dexterã meã & voluntate tua deduxisti me, & cũ gloria suscepisti me. Nã & si cuiuslibet sancti vel iusti vox ista esse potest, nihilominus & multo magis ex pſona huius eã intelligi decet. Nam reuera iuxta q̃d ipse orãs dixit: Veruntamẽ nõ mea volũtas sed tua fiat, deus pr̃ manũ eius dextera tenuit, deus pr̃ sua volũtate illũ obedientis repressit ad tẽpus fremitũ leonis. Qui paulo ante, scilicet postera die, q̃ passurus, ingressus est ciuitatẽ, leuiter se excutiens cũ paruo flagello, quẽ fecit de resticulis, tantã multitudinẽ vendentiũ & ementiũ de tẽplo eiecit, & mercimonia siue lucra eorũ cũ cathedris euertit. Et deinde cũ traderet, dicẽdo, quẽ quaritis, ego sum, totã cohortẽ pſidis & ministros pontificũ cũ traditore prostrauit. Eo vsq; tenuit dexterã illã, vt nõ saltẽ descẽderet de cruce, dicẽtibus Iudæis: Si rex Israel est, descendat nũc de cruce & credimus ei. Postq̃ ergo tenuit manũ dexterã eius, & in volũtate sua deduxit eũ, fecit, & q̃d protinus sequit, & cũ gloria suscepisti me. i. à mortuis glorioſe suscitasti me. ¶Nũc iã supra scripto prophetiæ capitulo sermo attẽtius innitat, & secũdũ verba ipsa, q̃d adiã dictũ fremitũ leonis ptineat, aliq̃d loquamur. Et audiui, inqt, posti me vocẽ cõmotiõis magnæ, Benedicta gloria dñi de loco sancto suo, &c. vt supra. Sicut hic in prophetia semel & iterũ auditã habemus vocẽ cõmotiõis magnæ, sic & in illo fremitu leonis. s. & in descẽsu ad inferos, & in resurrectiõe Iesu Chri factũ esse terremotũ, iã supra diximus, magnæ cõmotiõis initiũ fuisse simul & pſagiũ. Intiũ, q̃a protinus cũ ipso terræmotu ablatũ est ab eis omne cœleste pſidiũ, clamãtibus (vt Iosephus q̃q; testat) pſidibus tẽpli virtutibus, trãseamus ex his sedibus. Præsagiũ, qa videlicet in eo q̃ velũ tẽpli scissum est, nobis quidẽ reuelatio cœlestiũ mysteriorũ, sed illis scissura veli cũ scissura petrarũ pſagium fuit impacabiliũ seditionũ, quibus extũc inter se discissi sunt, excitantes etiã contra semetipsos Romani imperij terremotũ. ¶Hanc deniq; partẽ fremitus leonis simul memorare libet, qm̃ & alius propheta, videlicet Amos, taliter incipit: Dñs de Sion rugiet & de Hierusalẽ dabit vocẽ suã, & luxerũt speciosa pastorũ, & exiccatus est vertex Carmeli. Quæ nam fuerũt illa speciosa pastorũ, nisi illa, de pulcherrimo tẽplo lucra pontificũ siue sacerdotũ, & quid vertex Carmeli (q̃d interpretat scientia circuncisionis) nisi superbia Iudaici populi, carne quidẽ circuncisi, sed corde & auribus incircũcisi? Luxerunt ergo, ait, speciosa pastorũ, & exiccatus est vertex Carmeli, id est, desolata est ciuitas & templũ, sup quo gloriabant pastores illi, dicẽtes: Templũ dñi, templũ dñi, templũ dñi est: & ablatus est à Iudæo omnis viror gratiæ spũalis, mandatũ quippe est nubibus, ne pluerent imbrẽ super illũ superbiæ verticẽ, mandatũ est apostolis, vt excusso puluere pedũ in eos, ipsi ad gentes transirent. Istæ sunt quatuor partes illius cõmotionis magnæ, cuius vocẽ, vt p̃missum est, sanctus Ezechiel audiuit post se: Nã dñs de Sion rugiet: hoc recte intelligit, dñs tanq̃ leo fugatulus leonis infernũ cõfringet, & ante faciẽ eius mors fugiet, iuxta illud, q̃d iã supra memini, catulus leonis Iuda, ad p̃dã ascẽdisti fili mi. Et de Hierusalẽ dabit vocẽ suã, id est, incipiendo ab Hierusalẽ p̃dicari faciet in noie suo cunctis gentibus pœnitentiã. Eiusmodi aũt vox dñi, scilicet p̃dicatio euangelij: nunquid nõ & ipsa rugitus leonis est? Iustitia enim dei in eo reuelat, ait Apostolus: Reuelat eñ ira dei de cœlo super omnẽ impietatẽ, & iniustitiam hominũ, eorũ qui veritatẽ dei in injustitia detinent. ¶Differunt tñ præsenti loco rugitus dñi, & vox ipsius quã dedit. Rugitus nanq; solus infert timorẽ, vox aũt loquelam exprimẽs, cũ terrore habet etiã doctrinę rationẽ. Et dñs nimirũ super infernũ solũmodo rugijt, & rugitu suo mortẽ exterruit atq; fugauit: mundo aũt, id est, cunctis gentibus vocẽ suã dedit, doctrinæ rationẽ expressit, vocẽ, inquã, suam scilicet loquendo in euãgelio per semetipsum, qui prius dederat voces Mosi & prophetarũ. Hinc est vel fuit illa supra dicta cõmotio magna, Cõturbatæ sunt gẽtes, ait Psalmista, & inclinata sunt regna, dedit vocẽ suã, mota est terra. Nec vero simplex cõmotio illa. Nã alij moti sunt, ad pſequẽdũ, alij ad agendã pœnitentiã, credẽdo iudiciũ futurũ, secundũ vocẽ alarũ animaliũ, alterã ad alterã percutientiũ, & secundũ vocẽ rotarũ animalia sequentiũ. ¶Altera nanq; ad alterã ala percutitur: qa duo sunt aduẽtus leonis huius, & alter de altero cõfirmatur: secũdus in quo iudicaturus est de primo, in quo est iudicatus. Magna & fortis percussio alarũ huiusmodi & percussionis vox valde terribilis. Exempli gratia, cũ dicit: Amodo videbitis filiũ hominis venientẽ in nubibus cœli. Et angeli dicũt, sic veniet, quẽadmodũ vidistis eũ euntẽ in cœlũ: q̃d profecto testificat vox rotarũ, vox legis, & prophetarũ, & psalmorũ. Tũc erit & alia cõmotio magna qñ sic veniet ille iudicaturus. Nam & virtutes cœlorũ mouebũtur. Vnde nõ otiose repetiuit, q̃d iam semel dixerat, & vocem cõmotionis magnæ. Hæc pro illo terræmotu dicta sint, quia videlicet & quod eo moriente, & p̃ eo resurgẽte terræmotus factus est, magnæ cõmotionis signũ fuit, de qua pro rerũ magnitudine nulla potest lingua sufficienter eloqui. ¶Quæ tandẽ vel quid est gloria illa dñi, quã p̃dicat & benedicit, tam animaliũ q̃ sequentiũ rotarũ omnis vox, dicẽdo: Benedicta gloria dñi, de loco sancto suo? Quid

Psal.45.

Amos.1

Hiere.7
Esa.5.
Matth.10

Gene.49

Roma.1.
Differunt rugitus & vox dñi.

Matth.24.
Acto.1

Matth.24

Quid, inquã, est gloria ipsa, cui maxime propositũ nostrũ intendit, in p̃senti opere de gloria & honore filij hoĩs? Quo alio noĩe, vt melius possit agnosci, nũcupãda est gloria dñi? Nẽpe isto noĩe, q̃d est veritas dñi, & ipsa veritas dñi, q̃d est nisi verbũ dñi? Veruntñ causa postulat, & causam dicturi sumus, cur ipm verbũ dñi, in q̃ gloriat dñs, libeat p̃senti loco nũcupare veritatẽ dñi. Cũ staret sub iudicio ante p̃sidẽ, ipm incarnatũ verbũ dñi, & interrogãti & dicẽti, ergo rex es tu, respõdisset, tu dicis, qa rex sum ego: statim causam suã, causam aduẽtus siue incarnatiõis suæ taliter edixit: Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundũ, vt testimoniũ phibeã veritati: Oĩs q̃ est ex veritate, audit meã vocẽ. Magnũ valde capitulũ & in breui sermone sensus pergrãdis, quẽ si assecutus es, tũc reuera dicas: Bñdicta gloria dñi. ¶Vt ergo clarescat ipsa veritas, q̃ta sit gloria dñi, & q̃ gloriosum opus huius filij hoĩs, moriẽdo & resurgẽdo testimoniũ perhibere vel phibuisse veritati, primo cõsiderãda est ipsa facies veritatis qualis sit. Nõ em̃ hic vulgariter nomẽ veritatis debet accipi, id est, eo modo tantũ, q̃ nominari solet in nostris q̃q; cõmunib⁹ verbis iuxta quẽ mo dũ ethnicus q̃q; siue comicus ille veritatẽ noĩare potuit, dicẽs: Obsequiũ amicos, veritas odium parit. Vnde ergo vel per qd iuuari melius posſis ad cognoscendã faciẽ veritatis, q̃ ex eo q̃d illi oppositũ est, scilicet ex inconstãtia vanitatis? Cuius quæso vanitatis? Est em̃ tam amplũnomẽ vel significatio vanitatis, vt non solũ phantasmata diaboli, qualia fecerunt Magi Aegyptiorũ corã Pharaone, cõtra veritatẽ deiverũetiã cuncta quæ fiunt sub sole, vana dicant & sint. Vanitas vanitarũ dixit Ecclesiastes, vanitas vanitatũ, & oĩa vanitas. Et post enumeratiões multorũ, quæ sub sole fiunt, vidi, inqt, in oĩbus vanitatẽ & afflictiõnẽ animi, & nihil permanere sub sole. ¶Nimirũ cuncta q̃ non permanẽt, propter hoc ipm quia nõ permanẽt, vana esse iudicauit: Veruntamẽ vt hæc vana esse iudicent, seu vanitatis arguant, nõ tam tẽporalis cõditio ipsorũ, q̃ cupiditas meret hoĩs iniqui nimirũ vani & falsi sunt, dũ in eorũ vsu siue affluentia beatitudinẽ sibi cõstituere p̃sumũt. Deniq; ædificare domos, & plantare vineas, & facere hortos & pomeria, possidere seruos & ancillas multãq; familiã habere, armẽta q̃q;, & magnos ouiũ greges, aurũ & argentũ & substãtias regũ ac prouinciarũ, & cætera huiusmodi, sancti q̃q; patres Abraham, Isaac, & Iacob, & Iob & Dauid possidere potuerũt nec tñ ea possidẽdo in vanitate ambulauerũt. Ad summũ vidit deus, inquit scriptura, cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Et de cibis Apostolus loquit, quia omnis creatura dei bona est, & nihil reiciendũ, q̃d cũ gratiarũ actione percipitur. Ergo vt vana iudicentur, non ipsorũ natura, sed male vtentiũ facit affectus, qñ nimiũ vel superuacue diligunt, videlicet præ cõcupiscentia carnis, & cõcupiscentia oculorũ, & superbia vitæ. A quibus nos reuocans Iohannes apostolus: qm̃, inquit, omne q̃d est in mũdo, cõcupiscentia carnis est, & cõcupiscentia oculorũ, & superbia vitæ: q̃ non est ex patre, sed ex mũdo est, & mũdus transit & cõcupiscẽtia eius. ¶Semota igitur mediarũ multitudine vanitatũ, summã vanitatẽ, & quæ recte dicatur vanitas vanitatũ, explorare libet, quatenus ex deprehẽsione illius victæ partis notior fiat hæc pars victrix, scilicet veritas dei, victoriæ laudẽ adepta p testimoniũ huius filij hoĩs, quẽadmodũ dixit, vt supra iã meminit: Ego in hoc natus sum & ad hoc veni in mundũ, vt testimoniũ perhibeã veritati. Explorata est, & ipsa est altitudo satanæ, quẽadmodũ dicunt, ait Iohãnes aplus, subaudiẽ, hi qui eũ cognouerũt, vel stulte admirati sunt. Explorata, inquã, est, maxime sanctis prophetis. Nã in Ezechiele deus exprobrat illi sub noĩe Pharaonis regis Aegypti. Ecce, inqt, ego ad te Pharao rex Aegypti, draco magne, q̃ cubas in medio fluminũ tuorũ, & dicis, meus fluuius, & ego feci memetip̃m, &c. vsq;, eo q̃ dixeris, fluuius meus est, & ego feci eũ. ¶Quid rogo est dicere, istũ draconẽ magnũ, meus est fluuius, & ego feci eũ, nisi diceret, meũ est humanũ genus, & ego feci illud? Et vnde putas illi altitudini satanæ vt hoc audeat dicere? Puta q̃ proinde glorietur sic, tantũq; sibi arroget, qa nequissimus venerator per os serpẽtis sibilans, radicẽ nostræ originis in primis parẽtibus vitiauit, vt tã multiplex vltra numerũ succresceret propago generis humani, supra numerũ, inquã, eorũ, quos deus p̃sciuit, & p̃destinauit regni sui cõsortes fieri, quos q̃ in benedictiõe iussit nasci, benedicẽs eñ dixit, crescite & multiplicamini. Nam reuera nisi intercessisset p̃uaricatio, autore illo serpẽte maligno, nõ dixisset deus ad mulierẽ: multiplicabo ærumnas tuas & cõceptus tuos, nõ profluxisset ex carnis liquore tantus fluuius tanta superfluitate abundãs, imo superabundans humanũ genus. Sic vanus & mendax nebulo ille malignus, vt proinde ausus sit dicere factorẽ se humani generis, pro eo qa vitiator est humanæ originis. ¶Qualis aũt, q̃ mala fit intentio vel semp fuerit, in operatione tãti aduersarij in omni virtute & signis & prodigijs mẽdacibus, & in omni seductione iniquitatis, quorũ primum illud ex scripturis agnouimus, q̃ serpẽtẽ ingressus, & p os eius locutus, stultã mulieri admirationẽ fecit, eãq; seduxit vltimũ, q̃ hominẽ peccati, scilicet Antichristũ ingressurus est, & seducet eos q iuste pereant, eo q̃ charitatẽ veritatis nõ receperunt, credentes mendacio, iudicentur oẽs qui nõ

Quid, inquã, est gloria ipsa, cui maxime propositũ nostrũ intendit, in p̃senti opere de gloria & honore filij hoĩs? Quo alio noĩe, vt melius possit agnosci, nũcupãda est gloria dñi? Nẽpe isto noĩe, q̃d est veritas dñi, & ipsa veritas dñi, q̃d est nisi verbũ dñi? Veruntñ causa postulat, & causam dicturi sumus, cur ipm verbũ dñi, in q̃ gloriat dñs, libeat p̃senti loco nũcupare veritatẽ dñi. Cũ staret sub iudicio ante p̃sidẽ, ipm incarnatũ verbũ dñi, & interrogãti & dicẽti, ergo rex es tu, respõdisset, tu dicis, qa rex sum ego: statim causam suã, causam aduẽtus siue incarnatiõis suæ taliter edixit: Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundũ, vt testimoniũ phibeã veritati: Oĩs q̃ est ex veritate, audit meã vocẽ. Magnũ valde capitulũ & in breui sermone sensus pergrãdis, quẽ si assecutus es, tũc reuera dicas: Bñdicta gloria dñi. ¶Vt ergo clarescat ipsa veritas, q̃ta sit gloria dñi, & q̃ gloriosum opus huius filij hoĩs, moriẽdo & resurgẽdo testimoniũ perhibere vel phibuisse veritati, primo cõsiderãda est ipsa facies veritatis qualis sit. Nõ em̃ hic vulgariter nomẽ veritatis debet accipi, id est, eo modo tantũ, q̃ nominari solet in nostris q̃q; cõmunib⁹ verbis iuxta quẽ mo dũ ethnicus q̃q; siue comicus ille veritatẽ noĩare potuit, dicẽs: Obsequiũ amicos, veritas odium parit. Vnde ergo vel per qd iuuari melius posſis ad cognoscendã faciẽ veritatis, q̃ ex eo q̃d illi oppositũ est, scilicet ex inconstãtia vanitatis? Cuius quæso vanitatis? Est em̃ tam amplũnomẽ vel significatio vanitatis, vt non solũ phantasmata diaboli, qualia fecerunt Magi Aegyptiorũ corã Pharaone, cõtra veritatẽ deiverũetiã cuncta quæ fiunt sub sole, vana dicant & sint. Vanitas vanitarũ dixit Ecclesiastes, vanitas vanitatũ, & oĩa vanitas. Et post enumeratiões multorũ, quæ sub sole fiunt, vidi, inqt, in oĩbus vanitatẽ & afflictiõnẽ animi, & nihil permanere sub sole. ¶Nimirũ cuncta q̃ non permanẽt, propter hoc ipm quia nõ permanẽt, vana esse iudicauit: Veruntamẽ vt hæc vana esse iudicent, seu vanitatis arguant, nõ tam tẽporalis cõditio ipsorũ, q̃ cupiditas meret hoĩs iniqui nimirũ vani & falsi sunt, dũ in eorũ vsu siue affluentia beatitudinẽ sibi cõstituere p̃sumũt. Deniq; ædificare domos, & plantare vineas, & facere hortos & pomeria, possidere seruos & ancillas multãq; familiã habere, armẽta q̃q;, & magnos ouiũ greges, aurũ & argentũ & substãtias regũ ac prouinciarũ, & cætera huiusmodi, sancti q̃q; patres Abraham, Isaac, & Iacob, & Iob & Dauid possidere potuerũt nec tñ ea possidẽdo in vanitate ambulauerũt. Ad summũ vidit deus, inquit scriptura, cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Et de cibis Apostolus loquit, quia omnis creatura dei bona est, & nihil reiciendũ, q̃d cũ gratiarũ actione percipitur. Ergo vt vana iudicentur, non ipsorũ natura, sed male vtentiũ facit affectus, qñ nimiũ vel superuacue diligunt, videlicet præ cõcupiscentia carnis, & cõcupiscentia oculorũ, & superbia vitæ. A quibus nos reuocans Iohannes apostolus: qm̃, inquit, omne q̃d est in mũdo, cõcupiscentia carnis est, & cõcupiscentia oculorũ, & superbia vitæ: q̃ non est ex patre, sed ex mũdo est, & mũdus transit & cõcupiscẽtia eius. ¶Semota igitur mediarũ multitudine vanitatũ, summã vanitatẽ, & quæ recte dicatur vanitas vanitatũ, explorare libet, quatenus ex deprehẽsione illius victæ partis notior fiat hæc pars victrix, scilicet veritas dei, victoriæ laudẽ adepta p testimoniũ huius filij hoĩs, quẽadmodũ dixit, vt supra iã meminit: Ego in hoc natus sum & ad hoc veni in mundũ, vt testimoniũ perhibeã veritati. Explorata est, & ipsa est altitudo satanæ, quẽadmodũ dicunt, ait Iohãnes aplus, subaudiẽ, hi qui eũ cognouerũt, vel stulte admirati sunt. Explorata, inquã, est, maxime sanctis prophetis. Nã in Ezechiele deus exprobrat illi sub noĩe Pharaonis regis Aegypti. Ecce, inqt, ego ad te Pharao rex Aegypti, draco magne, q̃ cubas in medio fluminũ tuorũ, & dicis, meus fluuius, & ego feci memetip̃m, &c. vsq;, eo q̃ dixeris, fluuius meus est, & ego feci eũ. ¶Quid rogo est dicere, istũ draconẽ magnũ, meus est fluuius, & ego feci eũ, nisi diceret, meũ est humanũ genus, & ego feci illud? Et vnde putas illi altitudini satanæ vt hoc audeat dicere? Puta q̃ proinde glorietur sic, tantũq; sibi arroget, qa nequissimus venerator per os serpẽtis sibilans, radicẽ nostræ originis in primis parẽtibus vitiauit, vt tã multiplex vltra numerũ succresceret propago generis humani, supra numerũ, inquã, eorũ, quos deus p̃sciuit, & p̃destinauit regni sui cõsortes fieri, quos q̃ in benedictiõe iussit nasci, benedicẽs eñ dixit, crescite & multiplicamini. Nam reuera nisi intercessisset p̃uaricatio, autore illo serpẽte maligno, nõ dixisset deus ad mulierẽ: multiplicabo ærumnas tuas & cõceptus tuos, nõ profluxisset ex carnis liquore tantus fluuius tanta superfluitate abundãs, imo superabundans humanũ genus. Sic vanus & mendax nebulo ille malignus, vt proinde ausus sit dicere factorẽ se humani generis, pro eo qa vitiator est humanæ originis. ¶Qualis aũt, q̃ mala fit intentio vel semp fuerit, in operatione tãti aduersarij in omni virtute & signis & prodigijs mẽdacibus, & in omni seductione iniquitatis, quorũ primum illud ex scripturis agnouimus, q̃ serpẽtẽ ingressus, & p os eius locutus, stultã mulieri admirationẽ fecit, eãq; seduxit vltimũ, q̃ hominẽ peccati, scilicet Antichristũ ingressurus est, & seducet eos q iuste pereant, eo q̃ charitatẽ veritatis nõ receperunt, credentes mendacio, iudicentur oẽs qui nõ

Iohan.18

Veritas hic opponitur vanitati

Terentius in Andria.

Exod.7.8.

Eccls.1.

Bona tpalia dicũtur vana, non ex natura, sed propter male vsum.

Eccles.2
Gene.1.

1.Timo.4

Vanitas vanitatũ, est altitudo satanæ.

Iohan.18

Apoc.2

Ezech.29

Roma.8

Gene.3

2.Thes.2

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui nō crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati: qualis, inquā, intentio eius sit vel fuerit, operæpretiū est, & ad præsens negotiū pertinet hic breuiter edicere, vt, sicut propositū est, per hoc oppositū bonam & vtilem intentionem dei clarius queamus agnoscere. Hæc nimirū intentio eius fuit, quæ nūc frustrata est per Iesum Christū, vt creatura cognoscere non posset creatorem suū. Quā ob causam? Videlicet, quia cognoscere illum vita æterna est, quā ille deo mortuus & mortis autor omnibus inuidet. ¶ Ecōtra intētio dei in omni operatiōe suæ bonitatis, in omni virtute & signis & prodigijs veracibus, in oībus quas cōdidit scripturis veritatis, hæc fuit & est, vt creatura creatorē suum in veritate cognosceret. Quām itidem ob causam? Nimirū quia cognoscere illū, vita æterna est, quā ille nobis cupit, quia bonus est: Nā hæc est vita æterna, inquit filius ad patrē, vt cognoscāte solum verum deum, & quē misisti Iesum Christum. Causa ista vere magna est, & digna deo, propter quā voluerit cognosci & glorificari, & admirabilis fieri, magnūq; certamen suscipere contra illā intentionē diabolī, quo posset, vincēdo illum, melius cognosci, & eo q̄ fructus cognitionis eius, vita æterna creaturæ sit. Quemadmodū Iamnes & Mambres restiterūt Mosi, ita hi resistunt veritati: homines corrupti mente, reprobi circa fidē, sed vltra nō proficient. Insipientia enim eorū manifesta erit omnibus, sicut & illorū fuit. Igitur vt certamen peramplum atq; diutinū, diffusum in vniuersitate melius per compendium perspicias in parte: fit tibi Pharao ille carneus, tanq̄ spiritualis Pharao diabolus: ille illa localis Aegyptus, tanq̄ totus mundus: fic Israelitæ peregrinātes in illa Aegypto, tanquā omnes electi dei degētes captiui in hoc seculo: fic omnis tēporis illius Aegyptq̄ tanquam omnes homines reprobi, & à deo alieni: fic illi duo magi, tanq̄ omnes ministri tenebrarum, quicunq; restiterūt veritati, maleficijs siue quibusdā arcanis & incantationibus maximè armati: fic Moses & Aaron, tanq̄ omnes sancti & prophetæ vel iusti, quicūq; doctrinā vel ministeriū veritatis assecuti, ad hoc missi sunt & in hoc steterunt, vt testimoniū perhiberent veritati. ¶ Quo tendebat Pharao, vocās sapientes & maleficos, vt facerēt etiā ipsi per incantationes Aegyptias & arcana quædā, similiter vt Moses & Aaron, prōcientes singuli virgas suas, quæ cōuersæ sunt in draconēs: & conuertentes aquas in sanguinē, & educētes ranas super terrā Aegypti, similiter vt Moses & Aaron, licet vltra proficere non potuerunt? Quo tendebat, nisi eo, vt dās deus Hebræorum dicere non posset, quod dicebat, tu scias q̄ non sit similis mei in omni terra? At ille & magi ipsius restiterūt quidē veritati, sed vltra non profecerunt, & insipientia illorū manifesta fuit, dum per immolationē agni tandē effectū est, vt cantare liceret Israeli: Quis similis tui in fortibus domine? quis similis tui, magnificus in sanctitate, terribilis atq; laudabilis & faciens mirabilia? ¶ Iuxta hunc modū qui spectatus est in parte, spectandū est & in vniuersitate. Quo ēn tendebat spiritualis Pharao diabolus, adhibens & subordinans sibi per mundum vniuersum templa & sacerdotes arreptitios siue phanaticos, magos & aruspices, poetas quoq; turpiū nominum declamatores, similiter, vt putabat, sicut deus, imo plures q̄ deus, qui tantū in vna gente habebat prophetas & sacerdotes. Quo tendebat nisi eo, vt nesciret mūdus, nebula eius obtenebratus, illud quod scire vita æterna est, scilicet q̄ non sit deus, nisi vnus? Non propositum nobis est demonstrare, sed neq; scire licet, quibus modis, quibus artibus homines corruptos mēte in ius suū deduxit, qui nisi corrupti sua sponte fuissent, & voluptatū amatores, odiūq; veritatis habentes: non tam facile, nō tam curiosē, tantum admisissent creaturæ dei adulterijū: non ignorantes iniquum esse & impium, cum illo habere pactum, sed plane scientes, & tamen obsequentes, propter illū, quē nimis diligebant, temporalem huius mūdi successum. ¶ Exēpli gratia, Numa Pompilius, * tertius à Romulo rex, sacrorum Romanorum constitutor, conscriptas eorundem sacrorum causas, ipse quidem, quo ad vixit, penes se habuit, sed nec populo nec senatui, nec saltē ipsis sacerdotibus eas innotescere voluit. Constat quippe quia curiositate illicita, ad ea dæmonū peruenerat secreta, q̄ ipse quidē scriberet, vt haberet vnde legēdo commoueretur: sed tamen quāuis rex esset, qui minime quenquā metueret, scire neminem voluit, ne homines nefaria docerent: violare aūt timuit, ne dæmones iratos haberet. Obruit ergo vbi tutum putauit, scilicet in sepulchro suo, cui appropinquare aratrū posse non credidit, quod tamen factum est. Nam cuiusdā Terentij bubulcus, cum iuxta sepulchrum eiusdem Numæ aratrum traheret, libros illos ex terra eruit, & in vrbem ad prætorem pertulit. At ille cum respexisset principia, rem tantā detulit ad senatum. Vbi cum primores quasdam causas legissent, cur quidque in sacris fuerit institutum, eosdem libros, vt prætor, combureret, tanquā religiosi patres censuerūt. Sed redeamus ad rem. ¶ Quām vano tumore inflatus ille satanas, sibimet applaudebat, eo q̄ effecisset, vt non solum cætera dei opera, quorum sub sole nil permaneret, aut Ecclesiastes, verūetiā ipse homo ad imaginē dei factus, vanitatis argui posset, ita vt scriptura q̄ q̄ diceret: Homo vanitati similis factus est, dies eius sicut vmbra p̄tereunt.

Item

intētio dei

Iohan. 17.

1 Timo. 3.

Allegoria in historia Exodi.

Exod. 7. 8

Exod. 15

Diaboli intentio

Numa Pōpilius. Lege, secundus Vide Aug. de ciui. dei lib. 3. ca. 9. Item lib. 7. ca. 34

Psal. 143

Item: Veruntamen vniuersa vanitas, omnis homo viuens. Et iterū alia scriptura dicit: Homo natus de muliere, breui viuēs tēpore, repletur multis miserijs: qui quasi flos egredit & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunq̄ in eodem statu permanet. Effecerat quippe duas homini mortes, alterā animæ, alterā corporis: secundum illam mysticam similitudinē in Aegypto, vel (sicut iam supra dictū est) Magi corā Pharaone, cū duo essent, proiecerunt singuli virgas suas, quæ versæ sunt in dracones, nescientes futurū, q̄ virga dei, virga Aaron versa in colubrum, deuoraret virgas eorū. Vnam quippe solummodo, quæ carnis est, mortem, deus homini bene prouidus intulit, dicendo, ne forte sumat de ligno vitę & viuat in æternū, emittens eū de paradiso, & dicens ei, quia terra es, & in terrā ibis. Verūtamen & ipsa mors carnis, non minus q̄ mors animæ autori diabolo ascribenda est, quia propter peccatū, cuius ille autor extitit, vtraq; mors in hunc mundū subintrauit. Itaq; vanus male gloriabatur, quod optimā dei creaturā, scilicet hominem, quasi victor, vanitati & morti subiecisset: ignorās futurū, q̄ (sicut iam dictū est) virga dei versa in colubrum, virgas contrarias deuoraret, id est, mors carnis diuinitus prouisa, vtranq; generis humani mortē euacuaret. ¶ Quām iusto ecōtra dolore interim omnis creaturę angelicæ & humanæ pars electa dolebat, bene æmulans pro sui creatoris honore, eo q̄ opus eius nondum ita esset cōsummatū in veritate, vt obstrueretur os nebulonis illius, gloriantis quasi pro victoria, tanq̄ omnino & irrecuperabiliter auertisset propositū dei, parte angelorū detracta, & vitiata omni creatura humana. Hinc Iohānes in Apocalypsi cū præmisisset, & nemo poterat in cœlo, neq; in terra, neq; subtus terrā, aperire librū, neq; respicere illum, & ego, inquit, flebam multū, quia nemo dignus inuentus est aperire librū nec videre eum. Deniq; in persona flentis Iohannis vniuersitatē intelligimus, & eorū qui erant in cœlo, id est, sanctorū angelorū, & eorum qui erant in terra, scilicet hominum iustorum in quacūq; generatione viuentium, & eorum qui erāt subtus terram, videlicet mortuorum fidelium qui apud inferos longum videndi gloriam dei habebant desiderium. Omnes itaq; dolebant tanto dolore, quantū ille Iohannis fletus debuit significare, eo q̄ nemo dignus inueniretur aperire librū, & soluere signacula eius, id est, adimplere sacramēta salutis nostræ, vel promissa quæ in scripturis veritatis clausa cōtinebātur. ¶ Ab aliqua similitudine capiamus argumentū. Cū ille Philistæus Golias, stans clamaret aduersus phalanges Israel, & diceret, quare venistis parati in prælio? nunquid ego nō sum Philistæus, & vos serui Saul? eligite ex vobis virū, & descendat ad singulare certamen, & post hæc & cætera huiusmodi, iactaret se dicens, ego exprobraui agminibus Israelis hodie: nimirū dolebāt omnes viri Israelitæ, quia nemo inueniebatur qui auferret hoc opprobriū ab Israel, cum p̄cederet idē Philistæus mane & vespere, & staret quadraginta diebus. Fugiebāt omnes à facie eius timentes eū valde, & dicentes, alter ad alterum: Ad exprobrandū Israel ascendit, ad exprobrandas acies dei viuentis. ¶ Quid autē erat opprobriū siue exprobratio vnius hominis, pro causa eiusmodi in cōparatione tantæ rei, tanti aduersarij, dicētis: Deus ego sum & in cathedra dei sedi, & meus est fluuius, & ego feci eū, scilicet genus humanū? Si ergo dolore iusto dolebāt, omnes Israelitæ propter vnū talem Philistæū, & propter illud tale opprobriū Israel, quia non habebant virum qui descenderet ad singulare certamen: quanto magis iure dolebant omnes sancti, & homines & angeli, pro gloria dei, eo q̄ nō haberēt, qui pugnaret contra talem tantum q̄ aduersariū diabolum, secūdum iam dictam similitudinem Iohannis multum flentis, eo q̄ nemo esset inuentus, neq; in cœlo, neq; subtus terram dignus aperire librū vel respicere eum? ¶ Igitur dās pater verbi æterni, & deus totius consolationis, qui non statim, sed post quadraginta dies illius opprobrij, cum iam bene experti essent omnes Israelitæ, q̄ non deberent confidere in viribus suis, misit eis paruulum Dauid, quem prouiderat sibi regem in filijs Isai, in quo experimentum faceret virtutis nominis sui, dicente, tu venis ad me cū gladio & hasta & clypeo, ego autē venio ad te in nomine dñi, vt sciat omnis terra, quia non in gladio nec in hasta saluat dñs: ipse nō statim post verbū promissionis, sed post generatiōes quadraginta, quarū prima in ipso Abraham, quadragesima reputatur in Ioseph, misit filium suū Christum, sicut ait Apostolus, in plenitudine temporis, qui saluaret non in gladio, neq; in hasta, sed in sua humilitate & patientia. Quis ita futurum crederet, q̄ talis ille paruulus, de domo patris cuius pascebat oues assumptus, tale experimentum daret virtutis seu nominis dñi? Nunquam enim sic cōtigerat in Israel. Sed nec quisq̄ eatenus prodierat ex cūctis hostibus Israel, q̄ multi fuerant, taliter, vt ad singulare certamē prouocaret, & talē cōditionē proponeret. Si quieuerit pugnare mecū, & percusserit me, erimus vobis serui: si aūt ego ualuero, & percussero eū, vos serui eritis, & seruietis nobis. ¶ Itaq; venerabilis in puero causa, propter quā se periculo dedit, spem firmissimā habēs in nōie dñi, q̄ auferret opprobriū ab Israel, scilicet vt vltra nō dominarent, aut præualerēt eis Philistīm, venerabilis, inquā, causa quā dixit, vt sciat

Psal. 38
Iob. 14

Gene. 3.

Roma. 5

Dolor emī electorū de lapsu hoīs nondū reparato.

Apoc. 5

Goliae exprobrans, typus diaboli.

1. Reg. 17

Ezech. 28. 29

1. Regū. 17.

Galat. 4

1. Regū. 17.

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnis terra, quia est dñs deus Israel, & nouerit vniuersa ecclesia hæc, quia non in gladio nec in hasta saluat dñs, ipsius enim est bellum. Similiter quis, nisi cui deus reuelauerat per spiritū suum, existimare vel sperare posset, q̄ mortalis homo per omnia nostræ naturæ in deū in ipsa sui cōceptione assumptus, in hoc nasciturus, & ad hoc esset in mundū venturus, vt tale testimoniū perhiberet veritati, quēadmodū dixit, q̄d iam superius memini, ego in hoc natus sum, & hoc veni in mundū, vt testimoniū perhibeā veritati. ¶Quale cū vel q̄modo, & cuius rei testimoniū perhibuit veritati. s. verbo dei, verbo deo qui illū assumpsit. Nimirū fidele testimoniū perhibuit, id est, experimentū in semetipso dedit, q̄ veritas quæ non est aliud q̄ ipsum verbū dei, nō minus in humilitate seu infirmitate mortalis naturæ q̄ in maiestate seu fortitudine diuinitatis suæ nō minus in profundo inferni, q̄ in altitudine cœli, esset insuperabilis, infatigabilis, incōmutabilis. Huius rei testimoniū phibuit veritati moriēdo, ad infernū descendēdo, à mortuis resurgēdo, & in cœlū vnde venerat ascendēdo, vt sciret oīs creatura angelica & humana, p hoc experimentū, quia verbū dñi manet in æternū. & hoc sciēdo ipsa quoq; creatura viueret in æternū, nā hæc est, inqt, vita æterna, vt cognoscant te solum verū deū, & quē misisti Iesum Christū. ¶Cuius vnquā oculus hoc vidit? Cuius auris audiuit? Cuius in cor hoīs ascēdit, q̄d taliter deberet fieri, nisi prophetarū paucorū, quibus deus per spiritū suum reuelauit? Vt de hominibus taceam, nunquid vel sanctī totū hoc sacramentū sciebāt oēs angeli? Denicq; Apostolus dicit: Mihi mi nimo omnium sanctorū data est gr̄a hæc in gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare oēs, quæ sit dispēsatio sacramēti absconditi à seculis in dto qui creauit, vt innotescat principibus & potestatibus in cœlestibus p ecclesiā multiformis sapiētia dei, secundū præfinitionē seculorū quā fecit in Chro Iesu dño nostro. Nō dixit, vt innotescat ecclesiæ p principatus & potestates q̄ sunt in cœlestibus, q̄d minus mirū videretur, sed vt innotescat per ecclesiā principibus & potestatibus in cœlestibus multiformis sapiētia dei, quā fecit ī Chro Iesu, ita videlicet vt vidētes glorificatū caput eiusdē ecclesię, admirentur & dicāt: Quis est iste q̄ venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra, iste formosus in stola sua gradiēs in multitudine fortitudinis suæ. Et alibi: Quis est iste rex gloriæ, qs est iste rex gloriæ? ¶Quorū ne oīno ignoremus admirationē, q̄d vere digna sit, cōsideremus, quoad possumus, rē tanti sacramēti, q̄d à seculis absconditū innotuit eis, secundū hæc ipsa verba beati apostoli: Data est mihi, inqt, gr̄a in gētibus euāgelizare inuestigabiles diuitias Christi &c. vt supra. Pulcherrimas & valde p̄tiosas diuitias Chr̄i, quas eidē filio suo thesaurizauit diues pf̄ deus, qui oīa creauit, quas alias vult intelligi, nisi eas, quas cōtinet Gazophylaciū dei, Gazophylaciū euangelij eiusdē Iesu Chr̄i? Quas em̄ alias inuestigabiles diuitias ipse, q̄ hæc loquitur, Apostolus in gētibus euangelizauit? Ergo diuitiæ Chr̄i, diuitiæ inuestigabiles sunt oēs gratiæ vel dona spūs sancti, omnis habitās in eo corporaliter plenitudo diuinitatis, plenitudo gratiæ & veritatis, qa vidimus, ait euāgelista Iohānes, gloriam eius, gloriā quasi vnigeniti à patre, plenū subaudit, vidimus eum gratiæ & veritatis. ¶De hmói diuinis aliqua dicturi, prius dicendū arbitramur de illa dispēsatione sacramēti absconditi, imo & ante de ipso sacramēto absconditō à seculis æternis in deo qui oīa creauit. Cuius q̄so de absconditione sacramēti hæc dicit? Cognito nāq; sacramēto siue absconditione sacramēti, tūc demū sine scrupulo via sese ostēdet ad cognoscendā dispēsationē sacramēti de q̄ dixit, & illuminare oēs q̄ sit dispēsatio sacramēti absconditi. Quis ergo intelligi vult noīe sacramēti absconditi à seculis, subiūgēdo, in deo q̄ oīa creauit? An forte causam ipsam secretā, propter quā deus oīa creauit? Nō em̄ frustra vel otiose, talē p̄senti loco relationē fecit, dicēs, in deo q̄ oīa creauit: & q̄ causa est, propter quā deus oīa creauit, nisi iste filius hoīs? ¶Religiose dicendū, reuerēter est audiendū, qa propter istū filiū hoīs, gloria & honore coronādū, deus oīa creauit. Vnde idē Apostolus ad Hebræos cū p̄misisset, videmus nore coronādū, deus oīa creauit. Vnde idē Apostolus ad Hebræos cū p̄misisset, videmus dñm Iesum propter passionē mortis gloria & honore coronatū, vt gr̄a dei pro oībus gustaret mortē, ita subiunxit: Decebat em̄ eū, propter quē oīa, & p quem oīa, qui multos filios in gloriā adduxerat, autorē salutis eorū per passionē cōsummari. Diligēter animaduertendū, duo dixit, propter quē oīa, & per quē omnia. Et quidē per quē oīa si solū dixisset, non esset adeo mirū siue incognitū: scimus em̄ oēs, quia oīa per ipm̄ facta sunt, & sine ipso factū est nihil. Nunc aūt duo hæc dixit, prius, propter quē oīa: deinde, & p quē oīa. Ergo ipse causa est, propter quā videlicet causam deus creauit oīa, & q̄ pulchre, q̄ venerabiliter sacrm̄ appellauit, absconditū à seculis in deo q̄ oīa creauit. Deniq; cū diceret deus, fiat hoc vel illud, fiat firmamētū in medio aquarū, fiāt luminaria, & illuminēt terrā, & ita fieret: sciebāt angeli de his & de cæteris, q̄d p verbū fierent, qū de oībus ipse dixit, & facta sunt, ipse mādauit & creata sunt. ¶Causa aūt, cur hæc oīa faceret, absconditā erat in deo, & idcirco causa ipsa recte dicit sacrm̄, qa hoc erat in deo absconditū, id est, soli deo cognitā propter quid & angelos creasset, & fabricā huius mūdi cōderet? Nūc aūt innotuit, & angelis

Iohan. 18. Quō testimoniū phibuit veritati Chr̄s.

Esa. 40 Iohan. 17

Ephe. 3

Esa. 63 Psal. 23

Ephe. 3.

Iohan. 1. Dispēsatio sacramenti absconditi

Ephe. 3

Hebræo. 2

Gene. 1.

Psal. 32. 148

gelis in cœlestibus & hoībus in terra, qa per quē facta sunt oīa, ppter ipm̄ etiā facta sunt oīa. Quod vt lucidius pateat, iam de dispēsatiōe sacramēti eiusdē dicendū est. ¶Et illuminare (inqt) oēs, quæ sit dispēsatio sacramēti absconditi à seculis in deo q̄ oīa creauit. Eorū quę p̄cipue sunt in dispēsatiōe sacramenti, i. causæ secretæ, propter quā deus oīa creauit. s. verbi dei, filij dei, eiusdemq; filij hoīs, propter quē oīa, & p quē oīa, sicut iā dictū est: corū (inquā) primū est & opus incarnatio, secdm passio, tertiū resurrectio, quartū ascēsio, de q̄bus quatuor sacramētis, ad æternā salutē necessarijs (nā absq; hoc fide nemo pōt saluari) hic nobis sermo ē scribēdus de gloria & honore filij hoīs. Sic nāq; accipimus vnū sacrm̄ qd erat ist absconditione illa, & quatuor sacra, quæ apparuerūt in dispēsatiōe ista, sicut in visione prophetica, de qua in hoc opere iā sæpe dictū est, vnū aīal & q̄tuor accipimus facies, siue q̄tuor aīalia. ¶Nūc vide in ista quaternaria dispēsatiōe sacrī, quō sancti angeli mirā tes interfuerint, qm̄ Aplūs de isto sacro dixit, vt innotescat principib⁹ & ptātib⁹ in cęlestib⁹ p ecclesiā multiformis sapiæ dei. Nato illo de virgine Maria, ipa nocte pastoribus angel⁹ locut⁹ est cū claritate magna, & mox vt ille gaudiū magnū annūtiauit dicēs, qa natus ē vobis hodie saluator, q̄ ē Chr̄s dñs in ciuitate Dauid, subito facta ē cū illo multitudo militiæ cœlestis laudātiū deū, & dicēriū: Gloria in altissimis deo, & in terra pax hoībus bonæ voluntatis. Nimirū iure laudabāt, recte admirabant & glorificabāt, qa magnū innotuerat eis sacramētū, qa videbāt eiusdē dei & dñi sui in terra nō minorē humilitatē siue clemētiā, q̄ viderāt in cœlo maiestatē siue potētiā. Ire cū pateret, cū in passiōe agonizaret, nimirū plenes aderāt angeli ad tā mirā patiētiæ & hūilitatis ei⁹ spectaculū. An qa de vno solo narrat euāgelista, qa apparuit ei angelus de cœlo cōfortās eū, putas qa nō plures affuerūt? Imo & illos p̄tes habebat, & si voluisset, visibiliter exhibuisset, de qbus Petro dicebat: An putas, qa nō possum rogare patrē meū, & exhibebit mihi mō plus q̄ duodecim legiōes angelorū? Ire cū resurgeret à mortuis, ex abundāti est astruere, qa læti & iucūdi exceperunt eū oēs sancti angeli, & sicut alibi scriptū est: Laudauerūt eū astra matutina, & iubilauerūt oēs filij dei, atroniti p̄ gaudio tāti sacramēti, q̄d innotuerat eis, ita vt dicerent: Quis est iste rex gloriæ? qs est iste rex gloriæ? & respōderēt ipsi suæ admirationi: Dñs fortis & potēs, dñs potēs in prio ipse est rex gloriæ, dñs virtutū ipse est rex gloriæ. Sufficiebāt duo ex illis ad id dictū siue pro testimonio magnæ cūctorū festiuitates, sedētes visibiliter ad monumentū eius in albis. In cū ascēderet, & apostoli intuerent eū euntē in cœlū, magnā cunctorū beatorū spirituū festiuitatē satis indicauerunt duo ex ipsis, q̄ astiterunt iuxta illos in vestibus albis. Hęc idcirco dicta sint, vt aliquatenus p̄sentire queamus, q̄ magna, q̄ læta fuerit admiratio sanctis angelis sup illo sacro, scdm hæc verba B. Apostoli: Et illuminare oēs quæ sit dispēsatio sacramēti absconditi à seculis in deo, q̄ creauit oīa, vt innotescat principibus & ptāti bus in cœlestibus p ecclesiā multiformis sapiæ dei. ¶Adhuc de ista vera dñi gloria, seu veritate gloriosa, quæ diaboli vanitatē & mēdaciū taliter vincit, aliq̄ dicturi magno eiusdē ducimur amore veritatis, vt nō intactā prætereamus illā stultitiæ suspitionē, quā Apostolus in gētibus redarguēs, nos aūt (inqt) p̄dicamus Chr̄m Iesum crucifixū, Iudæis q̄dē scādalū, gētibus autē stultitiā. Stultū nāq; visum est gētiū sapiētibus, q̄ deus, cū p̄dicet oīpotēs, vt vere ē, cās euenire p̄misit, propter q̄s oporteret eū hoīem fieri & crucifigi, scdm stultā (vt eis visum ē) p̄dicationē euāgelij. Quare nō potius fecit vt op̄s deus, q̄tenus neq; homo caderet, neq; angelus, atq; ita salua starēt oīa sine labore eius? Stultum nāq; fuit, (aiūt sapiētes huius seculi, quos sapiam deus stultā fecit) stultum fuit, malle pro mortuis mori, sicut p̄dicatis, q̄ præuenire malū siue causam, propter quā oporteret necessario deū hoīem factū, etiā pro hoībus mori, malle pro reparandis ruinis laborare, q̄ creaturas angelicā atq; humanā, ne ruere possent, firmiter in ipso creationis initio stabilire. Secundū istā seculi sapiam consequens visum est nonnullis etiā ecclesiasticis, q̄d deus voluerit matrem dicerēt, viderent cōsequēter debere fateri, q̄ deus op̄s nō sit. Itaq; vtrobiq; magna est difficultas humano sensui, & vtrobiq; p̄sumptoribus blasphemādi occasionē parit. Aiunt em̄ isti: Si malū deus fieri noluit, malū aūt euenit, propter q̄d ipm̄ vsq; ad mortē laborare oportuit, ergo deus oīpotēs nō est. Aiunt ecōtra illi: Si deus oīpotēs est, & malū ne fieret, auertere potuit, malū aūt eo p̄mittēte factū est, propter q̄d vsq; ad mortē laboraturus erat, ergo deus sapiēs nō est. Et vt de aliq̄ exēplo nos magis coartēt, i. sapiētes huius seculi, quo (vt iā dictū est) sapientiā deus stultā fecit, dicere possunt, si volunt, Si potuisset fortissimus Samson inimicos suos oēs principes Philistinorū, & cū eis tot viros ac mulieres sic interficere, vt nō etiā ipse moreret, nōne stultū fuisset sic de illis vltionē quærere, & sic eos interficere, vt etiam ipe moreret? ¶Inter medium istarū partium eximius pater Augusti nus, regiā tenens viam, dixit: Quis em̄ audeat credere aut dicere, vt neq; angelus, neq; homo caderet, in dei potestate non fuisset? Sed hoc eorū potestati maluit non auferre, atq; ita

Quatuor sacramēta ad salutem necessaria.

Ezech. 1. 10. Admiratio angelorū super hīs. Ephe. 3. Luc. 2

In Christi incarnatione

In passione Luc. 22.

Matth. 28. In resurrectione Iob. 38 Psal. 23

Luc. 24 In ascēsiōe Actō. 1

Ephe. 3.

Ardua q̄stio de oīpotētia & volūtate dei 1. Cor. 1

Iudic. 16

Rōlio beati Augustini

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hæc rūsio insufficiens

& quantū mali eox̄ supbia,& quātū boni sua gr̄a valeret,ostendere. Veruntn̄ cū hæc dicit, nō satis illox̄ suspitionē perimit,qbus cū dei oīpotētia constet,cōsequēs esse videt,q̄ deus malū fieri voluerit,cū eo sciēte vel p̄sciēte factū sit.Quid igit dicemus ad hæc,nisi eē aliq̄d qđ deus oīpotēs nō potuerit aut non possit? Nec vero primū à nobis dicendū,imo longe añ nos dictū est,qa deus iniustus esse nō p̄t.Sed & in euāgelio Marcus hoc negatiōis verbo vti nō dubitauit.Cū em̄ abiisset dñs Iesus in patriā suā,dicētibus illis, vñ huic hæc oīa, nōne iste est faber,filius Mariæ,nō poterat(inqt) ibi virtutē vllā facere.s. virtutē fidei, virtutē spei,virtutē charitatis.Hmōi nanq̄ virtutes intelligi voluit,subiungēdo,nisi paucos infirmos impositis manibus curauit ,& mirabat propter incredulitatē eox̄.Si ergo dñm virtutū,vex̄ deū,dei oīpotētis oīpotentē filiū dixit,in illis cōuicaneis eius nō potuisse facere virtutē vllā,qa nō p ignorātiā errabāt,sed p inuidiā blasphemabāt: q̄to magis de illis spiritibus malis & malignis,supbis & inuidis , q gloriæ creatoris inuidebāt,sane dicas, qa nō potuit in eis facere vllā virtutē? ¶An putas, qa de virtute in vitiū,& nō potius de vitio in vitiū ruēdo,& angelus cecidit de cœlo,&hō eiectus ē de paradiso? Nō em̄ ita cecidit,vt q erat sctūs,siue in aliqua sanctitatis arce locatus,fieret iniquus:& in id,qđ sanctitati est cōtrariū,laberet:sed ad hoc vt sctūs fieret,deum q̄ cognoscēdo & diligēdo sctūs fieret & ad sanctitatē proficeret, & angelus in cœlo, & hō positus fuerat in paradiso.Nō ergo de sanctitate,quā nō attigerat,in iniqtatē,sed de loco in locū,de cęlo in istū caliginolum aerē,de māsionibus quæ in domo ab initio & angelis & hoībus multæ paratæ sunt, cecidit siue eiectus ille angelus,& cadēdo factus ē diabolus,qa supbiuit,& sibimet ipe placuit tanq̄ sibi sufficiēs,qđ nō fuit de virtute in vitiū cadere:sed in eo,qđ fact⁹ erat,remanere,s. in vanitate,qđ q ddā mediū est inter verā & incōtaminabilē essentiā dei , & illud vnde oīa creauit.s.nihil. ¶Et cætera q dem nascentiū genera in id reuertunt,vnde facta sunt.s.in nihilū,& idcirco interim,dum subsistūt,recte vana dicunt & sunt: angelica vero & humana creatura,non q dem in nihilum,ita vt oīno non sit,sed in semetipsa remanēs, & deo q vere est,frui contēnens,nihilominus vana, imo & ipsa vanitas est . Vanitas em̄ vanitatū dixit Ecclesiastes: Vanitas vanitatū & oīa vanitas,& homo ipse vanitas,siue vanitati similis factus est.Et ipse diabolus non solūmodo vanus,verumetiā totius vanitatis est princeps,qa deo frui contēpsit , & in semetipso remanere noluit,vt iam dictū est . ¶Vt rūsio potestate dei fuerit,quatenus nec iste de cœlo,nec homo illū imitās caderet, siue ejiceret de paradiso, dicat ipe dei filius, oīpotens ex oīpotente,deus ex deo.Non possum(ait)ego à meipso facere quicquā,sicut audio,iudico.Vnde sciendum,qa iudex iniustus est,q à semetipso facit.i.q aliter iudicat q̄ audit,siue intelligit.Hoc facere deo impossibile est,iniustus em̄ † oīno non p̄t.Et proinde sicut audiuit,sic illū iudicare oportuit,vt sese nō cōicaret aut impartiret creaturæ illi,quæ ausa est velle seipsam sufficere sibi.Salua igit oīpotentia,salua beneuolētia dei,ruēte diabolo,& hoīe decepto, malū accidit,propter quod deū sapientē laudabiliter hoiem fieri,& pro hoībus mori oportuit,aliter q̄ homo saluari non potuit,& hoc nimirū sensu fidelis animus nō segnior,imo citatior fit ad occurrendum, & grās agendū charitati dei,qa necessario propter nos tm̄ se humiliauit. ¶Nunc ad illud lōge superius memoratū Apostoli capl̄m recurrere libet,quo dicit: Decebat em̄ eum,propter quē oīa,& p quē oīa,q multos filios in gloriā adduxerat,autorē saluris eox̄ p passionem cōsummari.Hic primū illud quærere libet , vtrū iste filius dei,de quo hic sermo est, etiā si pctm̄,propter qđ oēs morimur,non interfuisset,homo fieret , an non.Nam de eo q mortalis homo non fieret q mortale corp⁹ nō assumeret,nisi pctm̄ accidisset,,ppter qđ & nos oēs facti sumus mortales,nulli dubiū est,nulli nisi infideli incognitū est.Illud quærimus, vtrū hoc futurū,& humano generi aliquo modo necessariū erat,vt deus homo fieret caput & rex oīm,vt nunc est, & q d de hoc respondebit? Nimirū de oīhus sanctis & electis certum est,qa nati fuissent oēs, & soli,si non accidisset illud pctm̄ primæ prævaricationis.Hinc pater Augustinus in libro.XIIII.de ciuitate dei:Quisqs aūt dicit primos homines nō coituros fuisse,nec generaturos nisi peccassent,qd dicit, nisi propter numerū ōtatē sanctox̄ necessarium hois fuisse pctm̄? Si em̄ non peccando soli remanerent,qa sicut putant,nisi peccassent,gñare non possent,profecto vt non soli duo hoies iusti possent esse,sed multi necessariū pctm̄ fuit,quod si credere absurdū est,illud potius est credēdum q sanctox̄ numerus,quātus cōplendæ illi sufficit beatissimæ ciuitati,tātus existeret,& si nemo peccasset,quātus nūc p dei grām de multitudine colligit pctōrum,quousq̄ filij seculi huius generāt & generant. ¶Cū ergo de sanctis & electis oībus dubiū nō sit,q̄ nasciturī forēt oēs vsq̄ ad p̄finitū numerū secundū propositū dei,quo ante pctm̄ benedicēs:Crescite ait &multiplicamini,& absurdū sit putare,q̄ ppter eos,vt nascerent,pctm̄ necessarium fuerit,quod de isto capite, & rege oīm electox̄ angelox̄ & hoīm sentiendum,nisi q̄ &ipse maxime causam necessariā non habuerit ipsum pctm̄,vt homo fieret ex hominibus delicias suæ charitatis habiturus cū filiis hoīm.Ipse est em̄ sapia dei quę de isto suo proposito dicit:Dñs possedit me initio viax̄ suax̄ &c.quæ ita cōcludit: Q̄ appēdebat fundamēta terræ,cū eo erā cū&a cōponēs,& delectabar p singlos dies,ludēs corā eo oī tpe,ludēs in orbe terrax̄,& deiciæ meæ esse cū filiis hoīm. ¶Tātæ charitatis propositū,q̄ proposuerat deus dei verbū deliciari cū filiis hoīm,formā habēdo circūscriptā ex natura hūana,in medio angelox̄ & hoīm,mitū & adoratiōe dignū,qa non euacuauit ex aduerso veniēs pctm̄,imo iam tūc factū est illud,qđ alibi siue aliunde dictū est:Vbi aūt abundauit delictū,supabundauit & gr̄a.Vbi nāq̄ abundauit tm̄ tātæ puaricatiōis delictū,vbi sup mortem aīæ,qua mortui fuimus in illis parētibus nostris,p illud originale pctm̄ accessit mors altera,mors,s.corpis,prouidētia dei,dicētis ad hoīem,qa terra es,& in terrā ibis:gratiosum,accessit p̄ceptū patris ad charitatē filij obediētis,quatenus ipse filius talis fieret absq̄ pctō,quales nos propter pctm̄ facti fueramus.i.nō solū nostrā,quā proposuerat assumere naturā,offensus nō refugeret,verūetiā propter nos vsq̄ ad mortē nostrā descenderet, q̄ eū maxīe deceret,quēadmodū(vt iā meminim⁹) apls dicit:Decebat em̄ eū ,ppter quē oīa,& p quem oīa,q multos filios in gloriā adduxerat,autorē salutis eox̄ p passionē consummari.In hac ergo cōsummatione, eo q̄ per passionē cōsummatus est ipse autor salutis nostræ,pōdus est paterni p̄cepti,decus est obediētiæ filij,paternę dilectiōis,de quo idē Apls dicit:Humiliauit semetipm , factus obediens vsq̄ ad mortē , mortē aūt crucis.Et alibi:Qui etiā proprio filio suo non pepercit,sed pro nobis oībus tradit illum.Et ipse filius ipsa nocte qua tradebat , ait ad discipulos suos:Sed vt cognoscat mundus,qa ego dilgo patrē,& sicut mandatū dedit mihi pater,sic facio. ¶Et qa per charitatem pater hoc suū mandatū dedit,& per charitatē filius obediuit vsq̄ ad mortē crucis,ipsa aūt charitas sanctus est spūs eorundē patris & filij, recte & venerabiliter idem Apls ad Hebræos dicit: Sāguis Chr̄i q per spūm sanctū semetipm obtulit immaculatū deo , emundauit conscīam nostrā ab opibus mortuis,ad seruiendū deo viuēti. Hāc eius humiliatis & obediētiæ gloriam magna gloria cōfestim secuta est.Nā propter hoc deus illū exaltauit, & donauit illi nomē,qđ est sup oīne nomē,vt in noīe Iesu omne genu flectat, cœlestiū, terrestriū,& fernox̄. ¶Hic iam audire plurimū delectat illud,qđ idē Apls vas electiōis,q̄ gratiose,q̄ venerabiliter intonat: Adeamus ergo cū fiducia ad thronū gr̄æ,vt misericordiā cōsequamur,& grām inueniamus in auxilio tpe opportuno.Fidētes nos esse vult,fiduciā nos habere hortat,quæ videlicet fiducia nimirū venerabilis atq̄ laudabilis est,qm̄ fides eā cū dilectione,fides sciam cū charitate habēs,operat. ¶Quid em̄? Tu forte suspensa mente alta cœlox̄ suspiciēs,& illic intuēs oculo contēplationis hunc altissimū dei filium,stantē,siue sedentē à dextris dei,ad dexterā maiestatis in excelsis, tremebūdus & magna formidine tactus in corde tuo dicis:Eheu,qdnam erit de nobis seruis iniquis & scelestis, quox̄ pro pter scelera talis ac tātus dñs,tot & tātus affectus est cōtumelijs vsq̄ ad mortē,mortē aūt crucis? Cū hoc vel huic silē aliq d dixeris,nō vane videat tibi,q̄ ille (vt est mitis & humilis corde) veraciter rādere possit . Nec ego talis ac tātus nūc existerē,nisi causa tui, nisi propter pctā gñis humani.Et reuera sic est,tamq̄ certū nobis esse debet,ac si ore propriore-ponsum ciusmodi daret aut dedisset. Vt qd em̄ homo iste siue filius hoīs in deum assumptus est? vt qd passus vel mortuus est? Nōne pro impijs? nōne pro inimicis? Videmus aūt (ait idē Apls) dñm Iesum Chr̄m,propter passionē gloria & honore coronatū.Ergo im honore pontificij.Multū igit debet impijs p fidē eius ad pietatē cōuersis,multū debet inimicis p ipm deo reconciliatis.Hinc iure nobis fidutia, & fidutia nostra ipsi placet,qm̄ iusta est,qm̄ rōnabilis est. ¶Igit cū fidutia(inqt)adeamus.Quo adeamus? Ad thronū gr̄æ. Magnifice dictum,venerabiliter audiendū.Quid em̄ est thronus gr̄æ? Dulcius quippe ac delectabilius hoc sonat,quod dicit,ad thronū gr̄æ,q̄ si diceret,ad thronū iudicij vel iustitiæ.Et qdem thronus Chr̄i filij dei , thronus est iudicij vel iustitiæ , & in hoc tpe magis expedit nobis,vt primū sit thronus gr̄æ . Quibus vel qualibus nobis? Nimirū pctōribus, quox̄(ait idem Apostolus)primus ego sum,& gr̄a dei sum id qđ sum.Deniq̄ & eius consecutionis,de qua cum præmisisset,quod iam dictū est:Adeamus ergo cū fidutia ad thronum gr̄æ,protinus subiunxit,vt miseri cordiā cōsequamur, & grām inueniamus in auxilio opportuno:magnū in seipso sciebat experimentū,qa cū fuisset pctōr & blasphemus cōsecutus erat de illo throno gr̄æ duo hæc,miam & grām,miam videlicet remissionē peccatox̄,& grām, s.insup apostolatū. Hoc nūc interim opus siue officiū est, nō tam iudicis sedētis in throno iudicij siue iustitiæ,q̄ pōtificis summi,sedētis in throno gr̄æ,futurū ātē, vt sedeat iudex in throno iudicij,sedeat rex in throno iustitię,quando reuertentur quatuor animalia hæc , siue quatuor vnius animalis facies, de qbus nobis hactenus sermo est: ¶Reuertentur enim modo quodā,& non reuertent.Vt runq̄ enim in propheta scriptū est:

Non

Prouerb.8

Maxia charitas dei erga hoies Roma.5

Hebr.2.

Philip.2 Roma.8. Iohan.14

Charitas patris & filij & spūs sancti Hebr.9

Philip.2

Adeam⁹ cū fiducia ad thronū gr̄æ Heb.4

Galat 5 1.Cor.8.

Obiectio cōtra fiduciā istam.

Responsio Marci.11

Adeam⁹ ad thronū gr̄æ

1.Timot.1 1.Cor.15

Aialia illa quatuor reuertent, & non reuertentur. Ezech.1

Angelus & hō nō de ⁹tute,sed de vitio in vitiū ceciderē

Mar.6.

Afr angel⁹ & hō,alr res ceteræ dicūtur vanæ

Rūsio ad q̄stum alia, Iohan.15

Addo,esse

Hebræo.2 Alia q̄stio.

Responsio.

Aug.de ci. dei li.14.c.23

Fil.⁹ dei fact⁹ eēt hō, etiā si Ada nō peccasset

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non reuertebanf(ait)cũ incederẽt,sed vnũquodq; eoꝝ ante faciẽ suã gradiebat.Et subin
dei Et animalia ibãt,& reuertebanf in similitudine fulguris coruscãtis.Quo ergo mõ non
reuertent? Eo nimiꝝ mõ nõ reuertent,vt Chr̃us,q semel passus est,iteꝝ patiat.Quo autẽ
mõ reuertent? Memoriter qppe tenendũ,quatuor vnius aĩalis facies,esse vnius Chr̃i qua-
tuor sacra hæc,quę Chr̃iano ignorare nõ licet,incarnationẽ,passionẽ,resurrectionẽ,ascẽ
sionẽ.Eo vtiq; mõ,vt sedeat in nouissimo die in sede maiestatis suæ, filius hoĩs cũ infigni-
bus suæ passiõis,s.cũ cicatricibus vulneꝝ,quæ in manibus,& pedibus,& in latere suo fuisse
pit,& demõstret oĩbus qa resurrexit in veritate carnis,&faciet cũ oĩbus electis suis,q erat
à dextris,illud q̃d dictũ ẽ in cãtico Deutero. Sicut aq̃la prouocãs ad volandũ pullos suos
& sup eos volitãs, expãdit alas suas,&assumpsit eũ,atq; portauit in humeris suis.De utro-
q; hoc.s.& de nõ reuertẽdo,& de reuertẽdo,idẽ Aplus dicit:Neq; vt sæpe offerat semet-
ipm,quẽadmodũ pontifex intrat in sancta p singulos annos in sanguine alieno. Alioqui
oportebat eũ frequẽter pati ab origine mũdi. Nunc aũt semel in cõsummatiõe seculoꝝ
ad destructionẽ peccati per hostiã suã apparuit. Et quẽadmodũ statutũ est hoĩbus semel
mori,post hoc iudiciũ,sic & Chr̃us semel oblatus est ad multoꝝ exhauriẽda pcta,secũdo
sine pctõ apparebit expectãtibus se in salutẽ. ¶ Quod cum dicit,nõ ab re quæras aliqs.
Quid factũ est hactenus vel nunc fit in oĩbus sanctis,q expectauerũt eũ ab origine mun-
di,si tunc apparebit? Nã,apparebit,de eo dicimus q̃d nondũ videmus. Quid ergo factũ
est illis? Nunq̃d nondũ videt gloriã dñi,gloriã & honorẽ huius filij hoĩs,sedẽtis à dextris
dei? Vt q̃d ergo tãtopere desiderãt peregrinari à corpe, nisi vt psentes sint ad deũ? Vt q̃d
cupiũt dissolui,nisi vt cũ Chr̃o sint? Quo ergo nunc dicit,secundo apparebit expectanti-
bus se in salutem? An forte propter illos dicit,q tunc in corpe psentes erãt,iuxta q̃d & ad
Thessalonicẽses dicit:Deinde nos q viuimus,q relinquimur,simul rapiemur cũ illis in nu
bibus obuiã Chr̃o in aera,& sic semp cũ dño erimus.Et hoc q̃dẽ recte sentit. Verunt̃ &
de oĩbus sanctis,q peregrini à corpore, psentes sunt ad deũ, nihilominus recte dicas,qa
expectãt eũ,recte(inquã)dicas,qa & videt eũ,& expectãt eũ.Nondũ em̃ toti videt eum,
nondũ in carne sua vident deũ.Hæc est expectatio illoꝝ,vt in carne videãt deũ.Scio enĩ
(ait btus Iob)q redẽptor meus viuit,& in nouissimo die de terra surrecturus sum,& rur-
sum circũdabor pella mea,& in carne mea videbo deũ saluatorẽ meũ. ¶ Pro hmõi expe-
ctatione recte intelligis dictũ,secdo apparebit expectãtibus se in salutẽ.Et q̃is (rogo) tunc
erit eius apparitio? quali cũ voce gloria dñi,q̃ta cũ cõmotione apparebit? In iussu enĩ,ait
idem Aplus)& in voce archãgeli,& in tuba dei descẽdet de cœlo, & mortui qui in Chr̃o
sunt,resurgẽt primi. Magnus erit ille rugitus leonis,tenẽtis atq; amplexãtis prædã.s.sanc-
tos & electos oẽs cõstitutos à dextris,quoꝝ oĩ multitudine diabolũ spoliauit,& rugien-
tis sup illos q à sinistris erunt,tali rugitu,vt dicat:Ite maledicti in ignẽ æternũ,q̃ paratus
est diabolo & angelis eius,postq̃ dixerit à dextris:Venite benedicti pris mei. Tunc sicut
ad btm̃ Iob dictũ est,videntibus cunctis pcipitabit ille Behemoth, q̃d interptat animal.s.
diabolus,leo cõtrarius,leo dictus propter feritatẽ.Nã iste q rugiet sup eum,& suo rugitu
pcipitabit eum,leo dicit propter fortitudinẽ. ¶ Cum hoc factũ fuerit,tunc demũ oĩs ru-
gitus magni huius leonis cessabit,causam deinceps propter quã rugiat,nõ habituri,vide-
licet ablatis de regno eius oĩbus scãdalis : & tunc facies aquilæ sublimius euolabit, parsq;
volantibus & sequẽtibus,quocũq; ierit,nullis eius oĩbus,bene adultis,& bene probatis,q
nõ degeneres sint, valẽtes,& digni oculis aptis inspicere summã claritatẽ solis æterni, vi-
dere facie ad faciẽ gloriã summæ diuinitatis,gloriã beatæ trinitatis,vnius dei,pris,& filij
& spũs sancti. ¶ Quid amplius de facie ista,s.facie aquilæ,dicere possumus? Longius ratio
superemmet, q̃ vt visu nro conseq valeamus, q̃diu in hoc mortali corpe peregrinamur.
Hoc tm̃ dixisse libet,qa visio faciei huius,visio claritatis filij dei, quã videbũt illi beati,se-
cundũ hãc oĩonẽ ipsius:Pater,q̃s dedisti mihi,volo vt vbi ego sum,& illi sint mecũ, vt vi-
deãt claritatẽ meã,quã dedisti mihi,qa dilexisti me añ cõstitutionẽ mũdi, visio(inquã)ila-
la,videntibus ignis erit,nec qualiscũq; ignis,imo & caminus erit, iuxta illud Esaiæ : Dixit
dñs,cuius ignis ẽ in Sion,& caminus eius in Hierl̃m.Deniq; in Sion,i.in pfti ecclesia,quã
tulusciũq; ignis ẽ,cognoscere ex parte, videre p speculũ & in ænigmate.At in illa cœlesti
Hierl̃m videre facie ad faciẽ,caminus ẽ,inæstimabiliter magnũ æterni amoris incẽdiũ est
hãs quatuor incõsumptibilia fomẽta hęc.Propter quẽ oĩa,&p quẽ oĩa,q multos filios in
gloriã adduxerat,auror salutis eoꝝ pp passionẽ cõsummatus ẽ.Nõne ist oꝝ cõsideratio fre-
ue frequẽs meditatio,quẽdã facit amoris ignẽ in ista Sion? ¶ In primis de eo q̃ primũ po-
situ est,propter quẽ oĩa,interrogo,nõne dũ istud cõsideras,nõne ex subiacẽte fidei scintil
la suscitat in te lucida iucũdæ dilectiõis flãmas? Quid enĩ? Pr̃ optimus,dũ vnicũ in secre-
to sui pectoris haberet filiũ,thesaurizare voluit illi thesauros auri &argẽti,lapidũq; pnosoꝝ
& oĩs bonæ supellectilis,ædificare palatiũ regni,cũctaq; prouidere ministeria regalis cu-
riæ,ex

Deuter.32

Hebræo.9

Questio de
beatitudie iã
ctoꝝ iã oli
defunctoꝝ
2.Cor.5
Philip.1.
Responsio.
1.Thess.4

Iob.16
Quo secũ
do appare
bit dñs
1.Thessa.4

Mat.16.25

Iob.40.
Duplex leo
Facies aq̃lę
post extre
mũ iudiciũ
Matth.15

Visio diuię
claritatis es
narrari nõ
potest
Iohan.17

Visio illa,hic
ignis ẽ,illic
caminꝰ erit
Esa.31
1.Cor.13
Hebræo.2
Propter
quẽ omnia

riæ,exercitũ copiosum,familiã numerosam,duces,pfectos,tribunos,ac cẽturiões,seruos
& ancillas,seu clientes ac ministros,q pulchra varietate distincti,astarẽt ei sedẽti in medio
ipsoꝝ,ac deseruirẽt in ordinibus suis,Idcirco fecit hæc oĩa,cœlũ & terrã,cœlũ inuisibile
replẽs angeloꝝ agminibus,terrã aũt tot & tãtis humanæ creaturæ gñatiõibus,in qbus su
mus & nos.Quis ad hæc nõ rãdeat, qa vel sola cãritas hæc magnã dilectionẽ exigit, magnæ
nos illi dilectiõis ac deuotiõis debitores facit. ¶ Adde q̃ secdo loco dictum est,p quẽ oĩa.
Oĩa em̃ per ipm facta sunt,& sine ipso factũ est nihil.Si oĩa,vtiq; p ipm inter oĩa. ¶ Adde
q̃ tertio loco dictũ est,q multos filios in gloriã adduxerat. Vnus em̃ & solus ipe dei filius
erat,sed noluit solus remanere,imo voluit multos frẽs habere,q̃s & an̄ oĩa secla sibi cõfor
mes facere,i.in gloriã filioꝝ dei adducere pdestinauerat. ¶ Adde q̃d illũ optime decebat
qa cũ perissent in Adã tot filij dei,frẽs sui,ipe autor salutis eoꝝ p passionẽ cõsummatus est
Quãta dilectiõe digna sunt hæc? Nimiꝝ propter hæc nõ diligere illũ,nimiæ ingratitudi-
nis ẽ,summa negtia est. ¶ Quasi ligna hæc sunt,subtecta semp̃q; subiiciẽda in altari,ad nu
triendũ sanctę huius dilectiõis seu iusti amoris ignẽ,sicut in sancta & mystica lege scriptũ
est.Ignis in altari semp ardebit,quẽ nutriet sacerdos,subiiciẽs mane ligna p singulos dies
& imposito holocausto desup,adolebit adipes pacificoꝝ. Ignis est iste ppetuus,q nunq̃
deficiet in altari. Et nũc q̃dẽ in Sion,i.in psenti ecclesia(sicut iã dictũ est)dilectio hæc siue
amor iste ignis est,sed nondũ tãtus,vt caminus iure dici possit.Caminus illic erit,vbi præ
magnitudine amoris & torrẽte voluptatis illi beatæ Hierl̃m. s.sanctoꝝ atq; electoꝝ oĩm
vniuersitati,nihil aliud q̃ deũ cogitare aut respicere vacabit.Holocausta sup hũc ignẽ,&
adipes pacificoꝝ,laudes & gratiaꝝ actiões erũt,à qbus nunq̃ cessare poterũt.Nã beati,q
habitant in domo tua dñe,in secula seculoꝝ laudabunt te,Amen.

Per quẽ oĩa

Qui missos
filios i glo
riam addu
xerat
Roma.8
Tit.1.
Autor salu
tis eorum.
Ignis per
petuus in
altari
Leuit.6
Qualis sta
tus beatoꝝ

Psal.83

¶Expliciunt libri reuerendi dñi abbatis Tuitiensis, piæ memoriæ Roberti
siue Ruperti,de gloria & honore filij hoĩs,libri eq̃dẽ ab optimis qbusq;
iamdiu desiderati,& à nemine non studiosissime euoluendi.

HYMNVS SIVE ORATIO RVPERTI AD SANCTVM SPIritum,cuius mentionem facit libro duodecimo. Qui decantari potest sic, vt & hymnus ille: Veni creator spiritus &c.

DEus meus & dñs,
Tu es ò sancte spũs,
Arma mea,scutũ meũ,
Veni in adiutorium.
Tu patris indulgentia,
Tu vera Christi charitas
Ex te fuit consilium
Saluationis hominum.
Traxisti de cœlo deum,
In vterum fœmineum.
Tu es amor,per quem deo
Coniuncta est nostra caro.
Fecisti domum corporis
In matre filio dei,
Septem columnis editam
Per septiformem gratiam.
Virga Iesse flos ortus est
Super quem requiescetes.
Cum tuis septem oculis
Vnus lapis apparuit.
Tot cornibus,tot oculis
Præmuniẽs agnum dei.
Opponis hunc in prælio
Vrso,leoni,colubro.
Et ficut mori voluit,
Nos quoq; doces cõmori.
Dum viuos aqua sepelis,
O artifex mirabilis,
Pro sepulturæ triduo
Fit trina rei mersio,
Vt mortuus obruitur,
Vt resurgens egreditur,
O deus, nostris auribus
Audiuimus,patres nostri
Opus, quod operatus es,
Annuntiauerunt nobis,
Dum processisti igneis
In linguis à throno dei,
Vt terra cœlum fieret,
Vt dñi essent homines,
Tonant ergo miraculis,
Verbis pluunt cœli noui.
Quam terra bibẽs pluuiam,
Nouam concepit gratiam
Inde per orbem geniti
Adoptionis filij.
Abba pater in te deo
Clamamus sancte spiritus.
Magnæ sunt istæ domine
Tuæ misericordiæ
Quem spem meã reficiunt,
Vt inuocem nomen tuum.
O fidei signaculum,
Aduocate fidelium,
Lux,ignis & fons luminis,
Audi vocantem & veni
Vides vim mei frigoris,
Scis glaciem mei cordis
Sed aspira paraclete,
Si flaueris,fluent aquæ.
Mel optimũ,vinum bonum,
Hoc vile reple vasculum,
Et erit vas in gloria,
Quanquam testa sit lutea,
Ignis dei,quo angelus.
Et q̃ homo est & deus.
Stans iuxta aram, aureum
Repleuerat thuribulum,
Purifica preces meas,
Incensa mea concrema,
Vt ascendat ante deum
Fumans odor aromatum.
Da oculos vt videam
In maxilla Leuiathan.
Foramen armillæ dei,
Maria per quod exiit.
Dux bone præbe validum
Compunctionis gaudium,
Quo castra pœnitentium
Regno dei vim faciunt,
Te duce patris facies
Et filij videnda est.
Et tu ab illis profluus
Fons vitæ, pacis fluuius,
Et nunc tibi pio deo
Et pio sit laus domino,
Et gratiarum actio,
Cum patre & cum filio,
AMEN.

Epistola

Universidad de Deusto
Biblioteca

EPISTO. HVIVS OPERIS COMMENDATORIA.

DOmino & amico suo Ruperto, venerabili Abbati, frater Meingoh salutem & seruitium bonæ voluntatis. Perfecto libro tuo de gloria & honore filij hominis, refectus sum, & delectatus sicut in omnibus diuitijs, beatificans negotiatorem illum euangelicum, quærentem bonas margaritas, qui inuenta una pretiosa margarita, dedit omnia sua, & comparauit illam, & qui abiectis huius seculi
Matth.13 Addo, negotijs. † gustat & videt quàm suauis est dominus. ¶ Ego vero distractus solicitudinibus & curis grauiter prementibus, neglecto bonæ mentis exercitio, vrticas solum & spinas paro.
Prouer.24 Per agrum (inquit Sapiens Salomon) hominis pigri transiui, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleuerant vrticæ, operuerũt superficiem eius spinæ, & maceria lapidum destructa erat. Quod cum vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam. Parum (inquam) dormies, modicum dormitabis, pauxillũ manus conseres vt quiescas, & veniet tibi quasi cursor egestas, & mendicitas, quasi vir armatus. Egestatem & mendicitatem suppleat miseratus, qui cum diues esset, egenus factus est propter nos. Ora pro nobis pater. ¶ De penultimo libro, super quo requisisti nostræ paruitatis iudicium, hoc intelligo, quod angelus Tobiæ respondit: Sacramentum regis abscondere, bonum est opera autem reuelare & confiteri, honorificum est. Deus cum sit veritas, de seipso magna & fortia pronuntiauit sine arrogantia. Ita qui de donis dei, non in semetipso, sed in domino gloriatur, sumpta honesta & necessaria occasione, laudabiliter deum magnificat. Sic Paulus apostolus gloriatus in infirmitatibus suis, supergloriatur de reuelationibus & visionibus dei, ad honorem veritatis veritatem dicens: & postquam se pronuntiat raptum in tertium cœlum, & in paradiso audisse arcana verba, quæ non licet homini loqui. Insipiens (inqt) factus sum, vos me coegistis. Coegit vos, adiurauit vos tanta & tam religiosa persona per nomen domini, q̃d faceret bonum signum, bona campana sic pulsata, nisi sonare laudem dei? Bone pater, tuis orationibus sanctiq; tui conuentus, commendata sit ecclesia
2.Cor.8 Iudiciũ super libro, de reuelationibus Tobiæ, 12. 2.Cor.12 1.Cor.1 nostra, vt dominus det nobis pastorẽ in beneplacito suo, vt in domino idem sentiãt oẽs, & non sint in nobis schismata. Vale.

BREVIS DESCRIPTIO VITAE RVperti, in eodem volumine.

ISte dominus Rupertus à puerulo, sicut tunc mos erat, apud nos in monasterio sancti Laurentij prope Leodium oblatus fuit & nutritus, ac elementis literarum primitus imbutus. Qui sicut ætate, sic virtutibus germinauit feliciter. Erant tunc in eodem monasterio viri scientia, & virtutibus, ac fama p̃clari. Qui in ciuitate & diœcesi Leodiensi fulgebant sicut luminaria in firmamento cœli. In illis temporibus spectabilis erat bene literatus, quàm bene nummatus. Factus vero presbyter, accessit ad cor altum, & excubans matutinis orationibus, vnde fruebatur sæpenumero illustratione diuina, & aperuit ei sapientia dei sensum, vt intelligeret scripturas, & tractaret de illis summa facultate, summa vtilitate. ¶ De ipso etiã sic scribit dominus Abbas sancti Trudonis in Chronica sua: Dominus Fredericus archiepiscopus Colonien sis, Rodolphum abbatem sancti Trudonis secum Coloniam duxit propter metum Imperatoris, & commendauit eum Ruperto Abbati sanctæ Mriæ sanctiq; Heriberti vltra Rhenum Tuitij. Iste Rupertus Leodij nutritus fuit in cœnobio sancti Laurentij. Quem propter præclaram nominis eius famam in sanctarum scripturarum scientia archiepiscopus sibi assumpserat, & abbatem prædicti loci constituerat. Huius viri multa & præclara extant librorum volumina, quæ de diuina pagina exarata reliquit in ecclesia. Cuius corpus viuentis, nec somno poterat requiescere in diuinæ legis meditatione. Hæc ille ibi.

¶ Obijt anno domini M. C. XXVIII.

¶ At in lapide tumuli eius inscriptum habetur, Anno domini M. C. XXXV.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS EPISTOLA AD SEDIS APOSTOLICAE PRAESVLEM, ROMANVM PONTIFICEM.

ANte faciẽ tuã o princeps, beatiss. Petre, testis Chri ac præcẽtor Chrianæ fidei, simulq; ante faciẽ vicarij tui Papæ, viam latã inuenire, & spatiũ habere, nostra paruitas deposcit: Dicit aũt quidã de principibus sapientissimis: Donũ hominis dilatat viam eius, Prouer.18.
& ante principes spatiũ ei facit. Ne igitur vacuus venirem, donum præsentaui, quale manus mea reperire potuit: & vtinã donum perfectũ, siue datũ optimũ, vt dicas, hoc desursum est, descendens à patre luminũ. Est enim hoc donũ non ex corruptibilibus auro & argento, qbus maxime delectant principes seculi, Iacobi.4.
sed est opus ex gratia dei, qua sola delectati sunt & delectantur principes sancti: quibus ipse rex regũ & dominus dominantiũ principatũ dedit æternũ in regno suo cœlesti, habetq; amabilẽ hunc in fronte titulũ: De glorificatione trinitatis & processione spũs sancti. Forte dicit aliquis. Sufficiunt iam principibus nostris dona siue donaria huiusmodi. Apo.5.
Meminisse debes, quia cum fieret tabernaculum domini, & instanter quotidie mane vota populus offerret, artifices venire compulsi, dixerunt Moysi: Plus offert populus q̃ necessarium est. Iussit ergo Moyses præconis voce cantari: Nec vir nec mulier quicquam Obiectio
offerat in opere sanctuarij. Sicq; cessatũ est à muneribus offerendis, eo ꝺ̃d oblata sufficerent & superabundarent. Ad hæc inquam: Equidem memini, sed quorsum istud? Hocine intẽdis, vt quoniam tabernaculum illud manufactum secundum exemplar fiebat tabernaculi non manufacti siue cœlestis, quod in monte monstratũ est, Moysi, nos quoq; secũdum exemplũ illius prohibitionis debeamus prohiberi, & cessari à muneribus offerendis in opere sanctuarij cœlestis, cessare ab exercitio gratiarum siue charismatũ quæ spũs sanctus, prout vult, distribuit singulis, scilicet à sermone sapientiæ, à sermone scientiæ, Exo.36
Exodi.25
1.Cor.12
à generibus linguarũ, ab interpretatione sermonũ, quoniam ante nos alij satis sapienter, satisq; scienter locuti sunt & abundanter sermones dei interpretati sunt? Nunquid qa illic voce pręconis cantatum est, vt nec vir nec mulier quicq̃ offerret in opere sanctuarij, nos quoq; quasi per allegoriam includere vis, vt iam in opere sanctuarij cœlestis, nullũ offeramus donum de diuitijs salutis, de thesauro sermonis domini. Noli quæso, noli esse allegoricus nimis. Meminisse debes & tu, quid sancti patres ante nos senserint de illa stropha simplicis Iacob: Tollens (ait scriptura) Iacob virgas populeas virides & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticauit eas, detractisq; corticibus in his quæ spoliata fuerant, candor apparuit: illa vero quæ integra erant viridia permanserunt, atq; in hunc modum color effectus est varius. Denicq; iuxta mysticum illud exemplum, non passim vel vbiq;, sed in plerisq; locis corticem literæ detrahimus, & candorem allegoriæ tenemus, in nõ nullis allegoriã non quærentes, moralem sensum in viriditate literæ, retinemus. Exempli gratia: Ignis (ait dominus) in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos, subiiciens mane ligna per singulos dies, & impositio desuper holocausto, adolebit adipes pacificorum. Ignis iste est perpetuus, qui nunq̃ deficiet de altari. Quid valeret in isto præcepto literæ cortex? Corticem ergo detrahimus, & allegoricæ intelligentiæ spiritum tenemus, dum altare dei cor nostrum, & in hoc ignem qui semper debeat ardere, charitatis flammã intelligimus. Fateor tibi magne sacerdos, quia præsens opus, & quæcunq; hactenus simili studio peregi, sic affero, sic æstimo vel æstimari cupio, tanq̃ ligna, quibus nutriri possit ignis charitatis siue amoris in altari domini, in corde cuiuspiam legentis siue audientis, & legendo siue audiendo cupientis proficere in dilectione nominis domini. Neq; eũ donũ hoc, quo (vt præscripsi) viam siue spatium ante principes mihi cupio parari, tanti æstimo quanti est aurum, & argentum & pretiosi lapides, quãti hyacinthus & purpura, coccusq; bis tinctus & byssus, quæ spiritualiter in constructione spiritualis tabernaculi offerũtur. Bene nobiscum agitur, si hæc scripta nostra saltem pretium lignorum habere iudicentur, Exod.35.
quibus iam dictus ignis in altari domini, in corde cuiuspiam pusilli, efficaciter nutriat. Porro in eo quod iussit Moyses pręconis voce cantari: nec vir nec mulier quicquam vltra

Respõsio Genes.30.
Mysteriũ in virgis Iacob.
Leuit.6
Humilitas autoris.

Universidad de Deusto
Biblioteca

osferat in ope sanctuarij, sicut & in multis alijs permaneat sensus literalis: quomodo pau-
tibus virgarum, cortex viridis, quia non sicut illic cessatū est a spiritalibus offerendis. Nō
bene vidētium imo inuidentium est, tali similitudine vti, vt dicant: sicut tūc offerebat po-
pulus plus q̄ necessarium fuit, ita nunc plures scribuntur libri quàm necessariū sit. Semp
licuit semperq; licebit vnicuiq; dicere, salua fide, quod sentit: nolentem autem legere no-
stra, nemo cōpellit. Vellem, quoniam lex præcipit domini, tibi summo sacerdoti proba-
ta vel accepta esse hæc fidelis animæ oblata, vt vere primitias digne in opus dñi suscipe-
das. Vbi nam hoc præcipit mystica lex domini? In cōstructione tabernaculi supra me-
morati, in verbis istis: Loquere filijs Israel vt tollant mihi primitias, ab omni homine, q̄
offert vltroneus, accipietis eas. Et quis est ille omnis homo primitias offerēs vltroneus,
nisi is in quo fides, quæ prima virtus est, per dilectionem operatur? Nimirum recte dici-
tur ille vltroneus. Est enim hilaris dator, qualem diligit deus, & proinde siue parum ob-
ferat siue multum, dignæ oblationes eius primitiæ dicūtur & sunt. Quapropter & illud
est notandum, quia oblationes, quæ secundum pretium sui viliores sunt, non vltimo lo-
co ex ore dñi notatæ sunt, scilicet pili caprarū & rubricatæ pelles arietū, sed loco ferme me-
dio cunctarum oblationum: ita vt prima posita videas aurum, argentū & æs, hyacinthū
& purpuram coccumq; bis tinctum, byssum: nouissima autem aromata in vnguentum
& thymiamata boni odoris, lapides onychinos, gemmas ad ornādum Ephod ac ratio-
nale; & medio (sicut iam dictū est) loco pilos caprarū, & pelles arietum rubricatas. Nōne
per hūc quoq; ordinem vtiliter commonemur, quia quæ parua hominibus vidētur, in-
terdum pro bona voluntate offerentis deo magis accepta habent, & inter primitias ab eo
computantur. Accipias igitur a me homine vltroneo primitias istas quas obtuli, in pri-
mis præsens opus IX. distinctum libellis, de Glorificatione trinitatis, & processione spi-
ritus sancti. Sunt alia quæ nunc vsq; præsentare non potui, opus quoddam XIII. libro-
rum de Victoria verbi dei. Itemq; opus de Gloria & honore filij hominis, in totidem li-
bellis. In XII. prophetas XXX. libri. In Apocalypsim libri XII. In euangelium Iohā-
nis libri XIIII. De S. trinitate & operibus eius, libri XLII. In Samuelem & Dauid, li-
bri XV. In honorem beatæ Mariæ virginis super Cantica, libri VII. Scripserā & ante
hæc omnia opusculum de Sacramentis siue officijs diuinis per circulū anni, distinctū li-
bellis siue tomis XII. Hoc donum, sicut initio memini ex Salomone dicente, Donū ho-
minis dilatat viam eius, & ante principes spatium ei facit. Hoc inquam donū quis pro-
bere debet, ne huius hominis viam dilatet, & ante principes spatium eius faciat, præser-
tim clamante desuper autoritate diuina. Ab omni homine, qui offert vltroneus, accipie-
tis primitias? Hominem quippe me esse vltroneum, veraci sententia profiteor, quia non
conductus mercede hominis, sed sola delectatus dulcedine verbi diuini, circa hoc donū
laboraui, offerēdū in opus tabernaculi dñi: & ea causa hæc recordatus sum,
& effudi in me animam meam, quoniam transibo in locū taber
naculi admirabilis, vsq; ad domū dei, in voce ex-
ultationis & confessionis.

Ro. pontifex, summus sacerdos.

Exod. 25 Homo vltroneus Galat 5 2. Cor. 9

Exodi. 25

Catalogus operū Ruperti

Prouer. 18.

Exod. 25 Rupertus, homo vltroneus. Psal. 41

Ad

A D L E C T O R E M.

ACcipe hic lector cādidissime cōpēdiosum indicē breuēq; summā oīm ferme eorū, q̄ digniora nobis notatu visa sunt. Quæ vt studiosissimo cuiq; quātocyus offerrētur, diuisimus vnāq; pagi nam in quatuor ptes, designatas p has quatuor literas, A, B, C, D. ita vt à principiū: B, mediū superius: C, mediū inferius: D, finē paginæ demōstret. Fruere igitur hoc nō labore, multoq; magis subsequētibus ipsius Ruperti libris, sacro paracleti munere nobis oībus diuinitus dedicatis.

Abdicatio tēpli manufacti p sumum desiguata, 89.c
Abrahā quo typū gessit dei patris. 47.d
Abrahæ fidem Iudæi nō capiebāt, ideo data est eis lex. 77.c
Adā vir nō beatꝰ, abūt in cōsilio ipiorū, &c. 61.b
Adā pdēdo tres virtutes infusas, pdidit similitu
Aedificare solitudies sibi, qd ē. 11.c (dinē dei. 67.a
A fructu frumēti, vini & olei, duplex expō. 64.d
Alæ sex in duobus Seraphin qd designant. 98.d
Alphabeti Hebraici. xxij. Ifæ & earū interptatio.
Aman supbissimꝰ assimilatus diabolo. 85.d (72.b
Amicus noster singularis, Christus est 1.c
Angelorū nouē chori, q̄ dicunt, Ordo cęli, 23.d
Angelis apostatis propter eorū superbiā nō dat spūs sanctus in remissionē peccatorum. 26.a
Angeli administrabunt vsq; ad extremū iudiciū non postea. 28.c
Angelorū q̄ perstiterunt, remuneratio 31.b
Angelos deꝰ creauit & magnificauit, ſ nō iusti. 32.c
Aīæ imprægnatio i baptismo. 25.b (1.b
Aīus hois, qñ amicus, & qñ desertor est.
Aīm magis attēdit deus q̄ factū aut oblatū. 101.d
Anni hominis cxx. quia tot vixit Moses 41.d
Anteq̄ fierent ibi eram. 97.d.
Antiqs pribus maior fuit cā flendi q̄ nobis. 80.d
Anulus Ruperti, tres libri de sacramētis 1.a
Apoc. tot habet sacramenta q̄t verba. 27.c
Apostoli accepto spiritu sancto primum ex Da uid sumpserūt testimonia 61.a
Apostolorum cor & os ante spiritus sancti mis-sionem angustum fuit. 63.d.
Apostolis bis datus est spūs sanctus. ſ. in remissio nem pctorū, & in diuisiones gratiarū. 64.b.c
Apostolica sedes, apex est & caput omniū eccle fiarū Christi 100.c
Aquarum decursus in primo psalmo sunt gratiæ diuisiones 62.a
Aqua, spūs sanctus, aquę diuisiones gratiarū. 98.b
Aqua, sale aspersa, precibusq; sacrata populum sanctificauit. 102.b
Assimilatus deus in manu prophetarum 77.d
Assimilatio trinitatis in Assuero, Mardochæo, & Hester. 83.d
Auferre de spū Mosi & dare septuaginta senio-ribus quid fuit. 56.c
Aurum opus decoris tui, qūo intelligitur. 26.d
Aurum in templo q̄ est corpus Christi, sunt cha rismata spūs sancti. 94.c.
Auxilium trinitatis in arcu & gladio p tres Ma-chabæos 85.b

BAbylon nobis est vniuersus mūdus, in quo peregrinamur 80.d
Babylonē in idololatria diu imitata ē Roma
Babylonicū regnū leenæ assimilatū. 82.b (81.b
Benedictio dei terna ad filios Noe 40.c
Benedictionem Isaac. i. Christi, accipiūt simpli-ces & fideles sicut Iacob 49.a
Benedictio filiorum Israel sub nomine trinita-tis, sed obscure 51.b
Bndictio trina in dedicatiōe tēpli Salomōis. 95.c
Bndictio salis & aquę ad sctificandū ppl'm. 102.c
Bestiæ malæ q̄ auferent, sunt maligni spūs. 29.c
Blasphemia & spūs blasphemię qūo differūr. 96.d

CAput Christi deus. Et tecū principiū, qūo intelligi debet 4.d
Caput idololatriæ dici potest statua regis Nabuchodonosor. 82.c
Charismata nouem apud Apostolū nouē ordi-nibus angelorum assimilantur 31.b
Charitas cur sæpius exprimitur in veteri testa-mento, q̄ fides & spes 77.b
Charitas est vera & plecta gratiarū actio. 84.c.
Christus cur potius principiū q̄ filium aut Chri stum se esse dixit 5.c
Christus est nomē multis communicabile 6.a
Chrūs filius dei vere deus, qa ex deo, pcessit. 12.d
Christus non sine spiritu sancto, stat ad ostiū & pulsat. 18.b.
Christus dei sapiētia adiuuit spiritum domini vt consiliarius. 37.b
Christus factus est quasi Adam, vt Adā fieret ve re quasi vnus ex nobis 58.c
Christo fuerūt duæ volūtates & opatiōes. 49.d
Chrūs qūo surrexit propheta sicut Moses. 50.c
Christus habuit in se omnem plenitudinē & oīa dona spūs sancti. 59.b
Christus vt homo, filius primogenitus, excelsus præ regibus terræ. 60.b.
Chrs moriēdo postulauit à pre hereditatē. 62.d
Christus vt vere Pontifex, signauit sup nos lu-men vultus domini 64.b
Christus est ille Iacob & Israel, propter quem Cyrus suscitatus fuit 84.a
Christus multiphariam exauditus est in sanctis suis clamantibus. 85.a
Chrūs filius hominis, omnium regū dūs. 92.b
Christi incarnatio nobis ineffabilis. 93.a
Chrūs anno ætatis vicesimo apparuit exorna-tus. 94.b
Chrūs ipe est pōtifex, hostiaq; simul & tēplū. 95.c
Cingulū tradidit Chananæo mulier illa fortis.
Ciuitas gloriosa, cœlestis Hierusalem, (73.a
mater nostra. 24.c
Cognitio per speculum in ænigmate nobis ad salutem necessaria. 76.d
Cognosco nunc ex parte: tunc autem cognoscā sicut & cognitus sum 78.a
Cognoscetis q̄d nō frustra feceri oīa q̄ feci. 89.b
Coluber tortuosus bis ciecīꝰ, adhuc tertio ejicie-
Coluber sine reqe circuit terrā. 30.b (dus ē. 28.c
Colūba in holocaustū oblata, typus Chri. 94.d.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Complere opus suum & requiescere ab omni opere, quomodo differunt. 74.c
Concentus cœlorum quid est 29.b
Cõcepti nõ viderũt lucẽ, s. pres añ diluuiũ. 40.b
Confessio mirabilis magorum de digito dei, & Nabuchodonosor de filio dei. 50.d.
Confidit in ea cor viri sui, qũo intelligitur. 71.d
Confitemini memoriæ sanctitatis eius 98.a
Consilium dei altum in eo quod mortẽ homini peccanti intulit. 37.a
Consilium diuinum de redimendo homine peccatore per Christum. 93.a.b
Constitutio apostolica de non accusandis sacerdotibus dosùni 102.a
Cõtẽplatiõ debent sumpt9 ex domib9 regũ. 54.a
Cõuiuiũ illius cum risu familiariter celebrati mysterium. 45.b
Cyri regis Persarum spiritum suscitauit dñs pro templo Hierusalem 81.d
Cyrus prophetice prænominatus ab Esaia miro testimonio 83.b

David intus & foris tribulatus, q contrist9 esset spiritum sanctum 22.d
Dauid cur plures habuit vxores 24.c
Dauid manifestius de trinitate loquut9 est quàm Moses 60.a
Dauid magnum cõtinet thesaurum testimoniorum spũs sancti de Christo 61.d
Declinare victimas dñi in profundũ qd ẽ. 100.d.
Deliciæ meæ, esse cum filijs hominũ 37.d
Desideriũ sctõrũ patrũ sup Chm nascituro. 49.b
Deus aliter erat cum Christo quàm cum Mose aut Iosue. 5.a.17.c
Deus à nobis laudandus est, quantum possum9, quia maior omni laude 23.a
Deus recte amaror dicitur, eius sponsa ecclesia, Sion facta 24.d
Deus cur non Adam peccantem, sed terram in opere eius maledixit. 41.a.
Deus in hac vita pfecte cognosci à nullo pt. 56.a
Deũ time & mãdata ei9 serua. Hoc ẽ ois hõ. 75.c
Deus maxie fidelis in verbis & ꝓmissis suis. 77.a
Deuorare populos in ore gladij, aliter licuit veteribus, aliter Christianis 55.b
Diabolus p superbiam repulit amatorem suum deum, ideo iuste derelinquitur 26.c
Diabolus nõ statim vt conditus est, cecidit. 26.d.
Diabolus cur ponebatur in monte dei, cũ sciret deus eum casurum (31.a 27.a
Diabolus habet plagam mortis, q̃ sanata est. 28.a
Diaboli, qui ceciderunt, nunquàm fuerunt inter Cherubin & Seraphin 30.d
Dies sex primi cur dicuntur dies 74.b
Dies septimus natura primus est Ibidẽ.c
Dilectionis operatio tertia, cõtra idololatriam est zelus. 55.a
Doctores cõtristare aut accusare non licet. 101.b
Dñe apud te est fons vitæ, qũo intelligitur. 13.c
Domus dei infestatur pluuijs sophistarum ac fluminibus hæreticorum. 34.b
Domus dei à Salomone ædificata, typus corpis Christi 90.a
Domus dei, quod est corpus Christi, quomodo in vtero Mariæ ædificata est. 92.c
Dom9 ædificata lapidib9 dedolatis atq; pfectis, 91.d
Domus dei, quæ est corpus Christi, exornata auro purissimo. 94.d
Dormire in contemplationibus quale est. 54.a

Ecclesia non de Christo, sicut Eua & Adã, sed propter Christum & per Christum facta est. 5.c
Ecclesia per fidem est illa mulier fortis, de qua in Prouerbijs 71.b
Ecclesia est illa sponsa, de qua in Canticis. 76.a
Ecclesia in persequutionibus creuit. 88.c
Edom populus execrabilis, filijs Israel contrarius & insultans. 80.b
Ego & pater vnum sumus, altius dictum, q̃ ego sum Christus 6.a
Ego hodie genui te. In deo enim nõ est heri aut cras, sed semper hodie 60.b
Egressus Noe cũ tribus filijs trina benedictiõe. 89.a.
Egressus Danielis cum tribus socijs, tribus gratiæ incrementis (89.a. Ibidẽ.
Elemẽta diuinis precibus sacrata, ad multa prosunt 102.c
Episcopi non prius sunt à clericis aut laicis accusandi q̃ priuatim sint antea de iniustitia requisiti & admoniti. 100.d.
Episcopos persequi, est deum ipsum, cuius vice funguntur persequi 101.a
Esau Iudaicum populum, Iacob gentes præfigurauit. 48.d

Faciamus hominẽ ad imaginem & similitudinẽ nostram. 34.d
Fides facit hominẽ recte mœrentẽ 18.a
Fidei excellentia homines ad principatus angelorum sublimat 31.d
Fides est præparatio ad gratiam, est q̃ donũ spiritus dei. 39.a
Fides, omnium charismatum optimum est. 45.c
Fides requirit animam moralibus virtutibus pornatam 67.c
Fides est illa mulier fortis, de qua in fine Prou. dit deus (71.a Ibidẽ. d
Fides qũo cingulum tradit Chananæo 73.a
Fides quid operatur p spem & charitatem. 76.c
Fides Abrahæ non indigebat lege. 77.c
Fides vera & viua nunq̃ sine charitate est. 78.b
Fide cõiunguntur electi deo sicut mulier viro suo.
Filij dei de stirpe Seth, filiæ hominum de stirpe Cain. (99.d 40.a
Filius dei ad patrem est, sicut mens hominis architecti ad animam suam. 55.c
Filiorum sapientiæ & stultitiæ, diuersi & cõtrarij fines. 70.b
Flumina de ventre credentis fluentia, sunt non ipse spiritus, sed eius doctrina 35.a
Fodere in altum, est quærere fundamentum ex scriptura 34.b
Fons vitæ apud dominũ, dominus est pater, fons filius: vita, spiritus sanctus 13.c
Fons patẽs in ablutionem pctõris & mẽstruatæ 14.a
Fons patens domui Dauid. Ibidẽ. b
Fortitudo Iudicum regumq; ac prophetarum, pro deo contra idola. 55.b
Fructus & effectus consolationis paracleti in recte lugentibus 19.a
Funiculus triplex difficile rumpitur 66.c

Gemitus recte lugentium in hoc seculo, magni quidẽ, sed dulces 21.a
Gementium sic vocem audis, sed nescis vnde veniat, aut quo vadat Ibidẽ
Gemitus inenarrabiles, quibus spũs postulat pro nobis Ibidem
Gentium diuisio in septuagintaduas linguas, secundum. 72. filios Israel. 33.d.
Gradus in trinitate nulli sunt, sed omnia ibi cæqualia 29.d
Græcoꝝ error de pcessione spũs sancti. 9.d.11.a
Græcoꝝ argumẽtario ac data à Rupto solutio.
Græci, id est, gentiles, sapientiam quæsierunt & inuenerunt. (11.d 69.d
Gfaꝝ diuisiões tot sunt, q̃t ordines angelorꝝ. 31.b
Gratia sanitatum quomodo differt ab operatiõe virtutum. Ibidẽ.d
Gras deo agẽs, debet respicere hõficia Chri. 84.
Gratiarum actio quid est? Ibidẽ. c (b.

Hæresis, mulier stulta & clamosa, reddens malum & non bonum. 72.a.
Hæretici, charismatum donis abutuntur in superbia. 17.d
Hæretici mutant causam filiorum pauperis, id ẽ, Christi. Ibidẽ
Hæreticorum cantus discors, contra ecclesiç cõcentum. 29.d. 30.b
Hæretici contrariæ scientiæ turrim, sicut gigantes extruunt 43.d
Hæretici ponũt os in cœlum & lingua eoꝝ trãsit in terra Ibidem
Hæretici Pharaoni & magis eius similes 51.a
Hæretici peccant in spiritum sanctum, qa errãt per superbiam, non p ignorantiam 59.d
Hæretici lædunt aĩas suas & diligũt mortẽ. 69.b
Hæreticoꝝ iprobitas, qua nos interrogãt. 79.b.
Hæretici scienter & per inuidiam resistunt veritati. 96.d
Hæreticis nõ ẽ pars in dedicatiõe dom9 dei. 98.a
Hieri'm, multũ differt ab apostatrice synagoga.
Holocau. medullata, cõbustio vitioꝝ. 96.b. (88.b
Homo diuino spũ afflatus, tacere non potest, etiam si velit 19.d
Hominis interioris vterus, multos habet circuitus & capacitates. 20.c.
Homo sic afflatus spiritu sancto vtrum finaliter possit deleri ab eo. 22.a
Homini plura & maiora in operibus dei abscondita sunt quàm visa. 23.b
Homo cur positus fuit in paradisum, cum sciret deus eum peccaturum. 27.a
Homines pro diuersa meritoꝝ qualitate in diuersos angelorum ordines recipiendi. 30.d
Hõ maximus debitor dei ac gfaꝝ actionũ. 32.a
Hoses & angeli ꝓpter vnũ Chm creati sũt. 33.b
Homines non prædestinati sunt sicut fistula aquę & puluis terræ 36.a
Homo multis miserijs repletus ẽ, vt vexatio det intellectum 42.c
Homo qũo nihil amplius habet iumentis. 75.b
Hostis multo nequior, qui excommunicatis cõmunicat, quàm is qui foris est 101.c

Iacob, i. supplantator, spũ s. ꝓfiguravit. 48.a
Ignis spũs sancti, nõ cõburẽs, s; illũinãs. 20.b
Ignis sine diminutione sui, multiplicatur, sicut & gratia spiritus sancti 57.a
Illapsus spũs s. auro grauior, melle dulcior. 20.c
Incarnationis sacramentũ angelis ab initio absconditum 35.b
Initium sapientiæ timor domini 54.c
Insufflando dans spiritum sanctum, Chrũs duo dedit intelligi 11.b
Interpretibus. 70. Apostoli & Euangelistæ pro necessitate temporis vsi sunt 53.b.
Iohannes Baptista non fuit sicut Moses, in signis & portentis 50.b
Iosue qũo accepit ptẽ glĩæ Mosi i miraculis. 26.
Ironiæ q̃dam in scripturis grauissimæ. 65.b (d
Ironia hæc, Ecce Adam quasi vnus ex nobis, ꝑ Christum in serium conuersa est. 38.c
Isaac, typus Christi, qui risus & gaudiũ est omnium beatorum. 45.a
Isaac, qui risus interpretatur Christi figura fuit in multis 48.a
Iudæus gloriam sanctæ trinitatis contemplarꝝ refugit 2.a.
Iudæis liber & sermo de trinitate signat9 & clausus. 52.d
Iudæi inexcusabiles sunt, quia non credunt in agnum qui librum aperuit 53.a
Iudæorum murmura tentationesq; nõ ante puniuit deus q̃ de spũ Mosi dedit. 70. viris. 58.d
Iudæorum plagæ interitusq; diuersi post acceptum munus spũs 59.a
Iudæorum peccata in filium minus punita sunt quàm quæ in spiritum sanctum 59.c.88.a
Iudæi quærebant & emebant mendacium contra resurrectionem Christi 64.a
Iudæis non oritur sol & stellæ clauduntur quasi sub signaculo 66.b
Iudæi derisores sunt, de quibus dicitur: Noli arguere derisorem 69.c
Iudaicus populus, pareus nascituri Christi custodiebatur ne periret. 79.d
Iudæi captiui recordabantur Sion propter nascituru in ea Christum 80.a
Iudæoꝝ cõtritio & cõculcatio sub Tito & Ves. 87.c
Iudæi si post datum apostolis spiritũ sanctum credidissent, potuissent excusari 88.a
Iudæis agnus in leonem, columba in ignem versa est, post mortẽ Christi. 97.b.c
Iudæis nec hostia nec locus immolãdi relinquit.
Iudæis duplex pœna, vna in hoc seculo (Ibidẽ alia in futuro. 99.a

Iustitia nra fides est, iustus ẽm ex fide viuit. 70.a
Iustitia & pax osculatæ sunt 93.a
Lætitia pfis, & filij, spūs sanctus est. 65.a.
Lamuel, i. in q̃ deus. Chrs recte dr. 17.b
Lãces iudicij duę, vna miæ, alt. iustitię. 93.d
Liber ante aduentum Christi sapienter clausus & signatus est. 65.c
Liber Prouerbiorũ per antitheta iusti & impij fere totus contextus est 69.d
Liber Ecclesiastes qd tractat. 71.a
Liber Eccles certã præbet rationẽ spei 73.c
Linguarum diuisio cur facta est. 43.d
Linguarum diuisionẽ consuluit filius dei, easq; in apostolis per spiritũ sanctũ iterum vniuit ac conformauit 44.a
Literæ Hebraicarum interpretatio. 72.b
Lugendum nobis in hac vita est. 17.d
Lugentes in hoc seculo magis laudant mortuos quàm viuentes 18.a
Lugentes sic habent gaudiũ cordis per consolationem paracleti 19.b
Lux vera, filius dei, angeli & sancti non sic sunt lux. 25.c.

MAgi non vera faciebãt miracula, sed in visu apparentia. 50.d.
Manus tuæ fecerũt me, & plas. me. 53.a
Manus Christi tornatiles aureæ. 94.c.
Maria mater Christi maximam habuit fidẽ. 72.a
Mariæ proprie & excellenter ascribitur Canticum Canticorum, 76.b
Mendacia signa magorũ & Antichristi 51.a
Misericordia & veritas obuiauerũt sibi. 93.d.
Monotelitarũ & Eutychetis error 50.d
Mons magnus q impleuit terrã Chrũs est. 35.d.
Mortem timẽt homines mundani, causam mortis non considerantes. 19.b
Mors corporalis ex dei misericordia homini inflicta est. 36.d.
Moses cur potius Brefith q̃ Ben ī capite libri posuit. 4.c
Moses ante Iob, & literas primas. s. Hebr. à deo accepit 28.d
Mosi intentio in Cant. Deuter. erat commemorare beneficia dei 33.c
Mosi cur potiꝰ q̃ priorib⁹ data ẽ opatio virtutũ. (46.b
Moses vir fidelissimus, semẽ Abrahæ p missum maxime desiderauit 49.a
Moses opatiõe virtutũ maximus fuit pphetarũ. (50.b
Moses Iudæis velamen habet q̃d per Christum euacuatur. 51.c
Moses librum de trinit. Iudæis clausit & signauit (52.d
Moses exẽplar oĩm prælatorũ. 56.b
Mosi claritas, in comparatione ad Christũ nec excellens nec viua 58.a
Moses pro dño zelatus est propter vitulum, occidens. 23. milia. 59.a
Mosi scriptura quasi fons scripturarũ est 90.d

NOecur potiꝰ Chanaan q̃ Chã maledixit. (40.d
Noe cur potius Chanaan q̃ alios filios Cham maledixit. 41.a.
Nomen meũ Adonai non indicaui eis. 46.a.c
Nomen domini inuocatum, facit peccatorẽ surgere. 66.d
Nunqd Sion, dicet hõ, & hõ natus ẽ in ea. 84.c

OBlatio nulla maior aut potior q̃ sacrificium corporis & sanguinis Christi 102.b
Obstetricante manu eius, eductus est coleber. 28.c
Octo Primates, octo præcipui iudices in Israel, in typum Christi. 57.c
Oĩa quæ habet pr, mea sunt, qũo intelligit. 58.a.
Operatio trinitatis per totum agrum scripturarum expressa 3.c
Opus Ruperti in duodecim prophetas, velut aurum, exoptatum à legato apostolico 1.d
Opus Rupti sup primũ & secũdũ lib. regũ. 60.a.
Opus Ruperti in cantica canticorum, septem libris distinctum, 76.a.
Oratio Ruperti ad beatam trinitatem. 78.d
Ordinem cœli non nouit homo, nisi deus reueler ei per spiritum suum. 24.a
Ordinẽ cœli ponere in terra quid est 25.b.

PAracletus nõ veniet, nisi ego abiero, duplex expositio, 10.c
Paracletus duplex, alius huius mũdi, alius electorum dei. 17.a
Paracleti visitatio sensibilis quam dulcis sit duobus probatur exemplis 20.a.
Paradisum plantauerat dominus à principio, die tertio. 90.b
Pater & pr meus differenter à Chro dicitur. 12.b
Patrum inuasores, infames & à liminibus ecclesiæ alienos fieri, 101.c
Paulus rogãs cõtra stimulũ carnis an sit exaudit⁹. 22.a
Paulus inter Cherubin, Iohã. Euãg. (inter Seraphin computatur 52.a
Paulus sapiens architectus. 78.d
Peccata quæ post datũ spiritum sanctum fiunt, cur grauius puniuntur 59.c
Perseq sacerdotes dei est deũ ipsum pseq. 100.b
Persequutores sacerdotum perpetua notantur infamia. 101.a
Petrus, vnus de Seraphin, quia Apostolorũ primus 99.b
Petri verba in ordinatione B. Clemẽtis. 101.c
Pharao cur tot signis tẽratus fuit, cum sciret de cor eius. 27.b.
Pœniter me fecisse hoiem, qũo intelligit. 42.b
Postula à me & dabo tibi gẽtes hæred. tuã. 60.b.
Præmium laboris post hanc vitam 89.d.
Præuaricãdo præuaricari quid est. 87.d
Principiũ in q̃ deus oĩa creauit, filius dei est. 3.d
Principium, per quod & propter quod omnia, Christus est 4.b
Principium est nomen magis proprium verbo dei q̃ filius aut Christus. 5.d
In Principio erat verbũ, qũo intelligi debet. 6.b
Processio spũs sancti tribus modis effecta ẽ. 6.d.
Processio spũs sancti res valde magna. 7.d
Processio Chri duplex, vna ex deo, altera de tra
Processio dicit spũs s. non filius; hic (Iamo. 8.b
non processit, ille procedit. 9.a

Pro-

Prophetæ etiam regibus dominati sunt, ideo inter dominationes computantur. 31.d
Prophetia Enoch contemni non debet. 40.a
Prophetæ iussi sunt librũ sanctæ scripturæ claudere & signare 52.
Psalmi quatuor primi, quatuor Christi sacramẽta continent 61.c
Psalmus primus proprie soli Chro cõuenit. 62.a
Psal. 4. cur nũc singulariter, nũc plr loquit. 64.d.
Psalmi. 136. expositio literalis. 80.d
Psal. 19. de dedicatiõe domus Dauid & de resurrectione Christi 96.a
Puluis es & in puluerẽ reuerteris, misericors sententia, 36.c

QVatuor bestię grandes, quatuor regna præcipua 82.b
Quatuor iudicia dñi pessima, &c. 86.d
Quarta bestia. i. Ro. imperiũ, Iudæos cõminuit.
Qui vos tãgit, tãgit pupillã oculi mei. 100.b (87.b
Quis appendit tribus digitis molẽ terræ. 35.c

REges, quibus vinũ dari prohibet Lamuel, sunt diuites huius seculi. 17.c
Reges Israel oẽs peccauerũt, nullo excepto 11.c
Reuocare mãdatũ dei qd est. 100.b (86.a
Requies dñi, plenitudo est beatitudinis. 76.c.
Requiescere cũ regibus & consulibus terræ apud Iob, quid est 11.c
Resurrect. mortuorũ male à Saducæis negata. 47
Rogabo pr̃em, qũo hoc cõuenit Chro. 12.c (b
Ro. ecclesia, latinæ ecclesiæ colũna 9.d
Romæ Chrũs Petro exeunti occurrens. 81.c
Ro. Pontifici oĩm ecclesiarũ cura est 100.b

SAcerdotes non datores, sed ministri sunt benedictionis 51.c
Sacerdotes ad iudices publicos accusare nemini licet 100.d
Sacrificiũ missæ qũo celebrari debet. 102.a
Saducæi neq; aĩas neq; angelos viuere putãt. 47
Salices erãt, non solum gentes, sed etiam (b carnales Iudæi 81.a
Salomon filium patris æterni manifesta voce expressit. 66.c
Salomonis casus in senectute omnibus nobis formidabilis. 68.d.
Salomonis libri boni sunt fructus, qualecũq; fuerit ipse lignum 69.a
Sancti nationes iudicabunt, id est, spurcitias earum condemnabunt 55.b
Sapientia secularis assimilatur meretrici in prouerbijs. 67.d
Sapientia apud Salomonem & verbum apud Iohannem Euangelistam idem sunt 68.a
Sapientia patri coæterna, carnem suscepit, excidens columnas septem 69.b
Sapia mater iustorũ, stultitia mr impiorũ. 70.a
Sapiẽtia inq̃ deus oĩa fecit, nobis dies septimus ẽ
Sara, id ẽ, princeps, fidẽ: Agar, i. aduena, (74.c legem præfigurauit. 47.d
Scala Iacob, moraliter itelligi pt & allegorice. 52.a
Scientia tum humana tum diuina, in patribus añ Abraham 39.c
Scribere verba legis in limine & ostijs domꝰ tuæ quid est. 54.a
Scripturæ sacræ cur dicunt scripturę pphæ. 2.c
Scriptura sacra tota vnus liber est, quia ab vno spiritu dictata 4.a
Scriptura vet. test. de trinitate clausa est Iudæis & signata 52.d
Scripturæ sacræ pulchra commẽdatio ex interpretatione Alphabeti Hebræi 72.c
Scrutari scripturas, non est scrutatorem esse maiestatis 89.c
Seditionum autores tres in Hierusalem sub Tito & Vespasiano. 87.d
Semita iustitiæ, arta prudẽtibus huius seculi. 48.a
Septies & septuagesies septies diuersi sunt mystic
Septenarius numerus in bonam & (rij. 39.c. malam partem vniuersitatẽ significat. 81.a
Septẽ saluatiões Iuda per ternos viros, ad Abraham vsq; ad Christum 86.a
Septem columnæ domus sapientiæ, sunt septem spiritus domini 90.b
Septem spũs domini per Mosen in septẽ primis diebus præsignati Ibidẽ.d
Septẽ spũs dñi cur dicunt septẽ columnæ. 91.a
Septem spirituũ plena requies in Christo. Ibi.b
Septem spirituum duplex ordo, alius in Christo alius in nobis. Ibidem
Seraphin duo, Apostoli & prophetæ. 99.a
Signatũ est super nos lumẽ vultus tui dñe. 64.a.
Similitudo generationis carnalis ad spiritualem & diuinam. 25.a
Similitudo trinitatis in anima, mente, & fortitudine hominis. 55.c
Sion ciuitas omnium electorum 5.a
Sion, pr̃ens ecclesia, Hierusalẽ, superna ciuitas. Vbi dr, cuius ignis in Sion, & caminus eius in Hierusalem 32.c
Si quis sitit, veniat ad me, &c. 14.a.
Si qd petieritis patrẽ ī noĩe meo, dabit vob. 21.b
Si quispiam prævaluerit contra vnum, duo resistunt ei 93.d
Sol vane pro deo habitus est 74.d
Solis & lunæ atq; stellarũ mira potestas 91.b
Sordes Israel, duo vituli Hieroboam, non emũdabuntur. 30.a
Spes quid operatur in homine per fidem & charitatem 76.d
Spiritus nomen est commune toti trinitati, sed vni personæ appropriatur. 7.b
Spũs vbi vult spirat. Ergo vere deus ẽ. 15.d
Spiritus creatus, siue bonus sit siue malus, animæ substantiam non intrat Ibidẽ.
Spiritus creatus, non alterius creati, sed solũ creatoris spũs capax est 16.a
Spiritus eius ornauit cœlos. 28.a
Spũs domini deforis spirat, etiam in malis, vt in Saul, & Balaam 16.b
Spiritus mendacij æmulator miraculorum in magis 50.d
Spiritus timoris domini, ex iudicio dei inter lucem & tenebras cognoscitur. 90.d

Spũs

Universidad de Deusto
Biblioteca

Spiritus fortitudinis, ex creatione solis & lunæ agnoscitur. 91.b
Spiritus consilij, in creatione piscium auiumq; & reptilium. Ibidē.c.
Spūs sapiæ ex requie diei septimi cognoscit. 92.a
Spūs s. suggestio ad hoc opus scribēdum. 1.d
Spūs s. in ve. test. dicit ē spūs dei seu spūs dñi. 6.c
Spūs s. ante aduentū Christi non fuit datus in remissionem peccatorum 6.c.14.b
Spūs sanctus cur virtus altissimi dicitur, sicut filius brachium domini. 7.b.
Spūs s. nō solū à pre, sz etiā à filio procedit. 9.d.11.b
Spūs s. vere deus, qa à patre procedit. 12.d
Spūs sanctus vt flumen in fonte de filio, & vena fontis, patre 13.c.
Spūs sanctus de filio procedit substantialiter, sed aliter de prophetis & apostolis. 15.a.
Spūs sanctus & deforis & intus spirat 16.b
Spūs sanctus qūo contristatur in nobis 22.d
Spiritus sanctus dona differenter antiquis patribus & nobis data sunt. 40.b
Spūs s. in Chro plenissime secūdū oīa dona fuit. Spūs s. cur lumen vultus dñi dicit. 64.a (58.b
Spiritus sanctus in corde alicuius sancti summa lætitia est, sed contristatur peccato 65.b
Spiritus sanctus formauit corpus Christi in Maria ex sua operatione, nō de sua substātia. 93.a
Spiritus sanctus aliter super Christum, aliter sup apostolos descendit 96.c
Spūs s. aqua viua de petra, de filio q̄q; procedit. 98.
Spolia dicunt eloquia domini. 71.a (b
Statera diuini iudicij in exitu huius vitæ. 93.c
Stephani protomartyris præconia 99.c
Superbia gigantū post pœnā & in pœna Adæ. 43.b
Suscitare. 7. pastores sup eū. s. Chm, qd ē. 57.d.
Suscitabo super eū, cur potius dr, q̄ in eo 58.a

TActus dolore cordis intrinsecus, quomodo intelligitur 41.c
Tecum principium in die virtutis tuæ, duplicitер exponitur 4.d
Templū Christi dedicatum in resurrectiōe. 95.d
Terra homini e paradiso propulso in pœnā data, stulte ad gloriam quæritur. 73.c
Terra cui non vult misereri dominus, synagoga est quæ Christum crucifixit 86.d
Terra Iudæorum inexcusabilis facta est. 88.a
Testimonia Christi contra Arrianos & Macedonianos. 12.d
Thesaurus absconditus in agro, mysteriū S. trinita- Thesaurus iste, nō in parte aut in par (tis. 2.b tibus, sed in toto agro absconditus. 3.b
Transferre mōtes, apl'os & pphetas, qd est. 66.a
Trāsgredi terminos antiquos, qd est 100.b
Tres pueri q̄si ex vno ore laudabāt deum, sic nos
Tres reges Persarum, Cyrus, Darius (oēs. 81.d & Artaxerxes pro Iudæis 81.d
Tres reges iustos suscitauit dñs in tribu Iuda, in Israel
Tres viri, Noe, Daniel, Iob, qbus si- (nullū. 85.d miles sunt Petrus, Iohānes, Paulus. 87.a
Tria hæc, fides, spes, charitas sæpe in nouo testamento, in veteri raro ponūtur 77.b
Tria hæc reformāt hoīem ad similitudinē dei. 1b.d
Tria hæc, maior autē horū est charitas 78.b
Trinitatis mysterium, thesaurus desiderabilis, in agro scripturæ 2.b
Trinitatis consilium pro hominis reparatione & incarnationem 38.c
Trinitas veteribus partim in sermone, partim in opere ostensa 40.d
Trinitatis splēdor in verbis dei ad Noe. 42.b
Trinitatis figura in tribus nominibus & in tribus angelis 44.c
Trinitatis testamētū ad Abrahā, Isaac & Iacob.
Trinitas corona spei nostræ. Ibidē.b. 45.a
Trinitas etiā in mō diligēdi deū exprimit. 55.b.
Trinitas personarum in vna substantia dei, ex verbis Dauid 60.d
Trinitatis nominatū absoluta tū relatiua, clarius in nouo q̄ i veteri testamēto exprimūtur. 77.b
Trinitatis grande negotium circa tres pueros in camino 79.d
Trinitatis auxilium pro Iudæis propter Christū nasciturum. 81.b
Trinitas in illis tribus regibus assimilata 81.b
Trinitatis mira mysteria in Noe, Daniel & Iob.
Trinitatis fides qūo pdicāda est. 102.c (89.a
Tristitia iplebit cor vrm, qūo recte itelligit. 101.d
Tropica locutio in scripturis sacris frequēs. 2.d
Turrim Babel, cur extrui voluit deus. 43.b

VAnitas magna i terreno⁹ cōcupiscētia. 73.a
Vanitas & veritas, sibi inuicē opposita (a sunt. 74.a.
Verbo domini cœli firmati sunt, & spū oris eius &c. 24.a.
Verbum dei est, per quod & propter quod facta sunt omnia. 25.a
Verba cantionum sunt sacra scriptura 79.b
Verbo⁹ virtute sacrant diuinitus elemēta. 102.d
Vestes Esau valde bonæ, erant vestes sacerdotales, tanquām primogeniti 43.c
Vestes Iacob, charismata spūs sancti. Ibidē.d
Via prudentiæ, lata ijs, qbus deus per spiritū suū reuelauit 38.b
Via prudentiæ est in verbo crucis Ibidē.
Vinū q̄d mercētib⁹ dat Lamuel, ē spūs s. 17.c.18.a
Vino spūs sancti abutūtur hæretici 17.d
Vinū sine aqua in calice offerri nō debet. 102.b
Visio Esaiæ de Seraphin, ad Christum & apostolos referenda. 98.d
Visio illa ascēsionis dñicæ gloriā repsentat. Ibi.
Vita actiua, ordine prima, dignitate secda ē. 54.d
Vnctio spūs sancti quædam singularis & ineffabilis, sed in paucis. 16.c
Vnitas per spiritum sanctum in credentibus sectarum, pluralitas in hæreticis 64.c
Vox Chri dulcis, vox turturis, vox pietatis. 95.b.
Vox exultationis pdicatio est Euāgelij 58.c
ZElus dñi pro Moyse in Iudæos, posīq; de spū eius dedit septuaginta viris. 19.d.
Zonæ quinq; in cœlo ex motu solis distinctæ. 91.c

INDICIS FINIS.

PROLOGVS RVPERTI
AD CVNONEM.

QVID FACIAM O PHILOCHRISTI OMnes auditores benevoli, qa animus meus materiam qualemcūq; sibi obiectā, quāuis supra vires sit, interpretatā siue inoperatam abire non sinit? Ecce cuidam amicæ⁹ sponsæ vel sponsi, qualiū in Canticis est illa vox, murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento, multū roganti, opusculū tribus æ dideram libellis secundū materiā quam ille mihi obiecit, scilicet de sacramēris fidei sub Dialogo Christiani & Iudæi, q̄d videlicet opusculū, pro re vel qualitate suimet Anulū placuit appellari, atq; hoc facto, putabā me satis feciſſe illius volūtati bonæ & laudabili. At ille, iuxta q̄d sapiētia dicit: Qui edūt me, adhuc esurient: & q bibunt me, adhuc sitient, vbi hoc tantillū comedit & bibit, amplius esuriēs & sitiens, & quasi irritato mentis palato ex gustu boni saporis, hoc rogare, hoc instāter petere addidit: vt apponerē loqui adhuc contra pfidiam Iudaicā, primū de tribus pſonis vnius summæ diuinitatis, & demōstrare illi, quāuis inuito, trinitatis gloriā testificatā esse ex lege & prophetis: quas nimi⁹ scripturas ipse legit & recepit. Deinde cur vel qūo magis ad personam filij prinuerit susceptio carnis. Deinde hoc demonstrare q̄d tēpus illud, q̄ natus est hic Iesus Chrūs, quē cōfitemur & scimus Messiam ipsum esse, quē expectabant patres, sancti, promissum sibi, à veritate non discrepet, imo valde concrepat prophetiæ, quā patriarcha Iacob ploquutus est: Nō auferetur sceptrū de Iuda, & dux de fœmoribus eius, donec veniat q mittēdus est. Hæc tria proponens, nū paruam aut facilem mihi materiam obiecisse visus est? Imo rem magnam, rem difficilem imposuit, & quanto propinquius huc animus accedit, & postulata facere cupit, tanto pondus esse grauius sentit, & pene refugit, nisi q̄d maiora suis viribus iam dudū cū auxilio dei versare consueuit. ¶ Quid igit faciā? Nimi⁹ hoc expedit & optimū est, vt habens amicū, eā ad illum media nocte, & dicam: Amice, commoda mihi tres panes, q̄n amicus meus venit ad me de via, & non habeo q̄d ponā ante illū: animus meus, amicus meus, q tamē sæpe elongatur à me, ita vt recte clamem, & cor meū dereliquit me. Ergo ve⁹ dicere licet, & amicus & desertor ipse est. Amicus nimi⁹, in eo dum intus se continet: amicus, dū vocat & ad aliquē sanctio⁹ cōuertitur: amicus. dū cogitat altius q̄d dei filius propter nos virginis filius factus est: amicus, dū adhuc altius intuetur mysteriū crucis, q̄d p illā idē dei filius oīa traxit ad se: amicus, dū adhuc altissime gloriā beatæ Trinitatis cupit videre, quasi p speculū & in ænigmate. Hunc deniq; suimet processum, & olim in quadā vidit imagine, & nūc rebus aliquantisper experit. Dū post multa quæ scrutatus est in scripturis eiusdem Christi filij dei testimonia, nūc tandē aliq dulce vel iucundum de gloria sanctæ Trinitatis & processione Spūs sancti effare desiderat In quo aūt desertor idē est? Nimi⁹ desertor in crebra resolutione, desertor in propositi oblatione, desertor in fenestris per quas non deberet exire, desertor in visu, desertor in auditu, desertor in gustu, desertor in odoratu, desertor in tactu, hic talis ecce nunc, vt sæpe fecit, de via redit ad me. Sed q̄d dicā? Non habeo (vt iā dixi) q̄d ponā ante illū, nō habeo ex me sermonē bonū siue rectū & bene sonātē, quo digne valeā exequi opus propositū. R estat igit, vt (sicut iā dixi) eā ad illū ve⁹ amicū, ad illū singularē amicū, qui cum deus eēt, propter nos hō factus est, amicus & frater, dicāq; ei: Amice, cōmoda mihi tres panes, amice, da sermonē qui & cor meū reficiat atq; delectet, & cultores trinitatis, quicunq; legerint vel audierint, ædificet. ¶ Olim dum tu, amātissime mi Cuno, Ratisponēsis ecclesiæ Presul, venerabilis, Legato sedis apostolicæ, dño Vuilhelmo, Prænestino episcopo, quædā ex operibus nostris demonstrasses, & ille, vt vir studiosus & adprime eruditus, intēte legeret atq; amplecteret: inter cætera libuit eū scisciſtari, si aliquid operis edediſſem de processione spūs sancti. Quod qa satis desideranter susceptus est, tu nimi⁹ pro bona volūtate pene indoluisti, quod non haberem, quod per illum deportari posset ad vestigia sanctæ apostolicæ sedis, de materia huiuscemodi, vt eēt quasi margarita sup opus illud, quod (vt tu putabas) velut au⁹ ille exoptauit, et secū tulit, videlicet explanationem in sex priores ex XII. prophetis. Exemplar illud te agente & illo expetēte amisi sicut & cætera multa nostrorum operum exemplaria, q̄ tu profectus in episcopatū abstuliſti. Cū ergo postulatū ingredi vellē de gloria sanctæ trinitatis, memoria simul illius dici mentē tetigit, visumq; est augmētum fore qualiscūq; vtilitatis, si simul in procursu eiusdē operis dulcedinē sermonis permiscerē secundū hāc materiā de processione spūs

Cant. 4. Anul⁹ Ruperti, opusculū lib. 3 Eccl. 24 Argumēnum huius operis Gene. 49 Anim⁹ hominis nūc amic⁹, nūc desertor ē. Lucæ, 11. Psal. 39 Lucæ, 11 Legatus sedis apostolicæ Iohan. 15

Universidad de Deusto
Biblioteca

sancti. Fateor qa mox, vt occurrit mẽtio siue suggestio hæc (q̃ vtinã ipsius sit paraclet) de quo dñstille vos (inqt) docebit oia & suggeret vobis oia quæcũq; dixero vobis (valde cõplacuit, faciemq; mentis ad occurrendũ sibi deliniuit, & hilarem effecit. ¶ Sed qũo ladæo competeret hic stare in dialogo (vt ille amicus postulauit) ante faciẽ Christiani reuelata facie contemplantis *sanctæ trinitatis: & quæstiones proponere, quaꝝ solutione magis ac magis reueletur vultus Moysi: cum ille à prima reuelatione statim fugere cõsueuerit? Amoto itaq; illo, sola cũ quieto & trãquillo otio sacras peragerem paginas Christiana fides, quatenus & ille non interturbet, & tu Christiane nihilominus habeas quod cupis, quantum per nos deo iuuante fieri potest.

als. gloriã.

RVPERTI ABBATIS TVITIEN. DE GLORIFICATIONE TRInitatis, & processione sancti spiritus, LIBER PRIMVS.

Quòd mysteriũ sanctæ Trinitatis thesaurus sit desiderabilis, & q̃ thesaurus in agro absconditus sit. Cap. I.

Matth. 13 Thesaurus absconditꝰ est in agro.

THesaurus desiderabilis tu nobis es ô admirabile mysteriũ Trinitatis, & thesaurus, absc̃ditus qdem, sed taliter, vt inueniri possis ab hoie attento q te quærit, illuminatos p fidẽ habẽs suæ mẽtis oculos. Vbi em̃ thesaurus ille absc̃ditus est? in agro. Sic enim dñs dicit in Euãgelio: Simile est regnũ cœlorꝫ thesauro abscondito in agro. Mira res. Non in sacculo, non in diuersorio, non in cubiculo intra cubiculũ, vbi solent homines abscondere thesaurum suum, qa de furibus soliciti sunt, sed in agro, id est in propatulo. Qualis (rogo) hæc est absc̃sio, absconditũ eẽ in publico? Attamẽ ita est, & oĩno veꝝ est. Hoc opus nũc suscepturi, & hæc p̃sentis operis nostri est intẽtio, demonstrare, qualiter vel q̃ thesaurus iste sit absconditus in agro: dicamus ergo, qm̃ thesauꝝ istũ solis cæcis absc̃ditũ inuenimus nos & hunc oculos habentibus, qui tamen forte nondum satis viderunt, & videre volunt, quasi prætento demonstremus digito.

¶ Quòd sancta veteris instrumenti scriptura ille ager sit, & quam ob causam conueniẽter agri nomine significata sit. Cap. II.

Psal. 86. Scripturæ ppłoꝝ sacra Biblia

AGer iste de quo proposuimus: sancta veteris instrumẽti scriptura est. Et rectè dicit ager: quia profecto res publica est res in aperto posita, & cunctis hominibus, imo populis oĩbus, legere vel audire cupientibus, propositа est. Hinc est ergo illud in Psalmo veraciter dictũ: Dñs narrabit in scripturis populoꝝ. Quid nãq; est q̃d dicit in scripturis populoꝝ, nisi ac si diceret, in scripturis q̃ populis expositæ sunt vel quæ à populis oĩbus legi possunt? Quod vt diceret nõ fuisset necessariũ nisi essent q̃dam scripturæ siue quædã scripta quæ nõ sunt populoꝝ, verbi gratia, scripta Platonicoꝝ, scripta Aristotelicoꝝ. Nimiꝝ ad distantiam eoꝝ quæ illi scripserũt, scripturæ sacræ rectè dicunt scripturæ populoꝝ, qa videlicet populos. i. simplices, à suimet lectione non repellunt, quin & si mysteria nõ cito pcipiũt, at saltem literalẽ sensum & moralem quoq; facile capiunt intellectũ. At illoꝝ scripta vel dicta lubricis anfractibus effugiendo, simplices à se repellũt. Exẽpli gratia: Si dixeris, mortuus est homo: dicunt, mortuus nõ est homo. Et ex parte veꝝ dicũt, qa si homo est, viuit: si aũt mortuus est, & homo & anima & animatũ corpus esse desiit. Quod non atendẽtes populi. i. simplices stãt attoniti.

Sicut populi, ita & scripturæ, tropos admittunt

¶ Sed nihilominus veꝝ est dicere, mortuus est hõ, eo videlicet sensu, q̃ solemus à parte significare totũ. Et rectè appellamus hoiem corpus humanum vita defunctũ: & hmõi locutionẽ sicut populi, ita & scripturæ nostræ recipiũt, suntq; ob hmõi simplicitatẽ scripturę populoꝝ. Similiter q̃d hic de thesauro proposuimus, dicẽtes: absconditũ in agro id est, in publico, illi dicerẽt vel scriberẽt, oppositũ eẽ in adiecto, & cætera hmõi qualia populi non intelligũt. Attamẽ veꝝ est, & nõ ita, vt sicut in eo quod anterius dictum est sic & in isto, à parte significetur totũ, imo de toto sentias totũ, videlicet qa totũ apertũ vel publicũ est videntibus, totum absconditum vel clausum est inuidentibus.

Quomodo vel qualibus thesauris eiusmodi in tali agro absconditus sit, & à quibus cito possit inueniri. Cap. III.

Diximus

DIximus quo in agro thesaurus iste absconditus sit, scilicet glorioſa distinctio p sonarum sanctæ trinitatis, iam dicendũ, qũo illic absconditus sit. Vtrũq; etem demonstrare supra propoſitũ est, & quo in agro, & qualiter absconditus sit. Non longe pro hac demonstratione exemplum petatur. Præsens enim adest idoneum, si respicias vnde dixerit: Dñs narrabit in scripturis populoꝝ. Vtiq; dices mihi, q̃d hoc dixerit de illo, q̃d sub interrogatione p̃miserat, dicẽs hoc modo: Nunqd Sion dicet homo, & homo natus est in ea, & ipe fundauit eã altissimus? Qũo, vel inquantum hæc portio magna thesauri absconditi hoc talentũ magni ponderis, hoc sacramentũ incarnationis, ad solam pertinẽs p̃sonã filij, absconditũ est in agro sæpe dicto: sic vel intãtum & non occultius ibidẽ mysteriũ totius trinitatis absconditũ est. Solis em̃ indignis, inuidere & non videre volẽtibus sic fuit absconditũ, vt inueniri nõ posset dũ quæreretur & porcis bona margarita cõculcanda non obiceretur. Proinde dicit: O Sion, nunquid dicit homo iste, & homo natus est in ea, subauditur ciuitate sua, de qua p̃misit: Glorioſa dicta sunt de te ciuitas dei, & ipe fundauit eam altissimus. Nunqd (inquã) dicet hoc hõ, scilicet quispiã totus terrenus, qualis est Iudæus siue hæreticus? Subauditur nõ. Hoc nãque dicere deoꝝ est, & omniũ filioꝝ excelsi: quod hic homo qui natus est in sancta Sion (quæ vna ciuitas est omniũ sanctoꝝ atq; electoꝝ angelorꝫ & hominũ) priusq̃ in ea nasceretur, ipe fundauit eã altissimus. Non hoc dicet homo, nõ intelliget qs, deditus sensui terreno. Ergo thesaurus absconditus. Similiter de omnibus sacramentis, & distinctiõe p̃sonarꝫ sanctæ trinitatis, q thesaurus magnus est: sciẽdũ, qa mod' absc̃sionis talis ẽ, vt hõ infidelis nõ inueniat: deoꝝ aũt vel filioꝝ excelsi multitudo fidelis, cito apprehẽdat.

Psal. 86. Sion, ciuitas oim electorum, & sanctorum.

Quod nõ in vna parte agri, sed p totũ agrũ sacræ scripturæ thesaurus iste, & indignis absconditus, & à dignis sit inuentus, vel cito inueniat. Cap. IIII.

Thesaurus per totum agrum absconditus.

QVA tandẽ in parte, vel quibus in partibus agri thesaurus iste absc̃ditus debet inueniri? Nã fortassis hoc quispiã putet, q̃d in parte seu in partibus, & nõ in toto agro thesaurus iste absconditus vel demõstrandus sit. Ad hæc (inquã) non in partibus, siue p partes, sed in toto, vel p totum, p oẽs terminos agri huius, thesaurus iste absconditus, iamdudũ inuentus, & adhuc inueniendus est. Quid illud totũ est? Nimiꝝ omne quod ab initio creaturæ vsq; nunc deus operatus est. Breuiter hic percurrere libet terminos agri, distinctiones operꝫ vtilium, de quibus agit, de quibus omnis scriptura sancta consistit, iamq; promittere q̃d nusq̃ in omnibus his desit, p ipam designata literã, cooperatio trinitatis. ¶ Primum est creatio cœli & terræ, sequẽs cõditio creaturæ angelicæ, post hæc plasmatio hominis cũ benedictione plasmatoris siue creatoris, deinde post diluuiũ benedictio reparandi generis humani de hominibus paucis, post hæc facta ad Abraham promissio beati seminis, quod est Chrũs, deinde descensus dei in Aegyptũ ad liberandum populũ suũ. post hæc modus benedictionis, quo peracto tabernaculo Moses filiꝰ Israel benedicere iussus est, deinde sermo q de ædificãda domo dñi ad Dauid factus est, simulq; sacramẽta psalmoꝝ & p̃conia prophetarꝫ, post hæc cõsolatio siue reuersio captiuitatis de Babylone. Deinde Machabæorum victrices pugnæ. Per hos oẽs terminos extenditur ille ager, & in his omnibus iste thesaurus absconditus est, & vt manifestius dicã, ex istis operibus dei sancta vetus scriptura cõscripta est, & in singulis horꝫ sanctæ trinitatis cooperationẽ non defuisse certũ est, & hoc p̃senti opere demonstrandum est. Quod cũ demonstratũ fuerit subsequetur opus clarissimũ dominicæ incarnationis, passionis, resurrectionis arq; ascensionis, & aduẽtus paracleti spũs sancti, quod videlicet opus nostra qualicũq; vel quantulacũq; declamatione tanto liberius, tantoq; vehemẽtius p̃sonare poterit in gloria sanctæ trinitatis, quæ ab hinc p̃dicatione publica per totum mundũ cœpit annũtiari, quanto pluribus corroborata fuerit testimonijs ex dictis seu rebus gestis p̃cedentium ætatum seculi. Igitur ab initio creaturæ iam nunc exordiamur cursum suscepti operis.

De capite libri: In principio creauit deus cœlum & terrã, qualis ibi sit absconsio huius thesauri, & q̃ filius principiũ sit, sicut ipe dixit, ego principium qui & loquor vobis. Cap. V.

In capite libri, testimonijs de trinitate. Matth. 11.

IN principio creauit deus cœlũ & terrã: Terra aũt erat inanis & vacua, & tenebræ erant super faciẽ abyssi, & spũs dei ferebatur sup aquas. Ecce qualis absconsio thesauri. Non nos pigeat, neq; fastidiũ cuiquã pariat frequentatio hæc nominũ istoꝝ thesauri & absconsionis eius. In inuentione gaudiũ est, & gaudiũ circa inuentum discurrens libenter eadem repetit: facit enim loqui ex abundantia cordis. ¶ Ecce ergo qualis absconsio. Cum sanctæ scripturæ spũs in isto capite libri, sanctã trinitatẽ velit intelligi, vnam tantummodo personam paruo subtegens velamine, faciem eiusdẽ trinitatis sapiẽtibus & prudẽtibus absc̃ndit, reuelaturus eam paruulis. Quo sub velamine quã

Genes. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iohan.8 personam abscondit? Nimirꝝ personam filij, sub velamine nominis principij. Sapientes quippe & prudētes, id est, superbi, qualiū quidā dicebant eidem incarnato filio dei, tu quis es, in hoc dicto: In principio creauit, nihil aliud inuenerūt, aut inuenire voluerūt, q̄ ac si

Virgilius Aeneid. diceretur, primo vel primitus creauit, quo sensu & poeta ethnicus, licet insignis, dicere

Iohan.8 potuit: Principio cœlū, terrā, camposq̄ liquentes, Lucentēq̄ globū lunę, titaniaq̄ astra.

Psal.39. Spiritus intus alit. At ille paruulos attendēs qui eū erant audituri, interrogantibus (vt iā dictū est) tu quis es: principiū (ait) qui & loquor vobis. Hoc dicēs, nimirꝝ locū istū, caput istud sanctæ scripturæ retexit, ita vt non dubites, eum te velle simul agnoscere illud q̄p, quod in psalmo dicit ipse: In capite libri scriptū est de me. Quod est em̄ caput libri, nisi hoc initium omnium scripturarum veritatis? ¶Omnis quippe scriptura sacra, scriptura canonica, vnus liber est, quia ad vnum tendit, & ab vno deo profecta, vno eodemq̄ spū conscripta est. Econtra scripta omnia quæcūq; non veniunt ex eodem spū veritatis, plures sunt libri. Propterea Sapiens Ecclesiastes dicit: Faciendi plures libros nullus est finis. Igitur in principio creauit deus cœlum & terrā, & spūs dei ferebatur sup aquas: spē didū caput libri gloriam prædicat sanctæ trinitatis. Fugiant q̄ oderunt eum à facie ita, sicut fugiebat tunc, & accedere timebat Israel carnalis, quando ex collocutione dei splē dida facta est facies Moysi.

Ecclesi.18 Gene 1 Exod.34

Quā ob causam filiū siue verbū dei principium decuerit nuncupari. Cap. VI.

QVam aūt ob causam filiū siue verbū dei, principium decuit nūcupari? Nimirꝝ quia oīa per ipsum facta sunt. Veruntamen adhuc pro causa p̄senti paꝝ dictum est. Nā nō solum per ip̄m, verūetiam propter ip̄m omnia facta sunt. Sic enim apostolus dicit: Decebat em̄ eū, propter quē omnia, & p quē oīa, q̄ multos filios in gloriā adduxerat, authorem salutis eoꝝ per passionem cōsummari. Hæc est causa vera, causa digna tanti huius nominis, scilicet principij, q̄a ipse est propter quē oīa, & per quē oīa: ipse (inquā) est omnis creaturæ principalis & efficiens causa. Dicit aliqs Et deus pater nonne principiū est? Plane principiū pater, principiū filius, principiū spiritus sanctus. Verūtamen non tria principia, sed vnū principiū: sicut nō tres dij, sed vnus est deus. ¶Cur ergo in isto capite libri, solā filij p̄sonam, inspirator sanctæ scripturæ, spūs dei, principium nuncupare voluit? Ad hæc inquam: Omnis iste liber, omnis sancta scriptura, cuius caput hoc est: In principio creauit deus cœlū & terrā, cui creaturæ, vel propter quam scriptus est creaturam? Nimirꝝ propter creaturam humanam, ad institutionem creaturæ humanæ sancta scriptura condita est. Huic creaturæ sine dubio vna hæc p̄sona, filius dei, triplici modo principiū est. Duobus modis tam angelicæ q̄ humanæ creaturæ principium est, videlicet quia & propter ipsum, & p ipsum oīa, sicut iā superius dictū est: tertio modo, solius creaturæ humanæ, quia p passionem salutis nostræ author consummatus est: salutis (inquā) nostræ princeps & principium est. Quod futuꝝ non latebat Mosen, cum istam scripturam digito dei p̄doctus scribere inciperet. Bene igitur, & venerabiliter secundū rei veritatē pro Ben, id est, pro filio Breſith, id est, principium posuit, principiū nuncupans filium dei. Propter quē, & p quē nos cōdidit, vidit, & saluandos fore p̄uidit? Proinde considerandum, quia licet pater quoq; principiū sit, licet pater & filius & spūs sanctus (sicut iam supra dictum est) vnum principiū sit, ex q̄ oīa, per quem omnia, in quo omnia, nusq̄ tamen vel pater, vel spūs sanctus legitur ita manifeste principium se nominasse, sicut filius se nominauit, dicendo Iudæis: Ego sum principium, qui & loquor vobis.

Heb.2

Ois scriptura sancta ꝓpter hoc minē est.

Roma.11. Iohan.8

De eo quod in Psalmo dicit pater filio: Tecū principiū in die virtutis tuæ, in splēdoribus sanctoꝝ ex vtero ante luciferꝝ genui te. Cap. VII.

ET quidem in Psalmo: Dominus dño, pater filio dicit: Tecū principiū in die virtutis tuæ, in splendoribus sanctoꝝ, ex vtero ante luciferꝝ genui te, & hoc ita intelligitur, vt dicat filio Dauid, domino Dauid, pater deus. Ego principiū tecum sum, tecum operor in die virtutis tuæ, in processu victoriæ, vel resurrectionis tuæ, q̄ videlicet die sancti splenduerunt dispulsis tenebris, & accepta remissione pctoꝝ: ego (inquā) principiū, id est, pater, q̄ ex vtero ante luciferꝝ, id est, ante omnē creaturam genui te. Nā Lucifer qui cecidit, qa principiū esse voluit, fuerit quidē principiū viaꝝ dei, sed iunior te extitit? Veruntamen expositio hæc, qua pater principiū in hoc verſiculo intelligitur, scrupulosa est infirmis intellectibus, q̄d experimēto didicimus. Putant enim ex hoc libere posse dici, q̄ pater sit principium filij, & ad eundem sensum ptrahere nitū sunt illud q̄d dicit Apl̄us: Caput aūt Christi deus. ¶Vt ergo scrupulum omnem amoueat, & illæso calle fides procedat: sciēdū, quia litera præscripti versiculi nullā nobis necessitatem imponit, vt pater intelligatur nomine principij. Cum enim dicit: Dixit dominus domino meo, id ē, pater filio, deus Christo, tecū principiū, hoc recte intelligitur, ac si

Iob.40. 1.Cor.11. Psal.109

ac si dicat: Ideirco sede à dextris meis, idcirco dominare in medio inimicoꝝ tuoꝝ, quia deus es, & non homo tantum, verbū & non caro tantū. Deniq̄ hoc idem sonat: Tecum principium. Cum natura humana, secundum quam visus vel reputatus es nouissimus virorum, diuina natura est in vnitate, antiquū & increatū principiū. Quid aliud loquitur Petrus in actibus Apostoloꝝ, dicēs de hoc eodem dño: Qui ꝑtransiuit benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniā deus erat cū eo? Nimirꝝ non sicut dici potuerat, fuit dominus cum Moyse, & sicut ad Iosue dñs dicit: Sicut fui cum Moyse, ita ero tecum: non (inquam) ita dictū accipimus, quoniā deꝰ erat cū illo, scilicet Christo, sed ita ac si diceret, quoniam ille non tantū homo, sed & deus erat & homo. Similiter cum hic audis dicentem patrē deū, ad mediatorē dei & hominū Iesum Christū: Tecū principiū ne occasionē sibi porrectam arbitrretur Arrius, vt dicat, q̄n principium se hic appellat pater, ergo ille principiū filij est, & hinc dicit Apostolus: Caput aūr Christi deus, compendio fac litis finem: sentiens & principium, id est, deū siue verbū, & hominē assumptū vnam esse personam, Iesum Christū, cuius humanæ naturæ ipsa, quæ illi insita est, verbi diuinitas, & principiū, & caput, & deus est. Amplius aūt & pater, & filius, & spūs sanctꝰ, indiuisa trinitas, vnū principiū, vnus deus, vnum caput est.

Act.10 Iosue.8

Item de causa nominis principij, & de eo quod Apostolus ait: Propter quē omnia, & per quem omnia. Cap. VIII.

MVlta hinc tam dici poterant collectis de thesauro scripturaꝝ testimonijs fidelibus, sed quoniam secundū ordinem scripturaꝝ procedere nobis propositū est, succingi oportet, iamq̄ p aliq̄d simile demonstrare, quā ob rem scriptori Moysi, imo ipsi, qui per Moysen locutus est & scripsit digito dei, filiū seu verbū patris, principiū in isto capite libri nūcupare placuerit. Iam quidē supra dictum est, q̄a propter ip̄m, & p ipsum omnia, & ob hanc causam recte illū hoc nomine p̄scribi, sed adhibita similitudine melius eadē causa cōplacebit. Viꝝ esse caput mulieris Apostolus dicit, idcirco quia non propter mulierem vir, sed propter virum mulier facta est. Dixit enim deus: Non est bonū eē hominem solū, faciamus ei adiutoriū simile sui. Illud isti simile est. Quod enim aliud habuit exemplar, vt taliter prius virum, & deinde propter virum, ac de viro mulierē faceret, nisi verbū suum filium suū, propter quem, & per quē omnia facta sunt? Deniq̄ q̄ fuit vni viro mulier vna, hoc est, & hoc futura erat vni filio dei, vna omniū sanctoꝝ angeloꝝ atq̄ electoꝝ hominum ecclesia. ¶Differt tamē in facturis, sicut ꝓpositiones grammaticæ, ita & veritas intelligentiæ. Nam & propter viꝝ & de viro mulier facta est, ecclesia vero propter filium, sed nō de filio: non (inquam) de ipsa diuina substantia creatura vlla creata est. Vnde Apostolus recte dixit, propter quē omnia, & p quem omnia. Et Euangelista: Per ipsum (inquit) facta sunt omnia. Per hoc ergo simile valet aliquatenus mēte percipi, q̄ recte filius dei principiū in initio creaturæ nominatus fit: quia si vir caput, id est, principiū mulieris recte dicitur, idcirco quia propter eum mulier facta est, multo magis sine dubio filium dei recte principium scriptura nūcupat, idcirco quia propter ipsum, & per ipsum omnia.

1.Cor.11. Ecclesia nō de Christo sed ꝓpter Christum. Hebr.2 Iohan.1.

Quod altius sonet hoc nomē principium dictū Iudæis, q̄ si dixisset, filius dei sum, vel Christus ego sum. Cap. IX.

QVm igitur ab hoc testimonio capitis libri principium se esse asserit, hoc modo respōdens Iudæis: Principiū sum, q̄ & loquor vobis, sanctum ac venerabile est perpendere, quomodo & malignā illoꝝ intentionem eludit, & veritatem essentiæ suæ non solū non abscondit, imo altius depromit. Altius q̄p sonat hoc nomē principiū, q̄ si dixisset, filius dei sum, vel Chrūs ego sum. Cui em̄ angelorum vel hominū licet aut congruit vt vocetur principium? Incommunicabile est vllī creaturæ hoc vocabulum. Qui dicere ausus fuit: Ego feci memetipsum. Hoc em̄ apud Ezechielem dixisse redarguitur p̄spiritum propheticum, q̄d idem est ac si diceret: ego sum principiū, propter hoc ip̄m cecidit angelus, & factus est diabolus. ¶Porro nomen hoc q̄d est filius, cōmunicabile est, & ipe pueris suis cōmunicauit siue participauit, quia cōmunicauerūt carni eius & sanguini, quēadmodū & in Psalmo, spūs sanctus longe ante protestatus est: Ego dixi dijs estis, & filij excelsi oēs. Nec vero illud repugnat q̄d Apostolus dicit: Cui em̄ angeloꝝ dixit aliquando, filius meus es tu? subiungit em̄, ego hodie genui te, quod totū nulli vnq̄ alij dictū, aut dicendū est. ¶Chrūs q̄q; cōmunicabile nomē est, verbi gratia, cū ipe deus in Psalmo loquēs de patribus Abrahā, Isaac & Iacob: Nolite (inq̄t) tangere Christos meos. Igitur & altius, vt iam dictū est, veritatem essentiæ suæ deprompsit, dicēdo principiū, q̄ si diceret, filius dei, vel Chrūs ego sum, & malignā intētionem illoꝝ sic eluit, vt non possent eū accusare apud Romanū imperium, quasi de assumptione regij nominis. Sic & in loco alio, dum circundantes illum dicerēt: Quousq;

Iohan.8 Principiū est nomen magis ꝓprium verbo dei, q̄ filius aut Chrūs. Ezech.29. Psal.81 Hebr.1 Psal.104 Iohan.10

Universidad de Deusto
Biblioteca

animam nostrã tollis,si tu es Christus dic nobis palam,non statim ascẽdit contra eos dicendo,Christus sum ego,sed quasi gyrando post eos, & aliqua locutus de sepastore & ouibus suis,quam videlicet professione,si de illa accusaretur,non multũ curarent Romani,tandẽ dixit:Ego & pater vnũ sumus,q̃d nimiũ longe est altius, q̃ si dixisset, ego sum Christus,quia sicut iam dictũ est,multi dicti sunt Christi,intantum, vt Saulem quoque reprobũ,Dauid nominare non dubitauerit Christum domini. 1.Regũ.24

Quomodo pater,& filius,& spũs sanctus vnum sit principium,& quam ob causam magis de persona filij scire oportuerit,visum esse principium. Cap. X.

Hæretici & Iudei nõ patrẽ, sed filiũ negabant principiũ esse.

DE persona filij pro posse hactenus dictũ est,quam ob causam recte & rationabiliter principium debuerit nominari:nunc de psona patris,quod & ipe principium sit,nõ necesse est certis similiter demonstrare scripturarũ testimoniis. Omnis enim concertatio prauitatis hæreticæ seu pfidiæ Iudaicæ, nõ tam circa patris,q̃ circa filij personã oberrare consueuit:qualium acerrimi fuerũt Arriani, qui non solũ verbis refragati sunt huic veritati,quam tenet ecclesia dei de coæternitate patris & filij,verũ etiam gladijs eandẽ veritatẽ persecuti sunt,volentes quidem patrem increatum,filiũ aũt creaturam dici vel haberi. ¶Quod si qs in initio euangelij secundum Iohannẽ,dũ dicit:In principio erat verbũ,patrẽ velit intelligi p principiũ, vt sit sensus, in patre erat verbũ, vim facit literæ,nec locũ relinquit sequẽti sententiæ,quæ pmisso, In principio erat verbũ,statim subiungitur,& verbum erat apud deũ. Quid em̃ operabit, & verbũ erat apud deum,si idem intelligis in hoc dicto,In principio erat verbũ? Melius ergo atq; expeditius,In principio erat verbũ,sic intelligimus,ac si dicat: ante secula erat verbum dñs Christus,qui homo apparuit in fine seculorũ. Hæc em̃ intentio est illi sancti euangelij defendere vel protestari,antiquitatem Christi filij dei, quod nõ ex Maria initium habuerit existendi,sicut tũc aiebant, & cõcertare cœperant quidã hæretici, interim dum in Pathmos insula exulauit ille dilectus discipulus dñi,qui & propter eandem causam nouissimus hoc euangelium scripsit.Sic ergo,vt iam dictũ est, intelligi cõgruit:in principio erat verbũ,Christus non ex Maria sumpsit existendi initium,sed deus erat ante secula,q̃ homo factus est in fine seculorum. ¶Hæc idcirco dixerim,non q̃ pater & principiũ nõ sit,nam & hoc superius dixit,q̃ & pater,& filius, & spũs sanctus beata trinitas vnũ principium est,sed q̃ propter vel cõtra hæreticos magis psonam filij, q̃ personam patris opus erat defendi testimonio scripturarũ,per hoc nomẽ quod est principium,quod non ipse factus vel creatus sit,imo propter ipsum, & p ipsum omnia facta sunt,& in hoc fuerit intentio Moysi,siue eius in quo ille scripsit digiti dei,dum in capite libri talem p̃mitteret sententiã:In principio creauit deus cœlum & terram.

In principio erat verbum.

De spiritu sancto,vel processione spũs sancti,q̃d tribus modis effecta sit. Primo ad creandum omnia,quo dictum est: Et spiritus dei ferebatur super aquas: Secundo,vt spiritualibus donis rationalis exornaretur creatura. Tertio vt in remissionem peccatorum daretur,quod ante Christi aduentum non fiebat. Cap. XI.

INuenisti igitur o homo thesaurum hic,& thesaurus tuus expressa est sancta trinitas subsequẽte protinus hoc dicto:Et spũs dei ferebatur super aquas. Nam qui creauit deus,ipse pater est:& principiũ in quo creauit,ipse filius est: & qui ferebatur super aquas spũs dei,ipse spũs sanctus est ¶De ista sanctæ trinitatis psona tertia,nõ abre illud quæritur, imo quæsitu & scitu dignum est,cur & hic,& per oẽs fere veteris instrumenti paginas vocetur spũs dei,siue spũs dñi:in Euangelio aũt, & ab ipso exordio Euangelij secũdum Lucã nominetur spũs sanctus,absq; relatione dei vel domini. Sic em̃ esse aduertere poteris,si mente vel sedula intẽtione percurras scripturas vtriusq; testamenti veteris & noui. ¶Hoc ergo si quæras, vtilem cito solutionem inuenis,quia spũs eiusdem processio,quẽ procedentẽ sancta Christi ecclesia nũcupat,authoritate ipsius dicẽtis: Cũ venerit paracletus,quem ego mittam vobis spiritũ veritatis, qui à patre procedit: eius (inquam) processio tribus effecta est modis secundum scripturas veritatis. Primo,vt in principio,de quo iam dictum est,crearentur omnia: Secundo, vt spiritalibus donis humana exornaretur creatura,inter quæ maximum est illud,quod loquutus est p prophetas. Tertio,vt in pœnitentiã & remissionẽ peccatorũ daretur,quod ante Christi aduentum nõ fiebat. His ante pspectis,patenter intelligis,qa vbi primo processit ad creãdum oia,sicut hic habes:Et spũs dei ferebatur super aquas,recte dictus est spũs dei,quo nomine intelligitur,sicut ait pater Augustinus,q̃d sit ipe bonitas dei,etem̃ quia bonus est(ait) deus,idcirco oia creauit.Et vbi dona sua distribuit,ibi scribitur spiritus domini:Exẽplũ gratia,vt illic:Et recessit spũs domini à Saul,& ferebat in Dauid.Et vbi remissionẽ peccatorũ

Quæstio de ipũ sancto

Solutio

Processio spũs sancti triplex.

Gene.1.

1.Reg.16.

tatorũ cœpit operari.s. ab aduentu Chri filij dei, glorioso vocabulo spũs sanctus cœpit nuncupari. Deniq; ante aduentum eiusdẽ filij dei,dabatur q̃dem in diuisionẽ gratiarũ, sed non etiam in remissionẽ peccatorũ. Vnde est illud:Nondũ erat spũs datus,qa Iesus nondum fuerat glorificatus. Quia ergo ipse est omniũ peccatorũ remissio,nostra est sanctificatio,pulchre ex ore nostro tali honorat vocabulo spũs sanctus,non quod sanctificatus, imo quod sanctificans sit, siue sanctificator,& ipsa sanctificatio. Verũ de hmõi,suo loco plenius dicendum erit,nunc ordinem seruaturi redeamus ad caput. Iohan.7

Cum & pater sit spũs, & filius spiritus, quam ob causam hoc ipsum substantiale nomen,scilicet spiritus,huic vni personæ sæpius in scripturis sanctis assignetur. Cap.XII.

QVamuis hic solam hanc psonam spũs nuncupauerit scriptura,dicendo:Et spũs dei ferebatur super aquas,nihilominus tñ & ipse deus, cuius hic spũs p̃dicat, & ipm principium.i.filius,in quo deus creauit cœlum & terram,spũs est,& nõ tres spũs,sed vnus,sicut non tres dñ, sed vnus deus. Vnde in euangelio,cũ dixisset dei filius: Veri adoratores adorabunt patrem in spũ & veritate, nam & pater tales quærit q̃ adorent eum,protinus subiunxit: Spũs est deus,& eos qui adorant eum, in spũ & veritate oportet adorare. Quibus in verbis non illud intendit,vt spũs subiectum,& deus p̃dicatum sit,& iste sensus sit, spũs sanctus est deus,licet & hoc suis in locis recte p̃dicet, sed hoc nimiũ,vt deus subiectum,& spũs sit p̃dicatum,sitq; sensus,deus est spũs. Quia videlicet sancta trinitas,quæ hic(vt iam dictum est)intelligit:In principio creauit deus cœlum & terram,& spũs dei ferebatur sup aquas, sicut vnus deus,ita veraciter vnus p̃dicat, & intelligitur spũs. ¶Quam igitur ob causam hoc ipm substantiale nomen,s.spũs,sæpius in scripturis sanctis huic vni psonæ assignatur? Nunquid eo quod subtilior sit natura, cum sit vna summæ trinitatis natura vel substantia? Non vtique subtilior est,neq; em̃ vlla est substantiæ dissimilitudo,sed est huius psonæ propria quædam valde subtilis operatio. Sic em̃ spũs iste intelligitur in deo, qũo in anima conscia sua siue intentio. Deniq; & Apostolus cum dixisset: Quis em̃ scit hominum quæ sunt hois, nisi spũs hois, qui in ipso est. Continuo subiunxit:Ita & quæ dei sunt, nemo cognouit,nisi spũs dei. Virtus altissimi est hic spũs patris, & filij, vtranq; & enim psonam hic recte intelligimus in nomine vnius dei,cum dicitur spũs dei,& in isto capite libri, & in toto libro,id est,scriptura sacra vbi passim prædicatur spũs dei,vel spũs domini. Quod si distinctio psonarum in hac ipsa relatione desideratur,exemplum in promptu est,cum in euangelio dominus dicit: Non enim vos estis q̃ loquimini,sed spũs patris vestri qui loquitur in vobis. Et Apostolus ad Galatas:Quoniam(inquit)estis filij dei,misit deus spũm filij sui in corda nostra,& alibi loquitur:Si quis autem spũm Chri non habet,hic non est eius. Virtus(inquam)altissimi est, ficut & filius fortitudo vel brachium dñi, hoc in sua operatione proprium habens, quod per brachium quidem domini,id est,per filium,facta omnis natura,vel formata est oĩs creatura,siue substantia,per hunc autem viuificata est,& viuit deo omnis electa rationalis creatura,tam angelica quàm humana. 1.Cor.2 Spũs sicut virtus altissimi dicit Iohan.4 Matth.10 Gala.4 Roma.8

De processione spiritus sancti, cuius videlicet processionis illud erat initium,quod ferebatur super aquas, & quousq; in ope suo processerit hic spiritus dei. Ca.XIII.

IAm supra mentio incidit de eo,quod hunc spũm dei sancta ecclesia procedentem, appellari consuenit appellatione solenni, authore ipso filio dei, qui primus hoc verbo vsus est, vbi dixit:Cum venerit paracletus,quem ego mittam vobis à patre spũm veritatis,q̃ à patre procedit. Vnde sumptã putas verbi siue vocabuli huius authoritatẽ, nisi ex hoc eodem capite libri,qa sic dictũ est:Et spũs dei ferebatur sup aquas? Quidnam ferri sup aquas,nisi iam procedere erat? Cuncta quæ locutus est homo factus,& inter homines ambulans,& docens filius dei,nimiũ authoritatẽ habent de sanctis scripturis,& in as aspiciebat etiam cũ noua putaret loqui, iuxta quod de seipo dilecta in Canticis iamdudum dicebat:Oculi eius sicut columbæ sup riuulos aquarũ, quæ lacte sunt lotæ, & residẽt iuxta fluenta plenissima. ¶Itaq; sicut certũ habemus,qa dicendo:Ego principium qui & loquor vobis,respiciebat(sicut superius memoratũ est)ad istud caput libri,quo dictum est:In principio creauit deus cœlum & terram,ita & vbi spũm sanctum procedentẽ dixit, non dubitemus eum respexisse istud quoq;,qa scriptum erat: Et spũs dei ferebatur sup aquas. Magna res est processio spũs sancti, cuius videlicet processionis illud initium erat quod ferebatur super aquas. Leuemus oculos nostros,oculos hominis interioris,oculos fidei diligentis,& intellectu quærentis, & videamus quousque in opere suo processerit hic spiritus dei,& tunc aliquantisper perpendere poterimus dignitatem, siue pondus dicti huiuscemodi spiritus veritatis, qui à patre procedit. Certe cum procedere inci- Spũs sanctus paracletus dicitur. Iohan 14 Canti.5 Processio spũs sancti res magna

Universidad de Deusto
Biblioteca

peret,qñ ferebat ſuper aquas,terra de nihilo facta, inanis erat & vacua, & tenebræ erant ſup faciem abyſſi. Nunc aũt qualis eſt terra,& qd in ea factum eſt ex oĩpotentia procedẽtis? Parũ eſt attendere,ꝙ in primis facta eſt lux intellectualis. Deinde firmamentũ in medio aquarũ diuidens aquas ab aquis, deinde ex arida,quam appellauit terram, productio oñis herbæ virentis, & oĩs ligni fructum facientis,& ſemen ſuum in ſemetipſo habentis. Deinde oĩs ornatus firmamenti ſiue cœli,ſole & luna ac ſtellis miro ordine diſpoſitis. Deinde omnis creatura quæ in aquis natat, quæ ſup terrã in aere volitat, quæ per terram,aue quadrupes, ſiue bipes ambulat,aut ſine pedibus reptat,ad ſummũ quæcũq; deo dicẽte facta,deo mandante ſunt creata,quoꝝ nouiſſimũ atq; pulcherrimũ eſt creatura humana, & de quibus omnibus ſcriptum eſt:Quia vidit deus oĩa quæ fecerat,& erant valde bona. Gene.1.

Parum (inquã) eſt attendere hæc in proceſſione huius ſpũs dei, niſi leuatis(vt iam dictũ eſt)oculis videas quouſq; proceſſerit,& adhuc in opere ſuo proceſſurus ſit, videlicet donec ſedeat filius hoĩs in ſede maieſtatis ſuæ, poteſtatẽ habens faciendi iudicium à dextris & à ſiniſtris. Filius(inquam)hoĩs principiũ creaturæ,& ſumma creationis ſiue proceſſionis huius,ſpũs dei,quia propter ipſum, & ipſum omnia facta,ſunt, ſicut ſupra memoratũ eſt cum teſtimonio ſermonis apoſtolici,quo dixit:Decebat eñ eum, propter quem oĩa, & per quem omnia,qui multos filios in gloriam adduxerat, authorem ſalutis eorum per paſſionem conſummari. Filius hoĩs Heb.2

Item, de proceſſione ſpũs ſancti, quid differat à proceſſione filij, qñ dixit filius:Ego enim ex deo proceſſi & veni. Ca. XIIII.

SEquamur attentius cũ glorificatione trinitatis, maieſtatẽ huius proceſſionis,& hoc nobis ſit formare vel iure ſacerdotali edere panes propoſitionis de menſa ſanctorij cœleſtis, quã dñs in conſpectu noſtro parauit,ꝙ ſcripturas veritatis fideliter tractando, dignas deo,quoad poſſumus,facere poſſumus hoſtias pulchræ laudationis. Pſal.22

Dicendum in primis, ipa proceſſio, vel ipm procedere qd ſit, deinde qd diſtet inter proceſſionem ſpũs ſancti, & proceſſionem filij, qñ & ipſe de ſemetipo loquens, hoc verbo vſus eſt, dicendo Iudæis:Si deus pater veſter eſſet, diligeretis vtrunq;. Ego enim ex deo proceſſi,& veni. Neq; enim à meipſo veni, ſed ille me miſit. Duo verba dixit, proceſſi & veni, & nimis anguſtũ eſt, ſi in his duobus verbis vnũ idemq; intelligere velis, ſi nihil aliud q quod in hunc mundũ veniens,q inuiſibilis erat apud deũ, viſibilis per aſſumptã carnẽ apparuit. Iohan.8

Duæ natiuitates chri

Lator ſenſus & amplioris intelligentiæ lumẽ ẽ,ſi duas natiuitates eius ſuſcipias in his ipſis verbis, proceſſi & veni:natiuitatẽ humanitatis,qua ex ſubſtantia patris ante ſecula genitus eſt. Et natiuitatis,ipſius humanitatis,qua ex ſubſtantia matris in ſeculo natus eſt. Quãuis & hoc,quod venit prodiens ex virginis vtero, procedere fuerit, ſicut ſcriptũ eſt. Et ipſe tanq; ſponſus procedens de thalamo ſuo. Item, in alio Pſalmo dicit ei:Intende proſpere procede & regna. Quod recte intelligit de pñti humanitatis eius vita, iuxta quã veraciter dictum eſt:Puer Ieſus proficiebat ætate & ſapia, videlicet eo vſq; proficiens, vt appareret dictis & factis,ꝙ ipſe eſſet ipa ſapia:& ſicut dictum, ita & factũ eſt, qa proſpere proceſſit p annos paulo plus q̃ triginta,& tam breui exacto tpe,ecce nunc regnat in poteſtate magna, quemadmodũ dicit:Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Vere nos hic agimus de illo antiquiore proceſſu eius, de quo non ſine magno pondere dixerat. Ego enim ex deo proceſſi. Quiſnam ille proceſſus, ſiue illa proceſſio quæ fuit, niſi illa mirabilis atq; ineffabilis dilectio dicentis:Fiat lux, fiat firmamentum, fiant luminaria,& cætera omnia, de qbus Pſalmiſta, contẽplator illius dicti ſiue verbi:Statuit (inqt) ea in ſeculum & in ſeculum ſeculi, ꝓceptum poſuit,& non ꝓteribit. Igitur, vt ſupra propoſitũ eſt, in primis dicendum nobis, ipa proceſſio, vel ipm procedere qd ſit, & deinde proceſſio filij quid dixit:Ego enim ex deo proceſſi, in quo differat à proceſſiõe ſpũs ſancti, de quo idem dicit. Quem ego mittam vobis ſpiritum veritatis, qui à patre procedit. Iohan.8 Matth.28 Iohan.8 Gene.1 Pſal.148 Iohan.15

Quid ſit proceſſio, ſiue procedere,& cur de ſemetipſo loquens, præterito tempore dixit, proceſſi: de ſancto autem ſpiritu dixit præſenti tempore,procedit, Cap.XV.

PRoceſſio eſt ſolennis egreſſio ꝑſonarũ maxime ſpectabilium, non ſine quadam grauitatis feſtiuitare ſuam ꝑſentiam exhibentiũ, taliter, vt veneratiõẽ quoq; digne mereant à conſpectu plebeium, magna(vt ſæpe fit)cũ iocunditate occurrentiũ, magno cũ gaudio deducentiũ. Et noſtrum qdẽ procedere,q locales ſumus, eſt proficiſci de loco ad locũ:diuinitatis vero localis non eſt, licet interdũ locus illi aſſeribat, exempli gra,cũ ſic dicit quiſpiã:Vere etenim dñs eſt in loco iſto,& ego neſciebã. Eſt autẽ proceſſio diuinitatis effectus mirandi operis, vnde ſic ꝑpendit,ſic mente conſpicit,magneſtas tantæ dominationis,ſicut ex facie cognoſcit dignitas hoĩs reuerendi, de loco ad locum venerabiliter procedentis. Igitur effectus operis,ſi dociles,ſi attẽti,ſi beneuoli ſumus ad eos Proceſſio quid eſt Gene.28

ad contemplandã pulchritudinẽ tãtæ proceſſionis,docere nos poteſt, vt cognoſcamus dñm maieſtatis:dominũ(inquã)maieſtatis,filiũ qui tamdudũ proceſſit, dñm maieſtatis nihilominus ſpiritũ ſanctũ qui adhuc procedit. Hæc deniq; diſcretio in rẽporibus verbi huius prudẽter audienda eſt,qa de ſemetipſo loquens filius dei,ſecundum ꝓteritũ tẽpus dixit:Ego enim ex deo proceſſi. de ſancto aũt ſpiritu loquẽs, præſenti tempore dixit: Qui à patre procedit. Proinde nimis incongruũ eſſet, ambos ſcilicet filiũ & ſpm ſanctũ dicere procedentes,cũ procedens participiũ ſit rẽporis ꝑſentis,ſicut & verbũ procedit quod de ſolo ſpũ ſancto dictũ eſt filius aũt iamdudũ(ſicut dictũ eſt)proceſſerit,cuius proceſſio fuit ille effectus operis,à quo deus,q ꝑ illum omnia creauit,iamdudũ ceſſauit,ſicut manifeſte ſcriptura dicit:Et requieuit deus die ſeptimo ab vniuerſo opere quod patrarat,& benedixit diei ſeptimo,& ſanctificauit illũ,qa in ipo ceſſauerat ab omni ope ſuo quod creauit deus vt faceret. Nullam quippe nouam creaturæ ſpeciem deinceps creauit,quam ante illam requiem ſuã in genere ſuo non creauerit. Fillius prũ ceſſit, ſpũs ſanctus ꝓcedit Iohan.8 Ibidem.15. Gene.2

Quod neq; filius ad creandum oĩa proceſſerit abſq; cooperatione ſpũs ſancti, neq; ipũs ſanctus ad ſanctificandũ procedat abſq; cooperatione filij. Cap. XVI.

NVnquid vero proceſſionẽ ſpũs ſancti,qua nũc vſq; procedit ad ſanctificationem creaturæ rationalis, ſecernimus aut ſecerni patimur à proceſſione filij, qua(ſicut iam dictũ eſt)dudũ proceſſit,& procedere,id eſt,nouas creaturę ſpecies condere vel patrare ceſſauit? Nunqd hoc dicimus,aut dici vel æſtimari patimur,qd filius ad creandũ proceſſerit abſq; cooperatiõe ſpũs ſancti,aut ſpũs ſanctus ad ſanctificãdũ procedat abſq; cooperatione filij? Abſit hoc. Inſeparabilis eñ eſt totius operatio trinitatis,vnius dei, vnius & inſeparabilis imperij. Et tũc,quãdo proceſſit filius? ex ore patris dicẽtis,fiat hoc vel illud,ductor totius opis erat ſpũs ſanctus:& nunc,q̃diu ad ſanctificandũ procedit ſpũs ſanctus,ferturq; ſup aquas baptiſmi, idem ipe qui fereba tur ſup aquas in initio,ſicut ſcriptura dicit, filius arbiter & efficiẽs cauſa eſt eiuſdem ſanctificatiõis. Et illic, vbi deus pater cũ ſpũ ſancto p filium cuncta creauit(oĩa p ipm facta ſunt,& ſine ipo factũ eſt nihil)& hic, vbi deus pater cum filio ſanctificat electionẽ creaturæ rationalis, delitiæ parãtur, vel ꝓficiuntur cooperatione totius trinitatis:illæ nimirũ deliciæ charitatis,quarũ ita meminit ſapiẽtia dei,filius dei:memor,eius quã dicimus ſuę proceſſionis. Quãdo ꝓparabat cœlos aderam,quãdo certa lege & gyro vallabat abyſſos,quando æthera firmauit ſurſum,& librabat fontes aquarũ, quãdo circundabat mari terminũ ſuũ,& legẽ ponebat aquis ne tranſirent fines ſuos,quãdo appendebat fundamẽta terræ,cũ eo eram cũcta cõponens,& delectabar p ſingulos dies, ludẽs corã eo omni tpe,ludẽs in orbe terrarũ,& deliciæ meæ eſſe cum filiis hominũ. Quidnã eſt hoc,niſi ac ſi diceret,quando dixit deus,fiat lux,quãdo dicebat,fiat firmamẽtũ in medio aquarũ,cõgregentur aquæ quæ ſub cœlo ſunt in locũ vnũ, quando(inquã) hæc & cætera dicebat, & p ſingulos dies videbat ꝙd eſſet bonũ,ego procedebam ex ore eius,ego enim ſum illa dictio,ſiue verbũ eius. ¶Igitur proceſſio filij, tpe vel loco à proceſſione ſpũs ſancti nõ ſecernitur,qa videlicet tũc iſta facta ſunt,quãdo ſpũs dei ſup aquas ferebat:& ſicut pater, ita & filius,ita & ſpũs ſanctus,vnus deus,vbiq; eſt,& nullo loco cõcluditur. Tantum in effectũ opis,diſtantia agnoſcẽda eſt proceſſionis vtriuſq;,ſcilicet filij & ſpũs ſancti,quia videlicet à cõditione creaturarũ ſiue ſubſtãtiarũ, quæ vtiq; ꝑ filiũ factæ ſunt, oĩa cũ ꝑ ipm facta ſunt, ſeptimo die deus requieuit. A ſanctificatione vero creaturæ rationalis (quod opus ꝑ ſpiritũ ſanctum fit)nondũ pater aut filius requieuit,nondũ ceſſauit, vnde dixit & Iudæis idẽ filius dei:Pater meus vſq; modo operat,& ego operor. De iſtis deliciis ſapiẽtiæ dicentis: Et deliciæ meæ eẽ cũ filiis hominũ, ſuo loco in illo ſpeciali opere trinitatis,ſcilicet in factura vel plaſmatione hominis, erit plenius dicendum. Quo differũt filij & ſpũs ſancti proceſſio. Iohan.7 Prouer.8

Contra illos q dixerũt ſpiritũ ſanctũ à ſolo patre,& nõ etiã à filio procedere, di-

ctum à ſapiẽtia:En proferã vobis ſpm meũ,& oſtendã verba mea. Ca. XVII.

EAdem ipſa ſapientia dicit paruulis:En proferam vobis ſpiritũ meũ,& oſtendam verba mea. Quid hoc eſt, niſi quod facturã ſe ꝓuidebat,iamq; fecit ipſa incarnata ſapientia? Cũ enim reſurrexiſſet à mortuis, ſtans in medio diſcipulorũ ſuorũ, inſufflauit & dixit eis:Pax vobis, accipite ſpm ſanctũ,& ſicut aliꝰ Euãgeliſta dicit: Tunc aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas. Nonne hoc erat ſapientiæ,id eſt, *de filio dei, procedentem de ſemetipſo dare vel proferre ſpiritum ſuũ,ſpiritũ ſanctum & oſtendere verba ſua? Item in eodem libro ſcriptũ eſt:Sapientia ædificauit ſibi domũ, excidit columnas ſeptem. Quid hoc eſt dicere, niſi quia verbũ dei, filius dei,naturã aſſumptã,ſiue corpus humanũ,& eidem aſſumpto homini ſanctũ infudit ſeptiformẽ ſpiritum. ¶Hæc idcirco dicimus,qa fuere nõnulli maxime Græcorũ,q dicerẽt à ſolo patre & nõ etiã à filio,procedere hũc ſpm ſanctũ, quos tamen ſancta Romana eccleſia, latinæ Prouer.8 Prouer.9 Iohan.20. Luc.24. *filij.

eccleſiæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

ecclesiæ columna, iamdudū per multa consilia, luce coruscans euangelica, & sup petrum fidei firmiter stans fundata, sic reuerberauit, concentorē ex ipsis Græcis habēs Athanasium catholicum atq; orthodoxum, vt iam non sit nobis necesse quicq̄ addere, nisi quia spontaneum in sermonibus nostris huic processioni offerimus obsequiū, & in scribēdo de hmōi quoddam dulce in palato cordis ruminamus delectamentum. Tunc autem delectamentum hoc duplicatur, & spectatorem tantæ processionis lætificat habundātius, si cum authoritate scripturarum ratio quoq; suppeditat, vt non dubitet intima fides, q̄ non minus à filio, q̄ à patre, hic amborum spūs procedat, deus ex deo, nō differēs in substantia, pax ambobus in maiestate, nō par in gloria. Igitur, vt de ipa processione vtiliter delectemur, & delectabiliter vtilia loquamur, dicendū in primis, quot sint, & q̄ sint modi processionis eiusdē sancti spiritus.

Ad eandē veritatis rationē multū illud valere, q̄ ait filius nocte illa qua tradebat:

Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego vadam: si em̄ nō abiero paracletus nō veniet ad vos: si aūt abiero, mittā eū ad vos. Ca. XVIII.

Sup cap 11 Triplex ,p cessio spūs sancti.

IAM quidē longe superius prælibatum est, sed nūc repeti, & latius explanari causa postulat, quia processio sancti spūs tribus effecta est modis secundum scripturas veritatis. Primo, vt in principio, id est, in filio, siue per filium crearentur oīa: inter ea vbi dictū est: Et spūs dei ferebatur sup aquas, maxima atq; pulcherrima narratur facta esse creatura, lux intellectualis, scilicet creatura angelica. Secundo, vt spūalibus donis humana exornaretur creatura, inter quæ maximum est illud, quod locutus est p prophetas. Tertio, vt in pœnitentiam & remissionem peccatorū daretur, quod ante Christi aduentum non fiebat. ¶ De isto effectu processionis, quod est in remissionē peccatorū dari, quis dubitet hoc dicere, quia secundum hunc modū spūs sanctus à filio quoq; procedit? Nam de illo q̄q; dato, q̄ spiritus idem diuisiones gratiarū distribuit, post modū dicendum erit, quia nihilominus hoc etiam modo à filio procedit. De isto nūc dicere prestat, quod est in remissionē peccatorū dari, quo fine dato nullus vnq̄ hominū saluari potuit aut poterit. Hoc ergo in primis libenter (vt spero) & efficaciter accipiet auditor fidelis. Vado (inquit ipe filius dei) ad eū qui me misit, & nemo ex vobis interrogat me quo vadis. Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia implebit cor vestrum. Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego vadā. Si enim non abiero, paracletus nō veniet ad vos. Si aūt abiero, mittam eū ad vos. ¶ Scio q̄dem & miror, locū hunc à quibusdā magnis & sanctis patribus sic esse tractatum, vt dicerent, apostolos Christi circa ipm dominū non potuisse habere dilectionē spiritualē, nisi præsentiam sui subtraheret corporalem, atq; hoc eē quod dicit: Si em̄ nō abiero, paracletus non veniet ad vos: si aūt abiero, mittā eū ad vos. Denicq; talis huius p̄sentis capituli expositio, verticem rei, siue maiestatem sacramēti, de quo tunc agebatur in illa sacratissima cœna, nō attingit: vt dicere non dubitem, quia pro rei magnitudine seu pondere, sensus iste bonus q̄dē, sed nimium videt exilis.

Expositio insufficiēs.

Tristitia implebit cor vestrum

¶ Amplius aūt & hoc dicere licet, q̄ nō idcirco factū est, q̄d hic prædixerat: Tristitia implebit cor vestrū, quia corporalē sui præsentiam ascendens in cœlum, abstulit ab oculis eorū, imo & proinde magis gauisi sunt, sicut Lucas manifestius narrat: Et factū est (inquiens) dū benediceret illis, recessit ab eis, & ferebatur in cœlū, & ipsi adorantes regressi sunt in Hierusalē cū gaudio magno. Vnde ergo cōtristari habebāt, aut vnde tristitia implebit cor vestrum? Nimirū de morte eius, de qua tā diu cōtristati sunt, donec venit Maria Magdalene, resurrexisse illum nuntians, his (inquit Marcus) qui cum eo fuerant lugentibus & flentibus. Hoccine (inquis) fuit ire ad patrem, s. mori, qm̄ dixit: Et nunc vado ad eum q̄ me misit. Plane hoc ad patrem ire fuit, à quo & coronandis erit gloria & honor propter eādē passionē mortis. An nō & hoc euangelista dicit in initio eiusdē sermonis? Sciēs (inq;t) Iesus, q̄a venit eius hora, vt trāseat ex hoc mūdo ad patrē. Itēq;: Sciēs (ait) quia oīa dedit ei pater in manus, & quia à deo exiuit, & ad deum vadit.

Luce.24.

Marc.16

Hebræo.2 Iohan.13.

Item de eodē dicto, & q̄ spūs sanctus tūc primū appellatus fuerit paracletus, id ē consolator, eo q̄ sit ipse peccatorū remissio, quam videlicet remissionem pctōrū nō dabat prius, nondū glorificato Iesu. Cap. XIX.

Iohan.16

IGitur, vt aliquid dicamus dignum tanta grauitate oris ipius domini, dicentis: Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis, simul & illud perpēdere operæpretium est, quia nusquām ante illam sacratissimam cœnā, in qua sermonē hunc habuit, spiritum sanctum, paracletum nuncupauit. Eruditæ mentis est, persentire causam nominis huius, scilicet paracleti, quod latine dicitur consolator. Quam videlicet causam sentiens, simul etiam percipiet, quia multum pertinuit ad rem, vt tali in tempore potissimum (quod ante non fecerat, neq; per semetipsum, neq; per prophetas) spiritum sanctum paracletum nuncuparet. Quale enim tunc erat tempus, vel quid illo tempore agebatur,

Causa huius nominis paracletus.

batur? Tempus erat passionis, tēpus glorificationis? etenim hora eius instabat, vt p mortis passionē transiret de hoc mūdo ad patrem, & idcirco tali transitu mox transiturus erat, vt acciperemus pctōrū remissionē. Neq; em̄ aliter nobis peccata remitterent aut remittuntur, nisi p sanguinē eius. Et quæ rogo prima vel maxima est sanctorū omniū consolatio, nisi peccatorū remissio? Cū igitur dicit, si em̄ non abiero, paracletus nō veniet ad vos, sic intelligi vult, ac si dixisset, si enim p passionem mortis nō transiero ex hoc mūdo, neq; vobis, neq; antiquioribus, neq; venturis post vos, dabitur spūs sanctus secūdū hoc datum, quod est peccatorū remissio. Quam propter causam recte dicitur & vere esi cōsolator. Cūq; protinus subiungit: si aūt abiero, mittam eum ad vos, hoc patenter enuntiat, quod ab ipso procedat hic consolator. Hic spūs sanctus peccatorū remissor & ipsa remissio. Et quis, nisi infidelis dubitare aut nescire vellet, quod de ista psona, de isto filio dei, pctōrū nobis remissio processerit? Nonne hoc ipsum nobis luce clarius facit veritas euangelij, cū ipe qui dixerat: si autem abiero mittam eum ad vos: post quam abiit, rediēs & stans in medio discipulorū suorū, insufflans & dicens, accipite spiritū sanctum, statim subiunxit, quorum remiseritis peccata, remittunt eis. Et q̄dem spiritus sanctus non est flatus corporeus, veruntamen p hoc verbum quod dictum est, insufflauit, duo hæc nobis dat intelligi, & quod ex ipo procedat ista paraclesis, & quod p hunc spiritū sanctum tam facile sit omnia peccata dimitti, quām facile, cū vult, insufflare potest aliquis. Succurrunt multa cum ratione famulantia veritati huic, & idcirco vt sermo prolixus minus fastidiosus sit, quasi respirandum est faciendo finem præsentis libelli.

Conuincit error Græcorum.

Iohan.20

Insufflauit cur dictū ē

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRInitatis, & processione sancti spiritus.

LIBER SECVNDVS.

De thesauro nominis dñi, quē qui thesaurizant subiṗsis, iuxta beatū Iob reges & consules siue principes sunt. Cap. I.

VI thesauros nominis tui fideliter thesaurizant sibi, o Trinitas deus, ipsi reges, ipsi consules siue principes sunt: De qbus beatus Iob, similis talium diuitum eē cupiens loquit: Nūc em̄ dormiens silerem & somno meo requiescerem cū regibus & cōsulibus terræ, qui ædificant sibi solitudines: aut cū principibus, q̄ possident aurum & replent domos suas argēto. Quid ergo tantillus, qui thesaurū hunc inuenisse me arbitror, absconditum in agro, sicut p̄scripsi in præcedenti libro? Putas ne sperare audeā, quod cū possedero aurū hoc, & domū meam repleuero hmōi argento, dormiturus sim in silentio, & requieturus somno meo cū illis regibus & consulibus terræ: qui semetipsos regere, & alios suo quisq; tempore noue runt cōsulere: cū illis principibus. i. sanctis doctoribus qui vt aurū hoc & argentū possiderent, ædificauerūt sibi solitudines sanctæ cōtemplationis, iuxta illā sententiam verā, Scri hæ sapientiā in tempore otij, & qui minoratur actu, ipe percipiat eam? ¶ O si fiat iuxta præuisum olim memorādi Otomaris p̄sagium: tvtinam Iesu Christe, cunctarū dñs mansionū qui ostiarius ipse es & ostium, adducas me in domum illorū vsq; ad pedes, ne dicā confessum ipsorū, scilicet regum iam dictorū consulumq; ac principū, cū sponsione hac, Ingredieris in abundantia sepulchrū. Hac igitur spe cęptum fidelis sermo peragat cursum, & procedentis spūs sancti cum laude & gloria summæ trinitatis, quo ad potest, p̄sonet præconium, scrutetur de sanctis scripturis testimonium.

Aedificare solitudines quid est. Ecci.38. Reuelationis præfatio. Iob.1.

Quod non minus à filio quām à patre procedat spūs sanctus, & de eo q̄ ait filius, quem ego mittam vobis à patre spiritum veritatis qui à patre procedit. Cap. II.

IAm de processione, qua procedit in remissionem peccatorum, pauca dicta sunt & adhuc aliqua dicenda sunt, pro astipulatione veritatis huius, quod non minus à filio q̄ à patre procedat hic vnus idemq; spūs. Dixit em̄ ipe filius, Si enim nō abiero, paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos. Et de hoc iam dictum est. Restat, vt eiusdem filij dictum pro hoc ipo negotio ad medium deducamus, cui fortiter inniti visi sunt sibi, qui dixerunt, quod à solo patre, & non etiam à filio, procedat spiritus sanctus. Cum venerit paracletus, quem ego mittam vobis à pre, spm veritatis

Iohan.16 Argumentatio Græcorum Iohan.15

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatis, qui à patre procedit. Ecce (inquiunt) quõ distinxit, q̃ diligenter expressit. Nã dixit quidẽ, quẽ ego mittam vobis, sed addidit à patre. Sed nec semel dixisse contẽtus, ne parũ expressisse videret, subiunxit. Qui à patre procedit. ¶ Itaq; ad confirmãdum q̃d æque à filio, vt à patre procedat spũs sanctus, parũ illis est, quod dixit filius pluribus in locis, ego mittam vobis: nisi rationem demus, cur vel quid intendens addiderit, qui à patre procedit. Magna plane quæstio, & ad soluendum esset difficilis, si iam constaret & nos concederemus, quod vbicũq; nominatur pater, vna tantum psona debeat intelligi, scilicet de pater vnici filij Iesu Christi. ¶ At vero (sicut Apostolus dicit) vnus deus & pater omniũ, & nos in oratione dominica dicimus, diuina institutione formati: pater noster qui es in cœlis: discrete accipiendum est nomen patris, vt alias intelligitur pater omniũ filiorum adoptionis, alias pater vnici & consubstantialis filij. Deniq; nobis, qui non nati, sed adoptati sumus, pater est vnus idẽq; trinus deus, pater & filius & spũs sanctus: illi aũt, q̃ solus est naturalis filius, vna psona pater est, & ad illum vnicum filium relatiue pater dicitur.

Respõsio.

Ephe. 4

Pater, quã doq; persõnæ, quan doq; totius trinitatis nomẽ est.

Discretionis huius signũ hoc est, In euangelio est, vbi cum additamento possessiui prõnominis dicat hic filius, pater meus vel patris mei: & est vbi dicat, pater, vel patrẽ, & à patre: sicut hic absq; additamẽto huiusce pronominis. ¶ Quod si diligenter discreueris, perpulchrũ est animaduertisse, qa cũ signanter dicit pater vel patris, cum præpositione hac meus vel mei, ea, quæ tunc loquit, longe cõmunionẽ excellunt nostræ fraternitatis, scilicet, vt qualia tũc loquit, nemini nostrũ, qui p gratiã fratres eius vel filij dei nominamur & sumus, loqui fas aut licitum sit. Exempli gratia: Pater meus (inqt) vsq; modo operatur. Quod deinde sequitur, & ego operor. Et: Amen amen dico vobis, nõ potest filius à se facere quicquã, nisi q̃d viderit patrem facientem. Et subinde, sicut eñ pater suscitat mortuos & viuificat, sic & filius q̃s vult viuificat. hæc & cætera quæ sequũtur, cui filio dicere vnquã licuit aut licebit nisi huic vnico filio dei? Vbi vero absq; pronomine possessiuo dicit, pater, sic loquit humiliora de se, vt pene congruãt vel imitanda fiat paruitati nostræ, quoq; frater dignatur dici vel esse. Exempli gratia: Et sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio. Humiliora nãq; sunt hæc, & assumptæ humanitatis humilitatẽ, quã sine dubio maior est vnus deus pater & filius & spũs sanctus, sonant ea quæ ibidem loquitur, scilicet hæc: Si diligeretis me, gauderetis vtiq; qa vado ad patrem, quia pater maior me est. Iam non multa loquar vobiscum: Venit enim princeps mũdi huius & in me non habet quicquam, &c. Promptum esset discretionem istam, fere vbiq; obseruatã, in scriptura euangelij, nisi longum nimis videret legenti: præsertim cum ex paucis istis commonitus, cætera p semetipsum valeat experiri. Qui etsi cantare consueuit ex psona filij, rogabo patrem, & alium paracletũ dabit vobis. Item q̃, meus cibus est vt faciam voluntatem patris mei, sciat Euangelistam non scripsisse, meus cibus est, vt faciam voluntatem patris mei, sed voluntatem eius qui misit me: neq; scripsisse rogabo patrem meũ (cũ rogare sit naturæ inferioris, & rogatio eius, sacrificium passionis eius fuerit) & ego rogabo patrem (inquit) & alium paracletum dabit vobis.

Differẽs locutio, pr & pr meus

Iohan. 5

Iohan. 14

Iohan. 4

¶ Item de eodẽ dicto cõtra hæreticos, qa non sequitur, spiritũ sanctũ non procedere à filio propter id q̃d ait: qui à patre procedit, imo sequit spiritũ sanctũ deum esse, quia à diuinitate procedit. Cap. III.

ERgo quoniam procedente spũ sancto dixit, quẽ ego mittã vobis à patre, & meo non addidit: Itẽq;, qui à patre procedit, & meo nõ apposuit: sic tuta & prouida fides rectè intelligit, à patre, acsi dixisset, à diuinitate, quæ scilicet diuinitas vna patris & filij substantia est. Requiratur nũc intentio vel causa propter quã dixerit hic ille testis fidelis, qa spũs sanctus à patre procedit: & tũc sic sonabit, sic audiet dictũ istud ei, qui habet aures audiẽdi, vt vere vox firmamẽti, vere sonus sublimis dei. ¶ Quæ nam intẽtio vel causa est, nisi ipsa propter quam natus est, & in hunc mũdum venit, licet testimoniũ perhibere veritati? Sic eñ dixit: Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundũ, vt testimoniũ perhibeam veritati. Cujus videlicet testificãdæ veritatis q̃ summa est, nisi q̃d sit vnus verus deus pater & filius & spũs sanctus? Nimiq; ad testimonium huius veritatis, magnifice pertinet illud, quod idẽ filius dei & de semetipso dixit: ego eñ ex deo processi, & de spũ sancto testificatus est, qui à patre procedit. Quid eñ o hæretici Arriani qui dixistis, qa spũs sanctus creatura est: & vos o Macedoniani, qui dixistis, qa spũs sanctus deus non est? Quid (inquam) o insensati? Quid aliud quã deus ex deo processit aut procedit? Quod natũ est ex carne, caro est. Et quod natum est ex spũ, spũs est. Sic proculdubio quod processit & quod procedit ex deo, deus est. Processit aũt ex deo filius, procedit spũs sanctus. Ergo deus ẽ dei filius, ergo deus est spũs sanctus. ¶ Ecce quã breue dictũ, quam magnũ sonat testimonium? Breue dictũ est, ergo ex deo processit, qui à patre

Christi testimonium contra hæreticos

Iohan. 18.

Iohan. 8

Iohan. 15.

Iohan. 3

Et filius & spũs sanct? vere deus est.

patre procedit, & magnũ perhibet testimoniũ veritati, q̃ spũs sanctus deus sit. Magna hæc vox (vt supra dictũ est) firmamẽti, magnus hic sonus sublimis dei, sup serpẽtẽ antiquũ detonans, qui victus est, & de cœlo proiectus est in terrã, & sup aquã doctrinæ nequam, quam misit ex ore suo tanq̃ flumen post mulierem, id est ecclesiã, vt faceret eam trahi à flumine, & hac voce confortata terra, adiuuit mulierem, aperiens os suum, & absorbens illud flumen, conuenientibus scilicet patribus de toto orbe terrarũ, tanta cũ oris apertione, vt per testimonia scripturarũ annihilarent blasphemias hæreticorũ, quorum deterrimi fuerũt Arriani, & post illos Macedoniani, qui dixerũt creaturam esse dei filiũ, creaturam & non deum esse spiritum sanctum.

Apoc. 12.

Itẽ de eadẽ sentẽtia, q̃ pertinuerit, vt in illa sacratissima cœna, qua tradebat, nõ cõtẽtus dixisse: quẽ ego mittã vobis, addidit dicẽs: qui à patre procedit. Cap. IIII.

ITaq; illud, q̃d cũ dixisset dei filius: Paracletum ego mittam vobis à patre, & addidit vel repetiuit dicens: qui à patre procedit.

Et à filio non procedit, verũtiã amplius magnificandã demonstrat maiestatẽ procedẽtis, ne putet quis, & dicat hæreticus, q̃ sperat ab homine, & nõ procedit ab ipsa substãtia. † ¶ Ecce p simile hoc, quod dicimus, nonnihil adiuuatur intelligẽtia fidei. Apud Marcũ Euangelistã cum dixisset: Quisq̃s vnum ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit, continuo subiunxit: Et quicunq; me susceperit, non me susceperit, sed eum qui me misit, Humilis enim erat homo inter homines, mortalis inter mortales apparebat, & homo tantum videbatur, & deus esse non agnoscebatur. Proinde ne diceret aut cogitaret q̃s: quid pro magno reputas te susceptum, aut q̃d magnũ est in nõie tuo quenquam recipi, cũ & tu hõ sis vt isti, q̃s vis in nõie tuo recipi, Recte & opportune prosecutus est, & q̃ me susceperit, nõ me susceperit, sed eũ q̃ me misit. ¶ Similiter q̃n hæc dicebat, q̃n paracletũ spm̃ sanctũ promittebat. Nõne & multo magis hõ infirmus, & quasi nouissimus virorũ apparebat illa qua tradebat vespera, in illa sacratissima cœna? Nõne (inquã) tũc maxime in infirmitate nostra laborabat, & nõ erat species ei neq; decor, vnde & vidimus eũ (inqt Propheta) & nõ erat aspectus, & desiderauimus eũ despectũ & nouissimũ virorũ, virũ dolorũ & scientẽ infirmitatẽ, & quasi absconditus vultus eius, & despectus? Proinde ne maiestas spũs sancti minor videret, vel tũc pentibus, vel post futuris, ex eo quod homo eiusmodi dixisset: quem ego mittã vobis, recte & necessario addidit, à pre. & repetẽs, qui (inqt) à patre, id est, ab altissima procedit diuinitate, vnde & credi, vel agnosci debet q̃d sit altissimus ipe. Per hoc ergo simile, sicut iã dictũ est, fides debet, vt firmior sit, adiuuari: præsertim qa non, sicut vbi dixit, & q̃ me recipit, quasi quandã negationẽ suppositi dicẽs, non me recipit, sed eũ qui me misit: non eñ (inquã) sicut illic: ita & hic tali locutõe vsus ẽ, vt diceret: quẽ ego mittã vobis, nõ ego mittã, sed is q̃ me misit.

Adde, rem dei seu patris. Marci. 9

Cur dixit Chr̃s, Qui à pr̃epio cedit

Item filiũ fontem esse processionis huius, sicut est & pater, Psalmista dicente: Quoniam apud te est fons vitæ. Cap. V.

VT igitur hauriamus vitam, & bibentes nõ sitiamus vnq̃, accedamus tam scienter, q̃ fiducialiter ad hũc procedentẽ, nõ dubitantes filiũ æque vt patrem huius eẽ processionis fontẽ. Vnde & cum Psalmista dicamus tibi dñe, qñ apud te est fons vitæ. Vita eñ, spũs sanctus est: & fons vitæ, filius dei est, & dñs cui hæc loqtur: Dñe in cœlo misericordia tua, & cætera, vsq; inebriabunt ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos, qñ apud te est fons vitæ, deus pater est. Sic ergo in hoc Psalmo intelligimus fontẽ apud dominũ, sicut in Euãgelio, verbũ apud deũ: flumen & de fonte, & de fontis vena procurrit: spũs sanctus & de filio, & de patre procedit. Flumen inquã, verbi gratia, Physon siue Gyon profluit de fonte qui est apud paradisum. Fluminis impetus, qui lætificat ciuitatem dei, procedit de fonte qui est apud dñm de verbo quod est, velerat apud deũ. Attamen similitudo hæc non est omnino perfecta. Nam paradisus & fons, terra & aqua diuersa est substantia. Et fluuius localiter egreditur de fonte siue de terra illa. Fons aũt & dñs, apud quem est fons vitæ, & ipsa vita scilicet spũs sanctus, vna substãtia est. ¶ Vide nunc ordinẽ siue iunctura verborũ. Cũ dixisset: Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrẽte voluptatis tuæ potabis eos, causam subiunxit, cur hoc deberet & vnde posset fieri, dicens: Quoniã apud te est fons vitæ. Nam pro posse siue possibilitate talẽ præsens coniunctiuncula structurã facit. Dixi, torrente voluptatis tuæ potabis eos, id est, perfectam & inæstimabilẽ iucunditatem eis dabis, & hoc bene poteris facere, qñ apud te est fons vitæ, de quo procedit spũs sanctus, q̃ ipse est torrẽs voluptatis tuæ. Pro causa vero sic: Dixi, potabis eos, & hoc idcirco debes facere, quoniam ipsi credũt & confitentur quod sit apud te ille fons vitæ.

Dñe apud te est fons vitæ

Psal. 35.

Gene. 2

Psal. 45

Psal. 35

Ad eandẽ veritatis rationẽ pertinere, quod clamãs dixit fons ille, si quis sitit veniat ad me, & bibat, & de fontis eiusdẽ apertione. Cap. VI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iohan.7 Si qs sitit, veniat ad me.

NOnne hoc est quod clamãs dixit fons ille filius ipse? Si qs sitit, veniat ad me, & bibat, Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de vẽtre eius fluẽt aquæ viuæ. Cui rogo magis vel melius cõgruit q̃ fonti, vt dicat: Si qs sitit, veniat ad me & bibat? Habet eñ fons quod de semetipso effundat, habet (inquam) fons vitæ, qui apud te est dñe vitam, id est, viuificantem spiritũ, qui ex ipso procedat, & in te sitientis siue bibere volentis, id est, in interiora animæ credentis, desiderãtis, & viuere volentis, larga dignatione influat. Hinc & apud Zachariã propheram scriptũ est: In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusalẽ, in ablutionẽ peccatoris & menstruatæ. Gaudemus eñ nomine fontis Christũ dei filium in hac ratione designari, dum hoc intendimus q̃d nulli dubium esse debuerit, quod nũc ecclesia catholica firmiter credit, quia spũs sanctus non minus à filio, q̃ à patre procedit. Primũ, in remissionẽ peccatorũ, de quo videlicet dato eiusdẽ spũs sancti, & hic propheta dicit manifeste, in ablutionem peccatoris & menstruatæ, scilicet populi vtriusq; peccatoris, populi gẽtilis & synagogæ, cuius ex nobilioribus filijs vnus Esaias hoc ipsum confitetur & dicit: Et facti sumus vt immũdi oẽs nos, & quasi pannus menstruatæ omnes iustitiæ nostræ. Sed nec illud ignotum esse debet, quãdo, vel ex quo die fons iste patens factus sit, & peccatorem, siue menstruatã abluerit, quoniã sic dictũ est: In die illa erit fons patẽs domui Dauid. Nimirũ dies ille nunc est, dies glorificationis Iesu Christi domini nostri, ex q̃ exaltatus à terra vt omnia traheret ad se, cũ emisisset spiritũ, vnus militũ lancea latus eius aperuit, & cõtinuo exiuit sanguis & aqua. Tunc fons iste patens factus est, & ex tunc patet, q̃a non ante, sed ex tũc spũs sanctus in remissionẽ peccatorũ datus est. ¶ Eatenus quippe (vt iã dictũ & sæpe dicendũ, semperq; sciendum est) in diuisiones q̃dem gratiarũ spũs idem patribus & prophetis datus erat, sed huius dati, q̃d est ablutio, tã peccator eatenus quàm menstruata expers fuerat. Hinc est illud dictũ: Nondũ enim erat spũs sanctus datus, quia Iesus nondum fuerat glorificatus.

Zach. 13 Fons patens in ablutionẽ peccatoris & menstruatæ

Esa. 64.

Iohan. 12 Iohan. 19

Iohã 12.

De proprietate fontis illius qui est apud te domine, & de æquiuocatione fontium in scripturis, vt illic hauriat aquas in gaudio de fontibus saluatoris. Cap. VII.

Hoies sancti qũo dicuntur fontes

Esaiæ. 12 Psal. 7. Iohan. 4

FOrte dicit aliquis. Multorũ communis appellatio mystica est fons, etenim multi in scripturis fontes nominati sunt: multi (inquã) sancti hoies, scilicet Prophetæ & Apostoli nomine fontiũ significati sunt. Exempli gratia: Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris. Itẽ in Psalmo: Et apparuerũt fontes aquarũ. Ipse quoq; saluator mulieri Samaritanæ loquitur: Qui aũt biberit ex aqua quã ego dabo ei, nõ sitiet in æternũ: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Quomodo ergo, pro documento processionis spũs sancti, dum astruere volumus, quod nõ minus à filio quàm à patre procedat idem spũs sanctus, tãtopere gaudemus de significatione filij, vocabulo fontis, quia sic scriptum est: Quoniã apud te est fons vitæ, & in illa die erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusalem, in ablutionem peccatoris & menstruatæ? ¶ Ad hæc (inquã) magna distãtia ẽ fontis q ẽ apud deũ, & cæterorũ fontium, qui omnes, vt efficerentur fontes, de plenitudine eius acceperunt. Deniq; cum & in hoc multũ ab illo differant, q̃d omnes (vt iam dictũ est) de plenitudine eius acceperunt, & adhuc multæ sint differentiæ illorũ, maxima hæc distantia est, quam protinus dicam. De illo fonte vnico, qui erat & est apud deũ, ipso profundo corde patris, non solæ voces aut verba, sed ipsa procedit substãtia spũs sancti. De fontibus aũt alijs, tantũmodo voces seu verba eiusdẽ spũs sancti, non ipsa eius substantia procedit. Quæ nam sunt voces, seu verba spũs sancti? Nimirũ omnes scripturæ veritatis, quas vtiq; per os sanctorũ hominũ locutus est spũs inspirator veritatis. ¶ Proinde diligẽter ppende verba hæc sed intelligitur. Gratia spũs sancti quam dabo, vel dare potero ei (ille eñ spũs ex me procedit) non est, nec erit sicut spũs huius mũdi, siue sapiẽtia seculi, quæ nõ viuificat, sicut aqua putei huius quam hauris, non facit tibi vt non iterum sitias, sed faciet in eo gratia eadẽ intelligentiã scripturæ viuificæ, quæ videlicet intelligentia sic perseuerat, sicut de fonte aqua profluere nõ cessat, vt loquendo siue etiam scribendo, quasi quibusdam riuis, prata multa, id est, multorũ irriget animas, fiatq; quod dictũ est per Psalmistã: Riuos eius inebrians multiplica genimina eius, in stillicidijs eius lætabitur germinans. Et hoc quidẽ facere potest quisq; fontiũ, scilicet sanctorũ hominum, qui à deo inspirati sunt, profundere doctrinæ riuulum, proferre sermonem bonum, ipsum autem spiritum sanctum homini perferre non potest, quantocunq; dono eiusdem spiritus abundet, nisi solus ille & vnicus fons vitæ qui sit apud te domine est.

Psal. 64

Aqua viui ficans.

Psal. 35 Zach. 13

Iohan. 4

2. Petri 1 Iohã. 4.

De eo quod ait Euangelista: hoc aũt dixit de spũ, quem accepturi erant credentes in eum. Cap. VIII.

credẽ-

PRoinde valde diligenter attendendum est illud, q̃d vbi dixit fons ille (sicut supra memoratũ est) clamãs in tẽplo in magno die festiuitatis: Si qs sitit, veniat ad me & bibat: qui credit in me (sicut dicit scriptura) flumina de vẽtre eius fluent aquæ viuæ, protinus Euangelista subiunxit: Hoc aũt dixit de spũ, quẽ accepturi erãt credẽtes in eũ. Deniq; potest q̃dem simpliciter & absq; offendiculo in pace fraterna suscipi siue intelligi, q̃d illud totum de spũ sancto clamauerit, sed vbi dissonantia sit, siue cõtra dissonantes declamandũ est, quemadmodũ hic dũ agimus de processione spũs sancti, caute discernendũ est, qa nõ solum vnũ, sed quodammodo domino dixit. Siqdem in ipso literali sensu aliud est bibere, & aliud est flumina fundere, sicut aliud est accipere, & aliud dare vel reddere. ¶ Quia ergo nec sic Euangelista scripsit, hæc aũt dixit de spiritu sed hoc dixit de spũ, libera patet expositio, qa quod clamauit dominus: si quis sitit veniat ad me, & bibat, sine dubio de spiritu dixit testificans, quod spũs sanctus de ipso procedat. Quod autem subiunxit: qui credit in me, flumina de vẽtre eius fluent aquæ viuæ. Itẽ de spiritu dixit, sed hoc sensu, quod non ipse spũs, sed vox vel doctrina spũs sancti de vẽtre vel ore hominis inspirati sese effundat, iuxta quod alibi dicit: Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis. Sicut enim vox per hominẽ sonans spũ sancto inspiratum, verbi gratia Prophetam siue Apostolum, & proloquẽs siue sapientiæ, siue scientiæ sermonẽ, aut quodlibet de generibus linguarũ, non est ipsa substantia spũs sancti in aĩa, prout vult spirantis: sic flumina credentis de ventre fluentia, non est ipsa substantia aquæ, quam fons ille dat, vel ad quam inuitat dicendo: si quis sitit, veniat ad me & bibat, attamen & vox quam audis, flumina quæ per vocem loquentis hominis diffunduntur, recte signantur nomine spiritus, eo videlicet locutionis modo, quo plerunq; solemus efficiens exprimere per id quod efficitur, veluti cum ferrum calens dicimus ignem, & aquam frigore cõcretam dicimus hyemem.

Iohan. 7

De filio dei spiritus sanctus procedit.

De sanctis hominibus vox vel doctrina spiritus sancti.

Iohan. 7

Quod de ventre credẽtis in filiũ dicit solũmodo sacramẽta scripturarũ, quæ p spiritũ sanctũ administrata sunt; de illo aũt fonte, id est, filio dei, ipsa quoq; procedit substantia spũs sancti. Cap. IX.

IGitur ab illo fonte qui deus & homo est, multũ (vt iam dictũ est) cæteri omnes differunt, quicũq; fontes dicti sunt, vel dici meruerũt. Quia videlicet de fontibus illis tãtummodo flumina aquæ viuæ fluxerũt, quæ non sunt ipsa substantia spũs sancti, sed administrata per spiritũ sanctũ sacramenta scripturarũ: ab illo aũt & ipsa substantia spũs sancti procedit, qa deus est, & flumina scripturarũ voce corporea fluxerũt, quia homo erat. ¶ Et multa q̃dem sunt huiusmodi flumina de ventre illius, & de ventre credẽtis in eum fluentia, sed quatuor sunt fluminũ cunctorũ capita, id est, flumina principalia, flumina inquam, id est sacramenta. Sicut enim vnus est fons, siue fluuius, q egrediebatur inquit scriptura, de loco voluptatis ad irrigandũ paradisum, q inde diuiditur in quatuor capita, id est, principalia flumina, sic de multis vel multiplicibus sacramẽtis quatuor sunt præcipua Christi sacramenta, qbus intendit omnis scriptura diuinitus inspirata, scilicet incarnatio eius, passio eius, resurrectio eius, ascensio eius. Hæc flumina tã de vẽtre eius q̃ de ventre credentis in eũ fluere non desinũt, & vocem spũs sancti tam per os eius q̃ per os credentium in eum Apostolorum hæc sacramenta prædicantis, totus mũdus audiuit hoc interim excepto, quod ex abundanti est astruere, quia sacramenta hæc ex ipso sunt condita pariter & annũtiata: cæteri aũt annuntiationis huius ad nos, ministri & adiutores fuerũt. ¶ Nunc de eo quod iam prælibatũ est, spũs vbi vult spirat, scilicet de ipsa processione vel procedentis persona, quod deus & dominus sit, & eiusdem cum patre & filio maiestatis siue potestatis, in hoc ipso dum procedit, latius dicendũ est. Nũc quod nõ minus à filio q̃ à patre procedat, hactenus à nobis sermo habitus, profecutus est.

Quatuor præcipua flumia seu sacramẽta Christi. Gene. 2

De ipso procedente spiritu sancto, & diuina ipsius potentia, iuxta quam dictum est: Spiritus vbi vult spirat. Cap. X.

CLausula hæc q̃ breuissima: Spũs vbi vult spirat, diuinam eiusdem spũs sancti naturam, diuinam nihilominus potentiam, magnifice nobis, qui in eũ credimus, enunciat, & manifeste quædam diffinitio est, hunc secernens ab omni spũ, quicunq; deus non est, vel sub deo spirat. Nullus eñ spũs, præter hunc spiritũ qui deus est vbi vult spirat. Creatus quilibet spiritus bonus, siue malus spirat quo spirare mititur vel permittitur, nec ita spirat, vt ipsa spũs nostri substantiam ingrediatur, nisi solus creator spũs. ¶ Quid ergo est (inquis) quod quilibet homo spũ maligno plenus dicitur? Sicut eñ legimus hominẽ quẽpiã sanctũ vel fidelẽ, verbi gratia: Stephanum plenum spiritu sancto, ita & Iudam legimus perussum à spiritu maligno, non quomodocunq;, sed ita, vt de illo dicat Euangelista, quia intrauit in illũ Saranas. Similiter de bonis spiritibus

Iohan. 3 Spũs vbi vult spirat

Obiectio

Acto. 6 Iohan. 13

Universidad de Deusto
Biblioteca

Zacha.1. hoc exemplū est apud Zachariam prophetā: Et dixit ad me angelus qui loquebatur in me: Ego ostendā tibi qd sint hæc. Item: Et respondit dñs angelo q loquebat in me, verba bona, verba consolatoria. Et post aliqua. Et ecce angelus q loquebatur in me, egrediebat, & alius angelus egrediebat in occursum eius. ¶ Ad hæc inquā. Nec ista scriptura testimonia cōpellūt nos, nec ipsa ratio cōsentit, vt dicamus vel suspicemur, ꝺd creatus rationalis spūs, rōnali spiritui substātialiter vnꝝ potuerit aut possit infundi, vel ꝙ rōnalis spiritus capax sit alterius, nisi solius spūs dei. In habitationē dūtaxat corporis missus aut permissus sese inserit. Et malus qdem spūs cōprehensum hominis spiritū veneno malitiæ inficit, aut furiosis agitat flagellis: bonus aūt angelus custos appositus humano spiritui, demulcet eū verbis bonis, verbis consolatorijs; in ipsam aūt substantiam neuter sese infundit. Neꝙ em̄ ita subtilior spūs angelicus humano spū est, vt alter alterius capax, vel alter alteri capabilis sit. Solus creator spūs, solus (inquam) & vnus deus pr̄ & filius & spūs sanctus, humano spiritui capabilis est, q a lōge subtilior est. Si qs diligit me (ait filius) & pater meus diliget eū, & ad eū veniemus, & mānsionē apud eū faciemus. De isto aūt paracleto spū sancto idē dixit: Vos aūt cognoscetis eū, q a apud vos manebit, & in vobis erit.

Solutio.

Iohan.14 Ibidem.

De illo modo spiramēti eius, quo spirans vbi vult ipsam animæ substantiā penetrat, & abyssum eius pambulat, & ꝺd huius dignationis experimentum sentire in hac vita valde paucoꝝ est. Cap. XI.

Spūs sanctus & deforis & intus spirat.

IGitur hic spūs deus est, & hoc pr̄sens ꝺq; sentētia confirmat, dicētis, spūs vbi vult spirat. Cum vult, deforis per angelū spirat, id est, præceptū vel consiliū dat: Et cū vult intus per semetipm̄ spirat, id est, animæ substantiam sensibiliter pambulat. At vero istud, quod positremū dixi, valde paucoꝝ est, dum in corpore viuentes peregrinantur à dño. ¶ Illud quod primum dixi, q a dum vult, spirat deforis, adeo multoꝝ est, vt etiam malis interdum accidere potuerit. Exempli gratia: Misit Saul lictores vt raperent Dauid. Qui cū vidissent cuneum prophetaꝝ vaticinantiū, & Samuelē stantē sup eos, factus est etiā in illis spūs dñi, & prophetare cœperūt etiam ipsi. Propheraverūt & alij nūtij, prophetauerunt & tertij. Abijt & ipse, & factus est etiam sup eū spūs domini & prophetauit. Effectus enim quidā est, valens aperire interiores oculos, etiam eius q nō meretur ingressum ad se eiusdem spūs domini, vt videat ꝺd ante ignorauit, & intelligat voluntatem dñi: nimiꝝ ad iudiciū sibi. Quemadmodū & ille Balaam, qui de semetipso ait Dixit Balaam filius Beor, dixit homo cuius obturatus est oculus. Dixit auditor sermonū dei, q visionē oīpotentis intuitus est, q cadit, & sic aperiuntur oculi eius. ¶ De ꝺ videlicet Balaam in pr̄senti ratione perpendendū est, q a cū semel & iteꝝ dictū vel scriptū sit, quia occurrēs ei dñs, posuit verbū in ore eius, nusq̄ dictū est, posuit in corde eius sicut dicitur digno & fideli viro, prope est verbū in corde tuo & in ore tuo, Non em̄ in corde p dilectionem sapiebat ea quæ dei sunt, q̄uis ore p scientiā proferat ea q̄ dei sunt. ¶ Istum modū spiramēti, de ꝺ dicere cœperā, quo spūs sanctus multiplex (vt ait sapiētia) subtilis, mobilis, discretus, incoinquinatus, certus, suauis, stabilis, securus, oīnibus mobilibus mobilior, ipsam aīæ substātiam penetrat, & abyssum eius perambulat, valde paucoꝝ est experiri, q̄ diu in hac vita sunt à domino peregrini: & cum vix quispiam eoꝝ expertus fuerit, non valet verbis exprimere si velit, quoniam ineffabile est quod sentit. Hic nimirum opus nō habet, vt eū doceat qs, ꝺd spūs sanctus deus sit, ipsa enim infusionis eius vnctio docet eum, quemadmodū Iohannes apostolus in epistola sua dicit: Et vos vnctionē habetis à sancto, & nō necesse habetis vt aliquis doceat vos, sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus. V tiq; in semetipso expertus hoc dixit. Et aliquos inter illos esse nouerat, q nonnihil haberent, de ista vnctione mirabili, vnctione ineffabili, per quam intelligit hæc ta anima, quod deo placita sit, sicut & postmodum dicit: In hoc intelligimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis.

Num.24 Deuter.30 1.Cor.2. Sap.7. 1.Iohan.2. 1.Iohan.3

Quod si paracletus iste spirare velit, vbi nō quæritur vel recipitur consolatio præsentis seculi, & de eo quod ait dñs, rogabo patrem & alium paracletum dabit vobis. Cap. XII.

Spūs sanctus spirat in eis, q lugēt in hoc seculo Psal. 76 Psal. 119. Esa. 24

VBi quæso spiritus huiuscemodi aspirationem spirare vult? Nam quod spiret vbi vult tanq̄ deus & omnipotēs dñs, credimus & scimus: sed hoc non frustra diligēs animus quærit vbi ille spirare velit, vel spirare cōsueverit. Ad hæc inquam. Illic spirare vult & illic spirat aspiratione illa mirabili, quā dixi, vbi nō est cōsolatio p̄sentis seculi, vbi est qui dicat, renuit cōsolari aīa mea. Item: Heu mihi q a incolatus meus prolōgatus est, habitaui cū habitātibus cedar, multū incola fuit aīa mea. Sed hic gemitus, cui nisi deo vel spiritui eius est manifestus? Idcirco & altius dicit: Secretū meū mihi, secretū meū mihi, væ mihi. Quam ob causam? Confractione cōfringetur terra, cōtritione cōteretur terra, cōmotione commouebitur terra, agitatiōe agitabit terra

terra, & subaudias, idcirco renuit consolari anima mea, q a consolatio stabilis non est in terra, cōfringenda, cōterenda, cōmouenda, agitanda. Quod iam in partibus aliquotiens factū est, vniuersaliter aūt vltimo iudicio fiet irrecuperabiliter. Vbi pro huiusmodi causa luctus est vel gemitus, vbi spūs iste paracletus. i. consolator spirare vult. ¶ Omnes huius seculi aliam habent consolationem suam, & væ vobis diuitibus, ait dominus, q a habetis consolationē vestram. Ad discipulos autem suos dicit: Et ego rogabo patrem, & alium paracletū dabit vobis, vt maneat vobiscū in æternū. Alium paracletū dixit, videlicet idcirco, quia duo sunt paracleti, multum dissimiles, imo & oppositi, hinc spūs dei, illinc spiritus huius mūdi. Vnde & cum dixisset: Et alium paracletum dabit vobis, subiunxit: quē mundus non potest accipere, quia nō videt eum, nec scit eum, videlicet sua paraclesi cōsolatum & incrassatū habens cor suū. Et quidē bonus & acceptus est sensus, quo dictum est ante nos, spiritū sanctū idcirco alium paracletum à filio esse nuncupatū, q a filius ipse paracletus est, alius in persona, non aliud in natura: sed nihilminus hic sensus quem nūc dicimus placet, imo & expeditior est. Deniq; in beata trinitate est qdem, & necessario cōfitetur ad salutem, quia est personarum pluralitas, sed non est ibi vila paracleseos, id est, consolationis, dualitas. Hic profectō in hac oppositione, vbi deo mundus opponitur, dicendo: Et alium paracletum dabit vobis pater spiritum veritatis, quem mundus nō potest accipere, quia nō vidit eum, manifesta est dualitas paracleseos, q a sicut duo sunt spirirus, alius mūdi, alius dei. Vnde Apostolus loquitur: Nō spiritū huius mūdi accepimus, sed spiritū qui ex deo est ific & duos paracletos, nihil cōmune habētes recte dici ratio cōsentit, alium spiritū huius mundi, q cōsolatur filios seculi in delicijs transitorijs, aliū spūm dei, in q̄ solo consolationem habent filij dei, filij sponsi, qui ablatus est ab eis.

Alius mūdi, alius est lectoꝝ paracletus Lucæ. 6 Iohan.14 1.Cor.2 Mauth.9

Item de eadē dignatione spirantis vbi vult, iuxta illud in Prouerbijs: Noli regibus o Lamuel, noli regibus dare vinū, date ficerā mœrentibus & vinū his qui amaro sunt animo. Cap. XIII.

IGitur quod dictū est: Spiritus vbi vult spirat, sic venerabiliter intelligitur, ꝺd nō casu, sed cū ratione iudicij, alias spirare velit, & alias spirare nolit, quā videlicet iudicij rationē sapientia nobis infinuat in parabolis Salomonis verbis huiusce modi: Noli regibus ô Lamuel noli regibus dare vinū, quia nullum secretū est vbi regnat ebrietas, ne forte bibant & obliuiscantur iudicioꝝ, & mutent causam filiorum pauperis. Date ficeram mœrentinus, & vinum his qui amaro sunt animo. Bibant & obliuiscantur egestatis suæ, & doloris non recordentur amplius. ¶ Lamuel quippe, quod interpretatur in quo deus, ipse est Christus, in quo reuera deus, quemadmodum Apostolus dicit: Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi. Nec vero ita deus in illo, sicut in nobis, sed multo differentius, ita videlicet, vt verbum deus, & assumptus homo vnus Christus, vna persona sit. Vinum ꝺd dat iste Lamuel, sine dubio hic spūs sanctus est, qui cū datus esset Apostolis ab ipso dicentes: Ego mittam promissum patris mei in vos, & illi loquerentur linguis, stupentes q audiebant, nescientes qdem ipsi qd dicerent, sed tamē verum dixerunt, q a musto pleni sunt isti. ¶ Reges quibus vinum hoc dare nolit Lamuel, diuites sunt huius seculi, & in ipsis diuitijs superbi, qbus (vt supra iam dictum est) Væ vobis ait ipse Lamuel, q a habetis consolationē vestram, & quasi quæreret idem Lamuel, quam ob causam talibus vinum hoc, talibus nolit mittere istum paracletum, q a nullum (ait) secretum est vbi regnat ebrietas, ebrietatem nominans illorum superbiā, ipsam consolationis ipsorum abundantiam seu confidentiam. Ibi profectō nullum est secretū eiusmodi, quale vinum istud expetit, quale paracletus iste requirit. ¶ Quale enim secretum exoptat? Nimirum vt homo iugum portans ab adolescentia sua, solitarius sedeat & lugeat, præsentem ante oculos suos habens causam, cur lugere debeat, videlicet quia mortalis in peccatis, aut in periculis peccatorum viuit, rationem reddiderus ante tribunal tremendi iudicis, vbi quantacūq; habita fuerit consolatio præsentis seculi nihil proderit. Quam ob rem, sicut vere vanitatem illam contemnit, dicens cum Psalmista: Renuit consolari anima mea. Quia ergo non est ibi tale secretum. Noli (ait) ô Lamuel, regibus, id est, superbis dare vinum. ¶ Plerūq; accidit, vt talium quispiam, gustata (vt sibi visum est) aliqua vini huius portiuncula, scilicet accepto sapientiæ siue scientiæ sermone, siue prophetia, siue generibus linguaꝝ, siue aliquo cæteroꝝ charismatum, quæ distribuit idem spiritus, idem dominus, idem deus, diuidens singulis prout vult, vteretur eo in superbia, faceretq; hæreses & schismata. Hoc est quod dicit de regibus illis: Ne forte bibāt & obliuiscantur iudiciorum, & mutent causam filiorum pauperis. Obliuiscuntur nāq; iudiciorum hæretici, dum male iudicant vel sentiunt, de scripturis sanctis, & hoc est mutare causam filioꝝ pauperis, transgredi vel transferre terminos fidei, quæ propria causa est filioꝝ pauperis, scilicet Christi, q cum dives esset, ait Apostolus, pro nobis pauper factus est.

Mauth.9 Prou.31. Lamuel Christus. 2.Cor.5 Luc.24 Acto. 2. Lucæ.6 Secretū aperiri spiritui sancto Threñ. 3 2.Cor.5. Psal.72. Hæretici aburunt vi nō spūs s. 1.Cor.12 Prouer.31. 2.Cor.8

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eccl.4. Psal.136 ¶Quibus ergo vel qualibus debetur vinū cōsolationis huius? Date (inquit) siceram mœrentibus, & vinū his q amaro sunt aio. Mœrētes illi sunt, amaro aio illi sunt, qbus est p̄sentis vitæ tædiū, & futuræ desideriū, & idcirco laudāt magis mortuos q̄ viuentes, sicut dicit Ecclesiastes: qui cognoscūt lachrymosum exiliū suū, iuxta illud: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus dū recordaremur Sion. Isti bibant, isti spiritum paracletum accipiant, & obliuiscantur huiusce egestatis suæ, & doloris huiusmodi nō recordentur amplius: certi facti ex isto pignore, quod pedes sanctoꝝ iam sunt stantes in atriis tuis Hierusalem, vbi nulla est egestas, & dolor non erit vltra.

Quod mœror sanctoꝝ, & amaritudo animi eoꝝ descēdat ex magna virtute fidei, & idcirco cōsolatione spūs sancti digni sunt. Cap. XIIII.

Fides facit hominē recte mœrēte. Igitur dulcis mœror, & o amabilis amaritudo animi, tam magnā habēs remunerationem gaudij sancti, tam incūdam visitationē tanti domini, tam suauem cōsolationē tanti paracleti, vnde te habet spūs hoīs, vnde illi promissi? Nimirum ex virtute fidei, & veꝝ illi testimoniū perhibes, q̄d fides eius magna sit. Nisi em̄ fidem haberet in penetralibus suis, non incederet mœrens, non esset amaro aio, non se cognosceret egenum & pauperem, non diceret (verbi gratia) quod dixit rex potens & splendidus in gloria regni sui: Ecce sicut oculi seruoꝝ in manibus dominorum suoꝝ, sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad dominum deum nostrum donec misereatur nostri: Nesciret dicere, quia multum repleti sumus despectiōe, nesciret quale vel quantum in Adam honorem perdidit, quantū in illo obprobriū, quātam despectionem hæreditauit. Hoc etenim scire, fidei est: Fides autem ipsa hominis vita est. Vnde & dominus in Propheta dicit, & Apostolus meminit: Iustus autem ex fide sua viuit, siue: Iustus autem meus ex fide viuit. ¶Pulchrum ergo & pium est videre hūc introitum paracleti, vbi stanti illi ad ostium & pulsanti, fides ianuā aperit, & ille ingressus, demittit se dignantissima inclinatione in amplexum fidei, & cœnat cū illa, & ipsa cū eo. Nūquid em̄ soli filio dei dicere competit: Ecce sto ad ostium & pulso, si quis audierit vocem meā, & aperuerit ianuam, introibo ad illū, & cœnabo cum illo, & ipse mecū, & non etiam spiritui paracleto? Imo & huic, nam ipse filius dei, siue verbum dei, nunquam nisi per spiritum sanctū, huc ad manendū introire consueuit. Ipse spūs sanctus dux cū ingreditur, siue introitionis, & miro atq; ineffabili modo, cū ipse sit donum patris & filij, cum eo modo, de quo nunc agimus, scilicet sensibili gratia, quæ magna prærogatiua est, introierit, & partem dat & filiū, id est, cognitionem efficit patris & filij.

Abac. 2 Roma. 1 Hebr. 10. Apoc. 3

De distantia fidei, q̄ & magna fides, & modica fides, & minima fides, certas ob causas nominentur in verbis domini. Cap. XV.

Hebræ. 11 ET nos quidem fere omnes fidem habemus, etenim sine fide (ait Apostolus) impossibile est placere deo, sed magnā fidem non omnes habemus, vnde & eiusmodi gratiam non omnes accepimus. Deniq; est & magna fides, est & modica fides, est & minima fides. Si non ita esset, non diceret alibi dominus: Magna est fides tua. Et alibi: Quid timidi estis modicæ fidei. Et alibi: Quanto magis vos minimæ fidei. De tribus istis differentijs, breuiter aliquid pro elucidatione dicēdum est. ¶Minima fides ē, vbi homines Christiani quidē, & Christum confitētes, sed in seculari conuersatione viuentes, ita de crastino cogitant, & soliciti sunt, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur, vt propter hanc solicitudinem acriorem vitā aggredi subterfugiant, & pene desperēt de cura dei, si in aliquo horum vel ad tempus deficiant. Ideo dominus dicit: Si autem fœnum quod hodie est, & cras in clybanum mittitur, deus sic vestit, quanto magis vos minimæ fidei? ¶Modica vero fides est, vbi propter metum mortis, sub articulo persecutionis, vocem quis abscondit Christianæ confessionis, quod fecit Petrus vbi Christum negauit, & cæteri Apostoli, qui relicto eo omnes fugierunt. Ideo & Petro dixit, cum cœpisset mergi, quia videns ventū validum timuit: Modicæ fidei quare dubitasti? similiter & in alia tempestate, tam Petro, quàm cæteris discipulis: Quid timidi estis modicæ fidei? Vtraq; nāq; tempestas, futuram turbationē Iudæorum significabat. Prima, vbi scriptum est: Ipse vero dormiebat, cū nauicula operiretur fluctibus. Eius rei signum erat, quod dormiēte domino dormitione mortis, discipulorum fides habebat periclitari. Secunda, vbi venit ad eos ambulans super mare, & apprehendit manum Petri clamantis, quia dubitans cœperat mergi, signum fuit resurrectionis, in eo ipso quod supra mare ambulauit, ambulaturus super fluctus mortis, sicut scriptū est: Qui ascēdit super occasum, dñs nomē illi, & consolaturus eundem Petrum, vt non amitteret gradum Apostolicum, qui tunc vtiq; clamauit, eo q̄ cœpisset mergi, quando egressus foras, amare fleuit, & dominus lachrymātem respexit. ¶Porro magna fides est, vbi tam Apostoli quàm cæteri sancti, non solū mori non timuerunt, verū etiā mori

Matth. 6. Modica Marc. 14. Matth. 14

Matth. 8. Matth. 14

Magna. Luc. 22.

mori propter vitam æternam præoptauerunt, secundum exemplum illorum trium puerorum, qui cum dixissent regi Nabuchodonosor, ecce enim deus, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis rex liberare, addiderunt adhuc: Quod si noluerit, notum sit tibi rex, quia deos tuos non colimus, & statuam auream quā erexisti non adoramus.

Dani. 3

Item, de magnæ fidei mœrore siue amaritudine, & de eo quod Salomon loquitur, cor quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius non miscebitur extraneus. Ca. XVI.

2. Cor. 5

NImirum ad hanc fidem pertinet ille dolor mœrentium, vel eorum qui amaro animo sunt, propterea quia diu peregrinaretur à domino dum in corpore viuunt, & nullam ab hoc seculo consolationem recipere volunt. Gemunt gemūt, nec saltem, idcirco gemunt quia morituri sunt, sed idcirco quia viuunt: & idcirco vitam ipsam deflent, quia viuendo peccare timent. Ibi est locus, ibi causa postulat, vt eo (quo iam dictum est) modo spiret spiritus, qui vbi vult, spirat. Quo fructu? Cuius rei effectu? Nimirum, vt donum aliquod suimet infusione tribuat, & tribuendo quasi manu piæ consolationis faciem plorantis animæ demulceat, & lachrymā eius abstergat, & quasdam percipiat gaudij primitias, vt mitiget ei à diebus malis, & patienter viuat, donec veniat rempus suæ vocationis, & sedens homo solitarius cum deo loquatur quoties vult, & in dono quod accepit exerceatur. Hinc est illud: Cor quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius non miscebitur extraneus. Quænam est amaritudo animæ, nisi peregrinatio ista, pro qua vel cuius intuitu dicit (vt iam supra memoratum est) Psalmista: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, multum incola fuit anima mea, renuit consolari anima mea. ¶At vero istam amaritudinem non omne cor nouit. Multa corda sic obtusa sunt, vt non sentiant, imo amaritudinem dulcedinem putant, non peregrinationem sed patriam existimant vitæ huius moram aliquantulam. Et quidem amara illis est mors corporis, imo & ipsa memoria mortis, quomodo Sapiens dicit: O mors q̄ amara est memoria tua homini pacem habenti in substantijs suis, viro quieto & cuius viæ directæ sunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum. Sed causam mortis, quæ vere amaritudo est, non considerant, quod per peccatum mors introierit, in hunc mundū, non recogitāt. ¶Non parua ergo seiunctione lugentes seiungit à non lugentibus, dicendo, cor quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius non miscetur extraneus, & hoc idem est qđ Saluator ait: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Quod enim est gaudium cordis illius, nisi consolatio paracleti huius sancti spiritus, visitantis cor illud propter scientiam amaritudinis ipsius? Et bene de isto gaudio dicit, quia in eo non miscebitur extraneus. Ipse est em̄ spiritus veritatis, & docens omnem veritatem, sicut & Psalmista dicit: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam, custodit animam, ne subrepat spiritus deceptionis, vere extraneus, quia veritati contrarius. Hic iam fructus est magnæ fidei, quæ ianuam (sicut supra dictum est) paracleto huic, vt introiret, aperuit mœrendo in amaritudine, & nolendo siue renuendo temporaliter consolari.

Effectus cōsolatiōis paracleti. Psal. 93 Prouer. 14 Pſal. 119 Hoies miſi dant mortē timent Eccl. 41. Beati lugentes Matth. 5 Pſal. 142

De eo quod dñs præmisso, spūs vbi vult spirat, subiungit, & vocem eius audis, sed nescis vnde veniat, aut quo vadat, & quod veniens idem spūs, signum aliqđ ostendat, competens gratiæ quam importat. Cap. XVII.

Ioh. 3 Ho diuinit⁹ inſpirat⁹ ta cere nō pe Hiere. 20 Pſal. 78 Eſa. 8. Ioh. 3

QVid tandem cum tali vel tanta dignatione spirauerit spiritus vbi vult? & vocē (inquit) eius audis, sed nescis vnde veniat aut quo vadat. Verus sermo quem dixit, & vocem eius audis. Non enim tacere potest qui gratiam accepit eiusmodi, etiam si interdum propter causam vel discrimen aliquod tacere velit. Exempli gratia, factus sum (ait Hieremias) in derisum tota die, omnes subsannant me, quia iam olim loquor, vociferans iniquitatem, & vastitatem clamito. Et factus est mihi sermo domini in obprobriū, & in derisum tota die, & dixi: Non recordabor eius, neq; loquar in nomine illius. Cum hoc dixisset, & hoc dicto tacere proposuisset, quid continuo sequitur? Et factus est (inquit) in corde meo quasi ignis exæstuans, clausus q; in ossibus meis, & defeci ferre non sustinens. Iuxta hunc sensum se habet & illud, quod Psalmista præmisso posui ori meo custodiam, cū consisteret peccator aduersum me, obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis, continuo subiunxit, & dolor meus renouatus est, concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Vere ergo vocem eius audis, quia tacere non potest, silere non audet. Ibi enim est præceptor, qui tubam vocis largitus est, & dicit ei: Clama, ne cesses, & his similia. ¶Sed tu forte hoc ignoras, quod talem intus monitorē habeat, & idcirco loquentē derides, clamantem subsannas. Sequit ergo: Sed nescis vnde veniat, aut quo vadat. Reuera nescis vnde veniat, nam forte in alio cubiculo eras, & dormiebas, quando ille dñs, ille paracletus, illum, cuius vocē audis, vigilantem videns, sicut

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal. 76 Psalmista dicit: Anticipauerunt vigilias oculi mei, magna dignatione declinauit in eum, aut sicut flumen lactis, aut sicut torrens ignis, iuxta illud propheticum: Quia hæc dicit dominus, ecce ego declino in eos vt flumen pacis, & vt torrens inundans gloriæ gentium. Esa. 66. Solet enim ipse procedens, quocunq; procedit, suæ processioni competentem facere apparatum, & secundū grām quam importat de multis diuisionibus gratiaꝝ congruum aduentus vel præsentiæ suæ sensibus animæ, aut corporis etiam oculis exhibere signum.

Narratio quorundam signoꝝ, cum qbus visitationem sui spūs sanctus diebus nostris quibusdam dignanter infudit. Ca. XVIII.

Matth. 3 Acto. 2 DE signis matoribus nunc interim taceam, videlicet de figuo vel significatione, qua super dñm in specie columbæ, & super Apostolos eius apparuit ignea, vt erat & illius iudicis iram nobis mitigaturus, & istorum corda eatenus infirma per zelum bonum accensurus. De minoribus, quos nostro tempore vidimus non pigeat, vel nos scribere, aut aliquem attendere, si fuerit beneuolus, quicunq; hæc legere dignabitur. ¶ Puellæ cuidam nomine Vualdradæ, cum esset in apparatu nuptiaꝝ, quę tamen animo eius non sedebant ipsa nocte, vigilanti enim alijs dormientibus, sic affluxit iste paracletus, vt præ magnitudine caloris euigilarent q dormiebant, & inclamarent, stantes q; ardaret ipsa domus. Iacebat iuxta matrem viduam, sanctæ viduitatis propositum habentem, cum per fenestram domus superiorem, ecce aduenit & intrauit ignis magnus & descendēs ad eam, quæ sola hæc videbat, in os & in secreta ventris illius illapsus est. Vnde ipsius mr̄ præ magnitudine ardoris, q̄ fortiter tangebat, somno excussa est, & inclamauit altius, surgite (inqt) surgite, ardemus ardemus. At ille ignis erat non comburens, sed illuminans, non corpus consumens, sed animæ lucens. Cum ergo turbarent, & ardorem quidem sentirent, sed ignem non viderent, tandē persensit mater, q; ardor ille de filia veniens sese diffunderet, quæ iam diuino amore inflammata, vulnerato corde flebat abundanter, ita vt ex illa hora per multum tempus lachrymis fluere non cessaret. Quam vocem ris extunc audiuit aliqs? Contigerat enim illi secundū hoc ipm capm, quod tractamus nunc, quod dixit dñs: Spūs vbi vult, spirat, & vocem eius audis, sed nescis vnde veniat, aut quo vadat. Quam ergo vocem eius extunc audiuit aliqs, nisi votum & propositum, & tenorē sanctæ virginitatis? Denicq; vsq; ad senectutem in proposito permansit, & in reclusione tam solitariā duxit, tandemq; cursu cōsummato ante hos annos ferme quatuor proteritis, de quaꝝ medio vocata fuerat, nuptijs ad cœlestes (vt credimus) nuptias trāsmigrauit.

Vualdrada puella spū sctō repleta

Iohan. 3.

Qualis ē illa spūs. ifusio Psal. 119. Eccl. 4 4. Regū. 1 ¶ Alius qdam cum pene inconsolabiliter lugeret incolatū suum prolongari, & cū ecclesiastice laudaret mortuos magis, q̄ viuentes, & sicut de Anna legitur nusq; vultus adhuc scentis in diuersa mutarentur, quadam nocte cum se sopori dedisset, dolore plenus & rotus in luctu, ecce vidit quodammodo cœlum desuper modice aperiri atq; inde quasi radium lucidum substantiæ ineffabilis substantiæ viuentis, velociter atq; dicto citius demitti, quod illapsum pectori eius, magnitudine vel pondere suo protinus illum somno excussit, auro grauius, melle dulcius. Quod vbi illapsum est, primū qdem aliquantula morula quieuit, seq; ab omni motu continuit, illo quoq; quiescente (vt forte resupinus iacebat) & expectante euentum rei, mox autem moueri cœpit, & circuiere vterum interioris hoīs, vterum animæ, quem (vt fatetur) ipse nesciebat eatenus, quod tantæ esset capacitatis. Circuibat itaq; modo mirabili res viua, & vera vita, semperq; circuitus sequens erat prædēte maior, multoq; amplior, donec tandē vltima infusio veluti quoddā magnū flumen ita undans, hoc dabat intelligi vel sentiri, quod totum animæ vel cordis exceptorium plenum esset, & plus capere non posset. Quod facto, iterum quieuit paulisper, vt neque influeret, quod iam fecerat, neque effluere t quod postmodum fecit, & interim volebat homo interior quasi faciem clarius videre illius substantiæ viuentis, sed quodammodo occultabat se, vt non videretur facies eius, cum valde magno pondere portaretur, & in magnadulcedine sentiretur. Postmodū cœpit reflecti, aliamq; in partem circuitus agens in modum fluminis per leuum latus effluxit, videntibus oculis interioris hominis, quod cum vltimis fluctus effluere t, paululum substitit, & ecce videbam (ait) quia substantia illa pulcherrima quasi aurum liquidum erat.

Item, de eo quod ait: Et vocem eius audis, quod vox hominis inspirati gemituosa sit, quid sit nescire vnde veniat, quid sit nescire, quo vadat, Cap. XIX.

IGitur quia nemo scit, nisi qui accipit quamlibet gratiarum eiusmodi, recte & veraciter dicit ipa veritas & vocē eius audis, sed nescis vñ veniat, aut quo vadat. Audis vocem gementis, audis vocem verba dei loquentis, sed nescis vel quali de camino gemitus sa vox formata sit, vel quali de flumine vox exultationis, & confessionis imbuta & rtificata sit. Hoc est nescire vnde veniat. Et quid est nescire quo vadat? Nimiꝝ nescire qd

desideret, cur exultans gemat, gemens exultet. Ipse scit quo tendat, & secundum scientiam veram loquitur: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te deus. Et cætera his similia. ¶ Tu forte, dum ille secretum se esse putat, vel secretum habere quod amat, vt absque arbitris fortiter pro velle suo gemat, & vocem sui gemitus ipse audiat, quam vtique ipsum audire, sicut panem comedere delectat, ita vt veraciter possit dicere: Fuerunt mihi lachrymæ meę panes die ac nocte, tu (inquā) forte casu, illo ignorante prope accubebas, & eo eiulante in sublime, & gemitibus frena laxante, audisti & miratus es, audisti & compassus es, quippe qui eiusmodi vulnus necdū expertus eras, & idcirco nesciebas tantorum gemituum, quæ vel qualis causa erat, & reuera mirari poteras. Quis enim tam fortiter gemere potest pro aliqua seculi amaritudine quàm gemit ille qui eiusmodi est præ dilectionis dei dulcedine? Ibi plane est quod Apostolus loquitur: Nam quid oremus sicut oportet, nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et vere mirę atque ineffabile est, quod cum iste spiritus illis, qui dicunt: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur, Syon pro consolatione detur, vnde & dictus vel nominatus est paracletus, hic idem aduniens, cum se infuderit, totumq; animæ habitaculum in possessionem suam redegerit, adauget gemitus, multiplicat lachrymas, crebriora distendit suspiria, facie tamen permanēte lætissima, ita vt tu oppido mireris hilaritatem vultus in publico, cuius quasi per insidias delitescens audieras gemitus in occulto. Sicut erga nescis vnde veniat, ita & illud nescis quo vadat, nec satis vnquam scire poteris, nisi & tibi similiter contingat, nisi simile vulnus ab isto spiritu pietatis excipias.

Psal. 41 Gemit⁹ magn⁹, sed dulcis pię lugētibus.

Roma. 8

Psal. 136

In isto qui inspiratus gemit, probatum esse illud quod veritas promittens dixit: Amen amen dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis, & de eo quod Apostolus ter dominum rogauit Cap. XX.

INisto sane probatum est illud, quod veritas promittens dixit: Amen amen dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Quam enim ob causam, vel quo iure istud contingit, vt quod petit, accipiat, nisi quia quod postulat, non nisi secundum deum postulat? Hinc Apostolus cum dixisset (quod supra memoratum est) ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, continuo subiunxit: Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret spiritus, quia secundum deum postulat pro sanctis. Non ergo quiuis festinare debet, cum audit, si quid petieritis patrē in nomine meo, dabit vobis, vt fiat sibi quod petit, quia non omnibus istud congruit, sed illis duntaxat, qui paracletum istum acceperunt secundum deum postulantem pro sanctis, quod reuera est, postulare in nomine saluatoris, quem tunc in eodem sermone promittebat Apostolis suis. ¶ Sed dicit aliquis: Ipse Apostolus qui illa scripsit quæ præmissa sunt, & spiritus postulat pro nobis & cætera, quiq; præcipuam habebat eiusdem spiritus gratiam, sicut ibidem loquitur: Sed & ipsi nos ipsi primitias spūs habentes, ipsi intra nos gemimus: ipse (inquā) petiuit, & non datum est illi. Ait enim: Datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Satanæ, propter quod ter dominum rogaui, vt discederet à me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. Nonne secundum deum postulauit? Aut nunquid non erat ipse vnus de sanctis, pro quibus istum gemituosum spiritum postulare dixit. Attamen non fuit datum illi. ¶ Ad hæc inquam. Vnde hoc habemus, quod non datum fuerit illi? Nunquid hoc ipse dicit? Scimus quidem nostros maiores, & nobis multo meliores hoc dixisse, hoc scripsisse, quod non fuerit exauditus, & circa hoc laborasse, vt ostenderent illi non fuisse vtile vt exauditretur. Verum & si authoritate illorum, quia magni habentur, nos quisquam premere velit, nihilominus dicere non dubitamus, quia exauditus fuit. Quid enim si non statim, non ad primam, non ad secundum, sed neque ad tertiam rogationem exauditus fuit? Denique nec Saluator hoc dixit: Si quid petieritis patrem in nomine meo, statim dabit vobis. Sed neque sic intelligi voluit, quippe qui dicturus: Petite, & accipietis: pulsate, & aperietur vobis, pulchrum exemplum perseuerantiæ præmisit. Quis vestrum (inquit) habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes, & cætera vsque, propter improbitatem tamen eius surget, & dabit illi. ¶ Ne ergo dicas mihi, quia non fuit exauditus, & quod ab illo nequam angelo talis heros vsque ad finem vitæ fuerit colaphizatus. Denique fuerit hoc diuinæ dispensationis, vt interim colaphizaretur, ne iuuenem extolleret magnitudo reuelationum, nam vt virum prouectum militemq; emeritum, deinde ab eiusmodi colaphis redderet securum, bene decuit illum omnia suauiter disponentem cani & reuerendi capitis antiquum dierum.

Iohan. 16

Roma. 8

Obiectio

2. Cor. 2

Responsio.

Matth. 7 Luc. 11

Paulus cōtra angelū Satanæ ex auditus est Sap. 7

Vtrum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vtrum postquam iste paracletus semel familiari visitatione sese infuderit, contingere possit, vt sese auferat, & animam illam semel deosculatam prorsus & irrecuperabiliter derelinquat. Ca. XX.

Quæstio

HIc iam queritur, vtrum nec ne iste paraletus, postquam semel illa, de qua noba hactenus sermo fuit, familiari visitatione sese infuderit in secretariũ animæ, tursus ita sese inde auferat offensus aliquo crimine, vt animam semel deosculatam sua consolatione prorsus deserat, & derelinquat desolatã sempiterna desolatiõe.

Responsio.

¶Super hoc breuiter respondere libet, quia nimia cõfidentia res periculosa est. Non vult.

Philip. 3 Roma. 5

Apostolus quenquam nimium confidere, qui de semetipso dixit, & vtique pro exemplo ad vtilitatem nostram dixit: Ecce enim me non arbitror comprehendisse. Ariden alibi cum dixisset, sed & gloriamur in tribulationibus, scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, continuo subiunxit. Spes autem non confundit, quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus ẽ nobis. Igitur non audemus quidem securitatem prædicare illi, quicunq; est eiusmodi, qui talem sancti spiritus gratiã, de qua loquimur, accepit, quam appellat Apostolus primitias spiritus, veruntamen hoc dicere non dubitamus, quod spes illius firmior sit, aut esse debeat pro tali conscientia, pro eo quod iam senserit, quia cusi odem habet illum

Psal. 120 Luctatio Iacob cũ deo Gene. 32 Osee. 12

de quo scriptum est: Ecce non dormitabit neque dormiet, qui custodiet Israhel.

¶Hoc enim dicit illi, quicunq; Israeli similis factus est. In quo? Nimirum in eo, quod sicut ille cum deo luctatus est, & contra deum fortis fuit, & inualuit, dixitq; ad eum: flens, & rogans eum, quæ vera fortitudo est, sicut Osee meminit, dicẽs: Et inualuit ad angelum & confortatus est, fleuit, & rogauit eum, non dimittam te nisi benedixeris mihi, & bene dixit ei in eodem loco, sic & iste nonnihil luctatus est cum deo, flendo quod sciret se esse peregrinum, & fortis fuit cõtra deum, & non poterat deus superare eum, non potuit se cohibere flente illo & rogante, quin de multitudine viscerum suorum spiritum paracletum effunderet in eum. Qui ergo custodiuit illum Israel & genus eius, vt confirmata benedictio, quamuis multis illius populi peccatis offensa non deficeret donec Christus ex eo nasceretur: Ecce (inquit Psalmista) non dormitabit neque dormiet, te verum quoq; Israel

Iohan. 11

tam custodiet, vt nõ pecces, sed & si peccaueris, cito peccatum deplores, iuxta illud: Amen amen dico tibi, qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet.

Quod nulli nimia securitas habenda sit, & de eo quod Apostolus ait: Nolite contristare spiritum sanctum dei, & quod Dauid, quia contristauerat eum: Redde (inquit) mihi lætitiam salutaris tui. Ca. XXII.

Igitur non nimia securitas habenda, vel præsumenda est cuiquam dum viuit, imo quanto familiarius expertus est osculum illud consolantis paracleti, de quo (vt supra meminimus) Apostolus dixit: Quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris

Roma. 5

per spiritum sanctum qui datus est nobis, tanto solicitior esse debet, ne contristet

Ephe. 4

eundem spiritum, sicut idem Apostolus dicit: Et nolite contristare spiritum sanctum dei in quo signati estis in die redemptionis. Et exponens quibus ex accidentibus soleat contristari: Omnis (inquit) amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur

Quõ cõtristatur spũs sanctus in nobis Psal. 50

à vobis cum omni malitia. ¶Nam est quidem impassibilis natura spiritus sancti, veruntamen dum se commouet habitans in homine donum eiusdem spiritus sancti, ipse homo in ipso motu minus dulcedinis, & plus sentit sęueritatis, si quid negligentius egit, quod melius nouerunt illi qui experti sunt. Exempli gratia: Dauid hæc expertus erat, qui dicebat: Et spiritum sanctum tuum ne auferas à me. statim subiũgens: Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Nimirũ quamuis grauiter peccasset, nõ recef

1. Reg. 16

ferat ab ipso spũs domini, de quo sic scriptum est: Vbi Samuel vnxit eum, & directus est spũs dñi in Dauid, à die illa in reliquum, sed non tam lætum vel iocundũ in motu, vel aspectu suo se exhibebat, sicut eatenus solitus fuerat, nec tã cito recuperauit lætitiam siue iocunditatem illam, nisi vsque ad satisfactionem congruam, passus interim foras, & intus tribulationem magnam, ita vt fere nulli magis quàm ipsi congruerit dicere: Tribulationem

Psal. 114 2. Regũ. 15. Psal. 104

& dolorem inueni. Sciendum quippe quod & intus doluit, eo quod contristasset spiritum domini, & quæ foris tribulatio prouenit, scilicet, domestica clades, si ne dubio acriter illum tetigit, & quamuis secundum corpus euaserit gladium filij sui, gladius tamen vsque ad animã perueniit, ferrum animam eius pertransiuit.

Ruper-

RVPERTI ABBATIS TVITIEN. DE GLORIFICATIONE TRInitatis, & processione spiritus sancti.

LIBER TERTIVS.

Benedicendũ esse dñm à nobis quantũ possumus & q̃ maior sit in laude, multa enim abscondita sunt, & pauca vidimus operũ eius. Ca. I.

Eccli. 43

BEnedicentes dñm (ait qdam Sapiens) exaltate illũ quantũ potestis, maior enim omni laude. Exaltantes eũ, replemim virtute, ne laboretis, non enim peruenietis. Quis vidit eũ, & enarrauit? & qs magnificauit eũ, sicut ẽ ab initio? Multa sunt abscõdita, maiora his, pauca enim vidimus operũ eius. Quæ pauca viderat iste, cum hæc diceret? Altitudinẽ firmamenti, & pulchritudinẽ eius, solẽ spectiosum, vas admirabile, opus excelsi, spẽm lunæ, & gloriã stellarum, quæ illuminant mundũ, vt cætera opa dñi, ac deinde viros gloriosos legerat vel audierat, quos vel in qbus dñm laudare incipiens: Laudemus (ait) viros gloriosos, & parẽtes nros in generatione sua. Hæc oĩa pauca & parua iudicans cõparatione maiorũ vel pluriũ, multa (inq̃t) abscondita sunt maiora his, pauca enim vidimus operũ eius. ¶Quænã sunt illa maiora vel plura abscõdita & nõ visa? Nimirũ ante altitudinẽ firmamenti pulchri, à quo laudare cœpit, facti fuerant angeli q̃ multi, ac nouẽ ordinibus distincti, de qbus vel de quorũ gloria ordinata ac multiplici recte dicere potuit, abscondita sunt à nobis, & post viros gloriosos, quorũ laudẽ in ordinẽ digessit, vsq; ad Symonẽ Oniæ filiũ, venturus erat Christus dei filius, tanta facturus in primo & secundo aduentu suo, vt de oĩbus quæ nouerat, vel quę eatenus ante ipsum facta fuerant, recte dicere potuerit: pauca enim vidimus operum eius.

Ecclesiastica plura & maiora abscõdita fuerũt q̃ visa,

Argumentũ libri huius tertij

¶Et nos qdem iuxta propositũ quod proposuimus, absconditũ in agro scripturarũ, quærere siue ostendere thesaurũ sancti nominis patris & filij & spũs sancti, stetimus aliquantisper in capite libri, quo dictũ est: In principio creauit deus cœlũ & terrã, & spũs dei ferebatur sup aquas: sed diligẽtia contẽplandi processionem spũs sancti longius abduxit nos. Redimus nunc ad ipsum caput, & de felicitate sanctorũ angelorũ aliquid eiusdem sanctæ trinitatis, cui assidue benedicunt, dicere intendimus.

Gene. 1

De angelica creatura, qđ facta sit vbi dixit deus: Fiat lux, & de iudicio spũs sancti in dãnatione tenebrarũ, siue principis tenebrarũ diaboli. Cap. II.

In. xliij lib. de operib⁹ trinitatis

VBi dixit deus, fiat lux, & facta est lux, & vidit deus lucẽ qđ esset bona, & diuisit lucẽ & tenebras, creaturam esse angelicã factã, & noĩe lucis bonos angelos, tenebrarũ aũt vocabulo, malos esse angelos significatos, multorũ & maxime pris Augustini nõ paruipẽdenda firmat autoritas. Vtrũ nos in alio ope de creatura ista uimus, & rerũ ordinẽ pro posse diligẽter prosecuti sumus. Nũc ad pẽns propositũ ptinet tocundi festiuitate sermonis celebrare beatitudinẽ huius lucis, tanq̃ speculũ summæ trinitatis, & laudare siue admirari iudiciũ spũs sancti in dãnatiõe tenebrarũ, siue principis diaboli tenebrarũ, qa ptinet contẽplatio hæc ad laudẽ processionis ipsius, de qua iam aliqua diximus, & ad glorificationem trinitatis, de qua simul dicere proposuimus.

De eo quod ait dominus ad beatum Iob, nunquid nosti ordinem cœli, & pones rationes eius in terra. Cap. III.

Iob. 38

NVnquid nosti ordinẽ cœli (ait dñs ad B. Iob) & pones rõnes eius in terra? Subaudit vt ego, & rãdeas non. Nemo enim nisi solus deus nouit hunc ordinẽ cœli, cuius vniuersitas hic designata est noĩe lucis dicente scriptura: Dixitq; deus: Fiat lux, & facta est lux. Attñ aliq bus spũs sanctus reuelauit, vt partim ẽjs p speculum & in ænigmate viderent adhuc viuentes in carne illum dicentẽ, cœli opus beatæ trinitatis ter trinis distinctũ choris, quorũ noĩa hæc sunt: Angeli, archangeli, throni, dñationes, principatus, potestates, virtutes, cherubin atq; seraphin. Iste ordo cœli ordinat⁹ ad videndã atq; laudandã gloriã sanctæ trinitatis, tãtæ est beatitudinis, vt recte admiret Apostolus, & dicat omnibus, q illuc ad societatem illorũ secundum præscĩam, & prædestinationem dei vocati sunt, & iustificati atq; magnificati illuc perueniunt, ac peruenturi sunt: Oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ ꝑparauit deus his q diligunt illum. Statimq; subiungit: Nobis autem reuelauit deus per spiritum suum.

1. Cor. 13 Nouẽ chori angelorũ

Roma. 8 1. Cor. 2

Quibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ordinē cœ li ignouit.

Quibus nobis? Vtiq; hoibus in terra manētibus, terrenā habitationē huius corporis inhabitantibus. Quis alius istis reuelaret nisi deus? ¶Cū igit dicit, nunqd nosti ordinē cœli, & pones rōnes eius in terra? bene (vt iam dictū est) subaudit, vt ego: Et tñdetur non. Nunc ipse ordo cœli qd sit, & qūo ipse qui loquebat hæc deus, rōnes eius posuerit in terra, quantum possumus, & quantum accepimus ex deo, vel ex ipsis quibus deus reuelauit p spiritū suum, nostra infantia gestit effari paruulis similibus nostri.

Quid sit ordo cœli, siue ordo cœlorū, & de versu psalmi, verbo dñi cœli firmati sunt, & spū oris eius omnis virtus eorū. Ca. IIII.

Psal.32

ORdo cœli, siue ordo cœlorū illud est firmamentū eorū, de quo Psalmista: Verbo (inqt) dñi cœli firmati sunt, & spū oris eius omnis virtus eorū. Qui sunt enim illi cœli, nisi oēs sancti, in qbus deus habitat, quam ob rem & dicunt, & sunt cœli, qa deus habitat in illis? Angustior vero sensus est solos intelligere Apostolos

Cœli dicuntur oēs sti, in qbus habitat deus.

Psalm.32

Christi, quos incarnatum verbū sua p̄sentia firmauit, & spm̄ sanctum ad pfectionem confirmationis misit eis de cœlo sedens ad dexterā patris. Ante cœlos istos valde paucos, & plures & nobis innumerabiles erant cœli, i. sancti. Et leuabat oculos suos Dauid illuc, dicens: Ad te leuaui oculos meos, q habitas in cœlis. Maxime ergo p̄senti loco dum dicitur,

Gene.1

Verbo dñi cœli firmati sunt, & spū oris eius omnis virtus eorū, sanctos angelos intelligimus, p̄sertim qa sicut illic, vbi scriptum est: Dixit deus, fiat lux, & facta est lux. Deinde sequitur, dixit deus, fiat firmamentū in medio aquarū, & diuidat aquas ab aquis. Et subinde

Psal.32

dixit deus, congregent aquæ quæ sub firmamento sunt in locum vnū, & appareat arida, ita & hic contino post p̄scriptum versiculum subsequit: Congregans sicut in vtrem aquas maris, ponens in thesauris abyssos. Timeat dñm oīs terra, ab eo aut cōmoueant oēs habitantes orbē. Qm̄ ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. In qbus nimirū dictis, & si pulchra subest aliegoria, nihilominus tñ veridica magnificæ historiæ manet, & non euacuat litera. Igit verbo dñi cœli firmati sunt, & spū oris eius os virtus eorū. I. sancti angeli habitantem in semetipsis habentes beatam trinitatem, vnum deum patrem, & filium, & spm̄ sanctum, firmiter in ordine suo consistunt. Nam dñs ipse est pater, verbum dñi ipse est filius, spūs oris eius, ipse est spūs sanctus, vnum & vnicum sanctorū angelorum & electorū hominum firmamentum, vt iam in æternum non moueat pes alicuius eorū, & qui iam ordinati, & adhuc illuc ordinandi sunt.

Cœli firmati sancti angeli sunt

Primū in illo beatorū spirituū sctō ordine contēplandū esse ordinē sanctę trinitatis

q̄ illa gloriosa ciuitas, cuius sctā scriptura toties meminit, amatorē habeat dei amore ineffabili, q videlicet amator apud Hieremiā contēptum se esse queritur ab anima infideli. Cap. V.

Hebræ.12.

IPsa est ciuitas gloriosa, de qua tā multa scripturæ loquunt nobis, & exempli gra, Apūs dicit: Sed accessistis ad Syon montē, & ciuitatē dei viuētis Hierm̄ cœlestē, & multorū milū angelorū frequentiā, & ecclesiā primitiuorū, q conscripti sunt in cœlis.

Galat.4

Itē ad Galatas: Illa aūt quæ sursum est, Hierm̄ libera est, quæ est mater nostra, & multa his similia. In hac ergo beata ciuitate, in isto beatorū spirituū ordine, quē dñs nouit, prius cōtēplari cupimus, oculo licet exiguo, gloriā sanctę trinitatis, & q aliquā similitudinē vestigare pulchritudinē illius firmamēti, quo istā matrē nostrā, istā ciuitatē gloriosam, fi-

Cōiugium Dauid apta similitudo ad ꝓpositū 1. Regū. 18

bi copulando firmauit dñs, & verbū dñi, & spūs oris dñi. ¶Qualē vel cuius rei p similitudinem? Nimirū p similitudinē viri legitimi, genus vel posteritatē suā propagare optantis cupiētis. Et ob hanc causam coniugiū sibi assumentis, exempli gra, qualis fuit Dauid, tantis vtiq;, & in oi maritali copula legitimus vir, excepto sermone Vriæ Ethæi. Nā reus illo excepto, legitime vixit quotquot vxores habuit, vtpote pluribus indigens filiis ex cognatis, qa rem grandē susceperat. s. gubernacula regni, cū esset homo eiusmodi, vt ipse dixit: Ego aūt sum vir pauper & tenuis: pauper videlicet, rerū possessione, tenuis exiguitate familiæ. Nec vereamur nimiū pudorati, de hoc viro, siue de aliquo huic simili, scilicet rem coniugalem assumere similitudinē, ad contēplandā causam dei, propter quā illā mirā

Deus recte amator dicitur. Hiere.3.

trē nostrā Hierm̄ cœlestē & creauit, & sibi copulauit. ¶Ipsemet quippe in multis scripturarū locis se ipm̄ vult agnosci, quod amator sit. Exempli gra, cū in Hieremia dicit: Qui si contemnat mulier amatorē suū, sic contempsit me domus Israel. Ergo econtra vere citer dicas: Qūo si libenter admittat mulier amatorē suum, sic libenter admisit me vera domus Israel, vera ciuitas Syon, cœlestis Hierm̄. Itaq; secundū eiusmodi similitudinem causam vel opus dei, opus sanctæ trinitatis speculari licet in illo ordine cœli, in illa sancta & ter beata Hierm̄. Est em̄ in his similitudo, q̄uis dissimilis, qa videlicet caro spiritui dem dissimilis est, sed tamen dissimilium istorū aliqua similitudo est: Quod natum est de carne (ait dominus) caro est, & quod natum est ex spū, spūs est. Sed iam accedamus ad ¶Quod secundū similitudinē amatoris, in quo hæc tria sunt, amator ipe, & amor ipius, & crementum,

& crementum, propter quod ad propagandam prolem amore suo ducitur, vnus sit deus pater, & amor ipius spūs sanctus, & verbū ipius. Cap. VI.

IN amatore tria sunt, amator ipse, & amor ipius, & crementū, propter q̄d ad propagandam prolē amore suo ducitur. Similiter in creatore nostro, q amatorē se nominat (vt supra dictū fit) sunt tres. Ipse, & amor ipius, scilicet spūs sanctus, & verbum ipius, q̄d non est aliud q̄ crementū eius, semen eius, filius eius. Hæc similitudo quāmuis (vt sicut iam dictū est) longe dissimilis, ita vt spūs carni, vel caro spiritui, adeo vera est, vt in Esaia q̄q; scriptū est: Nūquid ego qui alios parere facio, ipse non pariā dicit dñs? Si ego q generationē cæteris tribuo, sterilis ero ait dñs deus tuus. Loquebat em̄

Esaię.66

huic ordini cœli, huic (de qua nūc loquimur) Hierusalē magnæ & sanctæ ciuitati. Vnde & protinus dicit: Lætamini cū Hierusalē, & exultate in ea oēs qui diligitis eam. Gaudete cū ea gaudio vniuersi q lugebatis super eam, vt sugatis & repleamini ab vbere consolationis eius, &c. Nescimus quicq̄ de ordine vel generatione eiusmodi, nisi rationes eius in terra posuisset ipse q nouit. Quomodo em̄ posuit? Ipse spūs dei, q tunc ferebatur super aquas dicēte deo: Fiat lux. Ipse (inquam) etiam nūc fertur sup aquas, dū in Christo baptizamur. Et hoc est deū dicere: fiat lux, regenerare nos, vt q eramus aliquādo tenebræ, iam nūc in dño simus lux. ¶In hoc est regeneratio, qa iam dictus amator deus, animam credētem impręgnat verbo suo, dignā amore suo. Verbū em̄ semen est eius, sicut

Impręgnatio animæ in baptismo Iacobi.1

ait Iacobus Apostolus: Volūtarie genuit nos verbo veritatis, vt simus initium aliq̄d creaturæ eius. Semen hoc non nisi cū amore suscipitur, verbū hoc nō nisi p spiritū sanctum immittitur. Hæc est trinitas vnus deus, amator creaturæ, rationalis deus, & semē eius q̄d est verbū ipius, & amor eius q est spūs sanctus. Igitur q̄uis, vt supra iam dictū est, caro & spūs dissimilia sint, nihilominus tamē aliqua hic similitudo est, qa videlicet, sicut generatio carnis ab aliquo semine eius & amore eius patratur, sic generatio spūs à deo verbo eius & spū oris eius consummatur. Et si aliter exponi potest iam dicta sententia: Nunqd nosti ordinem cœli, & pones rationes eius in terra, nihilominus tamen sensus iste, quem diximus, locū habet, & pondere non caret, qa nullo modo splendidius rationes ordinis cœli deus in terra posuit, q̄ regenerando per aquam filios lucis, ituros in illum ordinem

Iob.38

Matth.5.

cœli ad angelos lucis: Erūt enim, ait ipse dominus, sicut angeli dei.

De eo q̄d Apostolus: Decebat enim, inqt, eū propter quē omnia, & per quē oīa, & q̄ par nobis sit scire, quod per eū, nisi etiam sciamus q̄ propter eū facta sit & angelica creatura, & omnis creatura. Cap. VII.

ADhuc ad supradictam similitudinem & illud pulchre accedit, qa sicut legimus, vir non nisi propter amorē sobolis coniugem ducit, sic & deus pater non nisi propter amorē verbi sui creaturā rationalem, creaturam angelicā, de qua nūc loquimur, & creaturā humanā, de qua post hæc locuturi sumus, condidit. Hinc Apostolus de illo scilicet dei filio loquēs: Decebat enim (inqt) eum, propter quē omnia, & per quem omnia, q multos filios in gloriā adduxerat, &c. Non solum hoc dixit, per

Hebręi.2

quem omnia, sed primum dixit, propter quē omnia, qa videlicet ipse est omniū causa. Per ipsum facta est ista lux, qa sic scriptum est: Dixit deus, fiat lux, & facta est lux. Si dixit & facta est, vtiq; p verbū facta est. Sed par est scire hoc, etenim plus habet delectamenti, hæc sentētia fidei, sciēdo q̄ etiā propter ipsum facta sit, scilicet vt ipsum in semetipsa creatura hæc haberet, & habēdo lux existeret. ¶Ipse em̄ lux est, & vtiq; lux nō facta,

Filius dei lux vera.

lux nō ab aliquo illuminata, sed illuminās, & proinde lux vera. Comparatione eius qualiscūq; lux, quiuis angelus lucis, recte & fideliter negatur esse lux. Hinc Iohānes Euāgelista de Baptista Iohāne: Non (inquit) erat lux, sed vt testimoniū phiberet de lumine. De ipso aūt Christo dño: Erat (inqt) lux vera, quæ illuminat omnem hominē venientem in hunc mundū. Iohānes & quiuis angelus lucis, siue hō filius lucis, sic lux dicit vel est, tanq̄ lucerna, id est, lux nō cārēs materia: verbū autem dei, verbū deus, ipsa lucis est substātia. Nec em̄ aliud est illi eē, & aliud lucere tibi aūt aliud eē, & aliud est lucere. Diligēdo q̄ppe lucē, ipsi sunt lux: sicut econtra apostatæ angeli odiendo lucē tenebræ sunt.

Angeli & sancti, non lux, sed lucerna.

Iohan.1.

Item de processione spūs sancti, q̄ in nos hoies duobus datis diffundatur, altero q̄d est in remissionē peccatorū, altero q̄d est in diuisiones gratiarū, in sanctos aūt angelos vno tantū, q̄d est in diuisiones gratiarū. Cap. VIII.

DE processione spūs sancti, qui hoc operatur, & in illis beatis spiritibus, & in nobis hominibus, vt per hoc ipsum, quod verbū dei, filium dei, manentē in nobis habētes, filij dei nominemur & simus, hoc in superiore diximus, q̄ duob⁹ datis, siue per duo data diffundat: altero q̄d est dari in remissionē peccatorū, altero q̄d est in diuisiones gratiarū. Vere nobis dūtaxat hominibus istis duobus modis datur. In sanctos aūt angelos vno modo, scilicet in diuisiōes gratiarū larga dignatiōe effu-

Iohan.3.

Angelis apostatis, cur nō dat̄ spūs sanctus remissionem peccatorū. Ezech.28

Ezech.29.

Esa.14. Apoc.12.

Ezech.28.

Ezech.31.

Ironia i scriptura sacra Gene.3. Psal.48 Esa.47 Ezech.28

Psalm.103

Iob.38.

Hiere.3

Exod.20

Deuter.10 Ezech.28

Lucifer nō statim vt cōditus est cecidit Ezech.28

sus est. Nam vt in remissionē peccatorū nunquā detur apostatis angelis, iudiciū veruꝫ fuit, & est eiusdem spūs sancti. Illi nāq; cū suo principe diabolo non per infirmitatē seu per ignorantiam, sed per superbiam peccauerūt. Cuius videlicet superbiæ magnitudinē spūs propheticus apud Ezech. denotat verbis huiusce modi, diabolū coarguēs sub noīe principis Tyri: Eo quod eleuatū est cor tuū, dixisti deus ego sum, & in cathedra dei sedi & dedisti cor tuū quasi cor dei. Item sub noīe Pharaonis regis Aegypti: Ecce ego ad te Pharao, draco magne, q cubas in medio fluminū tuorū, & dicis, meus est fluuius, & ego feci memetipsum. ¶Pro hmōi superbia sententiā damnationis æternæ accepit, de cœlo proiectus, factusq; princeps tenebrarū diabolus, q fuerat angelus speciosus. Vnde apud eundē prophetā dicit ei: Tu signaculū similitudinis plenus sapiētia & pfectus decore, in deliciis paradisi dei fuisti, & cætera, vsq; repleta sunt interiora tua iniqtate & peccasti & eieci te de mōte dei. Quibus vtiq; verbis tria p̄dicantur, horribilis eius superbiæ instrumēta, sapiētia, decor siue pulchritudo, maxime vbi sub noīe Assur dicit in eū, oēm lignum paradisi nō est assimilatū illi & pulchritudini eius, qm̄ speciosum feci eū. Tertiū eius tam magnitudo, nā cedri (inqt) nō fuerūt altiores illo in paradiso dei, abietes nō adæquauerūt summitatē eius, & platani nō fuerūt æquales frondibus illius. ¶Cæterū vera magnitudo deus est, & vera sapiētia, verbū dei, filius dei est: & vera pulchritudo spūs sanctus est quæ beata trinitas, sanctorū angelorū & magnitudo & sapiētia & pulchritudo est: At ille diabolus magnitudinē illā non honorificauit, sapientia illam nō adoptauit, pulchritudinem illam nō amauit. Quō ergo nisi p Ironiā plenus sapiētia, & perfectus decore exercitusq; & protegēs dicitur fuisse? Sunt em̄ in scriptura sacra Ironiæ grauissimæ. Exemplū grauissimū dicit sancta trinitas, ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est: cum reuera potius propter peccatū cōparatus sit iumētis, & similis factus sit illis. Et sicut filia Babylonis virgo dicitur, cū sit meretrix. Itaq; & quod ibidē illi dicitur, ois lapis pretiosus operimentū tuū, sardius, topazius, iaspis, chrisolitus, onyx, berillus, saphyrus, carbunculus & smaragdus, q sunt sanctorū nouē ordines angelorū, cū improperio dictū eē sentimus, quia sic sibi ille arrogauit, ponēs (vt supra dictū est) cor suū quasi cor dei, & dicēs, in cathedra dei sedi. ¶Deniq; solius dei est operimētū ois lapis eiusmodi, id est, ois perfectus ordo angelicæ dignitatis, sicut dicit in Psalmo: Cōfessionē & decorē induisti amictus lumine sicut vestimēto, id est, decora cōfessione sanctorū (qui oēs sumē, id est, filii lucis sunt) sic es indutus, sic es ornatus, vt aliqs vestimēto suo. Quod nimiū patē est, de filis intelligere hominibus, filij lucis: nā & sancti angeli, imo & primum ipsi lux, & filii lucis, cōfessione sua decora creatorē suū induerūt, & ipsi sunt, de qbus idē dñs ad beatū Iob dicit: Cum me laudarēt astra matutina, & iubilarēt oēs filij dei.

Quod recte & iusto dei iudicio diabolum spiritus sanctus suo respectu indignū iudicauit, reū æterni delicti, & de ruina eiusdē diaboli, & q̄d positus fuit in monte sancto dei. Cap. IX.

QVia igitur per superbiā peccauit, recte & iusto iudicio spūs sanctus procedēs à patre & filio, nō in illum, sicut in electos angelos, sed omnino longe ab illo declinauit, eandē passus ab ipso repulsam, quam & ex hominibus similibus eius passus est, vel patitur dicēs: Quomodo si contēnat mulier amatorē suū, sic contēpsit me domus Israel, sicut cm̄ illū populū Israel sibi adduxit, & legē sue ralias testamēti dedit illi in monte, q & ob hoc dictus est mōs dei, hoc exigēs pro cunctis beneficijs suis, vt diligeret eū, atq; dicēs. & nūc Israel qd dñs deus tuus petit à te, nisi vt timeas dñm deū tuū, & diligas eū: & multa hic similia. Sic & illū malignū in cœlo posuit quemadmodū dicit: Et posui te in medio monte sancto dei, in medio lapidū ignitorum ambulasti. Hoc ab illo exigēs, vt creatori & tanto largitori haberet gratias, vtpote rationalis creatura, & tāquam lapis appositus vel p̄parat̄s in foraminibus suis susciperet ligaturas auri, vinculū dilectionis dei. Nā hoc est quod eadē scriptura dicit: Augē opus decoris tui, & foramina tua in die, qua conditus es, præparata sunt. Itaq; quia p̄mia (sicut iam dictū est) superbiam repulit à se amatorē deum, & contemptuosam ab illo spiritus dilectionis passus est repulsam. Necq; enim in semetipso vnq̄ recepit illum, quamuis ita scriptū sit: Augē opus decoris tui: subauditur enim esse debuit vel promptū fuit. Iusto valde iudicio, spūs sanctus, non, sicut ad nos peccatores homines in remissionē peccatorum procedit, & deinde diuisiones gratiarum superaddit, ita vt in illam creaturam & cōplices eius malos angelos facere vnquam voluit aut posuit. ¶De hoc miror quaedam cōtēdere, dicētes, q̄d statim, vt cōditus ē, cecidit, cū hoc autētica nulla scriptura audierit, imo & cōtrariū sonet q̄d hic scriptū ē. Præmisso nāq; & foramina tua in die, q̄ cōditus es, p̄parata sunt. Q̄d est dicere, & rōnalis creatus es, & subtili dotat⁹ ingenio, propter q̄d excusationē nō habes de pctō tuo statim subiūgit: Et posui te in monte sancto dei

die in medio lapidū ignitorū ambulasti, pfectus in vijs tuis, subauditur per hypocrisim à die cōditionis tuæ, donec inuenta est iniqtas in te. Et multa hmōi, quæ qm̄ non possunt solui, cū sint verba diuinæ authoritatis, necessario nōnulla debet intelligi mora, inter illud quod creatus est, & illud quod proiectus est, vel de cœlo cecidit, iuxta quod dicit: Et peccasti, & eieci te de monte sancto dei.

Responsio ad illū qui forte quærit, Ad quid posuit diabolum in mōte sancto dei: & vt quid illi tanta contulit, cū sciret eū spūs sanctus, qui oīa scrutatur, etiam profunda dei. Cap. X.

HIc forte quærat aliqs, Ad q̄d illū talem posuit in mōte sancto deus? Vt q̄d illi tanta contulit? Nunquid nesciebat spūs, q omnia scrutatur, etiā profunda dei, q̄d ille lapis durissimus atq; rebellis, nō recepturus foret in se augē opus decoris sui? Cur ergo illic posuit eū, vt ambularet in medio lapidū ignitorū? Hoc qui q̄rit, quærat & illud, cur idem dñs hominē in paradiso posuit. Neq; em̄ illum in paradiso fecit, sed tulit ergo (ait scriptura) dominus deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, vt operaretur & custodiret illum. Dicat ergo: Nunquid nesciebat deus q̄ futurum esset, vt non operaretur & custodiret illum. Vt q̄d ergo illic posuit eum? ¶Ad hæc inquam. Non nesciebat deus, sed nisi angelum in cœlo, & hominē tentasset in paradiso, vt nota fierent seculis superuenturis, vel quæ in corde angeli, vel quæ in corde erant hominis, nos iudicia eius laudare nesciremus, multūq; deesset nobis de cognitione dei, cuius cognitio vita æterna est, quēadmodū dicit ipse filius dei. Hæc est aūt vita æterna, vt cognoscant te verū deū, & quē misisti Iesum Christū. ¶Hoc q̄d diximus p aliq̄d simile melius intelligitur. Cum dominus Moysen mitteret ad Pharaonem, dicēs: Clamor filiorū Israel venit ad me: Veni mittā te ad Pharaonē, &c. Hæc q̄q; dixit: Sed ego scio q̄d non dimittet vos rex Aegypti vt eatis nisi per manū validam. Attamē ipsam manū validam non statim exercuit, nō statim primogenita Aegypti, velipos Aegyptios cū Pharaone percussit, sed prius multis & bonis illū sermonibus conuenit, pluribus signis leuioribusq; plagis tentauit, donec scirent qui viderāt, sciremus nos quoq; qui legimus, glorificationem domini in curribus Pharaonis & exercitus eius, qa iustus est dñs, Pharao aūt & populus eius impius. ¶Sic nimirū idē dñs, cū sciret de angelo illo, q̄ esset malus, debuit eū non statim iudicare, vel dānare cæteris videntibus, sed tentare prius, similiterq; hominē, vt sciremus nos quoq; cū angelis sanctis ab effectis, siue ex operibus, quod solus sciebat deus iam, nullis adhuc malis meritis præcedentibus, & scientes iustitiam eius, vel in illius angeli ruina, vel in hominis pœna laudaremus.

Quæstio 1. Corū.

Gene.2. Responsio

Iohan.17 Similitudo Exod.5.

Propter quid tā terribili iudicio dānatus fuerit, & de eo q̄d in Apocalypsi dictum est: Vnū de capitibus bestiæ quæ habebat capita septē, quasi occisum in mortē, & plaga mortis eius sanata est, siue habet plagā gladij & vixit. Ca. XI.

SVperius iam diximus, spiritū sanctum paracletū, vinūq; vel ficeram consolatiōis eius, secundum visionem Lamuelis dandū esse mœrentibus, & his q amaro animo sunt, id est hominibus, & q peccatorū sibi conscij, constanter secundū deum, & ab hoc seculo consolationem recipere nolunt & renuunt. At illi apostatæ angeli, cū suo capite diabolo, q̄ longe fuerint vel sint ab isto laudabili mœrore, ab ista dulci amaritudine, mirabiliter innuit scriptura libri Apocalypseos, cuius q̄t verba, tot pene sunt sacramēta. Imo & amplius dicas, paē enim pro merito voluminis dictū est (ait beatus Hieronymus) nā in verbis pene singulis multiplices latēt intelligētiæ. Quō ergo illa scriptura dicit? Et vnū, inquit, de capitibus eius, videlicet bestiæ, q̄ habebat capita septē, quasi occisum in mortē, & plaga mortis eius sanata est. ¶Septē bestiæ capita, quæ illa erexit cōtra mulierē in vtero habentē, q̄ & clamabat parturiēs, & cruciabat vt pareret, vt cū peperisset deuoraret filiū eius: nos intelligimus septē regna mundi huius principalia, siue notissima, quæ à tēpore promissionis beati seminis, q̄d est Chrūs, in hoc stetērūt agente diabolo (cuius corporis sic illa regna recte intelliguntē capita, sicut oēs iniqui recte dicuntur & sunt eius membra) vt promissio non adimpleret, vt Chrūs non nasceretur, aut vt natus moreretur, & periret nomen eius. Primum illorū fuit regnum Aegyptiorū, q̄d masculos seminis Abrahæ oēs iussit interfici, aut in aquis necari. Secundū, regnū Israelitarum carnalium, quod maxime regnante & agente Iezabel promissionis verbū abolere voluit, cultum Baal superadijciēs vitulis, quos fecerat Hieroboam, & pro his interficiens prophetas, & suffodiēs altaria dñi. Tertiū, regnum Babyloniorū, quod populum illū captiuauit, & tres pueros nolētes adorare statuā, quam erexerat, misit in caminū ignis. Quartū, regnū Persarū & Mœdorū, q̄d agente Aman, vniuersum Iudæorū genus delere voluit. Quintū, regnū Græcorū, cuius vires diabolus maxime per Antiochum Epiphanen sibi assumpsit, sicut narrāt Machabæorū libri. Sextum, regnum Romanorū, quod

Exodi.1.

3. Regū. 19

Dani.3. Hester.5. 1. Mach.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christũ,& martyres eius interfecit.Septimũ,regnũ erit Antichristi, de isto recte intelligas quod dictũ est:Et vnũ de capitibus eius,quasi occisum in mortem,& plaga mortis eius sanata est.Diabolus eñ est,vel erit, q plagam æternæ dãnationis in cœlo acceptt, sed plaga mortis eius,inqt,sanata est,siue(vt postmodũ repetitũ ẽ)habet plagam gladij, & vixit.Mirabiliter ergo(vt supra dictum est)scriptura hæc duritiam eius innuit.Quid eñ est dicere:habet plagam gladij & vixit,nisi & damnatus est,& superbit? Et qd est dicere:quasi occisum caput in mortẽ,& plagam eius sanatam esse,nisi de perditione & reparatione ipsius à deo,quæ vera occisio,& vera mors est,nõ curare,imo & cõtemnere, ac semetipsum quasi viuũ,id est,iustũ defendere? Non eñ vere viuit,aut vere plaga eius sanata est,sed idcirco dictũ est,quia sic sibi arrogat, sic consolatur miser.

Apoc.13. Habet diabolus plagam gladij & vixit

De eo qd dictũ est ad beatũ Iob:Spũs eius ornauit cœlos,& obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus. Cap. XII.

IGitur non minus scienter q̃ fideliter dicimus,ad laudẽ huius procedẽtis spũs sancti, quia sicut nũc,ita & tũc sup omne cor impœnitens iusti & recti in processione sua tenuit iter iudicij, donis gratiaꝝ suarum humiles & subiectos perornans angelos & relinquens superbos diabolum,simulq; cõplices eius omnis spũs superbiæ filios.

Iob .20 ¶Hinc illud ad beatũ Iob pulcherrime & verissime dictũ est:Spũs eius ornauit cœlos,& obstetricante manu eius,eductus est coluber tortuosus.Neq; eñ,qm̃ de beatis Apostolis recte intelligitur hoc dictũ:Spũs eius ornauit cœlos,idcirco minus veꝝ erit, hoc sentire, vel dicere de illis beatis angelis,q̃s ornauit idẽ spũs,nouẽ ordinibus distinctos.Et qa

Iohan.12. tunc quoq; eductus est coluber tortuosus,quando dixit dñs:Nũc iudiciũ est mũdi,nunc princeps huius mũdi eiçietur foras,q̃d tunc futuꝝ erat, quãdo scriptura ista cõdebatur

Lucę.10 nõ idcirco minus veꝝ est,tam tunc de cœlo illum fuisse eductũ eductione terrifica,cum meminit ipse dñs dicẽs:Videbã satanã sicut fulgur de cœlo cadentẽ. Imo & adhuc tertia vice est educendus idem coluber tortuosus,summæ trinitatis aduersarius,& proinde trino iudicio dãnatus atq; dãnandus,scilicet in die iudicij,quãdo fiet illud,q̃d itidẽ beato Iob dñs loquit:Ecce spes eius frustrabit eum,& videbitis cũctis præcipitabitur.Nũc

Iob.40. vide quãta res, quanti ponderis actio,q̃ breui,q̃ parco designata est eloquio,dum dicit:

Iob.26. Et obstetricante manu eius,eductus est coluber tortuosus, præmisso: Spũs eius ornauit cœlos.Quidnã est obstetricare,nisi nascẽtes infantulos excipere,& diligẽter tractando ad vitã custodire? Cum ergo hæc dicit,mirabiliter creatoris nostri designat, quam habuit,vel habet curã,circa electã creaturã suã,tam angelicam q̃ humanã, pro ipsius creaturæ humilitate,sicut scriptum est:Custodiẽs paruulos dñs,humiliatus sum, & liberauit

Pſal. 114. me.¶Idcirco plane & quando cœlos illos ornauit,q sunt sancti angeli,colubrũ tortuo-

Coluber tortuosus ter proiicitur de cœlo sum eduxit,id est,diabolũ de cœlo proiecit,vt ablato scandalo faceret pacẽ & cõcordiã in sublimibus suis.Et quando cœlos alios,id est,Apostolos ornauit,idcirco colubrũ eũdem tortuosum eduxit,id est,foras eiecit,sicut ipse in Euãgelio dixit,vt liberati per sanguinem ipsius à scandalo peccati,sciremus & possemus seruire creatori nostro & redẽ-

Iohã.12. ptori.Et quãdo cœlos oẽs,id est,sanctos omnes,tam angelos q̃ hoies,ita perornabit,vt

Heb.1. & angeli iam nõ habeant negotiũ administrandi, sicut administrãt, & vsq; ad diẽ illum administrabũt,vnde & Apostolus dicit:Nonne oẽs sunt administratorij spũs,in ministerium missi propter eos,q hæreditatẽ capiunt salutis:& hoies siue hominũ spũs,resumptis corporibus,duplici gloria corporis & animæ remunerentur, idcirco colubrũ eũdem tortuosum funditus educet,videntibus enim cũctis præcipitabitur, vt omnia scãdala de regno eius auferantur,pacẽq; habeat illa dormitio,de qua itidem ad beatũ Iob dic-

Iob. 38. tũ est:Quis enarrauit cœloꝝ rationem,& concentũ cœli quis dormire facit?

De eo quod dictũ est ad eundẽ beatũ Iob:Quis enarrauit cœloꝝ rationem,& cur saltem nec ipse Moyses describere debuerit rationem cœloꝝ,id est, sanctorum ordines angeloꝝ,q primus enarrauit rationes terraꝝ gene rationes filiorum hominum. Cap. XIII.

SVper fundamentum literæ huius pulcherrimũ atq; firmissimũ, libenter atq; delectabiliter superædificauimus,quoad possumus,cœpti sermonis augẽ,siue argentum,aut aliq̃d pretiosoꝝ lapidũ ad laudem spũs sancti, qui ornator est eiusmodi cœlorum. ¶Sed interim occurrit quæstio,quia quæri potest,cur nullus enarrare

Quæstio debuit eatenus rationẽ eorundẽ cœloꝝ.Etenim cũ dicit dominus: Quis enarrabit exercitus cœloꝝ rationẽ? subaudit nullus,ego aũt sum enarraturus.Deniq; Moyses,q ante beatũ Iob,

Gene.1. & literas primas,scilicet Hebraicas,deo vel digito dei scribẽte,sibiq; tradẽte,accepit,scire nihil de illoꝝ ratione cœloꝝ enarrauit,nisi hoc tãtũ.Dixitq; deus:Fiat lux, & facta est lux,& vidit deus lucem quod esset bona,diuisitq; lucem & tenebras.Appellauitq; lucem diem,& tenebras appellauit noctem.Hoc ergo quæritur (vt iam dictũ est) cur cœlorum rationẽ

rationem nullus eatenus enarrauit,nec saltem ipse Moyses,qui terræ,id est, hominis rationẽ enarraturus,de cœlestibus illis solum hoc breuissime enarrauit, sic incertũ,& quasi sub velamine,vt vix aliqui patrũ spiritualiũ intelligere potuerint,maxime q̃d pater Augustinus noīe lucis sanctos angelos,& nomine tenebrarum malos angelos designauerit, quoꝝ diuisio,qua dictũ est:Diuisitq; deus lucẽ & tenebras,illud indicat iudicium,q̃d catholica firmiter tenet ecclesia,quia angeli lucis nunq̃ vlterius in tenebras,& angeli tenebraꝝ nunq̃ vlterius in lucẽ redituri sunt. ¶Quisqs istud quærit cur nec ipse Moyses de illis cœlestibus plus siue manifestius aliq̃d scripserit,siue scribere debuerit, quærat & illud cur de cœlestibus sacramẽtis scripturis,quæ post illũ futura,vel faciẽda erãt circa genus humanũ,tantũq; grossum,siue densum velamẽ sup faciẽ suã obduxerit, vt nõ solum illi carnales filij Israel,q tunc erãt vicẽtes cornutã faciẽ eius fugere potuerint, sicut vsq; hodie fugiunt illoꝝ posteri,verumetiã spũales filij Israel,ex quibus sumus & nos,vix aliquatenus tractando & retractando scripturã eius perspicere possumus,quo rendat claritas vultus eius,q̃ intendãt radij cornutæ faciei eius.¶Quærenti hoc vel illud respondere debemus,qa cœlestia sacramẽta portare tũc non poterat totus fere carnalis mũdus. Sic enim tunc erat mũdus,quasi puer siue adolescẽtulus lasciuus atq; petulcus,cui pro parte illoꝝ,quibus hæreditas promittebatur in semine Abrahæ,quod est Christus, vix posset inueniri pædagogus,q reprimeret lasciuientes mores eius pœna præsente, vindicta pũsto apparente,ita vt plerosq; illoꝝ ignis absumeret,terra deglutiret,serpẽtinus morsus deuoraret.Cũ igitur talis esset mũdus,quomodo illi cõpeteret reuelata facie, vel manifestis sermonibus enarrari rationem cœloꝝ,describi sanctoꝝ ordines angeloꝝ, cum & ipsa,quæ ad hoies specialiter pertinẽt,oportuerit velari mirabilia splẽdida spiritualium sacramentoꝝ? Proinde satisfactũ sibi esse putet,quisqs illud quærit,cur nõ saltem Moyses,cui deus facie ad faciẽ loquebatur,cœloꝝ istoꝝ rationem enarrauit.

Alia quæstio

Exod.34.

Responsio ad vtrãq;

Nu.16.21

Exod.33

De eo quod dictum est ad eundẽ beatum Iob:Et cõcentum cœli qs dormire facit,& quæ vel qualis illa dormitio sit. Cap.XIIII.

IAm nũc vt ad capitulum hic & supra memoratũ sermo recurrat,qs est ille cœli cõcentus? Et quæ vel qualis est dormitio eius.Dixit eñ:Et concentum cœli quis dormire facit? Nimiꝝ cõcentus cõcors est,& in nullo dissonans cantus, & eiuidẽ angelicæ cantionis oĩs symphonia laus est sanctæ trinitatis, cuius videlicet laudis summam hanc audimus in Esaia: Sanctus,sanctus,sanctus,dominus deus exercituum,plena est omnis terra gloria eius,siue pleni sunt cœli & terra maiestate eius. Verus & pulcher cõcentus chordis omnibus bene extentis,& vocibus cũctis bene cõsonãtibus,ex q̃ (sicut iam supra dictũ est) eductus est coluber tortuosus omni voce dissonus,oñi symphonię contrarius,sibilator nõ cantor,nõ præcentor aut succentor,imo quantũ in ipso fuit, vel est,totius sacræ muficæ corruptor, Quomodo illũ talem cõcentum cœli dñs deus dormire fecit,vel facit? Nimiꝝ deficiendo, siue efficiendo de ordine vel choro cantantium illum sæpe dictũ,& sæpe execrãdũ colubrum tortuosum,qa dum illũ deiecit,pacem firmauit,& concordiã fecit in sublimibus suis. Pax illa,concordia illa,nonne dormitio est? Quid eñ aliud nobis hominibus sancta & mystica lex repromittit, nisi securitatẽ illam ineffabilem sub verbo dormitiõis? Et comedetis(inqt)panẽ vestrũ in saturitate,& absq; terrore habitabitis in terra vestra. Dabo pacẽ in finibus vestris,dormietis & nõ erit qui exterreat.Et protinus ostendẽs,qũo,vel per quid efficiatur illa dormitio nostra:Auferã (inquit)malas bestias,& gladius nõ transibit terminos vestros. Malæ qppe bestiæ, sunt maligni spũs,& malaꝝ bestiaꝝ caput est ille coluber,id est, diabolus, quoꝝ terminos iã tranſiuit gladius,id est,sententia damnationis æternæ, quam supra iam diximus. Quid igitur in sermone pulchrius,in re pretiosius,isto quod ait? Et concentum cœli qs dormire facit? Oter quaterq; beatus ille concẽtus cœli,vbi omnis multitudo & concinẽdo dormit,& dormiendo concinit,Sabbatizat eñ & dormitio eius in sabbato est,ipsa requies domini,septima dies domini,& in illam requiẽ introiuit cũ cõcentu interminabili cum voce ineffabili,cum extensione infatigabili

Leuit.26

Cõcentus cœli concors.

Iob.38

Esa.6

Item de eodem concentu,& de verbis concentus,siue cantionis illius,quem apud Esaiam audiuimus: Sanctus,sanctus,sanctus dominus deus. Cap. XV.

AVdiuimus(vt supra iam dictũ est)verba quædam cõcentus,siue cantionis illius:Sanctus,sanctus,sanctus dominus deus.Quàm pulcher,q̃ æqualis tenor in verbis,q̃ certus,q̃ stabilis.Nulli gradus sunt hic,nullum momentũ incrementi siue decrementi in vocibus istis.Vnde ergo gradus suos accepit inimica hæresis? Nã ac si cõcentus ille sic cecinisset:Sanctus,sanctior,sanctissimus, & pluraliter addisset:Dñi & dij,non singulariter dñs deus,ita sibi gradus fecit,maxime per os Arrij,vt

Esa.6.

Cantus hęreticorum discors.

Universidad de Deusto
Biblioteca

diceret spiritũ sanctũ magnũ quidẽ, sed filiũ spiritu sancto maiorẽ, & deo patre minorẽ. Vnde (inquã) gradus istos accepit impia vel serpentina hæresis, nisi ab ipso colubro patre mẽdacꝫ, quẽ de concentu illo manus domini propter dissonantiã ipsius eduxit, & foras misit? Idcirco talis hæreticus reus est æterni delicti, sicut & pater ipsius diabolus qui fecit gradus istos, quibus nõ ascenditur ad superos, imo descẽditur ad inferos. In Osee scriptũ est: Proiectus est vitulus tuus Samaria, iratus est furor meus in eis. Vsquequo nõ poterũt emũdari? Quia ex Israel ipse est. Artifex fecit illum, & nõ est deus. Est autem hic sensus: Ne mireris quod sordes Israel, scilicet vituli, quos fecit Hieroboam, nõ potuerũt aut possunt emũdari, qꝫ videlicet ipse, subauditur vitulus, siue vitulorꝫ cultus ex Israel ẽ. Necꝫ enim aliunde hoc accepit, vt vitulũ pro deo coleret, sicut Baal & Astaroth, & cætera dæmoniorum portenta, de vicinis gentibus accepit, forte errantibus, & per ignorãtiam multis peccantibus: sed artifex fecit illum, subauditur Hieroboam, siue Israel, scies quia non est deus, artifex (inquam) sicut manifeste scriptura dicit: Dixitꝫ Hieroboã in corde suo: Nunc reuertetur regnum ad domũ Dauid, si ascenderit populus iste vt faciat sacrificia in domo domini in Hierusalẽ. Et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos. Propter excogitationem consilij Propheta siue deus artificem illũ nũcupauit, qa nõ ignoranter, sed malitiose peccauit, & idcirco non potuerũt peccata illa emũdari, vt recederet Israel à vitulis suis, saltem tẽpore vnius ex regibus suis. ¶ Similiter de Arrio scimus, cæterisꝫ hæreticis, q intelligere noluerũt, illum cõcentum cœli, & maluerũt secundere vnitatem cantionis, qa non est eorꝫ amplius illum audire concentũ cœli, necꝫ partem aut cõmunionem habebũt cum illis, q per planitiem, siue fidei æquitatem, absqꝫ illis gradibus inæqualitatis vadũt, hinc vt dormiant & concinant illic, iuxta illud de Canticis graduũ. Illuc enim ascenderũt tribus, tribus dñi, testimoniũ Israel, ad cõfitendum nomini domini: necꝫ enim emũdari poterunt, sed immũdi erũt & in hoc seculo, & in futuro. & laborabũt in æternũ, sicut laborabat ille coluber circũductor ipsorꝫ, perforatas nares in sudibus, & circulũ habẽs in naribus, atꝫ ita nusqꝫ sabbatizans, nusqꝫ dormiens circuit terrã, dissimulare volẽs quidẽ, sed nõ valẽs fatigationem suam, dũ requisitus vnde veniat respondet & dicit: circuui terram & perambulaui eã, & maxime hoc tẽpore habens ira magnam, quia scit qꝫ modicũ tempus habet, & non diu illi circuire licet.

Osee. 8 Sordes Israel vituli Hieroboã

3. Regũ. 12

Hæretici nõ audiũt cõcentum cœli. Psal. 121.

Coluber sine requie.

Iob. 40.

Ipb. 1.

Sentẽtia beati papæ Gregorij de illis cœlestibus sanctorꝫ angelorꝫ ordinibꝰ, qui vel quales hoies cuius ordinis societatẽ sortiant. Cap. XVI.

Hoies vẽturi in societatem ordinũ angeloꝝ.

BEatus papa Gregorius de illis cœlestibus sanctorꝫ angelorꝫ ordinibus loquens, & spei nostræ cõgaudens, qđ vẽturi simus in illorum societatem, siue (vt ait ipse dominus) æqualitatẽ, hæc inter cætera dicit: Isti itaqꝫ qui parua quæ capiunt, pie fratribus annũtiare non desistunt, in angelorꝫ numerꝫ currũt. Alij secretorꝫ cœlestium summa & capere prævalent, & nunciare. Quo ergo isti (inqt) nisi inter archangelorum numerꝫ deputantur. Alij mira faciunt, signa valenter operantur. Quo isti, nisi ad supernarum virtutũ sortẽ & numerꝫ congruunt? Nonnulli etiam de obsessis corporibus malignos spũs virtute orationis, & vi acceptæ potestatis ejiciunt. Quo isti meritum suum, nisi inter potestatum cœlestiũ numerum sortiuntur? Nonnulli acceptis virtutibus cum & bonis meliores fiant, electis quoꝫ fratribus principantur. Quo isti sortem suã nisi inter principatum numeros acceperũt? Nonnulli sic omnibus vitijs dominantur, vt iure dñi inter homines vocentur, qualium vni scilicet Moysi Ecce (inquit dominus) constitui te deum Pharaonis. Quo isti, nisi inter numeros dominationum currunt? Nõnulli hoc in munere virtutis acceperũt, vt recte & alios iudicare possint. Quid isti, nisi throni sunt conditoris sui? Nonnulli tanta dei ac proximi dilectione pleni sunt, vt Cherubin iure nominentur. Quia enim Cherubin plenitudo scientiæ dicit. Et Paulo dicente didicimus, qa plenitudo legis est dilectio, oẽs qui dei & proximi charitate pleni sunt, meritoꝫ suoꝫ sortem inter Cherubin perceperũt. Nõnulli supernæ cõtemplationis facibus accensi, amãdo ardent, loquendo & alios accedũt, & quos verbo tangunt, ardere protinus in dei amore faciunt. Qui ergo ita ad amorem sui conditoris inflammati sunt, quo nisi inter Seraphin sortem suæ vocationis acceperunt.

Exodi. 7

Roma. 13

Responsio ad illos qui dicũt, quod de singulis ordinibus multitudines ceciderũt, quoniam secundum illam sententiam beati Gregorij ex hominibus alij in illum, & alij in illũ ordinem sint assumpti, siue assumendi. Cap. XVII.

DVm hæc dicit, scilicet ex hominibus alios in angelorꝫ, alios in archangelorum numero deputari, alios inter supernas virtutes, alios inter cœlestes potestates alios inter principatꝰ, alios inter donatiões, alios iter thronos, alios inter Cherubin, alios inter Seraphin, accipere sortẽ suæ vocatiõis nõnulli solẽt asserere, quod

quod de singulis ordinibus multitudines ceciderint, quoꝫ itidem in singulis ordinibus ruinæ debeant ex hoibus reparari. Quid ad hęc dicere potuimus, aut possumus? Hoc eñ pertinet ad rões illas, de qbus scriptum & supra memoratum est: Nunqd nosti ordinem cœli, aut pones rões eius in terra? Dicimus ergo: Si de scriptura qualibet canonica confirmare possent opinionem illam, qua præuenti sunt, dicentes, angelos siue spũs illos, mox vt creati sunt, in suis ordinibus constituisse, moxꝫ & illos cecidisse, & istos in gradibus suis pstitisse, concedendum esset opinioni. Nunc autẽ non ita est. Nulla eñ scriptura canonica opinioni illi suffragat, imo & prophetica veritas apud Ezechielẽ oppido refragat, vt iõge supra memorauimus. Proinde recte econtra quærimus. Quid illi spũs beati remunerationis acceperunt pro eo, quod peccantibus apostaticis spiritibus, ipsi peccare noluerũt? Si eñ iam tunc erant vt nũc sunt in ordinibus suis stabiliti ac perfecti angeli, archangeli, throni, dominatores, principatus, potestates, virtutes, Cherubin, atꝫ Seraphin, quomodo exinde tam multi cadere potuerunt? Verbi gratia: Si erant in ordine Seraphim, i. eorꝫ angelorꝫ, qui diuini amoris igne ardent, siue incendunt, qũo exinde excidere potuerunt? Imo qũo nunq̃ illius amoris dulci ardore arsisse putandi sunt? ¶ Verius ergo & rationabilius hoc dicimus, qa in remuneratione pro eo quod nõ peccarunt, & creatori suo subijci maluerunt, ordines illos acceperunt quos habent nunc, in hoc ipm ordinati, verboꝫ dñi & spũ oris eius firmati, vt amplius cadere, i. peccare non possint, sicut lapides supra memorati, auro astricti, tenent in ordinibus suis dispositi secundum scientiam artificis, ligãdo ordinati, ordinando ligati, vt excidere non possint, nec aliud doctoris supradicti sermo bene perspectus recipere nos compellit.

Remuneratio angelũ rum

Alia scia de similitudine nouẽ ordinum angelorꝫ, & nouem charismatum spũs sancti, quæ secundum Apostolum hoibus data sunt, dicentes: Alij qdem per spm datur sermo sapientiæ &c. Cap. XVIII.

NVnc iam, qa sermo idem nos lætificauit secundum spẽm quam dñs ipse fundauit, dicens: Aequales eñ sunt angelis, cum sint filij resurrectionis, qa (inquam) sumus eisdem nouenis ordinibus disponendi perpulchrum est considerare, qa quot sunt illic à spũ oris dñi ornamenta cœlorꝫ, tot sunt hic in hoibus sanctis ab eodem spũ diuisiones gratiarꝫ. Sic eñ ait Apostolus: Vnicuiq autem datur manifestatio spũs ad vtilitatem. Alij qdem per spm datur sermo sapiæ, alij autẽ sermo sciẽtiæ secundum eundem spm, alteri fides in eodem spũ, alij gratia sanitatum in vno spiritu: alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarꝫ, alij interpretatio sermonum. Hæc autẽ omnia operatur vnus atꝫ idem spũs, diuidens singulis, prout vult. Hoc ergo qui perpendit, s. electionem ex hominibus tot esse charismatum varietate ornatam, quot ordinibus illos beatus spũs constat esse distinctos: potest etiam apte secundum eadem charismata conijcere, q vel quales homines, quibus aut cuius ordinibus angelis similes debeant existimari. ¶ Deniq qui habẽt interpretationẽ sermonum, vt saltẽ in vna lingua possint enuntiare sensum scripturarꝫ ad vtilitatem audientium, nonne angeli sunt? Labia eñ sacerdotis (vt dñs in Malachia) custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus domini exercituum est. Qui autem etiam genera linguarum acceperunt, in hoc ipsum non vna lingua, verumetiam varijs linguis efficere possint, & de gente in gentem transferre ac dilatare verbum dei, quod maxime sanctis datum est Apostolis, nonne merito dicuntur & sunt archangeli? In diseretione spirituum nimirum dignitatem iudiciariam recte intelligis, quod iure vocentur throni, eo quod de spiritibus, deo in ipsis ꝑsidente, iudicare nouerint, iuxta illud: Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex deo sunt. In gratia prophetica non incongrue dominationum agnoscitur authoritas, quia profecto regibus quoꝫ prophetæ dominati sunt, maximeꝫ Helias & Helisæus, nam Helisæo quoꝫ clamauit rex: Pater mi, pater mi, currus Israel & auriga eius, cæterisꝫ regibus prophetæ dominati sunt, & maximo prophetarum Moysi dictũ est: Ecce constitui te deum Pharaonis. Fides nonne principatũ meretur? Deniq & Abraham, & Isaac, & Iacob, & Dauid propter fidem, siue iustitiam fide patriarchæ, i. patrum principes nominati sunt, & Petrus quoꝫ apostolus ob excellentiam fidei, princeps apostolorum nominari meretur. Ergo & omnes, quoꝝ fides præclarior habetur, recte principatus nominant, & ipsi fratribus suis, siue ecclesiis Christi principari, id est, præesse digni habent. Gratia sanitatum, & operatio virtutum hoc maxime differunt, quod gratia sanitatum circa infirma corpora expendit, siue per impositionem manuum, siue ꝑ alium quemlibet modum. Operatio vero virtutũ extrinsecus exhibet in rebus exterioribus, in elementis huius mundi, sicut maxime factũ est ꝑ manum Moysi, q circa corporꝝ sanitatẽ ferre hoc solum fecisse legitur, quod Mariæ sororis suæ lepram sanauit. Quibus ergo gratia sanitatum data est, nonne inter potestates, & qbus operatio virtutũ data est, nõne iure

Iob. 33

Ezech. 22

Qui hoies in qs angelorꝫ ordines recipiunt

Malach. 2

1. Iohan. 4

4. Regũ. 13

Exod. 7.

Roma. 4

Num. 12

repurantur int er virtutes? Porro, qbus sermo sciæ, ipsi sunt tanq̃ Cherubim: & qbus sermo sapiẽ datus ẽ, ipsi sunt tanq̃ Seraphin. In illa gra maxime apostolus Paulus claruit, habuit em̃ scientiam non solum dei, verumetiam seculi: in ista vero Iohannes dilectus dñi, cuius sermo totus versat circa charitatem, quæ vera sapientia est, & auditores intendit accendere igne amoris dei, secundum ipsum vocabulum Seraphin.

De eo quod Apostolus dicit: Nusquam enim angelos apprehendit, sed semẽ Abrahæ apprehendit. Cap. XIX.

Hebræ.2

ADde illud quod idem Apostolus dicit: Nusquam em̃ angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Quorsum istud? Diximus enim longe superius, qa nobis hoibus duobus modis datur spūs sanctus, altero quod est in remissionem peccatoꝝ, altero quod est in diuisiones gratiaꝝ. In sanctos autem angelos vno modo. s. in diuisiones gratiaꝝ, larga dignatione effusus est. Nam vt in remissionẽ peccatoꝝ nunq̃ detur apostaticis spiritibus, iudicium verum fuit, & est eiusdem spiritus sancti,

Maximus debitor dei homo

¶ Vt ergo quantum creatori debeas hō perpendas & causam tuam melius ipse discernas, adde quod nusquam angelos apprehẽdit, sed humanam de semine Abrahæ naturam apprehendit tali apprehensione, vt author salutis tuæ dignaretur per passionem mortis cō summari. Quota in hoc est portio debiti tui debitæ gratiaꝝ actionis? Angelos & creauit & eos q non peccauerunt, magnificauit, te autem & creauit, & cum vniuersus in Adam peccauisses iustificauit, & insuper magnificauit, iustificauit (inquam) dato illo spūs sancti, quod est remissio peccatoꝝ, quo electio creaturæ angelicæ qa non perierat, nō indigut, magnificauit alio dato eiusdem spūs sancti, quod est diuisio gratiaꝝ, quo in primis illos cœlestes spūs ornauit siue magnificauit. Angeloꝝ itaq; deus est, tibi autẽ idẽ deus est, & pontifex, simul vero & angeloꝝ & hominum rex, vnus idemq; dei filius est. Cum hæc ita sint, putasne plura in altari pectoris tui ligna, q̃ angelus habes ad nutriendum ignem diuini amoris?

Leuit.6

Scriptum est em̃ in sancta ac mystica lege domini. Ignis in altari semper ardebit, quẽ nutriet sacerdos subiciens mane ligna p singulos dies, Igni deniq; ligna subjicere, est commemorationẽ beneficioꝝ sanctæ trinitatis iugiter habere, & propter hęc in amorem eius magis ac magis proficere, & interim ardere aliquantisper, donec veniatur

Esa.31

quod pfectum est, sicut in Esaia scriptum est: Dixit dñs, cuius ignis est in Syon, & caminꝰ eius in Hierusalem. Sion nanq; præsens ecclesia est. Hierusalem autem illa superna ciuitas id est, sanctorum angelorum vniuersitas, de quibus nobis hactenus sermo est. Ergo ignis domini in Sion, & caminus eius in Hierusalem, i. abundantia diuini amoris quæ illic est pfecti dilectione dei, sic maior est, sicut paruo siue quantuscunq; igniculo grandis & valide succensus caminꝰ fortior est.

Item, snīa B. Gregorij in illo versu cantici Deuter. Constituit terminos gentium, iuxta numeꝝ numeꝝ angeloꝝ dei, pro quo nos scdm hebraicã veritatẽ interpretante B. Hieronymo, ita legimus: Constituit terminos populoꝝ, iuxta numeꝝ filioꝝ Israel. Cap. XX.

AIt idem doctor supra memoratus: Decem dragmas mulier habuit, q nouẽ sunt ordines angeloꝝ, sed vt complere electoꝝ numerus, homo decimus est creatus. Idem post aliqua: Superna illa ciuitas ex angelis & hoibus constat, ad quam tñ credimus humanum genus ascendere, quantos illic contigit electos angelos re-

Deuter.32

manisse, sicut scriptum est: Constituit terminos gentium iuxta numeꝝ angelorum dei. Quod scripturæ testimoniũ (fateor) vtrũ ad hanc rem confirmandã satis idoneum sit ambigo. Præsertim qa iuxta Hebraicam veritatem, interpretante B. Hieronymo, taliter scriptum est: Constituit terminos populoꝝ iuxta numeꝝ filioꝝ Israhel. Quæ litera qualem adhuc sensum possit habere, postmodũ dicemus.

Falsa quũdã opinio de hois creatiõe propter ruinã angeloꝝ.

¶ Nunc illud dicere p̃stat, qa propter illa verba quæ dixit. Sed vt cõpleret electoꝝ numerus, homo decimus est creatus. Solent plerique arbitrari, quod si oẽs angeli pstitissent, nullaq; ruina facta fuisset ex eis, non creaturi fimus, vt existimemus deũ nullũ ante ruinam angeloꝝ de homine creãdo habuisse propositum, sed postq̃ casus ille contigit, tunc demũ illi venisse in mentẽ consilium hmõi, ſ. facere genus nostrum, ob recuperandã multitudinem domus seu familiæ suæ quæ ceciderat.

Hebræo.2

¶ Rectius ergo dicitur, qa non homo propter angelos, imo propter hominem quendam angeli quoq; facti sunt, sicut & cætera omnia testante Apostolo cum dicit: Decebat enim eum propter quem omnia, & per quem omnia, cuius capituli memoria nos non præterfuit in primo libello præsentis operis, cũ de principio loqueremur, in quo creauit deus cœlum & terram. Si enim verum dicit, imo quia verum dicit Euangelista: Quod factum est

Iohan.1

in ipso vita erat, nihil excipiens, p̃miserat em̃: Oĩa p ipm facta sunt, & sine ipo factũ est nihil: quanto magis homo iste decorus, ab ipo verbo in vnitatẽ p̃sonæ assumẽdus angeli, qua

qua anteq̃ angeli fierent, in ipo vita erat? Testat & hoc ipa sapia, quæ non est aliud q̃ ipm verbũ, dum dicit: Dñs possedit me ab initio viaꝝ suaꝝ, &c. vsq; quando appendebat tunc debat terræ cũ eo eram cuncta cõponens, & ludens coram eo omni tpe, ludens in orbe terraꝝ. Statim̃q; subiungit: Et deliciæ meæ esse cum filijs hoim. Quidnã hoc est, nisi ac si dixisset: Anteq̃ deus quicq̃ faceret à principio, & qñ hæc vel illa faciebat, hoc erat in proposito, vt ego verbum dei, verbum deus caro fierem, & in hominibus habitarem magna charitate, & summa humilitate, quæ veræ deliciæ sunt.

Prouerb.8

Probabilius dici posse, quod non tam homo propter supplendum angeloꝝ numerum, quàm & angeli & homines propter hominem Iesum Christum facti sunt. Cap. XXI.

IGitur probabilius hoc dicimus, quod non tã homo propter supplendũ angeloꝝ numeꝝ, q & angeli & hoies propter vnum hoiem Iesum Chm̃ facti sunt, vt qñ vnus idemq; & deus ex deo natus erat, & homo nasciturus erat, haberet præparatam ex vtroq; latere familiam, hinc angeloꝝ, hinc hominũ, & ipe deus, & homo, dñs & creator angeloꝝ, dñs & creator atq; saluator emineret hoim sanctoꝝ, dñs (inquam) in eis sicut in domo sua, rex in gente sua, deus in maiestate sua. Quia (sicut dictum iam est) & propter ipm, & per ipsum omnia.

Hebræ.2

¶ Hoc aspicientibus nobis perpulchrum est etiam illud attendere, qa non ante sed postq̃ ad Abraham factũ est verbum de promissione tam beati seminis, de aduentu vel natiuitate tanti hois, cœperunt sancti angeli congaudentes hominibus visibiliter quoq; interdum illud exhibere ministerium, de quo Apostolus: Nonne (inquit) omnis spūs administratorij sunt, missi in ministerium, & ita familiariter vt hospitio quoq; illoꝝ susceptis dignati sunt, & appositos sumere cibũ more hospitiũ hoim, & multa beneficia per eos administrata sunt, sicut passim testat ipa sacraꝝ historica, siue prophetica series literaꝝ. Verũ nos de illis ipsoꝝ beneficijs siue ministerijs alioin opere diximus aliquid, quod intitulatur de Victoria verbi dei. Hic tantum hoc meminisse libuit, quod recte à verbo promissionis, quod factum est ad Abraham de semine eius in quo benedicerentur omnes gentes, quod est Christus, cœperunt angeloꝝ ministeria cum hoibus celebrari siue frequentari, ac si dicat nobis scriptura, quia iure patribus illis angeli famulabantur, quoꝝ ex semine nasciturus erat angelorum dominus.

Ministeria angelorum ad hoies pter Chm̃

Hebræ.1 Gene.18.19

Genes.12

Qualem sensum habere possit litera hæc, quam secundum Hebraicum beato Hieronymo interpretante, legimus: Constituit terminos populo rum iuxta numerum filiorum Israel. Ca. XXII

PRoposuimus supra dicere, qũe sensum habere possit litera hæc, quã secundũ Hebraicũ beato Hieronymo interpretante legimus: Constituit terminos populoꝝ, iuxta numeꝝ filioꝝ Israel. Nam quod iuxta aliam æditionẽ legit: Statuit terminos populoꝝ iuxta numeꝝ angeloꝝ dei, sensum haberet firmiorem authoritate supradicti doctoris eximij, si hebraica quoq; veritas sic haberet vt Septuaginta transtulerunt, iuxta numeꝝ angeloꝝ dei.

Deuter.32

¶ Primũ ergo quærenda est intentio Moysi in verbis istis cantici Deuteronomij: Interroga patrẽ tuũ & annuntiabit tibi, maiores tuos, & dicet tibi: Quando diuidebat altissimus gentes, quando separabat filios Adam, constituit terminos populoꝝ iuxta numeꝝ filioꝝ Israel. Pars aũt dñi populus eius, Iacob funiculus hæreditatis eius. Nimiꝝ in istis, & in his quæ sequunt commemorando beneficia dei, hoc intendit, vt benevolentiam alliciat illius populi circa cultũ dei, vel amorẽ patris sui. Qui possedit (inqt) & fecit, & creauit te. Qualẽ aũt ab initio, vel quanto à numero cœpit possidere tali possessione, vt ille homo Iacob gens fieret, aut populus existeret? Nimiꝝ ab ingressu siue introitu Iacob in Aegyptũ, dicẽte dño ad illũ: Ego sum fortissimus deus patris

Intẽtio Moysi in Cãtico ibidem.

Genes.46

tui, noli timere, descẽde in Aegyptũ, qa in gentẽ magnã faciã te ibi. Et post panca sic scriptum est: Omnes animæ domus Iacob, quæ ingressæ sunt in Aegyptũ, fuerũt septuaginta. Porro, Ioseph & duo filij eius, Ephraim & Manasses in Aegypto erãt. Item̃q; scriptũ est: Erant igitur omnes animæ eorum, q egressi sunt de fœmore Iacob septuaginta quinque.

Diuisio gẽtiliũ fcdm septuaginta duas linguas

¶ Profecto iuxta hunc numeꝝ filioꝝ Israel, q tunc populus esse cœpit, iamdudũ cõstituerat dñs terminos populoꝝ, qñ (sicut ibidẽ dictũ est) diuisit altissimus gentes, & separabat filios Adam propter superbiã, vbi turrim Babel ædificabant. Illa nanq; diuisione septuaginta tres, qd aiunt scriptores, vel potius (vt ratio declarat) septuaginta duæ gẽtes totidem̃q; linguæ per Serras esse cœperunt, quæ crescendo prouincias & insulas impleuerunt. Hinc

Matth.28

beatus Hieronymus, vbi dñs dixit ad Petrum: An putas, qa non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quàm duodecim legiones angeloꝝ, illius iam dictæ multitudinis gentium siue populorum, hoc modo meminit. Vna legio apud veteres sex milibus complebat hominum. Pro brevitate temporis, numerorum non accurrimus explicare typos. Tantum dixisse sufficiat, quia septuaginta duo milia angeloꝝ, in quot gẽtes hominũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

hominum lingua diuisa est, duodecim legionibus fieri manifestum est. Nonnihil igit̃ poderis habet secundū hunc sensum litera hæc: Constituit terminos populoꝝ iuxta numerum filiorum Israel. Quantum em̃ valet ad exigendam Israelis beneuolentiam circa deum, quod cum iam haberet deus septuaginta gentes, dimissis illis, solos elegit sibi in gentē septuaginta duos homines, vel paulo plures, qa Ioseph cum filijs suis in Aegypto erant. Vnde fit, vt recte propter paucitatem cum admiratione legatur: Pars autem domini populus eius, Iacob funiculus hæreditatis eius.

RVPERTI ABBATIS TVITIEN. DE GLORIFICATIONE TRInitatis, & processione spiritus sancti.

LIBER QVARTVS.

Propositio, dicere aliquid de humana creatura ad laudē sanctæ trinitatis, ad honorem spiritus sancti, de patre & filio procedentis, cuius in ista creatura valde clara rutilant bona. Cap. I.

Matth. 7 Aedificiū supra petrā ponēdum.

Sapientis viri est, dum ædificat domū suam, fodere in altum, & ponere fundamenta supra petram. Descendit pluuia (ait dominus) venerunt flumina, & flauerūt vēti, & irruerūt in domū illā, & nō cecidit, fundata em̃ erat supra petram. Nimirum illi viro sapienti aliquatenus & nos extremū cupimus assimilari. Quoties enim cupientes exigere aliquod boni ac fidelis sermonis ædificiū, quærimus ac tenemus aptum siue conueniens quodlibet capsm̃ de authoritate diuina, authoritate canonica, siue Prophetarum, siue Apostolorum, vt ædificemus super fundamentum illorum, profecto fodimus in altum, & ponimus fundamenta supra petram.

Pluuiæ sophistarum flumina hæreticorum

¶ Ac proinde si descendant loquaces pluuiæ secularium, maximēq; sophistaꝝ odibilium, quibus sua stipula, suum̃q; placet fœnum, nostrum aūt vile est aurū, siue argentū. Et nostri lapides pretiosi contēptibiles sunt, si (inquam) veniāt flumina hæreticoꝝ, & irruāt in domum nostram non cadet, qa supra petram fundata est. Igit̃ de humana creatura iā dicturi aliquid, ad gloriam & laudem sanctæ trinitatis, ad honorē spūs sancti de patre & filio procedentis, cuius in ista creatura valde clara rutilant dona, quærimus hoc fundamentū & in omni portiuncula sermonis nostri certū de sanctis scripturis tenere cupimus capitulum, quia videlicet hoc est (sicut iam diximus) fodere in altum, & ponere fundamenta supra petram. Primum capitulum hoc est.

De proposito dei dicentis: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Cap. II.

Gene. 1 Psal. 118 Iob. 10

FAciamus hoīem ad imaginem & similitudinem nostram. Hinc ait fidelis David: Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me totū in circuitu. Fodiens hic in alcis vt fundamenta ponā, qualem inuenio petram, nisi ipam beatæ trinitatis intentionem dicentis: Faciamus hoīem ad imaginē & similitudinē nostram? Quænā erat intentio, vel qd erat in intentione eius, nisi is q nunc sedet ad dexterā pris, mediator dei & hominū homo Christus Iesus? Si em̃ (quod sæpe dictum, semperq; sciendum est) nō solum per ipm̃ verūetiam (vt Apostolus ait) propter ipm̃ oīa, quanto magis humana propter ipm̃ facta est creatura. Cū ergo dicit: Faciamus hoīem ad imaginē & similitudinem nostram, parum est ad consummationē propositi dei hoc attendere, qp oēs electi, q secūdū propositū vocati sunt sancti, & rationales creati, & similes deo sunt futuri tanq̃ patri suo filij, iuxta illud: Charissimi nūc filij dei sumus, sed nondū apparuit qd erimus: scimus, qa cū apparuerit, sīles ei erimus, qm̃ videbimus eū sicuti est, parū (inquā) hoc est, nisi hunc hoīem attendas, q ipse est (vt Apostolus ait) imago dei inuisibilis, & sicut idē alibi loquit splendor gloriæ & figura substantiæ eius. ¶ Nunqd em̃ cū hæc diceret beata trinitas: Faciamus hoīem &c. de hoīe isto nihil cogitauerat aut proposuerat, sed postq̃ peccauit Adā tunc demū istud cogitauit deus, vt homo fieret dei filius, ob redimendū humanū genus. Diximus de hoc in præcedētibus, cū de angelis loqueremur, qa si verū dicit, imo qa verū dicit Euangelista: Quod factum est in ipso, vita erat, nihil excipiens, præmiserat enim Omnia per ipm̃ facta sunt, & sine ipo factū est nihil, multo magis homo iste ab ipo verbo in vni-

Gene. 1 1. Timot. 2. Hebr. 2 Roma. 8 1 Iohan. 3 Coloss. 1 Hebr. 1 Iohan. 1

tatem personæ assumendus, antequā angeli fierent in ipso vita erat, & hoc erat propositum eius delicioſum, ſicut Sadientia loquitur, quæ non est aliud, q̃ ipse dei filius. Dominus possedit me initio viarum suarum, antequam quicquam faceret à principio, & cætera quæ ita concludit, & deliciæ meæ esse cum filijs hominum. Prouer. 8

De eo quod ait beatus Iob, & post eum Dauid: Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me. Ca. III.

Consilium trinitatis

MAgnum igit̃ negotiū, & res valde operosa, magnū sanctæ trinitatis exigebat consiliū, vt taliter diceret: Faciamus, & sic dicendo, quasi semetipsam vna patris, & filij, & spūs sancti diuinitas ad operandū hortaret, tali modo, vt rem bene perpendentes, recti dicant sancti supra dicti: Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me, da mihi intellectū: Manus tuæ fecerunt & plasmauerunt me totū in circuitu. Quid em̃ tale creatū est in diebus primis? Quid tale factū ē in illis generatiōibus cœli & terræ? In illo die, quo fecit dñs deus cœlum & terrā, & omne virgultum agri? ¶ Pulchre ergo dictū, & magna cū reuerentia est audiendum, qa cum de singulis operiꝝ dei speciebus narrans scriptura dixerit. Dixitq; deus, fiat hoc vel illud, de hoīe solo narrat deum dixisse: faciamus: De singulis vero diebus, siue dieꝝ operibus nos latius alio in opere tractaumus, in quo nec illud diligentiā nostrā præteriuit, qa septies deus dixit: fiat, & si non eodem verbo, tamen eodē modo vsus dicendi, quē imperatiuū modū appellant Grammatici, & septies bonitati eius opus suum complacuit, dicente scriptura: Et vidit deus qa bonum est, quæ videlicet bonitas dei non est aliud, q̃ septiformis spūs dei. De hoīe autē nō dixit: fiat homo, siue producat terra hoīem, sed faciamuus (ait) ac deinceps ita scriptū est: Formauit igit̃ dñs deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculū vitæ. Nimirum vbi dicit: Formauit de limo terræ, quod est plasmare, locum siue causam prębuit admirationi nostræ, sciamq; suggessit humilitati nostræ, vt diceret: Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me. O igit̃ magnū spectaculū, grande miraculū. ¶ Putas ne sancti angeli, q iam fuerant conditi, sciebant qd tanto molimine plasmator deus incipere operari? Nimiꝝ absconditum erat illis hoc sacm̃, si verum loquitur Apostolus, imo q in Apostolo loquitur Christus. Ait em̃: Mihi minimo oīm sanctoꝝ data est gra hæc in gentibus euangelizare inuestigabiles diuitias Chri, & illuminare oēs, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in deo, q omnia creauit, vt innotescat principibus & potestatibus in cœlestibus per ecclesiam multiformis sapiētia dei. Solus plasmator ipe sciebat & in semetipso absconditum habebat tantummodo dignitatem futuri operis præsignās qualitate operationis, operando manibus suis. Sacrm̃ incarnatiōis angelis absconditum Ephes. 3.

Quod manus aut pedes in deo non sint, quemadmodum in nobis, sicut putauerunt hi, qui p rustica simplicitate dicti sunt humaniformij, & de eo q̃ scriptū est in Esaia: Quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, & colles in statera. Cap. IIII.

NEc vero hoc dicimus aut opinamur, quod manus aut pedes in deo sint, quēadmodū in nobis, sicut putauerunt hi, q pro rustica simplicitate dicunt humaniformij, sed pluralitate manuum, dum dicit: Manus tuæ fecerunt me, pluralitas innuit personaꝝ, sicut & alibi pluralitate trium digitoꝝ. Scriptū quippe est in Esaia: Quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, & colles in statera? Tribus em̃ digitis. i. tribus personis vnius veræ & summæ deitatis. Cum ergo dicit: Quis appendit tribus digitis, sapiens responsum expostulat vt dicas: Tu deus appēdisti. Quod cū responderis, placet illi, vt quæras adhuc & dicas, Vbi? Quō? Qualē molem terræ? Quos montes? Quales appendi, atq; librauit colles? Taliter pcunctanti, pulchrum est vt respondeas illi: Dñe, si dicam, qa terrā inanimatam, & insensibilem, quā calcamus pedibus nostris tu appendisti super nihilum, neq; em̃ aliqbus sustentat columnis, sed tu eam positione præcepti tui, fundasti vt stabilis sit, montes & colles (q sunt terræ tumores) consistere iussisti. Verum qdem dico, sed parum est ad gloriam & laudem trinitatis, quā per tres digitos nobis insinuatam esse vis, cuius capax non est terra hæc inanimata & insensibilis. Plus ergo dicam, qa vbi vel quando dixisti: Faciamus hominē, & de limo terræ masculū & fœminā creasti siue plasmasti, & benedixisti eis, dicens: Crescite & multiplicamini, ibi siue tunc tribus digitis molem terræ appendisti, montesq; in pondere & colles in statera librasti. Tunc illā terræ molē appendisti, quæ nimiꝝ digna erat appensione triū digitoꝝ tuoꝝ. s. montem illum magnum, q secundū visionem Danielis, impleuit orbem terrarum. Et illos montes in pondere, atq; illos colles in statera librasti, de quibus Apostolus dicit: Nam quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædestinauit, hos & vocauit. Et quos vocauit, hos & iustificauit. Quos autem iustificauit, hos & magnificauit. Verissime nihil

Esa. 40 Tres digiti dei, tres psonæ trinitatis Psal. 148 Gene. 1 Daniel. 2 Montes & colles hoīes pdestinati sunt Roma. 8

Universidad de Deusto
Biblioteca

nihil hoꝛ in præſcientia & prædeſtinatione defuit, quando dixiſti: Faciamus hoīem ad imaginē & ſimilitudinē noſtrā, & creaſti maſculū & fœminā, & benedixiſti dicens: Creſcite & multiplicamini. Præfinitū habebas numeꝛū multiplicitatis eoꝛ. ꝓcognitū habebas modū cremēti. i. meriti ſingulorꝛ, & appendebas pōdus meriti in libra ſiue ſtatera iuſtę re-
Hoies nō ꝓ deſtinati ſūt ſicut ſtula aquę & pulꝛ uis exiguꝰ Gene. 3 munerationis. ¶ Quid aūt illi, ꝙs nō tetigerunt hi tres digiti in appenſione eiuſmodi. i. ꝙs nō prædeſtinaſti in hoc verbo benedictionis: Creſcite & multiplicamini, quorum ſuperflua multiplicitas de peccato, vel propter pcīm venit, te dicente ad mulierem: Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos? Si filij benedictionis quos naſci iuſſiſti, dicendo, Creſcite & multiplicamini, recte dicunt & ſunt montes & colles tribus digitis appēſi ſiue libra-
Eſa. 40 ti, qd de illis protinus cenſet in eodem Propheta ſpūs ſanctus, quos vitiata caro protulit, aut profert vltra modū & multiplicati ſunt ſup numeꝛū? Ecce (inqt) gētes q̄ſi ſtilla ſitulæ, & quaſi momentū ſtatere reputatæ ſunt. Ecce inſulæ quaſi puluis exiguus. Omnes gentes
Eſa. 4. quaſi non ſint, ſic ſunt coram eo, & quaſi nihilum & inane reputatæ ſunt ei. Quid rogo, vel quantū eſt ſtilla ſitulæ ad magnos montes? Quid puluis exiguus, q̄ leui vento auferꝛ
Roma. 3 ad colles ſtabiles q̄ de loco ſuo, nec pterræ motū, nec per tonitrua mouentur? Sic oēs filij huius ſeculi quantumlibet alti videant, & magni ſint in oculis ſuis, nihil ſunt in cōparatio-
Matth. 25 ne filioꝛ benedictionis, q̄ ſecundū propoſitū tuum trinitas deus vocati ſunt ſancti, quos ante ſecula præſcitos & prædeſtinatos, ſuis quēq; tpibus in noīe tuo vocaſti, iuſtificaſti, & magnificaſti, quoꝛ magnitudo tunc clariſſime apparebit, qū conſtitutus dicet eis: Venite benedicti patris mei, poſſidete regnū, quod vobis paratū eſt à conſtitutione mundi.

De eo quod ait dominus deus: Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum, ad ipſum Adam, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Cap. V.

PRocedamus vlterius. Propoſitū quippe nobis eſt, ſanctæ ſcripturæ agrum peram bulare, & q̄rere & demonſtrare theſaurū ſancti noīs huius, patris, & filij, & ſpūs ſancti, ſic in agro iſto abſconditū, vt tamen inueniri poſſet ab his qui deo diuitos eſſe volunt: Ecce (inqt deus) Adam factus eſt quaſi vnus ex nobis, ſciens bonum
Gene. 3 & malum. Nunc ergo ne forte mittat manū ſuam, & ſumat etiā de ligno vitæ, & viuat in æternum, emiſit eum dīs deus de paradiſo voluptatis, vt operaret terrā, de qua ſumptus
Sūa mors tis corpalis ex miſeriꝛ cordi, puꝛ dentia dei. Pſal. 89 eſt. Et ad ipm Adam dixit: Quia puluis es, & in puluerē reuerteris. Quodq; vni dixit, nō mirum oīi generi humano dixit: Et concedit dictioni vel iudicio, imo miſericordiſſimę prouidentiæ eius, humilitas hoīs, dum in Pſalmo dicit: Mane ſicut herba tranſeat, ſubauꝛ-
diſ homo, ſiue natura humana, mane floreat & tranſeat, veſpere decidat, induret & areſcat, qa defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati ſumus. Et eſt ſenſus: Dixi, ne auertas hoꝛ-
minē in humilitatē, tñ non id oro, vt homo ſtatim ex quo natus eſt, fiat immortalis & impaſſibilis, ſed potius concedo diuinæ ſnīæ, qua dixiſti: qa puluis es, & in puluerē reuerteris, ſcilicet, vt ipſe apparens ſicut herba mane, nimiꝛ viridis, & pulchra, tranſeat. i. ad modū ipſius herbæ deficiat, hoc modo, ſiue tali ordine. Sicut herba mane, ita homo in iuuentute poſitus floreat. i. vigeat, & poſtea ab ipō matutino flore iuuētutis trāſeat in veſperū ſenectutis, & in illo veſpere poſitus decidat. i. moriat, & poſt mortē induret. i. rigidū cadauer fiat. Et deinde areſcat. i. aridus puluis exiſtat. Recta & valde prudens conceſſio, qa videlicet non ſolūmodo concedendū, verūetiam oībus modis laudandū eſt prouidū ſanctæ trinitatis conſiliū, cuius eſt vox iſta ſecundū pluralē numeꝛū: Ecce Adam q̄ vnus ex nobis factus eſt, ſicut & illa de qua iam ſupra tractatū eſt: Faciamus hoīem ad imaginē & ſimilitudinē noſtrā. Laudare vel ſatis conſiderare mens humana non ſufficit ad altitudinē hoīs diuini conſilij, quo beata trinitas homini mortuo morte peccati, quæ mors animæ eſt, neceſſariam prouidit mortē corporis, præparatū habens apud ſe bonæ artis inſtrumentū, quo poſſet per mortem corporis, mors animæ deſtrui.

Exclamatio ſupra prophetæ, q̄ poſt illud ſupradictū: Quis appendit tridigitis molem terræ, protinus ſubiunxit: Quis adiuuit ſpm dñi, aut qs conſiliarius eius fuit, & oſtendit illi. Cap. VI.

HIc igit exclamare libet cum propheta, q̄ cum dixiſſet: Quis appendit tribus digiꝛ-
Eſa. 40 tis molē terræ, & librauit in pondere mōtes, & colles in ſtatera (cuius capitali ſuꝛ pra meminimus) protinus ſubiunxit: Quis adiuuit ſpm dñi? aut quis conſiliarius eius fuit, & oſtendit illi? Cum quo inīt conſiliū, & inſtruxit eum, & docuit eū ſemitam iuſtitiæ, & erudiuit eū prudentia, & viam prudentiæ oſtendit illi? Exclamatio ſa-
ue admiratio hæc, nimiꝛ & ſi in aliis mirabilibus tuis deus congrua eſt, maxime in iſto, vel pro iſto conſilio tuo locū habet, quo ſic bene conſuluiſti humano generi, vt diceres irenia q̄ grauiſſima: Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt, qa videlicet ſic ſerpēs dixit: Eritis
Gene. 3 ſicut dīj, ſtatimq; ſubiūgeres: Nūc ergo, ne forte mittat manū ſuā, & ſumat etiam de ligno vitæ

vitæ, & comedat, & viuat in æternū. Hoc deniq; cū cōſilio locuta es ō beata trinitas. Eſt enim conſiliū apud te. Si nō eſſet apud te conſiliū, non diceret Propheta: Dñe conſilium tuū, antiquū veꝛ fiat, & Pſalmiſta dicat: Conſiliū aūt dñi in æternū manet. Eſt ergo cō-
Pſal. 32. Eſa. 11 ſilium apud te deus in ſpū tuo ſancto, ſicut & fortitudo. Vnde idem ſpūs ſic dicitur ſpūs conſilij, ſicut & ſpūs fortitudinis. ¶ Viderit qd ſentiat aliquis, ego in nullo magis admiꝛ-
Altitudo cōſilij dei in ſententia mortis corꝛ poralis Gene. 3 ror, in nullo magis amplector altitudinem conſilij diuini, q̄ in iſto dicto vel facto, quod dixit homini: Puluis es, & in puluerē reuerteris, & emiſit eū, ne comederet de ligno vitę & viueret in æternū. Audebo igitur circa illud conſiliū verſari, & reſpondere percūcta-
Roma. 11 tionibus iſtis, qm̄ & ſi verum Apoſtolus dicit: Quis eīm cognouit ſenſum dñi? & vt ſub-
1. Coꝛ. 2. audias nullus, tamen idem alibi loquitur: Nos autem ſenſum Chriſti habemus. Deniq; anteq̄ conſilium iſtud antiquū iniret deus, nullus ſenſum eius cognouit, & nullus extrin ſecus conſiliarius eius fuit, nūc aūt poſtq̄ factum eſt, cognouerūt multi, & vt verbis vtar eiuſdem Apoſtoli, manifeſte magnū eſt pietatis ſacramentū, quod manifeſtū eſt in carne, iuſtificatū eſt in ſpū, apparuit angelis, creditū eſt mundo, aſſumptū eſt in gloria. Per-
cunctabor igitur ſicut percunctando ipe Propheta percūctari nos docuit, & reſpondebo prout Chriſtiana fides ad reſpondendum nos inſtruxit.

Item de eadem exclamatione: Quis adiuuit ſpiritū domini, & de obediē tia filij quod ipſa adiuuerit ſpiritū domini. Cap. VII.

QVis adiuuit ſpiritū domini? Laborabat eīm ſpūs domini. Deniq; ſi qs alius eū laborare fecit vt dicat ei, laborare me feciſti in iniq̄tatibus tuis: ſi qs hominū contriſtauit eum, vt recte dicat Apoſtolus: Et nolite contriſtare ſpiritū ſanctū
Ephe. 4 dei, in quo ſignati eſtis in die redemptionis, maxime Adam illum contriſtauit & laborare fecit in iniq̄tatibus ſuis, quibus omnē poſteritatem ſuā anteq̄ naſceret inuol uit & prædamnauit. Quis in huiuſmodi labore adiuuit ſpiritū dñi, volentē ſupplantare authorem peccati, & reformare iuſtitiam naſcituris filijs benedictionis, ne periret benedictio qua benedicēs dixerat: Creſcite & multiplicamini. Quis (inquā) illum adiuuit? Vere nullus extrinſecus, ſed ſola intrinſecus ſapientia dei, obedientia filij dei. Puta ergo di-
Cōſilium ſapiētiæ diuinę ſuper morte hoꝛ minis corꝛ porali Prouer. 8 xiſſe in illo conſilio ſpiritū domini. Ecce homo, ſiue humanū genus cū ſit mortuū ſecūdū animā, ſi vita corporis vixerit in æternū, nō erit q̄ recuperetur. Quid aūt ad hæc ſapien-
tia dei, filius dei, Holocauſtū, ait, pro peccato nō poſtulaſti, tūc dixi, ecce venio. Ego ego ex antiquis anteq̄ terra fieret, & dū hæc vel illa fierent, dū tecū eſſem cūcta cōponens, iā-
dudum pro delicijs meis habebā eſſe cū filijs hominū? Sed ecce oportet, vt oēs moriātur, morte carnis filij hominū, qm̄ morte aīæ mortui ſunt. Num ego ſubterfugiam propoſi-
tum, & renuam eſſe cū filijs hominū? Imo in maiore neceſſitate maiorē confirmabo charitatē. Et ecce venio, taliter vt cauſa illoꝛ fiam holocauſtū & pro peccato. Quis in hoc cōſiliarius fuit, & oſtēdit illi? Vere nullus extrinſecus, ſed ipſe dei filius ſpōtaneā offerēs obediētiā cōſiliarius fuit, imo eſt. Vnde propheta loquit: Et vocabit nomē eius admira-
Eſa. 9. Hebr. 7. bilis, cōſiliarius? Cum q̄ inīt cōſiliū & inſtruxit eū? Vere cū nullo extrinſecus, ſed intrinſecus in abſcōdito trinitatis rōnabiliter diffinitū eſt, decere eū (ſicut Apſus dicit) propter quē oīa, & per quē oīa, q̄ multos filios in gloriam adduxerat, iam p præſcientiam & prædeſtinationem ante oīa ſecula, authorē ſalutis eoꝛ per paſſionē cōſummari. Quid rogo iſta cōſummatione decentius? Quid iſta rationabili charitate pulchrius? Hæc eſt ſemita iuſtitiæ, quā nullus extra docuit eū. Hæc eſt ſciētia qua nullus erudiuit eū. Hæc eſt via pru-
dentiæ, quā nullus oſtēdit illi, ſed ipſe adinuenit. Vide ergo. Niſi præcantū fuiſſet ne fu-
meret homo etiā de ligno vitæ, & viueret in æternū, quales fierēt vel fieri poſſent delicię huic ſapiētiæ dei, eē cū filijs hoīm? Si eīm nec filij hominū, q̄ mortui erāt ſecundū animam, ſecundū carnē morerent, nec ipſe dei filius dignatus eſſe cū filijs hominū, ſecūdum
Iohan. 15 carnē morereꝛ, qd delicioſum illi, aut quæ vtilitas nobis, illū eē cum filijs hominū? Nulla. Sicut eīm granū frumēti cadēs in terrā, niſi mortuum fuerit ipſum ſolū manet, ita niſi & nos oēs filij hominū ſecundū carnē moreremur, & ipſe voles eſſe cū filijs hominū, fuiſſet nobis locutus hoc vñū de ſimilibus, vt ſecundum carnē morereꝛtur, maneret ipſe ſolus, nec eſſet in quo, vel per quid diuinitas nobis propiciaretur. Nunc aūt quia dixit deus ho-
Iob. 33. mini: Puluis es, & in puluerē reuerteris. Dicit Iob: Inueni in quo propitier ei. & qd eſt illud? Nimiꝛ vt debeam per omnia fratribus aſſimilari, ſubauditur abſq; peccato, ſicut
Hebr. 4 dictū eſt alio loco. Tentatum aūt per omnia pro ſimilitudine abſq; peccato. O inuentio mirabilis, ob hoc tradendū eſſe morti filiū, vt ſeruo dīs deberet repropitiari.

Item de eo quod ibidem in Propheta ſcriptū eſt: Cū quo inīt conſiliū, & inſtruxit eū, & docuit eū ſemitā iuſtitiæ, & erudiuit eū ſcientiā, & viā prudētiæ oſtendit illi. Et reſpōſio ad illā percunctationē ſecundū Apoſtolū dicentē: Sapientiā loquimur inter pfectos. Et alibi: Nobis aūt reuelauit deus per ſpiritū. Cap. VIII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Esa. 35 Differunt semita & via.

ISta mihi iustitiæ semitã quis eũ docuit? Istam prudẽtiæ viam quis ostendit illi? Est eñ ibi & semita & via, & via sancta vocabitur, ait idem propheta. Et alijs quidẽ semita, id est, angustior via: alijs autẽ via, subaudit plana siue amplificata, & q̃bus vel qualibus est semita? Quibus itidem vel qualibus est via? Nimirũ semita illis est, q̃ non sapiunt ea quæ dei sunt, scilicet sapiẽtibus huius seculi, de quibus vel qualibus Apostolus cum dixisset, quoniã Iudæi signa petũt, & Græci sapientiã quærũt: nos aũt prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, postmodũ ait: Sapientiã autem loquimur inter perfectos. Sapientiã vero nõ huius seculi, neq; principum huius seculi qui destruuntur, sed loquimur dei sapientiam in mysterio quæ abscõdita est, quam præstinauit ante secula in gloriam nostram, quam nemo principum huius seculi cognouit. Si enim cognouissent, nunq̃ dominum gloriæ crucifixissent. Nimirum istis vel omnibus, qui eiusmodi sunt, ista ratio iustitiæ, de qua nũc loquimur, semita est, id est, via tamq̃ arta, vt pauci sint vel fuerint ex eis qui inuenirẽt eam. Porro via prudẽtiæ, via (inquã) id est plusq̃ semita istis est, q diligũt illum, quorum vel qualium est vnus idem Apostolus, qui protinus subiungit: Nobis autem reuelauit deus per spiritum suum, & cætera, vsq; spiritualis homo iudicat omnia, & ipse à nemine iudicat, quis enim cognouit sensum dei qui instruat eum? nos aũt sensum Christi habemus. ¶ Ergo q̃ pulchra via prudẽtiæ, quanta pulchritudo iustitiæ in verbo crucis, de quo tunc loquebatur Apostolus dicens: Verbũ enim crucis pereuntibus q dem stultitia est, his aũt qui salui fiunt, id est, nobis, virtus dei est, & de quo videlicet verbo crucis mentio nunc nobis occurrit, contemplantibus illud concilium trinitatis, quod admiramur cũ propheta dicentem: Quis consiliarius eius fuit, & ostendit illi? Audemus nos adiungere, his qui dicũt, nobis autem reuelauit deus per spiritum suum: audiuimus enim dicentem dei filium, cum ad gnaretur baptizari à Iohanne, nimirum baptismo pœnitentiæ. Sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Audiuimus & Apostolum dicẽtem, quia decebat eum autorem salutis per passionem consummari, quæ videlicet passio pœnitentiæ illius, quam obtemplendam omnem iustitiam suscepit, consummatio fuit.

1. Cor. 1

Via prudẽtiæ in verbo crucis.

Esaiæ. 40.

Matth. 3.

Heb. 2

De illa ironia dei siue sanctæ trinitatis, qua dixit: Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est sciens bonum & malum, cũ iam præmisisset, quia puluis es & in puluerem reuerteris, & quomodo illa ironia in serium conuersa est, quando nouus Adam Iesus Christus factus est vna persona ex tribus psonis sanctæ trinitatis. Cap. IX.

NOn ergo dubitãmus, q a simul vt sancta trinitas hanc ironiã edixit: Ecce Adã quasi vnus ex nobis factus est, sciens bonũ & malum, cũ iam præmisisset, quia puluis es, & in puluerẽ reuerteris, iamq; fecisset Adæ & vxori eius tunicas pelliceas, & induisset eos, taliter in codẽ consilio pertractatũ est, vt diceret: Ne est Adam factus vt putabat, quasi vnus ex nobis, imo amisit illud quod habuerat, vel habere poterat ex nobis. ¶ Sed decet nos implere omnẽ iustitiã, taliter, vt vnus ex nobis fiat quasi Adam, id est, ita fiat homo, vt sit etiã mortalis secundũ carnẽ sicut Adã, & ita morte moriatur, quasi sceleratus sicut est Adam, & inter iniquos reputetur, qualium omnium exemplum est Adam. Per hoc enim fiet, vt q̃ multi filij Adam, fiant, quasi vnus ex nobis, nequaquã à sua spe decepti, sicut deceptus est Adam, fiant inquam quasi vnus ex nobis, id est, fiant filij dei per gratiam, fratres & cohæredes vnici filij, q est vnus ex nobis. Nonne sic est factum? Non ergo dubitamus in illo trinitatis consilio sic fuisse dictũ siue tractatũ, filius dei vnus ex illis tribus psonis, bonũ pro malo, id est, gratiam pro pœna reddidit homini, factus quasi Adam. Vnde & dicit, Obliuioni datus sum tanquam mortuus à corde, id ẽ, mortuus morte aiæ, & factus sum tanq̃ vas perditũ, nimirũ vt fuit Adam, & æstimatus sum cũ descẽdẽtibus in lacũ, qualiũ primus factus est Adam, & factus sum, id est reputatus sum sicut hõ, subaudit sine adiutorio, subaudit diuino, & sicut vulnerati dormiẽtes in sepulchris, id ẽ, oppressus tã actualibus peccatis q̃ & peccato originali, q̃d fecit Adã cũ essem inter mortuos liber, videlicet potestatẽ habẽs sumendi animam meam post mortẽ, quæ libertas mortuorũ nõ est. Ita plane factũ est, ac perinde cõuersa est ironia illa in serium, vt veraciter dicas, ô trinitas deus, ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est, id ẽ, homo in vnitatẽ psonæ prouectus est in filio, q vnus est ex nobis, hõ inquam filius dei factus est, & hic est nouus Adam multorũ filiorũ pater, q̃r vniuersitas, quasi vnus ex nobis est, id est, filio dei similis. Hinc est illud q̃d dicũt: Scimus quia quum apparuerit similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est.

Filius dei factus q̃si Adam, vt Adã vere fieret vnus ex nobis Esa. 53

Psal. 30

1 Iohan. 3

De fide quæ est vnum & præcipuum donorum spiritus sancti, quod ipsa in sanctis antiquis, in patribus primis tanti sacramenti tantæ salutis præparatio fuerit, Cap. X. Ad

AD tam mirã, tamq̃ ineffabile sacramentũ, nimirũq̃ grãdi ꝑparatione opus erat. Qua vel cuiusmodi præparatione, nisi fide? deniq̃ per culpã pfidiæ & ambitionis nimiæ, sese indignum deo fecerat Adam, credendo serpẽti magis q̃ deo, & ambiẽdo celsitudinem illam, quam primus ambiuit ille, dicẽs in corde suo ero similis altissimo. Quid eñ aliud mẽdax ille promisit, dicendo eritis sicut dñi? Ergo econtra, præparatione opus erat fidei, & humilitatis, vt saluo ordine iustitiæ, dignos se redderent filij hominũ illa gratia, quam proposuerat sapientia, qua intelligimus & scimus ipsum eẽ dei filiũ, dicẽs (vt superius memoratũ est) & deliciæ meæ eẽ cũ filijs hominũ. Vñ hæc præparatio scilicet fides, nisi ex dono tuo venit ô spũs dñi? Hæc eñ de diuisionibus gratiarũ, quas tu operaris, vna & optima est, dicente Apostolo: Alij q̃dem p spiritũ datur sermo sapiẽtiæ, alij aũt sermo scientiæ secundũ eundẽ spiritũ, alteri fides in eodem spiritu, & cætera, quarũ videlicet gratiarũ numerũ nouenariũ pulchre (vt arbitror) superius assimilari diximus nouẽ nominibus ordinũ angelorum. ¶ Cum igitur dicit idẽ Apostolus: Fide plurimam hostiam Abel q̃ Cain obtulit deo, per quam testimoniũ consecutus est iustus, testimoniũ perhibente deo muneribus eius, & per illã defunctus adhuc loquitur, fide Enoch translatus est, ne videret mortem, & non inueniebat, quia transtulit illum deus. Ante translationem eñ testimonium habebat placuisse deo: sine fide aũt impossibile est placere deo. Cum (inquã) hæc & cætera dixit, admiratiõnẽ nobis adauget, vt dicamus magis ac magis, sicut supra memoratus Prophera dicit: Quis adiuuit spiritum dñi? Imo vbi erãt illi adiutores tui o spũs domini. ¶ Quorũ vel qualiũ vnus loqtur Apostolus, dei eñ sumus adiutores, subiungẽs: dei agricultura estis, dei ædificatio estis secundũ gratiã, quæ data est mihi, vt sapiẽs architectus fundamentũ posui, alius aũt superædificat. Vbi (inquam) erãt, quãdo ponebas illa fundamẽta terræ, illos primos secũdum fidem patres ecclesiæ? Nã hodie vbicũq; fundamentũ hoc ponitur, vbicũq; fides fundatur, multi eiusmodi adiutores sunt, multæ voces prædicatorũ, multi libri Prophetarũ & Apostolorũ, multa signa frequentia ad confirmationẽ dictorũ. At vero tunc q̃ te adiuuit o spũs domini? Quid habuisti huiusce adiutorij? Tu solus absq; libris, absq; signis vel portentis scripsisti, vt es digitus dei in cordibus eorũ scripturã hanc, id est fidei scientiã, per quam, vel in qua testimoniũ consecuti sunt senes (ait idem Apostolus) scilicet Abel, & cæteri antiqui patres vsq; ad Moysen, quorũ in cordibus absq; libris cæterisq; adiumẽtis fundamentum hoc, te ponente fundatum est.

Ordo iustitiæ in reparatione hominis.

Esa. 14

Proverb. 8

1. Cor. 12

Heb. 11

Fidei commendatio in pribus.

1. Cor. 3

Hebr. 11.

Quod illo tẽpore non solũ fides, verũetiã propheria ante diluuiũ sanctis illis à sancto spiritu data fuerit, prout voluit: & de sacramẽto numeri, quo ait Lamech, septuplum vltio dabitur de Cain, de Lamech vero septuagies septies. Cap. XI.

CAeterorũq; quoq; charismatũ nonnihil iam tunc temporis senibus, siue patribus illis diuisit idem spũs sanctus, prout voluit, scilicet prophetiam, siue scientiam diuinã. Nã scientiam humanã nõ adeo nos hic attendimus, quã humano plerunq; ingenio consequũtur, & illi qui sunt sine fide, vel expectatione huius paracleti. Verbi gratia musicam, cuius ita meminit scriptura in illo q̃ septimus fuit à Cain, & nomẽ fratris eius, videlicet Iubal, fuit Tubal, ipse fuit pater canentiũ cithara & organo. ¶ Diuinam aũt scientiam dicimus, quæ diuinum aliq̃d, siue spũale sapit, vt est illud: Septuplũ (inqt Lamech) vltio dabitur de Cain: de Lamech vero septuagies septies. Huius nãq; dicti meminisse, & huc respicere dignatus est ipse dñs, qui fere nihil absq; scripturarũ authoritate loquebat, dũ Petro dicẽti: Dñe quotiens peccabit in me frater meus, & dimittã ei, vsq; septies? ita respõdit: Nõ dico tibi Petre vsq; septies, sed vsq; septuagies septies. Diuinus nãq; sensus in verbis istis latet, q ex ratione numerorũ facile colligi potest. Nam septenarius numerus, in quo est positũ peccatũ Cain, dicẽdo: Septies vltio dabitur de Cain, insolubilis est, neq; eñ partes habet mediã aut tertiã, aut alias ꝑter solas vnitates. Numerus vero septuagesimus septimus ꝑter vnitates habet etiã alias partes in quas resoluat, scilicet septenariũ & vndenariũ: Deniq; septies vndecies, siue vndecies septies, lxx. septem sunt. Recte ergo & pulchre, sicut p septenariũ, in q̃ numero, sicut tã diximus, signatũ est peccatũ Cain, insolubilis intelligitur vltio, quæ de ipso data est, eo q̃d impœnitẽs fuerit, & per. lxx. septem, in q̃ numero positũ est vulnus siue liuor Lamech, dicẽdo de Lamech vero. lxxvii. solubilis intelligitur vltio, id est, quam aliquãdo terminet, vel finiet remissio, & hoc esse quod dñs Petro dixit: Non dico tibi septies, sed vsque septuagies septies, id est, non cuiq̃ impœnitenti, sed omni pœnitentiam agenti dimittes. ¶ Prophetiam q̃q; æui illius hominibus nõ omnino defuisse, vel illud pro exẽplo siue testimonio sit, q̃d in canonica legimus epistola Iudæ Apostoli: Prophetauit aũt de his septimus ab Adã Enoch dicẽs: Ecce venit dñs cũ sanctis milibus suis facere iudiciũ cõtra

Scientia tã humana q̃ humana i patribus antiquis. Gene. 4

Ibidem. Matth. 18

Prophetia Enoch.

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnes inique agentes, &c. Quæ prophetia & si de notis non habet exemplū literis: ante illam epistolā Apostoli, non tamē leuiter potest contemni, quod Apostolus Christi prophetatum fuisse scripsit, & per spiritū sanctum scire potuit.

Item de charismatibus spūs sancti, quod illo tēpore & post illud tempus ante aduentū spūs sancti in remissionē peccatorū datus non fuerit, quodq; data eius tunc præparationes fuerint regenerationis, qua nunc sunt filij dei, & de eo quod ait beatus Iob de illis, quia concepti non viderunt lucem. Cap. XII.

Gene. 6 Filij dei de stirpe Seth filiæ hoim de stirpe Cain

HIs & alijs charismatibus suis spiritus sanctus homines illustrādo, sine dubio multitudinem iam tūc fecit filiorum dei, quamuis paucos, quamuis tantū duos aut tres ante diluuium manifeste scriptura nominauerit. Cū eñ cœpissent (ait) homines multiplicari super terrā, videntes filij dei filias hominū, quod essent pulchræ, acceperūt sibi vxores ex omnibus quas elegerāt, filios dei illos, q de stirpe Seth: & filias hominū illas nominans, quæ de stirpe Cain procreatæ fuerāt. Verūtamen q̄us filij dei iam tūc nominati fuerint, propter fidem & propter cætera (de qbus diximus) charismata spūs sancti, non iam tūc eadē charismata hoc perfecerūt, vt essent filij dei, sed præparationes erāt generationis, imo regenerationis, filiorū dei, in quo consummati sunt ii veteres q̄ noui, deo prouidēte (ait Apostolus) vt nō sine nobis consummarentur. Nā per

Hebr. 11

sanguinē huius foliis, tam illi, q̄ nos, spiritū sanctū in ista gratia, quæ est remissio peccatorum, accepimus. ¶ In quorū, videlicet veterū & nouorū, distinctione illud perpendere

Differētia inter veteres & nos uos in donis spūs s.

pulchrū est, qa cū (sicut alio in loco diximus) duo sunt data sancti spūs, alterū in remissionem peccatorū, alterum in diuisiones gratiarum: veteres prius in diuisiones gratiarū q̄ in remissionē peccatorū acceperunt, noui aūt scilicet nos, q post passionē Christi renascimur aut renati sumus, prius in remissionem peccatorū q̄ in diuisiones gratiarū accepimus, præter Cornelium de Actibus apostolorū, & eos qui cum illo erant, super quos antequam baptizarent in remissionē peccatorū cecidit spūs sanctus, & erāt loquentes linguis, & magnificantes deū. Ratio quippe tēporis hoc exigebat, propter eos q credidissent ex Iudæis, & gentiles nisi circūciderentur, ne liceret illis, videlicet credētibus ex Iudæis pertinacius dicere, quare introisti ad viros præputiū habentes, magisq; daretur libertas Petro, vt diceret ad eos: Quis prohibet baptizari eos qui spiritū sanctum acceperunt sicut nos? Itaq; de illis, scilicet de veteribus sanctis siue filijs dei, maxime qui ante diluuium fuerūt, recte dicas illud mysticū beati Iob, quia concepti nō viderūt lucē. Gratia nāq; spūs sancti, q est ipsa benedictio patris & filij, qua benedixit deus masculū & foeminam dicēs, crescite & multiplicamini, sterilis qdē deinde nunq̄ fuit, quin tanquā maternus vterus conciperet filios dei, sed qa nō peruenerunt ad iam dictæ remunerationis diem, imo nec cogniti sunt mūdo per alicuius scripturæ narrationem, nimirū quasi cōcepti non viderunt lucem. Proinde his omissis, iam ad cætera transeamus.

Acto. 10

De tribus filijs Noe, ex qbus reparatus est orbis, & quod valde notandū est, trina enūciatione renouatū super eos verbū benedictionis quod deus super primos homines edixit, & quod Chanaan potius pater q̄ ipsum Cham maledixit. Cap. XIII.

Gene. 6.

NOe vir iustus atq; perfectus fuit in generatiōibus suis. Cū deo ambulauit, & genuit tres filios Sem & Cham & Iaphet. Ex istis tribus hominibus reparatus est orbis, & q̄d valde notandū est, trina enunciatione renouatū est sup eos verbū benedictionis, quod deus sup homines primos edixit. Egredere, inquit deus

Gene. 8. 9. Ibidem.

ad Noe, de arca tu & vxor tua, filij tui & vxores filiorū tuorū, & ingredimini sup terrā. Crescite & multiplicamini super eā. Itēq; secūdo: Benedixitq; deus Noe & filijs eius, & dixit ad eos: Crescite & multiplicamini, & replete terrā. Ac deinde tertio: Vos aūt crescite & ingredimini sup terrā, & replete eam. ¶ Nonne ergo trinitas quæ illic se ostēderat in

Trinitas potim in sermone, parim in operc veteris testamēti ostēta est.

sermone, ipsa hic sese ostendit in opere? Nam illic dicendo, faciamus hominē ad imaginem & similitudinem nostram, & ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est: nimirum ostendit in sermone & hic reseruatos habens tres filios Noe, & benedicēs eis trina benedictione, vt essent initia tantæ rei, scilicet reparandi generis humani, profecto sese ostendit in opere. Nec vero sacramentum hoc imminuit culpa vnius ex illis tribus viris, sicut

Gene. 2. Ephe. 5. Gene. 9

nec præuaricatio Adæ destruit sacramētū verborū eius, q̄ dixerat: Hoc nūc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Vnde Apostolus, sacramentū, inquit, hoc magnū est, ego aūt dico in Christo & in ecclesia. ¶ Quapropter valde notandū, quod pater Noe, cum dicisset, q̄ fecerat ei filius suus Cham, nō dixit, maledictus Cham, sed maledictus, ait, Chanaan, seruus seruorū erit fratribus suis. Neq; eñ decebat, vt in illū maledicti plagā mitteret homo sapiēs, in quo deus benedictionē dederat inter fratres suos, benedicēdo simul omnibus illis tertio, sicut iam dictum est: & dicēdo: Crescite & multiplicamini: sicut nec ipse deus, postq̄ eodē modo benedixit Adam & Euæ dicēs: Crescite, & multiplicamini, verbum benedictionis ita in contrariū mutauit, vt diceret ad eum, quod postea dixit ad Cain, nūc igitur maledictus eris super terrā. Et ad serpentē: Quia fecisti hoc, ait, maledictus eris inter oia animantia, & bestias terræ: sed maledicta (inqt) terra in opere tuo. Nimirū sicut deus incōmutabilis non ad ipsum, cui benedixerat, dignū iudicauit dicere: Maledictus eris, sed: maledicta terra in opere tuo, dicere maluit: sic homo deo vitauit dicere: maledictus maledictus Cham, cui deus benedixerat, & maluit dicere, maledictus Chanaan. ¶ Quare aūt, cū habuerit Cham etiā alios filios, sicut scriptura dicit: Filij aūt Cham Chus & Mesraim, Futh & Chanaan, istū potius sub maledicto eē Moyses scripserit, dicere nūc ex abundāti est, tamē breuiter dicendū, quia tunc tēporis Israel egressus ex Aegypto, ducebatur in terram Chanaan, & implebantur pecceta Chananæorū: idcirco, vt ict ret Israel, auxilium domini ad delendū eos sibi non defuturū, scire etiam debebat genus illud fuisse maledictum anteq̄ natum.

Gene. 4 Gene. 3

Cur Noe Chanaā & non alijs filijs Cham maledixerit.

Gene. 10

De illius intentione iudicij, scilicet diluuij, q̄d in illa subluceat splēdor sanctæ trinitatis, textum literæ diligētius inspicienti. Cap. XIIII.

VT sciamus aūt certius, quia non casu, sed per prouidentiam sanctæ trinitatis, Noe tres filios genuit, & ex huiusce numeri hominibus, reparatus est orbis, ipsam diligentius literam pspiciamus in illius intētione iudicij, scilicet diluuij. Nā vbi dictū est: Videntes filij dei filias hominū, q̄d essent pulchræ, acceperūt

Gene. 6

sibi vxores ex omnibus quas elegerāt, cōtinuo sequitur. Dixitq; deus: Nō pmanebit spiritus meus in homine in æternū, qa caro est. Moxq; repetita quærela de illa permixtiōe filiorū dei cū filiabus hominū, protinus sequitur: Videns aūt deus, q̄d multa malitia hominum esset in terra, & cætera, vsq; Pœnitet eū me fecisse eos. Cōtinuo subiungēs scriptura: Noe vero inuenit gratiā coram dño, & genuit tres filios, sic ait: Cumq; vidisset deus terram esse corruptam, dixit ad Noe: Finis vniuersæ carnis venit coram me, fac tibi arcam de lignis leuigatis. ¶ Quem non delectet pro modo, siue intētione præsentis operis quod etiam hic vbi forte non putabatur, lucere splendor apparuit sanctæ trinitatis. Denicq; in tam breui, ecce tertio nomē dei, dum dicitur: Dixitq; deus, Videns aūt deus, Cūq; vidisset deus. Quid hic deest de manifestatione trinitatis, nisi q̄d idcirco, qua oportebat (sicut in exordio diximus) hunc thesaurū in isto agro scripturarū esse absconditū, tacitū est de relatiuis nominibus, vt non diceretur, Dixitq; deus pater; Videns autem deus deus filius, Cūq; vidisset deus patris & filij spūs? Deniq; si hoc totum scriberetur, tunc non potuisset portare mūdus, faciesq; Moysi, nimis cornuta, siue splendida fuisset, & longius ab eo fugisset scandalizatus Israel. Nūc velamen vultus eius subleuare licet, & demonstrare quia sedentem in throno iudicij sanctam trinitatē prædicat litera hæc, pro magno iudicio videlicet ad faciendū tam terribile iudicium super illos gigantes, nimisq; multiplices homines, quorū malitia & iniquitate terra repleta est. Sententias ergo iudicij, sentētias libet hic perpendere singularum personarum sanctæ trinitatis.

Trinitatis splēdor in verbis dei ad Noe.

Exodi. 34.

De prima sententia illius iudicij: Non permanebit spūs meus in homine in æternum, quia caro est, quod congruat personæ patris. Cap. XV.

DIxitq; deus: Non permanebit spūs meus in homine in æternū, quia caro est. Nimirum personæ illi, quæ dixerat (quod superius tractatū est) Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est, nunc ergo ne forte sumat etiam de ligno vitæ, & viuat in æternum, ipsi congruit dixisse: Non permanebit spūs meus, id est, à me factus siue datus, in homine, in æternum, deniq; priorem sententiam ista cōfirmat, & quodammodo satisfacit audientibus, q̄d vere sapiēter & valde vtiliter obcluserit homini lignū vitæ, ne viueret in æternū. Ac si dicat: Quid facerent homines, si viuerent in æternum: quandoquidem propter longiusculam vitam (verbi gratia, nongentorū aut octingentorū annorum) tam corrupti, tamq; superbi sunt? Ergo, sicut nūc dixi, ne sumat de ligno vitæ, & viuat in æternū rita & nūc dico: Non permanebit spūs meus in homine in æternū, quia caro est, id est, qa corruptus est, imo & annos eius diminuam, vt non amplius tot annorum, sed erūt anni centū viginti annorū. ¶ Et qdem alij paucioribus annis vixerūt post diluuium, sed Moyses, qui scripsit hāc scripturam, huius fuit numeri, quādo mortuus est, scilicet centum viginti annorum. Est & alia de hoc numero sentētia, sed hæc potior videtur. Sed nos propositō tenemur, & in huiusmodi immorari non possumus, præsertim qa alio in opere latius tractauimus. Ergo cui magis congruat hæc iudicij sententia, persona patris est. Nam ea quæ sequitur, nimirum personæ filij congruit, & hoc perpendere, nobis dulce ac delectabile est.

Duplex sētētia mors tis in hoīe, vna patris alia filij.

Anthoīs, CXX.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De secunda sententia, videns deus pœnituit eum quod hominẽ fecisset in terra & præcauens in futurꝫ, & tactus dolore cordis intrinsecus, delebo, inquit, hominem quem creaui, quod personæ congruat filij. Cap. XVI.

Gene,z

VIdens aũt deus, ꝙ multa malitia hominũ esset in terra, & cũcta cogitatio cordis intenta esset ad malũ omni tẽpore, pœnituit eũ ꝙ hominẽ fecisset in terra Et præcauens in futurꝫ & tactus dolore cordis intrinsecus, delebo, inquit, hominem quem creaui à facie terræ, ab homine vsq; ad animãtia, à reptili vsq; ad volucres cœli, pœnitet enim me fecisse eos. Hæc, inquam, sententia personæ filij magis cõgruit, scilicet iudiciũ facere de hominibus, ꝙa filius hominis erat futurus, quemadmodũ in Euangelio dicit: Et potestatẽ dedit ei iudiciũ facere, ꝙa filius hominis est. Nõ enim ꝙa nondũ erat factus ipse filius hominis, idcireo illud de hominibus facere iudiciũ, id est, diluuiũ inducere, minus illi congruit, cũ certissime futurus esset filius hominis, iã ꝙ esset opus istud coram eo, sicut scriptũ est: Ecce merces eius cũ eo, & opus illius corã eo. Similiter pœnitẽtia siue baptismus pœnitẽtiæ, quo baptizãdus erat in forma serui eandem pœnitentiã consummaturus, passione & morte crucis, nonne iam tũc erat corã illo? Et languores atq; dolores nostros, quos ipse portaturus erat, vulnera qbus vulnerãdus erat propter iniquitates nostras, attritio, qua atterẽdus erat propter scelera nostra disciplina & liuor siue flagella & vibices, qbus sacratissimũ corpus eius fecandũ erat, nõne iam tũc erãt coram illo. Si propheta, cũ adhuc essent futura, quasi iã præterita vidit, & hæc oĩa verbis ꝓteriti tẽporis enũciauit: Vidimus eũ, cõsiderauimus eũ, nec reputauimus eũ, languores nostros tulit, dolores nostros portauit, vulneratus est, attritus est, liuore eius sanati sumus: quãto magis corã illo erãt præsentia, ꝙis nondũ facta. ¶ Quod ergo dicit scriptura, pœnituit eũ, ꝙ hoĩem fecisset in terra, siue hoc dictũ, pœnitet enim me fecisse eos, nimirꝫ huic pſonæ congruit, scilicet filio, & recte hãc sententiã, tanq; prophetiam, & sic dictũ pœnitet eñ me fecisse eos, ac si diceret, pœnitentiam agam vsq; ad mortem, mortem autem crucis, quia feci eos, siue vapulo, id est, certissime vapulabo, non ob aliam culpã meã, nisi quia feci eos, ꝙd nimirꝫ erit retribuere mala pro bonis. Propterea delebo eos, scilicet & nũc istos præsenti diluuio, & oẽs impios futuro per ignẽ iudicio. Propterea, inquã, quia videlicet propter hoc ipsum iustã habeo potestatẽ facere iudiciũ, ꝙa filius hominis sum, vel simul intelligendũ est, & ab eis vel ab eorꝫ similib⁹ mortificatus, id est certissime mortificãdus sum. ¶ Quid vero est, quod dicit scriptura, tactus dolore cordis intrinsecus? Quid ẽ illud intrinsecus? Nõ eñ est deus, vt hõ cuius est corpus extrinsecus & anima intrinsecus. Ergo ꝙd dictũ est intrinsecus, illud secretũ significat, de ꝙ Apostolus ad Ephesios: Et illuminare, inquit, omnes quæ sit dispẽsatio sacramẽti absconditi à seculis in deo, ꝙ omnia creauit, innotescat principibus & potestatibus in cœlestibus. Nam ꝙa dolor ille, quo futurus erat dolens pro nobis, & quem ipse quasi iam præsentem videbat, vt iam dictũ est, absconditus erat & angelis & hominibus, recte dictum est, & tactus dolore cordis intrinsecus. ¶ Quid illud ꝙq; est, ꝙd dicit, & ꝓcauens in futurꝫ? Nimirꝫ secundũ eundẽ sensum idem est ac si diceret, prouidẽs vt dolor ipsius multum haberet fructũ. Ad eandẽ prouisionẽ siue prouidentiam & illud pertinet, ꝙd in psalmo dicit: Quæ vtilitas in carne mea, dũ descendo in corruptionẽ? Nisi enim & illo diluuio deletum, & aliꝫs multis miseriꝫs repletũ fuisset genus humanũ, & nisi cito ceruices nostræ redigerentur in lutum, quomodo susciperemus humilitatis Christi iugũ, cũ etiam nũc vix vexatio auditui det intellectũ: quando homo natus ex muliere, breui viuẽs tempore, repletur multis miseriꝫs, & dies annorꝫ nostrorum in ipsis septuaginta anni.

Tactus dolore cordis intrinsec⁹.

Et ꝓcauẽs in futurꝫ.

Pſal. 29.

Eſa. 28
Iob. 14.
Pſal. 89.

De tertia sententia: Cũq; vidisset deus, dixit ad Noe, finis vniuersæ carnis venit coram me, fac tibi arcam, quod personæ congruat spiritus sancti. Cap. XVII.

Gene.6.
Gene.8.

EA quæ sequũtur, cũq; vidisset deus terram esse corruptã, dixit ad Noe: Finis vniuersæ carnis venit coram me, fac tibi arcam de lignis leuigatis, & cætera, inter quæ scriptũ est, quia columba venit ad eum ad vesperã portans ramũ oliuæ, virentibus solijs in ore suo, nimirꝫ personæ cõgruit spũs sanctus: ita vt iã hic veraciter dicas illud Dauidicũ, Misericordia & veritas obuiauerũt sibi, iustitia & pax osculatæ sunt. ¶ Deniq; spũs sanctus ipse est misericordia, sicut in Psalmo canimus: Deus meus misericordia mea: & dei filius ipse est veritas, sicut ipe dixit, ego sum veritas. Et qs nesciat, quia sicut veritatis fuit ꝙd deus vidẽs, vt iã dictũ est, quod multa malitia hominũ esset in terra: Delebo (inquit) hominẽ quẽ creaui, à facie terræ, ab hoĩe vsq; ad animãtia, à reptili vsq; ad volucres cœli: ita & misericordiæ fuit, quod dixit ad Noe: Ponã fœdus meum tecũ, & ingredieris arcã tu & filij tui, vxor tua, & vxores filiorꝫ tuorꝫ tecũ, & ex cũctis animãtibus vniuersæ carnis bina induces in arcã, vt viuãt tecũ masculi sexus & fœminini, vt

Pſal.48.

Pſal.98
Iohan.14.
Gene.6.

ibidem.

Pœniret eũ fecisse hoĩem.
Philip.2

Iohan.5

Eſa.40.62
Eſaiç.53.

vt saluetur semen sup vniuersam faciem vniuersæ terræ. ¶ Igitur tam verbis ꝙ factis in illo tanto negotio tam magni iudicij, trinitas sese ostendit pariter & abscondit, & in cæteris huius agri, i. sanctæ scripturæ, locis præcipuis idem speramus, quod thesaurus iste ab illis, qui pie quærunt, fine dubio possit inueniri. Proinde sequamur, & vigilantibus oculis omnem quoad possumus, locum perspiciamus, & perscrutemur.

Trinitas thẽsaurus in agro scripturæ abscônditus

De eo ꝙ dixit deus: Venite igitur, & descendamus, & cõfundamus ibi linguas eorum, quia sic vox trinitatis, sicut & illud dictum pluraliter: Ecce Adam, quasi vnus ex nobis factus est. Ca. XVIII.

Gene.11

DEscendit autem dñs, vt videret ciuitatẽ & turrim, quam ædificabant filij Adã, & dixit: Ecce vnus est populus, & vnum labium oĩbus. Cœperuntq; hoc facere, nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere cõpleant. Venite igit, descendamus & confundamus ibi linguam eorum. ¶ Et reuera sicut in præuaricatione Adæ res acciderat tam magna, cui sese deberet opponere sancta trinitas, ita & hic. Quale eñ erat quod intendebant filij Adam, dicentes: Venite faciamus nobis ciuitatẽ & turrim, cuius culmen ptingat ad cœlum? Nimirꝫ eodẽ ausu superbiæ decipiebant, quo & ille deceptus est, ambiendo vt esset sicut deus, & ille agitabat eos, q dixit in corde suo: Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Propter eiusmodi superbiam, quam imitabant, cõgrue scriptura denotat eos nominans filios Adam. ¶ Descẽdit autẽ (inquiẽs) dñs, vt videret ciuitatẽ & turrim, quam ædificabant filij Adam. Deniq; huiusmodi locutio admirationi esse vult, quod filij adhuc tantam spirabant audaciã, iam ferẽtes paternæ superbiæ pœnam, quia profecto magis mirum est, superbire post pœnã vel in pœna, ꝙ ante pœnam. Ausum igitur illorꝫ libet admirari verbis quoq; æthnici, s. poetæ insignis, qui pœnas infernales describere gestiens, dicit:

Eſa.14

Vergil.6. Aeneidos.

Hic genus antiquum terræ, Titania pubes
Fulmine deiecti, fundo voluuntur in imo.
Hic & Aloidas geminos immania vidi
Corpora, qui manibus magnum rescindere cœlum,
Aggressi, superisq; Iouem detrudere regnis.

¶ Sed nunquid hoc deum tenuisse putabimus, & idcirco dixisse, cœperuntq; hoc facere, nec desistent à cogitatiõibus suis, donec eas opere compleant? Deniq; & si hodieq; viuerent, & ædificare nõ cessent, aut cessarẽt. Nunqd vel vsq; ad medium altitudinis cœli, siue firmamẽti puenissent? Minime. Sed, esto, peruenerint, siue puenire potuerint vsq; ad illã firmamenti celsitudinem, quam dicunt Aplanen. Quid ibi nocere possent inuisibili maiestati, etiam non deturbatt aut fulminati? Ergo præcauisse qdem deum aliqd, non sit dubium, quoniam sic superius scriptum est: Et præcauens in futurum: veruntamen nõ præcauisse manus ebrum, imo præcauisse linguas eorum. In quo? Simus attenti, quia non minimam intelligentiam locus iste quærit, dicente deo: Nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant, qui & non manus eorum præcidit, sed linguas eorum confudit. Dicamus ergo, qualem præcauit ædificationem superborum, quia veraciter dictum est supẽrius: Et præcauens in futurum.

Quid ꝓcauerit deus in ædificantibus Babel.

Gene.6

De eo quod dixit: Nec desistent à cogitationibus suis, donec eas opere compleant, qualiter eas opere compleuerint. Cap. XIX.

SCripturas veritatis conditurus erat propter homines humiles spũs sanctus, quas nunc legimus, & in illis recondere proposuerat thesaurꝫ, quem nunc vsq; & inuenimus, & inuenire cupimus, thesaurꝫ nominis sui, thesaurꝫ sacramentorꝫ Christi filij dei. ¶ Nouerat eñ altitudinem satanæ, regnantis super omnes filios superbiæ. Et illius turris ædificationẽ vanæ & mendacis eorꝫ scientiæ siue loquacitatis, extollentis se aduersus veritatem dei, prospiciebat esse imaginẽ. Dixit ergo: Cœperuntq; hoc facere nec desistent à cogitationis suis, donec eas opere compleant. Quibus à cogitationibus suis non desisterent? Vtiq; quas vocibus istis enuntiat: Faciamus nobis ciuitatẽ & turrim, cuius culmẽ ptingat vsq; ad cœlum. Nonne ita fecerunt? Deniq; mox vt sanctæ scripturæ illis puulgatæ sunt, contrariæ scientiæ turrim vsq; ad blasphemandum creatorem erexerunt. Hinc est illud: Cogitauerunt & locuti sunt nequitiam, iniqtatẽ in excelso locuti sunt. Posuerunt in cœlũ ossuum, & lingua eorꝫ transiuit in terra. i. cũ essent terreni, trãsiuit lingua eorꝫ blasphemãdo oĩa terrena vsq; ad ipm deũ. Quippe q non solũ de terrenis male locuti sunt, sed etiã de creatore eorꝫ. ¶ Dico ergo: Si postq; diuisa sunt vel confusa sunt labia insurgentiũ, & dissipatæ sunt cogitationes eorꝫ, tanta fecerunt, tanta dixerũt, vt vix subsistere, aut resistere posset illa, cui dicit in Canticis: Sicut turris Dauid collum tuũ quæ ædificata est cũ propugnaculis, mille clypei pendent ex ea, & omnis armatura fortium. Quid fecissent, ꝙd dixissent, si nunq; cõfusꝫ linguꝫ, nunq; diuisa fuissent labia eorꝫ. Bene igit

Hæretici turrim Bel extruũt.

Pſal.72.

Cur diuisꝫ sunt linguæ

Canti.4

Trinitas thesaur⁹ varijs absconsionis, in scripturis veterum Exo. 34 2. Cor. 3

& prouide dum tẽpus immineret, vt scriberent scripturæ veritatis, scripturæ legis & prophetarꝫ, in qbus est thesaurus veritatis, facta est diuisio illa linguarꝫ: siue gẽtium, vt in vna tñ lingua, siue gẽte thesaurus iste vsqꝫ ad tps posset abscondi. ¶ Nunquid vero vel istud sufficere potuit? Nõ vtiqꝫ, nisi in eadẽ vna lingua gẽtis Hebrææ sub figuris & ænigmatibus in parabolis & allegorijs, pacta fuisset subtilitas absconsionis. Necꝫ em vel ipſi portare potuissent, qbus credita sunt eloquia dei, sicut significatũ est in eo, quod fugerunt vel timuerunt prope accedere filij Israel, videntes claritatem vultus Moysi.

De plaga illa confusionis, in quo profuerit, & cui personæ magis congruit dixisse cæteris: Venite, descẽdamus, & cõfundamus. Cap. XX.

IGitur plaga qdem grandis accidit mundo, vbi facta est linguarꝫ confusio, sed in eo nõ minime profuit, quod & Pagani & Iudæi, maximeqꝫ hæretici, per Asiam, Europamqꝫ, & Aphricam disseminati, minus turrim suam cõfusibilem ædificare potuerunt contra veritatem, quam si fuissent omnes labij vnius, & sermonum eorundem.

Persona filij de cõfusiõe linguarũ consilijũ dedit. Iohan. 14. Actor. 2 Gene. 9 Hebræo. 2

¶ Cui autẽ personæ magis cõgruit dixisse cæteris: Venite, descendamus, & confundamus linguam eorꝫ. Putasne personæ filij? Deniqꝫ vbi plaga cõfusionis illius sananda erat, persona hæc, s. filius loquens Apostolis suis: Et ego (inquit) rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis. Et hoc ita factum est, ita linguarum diuisio, quæ propter superbiam acciderat, reformata est per eiusdem paracleti spiritus sancti aduentũ, vt in ora eorum omnium genera nascerẽtur linguarꝫ. Quia ergo rogante filio sic futurum erat, & sic factum est, delectabile nobis est adscribere personæ huic, illud dictum ad patrem & spiritum sanctum Venite descendamus, & cõfundamus linguam eorum, quia videlicet, & ista noua, & illa vetera omnia propter ipsum facta sunt. Veruntamen verba illa: Venite descendamus, & confundamus, non iam sic accipimus tanquam verba rogantis, quia videlicet rogare minoris est. At ille, s. filius, non tunc erat minor, sed quando factus est homo, tunc paulominus minoratus est, nõ solum à patre & spiritu sancto, verumetiam ab angelis, quia secundum humanam naturam pati potuit, & mori, quod nimirum rogare fuit. Moriẽdo quippe sacrificium factus est pro nobis. Melius igitur atque fidelius verba illa: Venite, descendamus, confundamus, sic accipimus, tanquam sapientiæ consulentis, & cum deo cuncta componentis, sicut habemus in parabolis, quæ videlicet sapientia, ipse est dei filius. Procedamus vlterius.

Pſal. 9 Heb. 5 Prouerb. 8

De fide patris Abrahæ credentis promissionibus beati seminis, & de eo quod tres vidit, & vnum adorauit. Cap. XXI.

Figura trinitatis sp⁹tissima i tribus angelis corã Abraham Exo. 3 Gene. 18

IN parte agri, quã nunc attingimus, in loco scripturæ, in quẽ nũc progredimur, ipse det fides patris nostri Abrahæ, credẽtis promissionibus beati seminis. Et hic ô beata trinitas deus pclare fulget, nec multum absconditus est thesaurus tui noĩs, videlicet, in tribus hominibus magnis, & in tribus designatus angelis. Tres hoĩes principum magnæ gentis sunt, Abraham, Isaac, & Iacob: super quibus hodieqꝫ audimus te profitentem: Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. De tribus angelis taliter scriptura dicit: Apparuit autẽ dominus in conualle Mambræ sedenti in ostio tabernaculi sui, in ipso feruore diei. Cumqꝫ eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri, stantes propter eũ. Quos cum vidisset, cucurrit in occursum eorꝫ de ostio tabernaculi sui, & adorauit in terra, & dixit: Dñe, si inueni grãm in oculis tuis, & ne transeas seruum tuum &c. Illius diei festinitas quanto notior, & quanto est celebrior, tanto ad concelebrandum omnis sermo noster est pauperior. ¶ Quis eñ nescit, quis nõ audiuit, quia noster secundum fidẽ pater Abrahã illo die in ipso feruore diei tres vidit, & vnum adorauit? Tres quippe viros videbat, quibus occurrens, & adorans nõ dixit: Domini, si inueni grãm in oculis vestris, sed: Domine (inquit) si inueni grãm in oculis tuis. Hoc fuit adorare eum, in aspectu triũ. Quid autem sibi vult illud cõuiuium trium angelorꝫ, nasciturum Isaac promittentium, cum risu & gaudio tales hospites suscipientium? Paulo supra riserat senex Abrahã, sicut scriptura dicit: Cecidit Abraham in faciẽ suam, & risit, dicẽs in corde suo: Putas ne cẽtenario nascetur filius, & Sara nonagenaria pariet? Et hic dicente dño, qui apparuerat in tribus pluribus angelorꝫ, reuertens veniam ad te tẽpore isto, vita comite, & habebit filium Sara vxor tua, risit Sara post ostium tabernaculi, risit (inquam) occulte, & dicẽte domino ad Abrahã Quare risit Sara, dicẽs, num vere paritura sum anus? Sara timore pterrita negauit, dicẽs: Non risi. Dominus autem: Non est (inquit) ita, sed risisti. Quid (inquam) sibi vult illud cõuiuium talium hospitum, risu senum, & iubilo celebratum, vbi qui & nasciturus promittitur, vocari iubetur Isaac, id est, risus, & eorum quibus nasciturus promittitur huius nominis filius, alter Abraham, id est, pater multarum gentium, & altera Sara, id est, princeps nominatur? Dicamus aliquid fide dignum, vt cum risu æterno mereamur epulari cum beata trinitate, secundum illius conuiuij signatum mysterium.

Tres vidit & vnũ adorauit

Gene. 17 Gen. 18.

De tri-

De tribus pſibus, Abrahã, Isaac, & Iacob, qño in illis tribus angelis cõiuantibus, & nascitur⁹ Isaac promittentibus, præsignatum fuerit sacrm fidei sanctæ trinitatis, quap aduentum Chri mundus est illustratus. Ca. XXII.

IN propheta † Amos dñs dicit: Et locutus sum sup prophetas, & ego visiones multiplicaui, & in manu prophetarꝫ assimilatus sum. Porro prophetarꝫ pcipui, siue maximi tres isti patres fuerunt, imo sunt, Abrahã, Isaac, & Iacob, cum qbus sancta trinitas, vnus deus, testamẽtũ suũ disposuit, sicut Psalmista canẽs, cum pmisisset: Memor fuit in seculum testamẽti sui, qd disposuit ad Abrahã, & iuramẽti sui ad Isaac, & statuit illud Iacob in pceptũ, & Israel in testamẽtum æternũ. Post modũ ita subiunxit: Non reliqt hoĩem nocere eis, & corripuit pro eis reges. Nolite tangere Chros meos, & in prophetis meis nolite malignari. Ergo vt illius conuiuij mysterio digni habeamur, scire debemus, quali assimilatione sancta trinitas illic in hospitio patris Abrahæ assimilata sit, assertione nra non indiget, nã fere cunctis vbiqꝫ notũ est sensis Abrahæ filiũ Isaac, qd interpꝛat risus, dñi nostri Iesu Chri, filij patris antiqui & æterni, nascendo & viuẽdo gessisse typũ, q sanctorꝫ risus hoĩm, & oĩm beatorꝫ gaudiũ est angelorꝫ. ¶ Futurꝫ aũt sed m dispensatiõe temporꝫ, quæ pfinita fuerat apud deũ, vt nõ ante aduẽtus eius meridie, siue feruore diei clarissimo, sancta trinitas mundo publica pdicatiõe innotesceret, ipso incipiẽte nostro Isaac euãgelica voce. Exempli gra, cum dicit: Ego & pater vnũ sumus. Et paracletus aũt spũs sanctus, quẽ mittet pater in noĩe meo, ille vos docebit oĩa. Et multa ad huius fidei regulã pertinẽtia, quorꝫ notissimũ atqꝫ pclarissimũ est illud apud Matthẽ um in calce euangelij: Euntes docete oĩes gẽtes, baptizãtes eos, in noĩe patris & filij, & spũs sancti. Pulcherrime igit, atqꝫ sanctissime, nõ ante, sed vbi iam venerat tps, vt cõcipere siue nasceret ille Isaac, figura siue forma huius, apparuerunt patri Abrahæ tres viri illi scilicet angeli, & currenti in occursum, atqꝫ adoranti, ac dicẽti: Dñe, si inueni grãm in oculis tuis &c. vsque: ponã buccellam panis, tam prompte rñdentes dixerunt, fac vt locutus es, tamqꝫ familiariter comederunt tria sata similæ, vitulumqꝫ de armẽto tenerrimũ & optimũ, butyrũ quoqꝫ & lac. ¶ Quo alio modo magis familiariter q̃ isto, cuperet pater Abraham cõtcare ciuibus pfiæ inuisibilis, siue seruire homo fidelis, & iustus reputatus pro merito fidei, sanctæ & individuæ trinitatis? Similiter quo alio modo multarꝫ gentiũ vniuersitas, quarꝫ ille est pater scdm fidẽ, familiarius cupiat ministrare sanctæ trinitati, q̃ sacrificãdo in sctõ altari sacrificiũ dñici corpis & sanguinis, stando sub arbore, i. crucis Chri fide, sicut illic scriptũ ẽt Abrahã vero stabat sub arbore? Multa hic materia se offert, & dicẽdi copiã flagitat magna res, sed nos in alio loco pro posse diximus, & ideirco testimoniũ sanctæ trinitatis, qd hic magnifice splendet, nos scdm propositũ memorasse, siue demonstrasse cõtenti, finẽ faciamus psentis libelli, protinus ad vlteriora progressuri scdm tenorem eiusdẽ propositi, quo proposuimus, in isto sanctæ scripturæ agro amplissimo thesaurum demonstrare credulis, quem videre vel inuenire non possunt increduli.

† Amos 3

Trinitas in aduẽtu chri mũdo publicata. Iohan. 10 Ibidẽ. 14. Matth. 28. Gene. 18

Mysterium cõuiuij Abrahæ cũ tribus angelis.

RVPERTI ABBATIS TVITIEN. DE GLORIFICATIONE TRINITATIS, & processione spiritus sancti.

LIBER QVINTVS.

De eo quod Salomon in paraboli loquitur: Turris fortissima nomen domini ad ipsam currit iustus, & exaltabitur, & quod ille sit iustus, q ex fide huius nominis iustificatur. Cap. I.

Pes nostra imo & corona spei nostræ tu es ô nomen dñi, nomen patris, & filij, & spũs sancti, corona (inquã) spei, sicut Prophera dicit: Dñe, excelsum est brachiũ tuũ, deus Sabaoth corona spri, qꝫ ornata est gloria. Quid em aliud q̃ te speramus, aut sperare debemus, dum loquẽdo & scribẽdo nomẽ tuũ prædicamus & glorificamus? Quid (inquã) aliud sperare debemus, nisi qd diligẽtes nomen tuũ, in te gloriabimur? Nam gloriabunt in te (ait Psalmista) oẽs q diligũt nomen tuũ. Et Sapia dicit: Turris fortissima nomẽ dñi ad ipsam currit iustus, & exaltabit. Quis vero iustus, vel vnde iustus? Nunqd ex opibus? Nẽpe si de opibus agitur, refragatur

Corona spei nostræ trinitatis

Pſal. 5 Prouer. 18

Pſalmi-

Psal.14 Roma.3 Abacuc.2 Gene.15 Roma.4

Psalmista dicens: Quia nō iustificabit in conspectu tuo oīs viuens, cōsonante Apl'o cum dicit: Quia ex opibus nō iustificabit oīs caro corā illo. Vnde ergo iustus? Ex fide, quia scriptum est: Iustus autē ex fide viuit. Abrahā ex fide iustificatus, sicut scriptura dicit: Credidit Abraham deo, & reputatū est illi ad iustitiā: deinde (sicut memorauimus) mysteriū sanctæ trinitatis in tribus angelis videre, & suscipere meruit. Et nos igit in hac spe iustificemur, glorificemus te ō nomen dñi, & hoc nobis fit currere ad turrim fortissimā, & exaltari, qd fidelem contendimus ædificare sermonem super fundamentum fidei, taliter vt turris esse possit in auxilio opportuno, spesq; ista firma sit.

De eo q̄ ad Moysen incipiēs loqui deus: Hæc (inq̄t) dices filijs Israel, dñs deus pr̄m vestrorū, deus Abrahā, & deus Isaac, & deus Iacob misit me ad vos, & de noie Adonay, q̄d nomen menm (ait) nō indicaui eis. Ca. II.

Exod.3

AD Moysen deus incipiens loqui, sic inter cætera dixit: Hæc dices filijs Israel: Dñs deus patrū nostrorū, deus Abrahā, & deus Isaac, & deus Iacob, misit me ad vos, Hoc nomen mihi est in æternum. Et alibi ad eundē dicit: Ego dñs qui apparui Abrahā, & Isaac, & Iacob in deo oīpotente, & nomen meū Adonay nō indicaui eis. Illic subaudiendū est, sicut indicabo tibi. Quandā em̄ grām spūs sui tūc dabat dñs Moysi, s. operationē virtutum, quā non dederat, siue indicauerat patribus illis. Neq; em̄ illi virtutes eiusmodi operati sunt, sed sola fide gloriosi fuerunt. Hoc qui ppendit, nimis rite intelligit hoc dictū, & nomē meū Adonay nō indicaui eis. Item q̄ illud q̄d Esaias vir præmisit: Vbi est q eduxit eos de mari cū pastoribus gregis sui? Protinus subiunxit: Vbi est q posuit in medio eius spiritum sancti sui? Et subinde: Spūs domini ductor eius fuit.

Exod.6 Nomē meum Adonay nō indicaui eis.

Esa.63 Cur Moysi potiꝰ q̄ pri oribus pr̄is bꝰ data est opatio virtutum

1.Cor.12

¶Hæc (inquā) rite intelligit, q hoc perpendit, q̄ Moyses pro rōne vel necessitate tpis, q nō dimissurus erat Pharao populū, nisi in manu forti, grām istam accepit à spū dñi, s. operationem virtutum, quam Apl'us medio, s. quinto loco ponit in ordine nouem charismatū eiusdem spūs sancti. Nimis q̄ per istam grām, per operationē virtutum, nomen suum dominus indicauit Moysi, & per Moysen omnibus nobis, s. Adonay, quod nos generaliter dñm dicimus, ait beatus Hieronymus. Hinc est illud quod Esaias loco supra memorato, cum dixisset: Vbi est qui posuit in medio eius spm̄ sancti sui, vt aperiret qualem spūs sancti operationē illic intelligi velit, protinus ait: Qui eduxit ad dexteram Moysen brachio maiestatis suæ, qui scidit aquas ante eos, vt faceret sibi nomen sempiternum, qui eduxit eos per abyssos, quasi equum in deserto non impingētem, quasi animal in campo descendens. Et interposito, quod iam supra diximus: Spiritus domini ductor eius fuit, rursum ait: Sic adduxisti populum tuum, vt facerestibi nomen gloriæ

Esa.63

Non fuisse diminutionem gloriæ vel meriti patribus illis, quod dixit: Et nomen meum Adonay non indicaui eis. Cap. III.

Pſal.76.

QVid proinde dicemus? Nunq̄d patres sancti, Abrahā, Isaac, & Iacob, pro eo minoris sunt gloriæ vel meriti q̄ Moyses, qa nomen suum Adonay non indicauit eis, indicauit autē Moysi in cōspectu Pharaonis, & Aegyptiorū, cæterorum q̄ gentium, p̄ operationē virtutū. Vnde Psalmista canit: Tu es deus q facis mirabilia, notam fecisti in populis virtutē tuam, redemisti in brachio populū tuū, filios Iacob & Ioseph. Et ipse dñs ad Pharaonē. Idcirco autē posui te (inquit) vt ostendam in te fortitudinē meam, & narretur nomen meum in vniuersa terra? Minime. Imo per hoc fiducior coram deo in oculis nostris fulget eorū magna fides, quod eiusmodi signis, quę vsq; hodie Iudæi petunt, siue linguis, quæ nō fidelibus (ait Apostolus) sed infidelibus in signū sunt, nō indiguit, vt cresceret. Hinc idem Apostolus, memorata ipsorū fide. Ideo (inq̄t) deus nō cōfundit vocari eorū deus. Et vere nō cōfunditur, quippe qui & vltro nomen hoc sibi assumpsit, nomen ipsorū dicens, vt supra memorauimus: Ego sum deus Abrahā, & deus Isaac, & deus Iacob. Hoc nomē mihi est in æternū, & hoc memoriale meū in generatione & generationē. Cum ergo dicit: & nomē meum Adonay nō indicaui eis, pulchre subauditur, & tā fides eorum magna fuit. Econtra, cum ecce nunc indicauero pp̄'o huic nomen meum Adonay, nunc deniq; videbis, quæ facturus sum Pharaoni, p̄ manum em̄ fortem dimittet eos, & in manu robusta ejciet illos de terra sua, fides eorū non magna erit, imo rebelles erunt & increduli, & pp̄'us duræ ceruicis, intantum, vt tu quoq; exacerbatus abilis, distinguere habeas in labijs tuis, & loqui sicut homo non magnæ fidei. ¶Iam quippe sciebat dominus, dicturum esse Moysen, postq̄ indicassiet nomen suum Adonay: Audite rebelles & increduli: num de petra hac aquam poterimus vobis ejcere? Quā culpā mox sententia secuta est, dicentis: Quia non credidistis mihi, vt sanctificaretis me coram filijs Israel, non introducetis hos populos in terram, quam ego dabo eis. Hęc ideirco dixerim vt liquido constet, quia non diminutio est gloriæ & honoris, sed dignitatis patribus illis, qui dixit: Et nomen meum Adonay non indicaui eis, imo & maioris esse meriti, qd

Exodi.9 Maxima fides priorū patrum

1.Cor.14 Hebr.11.

Exo.3

Exo.6

Fides Moysi ad aquas cōtradictionis.

Nume.20.

quod absq; illo indicamento tanti nominis, non visa tantarū operatione virtutum, exiuit Abraham de terra sua, cum isti vix post tantarū operationum virtutum crediderunt & secuti sint, vt habitarent in terra sibi ab ipso data, p̄serum cum clamauissent ad dñm, & educerentur de domo seruitutis, de ergastulo Aegyptiorū, de fornace ferrea. Amplius autē & hoc mirandum de homine, qui nō videret resurrectionem mortuorum, sicut nec cæterarum acceperat operationem virtutum, quia sicut meminit Apostolus, fide obtulit Isaac cum tentaretur, & vnigenitum offerebat qui susceperat repromissiones, ad quem dictum est: Quia in Isaac vocabitur tibi semen, arbitrans, quia & à mortuis suscitare potest deus. Sed iam ad supradictum capitulum reuertamur.

Hebræo.11 Roma.5 Galat.3 Gene.21

De eo q̄ Sadducæis respondens dñs pro resurrectione mortuorū, cōgrue patrum istorum meminit, dicente deo: Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob, pro quo sic assumpsit: Non est deus mortuorum, sed viuorum, omnes enim ei viuunt. Cap. IIII.

Exodi.3 Matth.22

HAec (inquit) dices filijs Israel: Dñs deus patrum nostrorū, deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob misit me ad vos. Huius loci memor dñs respondit tentantibus Sadducæis, qui dicunt nō esse resurrectionem, De resurrectiōe mortuorum nō legistis, quod dictum est à deo, dicente vobis: Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob? Non est deus mortuorum, sed viuorum. Omnes enim ei viuunt. ¶De qua eius responsione nōnulli dubitare solent, quasi non satisfecerit pro astruēda resurrectiōe cōtra illorū sectam, siue hæreticā opinionē. Aiunt em̄, q̄ etiam si mortui nō resurgant, nihilominus vera & firma sit sententia: nō est deus mortuorū, sed viuorū, oēs em̄ ei viuunt. Quid em̄? Nunquid Petrus & Paulus, qa nōdum resurrexerunt, non ei viuunt? Nonne cum in corpore essent, cupiebant peregrinari à corpore, & p̄sentes esse ad deum idcirco vt verius viuerēt? Hæc quæstio difficilius solueret, si Sadducæi sic dicerēt, nō esse resurrectionē corporū, vt saltē spm̄ siue animam post depositionē corpis viuere faterent. ¶At illi neutrum fatētur. Hinc est illud in actibus Apl'orum: Sciēs autem Paulus, qa vna pars est Sadducæorū, & altera Pharisæorū, exclamauit in cōcilio: Viri frēs, ego Pharisæus sum, filius Pharisæorū, de spe & resurrectiōe mortuorū ego iudicor. Et cum hæc dixisset, facta est dissensio inter Pharisæos & Sadducæos, & soluta est multitudo. Sadducæi em̄ dicunt nō esse resurrectionē, neq; angelū. Pharisæi autē vtrūq; cōfitent. Factus est autē clamor magnus, & surgētes qdam Pharisæorū clamabant, dicētes: Nihil mali inuenimus in hoie isto. Quid si spūs ei locutus est aut angelus? Igit quia Sadducæi sic negabant resurrectionē corporū, vt nullam post corpora crederēt esse vitam animarū, pulchre & rōnabiliter dñs sic asseruit, vitam esse post corpa, vt simul assereret esse resurrectionē corporū. Cōcesso nanq; qd necessario cōcedi oportebat, dixisse deum: Ego sum deus Abraham, deus Isaac, & deus Iacob, (Pentateuchum q̄ppe Sadducæi suscipiebant) simul q̄ assumpta hac sententia, quæ refelli non potest, nō est deus mortuorū, sed viuorū, cōclusio sequebat, esse resurrectionem mortuorū. Quia sicut incōueniens, imo & impium est, dicere deum mortuorū, sic nihilominus absurdum ē & impiū, dicere deum semiuiuorū, siue deum semimortuorum, quod consequitur, si à viuentibus animabus corpora non resurgunt

1.Cor.4 Philip.1. Sadducæi nec q̄ alias nē q̄ angelos viuere putant Acto.23

De capitulo prophetæ Oseę: Et locutus sum (ait dñs) super prophetas, & in manu prophetarum assimilatus sum, quomodo sancta trinitas in istis patribus assimilata fuerit in Abraham deus pater, in Isaac deus filius, in supplantatione Iacob, deus spūs sanctus. Cap. V.

LAudare nō sufficimus viros tā glorioſos, scd̄m fidē parētes nostros Abrahā, Isaac & Iacob, qbus tam multam facit gloriā trinitas deus, vt sub noībus eorū, nomen suum designari dignaret, pater & filius & spūs sanctus. Quod nomen manifeste nondū portare poterat mūdus. Reuera tres isti sunt prophetæ, de qbus maxime in Oseę dixerit idē deus: Et locutus sum sup̄ prophetas, & ego visionē multiplicaui, & in manu prophetarū assimilatus sum. Dicendū ergo, q̄uis breuiter, qūo vel qbus rebus gestis in manu prophetæ Abrahā, deus pater: & in manu prophetæ Isaac, deus filius: & in manu prophetæ Iacob, cooperante matre Rebecca, deus spūs sanctus assimilatus sit. Abrahā pater excelsus, Abrahā pater multarū, subaudit gentiū, interp̄tat. Et qs pater veraciter excelsus, nisi deus pater dñi nostri Iesu Chri, pater misericordiarū (vt ait Apl'us) & deus totius cōsolatiōis? Et qs veraciter pater multarū gētium, nisi idem deus per grām, pater oīm nostrū ex quacūq; gēte credētium? Hic antiquā sibi cōiunxit eccleſiā. Etem̄ ecclesia secundum fidē, ab initio vsq; ad natiuitatē dñi nostri Iesu Chri secundum carnem, cōiunxerius extitit, & hunc filiū virgo fidelis ex spū sancto cōceptū illi peperit, longe ante promissum diu expectatū. Nonne huic simile fuit, qd Abrahā ex sterili cōiuge Sara, diu expectatum vnigenitū Isaac in senectute suscepit? Deniq; in Sara, qd nomen interpretatur princeps,

Oseę.12.

Abrahā deum patrē significa. 2.Cor.4

recte

Hebræ.7 Isaac dest filium præsignauit.

recte intelligit fides, cuius principatus ante deum magnus est. Et in ancilla Agar, quod interpretatur aduena, intelligit lex, quæ prius in seruitute generauit, & nihil ad pfectū adduxit, q̄ nasceret secundum carnē dei filius ex libertate fidei. ¶ Isaac risus interpretat, & quis talis risus, vt est dñs Iesus Christus dei filius? In natiuitate, & ante natiuitatem illius Isaac, in nouissima promissione, riserunt ambo parētes eius, amplius autē mater q̄ nato illo dixit: Risum mihi fecit deus, quicunq; audierit corridebit mihi. Nonne illud simile est huic, quod naro dei filio ex vtero virginis, mater superna Hierl'm risit. Risit em̄. i. cantauit gloriam deo in excelsis, & cantando gaudiū suum, gaudiū nostrum, risum magnū hominibus bonæ voluntatis euangelizauit. Huic proprio filio suo deus non pepercit, sed pro nobis oībus tradidit illum, & ex abundanti est astruere. Notū quippe est oībus, quod per istū assimilatus fuerit in eo, quod Abraham illum suū vnigenitū deo iussus in holocaustū obtulit. Iacob supplantator interpretatur. Et qs ita supplantator vt est spūs sanctus? Nec em̄ indecens est deo supplantationis verbum, pſertim cum in Psalmo scriptū est: Exurge dñe, præueni eum, & supplanta eum, subaudit populum Iudaicū, vt auferat eis, & alijs det non solum illud, quod p similitudinē timuerunt, dicendo: Et venient Romani, & tollent nostrum locum & gentē, verumetiā ea quæ illoꝝ præcipua sunt, adoptio filiorū, & gloria & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa.

Luc.1

Roma.8 Gene.22

Iacob deū spm̄ sanctū pfignauit.

Iohan.11 Roma.9

Item, de consilio Rebeccæ, q̄ ille ad vtilē susceptū effectū, quā recte intelligimus in eo assimilatam esse spūs sancti grām & de vestibus valde bonis, quibus illū induit, & de versiculo psalmi: Elegit nobis hæreditatem suam, spēm Iacob quem dilexit. Cap. VI.

Melior exercitatio Iacob q̄ Esau

IGitur in consilio Rebeccæ, quod dedit filio suo Iacob, & ille ad vtilem susceptū effectum, assimilatū esse recte intelligimus spm̄ sanctū. Ipsa nanq; Rebecca in illo factō grām spūs sancti significat. In duobus filijs eius, quoꝝ alter Esau factus est (ait scriptura) vir gnarus venandi, & homo agricola, Alter vero Iacob, vir simplex, & habitabat in tabernaculis. Isaac amabat Esau, eo q̄ de venationibus eius vesceret, & Rebecca diligebat Iacob. Exemplū siue experimentū verax fuit Apostolo, vt diceret scribēs ad Timotheū: Exerce teipm̄ ad pietatē, nam corporalis exercitatio ad modicū vtilis est, pietas autē ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est, & futuræ. Corporali nāq; exercitatione seipm̄ exercebat Esau, & hæc illi sicut ad modicū fuit vtilis, vt magno eiulatu flenti tandē diceret Isaac: In pinguedine terræ, & in rore cœli desup erit benedictio tua. Quibus verbis promissionē vtiq; accepit solius vitæ quæ nunc est. Porro, pietas in qua Iacob seipm̄ exercebat ad oīa vtilis fuit, promissionē habens vitæ quæ nunc est, in his verbis: Det tibi deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiā frumēti, vini & olei. Promissionē aūt vitæ futuræ in his quæ sequuntur. Et seruient tibi populi, & adorabunt te tribus. Esto dñs fratrū tuoꝝ, & incuruent ante te filij matris tuæ. Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus: & q̄ benedixerit tibi, benedictionibus repleat. Tali nāq; benedictione Chrūs q̄ est vita æterna, nasciturus promittebat de semine eius. ¶ Quod vel quale fuit illud consiliū Rebeccæ cū Iacob, in quo supradiximus assimilatū fuisse spm̄ sanctum. Nunc ergo acquiesce fili mi consilijs meis, &c. vsque, & vestibus Esau valde bonis, quas apud se habebat domi, induit eum. Vestes illæ valde bonæ, vestes erāt sacerdotales, quas ideo scriptura vestes dixit Esau, q̄a primogenitus erat, sed Rebecca illum tali functione dignum non esse sciebat. Secundū mysteriū, vestes cum q̄bus benedici oportebat filiū dignū, fuit illa charismata spūs sancti, quæ ante cōmemorauimus ex epistola Pauli apostoli, sermo sapientiæ, sermo scientiæ, fides, gr̄a sanitatū, operatio virtutū, propheria, discretio spirituū, genera linguaꝝ, interpretatio sermonum. Vestes hmōi habebat & habet apud se dominus secundū similitudinē Rebeccæ, gr̄a spūs sancti. Quomodo apud se domi? vtiq; in potestate dandi siue diuidendi, sicut protinus ait idem Apl'us: Hæc autē omnia operat vnus atq; idem spūs, diuidens singulis prout vult. ¶ Et primū quidē charismata hæc diuisit, prout voluit, electioni illius populi Israelitici: deinde vero & electioni gentiū, facta cōmutatione secundū similitudinē illoꝝ geminoꝝ, sicut & in Psalmo scriptū est: Elegit nobis hæreditatē suam, spēm Iacob quē dilexit. Hæc em̄ dicens, mittit nos ad nostram historiam. Quia sicut Esau, q̄ prior natu erat, adeo reprobatus est, & Iacob dilectus, sic Israeliticus populus, q̄ prius quadam familiaritate deo acceptabilis erat, post modū ē reiectus: gētes vero quæ nullam eius cognitionē in primis habuerunt, eius benedictionibus meruerunt vel receperunt, hoc est, quod dicit spēm Iacob, i. secundum similitudinē Iacob quē dilexit. Esau autem (ait ipse in Malachia) odio habui.

1. Timo. 4.

Gene. 27

Vestes bonæ, q̄s induit Iacob charismata sunt spūs.

1. Cor. 12

Esau iudaicū pplm̄, Iacob gentes præsignat.

Pſal. 46

Malac. 1

De charismatibus spūs sancti, p illas vestes bonas, figuratis, & de mystica caligine oculoꝝ Isaac benedicentis, & de eo quod dixit Moyses: Aut dimitte eis hāc noxam, aut dele me de libro tuo quem scripsisti. Cap. VII. Cum

CVm illis vestibus valde bonis, consilio Rebeccæ matris, ingressus est Iacob ad patrem Isaac, iam non videntē, vt acciperet benedictionē. Neq; enim propter illas vestes benedictionē hereditate possideret, nisi etiā introgressus ad patrem (sicut iam dictū est) non vidētem, verba benedictionis ex ipius ore accepisset. Similiter cū supradictis sancti spūs charismatibus, omnis vir simplex habitās in tabernaculis, omnis vir fidelis spem habēs in verbo promissionis, qualium ex optimis vnus erat Moyses, qui hāc ipsam scripturā mysticā scripsit, ingressus est ingressu fidei, cui oīa præsentia sunt, ad Christū dei filiū, quasi non videntem, id est, in cruce morientem, vbi lumina regia, lumina risum & gaudiū secundū nomen Isaac, diligentibus se infinuantia, caligine mortis obscurata fuerunt, vt acciperet remissionem peccatoꝝ. Neq; enim p̄ charismata illa talem benedictionem, scilicet peccatoꝝ remissionem quisquā accipere potuisset, nisi hic noster Isaac, clausis in morte oculis, iam decisset. ¶ Hoc sciens idem Moyses, fidelissimus in tota domo eius, taliter locutus est: Aut dimitte eis hāc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quē scripsisti. Idem: Præcipis vt educā populū istum, & nō indicas mihi quē missurus es mecū, præsertim cum dixeris: Noui te ex nomine, & inuenisti gratiā coram me. Ac deinceps: Si non tu ipse præcedas, ne educas nos de loco isto. De isto capitulo (vt verbis loquar Apostoli) grandis nobis sermo, & interpretabilis ad dicēdum, quoniā (quod in pluribus vexat est) imbecilles, aut facti estis ad audiendū. Parauli enim sunt hodieq; quàm plurimi, q̄a nondū cognouerūt illa cognitione, quæ pfectorum est, gratiam dñi nostri Iesu Christi. Interrogemus ergo fidelissimū Moysen. Quis ē sermo iste quē tu locutus es: Aut dimitte eis hāc noxam, aut dele me de libro tuo quē scripsisti: ¶ Cū hic percunctatus fueris, puta q̄d tibi respondeat verbis huiusce modi, verbis viri eiusdē fidei, verbis fidelis Dauid: Afflictus sum & humiliatus sum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei. Statimq; conuersus ad dominū: Domine (inq̄t) ante te omne desiderium meū, & gemitus meus à te nō est absconditus. Hoc deniq; dixisse cōgruit nō soli Dauid, vexat etiam omnibus sanctis. Omnium quippe desideriū erat vnū desiderium gemituosum, nasci Christū, venire saluatorē dei filium, ad dandā benedictionē, ad dādum spiritum sanctū in remissionē peccatoꝝ, hoc erat illud desideriū. Hinc idem Iacob ad filium suum Ioseph: Benedictiones (inq̄t) patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum eius, donec veniret desideriū collium æternoꝝ. ¶ Rugiens igitur Moyses à gemitu cordis sui secundū hoc desideriū: Aut dimitte, inquit, eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo quē scripsisti. Quid est dicere? Si non dimiseris, si propter peccatū eoꝝ promissionem tuam implere desieris, vt deletis illis, nō veniat semē quod Abrahæ promisisti, vnū est ac si deleas, & plane cōsequitur, vt deleas me de libro tuo quem scripsisti. Nullus enim nisi ille venerit saluari poterit, proinde si non tu ipse præcedas, ne educas nos de loco isto. Quo em̄ nobis intrare in terrā aliquā, nisi ex populo isto secundū promissionē tuam nascatur, qui nos inducat in vitam æternam?

Accipere benedictionē q̄ sunt digni

Item de charismatibus spūs sancti, & q̄d benedictio, qua noster Isaac nos benedixit, gratia sit spūs sancti ex ipso procedētis, & cōtra Monothelitas de mysterio illo mirabili, q̄d Isaac non ei, cui ipse voluit, sed ei benedixit quem Rebecca mater benedictū esse maluit. Cap. VIII.

Numer. 12. Exod. 32 Exodi. 33.

Oīo Moysi pro passione Christi in remiss. peccatoꝝ. Hebr. 5

Desideriū antiquoꝝ patrū pro Christo.

Gene. 49

OMnium charismatū iam supra dictoꝝ oprima est odorifera fides, & hæc maxime iuuit, maxime prouexit omnes, quos spūs sanctus secundum iam dictā similitudinem Rebeccæ donis suis, tanq̄ vestibus valde bonis, induere dignatus est. Nimiꝝ vndecunq; vestibus illis sub custodia Rebeccæ odor ille cōparatus fuerit, quem scriptura talitet cōmendauit, vt diceret: Statimq; vt sensit vestimētoꝝ eius fragrantiā, benedicēs ait: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni, cui benedixit dominus, mysteriū magis placet, scilicet sacramentū fidei, q̄a ipsa est quæ suauiorē inter omnia charismata spūs sancti reddere solet nostro sancto Isaac filio dei, vt viscera sua cōtinere nō possit, quin abundantiā effundat tantæ, tamq; necessariæ benedictionis, tātæ gratiæ spūs sancti, quæ est remissio peccatoꝝ, q̄ de ipso procedit. Factūq; est mysterio mirabili, vt benediceret nō ei, cui ipse voluit, sed ei quē Rebecca mater benedictum esse maluit. ¶ Nonne mysteriū in hoc fuit Euāgelicæ siue catholicæ veritatis, qua in vno codēq; dño nostro Iesu Christo, sicut duas naturas siue substātias, ita duas volūtates, duas p̄dicamus operationes, alteram diuinitatis, alterā humanitatis? Hoc em̄ fidei ratio sapit, & multa sunt experimēta in verbis ipsius dñi nostri. Exēpli gratia. Cū secundū voluntatē humanæ infirmitatis dixisset: Nūc anima mea turbata est, & quid dicam: Pater saluifica me ex hora hac, protinus secundū voluntatem diuinitatis sibimet obuiās dixit: Sed propterea veni in horā hāc, subauditur vt nō saluificer ex ea, sed mortē patiar. Pater clarifica tuū nomen. Similiter secundū voluntatem humanitatis videns ciuitatem, fleuit super illam

Fidei cōmēda tur charismata spūs sancti

Duæ volūtates & operationes in Christo contra Monothelitas. Iohan. 12. Matth. 26

Universidad de Deusto
Biblioteca

illam: voluisset eñ illã saluã fieri, vnde dixit: Hierusalẽ Hierusalẽ, quotiẽs volui cõgregare filios tuos, quẽadmodũ gallina cõgregat pullos suos sub alas, & noluisti. Secũdũ vero volũtatẽ diuinitatis, facto de restibus funiculo, oẽs de tẽplo eiecit, dicto q̃q exprimens, quid facto significaret: Amẽ dico vobis, ait, q̃a auferet à vobis regnũ dei, & dabit gẽti facienti fructus eius. Multa hic dici poterãt cõtra errorẽ Eutychetis, siue Monothelitarũ hæresim, sed nos, q̃a ꝓposito tenemur, meminisse cõtẽti duaꝝ in Chro volũtatũ siue operationũ, pro similitudine Isaac, q̃a nõ illi cui voluit, sed illi cui noluit bñdixit, cępta pręsentis operationis, ꝓsequi.

Matth. 23

Matth. 21

De operatiõe virtutũ, q̃ magna est inter charismata spũs sancti, q̃d secũdum illam dictũ sit: Et nõ surrexit propheta vltra in Israel, quẽ nosset dñs facie ad faciẽ, & quod virtutes operari, hoc fuerit indicare nomẽ Adonai. Cap. IX.

DE operatione virtutũ, quæ gratia magna est in diuisionibus gratiaꝝ spũs sancti, superius loqui cœpimus, simul memores illius dicti. Ego dñs qui apparui Abraham, Isaac & Iacob in deo omnipotente, & nomẽ Adonai non indicaui eis. Post illa quæ hinc tã diximus, adhuc dicere supereſt, q̃a secundũ gratiam istã merito magnificus habetur Moyses, ita vt de illo scriptura dicat: Et nõ surrexit propheta vltra in Israel sicut Moyses, quẽ nosset dñs facie ad faciem. Sequitur eñ: In oñibus signis atq; portẽtis, quæ misit per eũ vt faceret in terra Aegypti Pharaoni, & omnibus seruis eius, vniuersæq; terræ illius, & cunctã manũ robustã, magnaq; mirabilia, q̃ fecit Moyses coram vniuerso Israel. ¶ Secundũ ergo gratiam istam, scilicet secundũ operationẽ virtutũ, & non secundũ omnimodam spũs sancti gratiam, dictum hoc intelligi oportet: Et non surrexit propheta vltra in Israel, sicut Moyses. Alioqui repugnanter videbitur vel illi sententiæ, quam de vno dixit dominus: Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierũ maior Iohanne Baptista. Proinde notandũ quod non ita scriptum est: Et non surrexit vltra propheta tantus vt Moyses, sed sicut Moyses, determinatam qualitate siue modo surrectionis quo ille surrexit, dicendo in omnibus signis & portentis. Nã reuera secundũ hũc modũ nec ipse Iohãnes, nec alius quisq̃ surrexit sicut Moyses. De quo videlicet Iohãne, sic in Euãgelio scriptũ est: Et multi venerũt ad eum & dicebant, Quia Iohannes quidẽ signũ fecit nullũ. Omnia autẽ quæ dixit Iohannes de hoc, vera erant. ¶ Forte dicit aliquis: Quid agis de magno propheta dño nostro Iesu Christo? Nõne saltem ille propheta surrexit in Israel sicut Moyses? Nõne de illo scriptum est & scripsit Moyses? Prophetã de gẽte tua & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi dñs deus tuus? Ad hæc inquã, nimiꝝ si de magnitudine quærit, sicut veraciter plus q̃ Iona, & plus q̃ Salomon hic, ita & plus q̃ Moyses. Verũtamẽ apud curiosos homines, non hic sicut Moyses. Vnde cũ multa mira faceret, cũ etiã de paucis panibus multa miraculasset, & diceret eis: Hoc est opus dei vt credatis in eum quẽ ille misit. Dixerũt ei: Quod ergo tu facis signũ, vt videamus & credamus tibi? Quid operaris? Patres nostri mãducauerũt mãna in deserto. Deniq; quicq̃d fecisset, aut facere vellet, nõ esset eis sicut Moyses, nisi eoꝝ & curiosos oculos eiusmodi miraculis pasceret, & otiosos vẽtres semp cibum pleret. ¶ Itaq; q̃d dixerat Moyses: Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi dñs deus tuus, pro veritate naturæ humanæ dictũ, rectè intelligit, quia futurum erat, & reuera sic factũ est, vt filius dei secundum hanc fieret sicut Moyses, id est, verus hõ, sicut in Iob scriptũ est, & nos meminimus longe superius, si fuerit pro eo angelus, loquẽs vnũ de similibus. Nã in cæteris longe hic plus q̃ Moyses. Et de charismate spũs sancti cœptũ sermonẽ peragamus, multa bona, secundũ oẽs eiusdẽ spũs sancti operationes, siue ministrationes operatus est, excepto q̃d genera linguaꝝ ore proprio non exercuit, quã spũs sancti gratiã, postmodũ Apostolis suis dedit, & insuper remissionem peccatoꝝ, per eundem spiritum sanctum solus operatus est.

Exodi. 6

Deuter. 34

Quõ Ioh. Bapt. non fuit sicut Moyses

Matth. 11.

Iohan. 10.

Deuter. 18.

Matth. 17.

Iohan. 6

Quõ Chrs fuit sicut Moyses

Iob. 33.

Itẽ de illa gratia spũs sancti, q̃ est operatio virtutũ, quõ illã malefici corã Pharaone æmulati sunt, & non valentes subsistere, dixerũt: Digitus dei est hic. Cap. X.

PRæclaram hanc spũs sancti gratiam, scilicet operationẽ virtutũ, qua Moyses veritate magnus fuit, æmulator nũc vsq; spũs mendacij, sicut iam tũc corã Pharaone æmulatus est quoadusq; potuit, sicut scriptũ est: Dum eñ proiecisset virgam, & versa esset in colubrũ. Et itęꝝ: Cũ percussisset virga aquam fluminis, & versa esset in sanguinẽ, ac: Cum tertio extendisset manum super aquas Aegypti, & ascendissent ranæ, & operuissent terram, fecerũt malefici per incantationes suas similiter, sed erat mendacium in visu, quia non erat veritas in sensu. Quando ventũ est ad cyniphes, vt percusso puluere terræ, essent cyniphes tam in hominibus, quàm in iumẽtis, nõ solum importunæ visu, verumetiam mordaciter molestæ in sensu, nõ potuerũt stare malefici, & dixerũt: Digitus dei est hic. ¶ Vnde miramur, quod efficaciam istã spũs sancti, scilicet operationẽ virtutũ, scierũt homines eiusmodi nominare digitum dei, sicut & illud miramur,

Aemulator miraculoꝝ spũs mẽdacij Exodi. 7. 8

Confessio dæmonũ de digito & filio dei.

mur, vnde scierit Nabuchodonosor nominare filiũ dei. Dixit eñ: Ecce ego video viros quatuor solutos, & ambulãtes in medio ignis, & species quarti similis filio dei. Sicut illic Operãtibus magis illis, hanc potentiã digiti dei, scilicet operationẽ virtutũ, æmulatus ẽ spũs mẽdacij, ita & maxime in illo iniquo æmulabitur, cuius est aduentus, ait Apostolus secundũ operationẽ Satanæ in omni virtute & signis & prodigijs mẽdacibus, & in omni seductiõe iniqtatis, his q̃ pereunt, eo quod charitatẽ veritatis non receperũt, vt salui fierent, & ideo mittet illis deus operationẽ erroris vt credãt mẽdacio, & iudicentur omnes qui nõ crediderũt veritati, sed cõsenserũt iniquitati. ¶ Nisi eñ Pharaoni illi similes fuissent, & (vt verbis vtar eiusdẽ Apostoli) nisi veritatem dei in iniustitia detinuissent, q̃a q̃d notũ est, dei, manifestũ est illis. Nisi inquam propositũ haberẽt penetrare domos, & captiuas ducere mulierculas, id est, animas miseras oneratas peccatis, secũdum similitudinem illius Pharaonis, cui propositũ fuit dñm nescire, & Israelem nõ dimittere, nõ mitteret eis, nõ pmitteret ad eos venire dñs spiritũ mẽdacij, hoies mẽdaces, resistẽtes digito dei, cõtra dicẽtes quoad possunt sancto spiritui, similes magis illis, vnde & protinus dicit: Quemadmodũ aũt Iamnes & Mambres restiterũt Moysi, ita & hi resistunt veritati. Et q̃d tandẽ: Insipiẽtia, inqt, eoꝝ manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit.

2. Thess. 2

Roma. 1

Tim. 3.

De trina benedictione nominis domini, quam dominus peracto tabernaculo mãdauit Moysi, dicẽs: Sic benedicetis filijs Israel, & de eo quod ait: Inuocabunt nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis. Cap. XI.

POst exitum Israel de Aegypto, peracto tabernaculo, & perscripta lege cæremoniaꝝ, locutus est dñs ad Moysen dicẽs: Loquere ad Aaron, & ad filios eius: Sic benedicetis filijs Israel, & dicetis eis: Benedicat tibi dñs, & custodiat te: Ostẽdat dñs faciẽ suam tibi, & misereat tui. Conuertat dñs vultũ suum ad te, & det tibi pacem. Inuocabũt nomẽ meum super filios Israel, & ego benedicã eis. ¶ Hic q̃q abscondit Moyses faciem suam, & positũ habet velamẽ sup eam, sed in Christo (ait Apostolus) idipsum velamen euacuatur. Quomodo in Christo euacuatur? Euntes (inqt) docete oẽs gentes, baptizantes eos in noĩe patris, & filij, & spũs sancti. Quidnã est præeunte doctrina baptizare gẽtes, nisi benedicere filios Israel. Deniq; ex quacũq; gẽte, siue natione in Christũ credẽtes, propter hoc ipsum q̃a credunt, ipsi sunt filij Israel, sicut & filij Abrahæ. ¶ Ergo tertio hic repetitũ nomen dñi in verbo benedictionis, incredulo q̃dẽ Iudæo partim velatũ est, q̃a non sic distinctũ siue expressum est: Benedicat tibi dñs pater, ostẽdat tibi faciem suã dñs filius, conuertat vultum suum ad te dominus spũs sanctus. Neq; enim intẽdere potuissent filij Israel in faciẽ Moysi, sic expressa gloria vultus eius, sed (vt iam dictũ est) in Christo reuelatur. Filij nanq; Aaron summi sacerdotis, Apostoli & sacerdotes sunt magni põtificis, q̃ penetrauit cœlos Iesu Christi. ¶ Ipsoꝝ est benedicere sub trino noĩe domini, id est, baptizare in nomine patris, & filij, & spũs sancti, sic tamen vt sciant se non datores, sed ministros esse benedictionis. Hoc est q̃d protinus dicit: Inuocabũt nomen meũ super filios Israel, & ego benedicam eis. Quapropter prouidus Apostolus scribẽs ad Corinthios dicit: Nunq̃d Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? Item: Cum dicit quis, ego quidem sum Pauli, alius ego Apollo, alius vero ego Cæphæ, nonne hoies estis? Quid igitur est Apollo? Quid vero Paulus? Ministri eius cui credidistis, & vnicuiq; sicut dñs dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit, sed deus incrementũ dedit. Itaq; neq; qui plantat est aliquid, neq; q̃ rigat, sed q̃ incrementũ dat deus. Nimiꝝ hoc sapere hæc authoritas veritatis exigit, qua dicit, Inuocabũt nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis.

Numer. 6

Bñdictio filioꝝ Israel, sub noĩe trinitatis

2. Cor. 3

Matth. 28.

De benedictione qua benedixit Iacob Ioseph filio suo sub trina inuocatione sanctæ nominis, deus in cuius cõspectu ambulauerũt patres mei, deus q̃ pascis me ab adolescẽtia mea, angelus q̃ eruit me de cũctis malis, & quod ille angelus persona sit filij. Cap. XII.

PEne prætergr̃it me, & retro relictus est quidã locus agri huius, in quo thesauꝝ hũc absconditũ esse iam sæpe diximus, id est, scripturæ huius sacrosanctæ, in qua sanctæ trinitatis mysterium mirabiliter & splendere, & latere nunc vsq; ꝓdicamus, & in inuẽtione eius oppido lætamur, dicẽtes cũ Psalmista: Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui inuenit spolia multa. ¶ Cum ægrotaret in Aegypto pater Israel, & hoc audito, ire perrexisset Ioseph, assumptis duobus filijs suis, Manasse & Ephraim, post modũ ita scriptũ est: Benedixitq; Ioseph filio suo, & ait: Deus, in cuius cõspectu ambulauerũt patres mei, Abrahã, & Isaac, deus q̃ pascit me ab adolescẽtia mea, vsq; in pręsentem diẽ, Angelus q̃ eruit me de cũctis malis benedicat pueris istis. Sic incipiẽs, benedixit primũ duos filios, Ioseph, & deinde duodecim filios suos, singulos benedictiõibus ꝓpꝛijs.

Iudæis velamen habet Moses.

Exodi. 34. 2. Cor. 3

Heb. 4

1. Cor. 1

1. Cor. 3.

Gene. 48

Universidad de Deusto
Biblioteca

Esa.9 Semel dixit: Deus in cuius cõspectu ambulauerũt patres mei, & secũdo: Deꝰ q̃ pascit me ab adolescẽtia mea, tertio aũt: Angelus q̃ eruit me de cũctis malis. ¶ Et qs ẽ ille angelus, qui eruit eũ de cũctis malis, nisi angelus magni consilij, deus dei filius? Ita nãq; persona, ne dubites q̃d significetur nomine angeli qui eruit me, ait, de cũctis malis, ista inquã persona in initio maloꝝ cunctoꝝ apparuit ei, quando fugiebat Esau fratrẽ suũ dicentem:

Gene.27. Venient dies luctus patris mei, vt occidam Iacob fratrẽ meũ. Quomodo illi apparuit vel q̃bus ex indicijs dinosci potest, quod hæc persona, scilicet filius dei, fuerit q̃ illi apparuit? Ait scriptura:

Gene.28 Cumq; venisset ad quendã locũ, & vellet in eo requiescere posĩ solis occubitũ, tulit de lapidibus q̃ iacebãt, & supponẽs capiti suo, dormiuit in eodem loco, viditq; in somnis scalam stantẽ super terrã, angelos q̃q; dei ascendẽtes & descendẽtes per eam, & dñm innixum scalæ dicẽtem sibi: Ego sum dñs deus Abraham patris tui, & deus Isaac, & cætera vsq;: Et ero custos tuus quocũq; perrexeris.

Scala Iacob in generatione Christi. ¶ Deniq; magnũ hic est filij dei sacramẽtum, si rite scalam agnoscis, si quid sit dominũ scalæ innixum ritæ perpẽdis. Siquidẽ saluo morali intellectu, quo dicere possumus, scalam esse vitæ nostræ profectũ, & scalæ huius latera, nostrũ corpus & animã, gradus aũt eiusdẽ scalæ, diuersaq; esse affectiones virtutũ, saluo inquã hoc morali intellectu, generatio dñi nostri Iesu Christi q̃ scalam illã debet intelligi, cuius quasi duo latera sunt duo patriarchæ magni, scribẽte Euangelista:

Matth. 1. Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abraham. Adistos nanq; patres deus eundẽ Christũ nasci de semine eoꝝ cum iuramento repromisit. Quomodo supremo gradui scalæ dñs innixus fuit? Ita nimiꝝ vt pupillus, id est, absq; patre secundũ carnem natus in hoc seculo, opus haberet optimo patre, & nutritio Ioseph. Igitur angelus

Gene.48 qui eruit me, ait Iacob, de cunctis malis, ipse est deus dei filius, ac proinde q̃a taliter operatus est, tertio deũ nominans, palam constat, q̃a sanctam trinitatem innocauit.

Quod oportuerit in illis antiquoꝝ benedictionibus taceri relatiua nomina, quæ sunt pater, & filius, & spũs sanctus, & sermonẽ claudi, vt nõ sic aperte benedicerent sicut nunc benedicimus, vel baptizamus in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, & de eo q̃d scriptũ est in Esaia: Erit vobis visio omniũ, sicut verba libri signati. Cap. XIII.

Sermo de trinitate in veteri test. clausus & signatꝰ fuit

Esa.6. Ibidem.7 Dani.12 CVm igitur in nomine patris, & filij, & spũs sancti baptizamur, siue benedicimur, nõ est hoc recẽs q̃d agitur, q̃a sic fere antiquo quoq; tempore in lege, imo & ante legẽ benedicebantur, tacitis tantummodo pro tẽporis necessitate relatiuis nominibus, quæ sunt pater, & filius, & spũs sanctus. Oportebat enim, vt sermo clauderetur, imo & signaretur. ¶ Hoc etenim quidã eoꝝ, scilicet prophetaꝝ, vt tacerent, iussum sibi fuisse testãtur. Esaias cũ de isto nomine dixisset: Et clamabãt Seraphin alter ad alterũ, & dicebant: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus exercituũ. Et deinde de nomine nascituri Emanuel, & de vocabulo eius: Accelera spolia detrahere, festina predari: plura fuisset locutus, circa finẽ visionis hoc sibi iussum fuisse scribit: Liga testimoniũ, signa legẽ in discipulis meis. Daniel quoq; post visiones multas & maximas scribit hoc sibi fuisse præceptum: Tu autẽ Daniel claude sermones, & signa librũ vsq; ad tẽpus statutũ: Et iterũ: Vade Daniel, q̃a clausi sunt signatiq; sermones vsq; ad tempus præfinitum. Et quasi quæreret Daniel, vt q̃d sunt hæc scripta, si debẽt esse clausa & signata, dicit

Matth.7 Esa.29 est ad eum: Pertranũbũt plurimi, & multiplex erit scientia. Nunq̃d vero solis istis, & nõ etiã Moysi & prophetis omnibus hoc intimatũ fuit, expedire, vt sub clausura & signaculo loquerentur? Nã propter vel cõtra illos, q̃ verba sacramentoꝝ cœlestium, non sicut margaritas honorarẽt, sed potius conculcarent, loquitur Esaias, & pro seipso & pro omnibus: Et erit vobis visio omniũ sicut verba libri signati. Quẽ cum dederint scienti literas, dicent: Lege istum, & respõdebit: Nõ possum, signatus est enim, & cætera vsq;: Peribit enim sapiẽtia à sapiẽtibus eius, & intellectus prudentiũ eius abscõdetur. Moyses ergo hactenus de mysterio locutus sanctæ trinitatis, recte & opportune sermones clausit, tantummodo relatiua (sicut iã dictũ est) supprimẽs nomina patris, & filij, & spũs sancti. Nec vero solũmodo clausit, verumetiã signauit. Quomodo signauit?

De eo q̃d dictum est: Audi Israel: Dñs deus tuus deus vnus est, & de eo quod protinus subiunxit hæc tria: Diliges dominũ deum tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua, & quod dilectio trina sit & vna mon tres dilectiones, sed dilectio vna Cap. XIIII.

Deut.6. AVdi, inquit, Israel: Dominus deus tuus deꝰ vnus est. Nõne hoc dictũ quasi clausi libri signaculũ est scienti literas, scilicet Iudæo profitẽti se scire legẽ & prophetas? Cũ enim librũ hũc ingeris illi, vt legat lectionẽ hãc pluraliter sonantem:

Gene.1. Faciamus hominẽ ad imaginẽ & similitudinẽ nostrã, & rogas eũ, vt trũ personaꝝ discretionem animaduertat, in verbis istis quæ protinus sequuntur: Et creauit deus hominẽ

hominẽ ad imaginẽ suã, ad imaginẽ dei creauit illũ, masculũ & fœminã creauit eos, benedixitq; illis cũ, inquã, hæc & cætera, quoꝝ aliqua iã peragrauimus, proponis illi ad legendũ, siue ad intelligendũ, dicit tibi: Nõ possum taliter legere librũ, signatus est enim, habẽs signaculũ hoc: Audi Israel, dñs deus tuus, deus vnus est. Tu aũt vis vt legã deos tres? Hoc ne faciã vox ista prohibet. Cũ hoc dicit, signatus est signatꝰ est liber, verũ q̃dẽ ex pte dicit, q̃a sic sibi clausus & signatus est. ¶ Verũtamen inexcusabilis est: Non enim vidit, aut videre voluit agnũ, quẽ vidit Iohãnes, & nos per eandẽ videmus fidẽ, librũ aperientem, & signacula eius soluentẽ. Ille agnus solis credẽtibus, sicut cætera sacramẽta, ita & illud intelligibile fecit, q̃d tres psonæ sint, & nihilominus vnus deus sit. Hoc audiuit verꝰ Israel, & hoc audit semp, quia non est deus extra deũ, non extra patrẽ filius, neq; extra filiũ pater, sed ego & pater vnũ sumus ait filius, & ego in patre, & pater in me est, & spũs sanctus quẽ filius mittit, & qui à patre procedit, nusq̃ extra patrẽ & filiũ procedit, quia videlicet hæc vna substãtia trinitatis nequaq̃ circũscripta est, aut localis, neq; aliud quodlibet accidẽs in illã substantiã cadit, vt vel à semetipsa possit alterari, sicut alteratur hõ à semetipso, verbi gratia, quondã infans, nũc aũt puer aut iuuenis, dudũ senex, nunc aũt filicernius decrepitæ ætatis. ¶ Dicit aliquis: Vnde exemplum, q̃ deus & trinitas in psonis, & vnitas in substãtia possit intelligi? Ad hæc inquã, nimiꝝ ex eo q̃d Moyses protinus subiunxit, sub velamine vultus sui. Præmisso nãq;: Audi Israel, dñs deus tuus, deus vnus est, protinus ait: Diliges dñm deũ ex toto corde tuo, & ex tota aĩa tua, & ex tota fortitudine tua. Et q̃dem litera ista secundũ septuaginta interpretes, sicut & pleraq; scripturæ verba variãtur, q̃æ translationẽ Apostoli & Euãgelistæ interdũ pro necessitate tẽporis assumpserũt, vt testat beatus Hieronymus. Et hinc reor apud Lucã Euãgelistã scripta cẽ quatuor hæc: Diliges dñm deũ tuũ ex toto corde tuo, & ex tota aĩa tua, & ex oĩbus viribus tuis, & ex tota mẽte tua. Nam secundũ Hebraicã veritatẽ tantũmodo tria sunt hæc: Diliges dñm deũ tuum ex toto corde tuo, & ex tota aĩa tua, & ex tota fortitudine tua. Hinc igitur exemplum cape ô dilector trinitatis, cultor & amator vnius dei. Nõne & dilectio ex toto corde tuo, & dilectio ex tota aĩa tua, & dilectio ex tota fortitudine tua, dilectio est trina & vna? Sic deus tuus Israel, trinꝰ in personis, vnus est in substãtia. Sicut nõ tres dilectiones, sed vna, sic non tres dij, sed vnus.

Iudæi inexcusabiles sunt, q̃a nõ credũt in agnũ q̃ librũ aperuit

Iohan.10. Ibidẽ.14 Ibidẽ.15

Trinitas etiã in mõ diligẽdi deum exprimitur

Deuter. 6.

Quod tres sint operationes vnius dilectionis, quas protinus Moyses subordinauit, & q̃d prima operatio respiciens ad id q̃d dixerat: Diliges ex toto corde tuo, sic incipit: Erũtq; verba hæc in corde tuo, & quod hæc operatio vita sit contemplatiua. Cap. XV.

Luc.10

SEquamur hanc literam, & intendamus diligẽtius præsenti loco in faciem Moysi glorioſam. Mox enim vbi dixit: Audi Israel, dñs deus tuus, deus vnus est, protinꝰ adiunxit, hoc quod iam diximus: Diliges dominũ deũ tuũ, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua: sic volens intelligi tres psonas vnius dei, sicut tres sunt operationes vnius dilectionis. Sequamur ergo, q̃a vere hic est gaudiũ fidei, sicut gaudiũ hominis pro inuẽtione thesauri absconditi. Singulas quippe operationes trinæ dilectionis cõtinuo subordinauit, vt intelligas, q̃a non inaniter Israelem ad audiendũ inuitauit, quod dñs deus tuus, deus vnus sit. ¶ Hæc deniq; sequitur prima dilectionis operatio, respiciens ad id quod dixerat: Diliges dñm deũ tuum ex toto corde tuo. Erũtq; verba hæc quæ ego ꝑcipio tibi hodie in corde tuo, & narrabis ea filijs tuis, & meditaberis sedẽs in domo tua, & ambulãs in itinere, dormiens atq; consurgẽs, & ligabis ea quasi signũ in manu tua, erũtq; & mouebũtur inter oculos tuos, scribesq; ea in limine & ostijs domus tuæ, & cætera vsq;: Caue diligẽter ne obliuiscaris dominum, q̃ eduxit te de terra Aegypti, de domo seruitutis. Nõne in verbis istis splendida facies Moysi, illã intẽdit operationẽ dilectionis, quam Israel dei vitã contemplatiuam nominare consueuit? ¶ In illa nãq; hoc agitur quod hic dictũ est: Diliges dñm deũ tuũ ex toto corde tuo, dũ in corde eius sunt verba dei, dũ meditatur & narrat ea spũalibus filijs suis, nõ solicitus & turbatus erga plurima, sed sedẽs in domo sua, & ambulans in itinere, id est, gaudẽs in secreta conscientia sua, & de virtutẽ in virtute proficiens, recta intẽtione dormiẽs illa dormitione, de qua dicit in Cãticis aĩa illa, quæ in omnibus requiẽ quæsiuit: Ego dormio & cor meũ vigilat, & de qua Christus in Euãgelio: Maria (inquit) optimã partẽ elegit, quæ non auferetur ab ea. Si quãdo dilectus dominus deus, quem taliter diligit ex toto corde suo, vocẽ suã dederit, & pulsauerit ad ostiũ dormiẽtis dicẽs: Aperi mihi soror mea, amica mea, colũba mea, immaculata mea, & illa surrexit vt aperiat ei, id est, ꝑdicãdo doceat aliq̃s, vt p fidẽ introeat, & sit in illis, manusq; illius simul stillẽt myrrhã, & digiti eius sint pleni myrrha probatissima. Hoc nimiꝝ est facere q̃d dictũ est: Dormiẽs atq; cõsurgens meditaberis ea, & ligabis ea quasi signum in manu tua, i. recte viuẽdi præbebis exempla,

Prima ẽ ille ẽtiõis operatio

Deute.6

Vita cõtẽplatiua.

Lucę. 10

Psalmo.83

Lucæ. 10

Canti.5

Deute.6

dum verbis bonis firmiter cohærebũt, bona opera tua. ¶Quod si etiã longa & assidua me
ditatione exercitatus eo vsq; profecerit iste Israel, vt verba diuina nõ solũ legendo & lo-
quendo, sed insuper scribẽdo tractare possit atq; explanare ad vtilitatẽ commissæ sibi ec-
clesiæ, hoc nimiũ est facere id quod sequitur: Eruntq; & mouebuntur inter oculos meos,
scribes q; ea in limine & ostijs domus tuæ. ¶Huic operationi dilectiõis, huic vitæ cõtem-
platiuæ debent sumptus honorifici de domibus regũ, de regionibus gentiũ, vt vacet age-
re diem festũ, & sanctũ terere otium, & tunc maxime in illis qui in hac professione sunt, na
uandũ est: vt non obliuiscantur, imo diligenter obseruent propositũ suum. Hoc est quod
huic Israeli cõtinuo dicitur: Cũq; introduxerit te dominus deus tuus in terrã, pro qua iu-
rauit patrib' tuis Abrahã, Isaac & Iacob, & dederit tibi ciuitates magnas & optimas, quas
non ædificasti, domos plenas cunctaũ opum quas nõ extruxisti, cisternas quas non fodi
sti, vineta & oliueta quæ nõ plantastis & comederis & saturatus fueris, caue diligẽter, ne
obliuiscaris dñm qui eduxit te de terra Aegypti, de domo seruitutis. Est eñ sub velamine
liceræ hic sensus mysticus. Cum iam per fidem intraueris in terram viuentium, ad quam
prima introductio est sacraq; intelligentia scripturaq;: & propter hoc dederit tibi domi
nus deus regiones gentiũ, & possederis labores populoq;, vt custodias iustificatiões eius,
& legem eius requiras, caue ne ingratus fis: caue (inquam) ne cũ iustitiæ sumptibus, quos
tibi dedit deus, peccato militare velis.

Cõtẽplatiuæ vitę debẽt sumptus ex do mibus regum, &c.

Psalm. 104

¶Secũda dilectionis operatio respiciens ad id q̃d dixerat: & ex tota anima tua, ipsa est vita actiua, quã fic tradere incipit: dñm deum tuum timebis, & illi soli seruies, ac per nomen eius iurabis. Cap. XVI.

Deute. 6 Secũda dilectionis operatio.

SEquitur continuo secunda dilectionis operatio, respiciens ad id q̃d dixerat, & ex tota anima tua dominũ deũ tuum timebis, & ipsi soli seruies, ac per nomen illius iurabis. Non ibitis post deos alienos cunctaũ gentiũ, quæ in circuitu vestro sunt, quoniã deus æmulator dominus deus tuus in medio tui, ne quãdo irascatur furor domini dei tui cõtra te, & auferat te de superficie terræ, & cætera vsq;, præcepit q; nobis dñs deus noster, vt faciamus omnia legitima hæc, & timeamus dominũ deum nostrũ, & bene sit nobis cunctis diebus vitæ nostræ, sicut est hodie. Nonne in verbis istis splendida (vt supra dictũ est) facies Mosi illam intendit operationẽ dilectionis, quã Israel dei vitã actiuam nominare consueuit. ¶In ea nanq; hoc agitur quod dictũ est: diliges dñm deũ tuum ex tota anima tua, dum non vadit post deos alienos cunctarum gentium: quod pe catum est animaq; adulterantium, sed dominũ deum suum tanq; virum vnicum & legitimum timet, & ipsi soli liberali seruitio seruiuit, q̃a timor eius non pœnalis est, quẽ peric ta charitas, ait Iohãnes apostolus, foras mittit, sed est timor religiosus ac venerabilis, timor sanctus, vt Psalmista canit, permanẽs in seculũ seculi. ¶Proinde quod nunc dicit, dominũ deũ tuum timebis, tanquã repetitionẽ superioris dicti, quo dixerat: diliges dominũ deum tuum conuenienter accipis. Sicut eñ in eo quod dictũ est: Initium sapientiæ timor dñi, timorem à sapientia nõ seiungit: timo sapientiæ cõiungit, tanq; initiũ consummationi cuiusq; rei: hic & in isto dum post illud dictũ: diliges dominũ deum tuum, subiungit: dominũ deum tuũ timebis, non à dilectione sermo recedit, sed dilectionis initiũ siue fundamẽtum ponit. Alias rũt & veræ animæ deum tanq; virum diligenti vtile est, timere pœnam siue vindictã adulteriũ: quippe vbi p̃misso, non ibitis post deos alienos, continuo subiungit: Quoniã deus æmulator dominus deus tuus, in medio tui, ne quãdo irascatur furor domini dei tui cõtra te, & auferat te de superficie terræ. ¶Cætera quæ sequunt, non tentabis dominũ deum tuũ, sicut tentasti in loco tentationis, ac deinde cũ interrogauerit te filius tuus cras, dicẽs: quid sibi volunt testimonia hæc & cærimoniæ atq; iudicia, quæ præcepit nobis dñs deus noster, dices ei: serui eramus Pharaonis in Aegypto, eduxitq; nos dñs de Aegypto in manu forti. Hæc, inquam, & sequentia congrua sunt instrumenta diligentis animæ, tanquã castæ matrisfamilias, quã non deceat curiositas & vagatio oculorum, sed pudor & reuerẽtia circa intentabilem virũ, & solicitudo circa domus suæ cultum & disciplina castitatis in ædificatione filiorũ. ¶Hæc operatio dilectionis, dignitate quidẽ secunda, cæterũ ordine prima est, vitam exercens actiuam: illa aũt supradicta, dignitate prima, ordine secunda est, vitã componens contemplatiuam. Non eñ post professionẽ contemplatiuæ descendimus ad actiuã, sed post exercitationem actiuæ, ascendimus ad contemplatiuã. Huic operationi si quid excedit, dum solicita est, & turbatur ergã plurima, quinq; eñ sensibus corporis extracta laborat, debet misericordia, propter hoc ipsum, quod bene satagens circa frequens ministeriũ, esurientem pauit, sitienti potũ dedit, hospitẽ collegit, nudũ operuit, infirmum visitauit, ad eum qui in carcere erat, venit. Pulchre ergo spem suã intimans filijs suis, dicit in fine sermonis: Eritq; memor nr̃i misericors dñs deus noster, si custodiemus & fecerimus oia p̃cepta eius, sicut mãdauit nobis.

Vita actiua.

1. Iohan. 4.

Psal. 18

Psal. 110.

Deute. 6

Lucę. 10

Matth. 25

Tertia

Tertia dilectionis opatio respiciens ad id quod dixerat, & ex tota fortitudine tua, est aras subuertere, confringere statuas, & hæc opatio martyrũ corona est, sed modo dissimili, quia non pugnauerunt gladio materiali. Cap. XVII.

SEquit opationis dilectio tertia, respiciens ad id quod dixerat: Et ex tota fortitudine tua. Cum (inqt) introduxerit te dñs deus tuus in terram quam possessurus ingredieris, tradideritq; gentes multas, pcuties eas vsq; ad internitionẽ. Non inibis cum eis fœdus, nec misereberis eaũ, neq; sociabis cum eis cõiugia. Quin potius hæc facietis eis. Aras eoũ subuertite, confringite statuas, lucosq; concidit, & sculptilia cõburite: q̃a populus sanctus es dño deo tuo &c. vsq;, dabitq; eos dñs deus tuus in conspectu tuo & interficiet illos, donec penitus deleant. Trader reges eoũ in manus tuas, & disperdes nomina eoũ sub cœlo, nullusq; poterit resistere tibi, donec conteras eos. Sculptilia eoũ igni combures. Non concupisces auũ & argẽtum, de q̃bus facta sunt, neq; assumes ex eis tibi quicq; ne offidas, propterea q̃ abominatio est dñi dei tui, nec inferes quicq; ex idolo in domũ tuã, ne fias anathema, sicut & illud ẽ. ¶Nonne in verbis istis splendida facies Mosi illam intendit opationem dilectiõis, in qua ex tota fortitudine sua decertauerunt, & ante aduentũ Chri veteres sancti, i. iudices inclyti, reges glorioſi, prophetæ splendidi, quoq; in hoc certamine Helias notissimus extitit, memorabilesq; Machabæi, & post aduentum Chri sancti apostoli, ac tam multi martyres glorioſi? Isti nanq; omnes, sicut ex toto corde suo, & ex tota aĩa sua, ita & ex tota fortitudine sua dñm deũ suũ diligẽtes, hæc fecerũt: Aras gentium subuerterunt, statuas confregerunt, lucos succiderunt, sculptilia combusserunt, & sicut ibidem dictum est inter cætera, quæ cuncta hic pscribere nimis longũ fuisset, deuorabis omnes populos quos dñs deus tuus daturus est tibi, deuorauerũt populos multos per orbem terraũ, ad deuorandum missi, sed deuoratione dissimili. Veteres nanq; sancti deuorauerunt ore gladij materialis: noui aũt deuorauerunt ore gladij spũalis. Siquidem alia fuit tpis illius, & alia est rõ tpis istius, de qua vtrorumq; temporũ dissimilitudine secundum causas patiendi & agendi, plenius egimus in opere quod scripsimus de victoria verbi dei. ¶Huic operationi cum corona iustitiæ debetur sedes quoq; iudicij, & authoritas iudicandi, sicut scriptum est: Iudicabunt sancti nationes, & dominabuntur populis. Pulchre ergo verba ista tali fine compleuit. Quasi spurcitiam detestaberis, & velut inquinamentum, ac sordes abominationi habebis, q̃a anathema est. Quidnam est hoc, nisi ac si diceret, iudicabis siue condemnabis? Quod q̃dem nunc faciunt partim, vbi videntur ipsi condemnati & plerisq; mortificati: facient aũt vniuersaliter in die iudicij, palam ipsi iudices conspecti super omnem spurcitiam, & omne inquinamentum, & omnes sordes abominationis, vt abijciant eas in locum immũdum, in profundum inferni.

Deute. 7 Tertia dilectionis operatio

Fortitudo prophetarũ, apostolorum & martyrũ, p deo contra idola

Sancti nationes iudicabunt Sap. 3

Quod secundum similitudinem harum trium operationum vnius dilectionis, debeamus iuuari ad intelligentiam, quod pater & filius & spiritus sanctus tres personæ & vnus deus sit. Cap. XVIII.

SPectabilem (vt arbitror) imaginẽ habemus hic, p quã nobis impspicabilẽ speculari & ex parte cognoscere valeamus splendorẽ solis æterni. Ecce eñ tres opationes dilectionis, nec tñ tres dilectiones, sed vna dilectio est. Et ecce tria spiramẽta hoĩs dei tui (ô Israel) tres psonæ sunt, pater, & filius, & spũs sanctus: nec tñ tres dij, sed vnus est viuificat, & cuncta corporis officia p quinq; sensus dispensat: cor aũt siue mens in cõspectu aĩæ est, & cũ ea gradit, ac pscribit ei cuncta quæ faciat vtilia. ¶Sic quodãmodo deus pr̃ viuens in semetipso vita est sempiterna: filius aũt siue verbũ ipsius in ipso est, & in ipso erat, prouidens vt faceret cuncta valde bona, ita vt dicat ipm verbũ, ipa sapia: Quando præparabat cœlos aderã, quãdo certa lege & gyro vallabat abyssos, qñ æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquaũ, qñ circundabat mari terminũ suũ, & legẽ ponebat aq̃s, ne transirent fines suos, quando appẽdebat fundamenta terræ, cũ eo erã, cuncta cõponẽs Pene sic de anima architecti, q̃ basilicã istã siue munitionẽ illam ædificauit, loquat cor siue mens ipsius, qñ præcogitabat mensuras longitudiuis, latitudinis, & altitudinis ædificij huius, qñ certa lege numerorũ distinguebat columnas & intercolumnia, siue turres & interturria eius, qñ eligebat lapides quadratos siue quadrandos, quos in fundamẽto poneret, cum ea eram, cuncta componens. Neq; eñ aliter ista pcogitaret, nisi cor siue mens cũ ea esset, i. nisi anima rõnalis siue artificiosa existeret ¶Sed q̃d multa? Memẽto (ait) q̃dam, q̃ ignores opus eius, de quo cecinerunt viri: Oẽs hoies vidẽt eũ, & vnusq; intuet procul. Ecce deus magnus vincẽs sciam nostrã, numerus annorũ eius inæstimabilis. Si opus eius id est, feipm ignorat homo: factus eñ est ad imaginem dei, & ideireo dicitur quasi proprium opus eius, quantomagis ipm ignorat? Non enim ipm, sed de ipo cecinerũt viri. f.

Similitudo trium istarum operũ dilectionis

Pr̃ & filius in diuinis, sicut anima & mẽs eius in hoĩe. Prouerb 8

Iob. 36

Eccl. 45 Moyses iste & cæteri sancti, q maxime habuerunt sciam dei, hinc q̃dam illoꝝ dicit: Quis vidit eum, & enarrauit, & qs magnificauit eum sicut est ab initio? Procul vident oēs, procul intuet vnusq̃sq̃, procul (inquā) id est, p speculum & in ænigmate. Vt aūt videat facie ad

1. Cor. 13 faciem, pfentis tpis non est, sed in futuro spes ista repositа est.

Q̃d filius dei, & pcedēs ex eo spūs sc̃tus, in eo assimilatus sit q̃d dixit dñs Moysi: Cōgrega mihi septuaginta viros, & auferā de spū tuo, tradamq̃ eis. Ca. XIX.

LAtius sc̃dm lectionē præscriptam tractare poterat de gloria, seu claritate vultus Moysi, siue apertione libri q̃ndā signati, sed nos tui nois ō trinitas deus, nisi loco thesauꝝ inuenisse contēti, quod est nostri propositi, recordemur & illud de gloria eiusdē Moysi, quod ptinet ad processionē spūs sancti. Diximus nanq; superius, in quo prophetis & patriarchis, quoꝝ nō cōfundit vocari deus, s. in Abrahā, Isaac, & Iacob, trinus & vnus deus assimilatus fuerit, nunc sc̃dm hoc mysterium spūs sancti, promptum est dicere, qualiter in manu Moysi quoq; assimilatus sit. ¶Crescēte gloria Moysi, creuit & inuidia populi, intm̃q; Moysi intolerāda res visa est, & ait ad dñm: Cur affixisti seruū tuū? Quare nō inuenio grām coram te? & cur imposuisti pōdus vniuersi populi huius sup me &c. vsq; fin aūt aliter tibi videt, obsecro vt interficias me, & inueniā grām in oculis tuis, ne tātis afficiar malis. ¶Operæptium est animaduetere q̃d dicimus, qa Moyses exēplum oīm p̃latoꝝ, q bene præsunt, nimiā à subditis inuidiā patiebat, ita vt videret ei tormenti huius importabile pondus, qa cum esset mitissimus sup oēs homines q morabant in terra, blasphemabat à detrahētibus & murmurantibus, tanq̃ homo elatus & gloriæ nimis auidus, intm̃, vt nec frater ipsius Aaron, nec soror Maria pepercerint illi ab humiliuria. Dixerunt em̃: Num p solum Moysen locutus est dñs? Nonne & nobis locutus est similiter? Ex verbis ipsius dicētis ad dñm: Sin aūt aliter tibi videt, obsecro te vt interficias me, & inueniā grām in oculis tuis, ne tantis afficiar malis, promptū est agnoscī, quāta doloris tēpestas in corde eius fuerit. ¶Et dixit dñs ad Moysen: Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, qs tu nosti q̃d senes populi sint, ac magistri, & duces eoꝝ, & adduc eos ad ostium tabernaculi fœderis, & facies ibi stare tecū, vt descendā & loquar tibi, & auferam de spū tuo, tradamq̃ eis, vt sustentēt tecū onus populi & non tu solus graueris. Venit igit Moyses, & narrauit pplo verba dñi, congregans, lxx. viros de senioribus Israel, quos statuere fecit circa tabernaculum. Descēditq̃ dñs p nubē, & locutus est ad eū: Auferēs de spū q̃ erat in Moyse, & dans septuaginta viris. Cumq̃ requieuisset in eis spūs prophetarum, nec vltra cessauerunt. ¶Mira pietas dei, mira benignitas Moysi. Quo em̃ alio modo melius satis populo facere potuit, quatenus non videret velle solus gloriari? Sed & hoc pulchrum visum est ei, q̃ septuaginta viros gloriæ suæ participes habere meruit, nisi etiā oēm populū optaret filr posse in dño gloriari. Cum em̃ currens puer, nuntiasset ei, dicēs: Heldad & Medad prophetāt in castris, statimq̃ Iosue filius Nun minister Moysi, & electus è pluribus diceret: Dñe mi Moyses prohibe eos, ad hæc ille: Quid (inquit) æmularis pro me? Quis tribuat, vt omnis populus prophetet, & det eis dñs spiritum suum?

Moysi benignitas erga ppm

Quod patrē gloriæ Moysi, s. prophetiā, illi septuaginta viri acceperint, non etiam operationē virtutum sicut Iosue, de quo dixit dñs: Et dabis ei partē gloriæ tuæ & quod hoc intenderit, dicendo: Auferam de spū tuo. Cap. XX.

Auferā de spū tuo, q̃o recte intelligitur

ANtequam huius rei gestæ ingrediamur sacrm iuxta tenorē propositi, quo gloriosius immorari hic in sensu literali, quia dominus taliter dixit: Et auferam de spū tuo, tradamq̃ eis, iterum scriptura dicit: Et locutus est ad eum, videlicet ad Moysen, auferēs de spiritu qui erat in Moyse, & dans septuaginta viris: Quid em̃? Nō poterat illis dare spm̃ suum, nisi diminueret spiritum Moysi, id est, spm̃ quem dederat Moysi: Hoc rectē quæreres, si ita dixisset: Et auferam de spū tuo, tradamq̃ eis, iterum scriptura dicit: Et locutus est ad eum, videlicet ad Moysen, auferēs de spiritu qui erat in Moyse, & dans septuaginta viris: Quid em̃? Nō poterat illis dare spm̃ suum, nisi diminueret spiritum Moysi, id est, spm̃ quem dederat Moysi: Hoc rectē quæreres, si ita dixisset: Et auferam tibi. Nunc aūtē absolute dixit: Et auferam de spū tuo, tradamq̃ eis, id est, non quātum habes tu ex diuisionibus gratiarum spiritus sancti, sed partem aliquam gloriæ tuæ dabo eis. ¶Sic enim de nominatissimo Iosue, postmodum ipse dominus dicit: Et dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, vt audiat eum omnis synagoga filiorum Israel. Et ita, factum est. Aquæ Iordanis diuisæ sunt, dicente domino ad Iosue: Hodie incipiam exaltare te coram omni Israel, omnisq̃ populus transiuit per arentem abyssum, & hæc fuit pars gloriæ Moysi, qui glorificatus est, eleuando virgam suam, & diuidendo mare, vt graderētur filij Israhel in medio mari per siccum. Pars (inquam) gloriæ fuit. Nam in ista gloria, s. in operatiōe tantæ virtutis, hoc plus fecit Moyses, quod rursum exercitus Pharaonis, nec vnus q̃dem superfuit ex eis. Cętera quoq; si memores, veraciter dictum animaduertes de Iosue, Et dabis ei partē gloriæ tuæ, Non em̃ tālis fuit in cēteris signis

Dabis Iosue partem gloriæ tuę Nume. 27

Iosue. 5 Exodi. 14.

Heb. 11

Quō in Mose assimilata ē trinitas Nume. 11

Moses exēplar oīm p̃latorum. Numer. 12

Nume 11 LXX. virīs datum de spū Moysi

signis atq; portentis, vt fuit Moyses, quæ fecit per eum dñs, corā Pharaone & Agyptiis, & corā vniuerso Israel. ¶Igitur quod dixit dñs: Et auferam de spū tuo, & dabo septuaginta viris, non aliter oportet intelligi, q̃ ac si dixisset: & dabo illis partem gloriæ tuæ, sicut dixit de Iosue. Pars em̃ gl̃iæ Moysi prophetia fuit, extra quā nihil gloriæ viros illos accepisse scriptura meminit, dicens: Cumq; requieuisset in eis spūs, prophetauerunt, nec vltra cessauerunt. ¶Totū quod dicere molimur, p paruæ rei similitudinē demonstrare promptum est. Ecce ignis cum sit corpus, absq; sui diminutione diuidit, & absq; sui detrimento sese diffundit, vt quātaslibet inde partes auferamus. Sed nunq d ei, videlicet igni, magno siue exiguo, luminari seu grādi, seu paruo, quippiā, auferimus, dū luminaria plurima pro vt volumus, accendendo quasi partes de vno auferimus? Nimiꝝ quātaslibet partes indiui sus ignis, de quouis luminari, mutuati tū luminis detrimētara nō nouit. Sic de isto dñs dicere potuit: Auferam de spū tuo, tradamq̃ eis, ac si diceret, de pluribus gratijs tibi collatis, gratiam vnam, gratiam propheticam impartiar illis.

Num. 11

Ignis habet similitudinem ad dona spūs sancti

RVPERTI ABBATIS TVITIEN. DE GLORIFICATIONE TRInitatis, & processione sancti spiritus.

LIBER SEXTVS.

De eo q̃ in Michæa scriptum est: Et suscitabimus super eum septē pastores, & octo primates homines. Qui pastores, & q sint primates, & q̃d sit eos sup Chm suscitari, & q̃ Moyses sit vnus de pastoribus illis. Cap. I.

QVoties de gratia dñi nostri Iesu Chri, sermonem facientes, ad memoriam reuocamus aliq̃d eoꝝ, quæ magni patres & iudices Israel, in typum eius gesserunt, facimus vel facere cupimus illud, q̃d deipso per Michæam prophetam inter cætera dictum est: Et suscitabimus sup eum septem pastores, & octo primates homines. ¶Quinam sunt vel fuerunt septē pastores, nisi Abraham, Isaac, & Iacob, & Ioseph, q ad Pharaonē introducens fratres suos, hoc profiteri iussit: Viri pastores sumus, serui tui ab infantia nostra vsq; in pśens, & nos, & patres nostri. Veꝝ quippe dixerunt, qa patres eoꝝ Abraham, Isaac, & Iacob, & ipse Ioseph, cum adhuc eēt puer, curā habuerunt alendoꝝ gregū. Abrahā ergo & Isaac, & Iacob, & Ioseph. Iste quoq; Moses, quem dñs de rubo vocauit, cum pasceret oues Iethro soceri sui, & Dauid, quē sustulit dñs de gregibus ouium, de postferātes accepit eū, nōne sex pastores sunt? Quibus adde Abel, q & ipse primus fuit pastor ouium, & septē pastores sunt. ¶Porro, octo primates hoies, octo sunt præcipui iudices, q notis & memorabilibus pśns vicerunt hostes, & de cæde vastantiū liberauerunt Israel, videlicet Iosue & Othoniel, Ahot & Barach, & Gedeon, Iepthe, Samson, & Samuel. Et q̃d ēi istos septē pastores, & octo primates hoies suscitare sup eum, s. rectorē summumq; iudicē Israel, q ex te egressus est ō Bethleem Iudæ, sicut ibidē in eodē propheta pscriptum est. Quid (inquā) est istos suscitare sup eum, nisi demonstrare qa typum eius isti prætulerunt, & ipse in veritate cōpleuit ea, quæ istis in figura contigerunt? Nunc igitur pastorē Moysen hoc modo sup eū suscitemus, vt secundum sacrm rei gestæ, quam scripsimus, fateamur id quod verum, quod pium, quod catholicum est, qa sicut de deo patre, ita & de deo dei filio procedit spiritus sanctus.

Micheę. 5 Septē pastores & primates Gene. 46 Exo. 3 Psal. 77 Gene. 4 Octo primates, octo iudices pcipui in isr̃

Itē de verbo suscitatiōis, qm̃ suscitari dr̃ id q̃d mortuū fuerat & reuiuiscit. Ca. II.

NVsquā scriptura sacra narrauit de aliquo pastoꝝ, siue primatum eiusmodi, tale quid dictum, tale q̃d factum est, vt hoc, quod dictum est à dño huic Moysi: Et auferam de spū tuo, tradamq̃ eis, rursumq; & locutus est ad eum. Auferens de spiritu q erat in Moyse, & dans septuaginta viris. Eo magis hunc suscitare cupimus super eum, de quo secundum facti huius mysterium procedit spiritus sanctus, de cuius plenitudine (ait Iohānes Baptista) nos oēs accepimus, & grām pro gratia, qa lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. ¶Sed iam in primis nō importuneratio queritur de verbo suscitationis. Suscitatur em̃, vel suscitari dr̃ id q̃d mortuū erat, & reuiuiscit. Num ergo q̃d taliter actū est in Moyse, mortuum fuit. Plane mortuum, propter excellentē vitā, quæ est in gra & veritate dñi nostri Iesu Christi. Sicut enim

Nume. 9 Johan. 1. Suscitabim sup eū Exod. 34

Aplus

Universidad de Deusto
Biblioteca

2.Cor.3 Aplus,cũ loqueret de illa literali claritate vultus Moysi,quã videtes filij Israel timuerunt dixit.Nã nec glorificatũ est,q̃ claruit in hac parte,propter excellentẽ gloriã,i.ad cõparationẽ excellẽtis gloriæ,&de ista spũs Moysi recte dicas effusiõe,qa nec dicendũ est,q̃ fuerit viuũ aut viuidũ propter excellentẽ vitã.i.ad cõparationẽ excellẽtis vitæ.Rectæ igitur dictũ est,suscitabimus.i. q̃d in Moyse factũ minus vitæ & vtilitatis habuit, in Chr̃o verã esse vitã monstrabimus. ¶Quare aũt nõ dixit:Suscitabimus in eo,sed dicere maluit:Suscitabimus sup eũ:Nimirũ propter minorationẽ eiusdẽ dñi nostri Iesu Chr̃i,qa nõ solum minoratus est paulominus ab angelis,verũetiã minor visus est Moyse & oĩbus prophetis Longe supra formã illam,in qua sup terrã visus,& cũ hoĩbus cõuersatus est,supra formã serui,in qua potuit etiã crucifigi,sunt ea quę testificamur de ipso scdm scripturas veritatis scripturas in primis huius Moysi.Quod sciens ipe,cũ de aduentu spũs sancti loqueret,ait:Ille me clarificabit,qa de meo accipiet,& annuntiabit vobis.Statimq̃ subiunxit,Oĩa quæ habet pr̃,mea sunt.Propterea dixi:Qui de meo accipiet,& annũtiabit vobis.Quidnam est q̃d ait:Oĩa quæ habet pater,mea sunt,nisi ac si diceret:oĩes scripturæ quas vtiq̃ cõdidit pater p nuncios suos Moysen & propheras alios,in me tendunt? Cum ergo spũs veritatis faciet vos intelligerẽ quippiã eoꝝ quæ scripta sunt de me,in lege &prophetis,& psalmis,hoc plane erit accipere de meo,& annuntiare vobis, atq̃ hoc agẽdo,ille me glorificabit.i.apud vos, & apud oẽs q credent sermonibus vestris, dum maiora sentietis,q̃ nunc de meipso supra id quod nunc videtis in me, aut ex me auditis.

Psal.8

Iohan.6 Ille de meo accipiet

Lucę.24

Moyses cõgregãs lxx. viros,typũ chr̃i gessit Heb.11

Qũo suscitatũ fuerit sup dñm Chr̃m hoc mysteriũ huius pastoris, in eo q̃ septuaginta viros vt de spũ eius daret eis,cõgregare iussus ẽ ad ostiũ tabernaculi fęderis. Ca.III.

IGitur Moyses cõgregans septuaginta viros de senioribus Israel,q̃s nouerat ipe,q̃d anes essent & magistri,ad hoc vt de spũ suo daret eis in ministerio, significat dominũ nr̃m Iesum Chr̃m,q discipulos q̃s elegit,notos habẽs, q̃ senes essent,i.fidẽ haberẽt, in qua testimoniũ(ait Aplus)cõsecuti senes.i.sancti pr̃es,idcirco cõgregauit, vt participes eos faceret spũs sui,q in ipso est,nõ ad mẽsuram sicut in quolibet sanctoꝝ,sed(inquit Aplus) qa in ipso habitat plenitudo diuinitatis corpaliter. Docet nos hoc colũba illa, quę baptizato eo visa est descendẽs in eũ sicut Lucas manifestius scribit,qa apertũ est cęlũ,&descẽdit spũs sanctus corporali specie sicut colũba in ipm.Nimirũ &illa corpalis species q̃ddam totũ,integrũ,atq̃ indiuiduũ,& istud Apostoli dictũ:Quia in ipso habitat plenitudo diuinitatis corpaliter,hoc asserunt, qa spũs sanctus huic nõ ad mensurã datus est, sed totus in ipso est,totus in ipso manet,cũ oĩbus donis suis,sicut corpalis spẽs columbæ totа in eũ descẽdit cũ oĩbus membris suis,non q̃ tunc spũs sanctus in illo esse vel manere coperit,sed q̃d in eo esset,q̃ in eo maneret tali specie demõstrauit. Deniq̃ si de natura eius humana recogitet aliq̃s,certum est,quia manet in eo spũs sanctus ab initio conceptionis quippe quẽ de spũ sancto virgo intemerata cõcepit. ¶Si aũt de diuina natura sermo fit,stultũ est ambigere,vtrũ in filio spũs sanctus sit,cum & pater,& filius, & spũs sanctus vna substãtia sit,nullo loco separabilis,nullis accidẽtibus pmutabilis.Vbi iste legislator &huius dictiõis dator,viros istos cõgregauit,vt de spũ suo daret eis? Ad ostiũ tabernaculi fœderis,& ibi stare secũ fecit. Quod est ostiũ tabernaculi, cœlestis tabernaculi, nõ manufactũ? Non enim ignotũ esse debet,aliud esse tabernaculũ,q̃d fixit deus nõ hõ: Et aliud,q̃d iubente deo,secundũ exẽplar illius fixit homo,iubẽte(inquã)& dicẽte deo:Inspice & fac secundũ exemplar,q̃d tibi in monte monstratũ est.¶Quod ergo est ostiũ cœlestis tabernaculi,nisi passio dñi nostri Iesu Chr̃i,in qua patefactũ est latus eius lancea militis, vnde sanguis & aqua profluxit? Non enim aliud nouimus ostiũ,neq; aliunde,nisi p fidẽ huius sacramenti est nobis introitus, siue trãsitus in locum tabernaculi admirabilis vsq; ad domũ dei. Ad istud q̃dẽ ostiũ oẽs adducimur,oẽs quicũq; in Chr̃o Iesu baptizati sumus,nã in morte ipius baptizati sumus(ait Aplus)& ibi spm̃ sctm̃ accepimus. ¶Sed pulchrũ est hic illios primores viros attẽdere,quos tunc pssentialiter adduxit,dicẽs inter cætera.Subleuatis in cęlum oculis,q̃s dedisti mihi custodiui,& nemo periit ex eis,nisi filius pditiõis.Quo stare fecit eos secum? Vos estis(ait)q̃ pmansistis mecũ,& ego dispono vobis,sicut disposuit mihi pater meus regnũ. Ita steterũt cũ eo ad ostiũ tabernaculi nõ dico septuaginta viri,imo viri iã cẽtũ & viginti,qñ descẽdit dñs,& auferẽs de spũ Chr̃i,tradidit eis,qñ factus ẽ repente de cœlo sonꝰ trãq̃ aduenientis spũs vehemẽtis &apparuerũt illis dispartitę linguę tãq̃ ignis.

Num.11

Exo.25 Ostiũ tabernaculi chr̃i lat⁹ eius lãcea pforatũ

Pſal.41 Roma.6 Iohan.17. Luc.22

Actor.2

Murmura &rẽtatiões Iudæorũ cõtra deum Exod.5 Ibidẽ.16

De eo q̃ vsq; ad illud patiẽter sustinuerat dñs, postq̃ aũt tot hoĩes accepert de spũ Moysi, murmuratẽ pp̃m pcutere cœpit,& in cuius rei figura istud cõtigerit. Ca.IIII.

MVltũ ad rẽ ptinet cõsiderare, quæ vel qualia cõtigerũt populo illi, postq̃ acceperũt de spũ Moysi,&propheratierũt,nec vltra cessauerũt illi septuaginta viri Iã antea rẽtauerũt dñm multis vicibus, & male locuti fuerãt in ipsis beneficijs dei,nec eñ sine murmuratiõe quicq̃ petierũt,sic incipientes Quid bibemus?

Et itęꝝ murmurãtes dixerunt:Vtinã mortui essemus p manum dñi in terra Aegypti, qñ sedebamus sup ollas carnium,& comedebamus panes in saturitate.Patiẽter sustinuit vos dñs murmurantes,&male loquentes,cũ diceret Moyses ad dñm:Quid faciam pplo huic? Adhuc pauxillulum,& lapidabit me. Tanta erat duritia ceruicis illoꝝ, vt iam sic timeret Moyses, nec tñ dñs aliqua illos per semetipm plaga pcussit, nisi quod Moyses propter reatum vituli,quẽ fecit Aaron,vitro & iniussus præcepit filijs Leui, & occidit vnusquisq; frẽm, & amicum, & proximũ suum, & ceciderunt q̃ in illo die viginti tria milia.Verum illic Moyses pro dño zelatus est. ¶Nos aũt de eo nunc agimus,q̃ dñs pro Moyse iratus est. Hoc nusq̃ vel dictum vel factum reperit,anteq̃ accepto de spũ munere diuisuo prophetarent,tot hoĩes,sed extunc,qa non cessauit eoꝝ murmuratio contra Moysen,audiẽs dñs iratus est,ita vt sororẽ eius in primis operiret cadens lepra quasi nix,& populum pcussit furor dñi plaga magna nimis:& omnes(inqt) homines qui viderunt maiestatem meam, & signa quæ feci in Aegypto, & in solitudine, & tentauerunt me iam per decem vices,nec obedierunt voci meæ, non videbunt terrã pro qua iurauí patribus eoꝝ,nec qsq̃ ex illis, qui detraxerunt mihi,intuebitur eam. Et ita factum est. Quosdam ex illis terra deglutiuit,quosdã ignis consumpsit,q̃dam à serpentibus perierunt,& omnis illa generatio,quæ exierat de Aegypto à viginti annis & supra, præter Iosue & Caleph filium Iephone,varijs cladibus consumpta,& in deserto prostrata est.Quid hoc sibi vult,quod non ante sed post diffusionem spũs Moysi,tam terribile fuit supra illos iudicium siue ira dei? Nam hęc omnia(inqt Apostolus)in figura contingebant illis,& proinde diligentius quærere debemus, quid per istam dispensationem temporis,præfiguratum fuerit.

Num.14 Num.16 Plagæ Iudæorum. Num.25 Num.21

1.Cor.10

De eo q̃ pharisæis dicentibus:Hic non ejcit dæmones,nisi in Beelzebub principe dæmoniorum,respondit dominus:Qui autem dixerit verbum contra spiritum sanctum,non remittetur ei,neque in hoc seculo,neque in futuro, & q̃ illa res gesta in figura cõtigerit huius iudicij. Cap.V.

DVm q̃stioni suę caplo huic intẽdimus,simulq̃ audim⁹ aplm dicentẽ,nos aũt sensum Chr̃i habemus, ecce sensus eiusdẽ Chr̃i nobis dignanter occurrit in verbis istis,quæ pharisæis rñdit,qa dixerunt:Hic non ejcit dæmones,nisi in Beelzebub principe dæmoniorꝝ. Et si ego(inqt) in Beelzebub ejcio dæmones,filij vestri in quo ejciunt? Ideo ipsi iudices vestri erũt. Paucisq̃ interpositis,ideo dico vobis, (ait)omne pctũ & blasphemia remittet hoĩbus,spũs aũt blasphemiæ nõ remittet. Et q̃cunq̃ dixerit verbum cõtra filiũ hois,remittet ei,Qui aũt dixerit cõtra spm̃ sanctũ, non remittet ei,neq; in hoc seculo,neq; in futuro.In verbis istis sensus Chr̃i nobis occurrit,dũ pscripto intendimus caplo de causa Moysi,cur non ante,sed postq̃ de spũ eius datũ est, lxx.viris murmurãtibus atq̃ detrahẽtibus,deus iratus est &nõ pepercit,sed ira eiꝰ ascẽdit sup eos,& terribiliter modis diuersis,sicut supra dictũ est,cõsumpsit eos. ¶Dicamus ergo Quãdiu dñs noster Iesus Chr̃us solus videbat suimet testis,quasi iure videret paruipẽdi à dicẽtibus:Tu de teipo testimoniũ perhibes,testimoniũ tuũ nõ est verũ,quis ecõtra veracíter rñdere posset? Et si ego testimoniũ phibeo de meipo,testimoniũ meũ verũ est,qa scio, vnde veni, & quo vado, tãdiu ista patiẽtia pctũ eoꝝ remissibile esse iudicauit,dicẽs eis: Quicũq; dixerit cõtra filiũ hois,remittet ei,Possunt enim adhuc de ignorãtia excusarí idcirco cũ pateret,dixit:Pater,ignosce eis,nõ enim sciant q̃d faciunt? Vbi aũt spũs sanctus ad testificandũ venit,scdm q̃dipe promisit,dicẽs:Cũ autẽ venerit paracletus,quẽ ego mitam vobis à patre spm̃ veritatis,q̃ à patre procedit,ille testimonium phibebit de me,& vos testimoniũ phibebitis:ita extunc excusationẽ nõ habuerunt de pctõ suo,& hoc prospiciẽs:Qui autẽ(inqt) dixerit cõtra spm̃ sctm̃, nõ remittet ei,neq; in hoc seculo,neq; in futuro. Et ita factum est,Non enim ante,sed postq̃ spm̃ sctm̃ misit discipulis suis,& illi q fuerant hoies sine literis & idiotæ,cœperunt loqui varijs linguis magnalia dei,& de scripturis,quæ vtiq; voces sunt spũs sancti,proferre testimonia Iesu Christi filij dei,iudicati sunt æterno iudicio,vt non remitteretur eis, neq; in hoc seculo,nec in futuro.Quin & in hoc seculo disperirent vincentibus Romanis,& in futuro trahentibus animas ad tormẽta spiritibus malignis. ¶Nimirum in figura gerendæ huius rei contigit illis,q̃ afflixerunt,sicut exacerbauerunt spm̃ Moysi, vt non ante,sed post quam datum est de spũ eius septuaginta viris,irascꝛetur in eos furor spũs domini,& deleret tot tamq; diuersis modis oẽm illam generationem,quæ exierat de terra Aegypti. ¶In singulis q̃q; hoĩbus.i.iudicium. Quãmdiu enim per ignorantiam sanæ doctrinæ contradicunt, superna suspensa tenetur super eos sententia iudicij æterni,vbi autem scientes veritatem,per superbiam contradicunt veritati,exempli gratia,vt Arrius cæteriq; hæretici,siue hæresiarchæ plurimi,extũc iudicantur esse blasphemi, & verbum dicere contra spiritum sanctum, & peccatum hoc non remittetur,neque in hoc seculo,neque in futuro.

Matth.12 Figura eiusmodi rerũ præcessit in Moyse

Hæretici peccant in spm̃ sanctũ.

Quod

Exod.32

Num.14 Mume.14 Plagæ Iudæorum. Num.16 Num.21

1.Cor.10

1.Cor.2

Matth.12

Pſal.ſuper ſi filiũ mi⁹ punica sunt q̃ pctã eoꝝ post data tum aplis spm̃ sanctũ Iohan.8

Luc.23 Iohan.15

Matth.12. Figura eiusmodi rerũ præcessit in Moyse

Hæretici peccant in spm̃ sanctũ.

Quod septimus pastor supra memoratorũ fuerit Dauuid, & quod apud istũ non solum triplicatũ nomen dei sicut apud Moysen, verumetiã relatiua inueniant expressa nomina trinitatis, quæ sunt, pater, & filius, & spũs sanctus, & quod hic primus spiritum sanctum nominauit, qui prius legebatur, spiritus dei, siue spiritus domini. Ca. VI.

1.Reg.16 Psal.77

SEptimus pastor supra memoratorũ extitit Dauid, quẽ pauisse oues patris, & sacra historia clarissime narrauit, & ipemet canit verbis huiuscemodi. Et elegit Dauid seruũ suũ, & sustulit eũ de gregibus ouiũ, de postfetãtes accepit eũ. Quã multi & magni doctores pastorẽ istum modo supradicto suscitauerunt per eũ. i. super dominum nostrum Iesum Chm. ¶ Nos quoq; postremi pro posse suscitauimus hunc supra eum, cũ in pleriscq; alijs, tum maxime in opere quod scripsimus super duos libros regum, primũ & secundum. ¶ Apud istum, quod nostri propositi est, inuenimus manifestius expressum fidei nostræ thesauꝝ sanctæ trinitatis. Quomodo manifestius exꝑssum? Nimirum non solum, sicut apud Moysen triplicato substantiali nomine, quod ẽ deus. Exempli gr̃a cum dicit: Benedicat nos deus deus noster, & benedicat nos deus, verumetiã expressis relatiuis nominibus, quæ sunt pater, & filius, & spũs sanctus. Ait em in ipo loquens ipe Christus: Dominus dixit ad me, filius meus es tu, subauditur, natura nõ adoptiõe. Sequit ẽtia Ego hodie genui te. Quod dicit hodie, sic intelligimus, ac si diceret in æternitate, in immutabilitate. Sicut em illi est eẽ, & nõ fuisse, aut futurꝝ esse. Vnde & ad Mosen dixit: Ego sum qui sum, & ad Iudæos: Antequã (inqt) Abraham fieret, ego sum, sic in genitura eius neq; heri, neq; eras admittit intellectus fidei nostræ, sed solũ hodie. ¶ Quod deinde sequit dãm patrẽ adhuc dixisse: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatẽ tuam, & possessionem tuã terminos terræ. Constat eẽ dictũ pro humilitate naturæ nr̃æ, q̃a secundũ seruã formam & illi cõgruit, & nobis necessarium fuit, patrẽ postulare. i. pati pro nostra salute. Nihil enim aliud intelligere volumus hic in verbo postulatiõis, nisi obedientiã, cuius summa est sacr̃m siue sacrificium sacrosanctæ eius passionis. ¶ Itidẽ in alio psalmo, cum dicit idem pater, loquens in visione sanctis suis, quoꝝ se vnũ gratulabat Dauid: Ipse invocabit me, pater meus es tu, deus meus, & susceptor salutis meæ, & ego primogenitũ ponã illũ, excelsum præ regibus terræ. Cum (inqt) hæc dicit, & relatiua exprimit noĩe patris, & filii, & vtrãq; exprimit naturam vnici filij. Nam secundũ naturã diuinã, ipe (ait) invocabit me, pater meus es tu, & secundũ naturã humanã itidẽ ipe (ait) invocabit me, deus meus & susceptor salutis meæ es tu. Iuxta hunc sensum ait iste primogenitus, iam excelsus præ regibus terræ factus. i. iam à mortuis resuscitatus, iam ad dexteram maiestatis in excelsis arcana sessione sessurus. Ascẽdo ad patrẽ meum, & patrem vestrum, deum meũ & deũ vestrum. ¶ Spm̃ sanctum idem Dauid primus nominauit, dicens: Ne proijcias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Nã eatenus scribebatur spũs dei, siue spũs domini. Hic autem quod sonorius est spm̃ sanctum primus nominauit, de cuius dignitate vocabuli mentionẽ iam fecimus in primo libello præsentis operis. Itaq; relatiua nomina sanctæ trinitatis, quæ sunt, pater, & filius, & spiritus sanctus, hic patenter edixit, quæ ante ipsum nec Moyses, nec alius sic euidenter expressit.

Dauid manifestius de trinitate locutus est q̃ Moyses. Psal.66

Psal.2

Exo.3 Iohan.8

Psalm.2

Filiꝰ primo genitus ex eciꝰ p̃ regibꝰ terræ Psal.88

Iohñ.20 Spm̃ scm̃ Dauid primꝰ noiauit Psal.50

Act.4

De promissione, quæ ad eum cum iuramento facta est: Semel iurauí in sancto meo &c. de trino noĩe dñi ad eum cum dicit: Requiem dabo tibi, prædicetq; tibi dñs, quod faciet tibi domũ dominus. Cap. VII.

Psalmo.88

ADistum repromissio facta est cũ iuramẽto, sicut ad Abrahã, beati seminis quod est Chꝰ, quod nasciturus esset de semine eius, vnde & cantãs misericordias domini, dixit ex ore ipsius dñi: Semel iurauí in sancto meo, Si Dauid mentiar. Semen eius in æternũ manebit. Vñ venerabiliter attendendũ est, q̃a beata trinitas, q̃ sese Abrahæ exhibuit in tribꝰ angelis pro cõfirmatiõe promissiõis, siue ꝓ magnitudine & dignitate promissi, ipa pene sese expressit in tribus verbis ad Dauid, in promissiõe eiusdem seminis, i. Christi. Hæc dicit dñs exercituũ: Requiem dabo tibi ab oĩbus inimicis tuis, prædicetq; tibi dñs, quod faciat domũ tibi dominus. In istis nanq; verbis, in isto initio tantæ promissionis, quod intelligitur ex subsequentibus, dum dicit: Cumq; completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuũ post te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnũ eius, ipe ædificabit domũ nomini meo, & stabiliã thronũ regni eius vsq; in sempiternũ, ego ero ei in patrẽ, & ipe erit mihi in filiũ. ¶ In istis (inquã) verbis patenter se ostendit ꝓ distinctionẽ personaꝝ, vna diuinitas summæ & individuæ trinitatis. Quis em, vel quæ persona hæc dicit: Et requiẽ dabo tibi ab oĩbus inimicis tuis, nisi persona patris? Sequit nanq; & dicit post modum: Ego ero ei in patrẽ, & ipe erit mihi in filium. Ergo persona illa, de qua dicit dñs pater: Prædicetq; tibi dñs, ipse est dominus spiritus sanctus, qui per os sanctorum prophetarum prædixit, quemadmodum & Zacha-

2.Regũ.7

Ibidẽ.

Trinitas pꝰsonaꝝ in vna substãtia ex ꝙbus Dauid agnoscitur, Luc.1

rias dicit: Sicut locutus est ꝓ os sanctoꝝ, q̃ à seculo sunt prophetaꝝ eius. Nã de q̃ protinus ait: Quod faciat domũ tibi dñs, ipsa pona est dñs filius. Nõ tres dñi, sed vnus dñs. ¶ Quantũ potuit vel debuit sacra hæc scriptura sacramẽtum hoc & futuris seruauit, & illis qui tũc erãt, dũ ipsa cõderetur, abscõdit hominibus, q̃a distinctionẽ trium personaꝝ (sicut iam alias diximus) portare nõ poterant, si eis palam prædicaretur.

De eo q̃d vbi missus est Apostolis paracletus spũs veritatis, imo & anteq̃ appareret in linguis igneis (q̃d factũ est die pentecostes) cũ aperuisset illis sensum, vt intelligerẽt scripturas, prima testimonia Chri sumpta fuere de psalmis Dauid. Ca. VIII.

Iohan.16

QVanta putas in isto habet pater? Dixit em filius, & nos supra meminimus: Cũ autẽ venerit paracletus spũs veritatis, ille me clarificabit, q̃a de meo accipiet, & annũtiabit vobis. Statimq; subiunxit: Omnia q̃ habet pater mea sunt, propterea dixit q̃a de meo accipiet, & annũtiabit vobis. Quanta ergo putas in isto habet pater? Quãta de isto accepit spũs sanctus, & annũtiauit Apostolis, vt clarificaretur filius dei? ¶ Delectat valde, q̃a postq̃ ascendit in cœlũ Chrũs filius dei, etiã anteq̃ procederet spũs sanctus apparẽs in linguis igneis, primũ quod protulit de isto accepit, & Petro annũciauit vt diceret: Scriptũ est enim in libro Psalmoꝝ: Fiat habitatio eius deserta, & non sit qui habitet in ea, & episcopatum eius accipiat alter. Iam em factũ fuerat quod Euãgelista Iohãnes narrauit, dicẽs: Hoc cũ dixisset, insufflauit & dixit eis, Accipite spm̃ sanctũ, q̃d q̃ Lucas eiusdẽ diei, & eiusdẽ vesperæ gesta scribẽs, dixit inter cætera: Tũc aperuit illis sensum vt intelligerẽt scripturas. ¶ Vt aũt impleti sunt dies pẽtecostes, & procedens spũs sanctus à throno maiestatis, atq; sedit supra singulos eoꝝ, tanq̃ ignis, apparuerũt em illis dispartitæ linguæ, tanq̃ ignis, & repleti sunt oes spũ sancto, & cœperũt loqui varijs linguis, prout spũs sanctus dabat eloqui illis: vt (inquã) hæc vox facta ẽ, & hac voce facta, cõuenit multitudo mẽte confusa, nonne primũ quod spũs sanctus per os Petri apostoli protulit de isto accepit? Præmisso nãq; testimonio prophetæ Iohelis, q̃ nõ essent ebrij sicut putabãt illi, q̃ iridẽtes dicebant: q̃a musto pleni sunt isti, protinus data propositione de resurrectione domini nostri Iesu Christi, rationẽ hanc intulit. Dauid enim dicit in eũ: Prouidebam dominũ in conspectu meo semper, & cætera vsq;. Nõ enim Dauid ascendit in cœlũ, dicit aũt ipse: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis, donec ponã inimicos tuos scabellum pedum tuoꝝ. Hoc, vt supra iam dictũ est, valde delectat, quod eũ dicere volumus, q̃a pater multa in isto habet quæ filij sunt, sicut & cætera omnia, omnes enim scripturæ in filium tendũt, prima quæ spũs sanctus protulit per os Petri apostoli ipso die quo datus est, perpendimus, q̃a de isto accepit, in quo deus pater testimonia fidelia q̃plurima filio suo thesaurizauit.

Testimonia de Christo ex psalmo Act.2 Psal.108 Iohan.20 Luc.24. Act.2. Spũs sanctus datus apostolis ĩ linguis ign̄eis.

Psal.15. Psal.109

Item de eo quod ait: Ille spũs me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis, & de illo versu psalmi quarti: Signatum est supernos lumẽ vultus tui dñe, dedisti lætitiã in corde meo. Cap. IX.

HIc in Psalmo quarto dicit: Signatũ est super nos lumen vultus tui dñe, dedisti lætitiam in corde meo. Quia videlicet psalmus quartus hunc habẽs titulũ, in finẽ psalmus canticũ Dauid, si rite consideres, in illũ diem spectat quo spũs sanctus (vt supra dictũ est) procedens à throno siue maiestate patris, & filij, discipulos Christi ita lætificauit, vt musto viderent pleni, loquẽtes linguis, & silere nõ valentes ꝓ gaudio, quod nemo ex tũc tollere potuit ab eis. ¶ Ad hoc perspicere iuuat sensum, ordinemq; psalmoꝝ præcedentiũ psalmi primi, secũdi, & tertij, simul & istius scilicet quarti: Quia videlicet quatuor sacramẽta nostræ salutis (quoꝝ in fide vita nostra consistit) prædicant auri audienti, scilicet incarnationẽ, passionẽ, resurrectionem, atq; ascensionẽ Iesu Christi filij dei, simulq; lætitiam qua spũs sanctus, vt iam dictũ est, in die Pentecostes discipulos eiusdẽ domini lætificauit. ¶ Hæc em ꝺ̃ fili, de tuo spũs sanctus accepit, & annũtiauit nobis, vt possimus iam in ista fronte, siue vestibulo gazophylacij patris tui, demonstrare quatuor insignia hæc tuæ nobilitatis, videlicet ꝙ homo absq; peccato natus, & cũ hominibus cõuersatus fueris, & q̃d quasi peccator mortẽ sis passus propter obedientiam paternæ dilectiõis, & ꝙ à somno mortis exurrexeris ꝓ virtutem diuinitatis, & ꝙ in cœlũ ascẽderis, rediturus in die iudicij, & pcussurus impios, q̃a sine causa aduersati sunt tibi. Proinde supra scriptũ quarti psalmi versiculũ: Signatũ est sup nos lumen vultus tui dñe, dedisti lætitiam in corde meo, paululũ differẽtes, à primo incipiemus hæc demonstrare breuiter, vt pspecta fronte, siue vestibulo sanctuarij, quod intus amplissimũ est, discat quicunq; rudis, & similis nostri spectator adest. O quanta pater hic habet, & quanta spũs veritatis hinc accipere potest, vt annũtiet nobis de his, quæ filio suo thesaurizauit pater, quoniam iam in ingressu tam fulgidus, tamq; ordinatus prospectus sacramẽtoꝝ, in quibus vitã habemus, ornatus est.

Quatuor primi psalmi secũdũ quatuor sacramẽta salutis

Quod per intellectū psalmi primi, hoc de Christo nobis annūciet spūs veritatis, quia & in hunc mundum sine peccato venit originali, & in hoc mundo sine peccato vixit actuali. Cap. X.

Beatus vir q̄ non &c. hic ē Chr̄s solus

PRimus psalmus, prima vox Psalterij dicit: Beatus vir, qui nō abijt in consilio impioꝝ, & in via peccatoꝝ nō stetit, & in cathedra pestilētiæ nō sedit. Quis præter vnū talis aut tantus vir? Et q̄dem, si de peccatis actualibus agit, vt de sanctis interim raceam maximis atq; nouissimis, qs dinumerare possit multitudinem parvulorꝝ innocentiū, qui non abierūt in consilio impioꝝ, & in via peccatoꝝ non steterūt, & in cathedra pestilentiæ non sederūt? Sed si originale recogites peccatū, nullus omnino est p̄ter hunc vnū, nā in Adam (ait Apostolus) oēs peccauerūt. Hic ergo est ille vir vere beatus, cuius cōceptio & natiuitas extitit secundū operationē spūs sancti, q̄d pulchre

Roma. 5. Luc. 1 Psal. 1.

Decursus aquaꝝ, diuisiones fūt gratiaꝝ

insinuatur per hoc dictum: Et erit tāquā lignū quod plantatū est secus decursus aquaꝝ. ¶Pluraliter nāq; decursus aquaꝝ diuisiones intelligimus gratiaꝝ spūalium, quæ omnes simul in istū deificum hominem, siue beatū virū, ab ipso conceptionis initio diffusæ sunt. At in alios homines, quicūq; illo digni sunt, nequaquām sic vel tāta plenitudine, sed longe & incomparabiliter minus donis diuisuis datæ siue distributæ sunt. Vere nos hac vice pedem retrahamus mētis de istaꝝ profundo aquaꝝ. Proposuimus enī demonstrare breuiter in hoc psalmo sacrosanctā dñi & dei nostri Iesu Christi humanitatē, q̄d absque peccato fuerit tam originali q̄ actuali, & hoc perficere nūc sufficit ternis oppositionibus istis. ¶Non abijt in cōsilio impioꝝ, sed in lege dñi voluntas eius. In via peccatorum nō stetit, sed in lege domini meditabitur die ac nocte. In cathedra pestilentiæ nō sedit, sed est vel erit tāquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Iam ergo duo oppositā demonstremus consilia, quoꝝ illi terni effectus valde contrarij sunt. Quod fuit consilium impioꝝ, in quo abijt, id est, à deo

Gene. 3.

recessit ille non beatus vir, ille vetus Adam? Nimiꝝ hoc, vt qui erat puluis præsumeret velle, vt esset sicut deus. Quod econtra consilium pioꝝ, in quo non abijt, id est à deo nō recessit iste beatus vir, iste nouus Adam? Nimiꝝ, vt qui natura erat deus, in puluerē nostrum descendere dignaretur. Illud fuit consiliū spūs diaboli; Istud aūt cōsilium spiritus dei. Inde oppositiones istæ, quas diximus, ternæ sunt: quia ille secundū consilium illud abijt, & istius volūtas secundū consilium istud fuit in lege dominitimo & sicut Apostolus

Galat. 4

dicit sub lege factus est, cum esset dūs legis. Ille in via peccatoꝝ stetit, malam quippe cogitationem rātæ ambitionis, opere demonstrauit: iste in lege domini die ac nocte meditatus est, vt q̄d p̄figurabatur per legales cærimonias, verbi gratia, agni & vituli, cæterorumq; huiusmodi, in veritate suæ passionis impleret. Ille in cathedra pestilētiæ sedit, id est, pestilentiam mortis vtriusq;: scilicet aīæ & corporis, posteris suis hæreditariā dereliquit: iste aūt vt lignum fructiferum hunc fructū in tempore suo dedit, vt comedētes

Iohan. 6

carnem & sanguinem eius, ab illius cibi vetiti reati simus liberati.

Quod per intellectum Psalmi secundi, hoc de Christo nobis annunciet spūs veritatis, quia propter obedientiā passus sit pro peccatis nostris, scilicet obediendo patri dicenti: Postula à me, nimirum moriendo. Hoc enim fuit postulare, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Cap. XI.

Psal. 2

QVare ergo fremuerūt gētes, & populi meditati sunt inania? Dixit enim quodā

Iohan. 8

ex vobis arguet me de peccato? Si veritatē dico, quare nō creditis mihi? Quid aliud sibi vult pcūctatio ista: quare fremuerūt gētes, & populi meditati sunt inania? Idcirco taliter hunc psalmū secundū primo vel præcedenti cōiungimus: q̄a ista

Chr̄s moriendo postulauit a p̄re gentes hereditatē suam

Christū dei filium, in illo primo agnoscimus, & in isto secūdo causam cur passus fuerit, quā gētes & populi meditātes inania non cognouerūt expositā intelligimus. ¶Ait ergo dñs dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me & dabo tibi gētes hereditatem tuam, & possessionē tuā terminos terræ. Audito verbo q̄d dixit, postula à me, modū quoq; siue qualitatē postulationis debemus nosse. Qūo nisi moriēdo postulauit? Humilitas procul dubio sacrosanctæ eius passionis postulatio fuit, sacrificiū fuit, præter

Pfal. 39

quod aliud holocaustū & pro peccato deus noluit. Est igitur sensus: Idcirco ego beatus vir, q̄ morti nihil debui, q̄a peccatū non feci, mortis debitū solui, idcirco quādo fremuerūt gētes, & populi meditati sunt inania, quādo astiterūt reges terræ, & principes cōuenerūt in vnū aduersus dñm, & aduersus me Christū eius: Idcirco, inquā, tacui, semper

Iohā. 18.

silui, patiens fui, q̄ poterā vsquequaq; dicere, quod semel dixi, ego sum, & abierunt retrorsum, & ceciderūt in terrā, quia dominus pater dixit ad me: Postula à me, & dabo tibi

gentes

gentes hæreditatē tuā, & possessionē tuā terminos terræ. ¶Ad hanc patris dictionē cum multa cōsonēt, illud quoq; pertinet quod Esaias inter cætera dixit: Si posuerit pro peccato animam suā, videbit semē longæuum, & volūtas dñi in manu eius dirigetur. Vnde aūt mors eius tanti esset, aut tantū valeret, nisi idē ipse, qui homo in seculo natus est, deꝰ ante secula existeret? Propterea dicturus pater: Postula à me, præmisit: Filius meus es tu ego hodie genui te. Cæteroꝝ quæ sequuntur vsq; in finē psalmi, summa hæc est, quam dixit: Et ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me. Itē dixit: Data est mihi oīs potestas in cœlo & in terra. Potestas vtiq; iudiciaria à dextris & à sinistris, q̄ designatur hoc breui versiculo: Reges eos in virga ferrea, tanq̄ vas figuli confringes eos.

Esa. 53

Iohan. 13

Matth. 28

Pfal. 2

Quod per intellectū psalmi tertij hoc de Christo nobis annūtiet spūs veritatis, q̄a resurrexit, & in cœlū ascendit, & hoc esse q̄d dicit: Ego dormiui & soporatus sum & exurrexi, &: Tu aūt domine susceptor meus es. Cap. XII.

POstquam fremuerunt gentes, & populi gentiles & Iudæi, vsq; dū interimerent eum, lætati sunt, & multipliciter quasi vicissent gloriati sunt, ipsam eius mortem pro magno tenētes experimento, quod non fuisset à deo, q̄d fuisset seductor, & idcirco nomē eius perisset, & nulla esset in deo salus eius. ¶At ille nunc mortuus per triduū loquebatur, & nūc vsq; viuēs loquitur ea quæ cōtinet sequēs psalmus: Domine q̄d multiplicati sunt q̄ tribulāt me? Multi insurgūt aduersum me, Multi dicūt animæ meæ, nō est salus ipsi in deo eius, & cætera vsq;: Dormiui & soporatus sum, & exurrexi. Quis nisi dormiens dormitione peccati, & soporatus alto sopore fallaciæ, non agnoscit hāc vocē resurgētis, hæc esse verba resurrectionis. ¶Ergo q̄d sequitur: Nō timebo milia populi circūdātis me, exurge dñe, saluū me fac deus meꝰ, vox ē ascēdētis & euntis sedere à dextris dei. Vtrūq; aūt, scilicet & resurrectionem & ascēsionem vno versiculo breuius præstrinxerat, dicens: Tu autem domine susceptor meus es, gloria mea, & exaltās caput meum. Cuius versiculi Petrus Apostolus taliter sensum expressit gloriosum: Hunc Iesum suscitauit deus patrum nostrorum, & principem ac saluatorē exaltauit dextera sua, ad dandam pœnitentiam & remissionem peccatorum. ¶Fecimus quod proposuimus, scilicet demonstrare iam in initio Psalterij Dauidici quatuor sacramenta hæc, quorum sine fide nullus viuit, incarnationē, passionē, resurrectionē atq; ascensionē Iesu Christi filij dei, vt ordine lucido ad illum diem processionis spūs sancti peruenuremus, cuius gratiam sonat is qui continuo sequitur psalmus quartus.

Verba resurgentis Christi

Pfal. 3

Verba in cœlū ascēdentis

Acto. 2

Quod per intellectū psalmi quarti, q̄ sic incipit: Cū inuocarē exaudiuit me deus iustitiæ meæ, in tribulatiōe dilatasti mihi, hoc de Christo nobis annūtiet spūs veritatis, q̄a fecit sicut promisit, dicēs: Et gaudebit cor vestrū. & gaudiū vestrum nemo tollet à vobis. Cap. XIII.

CVm inuocarem exaudiuit me deus iustitiæ meæ, in tribulatione dilatasti mihi. Huius quippe versiculū psalmi superius susceptū habuimus; Signatū est super nos lumen vultus dñe, dedisti lætitiā in corde meo: & hoc dilato, paululū digressi, tetigimus psalmos superiores, vt demonstraremus, q̄a sacramentoꝝ salutis nostræ miro modo & latet & splendet hic in prophetia lucidus ordo. ¶Quærimus ergo, Nonne voces quarti huius psalmi conuenit rei gestę, & voci illius dici, quo spūs sanctus de cœlo veniēs, orantes discipulos dñi lætificauit, ita vt dicere congruat cōuentui illi, & omni ecclesiæ sequenti: In tribulatione dilatasti mihi, miserere mei, & exaudi orationem meā? Omnes enim perseuerantes erant vnanimes in oratione, cū mulieribus, & Maria matre dñi Iesu, & fratribus eius. Nonne ita contigit illis, vt sonat ista vox spiritꝰ prophetici: In tribulatione dilatasti mihi? Eatenus quippe non latū, imo valde angustū fuerat eoꝝ & cor, & os? Quō angustū cor? Homines sine literis erāt, & idiotæ, Quō angustū os? Vnius habebāt rusticitatē linguæ Hebraicæ, ita vt loquētes ex idiomate suæ locutionis, statim sierent manifesti q̄d essent Galilæi. Quisic angusti fuerāt cordis & oris, ita dilatati sunt, vt & scripturas intelligerēt, & loquerētur linguis, & q̄d maximū est, non in pace, sed in pſecutione. Ibant eñ gaudētes à conspectu concilij, quoniā digni habiti sunt pro noīe Iesu contumeliā pati. ¶Magna & mira dilatatio illoꝝ, q̄ vnanimiter perseuerantes in oratione secundū illā vocē prophetica: Miserere mei, & exaudi orationē meā, sic exauditi fuerāt, vt in corde scripturas, in ore linguas, in vtroq; adepti constātiā, loquerentur magistratibus, dicerēt tam plebi q̄ senioribus: Filij hominū vsquequo graui corde, vt q̄d diligitis vanitatē, & quæritis mendaciū. Scitote q̄m mirificauit dñs sanctū suū. Quid enim aliud verba illa sapiūt, viri Israelitæ deus patrum nostrorum glorificauit filium suū Iesum, & cætera vsq;: Pœnitemini igitur & conuertimini, vt deleant vestra peccata. Et quām pulchre quod hic scriptū est in psalmo: Irascimini & nolite peccare, & quod illic dicit Apostolus Petrus: Pœnitemini, vt deleantur vestra peccata, vnum

Vox ē apoſtoloꝝ ac ceptoꝝ spū sancto

Acto. 1.

Pfal. 4

Acto. 3

Mendaciũ q̃d q̃rebãt Iudæi Matth. 28

idemq; significat. ¶Item per hoc quod hic scriptũ est, vt qd diligitis vanitatem & quæritis mendaciũ: quam recte illud arguitur mendaciũ, q̃d iam ante illum diẽ, quo prædicare cœperũt apostoli, diuulgatũ erat apud Iudæos: mendaciũ inquã, & quod quæsierant emerant data militibus pecunia copiosa, vt dicerẽt, qa discipuli eius venerũt nocte & furati eũ sunt, nobis dormiẽtibus. Sed iam omissa multitudine eorũ, quæ hinc dici poterant, propositum pro agnitione sanctæ trinitatis, pertractemus versiculum.

Iteꝝ de versu psalmi quarti: Signatũ est sup nos lumẽ vultus tui dñe, q̃d vultus dñi sit filius dei, & q̃d lumen vultus dñi sit spũs patris & filij. Cap. XIIII.

Dñs pater, vultus eiꝰ filiꝰ, lumẽ vultꝰ spũs sanctus.

SIgnatũ est super nos lumen vultus tui domine, dedisti lætitiã in corde meo. Dominus cui hæc dicũtur, signatũ est super nos lumen vultus tui domine, ipse est pater: vultus domini, ipse est filius patris: Lumen vultus dñi, ipse est spũs sanctus patris & filij. Filius idcirco recte dictus vultus dei patris, quia sicut in vultu alicuius hominis affectio lætitiæ vel mœroris potest percipi, sic per filiũ volũtas dei patris mũdo innotuit. Lumẽ vultus domini: idcirco recte intelligimus, spiritũ sanctũ patris & filij, qa sicut lumẽ alicuius rei valde lucentis viã vel prospectũ pandit corporalibus oculis: Verbi gratia, sicut claritas solis, depulsa caligine noctis, nobis efficit diẽ, sic spũs sanctus, depulsis ignorãtiæ tenebris, docet nos omnẽ veritatẽ, qa per ipsum & filiũ scimus, & patrẽ, & ipsum cognoscimus ex vtroq; procedentẽ. ¶Quis, quando, & vbi signauit super nos hoc lumen vultus tui domine? Dominus Iesus Chrũs, quando adhuc latebat vultus nr̃ꝰ in illa humanitate vt crucifigi posset, nisi eñ latuisset, nisi se cõtinuisset, & cessasset dicere, ego sum, oẽs abirẽt retrorsum, & caderẽt in terrã, nec possent cõprehendere eũ. Dominus (inquã) noster Iesus Christus, cũ adhuc sic lateret in carne eius vultus tuus, signaturã se promisit sup nos hoc lumẽ vultus tui, & continuo signauit, vt vere pontifex summus pro iure officij sui, cuius est signare, non solam frontem corporis, verũetiam frontẽ aĩæ credentis. Dixit enim ipsa nocte qua tradebatur, mittã vobis paracletũ spiritũ veritatis, qui à patre procedit, & multa huiusmodi ad distinctionẽ pertinentia trium personarum patris & filij & spũs sancti. Et deinde ipsa qua resurrexit die, stans in medio discipulorũ, præmisso bono pacis nuncio, quam fecerat inter deũ & homines, insufflauit & dixit: accipite spiritũ sanctum, scilicet in remissionẽ peccatorũ. Sequitur enim, quorũ remiseritis peccata remittuntur eis. ¶Et die pentecostes misit eundẽ spiritũ in diuisiones gratiarum multis chorusc antibus miraculis. Ita signatũ est habẽtes sup se lumẽ vultus tui dñe, cœperũt eadẽ die vocare alios, & adducere, vt signaretur super eos idipsum lumen, per ipsorum ministerium & manuum impositionem. Eadem quippe die, q receperunt sermonem, baptizati sunt, in nomine patris & filij & spiritus sancti, & appositæ sunt in illa die animæ circiter tria milia.

Chrũs vt vere pontifex, signauit super nos lumen vultꝰ dñi. Iohã. 18.

Iohan. 15. Iohan. 20.

De varietate in eodẽ psalmo singularis & pluralis numeri, q̃d singularitas credẽtiũ sit, habentiũ vnũ spiritũ & vnam fidem: Pluralitas aũt siue multitudo, illorũ sit qui sunt contra vel extra hanc vnitatem. Cap. XV.

In credẽtibus cor vnũ & aĩa vna. In nõ credẽtibus varij & cõtrarij sensus.

ET vide, q̃ pulchre credentes à non credẽtibus spũs propheticus distinxit ipso modo locutionis. Nam de non credentibus dixit: Multi dicũt qs ostendit nobis bona, de multitudine vero credentiũ quandã vnionem factam insinuans, cũ dixisset: Signatũ est super nos lumen vultus tui domine, protinus vti maluit singulari numero, dicẽs ex persona ipsorũ: dedisti lætitiã in corde meo. Et recte, qa multitudinis credentiũ, erat cor vnum & anima vna. ¶Quam videlicet vnitatẽ cordis & animæ, illud quoq; aduerbiũ pulchre exprimit, quoniã tu dñe singulariter in spe constituisti me. Ipse nãq; spũs sanctus de multis efficit vnũ. Qui aũt hunc nõ habẽt multi, imo & econtra semetipsos sensibus diuersis, & in plerisq; cõtrarijs per sectas diuisi sunt. Quid ergo est, q̃ præmisso in pace in idipsum dormiam & requiescã, causam siue rationẽ istã subiũgit, q̃niam tu dñe singulariter in spe constituisti me, nisi ac si diceret: idcirco qa nũc studeo singularitati siue vnitati huic, de qua & Apostolus dicit: Sicut eñ in vno corpe multa mẽbra habemus, oñia aũt mẽbra nõ eundẽ actũ habẽt: ita multi vnũ corpus sumus in Christo, singuli aũt alter alterius mẽbra, & cætera, vsq; idipsum inuicẽ sentientes, nõ alta sapiẽtes, sed humilibus cõsentiẽtes. Quã vnitatẽ facit vnus spũs, & vna fides, idcirco, inquã illuc me spero peruenturũ, vbi dormiam & requiescã, in tãta pace, quãtã intelligi vult dilectio hæc, qua dixi, in idipsum. ¶Pro huiusmodi sensu variatur modus locutionis, secũdũ varietatẽ singularis & pluralis numeri, vt cũ pluraliter dixerit: signatũ est sup nos lumẽ vultus tui dñe, statim singulari dictione dicat: dedisti lætitiã in corde meo: rursumq; cũ dixerit ꝑr: à fructu frumẽti, vini & olei sui multiplicati sunt, statim ex persona diuersæ multitudinis eorũ q̃ꝝ est vel esse debet cor vnũ & aĩa vna, siue vnus spũs & vna fides, statim singulariter dixit: in pace in idipsum dormiã & requiescã. Potest q̃dẽ de reprobis siue terre-

Roma. 12

terrenis dictũ intelligi: A fructu frumẽti, vini & olei multiplicati sunt, vt sit sensus vituperationis, q̃d gratulent in huiusmodi, & multiplicati sunt à terrenis diuitijs, sed nihilominus ecõtra venerabiliter accipit, quod ex eo multiplicati sint, q̃d Christus tanq̃ granum frumẽti cadẽs in terrã, mortuũ fuerit, & ꝓ duo data spũs sancti, de qbus iam sæpe dictum est, tanq̃ fructũ vini & olei. * ¶Hæc vnitas, siue singularitas, quæ in isto psalmo, & in pleriscq; sanctoꝝ loquit, ipsa est, quam postulabat ipse dñs Christus ipsa nocte qua tradebatur: Pater sancte (inqt) serua eos in nomine tuo quos dedisti mihi, vt sint vnũ sicut & nos. Item: Non pro his rogo tantum, sed & pro eis, q creditur sunt ꝑ verbũ eorum in me, vt omnes vnũ sint sicut tu pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnũ sint, & cætera, quæ ita finiuit, vt dilectio qua dilexisti me in ipsis sit, & ego in ipsis, quã videlicet dilectionẽ, non aliud q̃ spiritum sanctum oportet intelligi.

Iohan. 15

Addo, multiplicauerit credẽtibus in te.

Iohan. 17.

Iteꝝ quo hæc dicit vnitas: Dedisti lætitiam in corde meo, & q̃d vbi spũs sanctus inhabitat, illic sempiterna sit & inenarrabilis lætitia. Cap. XVI.

Lætitia patris, & filij, spũs sanctus est.

OVtinam quoniã nõ vacat, neq; propositum est per singula discutere, quæ hic dicta sunt ab hoc vno, saltem vnius dicti huius sensum penetrare liceat, quod dixit: Dedisti lætitiã in corde meo. Sed qs penetrare possit, nisi qui eandẽ lætitiam accepit? hoc interim scire & dicere possumus, qa lætitia hæc spũs sanctus est. Plane spũs sanctus, sicut lumen vultus dñi, sic recte dicitur, & est lætitia patris & filij, vbi spũs sanctus inhabitat, illic sempiterna & inenarrabilis est lætitia, nec aliud q̃ ipsa est lætitia quam importat. ¶Dauid ipse, per quem hæc dicta sunt, lætitiã istam expertus fuerat, etenim pleno cornu acceperat, sicut scriptũ est: Imple (ait dñs ad Samuelẽ) cornu tuũ oleo, & veni, vt mittã te ad Isai Bethleemitem, prouidi eñ in filijs eius mihi regem. Tulit igitur Samuel cornu olei, & vnxit eũ in medio fratrũ eius. Et directus est spũs dñi in Dauid, à die illa, & in reliquũ. Veruntamẽ ad horã sibi lætitiã hanc diminuit, & (vt verbis vtar Apostoli dicẽtis: Et nolite cõtristare spiritũ sanctũ dei) tunc spiritũ sanctũ ipse cõtristauit, quãdo in Vriam Ethæũ peccauit. Quod sciens ipse & sentiẽs: Reꝺde, inquit, mihi deus lætitiã salutaris tui. ¶Sciunt sancti homines, q̃ꝝ pectora sunt habitacula spũs sancti, quo fiat illud, q̃d Apostolus fieri non vult, dicẽs: Et nolite cõtristare spiritũ sanctum dei, in quo signati estis in die redẽptionis. Est eñ quidã tactus eiusdem spũs sancti, quo interdũ sensibiliter hominẽ tangit, dũ vult eũ suscitare ad operandũ, vt nõ negligat gratiam quã ipse cõtulit illi. Qui si mẽte quieta tũc incedit, aut in secreto secũ est, siue somno indulgẽs pro tẽpore, siue peruigil: blandũ vtiq; & suauissimũ tactũ illũ pertentit, tanq̃ familiare appellatior, ẽ præsentis amici. Quod si aliter est, si verbi gratia, festuca irruens mẽtis oculũ turbauit, & ꝑ hoc nondũ satisfecit: tũc ille tactus & tardior accedit, & asperior est sensui, ita vt dicere cõscientia nõ dubitet: Ecce contristatus est spũs sanctus dei. Quanto magis cõtristatus fuerat spũs dñi, & dicere habebat Dauid: Redde mihi lætitiã salutaris tui, propterea qa venit peregrinus, scilicet diabolus, à regno, ciuitate dei longe alienus ad ciuitatẽ Dauid, & ille parcẽs sumere de ouibus & de bobus suis, vt exhiberet cõuiuiũ peregrino illi, tulit ouem viri pauperis, & ꝑparauit cibos homini, q venerat ad se.

Ephe. 4. 2. Reg. 12 Psal. 7. Ephe. 4.

Admiratio quã sapiẽter signatus fuerit liber, donec illum agnus aperiret, & de eo q̃od dicit beatus Iob, q cõmouet terram de loco suo, q̃ præcipit soli & non oritur, & stellas claudit quasi sub signaculo. Cap. XVII.

2. Reg. 12

ECce dum in hoc quasi magnæ domus vestibulo, & ꝑspecto frontis splendore, similẽ imo & maiorẽ, & interiori amplitudine prospicimus claritatẽ sancti nominis tui, trinitas deus, quã adoramus, cui cũ isto psalterio psallimus: admiramur q̃ sapiẽter signatus fuerit liber, anteq̃ agnus illũ acciperet, & signacula eius solueret, & q̃ fortiter etiã nũc teneat clausus illi, q propter incredulitatẽ suã intus legere indignus est. Et reuera q̃ sapiẽter cautũ est, vt nõ diceret in istis maioribus, q̃d dicere solent Prophetæ in minoribus: Hæc dicit dñs deus exercituũ, ecce ego adducã sup vos gẽtem de longinquo, domus Israel, ait dñs. Hæc dicit dñs deus exercituum, deus Israel, bonas facite vias vestras, & studia vestra. Quis eñ tũc portare posset, vt iste similiter loqueretur in istis maioribus, Exẽpli gratia, vt diceret: Hæc dicit dñs exercituũ, deus deus meus respice in me, quare me dereliquisti. Hæc dicit dñs: Foderunt manus meas, & pedes meos. Hæc dicit dñs: Diuiserũt sibi vestimẽta mea, & sup vestẽ meã miserũt sortẽ. ¶Bene ergo liber signatus est, omissis eiusmodi dictionibus, & sacramẽta importabilia dicturus, iste primus assumpsit personã eius, de q̃ loquebat, vt interim negligẽter attendẽtibus, de semetipso loqui videret, cũ in eo loqueretur Messias, id est, Chrũs. Quẽ & sæpius nominat verbũ q̃ filiũ, quatenus eisdẽ trinitatis abscondat sacramẽtũ, vt illic: Verbo dñi cœlo firmati sunt, & spũ oris eius oĩs virtus eorũ. Cuius versiculi longe superius mentionẽ fecimus, cũ de angelica creatura loqueremur. ¶Hoc (inquã) admiramur, & in ipsa admira-

Lib. sapiẽter signatꝰ ante aduẽtũ Christi. Apoc. 5

Hiere. 5 Idem. 7

Pfal. 12

Pfal. 32

tione, quæ tãta est, vt ad eã explicandã nullus sermo noster sufficere possit, ecce opportune quasi post tergũ vocẽ audimus beati Iob dicẽtis: Sapiens corde est, & fortis robore. Quis restitit ei, & pacẽ habuit? Qui trãstulit mõtes & nescierũt hi qs subuertit in furore suo. Qui cõmouet terrã de loco suo, & colũnæ eius concutient. Qui pcipit soli & nõ oritur, & stellas claudit quasi sub signaculo. Hãc vocẽ ecce audiuimus, dũ in cõtemplatione claritatis, q̃ in psalmis lucet, stãtes miraremur. ¶ Qui nã sunt mõtes qs trãstulit deus, pro quoꝝ trãslatione & sapiẽs corde, & fortis robore merito pdiceturꝰ putas ne Apostoli, de qbus recte intelligitur dicẽs alibi: Et trãsferentur mõtes in cor maris, id est, in mediũ gentiũ transibũt à Iudæis? Et q dẽ mõtes ipsi, sed nõ soli qs deus trãstulit. Moyses quoq; & iste Dauid, & oẽs prophetæ montes sunt, nõ pro vlla mole corporis suoꝝ, sed pro eminẽtia scripturaꝝ, quas inspirãte spiritu sancto scripserũt. Quo vel vnde, & quo montes istos transtulit deus? Nimirum dando genera linguaꝝ tranitulit eos, id est scripturas eoꝝ p interpretes suos de vna lingua hebraica, in græcã & latinã. ¶ Factũ est mirabili indicio, vt legant & sciant oẽs gentes, nesciant aũt hi, quos subuertit in furore suo, scilicet Iudæi, penes qs eædem scripturæ cõditæ sunt, quoꝝ propter perfidiã excæcauit oculos. Nec solummodo ita subuertit, veꝝ etiã in oẽs gentes captiuos dispersit: ita vt iam nõ sit eis propheta, neq; princeps, neq; dux, Hoc bene intelligitur in eo q̃d protinus ait: Qui cõmouet terrã de loco suo & columnæ eius cõcutientur. ¶ Statimq; subiungit: Qui pcipit soli & nõ oritur, & stellas claudit quasi sub signaculo. Habẽt eũ, & secũ captiui baiulant scripturas legis & prophetaꝝ & psalmoꝝ: Christum aũt non habent, in quẽ oẽs scripturæ tendũt. Et q̃d est habere scripturaꝝ intentionẽ nisi quodãmodo habere cælum, & nõ habere solem? Et q̃d est legere & nolle intelligere prophetas nisi quasi sub signaculo clausas cõtinere stellas? Hoc deus idcirco præcipit, q̃d sol iste non oriatur illis, & huiusmodi stellas idcirco quasi sub signaculo claudit, q̃a cæcitas eoꝝ non tã exigno rantia descẽdit, q̃ ex inuidia: propter q̃d & præcepto huic, quo pcipit soli vt nõ oriatur illis, secure, imo & laudabiliter cõcedimus, dicẽtes cum Psalmista ex ipsius solis pſona: Obscurentur oculi eoꝝ, ne videãt, & dorsum eorum semper incurua.

Iob. 6

Qui trãstulit montes id est, prophetas & apostolos in omniũ gentiũ linguas

Psalm. 45.

Iob. 9

Addo, scripturas, & nõ habere

Psal. 86

De eo q̃d Salomon dicit: Quis suscitauit oẽs terminos terræ, q̃d nomẽ est eius, & q̃d nomẽ filij eius si nostiti? Et q̃, væ soli, quia cũ ceciderit non habet subleuantẽ, & cæteraꝛ post quæ subiungit, funiculus triplex difficile rumpitur. Cap. XVIII.

SAlomon filiũ patris sic manifesta voce expressit, vt dissimulare nõ possint supra dicti veritatis inimici, q̃ in vnitate diuinitatis pſonaꝝ distinctionẽ audierint. Aut eñ: Quis ascẽdit in cœlũ? aut qs descẽdit? Quis cõtinuit spiritũ in manibus suis? Quis colligauit aquas quasi in vestimẽto? Quis suscitauit omnes terminos terræ? Quod nomẽ est eius? & q̃d nomẽ filij eius si nosti? Statimq; subiũgit: Oĩs sermo dei ignitus, clypeus est sperãtibus in se. Quod idẽ est ac si apertius diceret: Nomẽ filij eius verbũ est, & ab hoc fonte manãs oĩs sermo dei: quẽ locuti sunt sancti hoĩes, spũ sctõ inspirati protegit sperãtes in se, sicut sperabat ille q̃ dixit: Memor esto verbi tui seruo tuo, in quo mihi spem dedisti. ¶ Idẽ Salomon volẽs nunc eẽ hoĩem absq; societate, sine meditatione sermonis dei, dixit: V ẽ soli, q̃a cũ ceciderit, nõ habet subleuantẽ. Et si dormierint duo, fouebunt mutuo, vnus quo calefiet? & si qspiã pualuerit cõtra vnũ, duo resistũt ei, & statimq; subiũxit: Funiculus triplex difficile rũpit. Quæ sentẽtia, nõne secũdũ scripturã supra memoratã stella est quasi sub signaculo clausa? Esto eñ, vt qspiã illoꝝ q̃ secũdũ sensum eiusdẽ Salomonis, dicũt: Stultissimus sum viroꝝ, & sapiẽtia hoĩm nõ est mecũ, nõ discã sapiẽtiã, & nõ noui sciẽtiã sctõꝝ: ita sit hõ idiota & sine literis, vt nõ possit habere meditationẽ sermonis dei, & dormire cũ illo dormitiõe illa, de qua in Cãticis dilecta, ego, inq;, dormio & cor meũ vigilat? At saltẽ memoriter põt tenere nomẽ dñi, in q̃ signatus ẽ, nomen patris & filij & spũs sancti. Plane hic est funiculus triplex, q̃ difficile rũpitur. Dormiat ergo cũ noie isto, & nõ erit solus. Nõ dixit, de istis duobus loquẽs, nunq̃ cadet vnus ex istis duobꝰ, sed dixit: si vnꝰ ceciderit, ab altero fulciet. ¶ Nõ inquã, dixit, funiculus triplex, nunq̃ rũpitur, sed dixit, funiculus triplex difficile rũpitur. Nõ eñ nunq̃ cõtigerit, vt is q̃ habet dilectionẽ siue meditationẽ nois dñi, cadat, oblitus ad horã triplicis, de q̃ pendebat funiculi. Nã & Dauid cecidit, sed cũ ceciderit, resurget, reparata virtute p inuocationẽ eiusdẽ nominis dñi: ita fit quod hic dixit, & si quispiã pualuerit cõtra vnũ, duo resistũt ei. Hinc & alibi dicit: Turris fortissima nomẽ dñi: ad ipsam currit iustus, & exaltabitur. Subsũtia diuitis, vrbs roboris eius, & quasi murus validus circundãs eum.

Ecci. 4

Prouer. 30

2. Petri. 1

Psal. 118

Ecci. 4

Prouer. 30

Cant. 5.

Ecci. 4

Prouer. 18.

Tria esse, scilicet fidẽ, spem, charitatẽ, per quæ homo perducit ad similitudinem dei, iuxta propositum eius dicentis: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & secundum hæc tria fecisse Salomonem tres libros, Parabolas, Ecclesiasten, Cantica Canticorum. Cap. XIX.

TRia sunt per quæ perducit homo ad dei similitudinẽ, iuxta propositũ eius dicẽtis: Faciamus hominẽ ad imaginẽ & similitudinẽ nostram. Hæc tria sunt, fides, spes, charitas. Nam ad imaginẽ dei homo creatus est in eo q̃d rationalis ẽ. Porro ad eiusdẽ creatricis trinitatis peruenit similitudinem habendo tria hæc, fidem, spem & charitatẽ. Secundũ hæc tria, Salomon tres fecit libros, scilicet libruꝫ Parabolaꝝ siue Prouerbioꝝ, Ecclesiasten, & Cantica canticoꝝ. Librum quippe Prouerbiorum scripsit ad instruendam fidem, Ecclesiasten ad corroborandã spem, Cantica canticorum ad dilatandã charitatem. Et omnis quidẽ scriptura diuinitus inspirata in hoc ipsum tendit, sed in isto trium librorꝝ ordine hoc maxime delectat intueri, q̃a secundũ ordinem harum virtutum trium sunt cõpositi siue dispositi, scilicet fides, spes & charitatis. ¶ A quibus primus homo excidens, amisit gloriam similitudinis dei, tali ordine, vt amitteret charitatẽ, non teneret spem, non haberet fidẽ. Primũ nãq; exigebatur ab eo charitas dei, in eo q̃d cũctis animãtibus eũ deus dissimilem fecit. Et q̃a nõ inueniebatur ei adiutor similis eius: Faciamus (ait) ei adiutoriũ simile sui, videlicet ad propagandã sobolẽ tam multã, tãtæq; beatitudinis, vt essent similes angelis, tulitq; eũ & posuit in paradiso voluptatis. Pro tãtis beneficijs nullũ rependit officiũ charitatis, nullam vocẽ gratiarum actionis. Deinde spes ab ipso exigebatur in illa positione præcepti: Ex omni ligno paradisi comede, de ligno aũt scientiæ boni & mali ne comedas. Sperare eñ debuit homo rationalis, vt diceret: Si tanta deus contulit gratis, nonne si pcepta obseruauero maiora dabit? At ille nõ in dño sperauit, sed sibimet placens, quasi liber, & sicut deus eẽ voluit. Nisi eñ hunc tumorem intus habuisset, foris tentatus nõ tam facile cederet. Fides ab illo exigebatur, dicẽdo: In quocũq; die comederis ex eo, morte morieris. At ille dicto huic fidẽ non adhibuit, imo serpẽti magis credidit dicenti: Nequaq̃ morte moriemini, & voci malæ credulæ mulieris, plus q̃ voci dei obediuit. Itaq; vetus ille Adam à charitate, spe, fide excidens, se & posteritatẽ suã defraudauit, & longe fecit à similitudine beatæ trinitatis. ¶ Et econtra nouus Adam, reciprocis gradibus p fidẽ, spem & charitatẽ nos reformauit, & ad eandem similitudinem dei, & omnis (vt iam dictũ est) scriptura diuinitus inspirata ad hoc intendit, maxime autem siue manifestius tres isti libri Salomonis. Quod vt demonstremus, libet aliquantis per immorari.

Primus hãc charitatem spẽq; & fidẽ perdendo pdidit similitudinem dei Gene. 2

Gene. 3

Nouꝰ Adã nos reparauit

De eo q̃d ait in Parabolis: Sapiẽtia ædificauit sibi domũ, excidit colũnas septem, quodq; dñs possedit me initio viaꝝ suaꝝ, & cætera vsq; Cũ eo eram cũcta cõponens, & In principio erat verbũ, Omnia per ipsum facta sunt, vnũ & eundem habeat sensum. Cap. XX.

PRæmissis paucis, quæ ad caprandã attentionẽ, docilitatem atq; beneuolentiã pertinent, Primus est actus in Parabolis, mundare animam per doctrinã moralitatis, quatenus accipere possit mysteriũ fidei, sic incipiendo: Fili mi si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Si dixerint: veni nobiscũ, insidiemur sanguini &c. Quæ diligenter quis attendens, cito animaduertit, hanc eius esse intentionem, quatenus mundet vas à cœno peccati, siue ab amore seculi, vt possit pretiosam recipere substantiã fidei, aliter eñ non potest fieri. Hinc ipse dñs Iudæis dixit: Quomodo potestis vos credere, q̃ gloriã ab inuicem accipitis, & gloriã quę à solo deo est nõ quæritis? Quãto magis dicere poteramus quo potestis vos credere q̃ insidiamini sanguini, & absconditis tendiculas cõtra insontẽ, & dicitis: deglutiamus eũ sicut infernus viuentẽ, & integrũ quasi descendentẽ in lacũ, omnẽ pretiosam substantiã reperiemus, iuxta illud: Hic est hæres, venite occidamus eũ, & nostra erit hæreditas? Et alibi Euãgelista dicit: Ipse aũt Iesus non credebat semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, & q̃a opus ei non erat, vt quis testimonium perhiberet de hoĩe. Ipse eñ sciebat q̃d esset in homine. Quia ergo non est locus apertus fidei, nisi prius vasa mũda sint ab amore seculi, ab auaritia q̃ est simulachroꝝ seruitus, cæterisq; vitijs criminosis, maximeq; à prudẽtia carnis, q̃ inimica ẽ deo, & ab ẽsti matione sapiẽtiæ secularis, q̃ magis garrula loquacitas, q̃ sapiẽtia debet nũcupari. ¶ Pulchre ab hmõi prius reuocat filiũ, quẽ vocare vult ad intellectũ fidei, eandẽ sapientiã seculi fugiendam esse clamans semel & iterum sub nomine meretricis, primo sic incipiẽs. Fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius. Et iterum sic repetens: Dic sapiẽtiæ, soror mea es, & prudentiam voca amicam tuam, vt custodiat te à muliere extranea, & ab aliena, quæ verba sua dulcia facit. De fenestra enim domus meæ per cancellos prospexi, & cætera vsq; Multos enim vulneratos deiecit, & fortissimi quiq; interfecti sunt ab ea, viæ inferi domus eius penetrantes interiora mortis. ¶ Et quæ miro modo, & in litera denotant mulieris meretricis odiosam procacitatem, & in mysterio maxime detestãtur ambitiosam atq; ventosam mũdanæ sapiẽtiæ loquacitatẽ. Tum demũ semetipsam credẽs his à quibus audita est, & q̃æ adquisiuit beneuolentiã, itęq; exclamãs

Prouer. 4

Iohã. 5.

Matth. 23

Ephe. 5.

Roma. 8.

Prouer. 5.

Ibidẽ. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

inter cætera dicit: Audite qm̃ de rebus magnis locutura sum, & aperient labia mea vtec
Proue.8 ta prædicẽt, veritatẽ meditabit guttur meũ. Quibus de rebus magnis loqueris? Quæ re
cta, quã veritatẽ prædicabitis? Dñs (ait) possedit me in initio viæ suæ, anteq̃ quicq̃ fa
Prouerb.9 ceret à principio. Ab æterno ordinata sum & ex antiquis, anteq̃ terra fieret. Quãdo p
parabat cœlos aderã, & cætera vsq; Nunc ergo filij audite me. Paucisq; interpositis ait
Sapientia ædificauit sibi domũ, excidit columas septẽ, immolauit victimas suas, miscuit
vinũ & proposuit mẽsam. ¶ Nõ res iste, res cadẽ sunt quas Iohãnes Euãgelista voce cla
rissima manifestius enũtiauit, dicẽs: In principio erat verbũ, & verbũ erat apud deũ, &
deus erat verbũ. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factũ est nihil, & verbũ caro fa
ctum est, & habitauit in nobis? Paululũ voces siue nomina & verba differũt, sed res eæ-
dem sunt. Hic sapiẽtia, illic verbũ. Hic initiũ viæ, illic principiũ. Hic ego sapiẽtia cõce-
pta eram, illic nõ factũ est, sed erat verbũ, ait Euãgelista. Hic cũ eo erã, inqt, cũcta cõpo
Iohan. 1. nens, illic dictũ est: Verbũ caro factũ est, omnia per ipsum facta sunt. Hic taliter dictum
est: Sapiẽtia ædificauit sibi domũ, illic dictũ est: Verbũ caro factũ est, & ipsam carnẽ ver
bum incarnatum, suũ nominat tẽplum. Hic taliter dictũ est: Excidit colũnas septẽ, illic
certum est, in tẽplo corporis dominici habitare septẽ spũs. Hic taliter dictũ est: Immo
lauit victimas suas, miscuit vinũ, & proposuit mẽsam, illic taliter factũ est, sicut experti
sumus, & experiunt oẽs, q proprũ corpus suũ tradidit in mortẽ & in cõmemorationẽ
mortis eiusdẽ quotidie proponit nobis panẽ & vinũ, corpus & sanguinẽ suum.

Quod secundum similitudinẽ fessi viatoris frequẽs intercisio librorum, fessum releuet animũ scribentis. Cap. XXI.

Similitudo autoris ad viatorẽ

TAnq̃ fessus viator residere, & hũc librum finire cõpellor, similis illi, q in itinere
mãsionem forte propositã habuit, putãs eẽ locũ vicinum quo peruenire posset
ante solis occubitũ, & eẽ iter vnius diei, q̃d erat duoꝝ vel triũ dieꝝ, ferelic mi
hi cõtigit, dũ quærẽs quandã imaginationem sanctæ trinitatis in isto specula
triũ virtutũ, fidei, spei, & charitatis: misi pedẽ mẽis, & cursum linguæ in tres libros Sa
lomonis, putãs q̃d propositũ meũ breuissimo possit cursu peragi. Ecce aũt video quan
tam breuiter fieri põt, alioquin offendã quẽlibet iudicẽ sapientẽ, boni sermonis proba
torẽ, vt bono sapore propositiõis nr̃æ allectus, nec plena copia saturatus, & idcirco ma
gis irritatus, stomachet & dicat cõtra me tale q d, vt est illud: Parturiũt mõtes, nascet ri
diculus mus. ¶ Quapropter similis, vt iam dictũ est, illi, qui desperãs ad propositã peruc
nire mãsionẽ, accũbit in medio itineris, reseruabo q̃d viæ reliquũ est futuro diei, faciãq;
Psal. 41. hic iã finẽ p̃sentis libelli, ne antecedẽtibus multo prolixior sit, sanctũ inuocãs spũ, cui
Psal. 26. solẽnitas annua nũc recurrẽs nos in laudẽ sui aduẽtus excitat & sic q̃q; tanq̃ fluminis im
petus ciuitatẽ, id est, ecclesiã dei lætificat, quatenus ipso duce viator iste quo tendit, illuc
perueniat, vnã (inquiẽs) petn̄ à dño, hãc requirã, vt inhabitẽ in domo dñi omnibus die-
bus vitæ meæ, vt videam voluntatẽ dñi, & visitem templum eius.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRI nitatis, & processione sancti spiritus.

LIBER SEPTIMVS.

Item de thesauro fidei, spei, & charitatis, in tribus libris Salomonis, q̃d super illo quidẽ thesauro sapientiæ gaudendũ sit: formidandũ aũt, quod vir tam sa piens cecidit, vel cadere potuit. Cap. I.

GAudeamus quoq; in ista parte agri super inuentione thesauri, in istis tribus libris Salomonis, super consideratione horum trium, fidei, spei, & charita tis, per quæ reformat homo ad quandã similitudinẽ beatæ trinitatis, quã, vt superius dictum est, perdidit in Adam permanente proposito eius di centis: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.

Casus Salomo. ¶ Gaudemus (inquam) sed gaudium nostrum offendit, & turbat recorda tio, non suauis recordatio ruinæ tanti viri, quod tantæ sapientiæ sacrarium intantum senis meris ruit, vt propter amorem mulierum seruire posset dñs alienis, iam senex, sicut scriptura to nos oẽs dicit: Cumq; iam esset senex, deprauatum est per mulieres cor eius, vt sequeretur deos terret. alienos. Quid enim? Nonne formidabile nobis reddit iudicium dei recordatio tanti, 3. Reg. 11 tamq; sapientis viri, tam horribiliter in senectute sua deprauati? ¶ Et quidẽ est opinio quo-

quorundã consolabilis, quod pœnitẽtiam egerit, & post pœnitentiã libros istos fecerit, sed nihilominus terrorẽ facit tabulis casus iste, quo tanta columna ruit, q̃a videlicet non
3. Regũ. 3 post q̃ ruit senex, sed anteq̃ rueret, tantam sapientiã iuuenis accepit, dicẽte ad eũ domi
Roma. 11. no: Ecce feci tibi secundũ termones tuos, & dedi tibi cor sapiẽs, & intelligens, in tantum
vt nullus ante te similis tui fuerit, nec post te surrecturus sit. Quid ergo dicere possumus
Iob. 9 hic? Reuera nihil nisi tale q d, vt est illud Apostoli: Quàm incõprehensibilia sunt iudicia
tua, & inuestigabiles viæ dñi, & humiliari siue curuari sub eo, sub q̃ curuantur, vt ait bea
tus Iob, q portãt orbẽ, q̃a & si q d intelligimus de altissimo, q̃s isto sapientior?

De coæternitate patris, vel filij secundũ hæc verba Sapiẽtiæ: Anteq̃ quicquam fie ret, ego iã cõcepta eram, & cætera, & de incarnatione eiusdem sapientiæ, secundũ hæc verba: Sapientia ædificauit sibi domum, & reliqua. Cap. II.

Eccl. 11 QVomodocũq; cum filio actũ sit, vbicũq; tale lignũ ceciderit, quẽadmodũ di
cit: Si ceciderit lignũ ad austrũ, aut ad aquilonẽ, in quocũq; loco ceciderit, ibi
Abacuc. 3. erit. Qualiscũq; in extremis fuerit, & nunc vbicũq; sit, nos scimus & sapimus,
Roma. 1 quia bonus est fructus ligni hmõi, multũ valens ad vitã fidei, ex qua iustus
viuit, Claro quippe noĩe sapientiæ dicẽtis: Ab æterno, & ex antiquis ordinata sum, & an
tequã quicq̃ fieret, ego iam cõcepta eram, & ante oĩa ego parturiebar: filiũ dei coæter-
num deo patri astruit, & istud credere exigit ipsa sapiẽtia ab oĩbus filijs q̃s recipit, dicens
Proue. 8 post hæc. Nũc ergo filij audite me, & cætera vsq; Qui aũt in me peccauerit, lædet aĩam
suã, omnes q me oderũt, diligent mortẽ. Hæc eñ, quæ omnia perscribere longũ nimis
visum est, anteq̃ & patri coæternã Iesu Christi filij dei diuinitatẽ fonãt, q̃d ante oĩa secu
la & absq; initio natus sit, & illa quæ cõtinuo sequũtur: Sapiẽtia ædificauit sibi domum,
excidit columnas septẽ, & cætera q̃ superius prælibauimus, de incarnatione eiusdẽ ver
bi mystice dicta sunt. Vere ergo: Qui aũt, inquit, in me peccauerit, lædet animã suã, siue
Hæretici diligunt mortem. (vt loquar) & omnes q me oderũt, mortem diligũt. Hæretici eñ sunt. Et quis ita diligit
Psal. 10. mortẽ, & diligendo mortẽ lædit animã suã, siue (vt loquar secundũ Dauid, qui Salomo
nem præcessit) quis ita diligendo iniq̃tatem, odit animã suã, sicut hæreticus & Iudæus, q
ram cupide, tam diligẽter se exercet in cõtentione verboꝝ, quatenus rationabiliter vi
deatur astruere, q̃d Christus ex Maria initium existendi habuerit, & q̃d de semine Io
Hæretici inexcusabiles. seph cõceptus fuerit? ¶ Sunt aũt inexcusabiles, q̃d sicut habet hic sacræ literæ series, domi
na sapientia, post q̃ ædificauit sibi domũ, immolauit victimas, & miscuit vinũ, & propo
suit mẽsam missis ancillis suis, vt vocarẽt ad arcem & mœnia ciuitatis: non solũ dixit, si
Prouer. 9 quis est paruulus, id est, humilis, veniat ad me, verũ & incipientibus locuta est: Venite &
comedite panẽ meũ, & bibite vinũ quod miscui vobis. Relinquite infantiam & viuite, &
ambulate in vĩs prudentiæ. ¶ Sed q d sequitur? Qui erudiuit derisorem, ipse sibi iniuriã
facit. Et qui arguit impium, generat maculã sibi. Nonne hoc expertæ sunt illæ ancillæ,
quas domina sapiẽtia misit? Voluerũt erudire derisorem, scilicet populũ Iudaicũ, & hãc
Matth. 23 sibi iniuriam fecerũt, quam legimus, & quam eadẽ sapientia p̃dixit: Ecce ego (inqt) mit
to ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex illis occidetis & crucifigetis, & ex illis
flagellabitis in synagogis vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatẽ. Voluerunt ar
guere impiũ, videlicet cœtũ pharisaicum, & hanc maculã generauerũt sibi, quam abhor
rent oculi nostri, q̃blasphemauerũt spiritũ sanctum, q loquebatur in eis, sicut in actibus
Acto. 13. Apostolorꝝ habemus. Exempli gratia: Et cõtradicebant his, quæ à Paulo dicebãtur, bla
1. Cor. 1 sphemantes. Quid ergo sequitur? Noli (ait) arguere derisorem, ne oderit te. Argue sapien
Iohan. 6 tem & diliget te. Et hoc ita fecerũt, vt diceret: Vobis oportebat primũ loqui verbũ dei,
Luc. 23 sed q̃m repellitis illud, & indignos vos iudicastis æternæ vitæ, ecce cõuertimur ad gẽtes
Iudæi signa petũt, & Græci sapientiã quærũt. Curiose hoc agebãt Iudæi, dicẽdo quod
signũ tu facis? q d operaris? & idcirco denotãtur nomine derisoris, similes Herodi illi, q
Matth. 14 dominũ Iesum videre volebat, sperans sibi signũ aliquod ab eo fieri. ¶ Diligẽter aũt Græ
ci sapientiã quæsierũt, & inuenerũt, & dilexerũt, & ad arcem, siue ad mœnia ciuitatis eius
vocati, venerũt, & ecce de mẽsa eius comedũt, & vinũ eius bibũt, & hoc modo iustificata
est sapientia à filijs suis, q̃a nec sapientẽ, id est benevolum auditorem docere neglexit,
nec derisorem ita præterijt, vt de ignorantia possit excusari.

De his q̃ sequunt in eodẽ libro Prouerbiorꝝ, quo fere totus sermo, quasi in cõflictu
sit p oppositionẽ iusti, & impĩ sibi inuicẽ aduersantiũ, & cõpugnantiũ, secundum
q̃d ait ipsa incarnata sapiẽtia: Nõ veni pacẽ mittere, sed gladium. Cap. III.

Liber proprie dicitur antitheta iusti & impĩ

ECce (vt arbitror) ostium apertũ, & intelligẽtia clarificata est in istã amplitudinẽ, siue multitudinẽ Prouerbiorum Salomonis. Quantum enim, quàm mirabile spectaculum hic habes quicunq; attendis: quantus hic est incursus, quantus conflictus sermonis sapientissimi, consistens in oppositione duorum sibi inuicẽ aduersantium

Prouer. 10 santium, iusti & impij contra se inuicē compugnantiū, per antitheta horum fere totus liber decurrit: Filius sapiens lætificat patrē, filius vero stultus mœstitia est matri suæ. Nō proderūt thesauri impietatis, iustitia vero liberabit à morte. Non affliget dñs fame animam iusti, & insidias impioꝝ subuertet. Sic incipientē opponere oppositiones tā multiplices iusti & impij, siue sapiētes & stulti, spectā oculis intentis, & tūc demū in hoc spectaculo oppido delectaberis, si certos noueris terminos iusti & impij, siue iustitiæ & ipietatis. ¶ Quænā est iustitia nostra, nisi fides nostra? siue qs est iustus, nisi q̄ credit? Nam iu

Abacuc. 2 stus (ait scriptura) ex fide viuit. Nimiꝝ infidelitas ecōtra iniustitia ē, & infidelis deinde iusti impius est. Pulcherrimū ergo hic est post ędificationē domus, quam p incarnationis mysteriū sapientia sibi ædificauit, in cūctis diuisionibus siue oppositionibus libri huius, illū intelligere gladiū, de q̄ ipsa sapientia incarnata dixit: Nō veni pacem mittere, sed

Matth. 10 gladiū. Ex tūc enim maxime, & multo plus q̄ eatenus, iusti & impij, siue sapiētes & stulti, cōtra semetipsos diuisi, ex suis studijs cōtrarijs manifesti facti sunt. ¶ In qua nimirum

Sapientia mater ē iustoꝝ, stulti cia mater impiorum Prouerb. 9 rationabili cōsideratione illud q̄q nō minime delectat, q̄d in initio taliū oppositionū prius oppositæ, constituntur. Hinc sapiētia mater iustoꝝ, & illinc stultitia mater impioꝝ. Ait enim: Principium sapiētiæ timor dñi, & scientia sanctoꝝ prudentia. Per me enim multiplicabūtur dies tui, & addentur tibi anni vitæ. Statim q̄ subintulit: Mulier stulta & clamosa, plenaq̄ illecebris, nihil omnino sciens, sedit in foribus domus suæ sup sellā in excelso vrbis loco, vt vocaret transeuntes viā, & pergentes itinere suo. Quis est paruulus declineret ad me. Et vecordi locuta est: Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absc̄ditus suauior. ¶ Nomine stultæ mulieris, sine dubio denotat procacem, nimisq̄ loquacē, imo & fallacē sapientiā seculi, extollentem se aduersum sapientiā dei, ex quo tēpore maxime illa domū (sicut iam supra dictū est) sibi ædificauit, & immolatis victimis suis, misit ancillas suas, vt vocarent ad arcē, & ad mœnia ciuitatis. ¶ Vtriusq̄ filioꝝ fines, scilicet filioꝝ

Fines diuersi iusto rum & impiorum Prouer. 10. sapientiæ, & filioꝝ stultitiæ, q̄ diuersi, imo quàm contrarij fuerint, vel sint, sequētis libri fere tota series declamare intēdit, p antitheta (sicut iam dictū est) huiusmodi filius sapiēs lætificat patrem, filius vero stultus mœstitia est matri suæ. Leuemus in directum oculos nostros per omnem mundum, siue in fines orbis terræ, quo exiuit sonus Apostoloꝝ, vbi fusus est sanguis martyꝝ, vbicūq̄ voce & literis decertauit sapientia patrum orthodoxorum pro gloria domus, quam sibi sapientia ædificauit, septēq̄ eius columnaꝝ contra stultitiam Iudæoꝝ, aduersus impietatem paganorum, & contra nequitiam hæreticoꝝ & palam est, quia experimentis horum, quæ ad hoc dicuntur per tot oppositiones sententiarum, omnia plena sunt.

Item de oppositione iusti, videlicet ex fide viuit, & impij, id est, fidē non habētis, & qualis secundū eundē librum Parabolaꝝ finis vtrorum sit. Cap. IIII.

fonte, dilatat, PRopositi nostri memores hic ireꝝ dicemus, q̄a liber hic Parabolaꝝ, siue Prouerbioꝝ instruit fidem, sequēs Ecclesiastes roborat spem, tertius Sirasirim, id est Cantica canticoꝝ, *delectat charitatē, per quæ tria reformatur homo ad similitudinē illam, quam proposuit trinitas, dicēs: Faciamus hominē ad imaginem & similitudinem nostrā. ¶ Et manifeste necessaria est ad æternā salutem fides, istud cōfitens, q̄a sapiētia quæ hic loquitur: Cū deo eram cūcta cōponens, increata est, & nunq̄ non fuit: & nihilominus istud sciens, quod eadem sapientia domum sibi ædificauit. Quæ

Proue. 8 Iohā. 1. Roma. 10 Proue 8 Filius sapiens ga dr. aliū non habuit sensum, q̄ hæc Euangelistæ dicta: In principio erat verbū, omnia per ipsum facta sunt, & verbū caro factū est, & habitauit in nobis. Qui hæc fideliter corde credit ad iustitiā, & ore cōfitetur ad salutē, ipse est filius sapiēs q̄ lætificat patrē, filius quē iustitia liberabit à morte, cuius animā non afflliget dominus fame, cuius manus diuitias parat, & cōgregat in messe, cuius super caput benedictis domini, cuius memoria cum laudibus, cuius os vena vitæ, cuius in labijs inuenitur sapientia, cuius fides substantia diuitis & vrbs fortitudinis est, cuius opus ad vitā, cuius lingua argentū electū, quē benedictio domini diuitem facit, nec afflictio sociabitur ei, huic dabitur desideriū suum, & erit quasi fundamentū sempiternum. Nam econtra impius, q̄ propter hoc ipsum dicitur, & est impius, q̄a non habet, imo & odit & persequitur hāc iustitiam fidei, quasi tēpestas trāsiens non erit, & anni eius breuiabūtur: & omnia, quæ copiosissime ex scriptura prosequit, super eum cōplebuntur, quoꝝ in hoc libro nouissimum est illud dictum de Antichristo

Prouer. 30 Cōsummatio laudis iustoꝝ in tribꝰ limitibus. principe stultoꝝ siue impioꝝ. Et qui stultus apparuit, postquam eleuatus in sublime, si enim intellexisset, ori imposuisset manū. ¶ In tribus illis, qbus istud de vno oppositū est, cōsummatio est laudis iustoꝝ dum dicit: Leo fortissimus bestiaꝝ ad nullius pauebit occursum, in q̄ ipm intelligimus Christū. Et gallus succinctus lūbis, q̄ est oīs ordo ꝑdicatoꝝ. Et aries, nec est rex qui resistat ei, in quo intelligimus prælatos oēs, qui bene præfuerunt, vel præsunt ecclesijs Christi, q̄ꝝ fidei fortitudinem nullus persequator vincere potuit

potuit, nec ille poterit, qui post q̄ (vt iam dictū est) eleuatus fuerit in sublime, stultus apparebit in quo consummatio est vituperationis impiorum.

Item de fide, q̄d ipsa sit mulier fortis, de qua in fine eiusdē libri scriptū est: Mulierem fortē quis inueniet, procul & de vltimis finibus pretiū eius. Cap. V.

IOcundum sit tibi eloquiū meū trinitas sancta, suauis tibi sit laudatio mea, ō sanctæ trinitatis similitudo, trina virtus, fides, spes & charitas. Gustauit & vidit aia mea, q̄a bona est negotiatio tua, tamq̄ propero ad exitū libri huius Prouerbioꝝ, in quo (vt iam semel & iteꝝ dixi) documēta sunt fidei, quasi p viam istā lucem aliquam intelligentiæ deus mihi sparserit, & aliq̄d iuxta propositum de profundis istis elucidauerim, & intrare cupio in concionem, vbi concionator sedet Ecclesiastes, habēs coronā spei, scilicet librū, in quo sedēs sapiētissimus rex concionat sup iuuenes & adolescētes, illud maxime insistēs comprobare quod adolescētia, & voluptas, & cūcta horum instrumēta vana sint, timor aūt domini, & obseruatio mādatoꝝ eius, sit omne eē hominis, quēadmodum dicit in fine eiusdē huius voluminis: Deū time, & mādata eius obserua, hoc est em omnis homo. ¶ Sed quid agā, tenet enim pedem mētis hic in exitu Prouerbioꝝ digna laudatio cuiusdā mulieris magnæ & memorabilis, quæ hoc modo incipit: Mulierē fortem q̄s inueniet? procul & de vltimis finibus pretiū eius, confidit in ea cor viri sui, & spoliis nō indigebit. Quænā rogo est ista fortis mulier? Scimus q̄dem q̄a sancta ecclesia est. Sed quærimus adhuc. Quæ causa hic efficit, q̄ tot seculoꝝ generationes, tot hominū, siue animarum multitudines dicātur vna mulier, & vna sit ex omnibus ecclesia, deū habēs viꝝ, cui? cor cōfidat in ea? Quid (inquā) est illud, per q̄d istud efficitur, nisi vna fides? Denicq̄ sicut in Ecclesiaste dictū est, & supra meminimus: Deum time, & mādata eius obserua, hoc ē omnis homo, ita rectē dicas, vnā fidē catholicā tene, hoc est enim omnis ecclesia. Sic ergo hic legamus, & intelligamus laudationē fortis mulieris, vt veraciter laudationē fidei quia nimiꝝ secūdū fidē vniuersa ecclesia (sicut iam dictū est) vna mulier dicit, & vir eius, qui laudat eā, cuius cor in ea confidit, ipse est dñs deus. Quis hoc inueniet? Denicq̄ ecclesiam toto orbe diffusam, nemo est q̄ non inueniat, nisi talis sit, q̄ oculos claudat ne videat fidei aūt secretum pauci sunt q̄ inueniāt, nec em aliter inuenitur, vel agnoscitur, nisi p spiritum sanctum. Propterea dixit: quis inueniet? & protinus nobis dignā admirationē tacere volēs, ait: Procul & de vltimis finibus pretiū eius. Hoc intelligēs Paulus Apostolus dixit: Est aūt fides sperandarum substātia rerum, argumentū non apparētium. Oq̄ procul est substātia hæc, de qua vltimis finibus argumētum hoc profertur, q̄d non apparet, neq̄ videtur, tam multis interiacentibus montibus, siue collibus eorum, quæ videntur. Exempli gratia, Patres inclyti, Abraham, Isaac & Iacob, & qui orti sunt ex illis (ait Apostolus) tanq̄ sydera cœli in multitudine, & sicut harena quæ est ad oram maris innumerabilis, iuxta fidem defuncti sunt omnes, non acceptis repromissionibus, sed à longe eas aspicientes, & salutantes, & cōfitentes, q̄a peregrini, & hospites sunt sup terram. ¶ Nobis quoq̄ q̄ pro tempore quidē viciniores rei sumus, sed tamē rem ipsam nondū videmus. Petrus Apostolus loquit: Inueniamini in laudē, & gloriam, & honorē in reuelatione Iesu Christi, quē cum non videritis, diligetis: in quē nunc quoq̄ nō videtes, creditis, credētes aūt exultatis. O igitur q̄ procul (vt iam dictū est) & de q̄ vltimis finibus pretium mulieris huius, pretiositas ecclesiæ huius, fides operatricis huius, aspicientis nō ea quæ videntur, sed ea quæ non videntur.

Prouer. 31

Argumētū libri Ecclesiast.

Eccle. 12 Prouer. 31. Mulier fortis ecclesia est q̄ fides.

Item pro dignitate eiusdē fidei, quo dictū sit: Confidit in ea cor viri sui, & spoliis nō indigebit, redder ei bonū & non malū omnibus diebus vitæ suæ. Cap. VI.

QVid proinde illi? Qualē meretur gloriā in cōspectu dei? ait. Cōfidit in ea cor viri sui, & spoliis non indigebit. Manifeste dictū, venerabiliter audiendū. Deus excelsus & immēsus vir est cōiugis huius scilicet fidei, & in ea cor eius confidit. Quo confidit? Eo nimiꝝ modo, vt secreta sua nō dubitet ostēdere huic. Plus dicā secundū authoritatē scripturæ, q̄a secreta sua non potest abscondere huic. Sic enim locutus est ad Abraham, in quo inuenerat fortem mulierē istā, fidem istā. Num celare potero Abrahā quæ gesturus sum? Scio enim quod præcepturus sit filijs suis, & domui suæ post se, vt custodiant viam dñi. Magna confidētia tanti viri pro constātia constantissimæ cōiugis, vt ei secreta sua celare nō possit. ¶ Sed cōsideremus adhuc vehemētiā dictionis, q̄a nō dixit: Cōfidit in ea vir suus, sed confidit in ea cor viri sui. Denicq̄ vtiliter perpēditur dilectio hæc, maxime si non ignores vbi, quādo, & quali facto sententia talis cōprobata sit. Etenim q̄dē in omnibus sanctis patriarchis & prophetis hoc experta est fides, quod deus vir suus in ea confideret? ostēdit enim illi secreta sua, quæ & ipsa per os eorum, & eloquia est sapienter, & signauit prudēter & fortiter. Sed est locus, & fuit tps, de quo veraciter dicas, non solum ita confidit in ea vir suus, verum quod vehementius

Cōfidit in ea cor viri sui.

Gene. 18

Vehemētia dictionis

sonat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fides Mariæ maxima.

sonat,& profundius penetrat intima mẽtis)cõfidit in ea cor viri sui. ¶Vbinã hoc inuenis? Profecto in anima sanctæ Mariæ virginis. Ibi fides experta est,q̃d de semetipsa hic audiuit,cõfidit in ea cor viri suitetenim ibi vir suus ei cor suũ aperuit. Quali apertione? Plane magna & ineffabili,vt faceret in ea cor viri huius illud,q̃d prædixerat per os Dauid:Eructauit cor meũ verbũ bonũ,dico ego opera mea regi. Lingua mea calam⁹ scribæ,velociter scribentis. Ita cor suũ illi aperuit,vt ipsam substantiã verbi æterni in corde suo concepti,de corde suo ante secula geniti,mitteret in mentẽ,& in vteꝝ virginis valde fidelis,q̃ per ipsam fidẽ,de qua nũc sermo est,tãta diuina mysteria,angelo narrãte cõcepit,deum eñ castis visceribus susceipit,& benedicta in æternum nobis & hominem.

Psal.44

Addo,genuit. Spolijs nõ indigebit.

¶Quigitur sancta fides,quã verus de te sermo hic:Cõfidit in ea cor viri sui,& spolijs nõ indigebit. Quibus vel qualibus spolijs,nisi eloquijs dñi, eloquijs viri sui? Sic eñ p os Dauid ipsa dicebat:Lætabor ego sup eloquia tua,sicut q̃ inuenit spolia multa. Ergo spolijs nõ indigebit,i.sua eloquia vir tam familiaris intelligibilia facit cognitæ sibi fidei,certus de eo q̃d protinus seqtur. ¶Reddet ei bonũ,& nõ malũ oĩbus diebus vitæ suæ. Non est enim hæc sicut illa superius infamata mulier stulta & clamosa,plenaq̃ illecebris, & nihil omnino sciens:mulier(inquã)nõ fortis,imo cõtraria forti mulieri huic. Est eñ impia hæresis ,& ipsa reddidit(sicut Iudaica pfidia,siue synagoga Satanæ)malũ & nõ bonũ,oĩbus diebus vitæ suæ, semper enim veritati resistit dura ceruice.

Psal.118. Prouer. 31. Prouerb.9 Apoc.2

Quod vel quale bonũ reddat fides,siue ecclesia fidelis,vt merito confidat in ea cor viri sui,secundũ alphabetum Hebraicũ,cuius singulæ literæ singulis versibus præfixæ sunt. Cap. VII.

Alphabetũ Hebraicũ.

QVod vel quale bonũ reddidit siue reddit fides, siue ecclesia fidelis, vt merito cõfidat in ea cor viri sui? Interrogemus hoc alphabetũ Hebraicũ, cuius singulæ literæ singulis versibus prefixæ sunt,Aleph,Beth,Gimel,Daleth,He, Vau, Zain,Heth,Teth,Iod,Caph,Lamed,Mem,Nun, Samech,Ain,Phe, Zade, Coph,Res,Sin,Tau. Istæ sunt vigintiduæ literæ Hebraicæ,qbus apud eos oĩs scriptura cõtexta est. ¶Quid ergo hoc nobis innuitur,q̃d singulæ literæ singulis pfixæ sunt versibus,nisi q̃ oĩs scriptura diuinitus inspirata,bonũ est opus mulieris huius fortis, opus fidei q̃d viro suo reddidit. Nõ enim absq̃ rõne, sed pro magnæ rationis significatione eius & scribũtur & in quibusdã psalmis,& in Hieremiæ lamentationibus,& in oratione eius & in isto q̃q; sine Prouerbioꝝ Salomonis,singulaꝝ noĩa literaꝝ singulis sentẽtijs. Quã videlicet rationẽ promptũ est agnosci ex ipsoꝝ nominũ interpretationibus,quas interpretatus est vir illustris beatus Hieronymus,Hebraicæ linguæ peritus. Interpretatur q̃pe Aleph,doctrina:Beth,domus:Gimel,plenitudo:Daleth,tabulaꝝ:He,ista:Vau & Zain hæc:Heth,vita: Teth,bonũ: Iod,principiũ: Caph,manus Lamed,cor: Mem,ex ipso Nun,æternũ:Samech,adiutoriũ:Ain,fons:Phe,os,non ab osse,sed ab ore: Zade, iustitia:Coph,vocatio:Res,caput:Sin,dẽtes: Tau,signa. ¶Huiusce interpretationis directã primo literaturã ponamus,& deinde eiusdẽ literaturæ secũdũ sensum,q̃ in ipsa est, constructionẽ faciamus. Doctrina domus,plenitudo tabulaꝝ. Ista & hæc vita bonũ principium manus cordis. Ex ipsis æternũ adiutoriũ,fons oris iustitiæ,vocatio capitis, dentium signa. ¶Hæc est litera,q̃ hoc mõ constituit. Sancta scriptura,q̃ est opus fidei,opus bonũ, quod catholica fides viro suo deo reddidit, ipsa est doctrina domus,doctrina ecclesiæ, quæ domus dei est. Ipsa est plenitudo tabulaꝝ,plenitudo legis,i.decẽ præceptoꝝ,qꝝ in tabulis lapideis digito dei scripta sunt. Ista plenitudo,& hæc doctrina,q̃d sunt nisi virtus? Sermo dei eñ est,in q̃ viuit hõ,quẽadmodũ dicit:Nõ in solo pane viuit hõ,sed in omni verbo,q̃d procedit ex ore dei. Ergo vita & bonũ principiũ, subaudit vitæ æternæ. Hic eñ principiũ est vitæ in scriptura sacra,vt videamus & ambulemus p fidẽ,non aũt cõspectu summatio,vt iam videamus facie ad faciẽ. Manus cordis,id est,opatio sanctæ meditationis,hæc doctrina domus,hæc plenitudo legis. Ex ipsis æternũ adiutoriũ. Quid isto verius? Hic eñ p sacrã scripturã discimus,q̃d in æternũ sciamus. Fons oris iustitiæ sine dubio hæc ipsa scriptura nobis est. Hinc eñ haurimus illud,quod ore ad salutẽ cõfitemur, & q̃d cõfitendo iustificamur. Vocatio capitis ipsa est sancta scriptura nobis, qa p ipsam vocat nos ad se caput Chrũs,vt mẽbra eius effici mereamur. Dentiũ signa sunt hæc eo quia nõ nisi dẽtibus,& plectro linguæ formata sonãt hæc elemẽta,vt legi vel audiri possit oĩs sancta scriptura,de tam paucis elemẽtis tam multipliciter cõscripta.

Curin qui busdã psalmis & oõnibus ppõnunt̃ literæ hebraicæ

Interpretatio literaꝝ hebraicaꝝ

Sacra scriptura Iesu istaꝝ interpretationepulchre cõmẽdatur

1.Corꝝ.13.

De admiranda fidei potẽtia,maxime in hoc dicto:Sindonẽ fecit,& vẽdidit,& cingulũ tradidit Chananæo. Cap. VIII.

INter cætera pulchræ huius laudationis capitula,quoniam cuncta ptractare nostri propositi nõ est,etenim nimis longũ esset,illud intactum prætorire non patior,Sindonem fecit,& vendidit,& cingulum tradidit Chananæo. Denique sunt & cætera quidem

quidem valde splendida,& fecundũ metaphoram Prophetæ & fortissimæ mulieris multum ad rem,siue mysteriũ pertinentia,ab eo q̃d ait:quæsiuit lanã & linum,& operata est consilio manuũ suaꝝ,vsq; ad id:Syndonẽ fecit & vẽdidit,sed longe supra metaphoram est id,q̃d ait:& cingulum tradidit Chananæo. Quid eñ? Nunq̃d proba mulier,sicut solet quærere lanam & linũ,& operari consilio manuũ suaꝝ, sicut solet de longe portare panẽ suum,& de nocte,id est,mane surgere, solicita vnde det prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis,sicut soleret inopi manũ suam aperire, & palmas suas ad pauperem extẽdere,hisq; & alijs modis circa ministeriũ frequẽs satagere? sic solet etiã Chananæo cingulũ tradere? Ergo hoc supra metaphoram est. Diligentiam adhibemus, sicut in cæteris,ita & in isto intellectũ quærimus,maxime propter illud quod dictũ est in anteriorib⁹ parabolis, Acceptus est,regi minister intelligens,iracundiã eius inutilis sustinebit. Dicimus itaq; cũ voce gratiaꝝ actionis,quia totiens hæc mulier fortis Chananæo cingulum tradit,quotiẽs præpotẽs fides quẽpiam,q̃ fuerat apud homines contẽptibilis, altissimo deo regi magno acceptũ reddit. ¶Chananæus quippe contemptibilis,imo & execratus deo fuit,cum adhuc esset in lumbis patris sui Chꝝm,dicẽte Noe:Maledictus Chanaan, seruus seruoꝝ erit fratribus suis. Itẽ secũdo:Benedictus dñs deus Sem,sit Chanaan seruus eius. Itẽq; tertio:Dilatet deus Iaphet,& habitet in tabernaculis Sem, sitq; Chanaan seruus eius. Valde ergo cõtemptibilis Chanaan,cuius septẽ gentes ad introitũ filioꝝ Israel,deo iudice,terra euomere debuit,q̃d & fecit. Econtra fides valde potẽs,& valde nobilis,quæ Chananæo tali homini,vel cuilibet simili huic secundũ ignobilitatẽ seculi, cingulum tradere potuit,vt pcinctus ambulet ob meritũ fidei,quam suscepit:filius regni, q̃ fidẽ non habẽt iacẽtibus & discinctis, aut etiã in captiuitatẽ ductis: ¶Quẽadmodũ dicit sanctus Iob:Baltheum regũ dissoluit,& præcingit funes renes eoꝝ. An non & Apostolus hoc dicit? Quæ stulta sunt mũdi, ait, elegit deus, vt confundat sapientes,& infirma mũdi elegit deus, vt confundat fortia,& ignobilia mũdi & contemptibilia elegit deus,& q̃ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret. Cũcta hæc & stulta,& infirma,& ignobilia,& cõtemptibilia,& quasi non existentia, recte intelligis vno nomine Chananæi,quem domina fides & syndone sua vestire, & cui cingulum pro velle suo tradere potuit,& tradidit,& sola hoc fecit,vt q̃ seculo inhonorus habebat,honoratus incedat corã oculis dñi, & in conspectu q̃q; hominum magnoꝝ siue paruulorum,qui domestici sunt eiusdem fidei.

Prouer.31 Cingulum tradidit Chananæo

Prouer.14

Iob.10 1.Corꝝ.1

Quomodo ad institutionem fidei pertineat sequens liber Ecclesiastes: Vanitas vanitatũ & omnia vanitas. Cap. IX.

HActenus à nobis habitus sermo intentionem prouerbioꝝ spectare demonstrauit ad institutionẽ fidei,ex qua iustus viuit,nunc iuxta propositũ demonstrandum est,intẽtionem libri Ecclesiastes in eo esse,vt certam præbeat rationẽ spei scilicet in quo non sperare,& in quo spem suã ponere debeat homo rationalis. Hoc facere ita incipit:Vanitas vanitatũ dixit Ecclesiastes: vanitas vanitatũ & oĩa vanitas,Quid habet amplius homo de vniuerso labore suo,quo laborat sub sole,subauditur, nisi vanitatẽ? Sic à sole incipiens,quod pulcherrimũ est opus creatoris,& excelsissimum cũctoꝝ,ex qbus vita mortalũ subsistit,& delicias parat sibi,cuncta vanitatis arguit, & veraci vtiq; redargutione. Præterit enim(ait & Apostolus)figura huius mũdi. ¶Nec semel dixisse cõtentus,vanitas vanitatum,iteꝝ ac tertio repetiuit:Vanitas vanitatũ & omnia vanitas,vt animaduertas,quam serio loquatur,vel agat, præmissa eñ authoritate rem. Tribus magnis nominibus pro vtilitate audientiũ parauit huic libro authoritatem, seipsum nominans Ecclesiasten, id est,concionatorem,filiũ Dauid,& regem Hierusalem. ¶Quid primũ est sub sole,in quo spem suã cupidus homo posuit? Vtiq; terra. Et in hoc mira demẽtia est,q̃a cũ habitatio terræ huius homini,propulso à felicitate paradisi data fuerit ad pœnã,scilicet vt in sudore vultus sui operaret eã, ipse sibi eã pcipere contendit,quasi ad gloriã. Nõne hoc est vanũ, cũ dicit homo natus ex terreno, & cras moriturus? Hoc tantũ terræ est meũ,& mei sunt isti tractus? Bene ergo in primis cupiditatẽ siue possessionẽ terræ,vanitatis arguit,dicendo: Generatio pterit,& generatio aduenit, terra aũt in æternũ stat. Ac si aperte dicat:Frustra hoĩes cupidi,terrã sibi subiugare,agrũ agro copulare cõtenderũt vsq; ad terminũ loci,cõtentione nonnunq̃ horribili vsq; ad effusionẽ multi sanguinis,qa tot generationibus prætereuntibus, & tot aduenientibus, terra hic remãsit,nec illos sequuta,q̃ iã prætierierũt:nec illos sequutura q̃ aduenient,siue aduẽturi sunt. Generatio pterijt,sicut nascẽdo in hũc mundũ nihil attulit, ita moriendo nihil auferre potuit:& generatio q̃ aduenit,siue nos ipsi q nũc sumus(vt verbis vtar Apostoli)sicut nihil intulit in hunc mundũ,haud dubiũ quin nec auferre q̃d possumus. ¶Eãdem intentionẽ & in isto q̃d ait:Generatio prætorit,& generatio aduenit,& in cæteris q̃

Eccles.1

1.Corꝝ.7 Tyrocinia huic Salomonis ad maiorẽ authoritatẽ libri.

Genes.3.

1.Timot.6 Nihil totum hinc in hũc mũdũ,&c.

sequuntur, quæcunq; vanitatis arguit, prudēter intellige: quia ipsa est, quā idem Apostolus, p̄missō, vt iam memorauimus, nihil ēm intulimus in hunc mundū, haud dubium quin nec auferre quid possumus, protinus expressit, dicēs: Habentes aūt alimenta, & quibus tegamur, his cōtenti simus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationē & laqueū diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergūt homines in interitū & perditionem. Radix ēm omnium malorū est cupiditas. Quam quidā appetentes, errauerunt à fide & inseruerunt se doloribus multis. Quid aliud dicit Ecclesiastes, toties repetendo, vniuersa vanitas & afflictio spiritus. Hoc etiam dicens inter cætera, quid ēm proderit homini de vniuerso labore suo, & afflictione spūs, qua sub sole cruciatus est? cuncti dies eius doloribus pleni sunt, nec per noctem mente requiescit. Eccles.1.

¶Quomodo iure vanitatis arguuntur omnia quæ fecit deus sex diebus in comparatione diei septimi, in quo requieuit. Cap. X.

MAgnum est scripturæ huius negotium, & magnū concionis huius emolumentum: si, concionatore isto loquēte, præ oculis habens duo opposita hæc, hinc vanitatē, & inde veritatē; & inter vtrunq; clare discernas, & legitima diffinitione vtrunq; diffinias. Est aūt hæc diffinitio vanitatis, quā Paulus apostolus satis breuē pene expressit dicendo: Præterit ēm figura huius mundi. Vanum quippe constat esse omne quod præterit, & prætereundo possessorē siue cupidum sui, fallit & eludit. Porro veritatis diffinitionē, quam aliam dare possumus dignā, nisi vt dicamus, veritatē illud esse quod semper idipsum est? Illud ēm, quia non præterit neminē fallit, neq; cōtingit in hac optima parte, q̄d euenit in parte vanitatis, his de quibus scriptū est: Dormierūt somnū suum & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarū in manibus suis. ¶Et quid est illud quod semper est idipsum? Eamus ad caput libri, ad initiū scripturaꝝ veritatis, qa illic est magnū & euidens ostium rationis, vnde possimus veritatē à vanitate certis disparare terminis. Sex quippe diebus omne opus suū cœlum & terrā, & omnem ornatum eorū perfecit, & die septimo opus suū cōpleuit. De quo videlicet die septimo, me in nō opere dixisse nemini, qa natura primus est, q ordine septimus habetur. Vnde & de illo die, quo dixit deus, fiat lux, & facta est lux, & diuisit lucē ac tenebras: nō sic scriptū est, factumq; est mane & vespere dies primus: sed factūq; est vespere & mane dies vnus. Sex quippe dies sunt oīm creaturarū, sex primæ species, per quas creator cognosci debet. Propter q̄d & dicuntur dies, id est, oculos cordis nostri, ad cognoscendū creatorē illuminantes: quarū videlicet creaturarū angelica creatura prima, & humana natura sexta est. Septimus dies, vt iā dixi, natura primus est, qa sapientia est, in qua deus oīa fecit: quia verbū est, per quod oīa facta sunt, & in isto deus requieuit. Et ideo quidem primus est iste dies, quia in ipso vidit omnē creaturā priusquam faceret: nobis autem septimus est, quia prius cognoscimus creaturā, & per ipsam cognoscimus, quia creator magnus est. ¶Notandū ergo, qa sicut dictū est, compleuitq; deus die septimo opus suū, & non dictum est, omne opus suū quod fecerat, dictū est aūt: & requieuit die septimo, ab vniuerso opere quod patrarat. Nam ab omni quidē opere requieuit, vt nullā deinceps nouam speciem crearet, sed si rite perpendis sensum verbi huius compleuit, nō omne opus suū, sed solā rationalem creaturam die septimo compleuit: nec ipsam vniuersam, sed solā electionē quæ per humilitatē illo die septimo dignā sese exhibuit. Quidnā est die septimo compleri, in quo deus requieuit, introire in illā requiem dñi, quæ plenitudo est beatitudinis: cuius & Apostolus magnificē meminit: Ingrediemur ēm, ait, in requiē q credidimus, quēadmodū dixit, sicut iurauī in ira mea, si introibunt in requiem meā, & cætera vsq; qui ēm ingressus est in requiem eius, etiam ipse requieuit ab operibus suis, sicut & à suis diebus.

1.Cor.7.

Psal.93. Qsio differūt sex dies creationis a die septimo.

Gene.2 Differunt cōplere & requiescere.

Hebr.4

¶Quod non tam ipsa creatura q̄ creaturæ vsus immoderatus vel amor peruersus, recte vanitatis arguatur: quomodo dicit scriptura: Et vidit deus cuncta quæ fecerat, & erāt valde bona. Cap. XI.

IGitur hic habemus certis disparata terminis duo opposita hæc, vanitatē & veritatem: vanitatē videlicet, in senario creaturæ numero: veritatē, in requie dei, scilicet, in die septimo. Ergo ne, inquis, creatura vana est, aut opera dei vana sunt, & ipse deus vanitatis autor est. Nōne cuncta dei opera potius bona sunt, sicut ibidē scriptura dicit: Et vidit deus cuncta quæ fecerat, & erāt valde bona? ¶Ad hæc inquā, Plane vanitas est creatura omnis, in cōparatione requietionis, qua deus in die septimo requieuit, & ex eo vanitatis arguitur creatura rationalis quæ cūq; p̄ requiem quærit in temporalibus siue visibilibus istis, & in illis æternis atq; inuisibilibus bonis, requiei dñi, fundamentum spei non sibi collocauit. Veruntamen hic nō tam ipsa creatura, q̄ creaturæ vsus vel amor immoderatus vanitatis arguitur. ¶Exempli gratia, dum circa solis pulchritudinem ita sese impendit humana mens, vt hunc esse deum putauerit, vt huic creaturæ potius q̄ creatori seruire delegerit: nec solū huic, verumetiā cæteris creaturis, maximēq; quatuor elementis igni & aeri & terræ & aquæ nomina diuinitatis ascripserit. Propterea merito cūcta hæc scriptura vanitatis arguit, & in primis solē, dicēs: Oritur sol & occidit, & ad locū suū reuertitur, ibiq; renascens gyrat per meridiē, & flectitur ad aquilonē. Nimirū in ortu eius, & occasu in gyro eius australi, & reflectiōe aquilonari, qa magna est mutabilitas, magna est & vanitas, qa nec homini laborāti satis grata est productior lux, dū sol ad aquilonem reflectitur, nec his qui in auibus ludunt, semper placet longanimitas tenebraꝝ, dum gyrat per austrū. Similiterq; in cæteris varietatibus diei & noctis, æstatis & hyemis, veris & autumni. Sunt quidē multa humanæ infirmitatis remedia, sed multa nihilominus anxi etatis tædia, qa nulla in his sufficientia, imo in omnibus magna indigētia est. Propterea nec in his, nec in aliquo eoꝝ, quæ sub sole sunt vel fiunt, est sperandū siue confidendū, q̄ cuncta vana, cuncta transitoria sint. ¶Hac intentione cuncta vanitatis arguit, tandemq; ipsum hominē, cuiuscunq; spes vltra vel extra hæc, pedē suū non extendit. Ait ēm: Idcirco interitus vnus est hominis, & iumentoꝝ, & æqua vtriusq; cōditio. Sicut moritur homo, sic & illa moriunt. Similiter spirāt omnia, & nihil habet homo iumētis amplius. Cūcta subiacent vanitati, & omnia pergunt ad vnū locū. De terra facta sunt, & in terrā pariter reuertentur. Non ergo sperandū in homine, quāuis diuino, quāuis potenti. ¶An non & ante istū, pater Dauid idem senserat? Nolite (ait) cōfidere in principibus, in filiis hominum, in quibus nō est salus. Exibit spūs eius & reuertetur in terram suam, in illa die peribunt omnes cogitationes eoꝝ. Nonne proinde constat, q̄ ipse homo sit vanitas. Hinc idem alibi dicit: Veruntamē vniuersa vanitas, omnis homo viuens. Statimq; duobus hoc ipsum versiculis astruit, q̄d hic explicatur longiori disputatione concionatoris: Veruntamen (inquit) in imagine pertransit homo, sed & frustra cōturbatur. Thesaurizat & ignorat cui cōgregabit ea. Planeidē sensus est in plurimis hoꝝ quæ hic dicit, addēs etiā hæc: Rursus detestatus sum omnē industriam meā, & q̄ sub sole studiosissime laboraui, habiturus hæredē post me, quē ignoro vtrū sapiens an stultus sit futurus, & dominabitur in laboribus meis, quibus defudaui & solicitus fui, & est quicq̄ tam vanum?

Gen.1.

Sol vane pro deo habitus est.

Curvanitatis arguit omnia. Eccl.3

Psal.145

Psal.38

Eccl.2

¶De eo quod ait: Deum time, & mandata eius obserua, hoc est ēm omnis homo, & q̄ absq; timore dei, omnis homo viuens sit vanitas. Cap. XII.

PRo intentione libri huius Ecclesiastes, ad hoc breuiter dicendū, q̄ in solo sit deo sperandum, quoniam satis dictum arbitramur pro eo, neq; quod in homine, neq; in thesauro hominis sperandū sit, protinus ait: Et nūc quæ est expectatio mea? Quod idē est, ac si dicat: In quo ergo sperabo? Nonne in dño? Item q̄ cum dixisset: Nolite cōfidere in principibus, in filijs hominū, in quibus nō est salus: causam quoq; subiunxit cur in illis nō sit sperandum, dicens: Exibit spūs eius, videlicet hominis, & reuertetur homo in terram suam, in illa die peribūt omnes cogitationes eoꝝ, protinus exclamauit: Beatus cuius deus Iacob adiutor eius, spes eius in dño deo ipsius, & cætera vsq; in finem psalmi. Quibus verbis spem excitare nititur excitatione rationabili, vt bonū quod permanet p̄ferendū esse sentias omni quod tranſit. ¶Iuxta hunc sensum concionator iste, concionis multitudinē ab immoderato amore rerū transeuntium reuocare, & ad æternoꝝ spem bonoꝝ excitare cupiens, & hoc multiplici ratione peragens, talem in vltimo facit conclusionē: Finem loquendi oēs pariter audiamus: Deū time, & mandata eius obserua, hoc est ēm omnis homo. Et cūcta quæ fiunt, adducet deus in iudiciū, pro omni errato, siue bonū, siue malū. ¶Quomodo sapit tibi in palato cordis quod dixit: Hoc est ēm omnis homo? Verbū est, qualē sensum efficit intellectui tuo? Talem nimirū efficere debet, qui pertineat ad eandē rationē, qua dixit æternus & incommutabilis deus: Ego sum qui sum. Hæc dices filijs Israel: Qui est, misit me ad vos. Egerat ēm ab initio libri de corruptiōe vanitatis, & cūcta corripiēs siue discutiēs, cōprobauerat, qa omne vanū, omne q̄d tranſit, vtiq; sic est, quasi nō sit, nec ipsum hominē excipiens quicunq; in vanitate ambulauit. Ait ēm: Dixi in corde meo de filijs hominū, vt probaret eos deus, & ostēderet similes esse bestijs. Idcirco vnus interitus est hominis & iumentoꝝ, & æqua vtriusq; conditio. Et cætera quoꝝ supra meminimus, cū illo psalmi versiculo: Veruntamen vniuersa vanitas, omnis homo viuens. ¶Vt ergo sciat oīs concio, p quid fieri debeat, vt humana creatura liberet à seruitute corruptiōis. Homo iā nō sit vanitas, habēs cē, habēs participationē in idipsum, cū æterno illo q̄ dicit: Ego sum qui sum. Hoc est, ait omnis homo, deū timere, & mādata eius obseruare. Ablatiuo casu dictū grammatici intelligunt hoc, ac si diceret: Deū timendo, & mandata eius obseruādo, accipit esse homo, & gra est, adhærēdo deo, q̄ natura est. Nā qui adhæret deo, vnus spūs

Eccl.12

Psal.118

Eccl.12

1.Cor.6

Innolla creatura sperandum.

Psal.58.

Psal.145

Psalm.145

Eccl.12

Hoc est omnis homo.

Exod.3

Eccl.3

Universidad de Deusto Biblioteca

Eccl.2

est. Alias aũt homo siue sit rex Israel in Hierusalẽ, siue rex in Babylone præpotens, quan tiscunq; affluat delicijs, & fruat bonis, ædificãs sibi domos, & plantans vineas, faciens hor tos & pomeria, & extruens aquæ piscinas, possidẽs seruos & ancillas, armenta quoq; & magnos ouiũ greges, coaceruans sibi argentũ & auru, faciẽs sibi cantores & cantatrices, scyphos & vrceos ad vina fundẽda, qd prodest? Et hæc oĩa vana sunt, & ipse vanitas est.

¶Quod hæc duo, fides, q̃ in parabolis instruitur, & spes, q̃ in Ecclesiaste roborat, operent per tertiũ, scilicet per charitatẽ, quæ in Canticis loquit. Cap. XIII.

Charitas in Canticis p̃dicatur.

Cant.1.

HAec duo, scilicet fides, quã designauimus in parabolis, prædicari, & spes, quæ in Ecclesiaste roborat, per multa argumenta contemnendæ vanitatis, operant per tertium, scilicet per charitatẽ, quæ aperta facie loquitur, sic incipiens: Osculetur me osculo oris sui. De cunctis vocibus libri huius, non opus est nunc astruere, q̃ sint voces charitatis significantes affectũ quatuor personaru Christi desiderabilis, & eccle siæ desiderantis, amicoru & adolescentularum, intendentium audire vocem sponsi dilecti, & vocẽ sponsæ dilectæ, & pro hoc auditu gaudio gaudere. ¶Piget nos segnes, & fatemur, quia piget nos diutius hic immorari, p̃sertim quia proprijs edidimus olim opusculum, de istis Canticoru Canticis, distinctũ septem libellis, ad honorẽ dominæ nostræ sanctæ Mariæ perpetuæ virginis, quæ vera sponsa principaliter amici est æterni, scilicet dei patris, sponsa nihilominus & mater filij eiusdẽ dei patris, templũ propriũ charitatis, id e, spũs sancti, de cuius operatione illũ concepit: qui videlicet spũs sanctus charitas est patris & filij. Opus illud accipiat quicunq; audierit auditor benevolus, nõ sicut contrarij p̃fatis doctoribus, qui in eisdem Canticis latius amorem exposuerunt sanctæ ecclesiæ, sed sicut aliquid supererogarũ vltra lectionem ipsoru adunando & congregando voces tam magni tamq; diffusi corporis ecclesiæ in vnam animam singularis & vnicæ dilectæ Christi Mariæ. Quia nihil huic disconuenit omnium eoru, quæcunq; dici vel cantari possunt de magno & sancto amore dilectæ & diligẽtis Christũ ecclesiæ. De ista dumtaxat scriptura hoc dicimus, quæ tota est cantabilis: nã in cæteris scripturis multa fonãt lamentabilia pœnitentis ecclesiæ, in plerisq; peccauit, pro quoru parte cum fructibus pœnitentiæ lamentatur & gemit. Et hæc infra dignitatẽ sunt huius beatæ virginis, cuius vita integerrima nõ habuit cur gemeret, nisi vulnus charitatis, propter dilationẽ plenæ atq; perfectæ beatitudinis in tempore huius peregrinationis.

¶Quo in tribus istis, fide, spe & charitate, vtiliter speculari possumus, quo magis ac magis ad congregationẽ sanctæ trinitatis erudiamur. Cap. XIIII.

Epilogus in tres libros Salomonis.

MEmores esse debemus propositi siue intẽrionis, qua sermonẽ cœpimus habere de fide, spe & charitate, secundũ libros istos tres Solomonis, scilicet vt in isto quasi speculo, horu triũ fidei, spei & charitatis, quandã specularemur similitudinẽ sanctæ trinitatis: quia per hæc tria reformauit hominẽ ad similitudinem suam, iuxta propositum quod proposuerat dicendo: Faciamus hominẽ ad imaginẽ & similitudinẽ nostrã. In ista ergo diuinæ similitudinis claritate, in tribus istis fide, spe & charitate, est q̃d vtiliter speculemur, quo aliquantisper magis ac magis ad cognitionẽ eiusdẽ sanctæ trinitatis erudiamur, quã nunc in sua maiestate videre nequimus. Ecce intelligimus & scimus, quia fides per spem & per charitatẽ, spes quoq; per fidẽ & per charitatẽ operatur ea, quæ in istis tribus libris, Prouerbioru, Ecclesiastis, & Canticorum continentur.

Gene.1.

Quid operatur fides in hoie. Prouer.9 Iohan.10

¶Fides nanq; p spem & per charitatẽ hoc operatur in homine, vt accedat ad illã, quã sapientia ædificauit sibi domũ, vt ad conuiuiũ victimaru quas illa immolauit, ad bibendum vinũ quod illa miscuit, ad edendũ panẽ mensæ quem illa proposuit, taliter p̃parata mente, vt similia retribuere velit, scilicet animam ponere pro illo, qui prior in tantum dilexit nos, vt animã suã poneret pro nobis. ¶Spes per fidẽ & per charitatẽ hoc operatur in homine, vt, etiã si persecutor desit, q & facultates terrenas auferre & corpus solet occidere, ipse intelligẽs, qa vana, id est, transitoria sunt omnia, relinquat vltroneus ea quæ possidet, iuxta consiliũ dicẽtis: Si vis perfectus esse, vade, vende vniuersa quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurũ in cœlo, & veni sequere me. Quantũ est quod speculari possumus in isto speculo siue ænigmate de illa altissimæ trinitatis claritate, cuius faciẽ nũc nõ possumus videre? Exiguum quidem, sed hoc ipsum iam aliqua vitæ æternæ scintilla nobis est.

Quid operatur spes.

Matth.19.

Iohan.17

Hæc est enim vita æterna, ait ipse filius dei, vt cognoscãt te solum verum deum, & quẽ misisti Iesum Christũ. ¶Quid ergo est illud quãtulumcunq;, q̃d videre nunc possumus, per hoc speculũ, in isto ænigmate? Nimiru opus illud quod necessarium nobis est ad æternã salutẽ credere & scire, quia deus pater per charitatẽ suam, id est, per spiritum sanctũ, proprio filio suo mandatũ hoc dedit vt pateretur pro nobis, & ipse filius per eandẽ charitatem suã, id est, per eundẽ spiritum sanctũ, mandatũ hoc suscepit, obedire vsq; ad mortẽ, mortẽ autem crucis. Quali cũ spe? Illa nimirum, quam per Esaiam nobis annunciauit spi-

Roma.8. Philip.2 Esa.53

ritus sanctus dicẽs: Si posuerit pro peccato animã suã, videbit semẽ longæuũ, & voluntas dñi in manu eius dirigetur. ¶Ipse aũt pater quali vel quãta fide? Fidelis enim in omnibus verbis, & in isto maxime, & oĩa opera eius in fide, & opus istud præcipue. Quali ergo vel quanta fide mandatũ dedit huius obedientiæ, mandatũ huius patientiæ? Nimirũ tali fide qualis est ipsertanta fide, quãtus est ipse, fide admirabili, fide inseparabili, fide perseueran tissima, fide victoriosissima. Quãtis irritatus est malis hominũ, q̃ maximis peccatis? Attamen perseuerauerit in proposito, vel promissione tãti boni, & q̃ processerãt de labijs suis, irrita nõ fecit. Pro quo & Dauid solicitus: Miserere mei, ait, vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cũ iudicaris. Quãtis regibus, quãtis regnis armatus diabolus, hoc propositũ eis auertere laborauit? Attamẽ euicit fortissimus deus, & sicut proposuerat, ecce filius eius deus & homo sedet à dextris eius. De illa pseuerãtia fidelis & fortis dei, nostrũ illud opus exitit in duodecim libellis, q̃d intitulatur, De victoria verbi dei.

Pfal.144 Pfal.32 Pfal.88. Pfal.50

¶Quod in scripturis antiquis noĩa hæc, fidei, spei, & charitatis fere ita raro inueniant cũ res ipsæ vbiq; p̃dicentur, sicut relatiua nomina, patris & filij & spũs sancti, aut tacentur, aut rarissime, & cum cautela pronunciantur. Cap. XV.

Nouũ test. longe clarius q̃ vetus p̃dicat, cum absoluta, cũ relatiua nomina trinitatis.

PRæclara hodie in euangelicis & apostolicis literis, & in ore totius ecclesiæ p̃dicatio est horu trium, fidei, spei & charitatis. Olim nõ ita. Quorus enim est locus in scripturis veteris instrumẽti, vbi manifestatio luceat propriis nominibus faciendæ istæ, fidei, spei & charitatis? Notum quidẽ & certum est, omnem scripturã diuinitus inspiratã, res ipsas siue virtutes intendere, quæ significãtur nominibus istis: sed cũ ita sit, nihilominus absoluta eadẽ nomina fere vbiq; p̃dicet, quod iam ex parte monstrauimus. Relatiua hæc nomina, quæ sunt, pater & filius & spũs sanctus, aut tacuit, aut rarissime, & cũ cautela, & nusq; simul iuncta pronunciauit. ¶Exempli gratia. Cũ (sicut superius demonstratũ est) fere cuncta, quæ dixit Salomon in parabolis, pertineãt ad gloriã fidei, vbi hoc ipsum nomẽ, quod est fides, palã annunciauit? Item in Ecclesiaste, cũ fere cuncta quæ illic p multa dicuntur argumẽta, hominẽ prouocãt ad coronã spei, vbi spem ipsam nominauit? In Canticis Canticoru cum fere cuncta pertineant ad sacramentũ charitatis, ipsam charitatẽ nõ multis vicibus nomine proprio nominauit, dicẽdo: Media charitate constrauit. & alibi: Aquæ multæ nõ poterunt extinguere charitatẽ. Itemq; alibi: Ordinauit in me charitatẽ. ¶Verũ hoc nomine charitatis liberius poterat annunciari, siue declamari, etiã pueris illis, hominibus carnalibus illis, qui nescirẽt, nec scire curarẽt quid fides, quid spes, quid spũalis dilectio sit, & forte charitatem sufficientem reputarent viri & mulieris, siue mariti & vxoris, parentũ & filiorum, cæterarumq; cognationũ, siue affinitatũ dilectionẽ carnalem. ¶In diuinis sermonibus de illa charitate agitur, cuius est ecclesiastica diffinitio hæc, diligere deũ propter ipsum, & proximũ, non qualemcunq;, sed inimicũ hominẽ diligere propter deũ. Nunquid si huiusce dilectionis capaces esse homines, dixisset eis lex: Diliges amicũ tuũ, & odio habebis inimicũ tuũ? Similiter de fide sentiendum. Si enim fidei capaces tunc essent homines, per quã Abraham iustificatus est, nunquid posita fuisset lex. Et vt per similitudinẽ sermo iste magis placeat, nunq̃d ancillã duxisset Abraham, nisi sterilis fuisset liberam? Verũ nos de his latius alio in opere tractauimus.

Cant.3 Gene.6 Cant.1. Matth.5 Gene.15 Roma.4 Gene.16 Galat.4

¶Item de fide, spe, & charitate, q̃ per hæc tria in sanctis scripturis assimilet sancta trinitas, & de capitulo Apostoli: Tunc aũt cognoscam, sicut & cognitus sum, quid sit cognoscere, vel cognosci. Cap. XVI.

Materia inenarrabilis aio p spũm suggesta.

HIc propositũ fuit demonstrare, q̃ hæc tria sint, per quæ homo ad illam dei similitudinẽ reformetur, quod in initio proposuit dicẽs: Faciamus hominẽ ad imaginẽ & similitudinem nostrã. Vnde & apostolus Iohannes: Scimus, ait, quia cũ apparuerit, similes ei erimus, quoniã videbimus eum sicui est. Quantũ putas iocunditatis habet demonstratio, siue intelligentia hæc? Nam beati quidẽ sancti prophetæ pro eo q̃ in manu eoru dominus assimilatus est, sicut in Osee dicit, & nos iam ante memi nimus: Et locutus sum super prophetas, & ego visiones multiplicaui, & in manu prophetarũ assimilatus sum, sed nihilominus sancti & electi oẽs beati, quia sancta trinitas, vnus deus, pater & filius & spũs sanctus, per hæc tria, fidem, spem & charitatẽ, assimilatur eis. Hic assimilationis modus est vniuersalis. ¶Habuerũt sancti patriarchæ, Abrahã, Isaac, & Iacob (q & ipsi prophetæ fuerunt) quasdã proprias in semetipsis assimilationes, patris, & filij, & spũs sancti, quod & suo loco cõmemorauimus, sed hæc est assimilatio vniuersalis claritas fidei, spei & charitatis, quę videlicet assimilatio in æternũ manebit. ¶Delectamur rei magnitudine, sed labor est in delectatiõe, dũ sermo deficit inualidus, & quãtillũ in mẽte suggerit spũs, fari gestiens lingua non assequitur. Capitulũ quippe magnum est, in quo vel circa quod pene defessus animus iã terminare properat, sermonẽ habitũ de his tribus. Quod capitulum? Nunc, inquit Apostolus, cognosco ex parte; tunc aũt cognoscam sicut

Iohan.3 Osee.12. 1.Cor.13

Universidad de Deusto
Biblioteca

& cognitus sum. Nunc aũt manent, fides, spes, charitas, tria hæc. Maior autem horũ est charitas. Qua eñ voce, qualibus verbis, hoꝛ possumus verborum sensum consequi? Vel bum quippe cognitionis, duaꝛ quendã significat contractum siue sensum conscientiarũ, nimiam nimisq; familiarẽ habentẽ fiduciam in alterutrum, qui neq; per lectionẽ, neq; p auditionẽ, sed per solũ satis anima scire potest experimentum. ¶Multum est quod sacra scriptura de mutua cognitione spũs dei & spiritus hominis agit per similitudinẽ. Exempli gratia: Et gaudebit sponsus sup sponsam, & gaudebit super te deus tuus. Quod ergo dicit, tunc cognoscã sicut & cognitus sum, verbo cognitiõis sempiternũ insinuare voles vsum charitatis, siue torrentẽ voluptatis, redundantẽ ex secreto diuinitatis in interiora animæ diligẽtis, quis digne verbis explicare possit? Absconditũ est à nobis toto huius no stræ peregrinationis tẽpore: propter quod Psalmista suspirãs dicit: Quàm magna multi tudo dulcedinis tuæ dñe, quam abscondisti timentibus te. Si absconditum est ab omni ui uente, imo peregrinãte in ista mortalitate, vt recte dicat, nũc cognosco ex parte. Quidnã est, nunc cognosco ex parte, pſertim quia subiungit: Tunc aũt cognoscam sicut & cogni tus sum? Per suprascriptã similitudinem in hoc sensu aduuemur, qua dictum est, & gau debit sponsus super sponsam, & gaudebit super te deus tuus. Nunq̃ enim sponsa plene cognoscit sponsi affectũ, nisi dum per naturalem commixtionem fiunt corpus vnũ. Ibi plane dicere potest, nunc cognosco sicut & cognita sum.

Esai. 62.

Psal. 30.

1. Cor. 13

Esa. 62

¶Quo sensu vel qua intentione dixerit Apostolus: Nunc aũt manẽt fides, spes, charitas, tria hæc: maior aũt hoꝛ est charitas, & q; hæc tria sunt inseparabilia, sicut & ipsa trinitas. Cap. XVII.

Quæstio

TAndem & illud quæsitu dignũ est, quo sensu vel qua intentione dixerit Apostolus, nunc aũt manent fides, spes, charitas, tria hæc, maior autem horũ est charitas. Nã in beata trinitate, cuius in anima hominis similitudinẽ per hæc tria formari iam diximus, fidẽ, spem & charitatẽ: certum nouimus, quia nihil prius aut posterius, nihil maius aut minus, sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt & coæquales. Hic aũt in ista imagine siue similitudine, est maius, & est minus: est prius & posterius: & nõ parua inæqualitas, cũ & supra dixerit: Et si habuero omnẽ fidẽ, ita vt montes trans feram, charitatẽ aũt non habeã, nihil sum. Et deinde cõpositis tribus istis, fide, spe & charitate, dicat, maior aũt hoꝛ est charitas. ¶Ad hæc, inquã, fides vera nunq̃ sine charitate. Et charitas vera nunq̃ sine fide est. Sicut indiuisus est vnus & trinus deus, pater & filius & spi ritus sanctus, sic indiuisa est vna & trina virtus, fides, spes & charitas, quæ respectu trinita tis in anima hominũ efficit. Verũ de Apostolo scire debemus: qa est, vbi suo sensu fidem pdicat, & est, vbi sensu alioꝛ: sic de fide loquitur, vt eos, qui quasi de fide nimis psumunt, arguat & corripiat. Deniq; suo sensu fidẽ prædicat, ita vt fidẽ, spem & charitatẽ, quia vere inseparabilia sunt hæc, simul cõprehendat cũ dicit: Et vero qui nõ operatur, credenti aũt in eũ simul qui iustificat impiũ, reputatur fides eius ad iustitiam. Et subinde: Dicimus eñ quia reputata est fides Abrahæ ad iustitiã. Item: Non eñ per legẽ promissio Abrahæ, vt hæres esset mundi, sed per iustitiã fidei. Hæc & cætera cũ dicit, nimiꝛ fidẽ pdicat, non mortuã aut nudã, sed feruore charitatis viuã, corona spei ornatã. ¶Et sicut sanctã trinitatem vno interdũ patris noĩe inuocamus: Exempli gratia, cũ dicimus: Pater noster q es in cœlis: ita & hic fidẽ, spem & charitatẽ vno pdicat & subintelligi vult noĩe fidei. Porro il loꝛ, quibus loquebaꝛ, scilicet Chorinthioꝛ sensu, quasi fidẽ à charitate seiunxit, dicẽdo, qd supra meminimus. Et si habuero oẽm fidẽ, ita vt mõtes transferã, charitatẽ aũt nõ habuero, nihil sum. Illi nãq; fidẽ à charitate lõge seiungebãt, qa cũ sine charitate essent, fidẽ Chri se habere putabãt. Quapropter & redarguit eos, sic incipiẽs: Obsecro aũt vos p no mẽ dñi nostri Iesu Chri, vt idipm dicatis, & nõ sint in vobis schismata: Significatũ est mihi de vobis, fratres mei, q; cõtentiones sint inter vos. Hoc aũt ab initio nõ expediebat, vt primũ pdicaret scilicet fidẽ, nihil prodesse nisi p dilectionẽ operet, vel q; (sicut ait apostolus Iacobus) fides mortua sit sine operibus. Magna cũ cautela & discretione prouidendũ nouerat, quatenus in primis saltẽ nomen dñi Christi Iesu, à rudibus & eatenus idololatris populis reciperet, & deinde opera bona superædificarent. Propter hoc sapienti architecto iure seipsum assimilauit, dicẽs eisdẽ Corinthijs: Secundũ gratiam dei, quæ data est mihi, vt sapiens architectus fundamentũ posui, alius aũt superædificat, &c.

Responsio. Fides vera nunq̃ sine charitate est.

Galat. 5 Iacobi. 2

1. Cor. 3. 5.

¶Orandũ esse, vt qm̃ per hæc tria reformamur ad similitudinẽ trinitatis, augeat in nobis fidẽ, augeat spem, augeat charitatẽ beata trinitas. Cap. XVIII.

Oratio ad beatam trinitatem.

QVoniã igitur p hæc ad similitudinẽ tui reformamur, auge in nobis fidem, auge spem, auge charitatẽ, ô beata trinitas. Hæc sunt eñ diuitiæ nr̃æ, hic thesaurus noster, hæc vita nr̃a o beata trinitas. Hæc sapientia nostra, hæc fortitudo nr̃a, hæc gloria nr̃a, o beata trinitas: hoc desideriũ nr̃m, hoc fũdamẽtũ sempiternũ Hæc

Hæc lux oculoꝛ nostroꝛ, ô beata trinitas, Hæc iustitia nostra, hęc lætitia nostra, hoc gaudium nostrum ô beata trinitas. Hæc misericordia nostra, hæc consolatio nostra, hęc fiducia nostra ô beata trinitas. Hoc decus nostrum, hæc victoria nostra, hæc corona nostra, o beata trinitas. Hæc igit auge in nobis, vt in æternum viuentes benedicamus tibi.

RVPERTI ABBATIS

TVITIEN. DE GLORIFICATIONE TRInitatis, & processione sancti spiritus.

LIBER OCTAVVS.

¶Confessionem siue laudem sanctæ trinitatis canticum esse domini, quod ad interrogationem hæreticoꝛ non debeat cantari in terra aliena: Super flumina Babylonis. Cap. I.

Anticum domini iam cantare gestimus, hymnum & de canticis Syon. Verba cantionum, qbus vel qualibus sancta trinitas deus deoꝛ laudat in te, o superna Syon, sed cantũ nostrum fletus intercipit, dum adhuc sedemus hic super flumina Babylonis. Quid ergo? Cessabimus cantare, & in salicibus in medio eius suspendemus organa nostra, dicentes: Qũo cantabimus canticum dñi in terra aliena? Minime cessabimus, imo non interrogati cantabimus vltro verba cantionum dñi. Neq; eñ interrogamur, aut interrogari volumus ab his, q captiuos duxerunt nos. Solent Babylonij .f. filij huius seculi, confusione digni, interrogare verba cantionum, nõ vt ipsi capiant fidei fructum, vel vt nos pascamus, sed vt oblectemus auriculas coꝛ. Maxime vt pro velle ipsoꝛ in puerſum trahamus voces scripturaꝛ, quæ cãtiones dñi sunt, qualiũ videlicet Babylonioꝛ deterrimi hostes sanctę trinitatis Arriani extiterũt. ¶Cõfortemur ad cãrandũ, nõ obliti Hierm̃. i. intẽtionẽ nõ terrenã, sed cœlestẽ, & hãc videlicet supnã Hierm̃ propositã habẽtes, in principio lætitiæ nostræ, q̃d est principalẽ causam hãc habere cantãdi. i. pdicãdi gloriã sanctæ trinitatis, vt nõ hoĩbus ciusmodi, sed ipsi vero vni ac soli deo mereamur placere. Cõfortemur (inquã) & vt cõstantes simus recordemur qd hic acciderit, qd vel qualiter in Babylone gestũ sit. Primo ipam rẽ gestã siue historiã sacrã ponamus, & deinde mysteriũ ad consolationẽ nostri subscribamus.

Cantiones dñi sacra scriptura

De tribus pueris victoribus in medio Babylonicæ fornacis, q; in eis sancta trinitas auxilij sui præsentiam contra caput idololatriæ demonstrauerit pariter & significauerit. Cap. II.

NAbuchodonosor rex fecit statuam aureã, altitudine cubitoꝛ sexaginta, & latitudine cubitoꝛ sex, & iussit pconis voce clamari. Vobis dr̃ populis tribubus & linguis. In hora qua audieritis sonitũ tubæ, & fistulæ, & cytharæ, & sambucæ, & psalterij, & symphoniæ, & vniuersi gẽis musicoꝛ, cadẽtes adorare statuã auream quã cõstituit Nabuchodonosor rex. Si qs aũt nõ prostratus adorauerit, eadem hora mittet in fornacẽ ignis ardẽtis. Hoc edictũ contẽnentes, & hãc pœnam nõ meruẽtes tres pueri Sydrach, Misach, & Abdenago, missi sunt in caminum ignis, & nõ tetigit eos oĩno ignis, neq; cõtristauit, nec q̃q̃ molestiæ intulit. Tũc Nabuchodonosor rex obstupuit, & ait optimatibus suis: Hõne tres viros misimus in mediũ ignis cõpeditos? Quibus rndenti bus: Vere rex. Ecce (inqt) ego video viuos quatuor solutos, & ambulãtes in medio ignis, & nihil in eis corruptiõis, & spẽs quarti similis est filio dei. Hoc miraculũ intm̃ apud Nabuchodonosor valuit, vt diceret: Signa & mirabilia fecit apud me deus excelsus. Placuit ergo mihi pdicare signa eius, qa magna sunt, & mirabilia eius, qa fortia, & regnũ eius, regnũ sempiternũ, & ptãs eius in generatiõe & generationẽ. ¶Hęc res gesta, restã victoriosa, nonne tã gloriose sanctã trinitatẽ in istis tribus pueris pdicat, sicut alia res gesta in tribus angelis, qs Abrahã hospitio suscepit, eandẽ trinitatẽ significauerat? ppulchra & delectabilis est cõsideratio hæc. Si ppendas, siue recogites, qa beatæ trinitati, & in istis tribus pueris carneis, & in illis tribus pueris angelicis, vnũ idemq; negotiũ fuit. ¶Quod vel qua le negotium? Nimiꝛ istud valde magnũ negotiũ, & cura pergrãdis, vt impleret verbum promissionis: illic, vt nasceret Isaac, principium seminis vel genealogiæ nasciturj Christi: hic, vt consolationem haberet in illa captiuitate Babylonis, genus Abrahæ siue Iudæa

Deute. 5

Historia trium puerorũ in camino

Gen. 18.

Negotium trinitatis circa Iudæos ppter nascẽtem ex eis Chriſtum

Universidad de Deusto
Biblioteca

parens nasciturí eiusdem Chri, Intendebat em diabolus per impios hoies delere, vt non esset genus illud, vnde nascitus erat hoc semen, i, Chrus, sicut Abrahæ promissum, & per prophetas multos iam fuerat pdictum. Idcireo & multa signa, & hoc signũ maximũ fecit deus excelsus in oculis illoꝝ, q captiuauerãt illum dei ppm, vt cõseruati inter gentes, tandem remitterent filij peregrinationis illuc, vbi oportebat ex eis nasci Chm, sicut iamdudum pcinebat congratulando vox prophetica, dicens: Virgo Israel reuertere in ciuitates tuas, vsquequo dolens auerteris? Generabis dominum saluatorem.

Quõ illi historiæ, siue regi gestæ conueniant, & voces, & sensus mystici psalmi. 136.

Sup flumina Babylonis illic sedimus &, fleuimus. Cap. III.

Hiere. 31 Psal. 136 Iudæi recordabant Syon propter nascitum in Iudæa christum Gene. 22 Gene. 49 Psal. 131

Peræpretiũ est puidere, quo huic historiç, siue rei gestæ cõueniunt voces psalmi supra memorati: Sup flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur Syon. Videbat nanq; spũs propheticus iã tpibus Dauid, q psalmũ illũ decinit, futurã captiuitatẽ illius ppli in Babylonẽ. De q videlicet ppso iplẽdã expectabant sancti, pmissionẽ, s. Chri natiuitatẽ, scdm quod dixerat deus ad Abrahã: Et in semine tuo benedicent oẽs gentes, & scdm qd dixerat idẽ deus p os Iacob: Nõ auferet sceptrum de Iuda, & dux de fœmore eius, donec veniat q mittendus est. Scdm hæc verba, constabat nascitum esse Chm ex semine Abrahæ, de tribu Iuda. Vbi? Non vtiq; in Babylone, sed in Syon, siue in Hierlm, i, in terra cuius metropolis erat Hierlm. s. in Bethleem. Et hoc ipm spũs propheticus puidebat, atq; pdixerat. Ait em idem Dauid: Ecce audiuimus eum in Ephrata. Deniq; Ephrata ipsa est Bethleem. Post illum, videlicet Dauid, scriptum est p alium Prophetã: Et tu Bethleem Ephrata, siue terra Iuda, paruulus es in milibus Iuda, ex te mihi egredief, qui sit dominator in Israel. Medius hoꝝ Esaias ita dixit, rem eandẽ per spm prospiciens: Quia de Syon exibit lex, & verbum dñi de Hierusalem. Quàm iustum ergo desiderium debuit esse hoibus illius captiuitatis, filijs illis peregrinationis reuertendi in terrã Iudæ? Dixit ergo tam longe aut spũs propheticus, in psonam illoꝝ: Sup flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus, dum recordaremur Syon. Quynam alia causa digna erat, nisi ista, quã diximus, propter quã illius terrenę Syon recordarent? Propter quam dicebat spũs propheticus in persona cumsq; illorum, qbus reuertendi licentia dabat: Si oblitus tui fuero Hierlm, obliuioni detur dextera mea, adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui, si non proposuero Hierlm, in principio lætitiæ meæ, subiungẽs: Memor esto dñe filioꝝ Edom in die Hierlm, q dicunt: Exinanite, exinanite vsq; ad fundamẽtum in ea. ¶ Illi nanq;, s. filij Edom, maxime execrabiles fuerunt, pro eo quod cum frẽs scdm carnẽ Israelis existerent, ipsi præcipue aduersari sunt ab exitu Israel de Aegypto, & gentes cæteras aduersus eos sæpe concitauerunt, & adiuuerunt & captiuitati illoꝝ, sicut & cæteris casibus insultauerunt. Cuius furoris & indignationis pseuerantis vsq; in finẽ, dicit in lamentationibus: Gaude & lætare filia Edom, quæ habitas in terra Hus, ad te quoq; pueniet calix, inebriaberis atq; nudaberis. Quibus nimiæ in verbis, eadẽ iustitiæ vindicta denuntiat, quæ in verbis istis expetebat: Memento dñe filioꝝ Edom in die Hierlm. Qui propter causam iam dictã. s. propter spem Chri nasciturí recordatus est illius terræ Syon, non etiã recordatus est cœlestis Syon? Et q propter desiderium tantæ spei, carnis appetitus, & Babylonicas contẽpsit delitias, vt rediret in terram illam, habens reuertendi licentiã nonne illi beatitudo hæc congruit, beatus q tenebit, & allidet paruulos suos ad petram? Non vacat singulis hoꝝ immorari, transeamus ad eum qui magis ad nos ptinet mysticum sensum eiusdem psalmi, vti propositum est.

Filij Edom infesti tuerũt filijs Israhel Exod. 15. Mume. 20. Amos. 1 Thren. 4

Psalm. 136.

Quod non nobis æque magna sit, vt fuit antiquis sanctis, huiuscemodi conquæstionis causa in salicibus, in medio eius suspendimus organa nostra, quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena. Cap. IIII.

Nobis minor est flendi causa cũ fuit antiqs

Sciendum in primis, quia non æque magna nobis nunc est, vt antiquis erat, huiuscemodi conquæstionis causa, vt dicamus: In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra. Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? Flendum quidem nobis est, quicunq; spem habemus futuri seculi, qui filij sumus illius, quæ sursum est Hierusalem, ciuitas dei viuentis, in qua videtur gloria sanctæ trinitatis, secundũ hoc ipm nomen Hierusalem, interpretatur enim visio pacis. Flendum (inquam) quia dum sumus in corpore, peregrinamur ab illa visione, & totus mundus nobis est Babylon, sed in ipso fletu hic plus habemus gaudij, & consolationis, quia quem nasciturum expectabant flentes illi, iam natus est Christus, sol generis humani. ¶ Et tanta est flentiũ distantia. vt dicasr Quia illi fleuerunt in nocte, nos autem flemus quasi in die, & liberius quàm illi inter ipsos fletus possumus organa nostra tangere, & canticum domini cantare, id est, os nostrum aperire, & fidem sanctæ trinitatis palam prædicare. Hoc facere illis non licebat, neque enim talis prædicatio tunc portari poterat. Nam de solis dicimus filijs illius captiuitatis horum

horum notissimi sunt tres pueri supra memorati, qa suo numero præsentiam, & curã adesse monstrauerunt beatæ trinitatis, dũ tripudiant in camino ignis ardentis, sed & de cẽtibus sanctis antiquioribus, patriarchis, & regibus, & prophetis, qcunq; cognouerunt mysteriũ ciusdẽ sanctæ trinitatis. ¶ Salices em erant non solum hoies Babylonij, siue Assyrij siue Persæ, & Mœdi, verumetiã hoies Israelitici, siue Iudaici generis, ita vt oporteret maxime propter eos cantionis huiusce organa suspendi. i. gloriam sanctæ trinitatis, aut reticere, aut sic loqui, vt nõ audiret foris, sic scribere, vt signatus liber non posset vulgo legi. Quid tandẽ accidit, vel qd actum est, vt vacaret nobis cantare canticũ dñi, cantare siue clamare cũ sanctis Seraphin, sanctus, sanctus, sanctus dñs deus exercituum, plena est oĩs terra gloria tua, atq; hic modo fidem nominis tui palam pdicare ô beata trinitas? Quo accidit, vt ita possemus cantare canticum domini in terra alienã?

Dani. 3 Salices erãt etiã Iudæi. Esa. 6

De magna Roma, quod ipa fuerit magna Babylonia, q diu persecutionem contra cultores eiusdem trinitatis, quæ apud illam priorem Babyloniam clarificata est in illis tribus pueris. Cap. V.

Roma tropice Babylon dicta 1. Petri. 5

Mira res, ipsa, quæ fuerit Babylon quædã, Hierlm facta est filia supernę Hierlm facta est & noua Syon, quæ fuerat Babylon: illam, quæ dicit, vrbẽ Romanã dicimus, qa fuit Babylon, & nunc est quædã Syon: Est (inquã) secundum fidem beati Petri apostoli mater ciuitatum fidelis Syon. Tunc erat ista Babylon, qñ scripsit idem Petrus in epistola sua: Salutat vos ecclesia quæ est in Babylone electa, Romã quippe tropice pcussit ista sententia, Cum adhuc esset ista Babylon, & rex eius Nabuchodonosor. s. Nero, siue Decius, aut Diocletianus, vel quiscunq; talium, ipsa cum Nabuchodonosor statuam erexit magnam, & altam nimis, & populis, tribubus & linguis edixit, vt cadentes adorarent statuã, & si qs prostratus nõ adoraret, mitteret in fornacem ignis ardentis. Idololatriã quippe quoad potuit illud caput orbis in sublime extulit, ex eo simulachra sua magis æmulatũ est, ex quo nouam pdicationẽ audiuit vnius dei patris, & filij, & spũs sancti. Et ex eo vniuersam fere mundi latitudinem publicis edictis, legibusq; scriptis quasi vnã fornacẽ ignis, velut vnum caminum, multimodæ tribulatiõis atq; ardentissimæ psecutionis, cõtra Chianum nomẽ efficit. ¶ Sed qd profecit? Sicut angelus dñi descendens in fornacẽ cum illis tribus pueris, excussit flammã ignis de fornace, & fecit medium fornacis, quasi ventũ roris flantẽ, & non tetigit eos omnino ignis, nec quicq; molestiæ intulit, sic filius dei, angelus magni consilij, cunctis testibus suis, confessoribus sanctę trinitatis, in illa tribulatione ita pśens interfuit, sic vel ex eo pt intelligi, q vni ex illis Petro visibiliter occurrens, adoratus q; ab eo, & interrogatus: Dñe, quo vadis. Respondit, dicens: Vado Romam iterũ crucifigi, & sic excussit flammã ignis de fornace, fecitq; medium fornacis, quasi ventum roris flantẽ, sicut expertum sese ostendit ipse martyr Laurentius, q cum assaret, dixit: O insania vestra, infelices non cognoscitis, qa carbones vestri non ardorem mihi, sed refrigerium præstant. ¶ Quid multa? Sicut ille Nabuchodonosor, tunc quàmuis instabilis & inanis, cognouit & confessus est filium dei. Dixit em: Ecce ego video viros quatuor solutos, & ambulantes in medio ignis, & spẽs quarti similis est filio dei: sic & multo verius, multoq; constantius, Romanũ imperiũ. tandẽ cognouit filium dei, & nunc vsq; firmiter tenet, tenendamq; pronuntiat illam vocẽ cõfessionis B. Petri: Tu es Chrus filius dei viui, ita vt etiã ad confessionẽ istam cõpellat gẽtes cæteras, & quodãmodo dicit: A me ergo positum est hoc decretũ, vt omnis populus, & tribus, & lingua, quæcunq; locuta fuerit blasphemiã cõtra deum Sydrach, Misach, & Abdenago, siue manifestius, contra deum patrẽ, & filium, & spiritum sanctum, dispereat & domus eius vastetur. Neque enim est deus alius, qui possit ita saluare.

Roma. Imperium ad Christiũ cõuertum. Matth. 16 Dani. 3

Quàm pulchrum sit mysterium, in eo quod dictum est: Tunc hi tres quasi ex vno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant deum, & de fornace sue censa septuplum, quam succendi consueuerat, quid ibi numerus septenarius valeat. Cap. VI.

Sistitudo trium puerorũ ad martyrẽ Christi sub Romanis

Videbitis historiã Egesip. lib. 3. ca. 2

Tanguntur igitur organa, resonant verba cantionum, prædicantia deum in vnitate trinum, in trinitate vnum, succinente voce psalmi: Quoniã omnes dñi gentium dæmonia. Hic autẽ dominus cœlos fecit. Quàm pulchrũ mysterium, quàm iocundum in cœlo & in terra spectaculum. Tunc (inqt) hi tres quasi ex vno ore laudabant, & glorificabant, & benedicebant deum. Etem nos omnes homines, quoꝝ est vna catholica fides, sumus quasi tres, & vnum os habemus omnes. Tres (inquam) sumus, quia de tribus pendemus. Quibus de tribus? Tres sunt (ait Iohannes apostolus) q testimonium dant in cœlo, pater, & verbũ, & spũs sanctus, & hi tres vnum sunt. Canticum nostrũ siue verba cantionum nostraꝝ, laudationes sunt, glorificationes sunt, benedictiones sunt, quasi ex vno ore trium flendo canẽtium, canendo flentium, canẽdo & flendo septenariũ peccatũ

Psal. 95 Dani. 3 1. Iohan. 5

Nūer⁹ septenari⁹ in bonā & in malā ptē accipit Marc.16. Psal.118 Gene. 4 Dani.3. Psal.136

Peccatum Babylonis, accusantium. ¶Quō septenarium? ait litera sacra: Et prēcepit Nabuchodonosor vt succenderet fornax, septuplū q̄ succendi consueuerat. Septenarius numerus insolubilis est, neq; eñ in æquas partes, p̄ter solas vnitates diuidi potest, & plerūq; in scripturis vniuersitatē significat, alias malox, alias bonox. Malox, vt illic de qua deierat septem dæmonia. Bonox, vt illic: septies in die laudē dixi tibi. Significat & cor impœnitens, vt illic: Septies vltio dabit de Cain. Cum hac significatione libet hic accipere, qd dictum est: Et p̄cepit vt succenderet fornax septuplum, q̄ succendi consueuerat, vt intelligamus irremissibile p̄ctū Babyloniox, i. omnium impiox, q quoad potuerunt, sctōs persecuti sunt, & corde impœnitenti pdurauerunt. Qua voce, quibus verbis accusat nostrum Canticum peccatum illorum? Memento domine filiorum Edom in die Hierusalem, & cætera, de quibus iam supra dictum est.

De quatuor bestijs, leæna, vrso, pardo, & alia sine nomine terribili atque admirabili, quod contra singulas earum oppositum fuerit auxiliū trinitatis, sub sacramento numeri ternarij. Cap. VII.

Dani.7. Quatuor grādes bestiæ, quatuor regna

QVoniam de mysterio numeri ternarij sermonem cœpimus demonstrantes, qa sancta trinitas per hunc numex captiuox in fornace laudantium deum, auxilij sui p̄sentiam illi populo præclare significauit, libet adhuc longius prosequi. ¶Sciendum quippe, quia cum quatuor fuerint grandes bestiæ, quæ ascendebant (ait Daniel) de mari diuersæ inter se: prima, quasi leæna, quod fuit regnū Babyloniox, alia similis vrso, q̄d fuit regnum Persarum atq; Mœdorum: alia quasi pardus, q̄d fuit regnum Græcorum: quarta sine nomine terribilis atq; mirabilis, & fortis nimis, quod fuit regnum Romanorum. ¶Contra singulas bestias, siue regna bestialia inuenies oppositum ternarij numeri sacrū, id est, auxilium dñi p tres homines impensum, ad reseruandum siue liberandū illum tunc tpis peculiarem dei populum. Magnū quippe tunc (vt superius iam dictum est) negotiū agebatur, pro quo sancta trinitas solicita esse, & solicitudinis signum tali numero, i. ternario, demonstrare laudabiliter dignaret. Nunq d eñ parum quis putat, quod de populo illo Christus deus & homo secundum promissionē nasciturus erat. Nimiox pro causa tāta dignum se beata trinitas faciebat, in eo q̄ de reseruatione gentis illius curare, & solicitam esse significabat. ¶Et de prima qdem bestia, qd erat regnum Babylonicum, iam dictum est, sed deest aliquid. Potest eñ dicere aliq̄s, quia non p solos tres pueros, sed & p quartū Danielem, Nabuchodonosor victus, & deus glorificatus est. Determinada ergo est causa trium puerox diligentius ab illa causa Danielis, propter quam Nabuchodonosor cecidit in faciem suam, & Danielē adorauit, & ab illa propter quam (iubente deo) Balthasar indutus ē Daniel purpura & circundata est torques aurea collo eius, & prædicatū est de eo & ab illa propter quam missus est idem Daniel in lacum leonum: & deus ait, misit angelū suum, & cōclusit ora leonum, & nō nocuerunt mihi, qa corā eo iustitia inuenta est in me. Ab istis (inquam) tribus causis, in qbus vnus idemq; deus trinus & vnus, vnum Danielem clarificauit, clare secernenda est causa vna, propter quam tres pueros in fornacem ignis missos liberando, deus idem semetipsum clarificauit. Hæc enim sola causa trium puerox idololatria imo & caput idololatriæ fuit, ante quod nullus regum aut principū leges mortis legitur dictitasse pro zelo idoli sui. Nonne igitur eo magis constat, quod non casu, sed prouidentia dei, tantummodo tres pueri sunt illi martyrio destinati, quo bestia leæna docta fuit saltem ad horam assumere vocem hominis, & deum confiteri.

Alia cā Daniel, alia trium puerox

Danie.x

Dani.y.

Danie.14

De vrso, id est, regno Persarum & Mœdorum, qūo ibi altissimus suam potentiam clarificauit sub eodem sacramento numeri ternarij, id est, trium regum, in reædificatione templi vel ciuitatis. Cap. VIII.

1.Esd.1

NVnc demū de alia bestia, quæ erat similis vrso. s. de regno Persarum & Mœdorum, accipe qūo altissimus suam potentiam clarificauerit, eodem sub sacramento numeri ternarij. In anno primo Cyri regis Persarum, vt impleret verbum dñi exore Hieremiæ: Suscitauit dominus spūm Cyri regis Persarum, & transtulit vocem vniuerso regno suo, etiam per scripturā dicens: Hæc dicens Cyrus rex Persarum, Omnia regna terræ dedit mihi dominus deus cœli, & ipe præcepit mihi, vt ædificare ei domū in Hierusalē, quæ est in Iudæa. Hac voce transducta cum ascēdissent oēs, quorum suscitauerat deus spūm, vt ascenderent ad ædificandum templum domini, cum vasis argenteis & aureis, quæ tulerat Nabuchodonosor de Hierusalem, & ædificare incepissent templum dominī audierunt hostes, & impedierunt opus domus domini, & intermissum est, & non fiebat vsq; ad annum secundum Darij regis Persarum. Ille videlicet Darius, confirmans decretum, quod propositum erat huiusmodi: Oñis homo, q eam mutauerit iussionem, tollat lignum de domo ipsius, & erigatur, & configat in eo, domus autē eius publicetur, Deus autem qui habitare fecit nomē suum ibi, dissipet omnia regna, & populum, q̄

1.Esdr.6

exten

extenderit manum suam, vt repugnet & dissipet domū dei, illam quæ ē Hierusalē, ita subscripsit. Ego Darius statui decretum, q̄d studiose impleri volo. Posit hæc verba tertius Artaxerxes idipsm corroborans, ita scripsit Artaxerxes rex regū, Esdræ sacerdoti, scribæ legis dei cœli doctissimo salutē. A me decretū est, vt cuicūq; placuerit in regno meo de populo Israel, & de sacerdotibus eius, & de Leuitis ire in Hierm, tecū vadat &c. vsq;, sed & imperitos docete libere, & omnis q non facit legē dei tui, & legē regis diligenter, iudiciū erit de eo siue in morē, siue in exiliū, siue in condemnationē substantiæ suæ, vel certe in carcerem. ¶Nunq d casu hoc mirabile accidit, vt quē verum & solum deū contra caput idololatriæ Babylonicæ testificata est, in camino ignis victoriosa fides trium puerox Iudæox, illius domū & ciuitatē, quæ dei tructa fuerat, reædificare iuberet cōcordi decreto, benevolentia trium regū Paganox? Non vtiq; casu, sed cœlesti industria, p magnum ac semp prouidū sanctæ & individuæ trinitatis cōsilium. ¶Difficile videt, ac pene impossibile, q̄d dicimus sanctā trinitatē assimilatā fuisse etiā in tribus p̄dictis regib⁹ gētilibus, imo nec nos istud suspicari auderemus, nisi qa hoc ipsm primus authoritate sua p os Esaiæ prophetæ declamauit longe ati spūs sctūs de Cyro, q fuit hox triū primus. ¶Præmisso nāq; Ego dñs faciens omnia, extendens cœlos, & stabiliens terram, q dico profundo, desolare, & flumina tua arefaciam, q dico Cyro, pastor meus es, & omnem voluntatem meam complebis, q dico Hierusalem ædificaberis, & templo fundaberis, ita subiunxit. Hæc dicit dñs Chro meo Cyro, cuius apprehendi dextram. &c. vsq; vt scias qa ego dñs, q voco nomen tuum deus Israel, propter seruum meum Iacob & Israel electum meum, & vocaui te nomine tuo, assimilaui te, & non cognouisti me: accinxi te, & non cognouisti me. ¶Nisi (inquam) ante tot annos istud authoritate sua signasset spiritus sanctus, dicendo illi Cyro tanto posterius nascituro, assimilaui te, & nisi ratio conduceret, conuenire vel congruere cæteris eiusdem benevolentiæ regibus Dario & Artaxerxi, quod vni Cyro dictū est, assimilaui te. Quis auderet dicere sanctam trinitatem in tribus paganis regibus pro tali opere assimilaui fuisse?

1.Esdr.7

Trinitatis cō silij pres illos reges

Esa.44.45 Propheria Esaiæ de Cyro rege Persarum

Trinitas assimilata i tribus regib⁹ Persarum.

Item, quomodo ex tribus tantum personis præuisum est auxilium sanctæ trinitatis aduersus Aman, ne deleret genus Iudæorum, vnde oportebat Christum nasci. Cap. IX.

VEniam ad illam eiusdē vrsi ferocitatē, i. eiusdem regni Persarox & Mœdorum crudelitatem ac sæuitiam plus q̄ bestialem, quando sub rege Assuero conatus est diabolus hoc efficere, vt salutis nostræ radix funditus extirparetur, agente Aman superbissimo, & suggerente regi Assuero, quatenus missis epistolis per omne (quod latissimum erat) regnum eius, vniuersum Iudæox genus vna die deleretur. ¶Quomodo vel per quantos hoies e contra præuidit trinitas vnus deus, & solicitus fuit pro gente illa, quæ arbor erat vnica, vnde salutis fructus omni mūdo, & vita æterna Chīs erat nasciturus? Tantummodo p istos tres, Hester & Mardochæum, & ipm regē Assuerum. Nullatenus ergo dubitauerim illi quoq; regi Assuero in rōne ista congruere illud, quod vni Cyro, longe anteq̄ nasceret, prophetica voce (vt supra memorauimus) dictū ē: assimilaui te, & non cog nouisti me. ¶Quid eñ? Nonne illum deus pater quodāmodo assimilauit sibi in eo maxime, quod cum diceret ei: En lignū quod parauerat Aman Mardochæo, stat in domo Aman, habens altitudinis q̄nquaginta cubitos. Appendite (inq̄t) eum in eo, & suspensus est Aman in patibulo, quod parauerat Mardochæo? Nam vt cognoscas, q̄ vera, q̄ pulchra sit assimilatio, memēto quod dixerit Apostolus de domino Iesu Chro. Et vos (inq̄t) cū mortui essetis in delictis, & p̄putio carnis vestræ, conuiuificauit deus cum Chro donans vobis oīa delicta, delens quod aduersum vos erat chyrographū decreti, quod erat contrarium vobis, & ipm tulit de medio, affigens illud cruci, expoliās principatus & potestates transduxit confidēter, palā triumphans eos in semetipo. ¶Ergo in rege Assuero deus pater, in Mardochæo autē deus dei filius mirabiliter assimilatus est. Porro, in Hester grām spūs sancti, siue spūm consilij, pro tanto negotio assimilatū fuisse q̄s dubitet? Illa nanq; mirabili vsa consilio hoc effecit vt regis animus ad grām & miam suæ proscriptæ genti inclinaretur, & ille Aman superbissimus, in quo diabolus homicida ab initio figurabat, non vbinis, sed in cōuiuio sup mensam, crapulatus & ebrius caperetur, & sententia mortis strangularet, in eodē ipso (q̄d Mardochæo parauerat) patibulo appensus, nimiox secundū illius dicti mysterium, quod de diabolo ad beatum Iob dixerat dñs: An extrahere poteris Leuiathan hamo, & fune ligabis linguam eius? Quasi enim captus hamo & iste fuit qui de reginæ conuiuio magnifice gloriatus, ita vt diceret amicis suis, & lares vxori suæ, regina quoq; Hester nullum alium vocauit cum rege ad conuiuium p̄ter me, apud quam etiam cras cum rege pransurus sum, ita prandit, ita pastillos conuiuij momordit, vt post molles edulij sapores, ferream protinus sententiam mortis exciperet.

Assimilatio trinitatis

Infidiæ diaboli p̄ma cōtra semē Abrahę p missum. Hester.3

Auxiliū p tres hoies

Esa.45

Coloss.2

Iob 40. Hester.7

Quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quod propter causam istam sancta trinitas Cyrum regē Persarū ex noīe vocauit, & assimilauit, & in corde cæterorū regum Persarū siue Mœdorū tantam beneuolentiam dedit, & quod dñs noster Iesus Chr̄us, propter quem nascitur illa facta sunt primus instruitur in scripturis. Cap. X.

Propter Chr̄m illa oīa gesta sunt

Esaię.45

Gene.25

Matth.1

PRopter, q̄d sancta trinitas taliter & Cyrum ex nomine vocauit & assimilauit, & in corde cæterorū regem Persarū, siue Mœdorū tantam beneuolentiam dedit, Propter Iacob (ait seruum meum, & Israel electum meum. Quē propter Iacob siue quē propter Israel? Deniq; parum est, si illum respicias Iacob, siue Israelem de quo scimus & legimus: Isaac autē genuit Iacob, siue illā quantulācunq; multitudinem reliquiarū, quæ reseruatæ sunt illius populi, q̄ passim in scripturis nomine paterno vocat Iacob, siue Israel. Et q̄dem nihil altius Cyrus intellexit, nihil supra quæ fuit, & hoc sufficit ad captandam eius beneuolentiam populo illi, quod deus eorū ante tot annos p̄ Prophetam suum, de ipo videlicet Cyro, tam magna prædixit, tam gloriosa p̄scripsit, & ea semetipsum illi factura promisit. Verūtā vnus est verus Iacob seruus dñi, vnus & verus est Israel electus dei, dñs Iesus Christus, propter quē tanta fuit cura summæ trinitati, quanta intelligimus, aut intelligere cupimus in auxilio eius, sub sacro numeri ternarij. Vnde iam dictum est, & adhuc dicēdum cīt. ¶ Dum hic attēdimus, dulciter illud memoriæ nr̄æ occurrit, q̄a iste seruus dñi primus est, q̄ deo grās egit, ante quem non facile quēpiam inuenies, siue in lege, siue in prophetis, de quo manifeste scriptum sit, q̄d deo grās egerit. Nondum quippe impleta fuerāt beneficia dei, quorū oīm hoc summū est, q̄d istum seruum sum fecit, Chr̄m Iesum scēm formam serui, pro quo facto nimiæ gratiarū actio debet illi. Deniq; quicunq; deo grās agit, causam istam in ipa gratiarū actione non habēs præ oculis, q̄a deus istum seruum suum fecit, & vt faceret tanta procurauit, inter quæ gentilium quoq; regum animos ad beneuolentiam sui nominis inclinauit: nondum intellexit, qño, vel propter q̄d gratiæ agēdæ sint, diximus, q̄a primus iste deo grās egit, etsi ante hunc nusq; in scripturis auditam fuisse recolimus vocem gratiarū actionis, cum tot audias maxime in psalmis voces exultationis & confessionis, voces benedictionis & laudationis, voces adorationis, cantationis, iubilationis. Vox autē gratiarū actionis, vbi (quæso) prius audita est, vel audiri debuit, q̄ ex ore huius serui domini, huius electi dei.

Chr̄us primus est, q̄ gratias in scripturis legit egisse deo.

Gratiarum actio quid sit, & quando, & quomodo, & vbi dominus noster Iesus Christus gratias egerit. Cap. XI.

Quid proprie est grārum actio.

PRimo itaq; diffiniendum est, gratiarū actio q̄d sit, & tunc demū demonstrandum vbi, quando, & qūo iste grās egerit, non lingua tantum, sed ope & veritate, non verbis tantum, sed & verbis & factis. Gratiarū actio est, diuinis beneficijs rñdens digna retributio, tanta videlicet, vt ei nihil ad pfectionem desit, vel qua maior esse non possit. Gratiarū (inquam) actio est, & digna retributio rñdens beneficijs dei charitas, qua maiorem nemo habet, aut habere potest, vt animam suam ponat pro amicis suis. Huiusce charitatis spūs dicit in psal. Quid retribuā dño pro oībus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen dñi inuocabo. Huius tantæ charitatis, quæ vera est, vt iam diximus) & pfecta est gratiarum actio, conscius sibi iste seruus domini, gratias egit.

Iohan.15

Pſal.115.

Iohan.6 Matth.14 Marc.6 Lucæ.9. Iohan.11.

¶ Primo, vbi secundum Iohannem multa locuturus de sacramento corporis & sanguinis sui, accepit q̄q; panes, & cum grās egisset, respiciens in cœlum (vt alij euangelistæ referunt) distribuit discumbentibus. Secundo, vbi Lazarū mox suscitaturus, eleuatis sursum oculis: Pater (inq̄t) grās ago tibi, quoniam audisti me, ego autem sciebam, q̄a semper me audis, q̄ videlicet suscitatio Lazari maxima inuidētibus Iudæis, vt eum interficerent, causa fuit. Tertio, ipa nocte qua tradebatur, vbi accepto pane & calice, grās agens dedit discipulis suis: Hoc ē (inquiēs) corpus meum. Hic est sanguis meus noui testamenti, q̄ pro multis effundetur. Hic ergo fidelis & verax libere profiteri poterat quod ageret gratias, quia in veritate gratias agebat, paratus p̄ nobis, cū adhuc inimici essemus, calicē accipere, quē pater illi dabat. ¶ Quam ob causam ita gratias agere patri seruus iste promptus erat? Debemus enim scire, quia gratias agere minoris est .s. formæ serui, & idcirco cum dicitis Pater gratias tibi, non vnam personam, sed tres intelligimus personas, patris, & filij, & spūs sancti, qui vnus deus est, & pater omnium, sicut Apostolus dicit, cui nos quoq; orantes dicimus: Pater noster qui es in cœlis. Cęterum vbi dicit: Pater meus vel patris mei, vel patrem meum, ipo possessiuo pronomine proprietatem suam filius vnigenitus discernit, & vnam tantūmodo psonam nomine patris oportet intelligi. Quam ergo ob causam ita grās agere promptus erat? Quoniam audisti me, inq̄t: Ego autē sciebam, q̄a semper me audis. Vbi (quæso) audierit eum? Nunquid seorsum, antequam accesserat ad locum, vbi posuerat Lazarū, secretius orauerat, & responsum acceperat, quod posset suscitare eum, & idcirco dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me, ego autē sciebam, q̄a semper me

Ephe.4.

Matth.6

Iohā.11

me audis? Exilis est ista suspitio, nec attingit ipsam dignitatē gratiarū actionis, siue maiestatem ipius gratias agētis: quia nō in humilitate precū, sed in potestate verbi sibi infiniti habeat omnē operationē virtutū. ¶ Longe aliā multo excellentiorē, magisq; operosam auri audienti memorat suimet exauditionē, q̄a longe anteq̄ iste seruus dñi fieret secūdum formā serui, aut formaretur ex vtero virginis, exauditus est in cūctis necessitatibus humani generis, exauditus in patriarchis, exauditus in regibus vel iudicibus iustis, exauditus in prophetis, exauditus in filijs captiuitatis, de qbus iā supra diximus, exauditus in Machabæis fratribus, de qbus adhuc dicturi sumus, exauditus in omniū clamore mulieris in vtero habētis, & pariēdo clamātis, & cruciatū sustinētis, vt pareret, id est, in desiderio antiquæ ecclesiæ Christū ipsum in promissione habētis, & ipsum venire desiderantis, & quasi parturiētis, & parturiēdo dolentis, donec ille veniret. Nonne clamor ille, cū tui causa fieret, tuus erat clamor ō Iesu Christe? Propterea tibi, quasi iā præsenti, quidā illorū dixit: Exaudiat te dñs in die tribulationis. ¶ Vera causa hæc digna gratiarū actione, vt diceres: Pater gratias ago tibi, qm̄ audisti me, q̄a omni mūdo aduersitatē nasci fecisti. Et ego sciebam (inquis) q̄a semper audis, Deus ēm̄ eras, & nūc es, & cūcta hęc fieri causa tui noueras, anteq̄ ex virginis vtero nascereris.

Chr̄s multifariā exauditus est

Apoca.12.

Pſal.129

De bestia tertia, scilicet pardo, id ē, regno Græcorū, quomodo sancta trinitas cōtra illud auxilij sui præsentiā per viros tres, per tres duces fratres, Iudā, & Ionathan, & Simonem demonstrauerit. Cap. XII.

Semē promissum in arcu & gladio defensum ē a bestia tertia. Oſee.1. Danie.2.7 14

DIximus de duabus bestijs, leæna & vrso, qualiter cōtra illas sancta trinitas præsentiā sui in numero auxiliatorē consignificaueritz nunc iā de bestia tertia, scilicet de pardo, dicēdum, qualiter actū sit per auxilium eiusdē numeri. De illa bestia hoc primitus memorandū, q̄a non sine arcu & gladio de ore eius ille populus dei liberatus est. Eatenus ficut cuenerat, sic prædictū fuerat p̄ prophetā Oſee: Et domui Iuda miserebor, & saluabo eos in dño deo suo, & nō saluabo eos in arcu & gladio, & in bello, & in equis, & in equitibus. Deniq; q̄ Nabuchodonosor coram seruis dei excelsi prosterneret, & cum solū ac verū esse deum semel & iterū, ac tertio victus confiteretur: itemq; vt domus dei in Hierusalē, quam ille destruxerat, reædificaretur, similiterq; vt Aman malitia in caput eius reuerteretur, & in patibulo (quā parauerat Mardochæo) ipse appenderetur mon in arcu & gladio factū est, non in bello, neq; in equis & equitib⁹ sed in dño deo, q̄ solus habēs corda regum in manu sua, inclinauit quo voluit, quatenus illius populi reliquiæ saluarentur, & propositū eius adimpleretur. Porro vt istius bestiæ ferocitas, id est regnū Græcorū cessaretur, in eo maxime, quod scripsit rex Antiochus, & misit libros p̄ manus nuncioz in Hierusalem, & in omnes ciuitates Iudæ, vt sequerētur leges gentiū: & in arcu, & in gladio, in bello factū est, attamē sicut p̄ Danielem prædictum fuerat, auxilio paruulo. ¶ Tres fratres fuere duces bellorū, Iudas, & Ionathas, & Symon, & armis quidē paucis pugnauerūt, sed magna fide vicerūt. De istis latius à nobis tractatū est in opere, quod de victoria verbi dei scripsimus, & idcirco nūc supersedendū est. Tantū enim ad præsens propositū hoc pertinet cōsiderare, in auxilio dñi, sacramentum numeri ternarij, q̄a more suo fecit trinitas deus, vt auxiliando illis curam & solicitudinē suam præsentem adesse, per hūc numerū significaret, nimiæ digne pro magnitudine negotij, scilicet propter spem promissionis positam omnibus sanctis in aduētu, qui tunc expectabatur, saluatoris Christi filij dei.

Pro. 17. 1. Mach. 1

Dani. 8

Auxilium dei 3 trib⁹ fratribus.

De rectitudine iudicij, quo dictū fuerat per prophetā Oſee: Quia non addā vltra misereri domui Israel, & domui Iuda miserebor: & q̄d domus Iuda tres habuerit reges iustos, domus aūt Israel ne vnum quidem. Cap. XIII.

Oſee.1.

4. Regū. 17

Cur trib⁹ Iuda saluata potius est q̄ decē tribus Israel.

4. Regū. 10

ADcausam eādem pertinet quærere nūc, & scire rectitudinē iudicij, in eo q̄d paulo ante memoratum dictum à dño per prophetā Oſee: Et domui Iuda miserebor. Præmiserat ēm̄: Quia nō addā vltra misereri domui Israel, sed obliuione obliuiscar eorū, & nūc demū istud edixit: Et domui Iuda miserebor, & saluabo eos in dño deo suo, & ita factū est. Nā decē tribuū captiuitas permānsit irreuocabilis, qua captiuauit rex Assyriorū, & transtulit Israel in Assyrios, posuitq; eos in Aila, & in Abor, iuxta fluuiū Gozam in ciuitatibus Mœdorū. Tribus aūt Iuda præfinito tpe saluata in dño deo suo, & de Babylonica captiuitate reuocata est. ¶ Istud ergo quærētibus vel scire volentibus, pro rectitudine iudicij cito respondetur, quia q̄uis peccauerit tribus Iuda, regnū Dauid in multis, sicut & decē tribus, regnū Hieroboam, quas ille scidit à domo Dauid, attamē in hoc bene fuit, q̄d secūdū fæpe dictū (quo valde delectamur) ternarij numeri sacramētū, tribus Iuda causam decē tribuum in iudicio superauit. Tres quippe misericordiæ viros, tres reges iustos de⁹ iudicij dñs, in tribu Iuda inuenit, Dauid & Ezechiā & Iosiam. Nā præter tres istos oēs peccauerūt. De regibus aūt decem tribuū constat, q̄a

Universidad de Deusto
Biblioteca

oēs peccauerūt,nullusq; excipi potuit,qa nullus eoꝝ receſſit à peccatis Hieroboā,idem à vitulis ds fecit Hieroboam. In tribus Iuda tres,vt iam dictū dictū eſt,ab eiuſmodi peccato liberi & iuſti fuerūt,& de alijs nouulli de peccato ſuo pœnitentiā egerūt,In regib⁹ aūt decē tribuū, vnus & idē fuit idolatriæ cultus,dūtaxat in illis vitulis:nā cultum Baal aliquis illoꝝ deleuit,ſcilicet Iehеu filius Nanſi. Sed quantū valuit,Baal delere, & nihilonus vitulos pro deo colere. Propterea dictū illud propheticū valde congruit illis regibus Samariæ: Qui optimus in eis eſt,quaſi paliurus, & q rectus quaſi ſpina de ſepe. Mich. 7

Epilogus ſaluationū,quod à verbo promiſſionis vſq; ad natiuitatē Chriſti ſepties ſaluatus ſit populus ille,de quo oportebat naſci Chriſtū: & hoc pertinere ad ſanctæ trinitatis myſteriū,quia ſingulæ ſaluationes factæ ſunt propter tres ſiue per tres viros,qui inuenti ſunt in medio eorum. Cap. XIIII.

Gene.37 ECce quoties gens illa ſaluata eſt propter tres viros q inuenti ſunt in medio eoꝝ, ſub magno ſanctæ trinitatis myſterio,ſicut iam ſæpe dictū eſt. Primo vbi ſeruiebant in Aegypto propter pctm patrū ſuoꝝ, q vendiderāt Ioſeph fratrē ſuum, clamātes ad dominū, exauditi ſunt propter illos patres & maximos tres viros, Abrahā, Iſaac & Iacob,dicēte ſcriptura: Aſcēditq; clamor eoꝝ ad dominū pro opibus & audiuit gemitū eoꝝ ac recordatus eſt fœderis ſui pepigerat cum Abrahā, Iſaac & Iacob. Item cū dixiſſet vt diſperderet eos,propter vitulū quē fecerāt,pepercit eis propter eoſdē viros,ſtāte Moyſe in conſpectu eius in confractione,id eſt,in nimia mētis humilitate,ac dicēte: Cur domine iraſcit furor tuus contra populū tuū? Recordare Abrahā, Iſaac,& Iſrael ſeruoꝝ tuoꝝ. ¶Deinde cū feciſſent duos vitulos,ſecuti Hieroboā,& ſcilicet ſi à domo Dauid,& tribus ḋq; Iuda coluiſſet deos gētiū,& proinde pars vtraq; iuſte tradēda eēt in captiuitatē: ſaluata eſt eadē tribus Iuda propter viros tres,q inuenti ſunt in medio eoꝝ, Dauid, Ezechiā,& Ioſiā, præter ds oēs peccatū cōmiſerūt, ait Ieſus filius Sirach: Nā reliquerūt legē potētes reges Iuda,& cōtēpſerunt timorē dñi. ¶Deinde cū in captiuitatē ducti cōmunē haberēt luctū, iuxta illud: Sup flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus,dū recordaremur Sion, maximū cōſolationis incremētū adepti ſunt p viros tres,q inuenti ſunt in medio, Sydrach, Miſach & Abdenago: qa contēpſerunt iniqui regis imperiū,& in medio fornacis ardētis glorioſe triumphauerunt. ¶Deinde vbi placuit deo vt ſolueret captiuitas,& fundaret templum ḋd deſtructū fuerat, & reædificaret ipſa ciuitas Hieruſalē. Hoc itidē p viros tres deus effecit,p quales voluit,& p ḋles fieri oportuit,ſcilicet nō per ipſos tantū captiuos & inopes,ſed p eos ſub qbus captiui tenebantur reges potētes, Cyrū, Dariū & Artaxerxen. ¶Deinde vbi voluit ſuperbiſſimus Aman delere vniuerſum genus Iudæoꝝ, p iſtos tres ſalus facta eſt, Heſter,& Mardochæū,& ipm regē Aſſuerū. ¶Deinde cū idē agere conaret diabolus ſub regno Græcoꝝ, p trium ducū Iudæ & Ionathæ & Simonis, bellicā virtutē ac præclarā fidē, illius populi reliquiæ ſaluatæ ſunt. Valde iucūdū in iſtis numeris myſteriū, qa ſepties, ſicut hic enarratū eſt, propter viros tres, ſiue p viros tres, deus vnus & trinus, id ē, quem cōfitemur & colimus, pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, populum illum ſaluauit & liberauit, vſq; ad implendum verbū promiſſionis, per quod & nos ſalui facti ſumus.

Exod.2 Exodi.32 2.Regū.12 2.Para.28. Domus Iuda ſaluata ꝓpter tres reges. Eccl.49 Pſal.136. Tres reges Perſarum. Aſſuerus, Mardocheus & Heſter.

Nō ita nūc eē populo illi poſt natū Chrm, ſed ſi fuerint, ait dñs, tres viri iſti in medio eius Noe, Daniel & Iob, viuo ego qa ipſi ſoli iuſtitia ſua liberabūt animas ſuas. Cap. XV.

Ezech 14 Obiectio de tribus, Noe, Daniel & Iob ACcipe aūt, q̄d nunc dñs dicat per prophetam Ezechielē, fili hominis terra, cū peccauerit mihi, vt prævaricet prævaricans, extendā manū ſup eam, & interficiam de ea hominē & iumēta. Et ſi fuerint tres iſti viri in medio eius, Noe, Daniel & Iob, viuo ego, qa ipſi ſoli iuſtitia ſua liberabūt animas ſuas. Nec ſemel dixiſſe cōtentus, ſecūdo & tertio & quarto ſententiā repetit, viuo ego, qa nec filios nec filias liberabūt, ſed ipſi ſoli liberabunt, viuo ego, nō liberabunt filios neq; filias, ſed ipſi ſoli liberabunt, viuo ego, qa filiū & filiā nō liberabūt, ſed ipſi ſoli iuſtitia ſua liberabūt animas ſuas. Quatuor iudicia ſua dñs diſtinguens, famem, malas beſtias, gladiū & peſtilentiam: de ſingulis eandē ſententiā ſubſcripſit: At non omni, ſed cuidā terræ, cū peccauerit: non omni inquā, ſed cuidam terræ, nā poſt oīa hæc, ita ſubiungit: Quod & ſi quatuor iudicia mea peſſima, gladiū & famem & beſtias malas & peſtilentiā mitto in Hieruſalē, vt interficiā de ea hominē & pecus: itamē relinquet in ea ſaluatio educētiū filios & filias. Niſi iſtud decreuiſſet, niſi quādā terrā in ſuperioribus ſententijs, q̄ longe diuerſa ſit ab Hieruſalē intelligi voluiſſet: nimirū id q̄d ait, Noe, Daniel & Iob, ipſi ſoli iuſtitia ſua liberabunt animas ſuas, cōtrariū videret ei q̄d hactenus narratū eſt, qa multoties propter viros tres & p viros tres gens illa liberata eſt. Quo ergo ſeparationē fecit terræ ab Hieruſalē, quid niſi ſeparationē intelligere debemus terræ, i. ſynagogæ, q̄ nūc vſq; blaſphemat Chriſtū, quē crucifixit, ab Hieruſalē, id eſt, ab eccleſia quæ in Chriſtum credit? Sed dicit aliquis: Quo-

Quomodo in medio terræ illius, id eſt ſynagogæ quæ Chriſtū crucifixit, vnq; eē potuerunt tres iſti viri, Noe, Daniel, & Iob? ¶Ad hæc inquā, iſti quidē tres viri, Noe, Daniel, & Iob, longe ante fuerūt, longe ante ab hac vita deceſſerūt, q̄ illa terra maledicta crucifigeret Chriſtū dei filiū. Sed ſi cauſam illoꝝ rite diſcernas, ſcilicet qa Noe arcā in cōmuni periculo erexit, & Daniel cœlibem vitā duxit, & Iob propriæ domui ſuæ bene præfuit, maxime ex eo notus, q̄ in tētatione inuētus eſt fidelis, patēter intelligis, qa in medio terræ illius fuerūt, & de medio terræ illius ad nos venerūt tres viri iſti, Noe, Daniel, & Iob. Quod ſi parū videtur cōmuniter demōſtrare in omnibus Apoſtolis Chriſti, q̄ in medio terræ illius fuerūt, & inde veniētes tres viuēdi ordines ſupradictos nobis gētibus ordinauerūt, ecce quaſi digito demōſtrare poſſumus quoſdā ex illis, videlicet Apoſtolis, tres viros, Petrū, & Iohānē, & Paulū, valde ſimiles illis, Noe, Daniel, & Iob. Deniq; Petrus p̄cipuus rectoꝝ eccleſiæ, ipſe eſt quaſi Noe: & Iohānes præcipuū exēplar cœlibis, ſeu virginalis vitæ, ipſe eſt quaſi Daniel: & Paulus q̄ inter cætera, in qbus plus oīnibus laborauit, coniugalem quoq; vitam bene ordinauit, ipſe eſt quaſi Iob. Solutio. 1.Coꝝ.7. Ephe.2. 1.Timot.3

Quali à gladio & fame, qualibus à beſtijs, quali à peſtilentia, propinquos ſuos ſecundum carnem Iudæos, Apoſtoli non ſaluauerūt, & quod ipſi fuerint in medio eoꝝ quaſi Noe, Daniel & Iob. Cap. XVI.

Beſtia quarta. Dani.7.

NVnc igitur demonſtrandum eſt, quali à gladio & fame, qualibus à beſtijs, quali à peſtilentia, propinquos ſuos ſecundum carnē Iudæos nō ſaluauerint, ſed ipſi ſoli animas ſuas liberauerint, & quā ob cauſam iuſte hoc fieri debuerit. Quod vt euidētius fiat, iam ordine accedendū eſt ad illam beſtiā quartā ſine nomine, de qua ſic ſcriptum eſt: Poſt hæc aſpiciebā in viſōne noctis, & ecce beſtia quarta terribilis atq; mirabilis & fortis nimis, dētes ferreos habēs magnos, comedēs atq; comminuēs, & reliqua pedibus ſuis conculcans. Quomodocūq; regnū Romanū, beſtia magna, terribiliter atq; mirabiliter dentibus magnis, dētibus ferreis cæteraꝝ gentium robur comederit atq; cōminuerit, nō adeo pertinuit ad illos captiuos, ḋsꝝ vni hæc reuelata, p ḋsꝝ vnū hæc nobis ſcripta ſunt. Cura eī erat illis tantū de genere ſuo, cura erat ſpiritui propheticō de illis propter Chriſtū, q̄ naſciturus erat ex eodē populo. ¶Sicut ergo de cæteris beſtijs ſcimus, qa taliter demōſtratæ ſunt, verbi gratia, vt vni diceret: Surge comede cārnes plurimas, propter populum Iudaicū, de quo Aman dixit regi Aſſuero: Si tibi placet, decerne vt pereat, ita & de iſta beſtia quarta, beſtia terribili atq; mirabili, ḋd dictum eſt: Comedēs atq; cōminuēs, & reliqua pedibus ſuis cōculcās, ad eundē populū ſpectat, quē, ducibus ſiue principibus Tito & Veſpaſiano, regnū illud comedit atq; cōminuit, tā terribili comeſtione, tā mirabili cōminutione, vt nulli vnq̄ populo, vel ciuitati ab initio ſeculi taliter cōtigerit, ſicut Ioſephus ſcriptor admirādo pariter & dolēdo patēter ediſſerit, & reliqua ſic pedib⁹ ſuis cōculcauit, vt nūc vſq; patet, qa in oēs gētes ducti ſunt captiui, q̄ reliqui fuerūt ex eis. Nūquid tres viri iſti, Noe, Daniel & Iob, ſi fuiſſent in medio eoꝝ liberaſſent eos? Fuerūt autem ſimiles iſtoꝝ aliqui in medio eoꝝ, ſcilicet Apoſtoli, & multi credētes in Chriſtū, ſed nō liberauerūt eos, imo vt ipſi ſoli liberarēt animas ſuas, p diuinā iuſſi ſunt reuelationem imminēte obſidione, exire de medio eoꝝ. Nonne hoc fuit ḋſi Noe, & Daniel & Iob exire de medio eoꝝ? ¶Remanſerūt aūt in medio eoꝝ tres alij valde cōtrarij, Eleazarus, & Iohānes, & Simon, authores & principes nimis crudeles ſeditionū inenarrabiliū, & ita mirabiliter euenit, vt cū in Babylone audieris, tres video viros ambulātes in medio ignis, & aſpectus quarti, ſimilitudo eſt filij dei. Hic ecōtra in ea, quæ dicebatur Hieruſalem, exclamare poſſis: Tres video viros obtinētes miſerā Hieruſalem, diſcindētes eā & excruciātes gladio & fame, miſerabilibus modis, tres (inquā) viros principes iniqtatis, & totius latrocinij, & aſpectus quarti ſimilis eſt Barabbæ latronis ſeditioſi. ¶Nā qa Barabbam ſibi prælegerūt, Chriſtū aūt dei filiū interfici petierūt, idcirco omnis Noe, & omnis Daniel, & omnis Iob receſſit ab eis, & iuſto iudicio, cū foris obſiderentur à Romanis, intus dati ſunt in prædam tribus illis authoribus ſeditioſis, qui cōtra ſemetipſos diuiſi, communiter diruperunt, & certatim effoderūt viſcera ſciuua, & eſurientia plenæ ciuitatis. Dani.3 Matth. 7

Quod vel quale fuerit peccatū terræ illius, quam Noe, & Daniel, & Iob ſaluare non potuerunt, & quomodo Iudæi blaſphemauerunt, vel dixerunt contra ſpiritum ſanctum. Cap. XVII. Pcām Iudæorū grauiſſimum

HOc iudicium terræ illius quæ peccauit, non quomodocūq;, ſed ita quemadmodum dixit: Terra cū peccauerit mihi, vt prævaricās prævaricet. Quidnā eſt p̄uaricando p̄uaricari, niſi perſeuerare in propoſito p̄uarications corde impœnitenti? Hoc deniq; eſt peccatū terræ illius grauiſſimæ, ſcilicet Iudæoꝝ, quibus maxime & primo loco, & deinde hæreticis illa redargutio cōgruit: Filij hominū vſq; quo Ezech.14 Pſal.4.

Psal.4. graui corde. Quomodo illi maxime ꝓuaricando prævaricati sunt, id est, in ꝓuaricatione perseuerauerũt? Filiũ dei dominũ Iesum Christũ in prævaricatione sua reprobauerũt & crucifixerunt. In prævaricatione inquã, id est, contra legẽ suam. ¶Dixerat ẽm in lege Deuter. 18 Moyses: Prophetã de gẽte tua & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi dñs deus tuꝰ ipsum audies. Qui autẽ verba eius, quæ loquet in nomine meo, audire noluerit, ego vltor existã. Ergo dñm Christũ reprobãdo, prævaricati sunt, ꝑsertim cũ legitimũ haberẽt Chꝛs vtiq; a Iudæis audiri debuit. signũ, per quod intelligere eum possent esse propheram illũ, scilicet sufficiẽs in opere & sermone eius veritatis testimoniũ. Sed forte aliqui de ignorãtia se excusare potuerũt dicentes eum esse magũ. Proinde cũ blasphemaret ait: Et quicũq; dixerit verbũ cõtra filiũ Mat. 12. hominis, remittetur illi. Et cũ pateretur, pater, inquit, ignosce illis, non enim sciunt quid faciũt. Sed qd post hæc? ¶Quomodo terra illa inexcusabilis facta est, vel quomodo ꝓ- Luc. 23 uaricans prævaricata est, vt inexcusabilis eẽt? Venit spũs sanctus sup discipulos eius, qꝫ nimirꝫ significans dixerat illis: Et si ego in Beelzebub principe dæmoniorꝫ ejicio dæmonia, filij vestri in quo ejiciũt? Ideo, ipsi iudices vestri erunt. Ejiciunt dixit, id est, certissime ejicient, magis qꝫ nũc, cũ spũs sanctus aduenerit. Venit, inquã, spũs sanctus manifesta virtute testimoniũ perhibere, qd ille esset Chrũs, & tũc adimpletũ est qd dixerat illis: Cũ Matth. 18 aũt venerit paracletus, quẽ ego mittã vobis à patre spiritũ veritatis, qui à patre procedit ille testimoniũ perhibebit de me, & vos testimoniũ perhibebitis. Hoc facto nihilominus Ioh. 15 in prævaricatione ꝑseuerauerũt & blasphemare nõ cessauerũt, & tunc demũ cõtra spiritum sanctũ verbũ dixisse iudicati sunt, & illa sentẽtia venit sup eos: Qui aũt dixerit verbum contra spiritũ sanctum, non remittetur ei, neqꝫ in hoc seculo, neqꝫ in futuro.

De Hierusalem quæ illa sit, de qua dominus ibidem: Quod & si quatuor iudicia mea pessima misero in Hierusalem, tamen relinquetur in ea saluatio educentium filios & filias. Cap. XVIII.

Ezech. 14 ILla autem, quæ est Hierusalem, qualem habet prouentũ in medio cunctarꝫ tribulationum. Quod & si, inquit dñs continuo in eodem propheta, quatuor iudicia mea pessima, gladium, & famem, & bestias malas, & pestilentiam misero in Hierusalem vt interficiam de ea hominẽ & pecus: tamen relinquetur in ea saluatio educentium Mira distã tia inter ecclesiã & synagogam apostatricẽ filios & filias. ¶Mira distantia, mira oppositio illius terræ, id est, apostatricis synagogæ & istius Hierusalẽ, id est fidelis & catholicæ ecclesiæ. In illa terra, Noe, Daniel, & Iob, si fuerint in medio eius, nõ possunt ab vno quolibet iudicioꝰ istorꝫ liberare filios & filias, sed solas animas suas: in ista aũt Hierusalẽ, si cũcta hæc quatuor iudicia dñs iudicatin cã, videlicet vt probetur patietia sanctorum, quod sæpe factũ est, nõ dico, quod minus est, Noe, Daniel, & Iob, si fuerint in medio eius, liberabũt filios & filias. Sed dico. qd plus est, relinquetur in ea saluatio educentiũ filios & filias. Plus nãq; est moriendo educere filios & filias in vitã æternã qui non erant, qꝫ orando liberare ab interfectione corporis filios 1. Iohan. 5 & filias qui iam erant. ¶Audiuimus, vidimus, quãta fecerit in ista Hierusalẽ totus mundus, in maligno positus, & maxime eadem illa bestia superius memorata terribilis atque mirabilis, quãtis, qꝫ late diffusis persecutionibus, quasi magnis & ferreis dẽtibus, istã Hie- Iohan. 12 rusalem comederit atq; cõminuerit. Sed qd nocuit? Relicta est enim in eis saluatio educentium filios & filias: qa nimirũ sicut frumentũ seminatũ & in terra mortuũ, in multiplicẽ resurgit fructũ: ita persæpe paucis pro testimonio fidei morientibus, multa millia rationabilem patientiã illorꝫ cõsiderando, in Christũ crediderunt. De qbus recte dicas, quia priores illi morientes, istorum patres siue matres fuerunt, eosq; tanꝫ filios & filias Osee 1 imo vere filios & filias suo sanguine pepererunt. Ista ergo est vere Hierusalẽ & vere do- Zach. 4. mus Iuda, cui dictũ illud in Osee veraciter congruat: Et domui Iuda miserebor & saluabo eos in dño deo suo, & nõ saluabo eos in arcu, & gladio, & in bello, & in equis, & in equitibus. ¶Itẽ in Zacharia: Nõ in exercitu, nec in robore, sed in spũ meo dicit dñs exercituum. Spũs tuus à te procedens domine exercituũ, & ab cœnaculo incipiẽs: vbi expectabatur, cum pauci homines essent congregati in vnũ, venit vsq; ad illius bestiæ dentes magnos, dentes ferreos, quæ nimirũ bestia, scilicet Romanũ imperiũ vere erat Babylonia, & per omẽ persecutionis fornacẽ, semetipsum exhibens pñs martyribus tanquam ventũ roris flantẽ, tam diu illos refrigerauit, & tã diu filius dei cũ illis ambulauit ꝑ medium ignis, & fidẽ illorum illæsam custodiuit: donec illa bestia homo fieret, id est, rationem admitteret, & rationabilem esse Christianorum fidem intelligens, vexillum crucis in sua fronte susciperet, ac voce humana patrem & filium & spiritum sanctum, vnũ & verum esse deum pronuncians, etiã patronum se cultoribus eius exhiberet.

De tribus viris illis, quorum hæc propria nomina fuerunt, Noe, Daniel, & Iob, qualiter suis quisque temporibus egressi fuerunt. Cap. XIX.

Exeant

EXeãt igit de terra illa quicũq; pertinere cupiũt ad tres viros istos, Noe, Daniel, & Iob, & videant illius terræ quãta desolatio, & istius Hierusalẽ, q̃ fructuosa sit probatio, Nã ecce (inquit) ipsi egrediẽtur ad vos, & videbitis viam eorꝰ, & adinuẽtio- Ezech. 14 nes eorꝰ, & cõsolabimini super malo quod induxit in Hierusalẽ, & omnibus quæ importaui super eã, & consolabuntur super vos cũ videritis viam eorꝰ, & adinuentiones Mira mysteria trinitatis in hisce viris, Noe, Daniel & Iob. eorꝰ, & cognoscetis qꝺ nõ frustra fecerim omnia, quæ feci in ea ait dñs deus. ¶Magnũ & pene inenarrabile sacramẽtũ. ¶Quomodo de terra illa, quã supra habuimus, Noe, Daniel, & Iob, toties nominati ad nos exierunt, qñ filios & filias saluare nõ potuerũt? Dicamus in primis de tribus viris illis, quorꝰ hæc propria noia fuerũt, Noe, Daniel, & Iob, qualiter suis quiq; tẽporibus egressi fuerinꝰ. Primus egressus est Noe cũ tribus filijs, Sem, Cham & Gene. 7 Iapheth. Daniel vero cũ tribus pueris, Sidrach, Misach & Abdenago. Iob aũt cum tribus Dani. 3 amicis suis, Eliphas Themanites, Baldat Suites, & Sopharna Amathites. ¶Qualis fuit Iob. 2 egressus illorꝰ? Egressus Noe de congerie mortuorꝰ fuit, ad reparationẽ generis humani Gene. 9 de tribus filijs, sub trina benedictione dei dicentis: Crescite & multiplicamini. ¶Egressus Danielis cũ suis concaptiuis ad consolationẽ ipsorꝰ cum tribus pueris, quos de medio Ba- Dañ. 2. 3. 4 byloniæ fornacis victores recepit, glorificatus ipse tribus gratiæ incremẽtis, in cõspectu trium regũ, videlicet in conspectu Nabuchodonosor, interpretatione somniorꝰ in cõspectu Balthassar, lectione & interpretatiõe verborꝰ, q̃ miro modo in pariete ab inuisibili vi sibiliter scripta sunt: & in conspectu Darij victoria laudabili, quia misit dñs (ait) angelum suũ, & conclusit ora leonũ, & nõ me contaminauerunt. ¶Egressus Iob fuit in exemplum Iob. 1. 2 patiẽtiæ cũctis superuẽturis seculis, tribus modis tentati atq; probati, scilicet occulta potestate, quã aduersus eũ satan accepit, sed aperta lingua coniugis, & nimia trium amicorꝰ Iob. 42. sapientia, quæ illũ valde afflixit, quos non recta locutos ipse per sacrificiũ deo reconciliauit. Itaq; tres viri isti, Noe cũ tribus filijs, Daniel cũ tribus socijs, & Iob cũ tribus amicis, fiunt duodecim, & hic numerus eorꝰ est, qui & arcã, scilicet ecclesiam in aquis baptismi regendã primi post Christũ susceperunt, & in gentibus, quasi in Babylonia deum clarificauerunt, & in cũctis tentationibus fortiter perstiterũt. Quod qui rite perpendit, nimirꝰ ipse persentit hoc dictum à dño, & cognoscetis, qꝺ non frustra fecerim omnia quæ feci. Ezech. 14

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE GLORIFICATIONE TRINITATIS & processione sancti spiritus LIB. IX.

¶De eo quod scriptũ est: Sicut qui mel comedit multum non est ei bonũ, sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria: & qꝺ scripturas scrutari non idem sit quod scrutatorem esse maiestatis. Cap. I.

GLorificationem tuã loquentes, reuerenda trinitas vnus deus, iam dudũ sub virga timoris tui pauemus, dum & tua laude nunq; cessandũ, & nihilominus multiloquiũ esse cauendũ nõ ignoramus. Scriptũ est enim: Sicut qui mel comedit multũ, nõ est ei bonũ: sic q̃ scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. Et alibi: Deus ẽm in cœlo, & tu super terrã, idcirco pauci sint sermones tui. Attamen nunquid scrutari scripturas, idẽ est qꝺ scrutatorẽ esse maiestatis? aut ei, qui q̃d loquitur, nõ loquitur extra regulã, siue authoritatẽ scripturarꝰ veritatis, nunquid recte dicas, nõ pauci, sed multi sunt sermones tui? Cœptam igitur laudationem dñi adhuc loquetur os meum, & hoc opus iam octo libellis protractũ, in isto nono libello concludam. ¶Quod cũ fecero, o spũs patris & filij, quæ merces huic operi? imo quæ gratia pro ista gratia? Li- Præmium laboris post hãc vitam ceat homini interiori suã intentionẽ siue expectationẽ breuiter & occulte significando, vti verbis B. Iob: Duo tantũ, inquit, ne facias mihi, & tunc à facie tua nõ abscondar, Manũ tuã longe fac à me, & fortitudo tua nõ me terreat. Quod est dicere, De peccatis meis vindictã nõ sumas, & principes tenebrarꝰ mihi nõ occurrãt, & tunc in exitu suo dicet anima mea beneficij largitate exhilarata: Ecce qꝺ cupiui iã video, qꝺ sperauí iã teneo, ab eius facie nõ sum abscondita post exuuias corporis, quẽ in corpore posita tota dilectiõe fidei dilexi. ¶Huius igitur libri vltimi materia tu mihi esto domus sanctissima, cũ tuis septẽ columnis, quã sapiẽtia sibi ædificauit. Nã tui quidẽ in superioribus loco quodã memini, sed septẽ columnarꝰ sacramentũ, quod fere oĩbus notũ est, huc vsq; distuli, notitiæ cõmuni siue vsitatæ lectioni supererogare cupiens aliquid in domo ista, quæ est templũ corporis dominici, ad laudẽ spiritus sancti, à patre & filio procedentis. Argumẽtũ huius libri noni. Prouerb. 9

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Quod domus illa, quã sapientia sibi ædificauit, sit corpus Christi, & qn in istã domũ processio spiritus sancti tertio celebrata sit, primo ad ædificãdũ, secundo ad exornandũ, tertio ad dedicandũ. Cap. II.

3.Reg. 7.8 HIc ergo in primis illud memorare libet, quia in domũ istã processio spiritus sancti tertio celebrata est, secundũ typũ domus illius siue tẽpli manufacti, quod Salomon magna sapiẽtia ædificauit, mira gloria decorauit, magna solẽnitate dedicauit. Etenim spiritus sanctus domũ istã non manufactã templũ dominici corporis, sapiẽter p semetipsum ædificauit, decẽter exornauit, glorioſe ac feliciter dedicauit. Aedificauit, inquã, in ipsa verbi incarnatiõe, exornauit in illius veri hoĩs manifestatione, 1.Paral. 22 dedicauit in eiusdẽ sacrosancta resurrectiõe. Quã videlicet dedicationẽ ille innuit psalmi xxix. titulus, psalmus cantici in dedicatione domus Dauid. Mittit em̃ nos titulus ad historiam, & historiæ intelligentiã sacræ, q a sicut Dauid impensa & apparatu suo per manum Salomonis templũ dũo ædificauit, & postea cum iucunditate & * solennitatibus verbis ad- 2.Paral. 5.6.7 * aſs, solennibus laudẽ dñi dedicauit: sic corpus Christi secundũ singularẽ natiuitatẽ, & immunitatẽ a peccato, fuit ædificatũ: post resurrectionẽ vero secundũ impassibilitatẽ & immortalitatem, æterna gloria manet dedicatũ. Manifestationẽ vero illã dicimus qua manifestauit eũ spiritus sanctus in specie columbæ, Iohãne p̃dicante: Et ego nesciebã eum, sed vt manifestetur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans. In istis igitur tribus splẽdoribus gra- Iohan. 1. quæ diffusa est in labijs tuis, speciosa forma præ filijs hominũ, sic sanctã trinitatẽ laudam⁹ & glorificamus, vt sanctũ spiritũ de patre & de filio procedentẽ pariter p̃dicemus opificem istius domus, quæ videlicet domus es tu secundũ humanitatẽ, in qua requiescit ipse Pſal. 44 cũ omnibus, quas tibi thesaurizauit, diuitijs siue thesauris sapientiæ & scientiæ.

¶De septem eiusdem domus columnis: & quis primus autor fuerit huius numeri, vt scriberet septẽ spiritus dei. Cap. III.

Septẽ colũnæ templi, septẽ spũs domini. Esa. 11 SEptem colũnas, quas excidit sapiẽtia in ista domo sua, sicut dicit scriptura: Sapia ædificauit sibi domũ, excidit columnas septẽ, septem esse spiritus dei, quis non audiuit cõsonantibus scripturis alijs? Nam, exempli gratia, propheta Esaias dixit: Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascẽdet, & requiescet super eũ spiritus dñi, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris dñi. ¶Multa sunt in scripturis consonãtia Numerus septenarius sanctũ septiformẽ spiritũ, sub sacramẽto numeri septenarij, videlicet septẽ lampades ante thronũ dei, septẽ cornua agni, septem eius oculi, quod non est aliud, q̃ apud Zachariã Apoca. 4.5 Zach. 3.4 prophetã, in vno lapide septem oculi, & in vno candelabro septem lucernæ super caput vnius candelabri. ¶Ver ex nos istud quærimus, & inuenire delectabile est, quis primus fecerit autor numeri huius, vt scriberet septẽ spiritus dñi, & quã ob causam idem septẽ spiritus, nomine columnarũ totidẽ debuerint significari. Non est dubiũ quin omnia sint diuinæ autoritatis quæ cũq; habẽtur in scripturis canonicis: veruntamen tunc melius placet, & abundãtius lætificat ipsa diuina autoritas, cũ diuina quælibet scriptura simul autoritatem siue testimoniũ habet de aliqua priore scriptura. Exempli gratia: Quod in Zacharia Zacha. 3 scriptũ est, vt iam memini, quia super lapidẽ vnũ septem sunt oculi, cũ sit diuinæ autoritatis: spũs em̃ sanctus per os omnium prophetarũ locutus est, attamen amplius ex eo delectat, q̃ ante istũ Esaias propheta, cuius iam meminimus, scripsit apertissime septem spũs Esaiæ. 11. dñi, ita vt singulos proprijs q̃q; exprimeret vocabulis. ¶Hoc igitur quærimus, vtrum & Prouerb. 9 iste qui sine dubio diuina scripsit autoritate, sapiẽtia ædificauit sibi domũ, excidit columnas septẽ, priorẽ quempiã legerit, siue audiuerit, similia loquentẽ. Verbi gratia, Dauid Libri Mosi fons scripturarum. siue Mosen. Quærentes istud, cito inuenimus, quia p̃cessor huius & omniũ prophetarũ, iste o sacramẽto numeri septenarij, Moses fuit, cuius scriptura profluens, nõ ab homine, sed ue à literatura manuscripta cuiuspiã hominis, sed ab ipsius ore, quasi fons scripturarũ esset, nam cæteræ omnes scripturæ propheticæ, quasi riui sunt eiusdẽ fontis. Hoc demonstrare promptũ est, si tamen paucis rem tantã lingua verbis explicare potest.

¶De septẽ diebus primis, & q̃ spũs dñi qui ferebat super aquas, ex illis cognosci debeat q̃ fit spũs septiformis, primũ spũs timoris, secundũ diuisionẽ tenebrarũ & lucis, & in supremo spũs sapientiæ, secundũ diem septimũ, in quo deus requieuit. Cap. IIII.

Gene. 1. IN principio spiritus domini ferebatur super aquas, qui videlicet spiritus dei bonitas ipsius est. Pro hac bonitate sua deus sex diebus cuncta creauit, & in septimo requieuit. Et quoniam à creatura cognoscitur creator, sicut Apostolus dicit: Inuisi- Roma. 1 bilia ipsius enim, à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur sempiterna quoque virtus eius & diuinitas, idcirco nos maxime, qui cognoscentes deum, sicut deum glorificare & gratias agere cupimus, à creatura ipsorum dierum ipsum, q̃ ante omnẽ diem ferebatur super aquas debemus cognoscere spiritum sanctũ. Videlicet ab

abillo die, quo dimisit deus lucem & tenebras. i. angelos bonos & angelos malos, cognoscit spũs iste, qa spũs timoris est. Timorem qppe efficit credenti aniæ memoria illius iu- Iob. 21 dicij magni & terribilis, quo angeli tenebrarũ ab angelis lucis tanta diuisione diuisi sunt, vt vltra in æternum recuperari nõ possint. De quo videlicet timore, siue spũ timoris, scriptum est in Iob: Potestas & terror apud illum est, q̃ facit cõcordiam in sublimibus suis. ¶A die secundo quo fecit deus firmamentũ in medio aquarũ, & diuisit aquas ab aqs, cognosci p̃t spũs dei, qd sit spũs pietatis: si rite ppendas, qua intentione fecerit deus fabricã Spũs pietatis die secũdo huius mundi, cuius initiũ fuit factura eiusdẽ firmamẽti, qd cœlũ vocauit. Quidnã intendebat, sic incipiẽs deus, vel sapia dei: Qñ (inqt) p̃parabat cœlos aderã, qñ certa lege & gyro vallabat abyssos, cũ eo erã cuncta cõponens, ludens corã eo omni tpe, ludens in orbe Prouerb. 8 terrarũ, & delitiæ meæ esse cũ filijs hoĩm. Et qd tam pium, q̃ idcirco p̃parasse cœlos, & fecisse hunc mundum, & in eo genus humanum, q a ipa sapia iam delitiabat, quandoq; fieri Spũs sciæ tertio die homo, & esse cum filijs hoĩm. ¶A die tertio quo dixit deus: Appareat arida, quã vocauit terram: & germinet (ait) herbam virentẽ, & facientẽ semẽ, & lignum pomiferum faciens fructum iuxta genus suum, cuius semen in semetipso sit sup terram, quod fuit initium exornationis mundi, propter quod scriptura dicit: Plantauerat autem dñs deus paradisum voluptatis à principio, subaudit em̃ ornatus, siue exornationis terræ. Ab isto (inquam) die tertio cognoscit spũs sanctus quod spũs sciæ, imo & sciarum sit dñs. Quam videlicet sciam, quia iam in corde suo æmulabat Adam in paradiso positus, p̃missus est accedere tentator Gene. 3. qui diceret: Comedite, & critis sicut dñ, id est, similes deo, scientes bonum & malum. Spũs fortitudinis q̃r to die. ¶A die quarto, quo dixit deus: Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa, & in tpa, & dies, & annos: cognoscit spũs sanctus, quod sit spiritus fortitudinis. Quis aut ecclesiasticorũ, aut gentilium philosophorũ non miratus est fortitudinem, siue potestatem in istis duobus magnis luminaribus, sole, & luna, & stellis, quas posuit deus in firmamento cœli? Primus Psalmista dicit: Qui fecit luminaria magna, solem Pſal. 135 in potestatem diei, & lunam & stellas in potestatẽ noctis. ¶Post hunc inquisitores mundi, sapientes huius seculi tanta dixerunt, tanta scripserunt de ista creatura tam mirabili, de sole & luna & stellis, quæ cursus suos tam certa, ramq; firma lege custodiunt, constitutione dei ex præcepto quod ille posuit, vt ea etiam viuere, & ex eis fata hoĩm pendere crederent, quod recipere nec voluit, nec debuit ecclesia dei. Sunt alia potestatum insignia sano intellectu sufficientia ad comprobandum, quod vere in his fortitudo magna sit. Ver. in Geor. Ouid. in Metamor. ¶Quinq; tenẽt cœlum zonæ ait poeta insignis, quarũ circa positiones vel causas temperamenti siue intemperamenti, multa insignia sese expenderunt † secularium. Nec ea reprobauit discretio ecclesiasticorũ, solẽ intelligẽtes diuersitatis huius esse causam principalem, secundũ quod illi positũ est p̃ceptũ, ascendere sursum, & descnedere deorsum. Orit adde, igenia Luca. 1 Phas Eccl. 1 em̃ sol, & occidit (ait Ecclesiastes) & ad locũ suũ reuertit, ibiq; renascens gyrat p meridiẽ, & flectit ad aquilonẽ, lustrãs vniuersa in circuitu, pergit spũs, & in circulos suos reuertit. ¶Nimirũ gyrando & regyrando duas temperat zonas, vna quæ & media, est nimiũ exusta, eo q̃ soli semp sit subiecta, duabus autem extimis, à qbus longius abest, vel qbus gyrando & regyrando non appropinquat, frigore torpentibus, & glacie perpetua. Horum hic meminisse supfluũ duceremus, nisi pro fortitudine, quæ in sole est, dicere aliq d oportuisset, maxime qa Psalmista quoq; horũ meminit, dicendo: Quia neq; ab oriẽte, neq; ab occidente, neq; à desertis montibus, subaudit, pater locus effugij, quoniã deus iudex est. ¶A die qnto, quo dixit deus: Producant aquæ reptile animæ viuentis, & volatile sup terram sub firmamento cœli, & benedixit eis, dicens: Crescite & multiplicamini, cognoscit Pſalm. 74. Spũs cõsilij die qnto spũs sanctus, q̃ sit spũs consilij. Cuius potentia, dum sup aquas fertur, hoc mirabile fecit in creatura eiusmodi, quæ rõnem non habet, ita consulere nouerit suæ posteritati, vt homo rationalis nõ sufficiat admirari, idem animantibus etiam minimis, quæ sexto die terra produxit: Vade (inqt Salomon) ad formicam ò piger, & considera vias eius, & disce sapientiam. Quæ cum non habeat ducẽ, nec p̃ceptorem, nec principẽ, parat æstate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat, deniq; in creatura humana nõ adeo mirum est, q̃ sit consilij capax, videlicet qa in homine inter sensualitatem & moralitatẽ media est rõnalitas, at in eiusmodi creatura, quæ cũq; est rationalitatis expers, cum qnq; fungat sensibus, valde mirũ est tantã inesse moralitatẽ, siue quasi cõsilij solicitudinem, vt pro exemplo possit esse homini, socordiã eius in plerisq; redarguẽs. ¶A die sexto, siue à creatura Spũs intellẽ humana, quæ die sexto facta est, cognoscit spũs sanctus, quod sit spũs intellectus, nõ solũ die sexto quod rationalis cognitus, verumetiam (quod maximum est) spiritualis intelligentiæ capax. Deniq; & si tunc primus homo non intellexit, & post cum quàm plurimi (ficut scriptum est) homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumẽtis insipiẽtibus, & similis factus est illis. Et rursus: Animalis homo non p̃cipit ea quæ fecit deus, attamẽ Pſal. 48 1.Cori. 2

Universidad de Deusto
Biblioteca

Spūs sapię die septio.

spirituales fuerunt,& sunt multi, magnus eñ dñs, quos voluit,multos spiritu intelligentiæ repleuit. ¶A die septimo,cui deus benedixit,& in quo requieuit, quē sanctificauit. Propter hoc ipm, vt in ipo requieuit,inquantum iam in hac vita, vel pcipi, vel gustari ſte requies ipa cuiusmodi sit,cognoscitur spūs sanctus,quod spūs sit sapiæ, quia vere ad magnam sapientiam adducit illum,quem docilem facit illius dictit: Tollite iugum meum super vos,& discite à me,qa mitis sum,& humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Ista requies sapia est, quam spūs sanctus efficit ,i. participatio sapientiæ increatæ, quæ est ipsum verbum dei, sapientia patris.

Matth.11

Quam ob causam idem facm spūs septiformis congruum fuerit septem columnarum appellatione designari,cur & Esaias ordine conuerso spūs eosdē ornans,à spū sapiæ descenderit ad spm timoris. Cap.V.

Prouer.9. Cur septē spūs dñi dicunt colūnæ domus

IN quantū potuit sermo fidelis fontē lucidū adiuit,de quo riuus emanauit p ora multorū,dicentiū similia huic,q cum dixisset:Sapia ędificauit sibi domū,secutus ait:Excidit columnas septē. ¶Quā vero ob causam,iam dictū septiformis spūs sacm designari conueniebat appellatiōe septē columnarū: Nimirū propter gloriā magnam & honorē huius altissimi filij hois, qa videlicet templum corpis eius, ipsa est domus quā sapia sibi ædificauit.Domus aūt quæ sup columnas ædificata est,profecto ex ipsis columnis firmitatē pariter & pulchritudinē habet,& alta est. Si igit columnas aspicis, quas nūc ordine digestas demonstrauimus,nonne talis positio domus sapiæ, illa est exaltatio filij hois, de qua scriptum fuerat iamdudū:Gloria & honore coronasti eum,& constituisti eū sup opa manuū tuarū: ¶Deniq & dñs est angelorū sanctorū,& dñs firmamenti,i.cœli, & dñs terræ,siue paradisi,& maris,& dñs solis & lunæ & stellarū,& dñs omnium creaturarum,quas aquæ produxerunt,& quæ de terra productæ sunt, & dñs totius generis humani,& dñs etiam sabbati.i. patriæ cœlestis, in qua est plenitudo illius, quam speramus requiei. Vere magna domus,pulchra,& altissima domus. ¶Ipse septiformis spūs,in eadem domo plenarie habitat quietissime:nullam eñ vnq passus est, ibi offensam alicuius culpæ seu negligentiæ.Hoc est quod Esaias dixit:Et requiescit sup eum spiritus domini. ¶Quod autem eosdem spūs aliter subordinauit,primū ponens spm sapiæ,septimū autem spiritum timoris, causam siue rōnem hanc habet, quia dñs noster Iesus Christus, cuius aduentus prędicebat de altissimo sapiente secreto,& magna requie sua,de sinu patris huc descendit,vsq ad obedientiam & mortem crucis,quæ videlicet obedientia,religiosus ipso erat timor domini: nos autem , quorum ad eruditionem siue correptionem scripta sunt opera illa,patris,& filij,& spiritus sancti,à timore incipimus,& in sapia perficimus, sicut alia scriptura dicit:Initium sapientiæ timor domini.

Psalm.8 Filius hois dñs est oim rerum

Matth.12 Plena reges septē spirituū i chro Esa.11. Duplex ordo septem spirituum.

Pſal. 110

De ædificatione huius domus domini,& quod ibi factum sit illud quod Psalmista dixit:Misericordia & veritas obuiauerunt sibi,iustitia & pax osculatæ sunt. Cap. VI.

3.Regū.6. Spūs sctūs obūbrauit vteri Mariæ Luc.1.

QVomodo factum est istud? Quō ædificata est ista domus? Malleus & securis & omne ferramentum non sunt audita in domo,cum ædificaret, sed in secreto silentio,nulla interstrepēte humani operis inquietudine,spūs sanctus, q in principio ferebat sup aquas,in beatam virginē supuenit , eiusq vtero ineffabiliter obumbrauit , in modum volucris ouum subiectum desideratissima sessione calefacientis. Qua tamen similitudine, nisi ante nos præsumpta fuisset, forte nostra infirmitas in tanto mysterio vti non auderet. ¶Tunc itaq factum est illud quod Psalmista canens ꝓdixerat: Misericordia & veritas obuiauerunt sibi,iustitia & pax osculatæ sunt. Veritas de terra orta ē,& iustitia de cœlo prospexit,Deniq misericordia spiritus sanctus est, veritas verbū dei,filius dei est. Item,iustitia Christus dei filius est:pax,id est,remissio peccatorū;spiritus est. Quomodo, vel ad quid talis misericordia,& talis veritas,& vbi obuiauerūt sibi? Quomodo, vel ad qd talis iustitia, & talis pax osculatæ sunt? Quis me hoc interrogabit? vel quis idoneus,vt ad hæc respondere possit? ¶Interrogarem & ego aliquid, quod longe minus est,& tamen neque verbis explicari, neque sensu hominis comprehendi potest.Innido volucris,ouo subiacente, quomodo & ipsum corpus volucris, & concretus ex ouo fœtus obuiant sibi? Neque enim subsidentis corpus volucris in semen conuertitur,aut à natura sua diminuitur,vt similis illi fœtus nascatur,sed calore corporis subsedentis, ouū animatur,& succus eius in volucrem similem formaē,sicq obuiant sibi,& inuicem osculantur, id est, inseparabili amore consociantur . Quis de huiusmodi disputare sufficiat? Legimus quidem,quia disputauit Salomon super lignis à cedro,quæ est in Libano,vsq ad hyssopum;qui egreditur de pariete,& disseruit de iumentis,& volucribus,& reptilibus,& piscibus:sed non legimus eum disputando,& differendo hæc eadem comprehendisse. ¶Quanto minus quis disputare. vel differere sufficiat , quomodo spiritui sancto in bea

Multa nos bis inexplicabilia

3.Reg.4

Incarnatio Christi inef fabilis nobis

in beatam virginē,& superuenienti,& in sua natura,siue substātia permanēti,ne qs putet,qp illic ipse pro semine fuerit,verbū dei cū sementina substātia virginei ventris obuia uerit,iuxta illud qd iam dictū est: Misericordia & veritas obuiauerūt sibi. Nō ergo hæc nobis altiora quæramus,ne velut scrutatores maiestatis arguamur. Hoc scire cōtenti, qa sapiētia domū istā,templū sacrosanctum corporis sui,spū suo sibi ædificauit,spiritu(inquam) suo,id est,ex operatione,non de substātia spūs sui,& iam dictas septē columnas, non de sola patris sui persona,quasi de alio monte excidit,sed ipsa sapiētia,siue filius dei & pater eiusdē filij,sicut sunt vna substātia,sic & ambo inseparabiliter septiformē spiritum suū,indiderūt huic domui,huic homini Iesu Christo,filio dei, filio hominis.

Pro .28

Item de eadem re,ad quid misericordia & veritas obuiauerūt sibi,& quale consiliū de saluādo humano genere illic habuerint,secundū illud beati Iob: Vtinam appenderentur peccata mea,quibus iram merui,& calamitas quam patior in statera. Cap. VII.

Ad qd iustitia & pax osculatę sunt

DIximus pro posse,quomodo & vbi misericordia & veritas obuiauerūt sibi, iā dicendū etiam ad qd,nam etiā hoc supra propositum est. Ad qd ergo misericordia & veritas sibi obuiauerūt? Ad quid conuenerūt? Ad qd iustitia,quę est ipsa veritas:& pax,quæ est ipsa misericordia,osculatæ sunt? Nimirū ad consulendū & habendū de rebus magnis consilium,ad pertractandū magnæ rei negotiū, scilicet,quomodo saluaretur genus humanū. Nō enim leue erat pondus huius rei, quō saltā ratione iustitiæ seu veritatis,quæ est ipsum verbum,siue filius dei, hominē excusaret, & saluti restitueret misericordia,quæ est spūs sanctus. ¶Habitum ergo est consiliū,imo quod ante secula fuerat,consilium præfinitū,tunc ex vtero virginis productū est ad effectum,agendo scilicet,quatenus constaret hominem plus calamitatis esse passum, q peccatis suis promeruisset. Hæc ergo fuit summa consilij in illa cōuentione obuiantium sibi misericordiæ & veritatis,siue osculantiū iustitiæ & pacis, hominē illū diuinæ benignitatis,fructū terræ nostræ,scilicet virginei vētris oportere mortalē nasci,& mori,& resurgere à mortuis,atq ita cōsummatū p fidē in cordibus nr̄is, vt essem⁹ nos duo,videlicet homo peccator ac propter peccatū morti addictus,& in vnoquoq nostrū homo absq peccato mortalis factus,& mortificatus, & idcirco mortis victor effectus. Nonne ita ō mediator dei & hominū,homo Iesu Christe, ego & tu duo sumus? Imo nōne vnus spūs & vnū corpus sumus? Attamen alio respectu duo sumus,& de nobis duobus sapiētia loquitur: Melius est duos simul eē,q vnū. Habēt emolumentū societatis suæ. Si vnus ceciderit,ab altero fulcietur:& si quispiā prævaluerit cōtra vnum,duo resistūt ei. Vbi fit,aut fiet istud? Nimirū in ista vita incipit,& in porta,cuius meminit Psalmista dicēdo: Nō cōfundetur cū loquet inimicis suis in porta,in porta (inquā) id est,in exitu vitæ huius perficitur. ¶Quomodo ibi perficit? Astādo ante tribunal Christi, & parata ibi statera, quā beatus Iob suis tēporibus nondum paratam suspirans,dicebat: Vtinā appenderētur peccata mea,qbus iram merui,& calamitas quā patior in statera,quasi arena maris hæc grauior appareret. Statera ista tūc parata est,quādo misericordia & veritate (vt iā dictum est)obuiantibus sibi immortalis deus mortalis homo factus est Cum ergo venitur ad examē stateræ huius dū statur ante tribunal iudicis huius , ibi sunt duæ lances, altera misericordie,altera iudicij: & tamē duo sunt (vt iā diximus)scilicet homo q peccauit & habitans p fidem in corde eius Christus,q nō peccauit,appenduntur peccata vnius tantū in statera iudicij appenditur calamitas duorū in statera misericordię,& calamitas mortis ei⁹ qui peccauit Verbi gra Iob aut alteri⁹ uiri fidelis, & calamitas mortis eius q nō peccauit scilicet Iesu Christi. Nōne itaq calamitas in lance misericordiæ grauior appareret quā peccata i lance iudicij? Plane grauior quasi arena maris utpote duplū cōtra simplum: qa cū simus duo, & vnus tantū peccauerit, ambo soluimus debitū mortis. Quid igitur? pro secto sicut scriptū est,& nos iā meminimus,si quispiā prævaluerit cōtra vnū,duo resistūt ei,id est,si princeps mūdi huius cōtra steterit vt accuset aīam egredientē à Christo, habitante in se defensionē petit. Apprehende(inqēs)arma & scutū,exurge in adiutoriū mihi

Sūma cōsilij iustitię & pacis

Item de ædificatione domus eiusdē, quid mysterij habeat dictū illud: Domus cū ædificaretur lapidibus dedolatis atq perfectis ędificata est Cap. VIII.

SEd iam propositū de domo tua dñe,de corpore tuo Christe,quo proposuimus ordine sermois, psoluamus. Proposuimus nāq sermōe fideli cōcelebrare tria hæc, ędificationē,exordinationē,atq dedicationē domus huius,in qua inhabitat oīs plenitudo diuinitatis corporaliter. Iā ergo de exordinatiōe dicēdū erat,nisi q adhuc in ædificatione capitulū nos illud tenet: Domus cū ędificaretur,lapidibus dolatis atq perfectis ædificata est Huius nāq capituli mysterium intactū animus præterire non patitur. ¶Quid ergo est,huiusmodi domum ædificatā esse lapidibus dedolatis atq perfectis nisi

Ecclę.4

Coloſſ 2

3.Reg.6.

mediato

Lapides dolati atq; pfecti sunt patriarchę atq; ppheтæ.

mediatorẽ dei & hominũ, hoiem Chm Iesum, cõceptũ esse ex vtero, siue concretum in vtero virginis, secũdũ fidẽ, sermonẽq; fidelẽ Patriarchaꝝ atq; Prophetaꝝ, q vtiq; fuerũt, vel sunt lapides magni, lapides perfecti. Huic etẽm vnus illoꝝ Esaias gratulat & dicit: Et adhibui mihi testes fideles, Vriã sacerdotẽ, & Zachariã filiũ Barachiæ. Et accessi

Esa. 8

ad prophetissam, & cõcepit & peperit filiũ. Et dixit dñs ad me: Voca nomẽ eius, accelera, spolia detrahe, festina p̃dari. Plane hic vnus dixit, cæteris q̃q; oĩbus sanctis prophetis, q̃æ p os spũs sanctus locutus est à seculo, dixisse vel dicere cõgruit. Oẽs em̃ ad illã prophetissam accesserũt, oĩm fides, oĩm prophetiæ in illã beatã virginẽ cõuenerũt, & ipsa sciuit qd ageret secũ secũdũ veritatẽ scripturaꝝ. Domus igit ædificata est lapidibus dedolatis atq; pfectis, id est, incarnatio dñica, secũdum fidẽ & expositionẽ sanctoꝝ, & secundũ scripturas prophetaꝝ, & veꝝ ex oĩbus habet testimoniũ sancta domus tua dñe,

Psal. 92

iuxta illud præconiũ magni prophetæ: Testimonia tua credibilia facta sunt nimis, domũ tuã decet sanctitudo dñe in longitudine dieꝝ. Quàm bene aũt lapides isti pfecti dicunt etiã dedolati. Quis em̃ illoꝝ viã vitæ huius pertrãsiuit absq; dolatura tribulatiõis?

Ose. 6. Acto. 7.

Deniq; pleriq; illoꝝ fuere dolati vsq; ad internecionẽ sui corporis. Hinc ipse deus dicit in Osee: Propter hoc dolaui in prophetis, occidi eos in verbis oris mei. Et in Actibus Apostoloꝝ protomartyr Stephanus ait: Dura ceruice, & incircumcisi cordibus & auribus, vos semp spiritui sancto restitistis, sicut patres vestri & vos. Quẽ prophetaꝝ non

3. Regũ. 6.

sunt persecuti patres vestri? & occiderũt eos q prænũciabant de aduẽtu iusti.

De exornatione eiusdẽ domus, quali auro exornata sit, descendente ad illã sup dñm spũ sancto in specie columbæ, cum baptizaretur à Iohanne. Cap. IX.

EDificata domo ista, siue tẽplo dominici corporis, qd deinde factũ est? quo exornata siue decorata est? Domũ q̃q; (ait scriptura mystica) ante oraculum operuit Salomon auro purissimo, & affixit laminas clauis aureis, nihilq; erat in tẽplo, qd nõ auro tegeret. Sed & totũ oraculi altare texit auro, & fecit in oraculo

Exornatio domus nõ manufactæ appariuit anno ætatis chri tricesimo.

duo Cherubin de lignis oliuaꝝ. ¶Secundũ typũ illius manufactæ exornationis, quã totam hic perscribere nimis longũ esset, & exornata est domus nõ manufacta, de qua nũc loquimur, scilicet humanitas Chri, nri saluatoris, anno tricesimo suæ ætatis. Nã vsq; ad annũ illũ ignotus inter hoies mãsit. Illo deniq; anno (sicut Euãgelistæ manifeste dicunt) ipse aũt Iesus erat incipiẽs quasi annoꝝ triginta, cũ baptizaretur à Iohãne, descẽdit spũ

Luc. 3

ritus sanctus corporali specie, sicut columba in ipm, & ipse plenus spũ sancto regressus à Iordane. Quid rogo est plenũ spũ sancto regressum esse à Iordane, cũ sine dubio plenus spũ sancto fuerit ab ipsa cõceptione? Quid (inquã) est vel erat plenũ spũ sancto à Iordane regredi, nisi qa iã tps erat opere exercere, quæ prius in potestate habebat charismata spũs sancti? ¶Hoc aũt auꝝ veꝝ, auꝝ purissimũ est, lapides pretiosi sunt, videlicet sermo

1. Cor. 10 Ioh. 7 Iohan. 1. 5

sapiẽtiæ, sermo sciẽtiæ, operatio virtutũ, gr̃a sanitatũ, prophetia, discretio spirituũ, interpretatio sermonũ. Hmõi charismata sic ex tunc opere cœpit exercere, vt nunq; sic locutus fuerit hõ sicut hic, & nemo alius vnq; talia fecit opa, qualia fecit hic. Nõne igit domus illa operta est auro purissimo, nihilq; erat in tẽplo qd nõ auro tegeret? Tali nãq; auro, siue splẽdore auri, delectata spõsa eius, dicit in Cãticis: Manus eius tornatiles, aureq;,

Marc. 3.

plenæ hyacinthis. Tornatiles, id est, ad operãdum citæ, vel faciles: aureæ, id est, operãtes potẽtia diuinę naturæ plenæ hyacinthis, id est, cœlestia sacramẽta spirãtes in exteriores signis. Eatenus nõ apparebat, qd ornata eẽt domus huiuscemodi ornatu, vsq; adeo inusitatũ fuerat per annos triginta, vt cũ discipulos eligeret, & illis q̃q; taliũ operũ faciẽdoꝝ potestatẽ daret, fieret nimiq; admiratiõis stupor in eũ, sicut Marcus euidenter narrat. Et cũ audissent (inqt) sui, exierũt tenere eũ: dicebant em̃, qũ in furorẽ versus est.

Quo pertinuerit, quod ad hoc opus procedẽs spũs sanctus, non in qualicũq; specie, sed in specie colũbæ apparuit. Cap. X.

1. Timot. 3.

QVo pertinuit q̃ ad hoc opus spũs sanctus nõ in qualicũq; specie, sed in columbæ specie procedẽs apparuit? Reuera ad magnũ pietatis sacramentũ, qd manifestum est (vt ait Apostolus) in carne iustificatũ est in spũ, apparuit angelis,

Chrũs pro nobis pœnitentiam egit.

prædicatũ est gentibus, creditũ est in hoc mundo, assumptũ est in gloria. ¶Nõ em̃ illud solũ attẽdere debes, qd ex tũc verbũ in carne, deus in hoie, miraculis cœpit clarificari, imo q̃ tũc pœnitẽtiã pro nobis agẽdã suscepit, baptizatus baptismo Iohãnis, videlicet in pœnitentiã, quã protinus à ieiunio quadraginta dieꝝ inchoauit, & in ea

Esa. 53

perseuerauit vsq; ad mortẽ, mortẽ aũt crucis. Vere magnũ pietatis sacramẽtum, qa dñs posuit in eo iniqtates oĩm nostrũ in pœnitẽtiã. ¶Nã eiusmodi pœnitẽtiã, morte crucis cõsummatã, lex sacra & mystica in sacramẽto sacrificij signauerat dicẽdo: Si holocausti oblatio fuerit dño de turturibus & pullis colũbæ, offerat eos sacerdos ad altare, & retorto ad collũ capite, & rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinẽ sup crepidinẽ altaris.

Non secabit, nec ferro diuidet eã, & adolebit sup altare lignis igne suppositis holocaustũ est & oblatio suauissimi odoris domini. Quid em̃ in hac oblatione turturis & colũbæ, q̃ pro peccato iubet offerri, atq; vt post mortẽ hostiæ caput corpori inhæreat, nisi mediatoris nostri pſona signatur? Redẽptoris em̃ nostri mors, ad coniunctionẽ sui corporis, id est, ecclesiæ, valuit, nõ ad separationẽ. Mediator etẽm dei & hoĩm. i. caput oĩm nm, est veræ mãdationis hostia. Vñ pro nobis mortẽ ptulit, vnde nobis verius inhæsit. Post

Hebr. 9

sectionẽ ergo caput colũbæ suo corpori inhærer, qa Chm & ecclesiã nec mors interuentũ diuidit. Multũ igit pertinuit ad magnũ sacramẽtũ pietatis, q̃ spũs sanctus in specie colũbæ sup eũ apparuit, de q̃ Apostolus ait: Quia p spiritũ sanctũ semetipsum immaculatũ obtulit deo, emũdauit cõscientiã nostrã ab opibus mortuis, ad seruiendũ deo viuẽti. ¶Adde, qd ibidẽ Baptista Iohãnes, vbi testimoniũ perhibuit dicẽs: Quia vidi spm sanctum descẽdentẽ de cœlo quasi columbã, & mãsit sup eũ talis voce, taliq; iudicio mãsuetudinẽ eius prædicauit: Ecce agnus dei, q tollit peccata mundi. Deniq; in sacrificio dñi, sacrificio odoris suauissimi, eadẽ mansuetudo agni, quam simplicitas columbæ, mystice significat innocentiam & pietatem Christi filij dei.

Iohan. 1.

De die illo quem determinauit spũs sanctus in Dauid dicẽdo: Hodie si vocẽ eius audieritis. Cap. XI.

EXtunc dies illæ est bonæ auditionis, dies vocis audiendæ in lenitate fidei, quem spũs sanctus determinauit in Dauid, & populus mõ meminit. Quapropter sicut dicit spũs sctũs: Hodie si vocẽ eius audieritis, nolite obdurare corda vr̃a, sicut in exacerbatione secundũ diẽ tentationis in deserto. ¶O vox dulcis & suauis, vox

Psalm. 94

dilectiõis & gr̃æ, vox turturis & colũbæ, quã apud Lucã taliter cœpimus audire: Regressus in virtute spũs in Galilæã, cũ venisset Nazareth, & intrasset in synagogã, & tradi tus eẽt sibi liber Prophetæ Esaię, locũq; hũc statim inuenisset: Spũs dñi sup me, ppter qd vnxit me, euãgelizare paupib⁹ misit me, p̃dicare captiuis remissionẽ, p̃dicare annũ dñi acceptũ, & diẽ retributiõis: Hodie (inqt) impleta est hęc scriptura in aurib⁹ vestris. Ab ista

Luc. 4 Esa. 16.

voce debẽt corda nr̃a hodie mollescere siue mitescere: hodie inquã, id est, alio die, q̃ ali⁹ est ab illo die, q̃ exiuit Israel de Aegypto p mare rubrũ, & per xl. annos tẽtauerunt, atq; exacerbauerũt spũ sanctũ in deserto. ¶Nunqd nõ hoc vidit Iohãnes Baptista, q in initio diei huius vidẽs ad se Iesum veniẽtem, dixit (vt supra meminimus) Ecce agnus dei?

Ecce agn⁹ dei. Ioh. 1.

Deniq; talis eius dictio talẽ nobis sensum efficit. Ecce cuius in figura immolatus ẽ agnus in Aegypto, sumpto sanguine q erat in limine, & posito in supliminari, & sup vtrũq; postẽ, vt figurã crucis exprimeret, factũq; ẽ phase. i. trãsitus: trãsiuit em̃ dñs p Aegyptum, Aegyptios pcutiẽs, & filios Israel saluãs. ¶Nũc alia percutiet Aegypt⁹, & aliud mare diuidetur, & aliud mãna de cęlo dabit, & alia petra sitiẽtibus alias dabit aquas, & in aliã terrã intrabit, & alia ciuitas Hierusalẽ inhabitabit, & oĩa in nouũ restituent, dicẽte isto, qui spũ fctõ baptizat, ecce noua facio oĩa. Igit dies sanctæ nouitatis tũc illexit, qñ desuper in colũbę specie apparẽte spũ pietatis, põtifex declaratus ẽ Chrs filius dei: Põtifex (inquã) ipe, & hostia, & tẽplũ, ex tũc optime ornatũ (vt supra diximus) secundũ figurã tẽpli illius manufacti, auro vez nõ corruptibili, sed auro vero splẽdidæ diuinitatis, q̃ tũc in eo splẽdere cœpit p operationẽ virtutũ, & gratiã sanitatũ, cæteraq; opa digiti dei spũs sancti.

Ecce noua facio oĩa

Apo. 21

De eiusdẽ domus dedicatione, id est, resurrectiõe secundũ psalmũ vicesimũnonũ, cuius est titulus, Psalmus Dauid cãtici in dedicatione domus Dauid. Cap. XII.

AD dedicationẽ domus iuxta propositũ properat animus, id est, ad gloriã resurrectionis dñi nostri Iesu Christi, qua sine dubio dedicatũ est templum corporis eius, ita vt omni mortalitatis seu passibilitatis paupertate detersa, solẽnitas ęternalis, festiuitas sempiterna, in voce exultatiõis & cõfessionis in ea celebret ab angelis, celebretur ab hominibus, quorũ aũt sunt vel erũt filij resurrectionis. ¶Hoc loco sensum & verba nostra dirigat textus psalmi .29. cui talis pscriptus est titulus: Psalmus cãtici in dedicatiõe domus Dauid. Primũ aũt in fundamẽto sermonis illud ponere libet, quia domus illa manufacta, q̃ in typũ huius ædificata fuit, vt supra diximus, sub trina benedictiõe nominis dñi dedicata est, sicut habet manifeste ipsa scripturæ series. Primo nãque sic scriptũ est: Cõuertit q̃ rex faciẽ suã, & benedixit omni ecclesiæ Israel, & ait: Benedictus dñs deus Israel, q locutus est in ore suo ad Dauid patrẽ meũ, & in manibus eius perfecit, &c. Itẽ secũdo: Stetit aũt Salomon ante altare dñi, in cõspectu ecclesiæ Israel, & expãdit manus suas in cœlũ, & ait: Dñe deus Israel, non est similis tui deus in cœlo desup, & super terrã deorsum, q custoditi seruo tuo Dauid patri meo quæ locutus es, &c. Deinde tertio: Factũ est cũ cõplesset Salomon omnẽ orationẽ, stetit & benedixit oĩ ecclesiæ Israel voce magna dicẽs: Benedict⁹ dñs qui dedit requiẽ populo suo Israel, iuxta oĩa quæ locutus est, &c. ¶Itaq; sub trina, vt iam dictum est, inuocatione nominis domini,

Dedicatio dom⁹ Chri in resurrectione eius celebrata ẽ 3. Regũ. 8

ecclesiã

Universidad de Deusto
Biblioteca

ecclesiã siue domũ domini dedicauit, non vtiq; casu, sed magna cũ ratione sapiẽtiæ quã deus dederat illi, pertim qa talis data fuerat regula benedicendi. Sic em̃ scriptũ est in libro Numeri: Locutusq; erit dominus ad Moysen dicẽs: Loquere ad Aaron & filios eius: Sic benedicetis filijs Israel, & dicetis eis: Benedicat tibi dominus, & custodiat te, ostẽdat dñs faciẽ suã tibi, & misereat tui, Cõuertat dñs suũ vultũ ad te, & det tibi pacẽ. Hoc dicimus pro glorificatione trinitatis, qa (sicut hactenus demõstrare curauimus) fere nihil celebre siue memorabile referũt scripturæ veritatis, absq; sacramẽto sancti huius nois.

Numer. 6.

Item in eodẽ psalmo de trina appellatione nominis dñi: Exaltabo te domine, domine eduxisti ab inferno animã meã; & de titulo alterius psalmi, in finẽ canticum psalmi resurrectionis. Cap. XIII.

Pfal. 29. de resurrectiõe Chri

NVnc igitur perpende quod perpulchrũ est, qa in isto psalmo cãtici cantari siue cantandi, secundũ dedicationẽ domus Dauid, id est, corporis Christi, similiter trina ꝓpollet apellatio eiusdẽ nominis dñi. Primo nanq; dicit: Exaltabo te dñe, qm̃ suscepisti me, nec delectasti inimicos meos sup me. Deinde secundo: Domine deus meus clamaui ad te, & sanasti me. Deinde tertio: Dñe eduxisti ab inferno animã meã, saluasti me à descendẽtibus in lacũ. Cõtinuo sequit, cõcentus multitudinis sub admonitione huiusce modi: Psallite dño sancti eius, & confitemini memoriæ sanctitatis eius. ¶Sic in dedicatiõe domus illius manufactæ post trinã adorationẽ nominis dñi à Salomone ꝓmissam, cõtinuo sequit admonitio ad multitudinẽ, & magnæ festiuitatis vniuersalis cõmunicatio, prosequẽte Salomone, sit ꝙq; cor nostrũ pfectum cũ dño deo nostro. Et subsequẽte scriptura: Igit rex & oĩs Israel cũ eo immolabãt victimas coram dño. Generalis quippe festiuitas est, festiuitas huiusce dedicationis, festiuitas resurrectionis. ¶Vnde nõ prætereundũ, qa titulũ psalmi præscripti (q sic sese habet, psalmus cantici in dedicatiõe domus Dauid) titulus alterius psalmi, scilicet sexagesimi quinti, pene exponit q eiusmodi est. In finẽ canticũ psalmi resurrectionis, tali præeunte titulo: Iubilat oĩs terra deo, psalmũ dicit nomini eius, dat gloriã laudi eius, & dicit inter cætera: Introibo in domũ tuam in holocaustis, reddã tibi vota mea, quæ distinxerũt labia mea, holocausta medullata, offerã tibi cũ incenso arietũ, offeram tibi boues cũ hircis. ¶Quæ oĩa mystice significãt cõbustionẽ vitioꝝ, purificationẽ spũs, omnimodãq; intentionem ad destructionẽ totius repugnãtiæ, quasi arietum cornutoꝝ, & totius excellentiæ quasi boũ cornupetaꝝ, & totius fœditatis maloꝝ operꝝ, quasi hircoꝝ. Cũ hmõi qppe holocaustis introitur in domũ resurrectiõis, in domũ quã sapiẽtissimus Salomon, id est, Chrs filius dei, per seipsum ædificauit, id est, immortalitatẽ & impassibilitatẽ, quã habẽt ãcelestes spũs, in qbus plenissime habitat maiestas sanctæ trinitatis, q̃ præcursor introiuit ꝓ viam, quã illi colũba, id est, spũs sanctus demonstrauit. Passus em̃ idem Chrũs, & resurgẽs à mortuis festiuitatẽ sibi & nobis inchoauit huiusce dedicationis, tanq̃ caput corpi, & hãc fidẽ tenere, atq; in hac spe p dilectionẽ operari, hoc nimiꝝ est legitime cãtare cãticũ Psalmi resurrectiõis, iãq; stare cũ cantico in illa dedicatione domus Dauid.

3. Reg. 8

Alius psalmus de resurrectiõe Christi

Oblatio mystica

Cur ab illa festiuitate dedicationis, id est, à gloria resurrectionis spũs sanctus nõ in specie columbæ, sed in specie ignis apparuerit, & de spiritu blasphemiæ, ꝙd peccatũ nõ remittet, neq; in hoc seculo, neq; in futuro. Cap. XIIII.

MAgnam quidẽ habet hæc dedicatio domus festiuitatis iucũditatẽ, sed magnũ nihilominus species quæ exinde apparuit, debet incutere timorẽ, & excitare solicitudinẽ. Non em̃ hic in colũbæ specie videndũ se spũs sanctus exhibuit, sed in specie ignis sup beatos Apostolos ab illa domo processit, mittẽte illo secundũ virtutẽ vel naturã diuinitatis, quẽadmodũ dixit ad illos: Si aũt abiero, mittam eum ad vos. ¶Quãobrẽ ergo nõ in specie colũbæ, sed in specie ignis? Attendãt tantam diuersitatẽ specieꝝ istaꝝ, scilicet colũbæ & ignis, quicũq; irreuerẽter istã, postq̃ dedicata est, aspicere audẽt domũ dñi, qualibus ipse dixit: Ideo dico vobis. Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, spũs aũt blasphemiæ nõ remittet. Et quicũq; dixerit verbũ cõtra filiũ hominis, remittetur ei: qui aũt dixerit cõtra spiritũ sanctũ, nõ remittetur ei, neq; in hoc seculo, neq; ĩ futuro. Attendãt (inquã) qui eiusmodi sunt, imo qa tales attẽdere nolũt, attendamus nos quãta cũ ratione tam diuersas species, diuersis tẽporibus exhibuerit apparẽs vnus & idẽ spũs. ¶Dicendũ aũt in primis, quid distet inter blasphemiã, & spiritũ blasphemiæ, qm̃ dixit: blasphemia remittetur, spũs aũt blasphemiæ nõ remittetur. Blasphemia tantũ, & non etiam spũs blasphemiæ est, cũ qs ignorans loquitur aliter q̃ se habet veritas, vel agit quippiam contra iustitiam, sicut, exempli gratia, Saulus ignorãs & errans agebat. Porro spũs blasphemiæ est, vbi quispiam scienter, & p inuidiã veritati repugnat, quod peccatum Iudæoꝝ est, & hæreticoꝝ quos Apostolus vitandos esse denũciat. Hæreticũ (inquit) hominẽ post vnã & secũdã correptionẽ deuita, sciẽs qa subuersus est q eiusmodi est, & delinquit cũ sit ꝓprio iudicio condemnatus. Vtriusq; ergo reatus discretionẽ habẽs spũs sanctus, nõ in specie colũbæ sup dñm Iesum apparuit ante glorificationẽ eius, & ecõtra nõ in specie colũbæ, sed in specie ignis sup apl̃os post glorificationẽ eius. Adhuc em̃ q dicebãt verbũ cõtra filiũ hominis, de ignorãtia poterãt excusari, & idcirco decebat agere cũ, vel pati cũctain spũ mansuetudinis. Verbi gra, vt nõ cõsentiret discipulis suis dicentibus: Magister vis dicamus, vt descẽdat ignis de cœlo & cõsumat eos? Sed diceret: Filius hoĩs nõ venit animas perdere, sed saluare. Amplius aũt, vt diceret dũ crucifigeret: Pater, ignosce illis, nõ em̃ sciunt quid faciunt.

Actoꝝ. 2

Iohan. 16

Matth. 12.

Actoꝝ. 9. 1. Timot. 1. 1. Timot. 3.

¶Itẽ de eodẽ spũs sancti iudicio, cũ illa Apostoli sentẽtia: Volũtarie em̃ peccãtibus nobis post acceptã notitiã veritatis, iã nõ relinquit hostia pro peccatis. Cap. XV.

VSq; illuc patiẽtia & mãsuetudo agni, quã colũba significauerat circa vos, o oues domus Israel, ad q̃s missus venerat, vnde & dicebat: Nõ sum missus nisi ad oues q̃ perierant domus Israel. Extunc vobis peccãtibus, peccatũ vestrũ in spũ blasphemiæ reputat, ꝙd neq; in hoc seculo, neq; in futuro remittat. Iam em̃ nõ est vobis hostia, quippe qbus filius dei, cũ esset agnus, in leonẽ cõuersus est, & spũs sanctus, q vt colũba visus fuerat, quasi ignis demõstratus est, quia nõ per ignorantiã delinquitis, sed volũtarie peccatis subuersi, & proprio iudicio cõdemnati. Hinc est illud Apostoli: Volũtarie em̃ peccãtibus nobis post acceptã notitiã veritatis, iã nõ relinquit pro peccatis hostia. Terribilis aũt quædã expectatio iudicij & ignis æmulatio, q̃ cõsumptura est aduersarios. ¶Quo nobis, scilicet natura Iudæis, nõ relinquit hostia pro peccatis, si volũtarie peccamus, id est, si vocẽ eius audiẽtes, & ex scripturis eũ cognoscẽtes, corda nr̃a obdurare voluerimus? Nimiꝝ taliter, vt nec hostia, siue sacrificiũ, nec locus siue tẽplũ remaneat in q̃ sacrificet. Sic em̃ & Danieli ꝓmonstratũ fuerat: Occidetur Chrs, & nõ erit eius populus, q eũ negaturus est, & ciuitatẽ & sanctuariũ dissipabit populus cũ duce venturo, subaudit Vespasiano siue Tito, & finis eius vastitas, & post finẽ belli statuta desolatio. Et deficiet hostia siue sacrificiũ, & in tẽplo erit abominatio desolationis, & vsq; ad cõsummationẽ, & finẽ perseuerabit desolatio. Ecce qũo iam nõ relinquit hostia pro peccatis volũtarie peccãtibus. i. dedicationẽ istã odientibus, & sacrificiũ vnicũ, q̃d in ea celebrat, secundũ euangelicã similitudinẽ illius senioris fratris, q sciens intus celebrari conuiuiũ pro iunioris fratris reuersione volũtarie foras stabat, & nolebat introire. ¶Quæ aũt est illa q̃ adhuc superest terribilis expectatio iudicij, & ignis æmulatio, q̃ cõsumptura est aduersarios? Nõ em̃ sola est illis pœna, quã receperũt iã in hoc seculo, cadẽtes in ore gladij, & in oĩs gẽtes ducti captiui. Quæ ergo illa est? Ignis (ait ipse dñs) succẽsus est in furore meo, & ardebit vsq; ad inferni nouissima. Hæc eadẽ sentẽtia est duplicis pœnæ in hoc dicto: Nõ remittet ei neq; in hoc seculo, neq; in futuro: & iuste, qa nõ habet excusationẽ de peccato suo qs, voluntarie. i. scienter peccãs, & (vt ait Apostolus) filium dei conculcans, & sanguinẽ testamenti pollutum dicens, & spiritui gratiæ contumeliam faciens.

Luc. 9 Luc. 23 Hebr. 6 Iudæis nec hostia, nec locus simo landi relinquitur. Dani. 9. Luc 15 Iudicij sensus ignis. Deuter. 32 Hebræo. 6

¶Quo psallere, & qd psallẽdo confiteri debeamus memoriæ sanctitatis eius, & qp ipsa memoria missio fit filij dei dicẽtis apud Esaiã: Anteq̃ fierent ibi eram, & nunc dominus misit me spũs eius. Capp. XVI.

ITaq; quẽadmodũ dicit, vt supra memorauim⁹, psallite dño sancti eius, & cõfitemini memoriæ sctitatis eius, cuius psalmi titulus est: Psalmus cãtici in dedicatione domus Dauid: Psallam⁹ cõcorditer, & cõfiteamur fideliter, tanq̃ filij resurrectiõis, tanq̃ sacerdotes & leuitæ huius dedicatiõis. Quid psallemus, aut qd cõfitebimur? Quid psallẽdo & cõfitendo dicemus? Nunqd hoc solũ ꝙd hic audiuimus eũ dicentẽ: Exaltabo te dñe pater, qm̃ suscepisti me dicentẽ: Pater, in manus tuas cõmendo spm̃ meũ? Deniq; hoc & totus fere eiusdẽ psalmi textus humanitatis, siue humanæ naturæ voces sunt, cuius de⁹ & dñs est, & pater & spũs sanctus, & ipse q illã sibi vnitatẽ personæ assumpsit filius. ¶Altius psallimus & cõfitemur nõ aliud, sed idipsm ꝙd ab ipso accepimus, ꝙd locutus est ipse propheta lõge anteq̃ in carne nasceret: Accedite (inquit) ad me & audite, hoc nõ à principio locutus sum in abscõdito, ex tpe anteq̃ fierent ibi eram, & nũc dñs meus misit me, & spũs eius. Altissima nãq; ẽ hęc memoria sctitatis eius, cui necessario ad salutẽ nr̃am cõfiteamur, qa ibi erã (inquit) ex tpe cuiuscunq; meminisse potes, imo & anteq̃ fierent, subaudit cœlũ & terra. Præmiserat em̃ paulo ante: Manus ꝙq; mea fundauit terrã, & dextera mea mensa est cœlos, siue ex tpe cuiuscunq;, videlicet Adæ, Noe vel Abrahæ, vel anteq̃ fieret ipse Abrahã, vel superioꝝ quispiã, ibi erã, & à principio locutus sum, nõ in abscõdito, sed palã oĩ mũdo, siue in Mose, siue in prophetis, imo & superius ad Abrahã, siue ad Noe. Nihil em̃ abscõdi eoꝝ q̃ futura erãt, testãte propheta: Quia nõ faciet dñs deus verbũ, nisi reuelauerit dñs secretũ suũ ad seruos suos prophetas. ¶Ibi inquã erã anteq̃ fierẽt, & nunc dñs deus misit me & spũs eius. Dñs, inquã, deus pater misit me, voluit em̃ me carnẽ induere, fiue hominẽ assumere, q ante secula secundũ naturã diuinã genuit me, de vẽtre matris

Pfal. 29 Cantici filioꝝ resurrectionis. Luc. 24. Amos. 3 Esaiæ. 48 Esa. 42

meæ vocauit me,& itez in Iordane vnxit me,&euãgelizare pauperib⁹ misit me. Et sedm illa prima,& secundũ hæc nouissima,psallite dño, vt sitis sancti eius & memoria sanctitatis eius. Solemus basilicas martyrũ appellare memorias eoz, pro eo q ibi psallẽdo & cõfitẽdo memoramus martyria illoz. Bene ergo & hic memoriã sanctitatis dñi istã intelligimus domũ, cuius dedicationẽ psalmus iste secũdũ pfentẽ titulũ, quẽ supra scripsimus, intẽdit. Huic itaq; memoriæ sanctitatis dñi recte cõfitemur, dũ propter hoc opus memorabile, sanctũ dñm pdicamus, laudamus & benedicimus sanctũ dñm patrẽ qui filiũ misit, sanctũ spiritũ eius qui virginis vtero filio pparauit, sanctũ ipsum filiũ qui in sanctitate sua homine assumpsit. Et quis nisi volũtarie peccãs, te o beata trinitas in verbis istis nõ intelligit & nunc dñs misit me & spiritus eius. Non ergo pars illis in dedicatione domus huius, sed foris sunt extra mensurã tẽpli siue regulã fidei, & quãuis Christũ cõfitendo, intus esse videantur, sicut plerique hæretici foris sunt & cũ paganis reputant, iuxta illud: Atrium autẽ quod foris templũ est, eijce foras, & ne metiaris illud, qm̃ datũ est gentibus.

Pſal. 29 Cõfitemini memoriæ sanctitatis eius.

Apo. 11.

¶De processione spũs sancti iuxta subsequẽs capitulũ Esaiæ: Nõ sitierũt in deserto cũ educeret eos, aquã de petra produxit eis, & scidit petrã, & fluxerunt aquæ, & de voce exultationis qua istud iubemur annunciare. Cap. XVII.

Esa. 46

LIbet aliquãtulũ progredi pro tenore propositi, vt principio cõuenies reddat finis huius opis de glorificatiõe trinitatis & processione spũs sancti. Vbi dixit: Ex nũc dñs misit me & spũs eius, paucis interpositis, ait: In voce exultatiõis annũciate, auditũ hoc facite, afferte illud vsq; ad extrema terræ. Dicite: Redemit dñs seruũ Iacob. Nõ sitierũt in deserto cũ educeret eos, aquã de petra produxit eis, & scidit petra & fluxerũt aquæ. Petra nanq; ista domus ipsa est, de qua loquebamur, tẽplũ dñici corporis est, de cuius resurrectiõe sermo nobis habebat. De quo & alius propheta: Vidi, ingt, aquã egredientẽ de tẽplo à latere dextro, & oẽs ad qs peruenit aqua ista, salui facti sunt. Et hic & illic, aqua singulari numero spũs sanctus est, ea gra qua datur in remissionẽ peccatorũ. Et aqua plurali numero idẽ spũs est, ea gratia qua datur in diuisiones grarũ. Huiusmodi aquã siue aquas de petra, ingt, produxit eis, qa spũs sanctus aqua viua, quã qui biberit, nõ sitiet vnq̃, sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitã æternã: nimiz vt de pre, sic & de filio procedit. Cuius in figura cõtigit, q; petra percussa in deserto, aquã sitienti populo dedit vel fudit. Vnde & Apostolus: Bibebãt aũt de spũali cõsequẽte eos petra, petra aũt erat Christus. ¶Vox exultationis inquã, annũciate, inquit, & auditũ hoc facite, afferte illud vsq; ad extrema terræ. Vox, inquã, pdicatio est exultationis euãgelij. Vnde & nomẽ accepit vt vocaretur euãgeliũ, qd interpretatur bonũ nunciũ, qa veraciter magna exultatio, magnũ & vez in isto nũcio est gaudiũ, cuius videlicet nũcij summa hæc ẽ, redemit dñs populum.

Esa. 48 Iohan. 4

Num. 20 1. Cor. 10 Esa. 48

¶Quod huius manufactæ domus dedicatio fuerit illius veteris & manufactæ abdicatio, secundũ illam Esaiæ visionẽ, qua clamantibus Seraphim: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus, domus impleta est fumo. Cap. XVIII.

THandẽ & illud sciendũ, quia huius nõ manufactæ domus dedicatio, illius manufactæ est abdicatio: quẽadmodũ & Apostolus testat, dicens: Reprobatio quidẽ est pcedẽtis mãdati propter infirmitatẽ eius & inutilitatẽ. Ipsam, quã dicimus abdicationẽ, fum⁹ ille significabat, quẽ vidit Esaias: Clamabãt, ingt, Seraphim alter ad alterũ, & dicebãt: Sanctus, sanctus, sanctus dñs deus exercituũ: plena est omnis terra gloria eius. Et cõmota sunt supliminaria cardinũ à voce clamantiũ, & domus impleta est fumo. Sic em̃ futurũ erat, & sic factũ est, quẽadmodũ hæc sacra prænotauit prophetia. Sedente dño super soliũ excelsum & eleuatũ, id est, positq; dñs dei filius ascendit in cœlũ, & sedet à dextris dei, qd nimiz solũ est excelsum. Seraphim, qd interpretat ardentes siue intendẽtes, ter sanctũ dñm clamauerũt, id est, sctã apostoli afflati spũ sancto per spẽciẽ ignis, vt iam supra dictũ est, sanctam trinitatẽ prædicauerunt, & ecce gloria pdicationis huius, terra plena est. ¶Et si sensus alius esse potest, nihilominus tamẽ hic verus est & rem magis pertinet. Dicit em̃ in euãgelio suo Iohãnes: Propterea nõ poterãt credere, qa iterũ dixit Esaias: Excæcauit oculos eoz, & indurauit eoz cor, vt nõ videãt oculis, & nõ intelligãt corde, & cõuertant & sanem eos. Statimq; subiungit: Hæc dixit Esaias, qm̃ vidit gloriã eius, & locutus est de eo. Ecce locus vbi hæc locutus est Esaias: tunc spũs sanctus in Esaia. Vbi em̃ præmissum est, & domus impleta est fumo. ¶Postmodũ sic scriptũ est: Audite audientes me, & nolite intelligere, & videte visionẽ, & nolite cognoscere. Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne forte videat oculis suis, & auribus audiat & corde suo intelligat, & cõuertat & sanẽ eũ. Ergo visio dñi sedẽtis super soliũ excelsum et eleuatũ, prophetia erat dominicæ ascensionis in cœlũ. Et qd dictũ est, ea, quæ sub illo erãt, implebãt templũ, idem est ac diceretur, et dona gratiarũ, quæ dedit hoibus, sicut scriptũ est: Ascendens in altũ captiuã duxit captiuitatẽ, dedit dona hoibus, impleuerũt corda credentiũ, qui et ipsi templũ dei sunt, propter Christũ habitantẽ per fidem

Hebr. 7

Esa. 6

Pſal. 67 Ephe. 3 Duo Seraphim, apostoli & prophetæ.

dem in cordib⁹ eoz. Sup hmõi templũ Seraphim stabãt, i, apostoli & prophetæ, ex vtro q; testamẽto, pminẽtes principatũ habẽt, idipsum sentiẽtes de trinitate, q̃ est vnus deus, sicut sacræ illoz lr̃æ testant, qd est alterũ clamare ad alterũ, & dicere: Sanctus, sanctus, sanctus dñs deus, vtriusq; testamẽti pagina, vtraq; scriptura prophetica & euãgelica, idẽ de vno creatore cõsonat: q; senario diez numero creauit oia, & in septimo sabbatizat, illud idẽ sabbatũ fidelibus suis, maximeq; pdicatorib⁹ veritatis largiturus, vt cũ cõpleuerit opa sua, requiescant & ipsi ab operibus suis (ait Aplus) sicut & à suis deus. Sex ergo alæ vni, & sex alæ alteri. Quot alis volabãt, totidẽ velabãt faciẽ eius, & totidẽ scilicet velabãt pedes eius: qa videlicet quãta ex vtroq; testamẽto sanctã trinitatẽ testificant intẽtione, tanta & claritatẽ diuinitatis Chri filij dei, & sacramẽtũ humanitatis siue incarnatiõis eius abscondũt discretiõe, vel his qui nõ possunt capere, vel maxime his q non possunt audire p tormẽto inuidiæ. ¶Cõmota sunt em̃, ait, superliminaria cardinũ à voce clamãtiũ, & domus impleta est fumo. Seditionẽ quippe excitauerũt principes & seniores populi Iudæoz, & missos ad se ,pphetas & sapiẽtes & scribas q̃sdã occiderũt, quosdã flagellauerũt, & de ciuitate in ciuitatẽ psecuti sunt, & idcirco relicta est eis domus sua deserta, fumo impleta pr̃ cæcitate cordis eoz abiecta. Cõpuncti sunt corde aliqui ex eis, & dixerũt ad apl̃os: Quid faciemus viri fratres? Eoz in pſona cõgrue dixit propheta: Væ mihi qa tacui, qa vir pollutus labijs ego sum, & in medio populi polluta labia habẽtis ego habito, & regẽ dñm exercituũ ego vidi oculis meis. Hoc em̃ fuit dicere vnũquẽq; illoz: Væ mihi, qa clamando, & cõsentiendo clamãtibus, crucifige, crucifige, labia mea pollui, & regẽ meũ Chr̃m, quẽ vidi oculis meis, q venit in diebus meis, vt promissum fuerat in lege & prophetis, negaut antefaciẽ Pilati. ¶Et volauit ad me (inqt) vnus de Seraphin, & in manu eius calculus, quẽ forcipe tulerat de altari, & tetigit os meũ. Petrus nãq; ait ad illos: Pœnitentiã agite, & baptizet vnusquisq; in noie Iesu Chri, in remissionẽ peccatorũ, & accipietis donũ spũs sancti. Recte em̃ Petrus hic intelligit vnus de Seraphim, ipse est em̃ apl̃oz primus, & ipsi p̃ cæteris dictũ est: Quodcũq; ligaueris super terrã, erit ligatũ & in cœlis, & quodcũq; solueris sup terrã, erit solutũ & in cœlis. Hoc est qd hic audimus: In manu eius calculus, qa potestas ei data est pcipua post Chr̃m, vt credẽtibus remissionẽ peccatorũ operet, quẽ videlicet calculũ idẽ spũs sancti gloriã forcipe tulerat de altari, id est, de maiestate Chri, forcipe (inquã) id est, p egregiã fidẽ vnius eiusdẽq; dei & hois Iesu Chri. Et audiui (inqt) vocẽ dñi dicẽtis: Quẽ mittã, & quis ibit nobis? ac si diceret: & prophetas occiderũt, & pſecuti sunt, & me prophetaz dñm crucifixerũt. Post tot experimẽta peccata eoz & duri cordis quẽ mittã? quis ibit nobis? Hic o ter quaterq; beate protomartyr Stephane, temetipm obtulisti spontanea fide, fidelissima spe, gratiosa charitate, & dixisti: Ecce ego, mitte me. Neq; iussus aut missus ab hoie, vel p hominẽ, sed p spũs sancti plenitudinẽ faciebas prodigia & signa magna in populo, ipsos beatos apl̃os pueniẽs in prælio, primusq; in euãgelio Christi martyr, & secundũ nomen tuũ coronatus victor obdormisti in dño.

Commota supliminaria quid significat. Matth. 23

Actor. 2 Esai. 6.

Matth. 27 Iohan. 19

Matth. 16

Esa. 6

Actor. 6

¶De eo quod scriptum est in laudibus mulieris fortis, id est, sanctæ fidei vir eius laudauit eam, & date ei de fructu manuũ suarum. Cap. XIX.

ECce o beata trinitas nomẽ tuũ iuxta propositũ pro posse glorificauimus, & tuã o sancte spũs processionem, ecce prout ipse dedisti voce & lr̃is prosecuti sumus. Quid dabis pmiũ? Audem⁹ em̃ nos, nõ aũt ex nobis, sed audet in nobis mulier fortis? Nonne fides, p quã Abrahã tibi cõplacuit, & oĩs electoz multitudo sic est amica conjuncta tibi vni deo, quẽadmodũ vxor siue dilecta viro suo? Ipsa in nobis audet, & nos p ipsam audemus, qa nõ aliunde, sed ex ipsa tuiti sumus, & ex ipsa viuimus. Ecce hic q̃q; ecce in nobis os suũ aperuit sapiæ, & lex clemẽtiæ in lingua eius, & panẽ otiosa nõ comedit. Surgãt igit filij eius, & beatissimã pdicẽt eã, & vir eius Chr̃s laudet eã, neq; p hoc minus laudabilis habet, qa nos secundũ miserã cõditionẽ fragiles sumus, magno q̃q; Apl̃o dicẽte: Habemus thesauz istũ in vasis fictilibus. Vbi surgãt, & beatissimã pdicent eã filij eius? Vbi laudet eã vir eius? In portis, in exitu vitæ pſentis, secundũ edictũ sapiẽtiæ, qd hic habemus: Date ei de fructu manuũ suaz, & laudent eã in portis opera eius.

Peroratio.

Fides mulieris fortis.

Prouer. 31.

2. Cor. 4

Prouer. 31

¶Libri noni & vltimi finis.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI AC DOMINO, D. Iohãni dei gratia epo Roffensi in Anglia, Iohannes Coch. S. P.

QVanq; Rupertus noster ornatissime pſul, locupletissimis scripturarũ testimoniis, trinitatis suphenedictæ glorificationẽ nouẽ libris demõstrauit, nõ minus quidẽ religiose q̃ erudite: operæ pretiũ tñ videt, ea q̃q; adiungi, q̃ multis ante seculis gloriosus Chri martyr & põtifex Alexãder, huius nominis primus in sede apostolica papa, episcopusq; Romanus, in decretali q̃dã epistola

Universidad de Deusto
Biblioteca

stola mirabili cõpendio differuit, cõplura referẽs testimonia, quæ apud Rupertũ nõ repe
riunt. Libuit aũt totã epistolã eius adiungere, nõ solũ in grãm tui, si forte in codice tuo an
tiquo nõ sit integra, verũetiã in ædificationẽ fideliũ contra grauissima hoꝝ tẽporũ nfoꝝ
scãdala, p quæ à prisci ecclesiæ ritib⁹ ac institutis, pleriq; nouis q̃rundã cõmẽtis auertunt.
Poterit itaq; pius lector ex ea nõ solũ cõfirmari in fide trinitatis, ritibusq; sacris atq; anti
quis, verũetiã cognoscere, quãta fuerit etiã psecutionũ tẽporib⁹, in sede apostolica sẽ̃ã
põtificũ feruor, eruditio, autoritas, vigilãtia. Quodq; Romanus põtifex à tpibus vsq; apo
rũ semp pro summo ac vniuersali totius ecclesiæ Chri pastore habitus sit. Sũt quidẽ duæ
adhuc aliæ eiusdẽ põtificis epistolæ decretales, sed minus propositio huic nr̃o deseruiẽtes.
Ideo reseruabo eas in cõmunẽ decretaliũ oĩm, quas e vetustissimis codicibus, magno la
ne labore, anno superiore collegi, editionẽ q̃ à Clemẽte primo vsq; ad Gregoriũ primũ
ex ordine procedẽs, multã p se ferẽs nõ modo eruditionẽ, verũetiã antiquitatẽ admirãdã
atq; exẽplarẽ ac digne venerabiliter q̃ imitandã, veteꝝ Christianoꝝ pietatẽ. Bene vale,
psul & pietate & doctrina insignis, plurimũq; reuerẽde. Ex Mogũtia. 12. Cal. Ma. 1526

EPISTOLA DECRETALIS ALEXANDRI PAPAE primi, sub Traiano Imperatore augusto, ad omnes orthodoxos edita.

Alexander epũs, oĩbus orthodoxis p diuersas prouincias Chro dño famu
lantibus. Cogitãtibus nobis metũ diuini iudicij, frẽs charissimi, & post
hãc vitã vnũquenq; prout gessit, receptuꝝ, *q̃d venit ad querelã, tacere nõ
licuit. Sed nobis loqui necessitas imperauit, dicẽte propheta: Exalta vt tu
ba vocẽ tuã. Et cui oĩm ecclesiaꝝ cura est, si dissimulẽ, audiã, dicẽte dño:
Reiecistis mãdata dei, vt traditiones vestras statuatis. Quid em̃ aliud est, reiicere mãdata
dei, q̃ priuato cõsilio, iudicio humano, nouis rebus cõstituendis, liberius delectari? Vnde
& alibi scriptũ est: Ne trãsgrediaris terminos antiquos, q̃s posuerũt patres tui. Terminos
indubitãter transgredit, qui statuta patrũ postponit atq; cõfundit. Peruenit nãq; ad cõsu
entiã apostolicæ sedis, q̃d nõnulli sint tã stolidi, q dominica pcepta, & apostoloꝝ eorũ
successoꝝ statuta minime obseruant. Et eos, de quibus dñs ait: Qui vos tãgit, tãgit pupil
lã oculi mei, nõ solũ tangere minime dubitãt, sed etiã persequi nõ formidãt. Et licet nos
perseq̃ãtur, quia nec nos sine illis, nec illos sine nobis persequi possunt. Q̃m illius simus
discipuli, qui animas pro fratribus pcepit ponere: Tamẽ eis pericula & perditionẽ eorũ
nõ sumus aufi celare, ne prophetica, q̃d absit, sentẽtia dãnemur, quæ ait: Si aũt annũciaueris
ris iniquo iniquitatẽ suã, animã tuã liberabis. Si aũt nõ annũciaueris iniquo iniquitatẽ su
am, sanguinẽ eius de manu tua requiram. Est etiã & hoc ad hanc sanctam perlatum sẽ̃ã,
quod pudet dicere, & non solũ sacerdotali, sed etiã omni Christiano nomini est inimicũ,
id est, q̃ nonnullos episcopos vel sacerdotes, aut metu cõpellunt, aut vi extorquent, aut
fraude decipiunt, aliquas confessionis suæ in altera q̃ debeant, aut pro suaꝝ non requisi
tione rerũ, aut, quod deterius est, alieni erroris sectæ scripturas facere, & propris manib⁹
roborare, & corã populis recitare atq; cõfiteri. Aliquos dicũt carceribus & ergastulis re
cludi, vt saltẽ his terrori infidis, deuient sacerdotes dñi, & suis faueant voluptatibus. Re
latũ insuper est ad huius sanctæ & apostolicæ sedis apicem, cui summaꝝ dispensationes
causaꝝ, & omniũ negotia ecclesiaꝝ, ab ipso dño tradita sunt, quasi ad caput, ipso dicente
principe apostoloꝝ Petro: Tu es Petrus, & super hãc petram ædificabo ecclesiã meam.
Quod quidã æmuli Christi, eiusq; sanctæ ecclesiæ insidiatores, sacerdotes dei ad iudices
publicos accusare psumant. Cum magis Apostolus Christianoꝝ causas ad ecclesias de
ferri, & ibidem terminari pcipiat. Taliter p uaricantes p uaricati sunt in deum suũ, & non
obediunt pceptis eius. De quibus dñs per propheta Ose loquitur, dicens: Quasi vacci
lasciuientes declinauerunt, & dilexerunt afferre ignominiã protectoribus suis. Et idem
Væ eis, quoniã recesserunt à me: vastabuntur, quia p uaricati sunt in me, & ego redemi eos
& ipsi loquuti sunt cõtra me mendacia. Et non clamauerunt ad me in corde suo, sed vla
labant in cubilibus suis, super triticũ & vinũ ruminabant, & recesserũt à me. Ego eruditi
& confortaui brachia eoꝝ, & in me cogitauerũt malitiam: reuersi sunt vt essent absq; iu
go, facti sunt quasi arcus dolosus. Abiciet eos dñs, ait idem propheta, qui non audierunt
eũ, & erunt vagi in nationibus. De his em̃ clericis vel laicis, qui episcopos vel reliquos sa
cerdotes, prius, tam ad primates eoꝝ, q̃ ad reliquos eoꝝ accusant iudices, q̃ auribus eoꝝ,
à quibus se læsos æstimant, inculcent: Vt ab eis aut ius suum, aut iustam accipiant apolo
giam. Idem per eundẽ propheta ait dominus: Audi domus Israel, ausculta domus re
gis, & attendite sacerdotes, quia vobis cũ iudiciũ est, q̃m laqueus estis *speculationis, &
te expãsum sup Thabor, victimasq; declinastis in profundũ, & ego eruditor oĩm vestrũ.
Et alibi: Oẽs calefacti estis quasi clibanus, qa deuorastis iudices vestros. Ipsi em̃ declinãt
victimas dñi in profundũ, qui eos deuorãt, vel iniuste rapiunt, q oculi domini dicuntur.

Nam

afs, qd ve
niat in
Esai. 58
Matth. 15
Prouer. 22
Iohã. 10. 15.
Ezech. 3. 33
afs, specu
lationum
Idem. 7

Nam si modo quis q̃ principis secularis oculos laceraret, aut amoueret, ꝛeẽt reus criminis
maiestatis an nonꝰ Profecto aut morti traderet aut ppetua notaret infamia. Si pro seculi
ptãtibus talia hoĩbus fiũt, q̃d pro his fieri putatis, de qbus dñs ait: Qui vos tãgit, tãgit pu
pillã oculi mei. Procul dubio hi q eos psequunt, & amouere nituntꝰ iniuste cõtra aplicam
authoritatẽ, si a morte prohibent, dicẽte dño: Nolo mortẽ pctõris, sed vt cõuertat, & vi
uat, ppetua tñ notant infamia, & exilio digni iudicant finitimo. De qbus à tpibus aplorũ,
& infra ista tenemus, atq; secreta habemus. Eoꝝ accusandi eos, vel testificãdi in eos vo
cẽ obstruimus, q̃s nõ humanis, sed diuinis actibus mortuos esse scimus. De qbus loquit p
eundẽ prophetã: Calumniã patiẽs fractus est iudicio, q̃m cœpit abire posi sordes. Et ego
q̃si tinea Ephraim, & q̃si putredo domui Iuda, & vidit Ephraim languorẽ suũ, & Iudas
vinculũ suũ. Et abiit Ephraim ad Assur & misit ad regẽ vltorẽ & ipse nõ poterit sanare vos
nec soluere à vobis vinculum. ¶ Qui em̃ sacrilega psuasiõe psequunt, & lacerare nituntꝰ
eos, vel eos q dño recte sacrificãt, indubitãter eum psequunt, & dilaniant, cuius vice fun
guntꝰ. Vnde ait dñs p Prophetam Iohel: Nunqd vltionẽ redderis mihiꝰ Et si vlciscimini
vos cõtra me, cito velociter reddã vcissitudinẽ vobis sup caput vrm. Et p Osee prophe
tam dñs inquit: Quis sapiẽs, & intelliget ista? Intelligẽs sciet hæc, qa rectæ viæ dñi, & iu
sti ambulabunt in eis, præuaricatores corruent in eis. Et ipsa p se veritas ait: Qui vos au
dit, me audit: & q vos spernit, me spernit. His & alijs multi q̃plurimis dñicis pceptis virtẽs
hoĩm pditionẽ, cum oĩbus huius sanctæ sedis (quam dñs caput totius ecclesiæ constituit)
membris talia fieri prohibemus, ne confundat populus dñi in æternum. Nam & à præde
cessoribus nostris inhibitũ legimus, vt nemo contristet doctores, neq; accusationẽ aduer
sus eos suscipiat. Ipse nãq; princeps Aplorũ, in ordinatione B. Clementis, pplm instruens
ait: Quicũq; contristauerit doctorẽ veritatis, peccat in Chrm, & patrẽ oĩm exacerbat de
um, propter q̃d vita carebit. Et doctor gẽtium inqt: Si poccupatus fuerit homo in aliquo
delicto: vos, q spiritales estis, susi ẽrate illum spũ lenitatis, considerans teipm, ne & tu ten
teris. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legẽ Chri. Has considerantes pieta
tes, & pericula vitantes animaꝝ, vnã cum oĩbus dñi sacerdotibus, q nobiscum in hanc cõ
uenerunt vrbẽ, & cum oĩbus huius capitis mẽbris (sicut a beatis Apostolis, & reliquis san
ctis patribus ac successoribus eorũ audiuimus) statuentes decernimus. Omnes q sanctos
patres psequunt, aut amouere, aut dilacerare manifeste nituntꝰ, infames esse, & alienos à
liminibus ecclesiæ, vsq; ad satisfactionẽ fieri. Quia sic odit eos deus, q aduersus patres ar
mãt, vt patrũ iuasores vt destructores. Quia ideo ifames efficiuntꝰ, qa pres psequũt. Q̃m
si nec loqui eis licet, qbus doctores summi, quos eos vocamus, propter eoꝝ scelera ad
uersant, quanto magis eis, q eos infestant? nec consentiẽdum est, nec loquẽdum, ne par
ticipes eoꝝ inueniant sceleribus? Quia non solum q faciunt, sed & q consentiunt facien
tibus, rei sunt. ¶ Vnde & beatus princeps Apostoloꝝ Petrus, in ordinatione sancti præ
decessoris nostri Clementis, instruens clerum & pplm, ait: Si inimicus fuerit Clemens ali
cui pro actib⁹ suis, vos nolite expectare, vt ipse vobis dicat: Cum illo nolite amici esse, sed
prudenter obseruare debetis, & voluntati eius absq; cõdicatione obsecundare, & auertere
vos ab eo, cui ipm sentitis aduersum. Sed nec loqui his, qbus ipse non loquit, vt vnusq; q
in culpa est, dum cupit oĩm vestrum amicitias ferre, festinet citius reconciliari ei, q oĩbus
præest, & per hoc redeat ad salutẽ, cum obedire cœperit monitis præsidentis. Si vero qs
amicus fuerit his qbus ipse non loquitur, vnus est & ipse ex illis, q ecclesiam dei exterminã
re volunt, & cum corpore vobiscum esse videat, mente & animo contra vos est, & est mul
to nequior hostis hic, quàm illi q foris sunt, & euidenter inimici sunt. Hic em̃ per amici
tiarum spẽm, quæ inimica sunt, gerit, & ecclesiam dispergit ac vastat. Similiter si hmõi p
sonis quædã scripturæ quoq; mõ, per metum, aut fraudem, aut per vim extortæ fuerint,
vel vt se liberare possint, quocunq; ab eis conscriptæ vel roboratæ fuerint ingenio, ad nul
lum eis præiudicium, aut nocumentum prouenire censemus, neq; vllam eius infamiã vel
calumniã, aut à suis sequestrationẽ, vnquã, authore dño & sanctis apostolis, eorumq; suc
cessoribus, sustinere pmittimus. Confessio vero in talibus non compulsa, spontanea fieri
debet, ipo attestante q ait: Ex corde em̃ procedunt homicidia, adulteria, fornicationes,
blasphemiæ, & cætera quæ sunt ad hæc ptinentia. Nec tantum attendenda sunt quæ fiunt
quantum quo animo fiunt. Quoꝝ exempla, si oĩa scribere cœperimus, ante dies q̃ exem
pla deficient. Vnde & illud est, q̃d dñs ad munera Abel respexit, & nõ ad Cain. Quia ma
gis intẽdit ad offerentis animũ, q̃ ad ea quæ offerunt. Vnde & p prophetã inquit: Deus
scit cogitationes hoĩm. Et Osee vates ait: In gutture tuo sit tuba quasi aqla sup domũ dñi
& reliqua. Et dñs in euãgelio ait: Tu aũt cũ oraueris, intra cubiculũ, & clauso ostio ora pa
trẽ tuũ. Omis em̃ cõfessio quæ fit ex necessitate, fides nõ est. Et Aplus ait: Corde em̃ credit
ad iustitiam, ore autem cõfessio fit ad salutem. Amplius aũt respicit deus ad cogitationes

& spon

Zach. 2.
Ezech. 18
Osee. 5
Qui sacer
dotes psequit, dñm psequit
Iohel. 3
Osee. 14.
Luce. 10
1. Tim. 5
Galat. 6
Cõstitutio
synodica
Alexan.
Matth. 19
Gene. 4
Psal. 93
Osee. 8
Matth. 6
Roma. 10
Roma. 1
Vide epla
B. Cle. c. 17

Universidad de Deusto
Biblioteca

&ſpontaneas voluntates,q̃ ad actus qui ſimplicitatẽ aut neceſſitatẽ fiunt. Cõfeſſio vero nõ extorqueri debet in talibus, ſed potius ſpõte proferri. Peſſimũ eſt em̃ de ſuſpitiõe aut extorta cõfeſſiõe quẽq̃ iudicare, cũ magis inſpector ſit dñs cordis q̃ opis, & potius reqrat cogitatiões puras, & volũtates bonas, q̃ labia mẽdacia. Vnde & dñs p prophetã loquẽs, ait: Populus hic labijs me honorat, cor aũt eor̃ lõge eſt à me. Peius malũ nõ æſtimo fore, q̃ Chriſtianos ſuis inuidere ſacerdotibus, nouit em̃ dñs q̃ ſunt eius. Non ſpt ãt humano conde nari examine, quẽ deus ſuo reſeruauit iudicio. Si oĩa nãq̃ in hoc ſeculo vindicata eẽnt, locũ diuina nõ haberẽt iudicia. Qd̃ aũt ad alios iudices prius nõ debeãt, q̃ ad ſe ſacerdotes, vel autores eccl̃iæ accuſare, ita à tpe apl̃oꝝ & infra, obſeruatũ & diffinitũ inuenimus. Si quis erga eũm vel authores eccleſię quãlibet querelã habere ſe iuſtã crediderit, nõ prius prima tes, aut alios iudices adeat, q̃ ipſos à q̃bus ſe læſum æſtimat, cõueniat familiariter, nõ ſemel ſed ſæpiſſime, vt ab eis aut ſuã iuſtitiã, aut iuſtã accipiat excuſationẽ. Si aũt ſecus egerit, ab ipſis & ab alijs cõione priuet, tanq̃ apl̃oꝝ, p̃m̃q̃ alioꝝ contemptor. De q̃bus prophetat Erunt quaſi nõ ſint, & peribũt viri q̃ cõtradicũt vobis. In ſacr̃oꝝ q̃q̃ oblatiõibus, quæ inter miſſaꝝ ſolẽnia dño offerunt, paſſio dñi miſcẽda eſt vt eius, cuius corpus & ſanguis conficit, paſſio celebret, ita vt repulſis opinionibus ſupſtitionũ, panis tm̃ & vinũ aqua p̃mixtũ in ſacrificio oerſant. Nõ debet em̃ (vt à p̃ſbis accepimus, & ipſa rõ docet) in calicẽ dñi, aut vinũ ſolũ, aut aqua ſola offerri, ſed vtrũq̃ p̃mixtũ, q̃a vtrũq̃ ex latere eius in ſua paſſione profluxiſſe legit. Ipſa vero veritas nos inſtruit, calicẽ & panũ iu ſacr̃o offerre, quãdo ait: Accepit Ieſus panẽ, & benedixit, dedit q̃ diſcipulis ſuis, dicẽs: Accipite & mãducate, hoc eſt corpus meũ. Siſr̃ poſtq̃ cœnauit, accepit calicẽ & dedit diſcipulis ſuis, dicẽs: Accipite & bibite ex hoc oẽs, q̃a hic eſt calix ſanguinis mei, q̃ pro vobis fundet in remiſſionem p̃ctorum. Crimina em̃ atq̃ p̃ctã oblatis his dño ſacrificijs, delent. Idcirco & paſſio eius in his cõmemoranda eſt, qua redempti ſumus, & ſæpius recitanda atq̃ hæc domino offerenda. Talibus hoſtijs delectabit & placabit dñs, & p̃ctã dimittet ingentia. Nihil em̃ in ſacrificijs maius eſſe põt, q̃ corpus & ſanguis Chri. Nec vlla oblatio hac potior eſt, ſed hæc omnes præcellit. Quæ pura conſcientia dño offerenda eſt, & pura mente conſumẽda atq̃ ab oĩbus veneranda & ſicut potior ẽ cæteris, ita potius excoli ac venerari debet.

¶ Aquã em̃ ſale conſperſam populis benedicimus, vt ea cuncti aſperſi ſanctificentur ac purificent. Quod & oĩbus ſacerdotibus faciẽdum eſſe mãdamus. Nam ſi cinis vitulæ aſperſus populum ſanctificabat atq̃ mundabat, multo magis aqua ſale aſperſa, diuinis q̃ precibus ſacrata, populum ſanctificat atq̃ mundat. Et ſi ſale aſperſa per Heliſæum prophetam precibus ſterilitas aquæ ſanata eſt, quanto magis diuinis p̃cibus ſacrata ſterilitatẽ reꝝ auferet humanaꝝ, & coinq̃natos ſanctificat & purgat, & cætera bona multiplicat, & inſidias diaboli euertit, & à fantaſmaticis verſutijs hoĩem defendit? Nam in tactione fimbriæ veſtimenti ſaluatoris ſanatos infirmos non dubitamus, quanto magis virtute ſacroꝝ eius verboꝝ diuinitus ſacrant elementoꝝ, q̃bus ſanitatẽ corporis & animæ p̃cipit noſtra fragilitas. His ergo & alijs inſtructi documentis, vota ſingula dñi ſacerdotes reſpicite, & virtute ſp̃ũs ſancti diuinis p̃cibus p miniſterium vobis diuinitus collatum, p̃ficere ẽrrare Elemẽta quoq; tam ea quæ p̃diximus, q̃ cætera diuinis apta vſibus, & humanis neceſſitatibus ſacrata, & infirmos curant, & cætera quæ nobis p̃tinent, diligenter p̃ficiunt. Ipſe em̃ ſaluator tribuendo nobis exemplum, diſcipulis ſuis ait: In noĩe meo dæmonia eijcite, infirmos curate, ægros ſanate, leproſos mundate &c. Sup infirmos etiã manus imponite, & bene habebunt. ¶ Fidẽ quoq; ſanctæ trinitatis ſic docẽdam à patribus accepimus, vobis tradẽdam ſubditis deſtinamus. Eſaias nãq; propheta ait: Vidi dñm Sabaoth ſedentẽ ſup thronum excelſum, & Seraphim ſtabãt in circuitu eius, ſex alæ vni, & ſex alæ alteri: duabus velabant faciem, duabus autẽ velabant pedes, & duabus volabant, & clamabant alter ad alterũ, dicentes: Sanctus, ſanctus, ſanctus dñs deus Sabaoth. Si trinitas nõ eſt quare tertio ſanctus dixerunt? Aut ſi vnitas non eſt, quare ſub trina repetitiõe vnũ deum & dñm intimarunt? Si trinitas non eſt, cur in Geneſi dicit: Dixit deus, fecit deus, & benedixit deus? Si vnitas non eſt, quare tertio dixit, deus, & deos, plurali numero non cõmendauit? Si trinitas non eſt, quare in Exodo dictum eſt tertio: Domine, dñe, dñe, miſerator & miſericors? Si vnitas non eſt, quare dum tertio dñe diceret, poſtea miſericors & miſerator ſingulariter dicit, & non miſeratores, vt plures oĩderet intimauit? Si trinitas nõ eſt cur Abrahã ad ilicem Mambre ſedens, tribusq̃ occurrens, vni dñe dixit, & non vt videret tribus ſaluatiõis obſequium reddidit? Si vnitas non eſt, cum Moyſi deus Abraham, & deus Iſaac, & deus Iacob tertio diceret: Cur vnitatẽ oſtendens. Hoc mihi nomen eſt, dixit, non: hæc ſunt nomina noſtra deſignauit? Si trinitas nõ eſt, quare David tertio dixit: Benedicat nos deus deus nr̃, benedicat nos deus? Si vnitas nõ eſt, quare quũ tertio deũ nominaſſet: Bñdicat dixit, & nõ bñdicãt, adiũxit? Si trinitas nõ eſt, cur Eſaias denuo dixit

Eſa.29

2.Timo.2

Cõſtitutio apoſtolica

In ſacrificio miſſæ, aq̃ vino admiſceri debet

Matth.26. Marci.14 Luc.22

Hebr̃eo.13

Bñdictio ſalis & aquæ Nume.19 1.Timot.4 4.Regũ.2.

Matth.10 Marci.16

Gene.1

Exod.34

Gene.18 Exodi.3 Pſal.66

Eſa.37

Dñe deus Sabaoth, deus Iſrael, q̃ ſedes ſup Cherubin? Si vnitas nõ eſt, qua re: Qui ſedes dixit, & nõ: Qui ſederis aſtruxit? Si trinitas nõ ẽ, q̃re in li. Re. dr̃: Dñe deus oꝑs, deus Iſrael, ſermones tui fideles ſunt? Si vnitas nõ eſt, quare tui dr̃, & nõ vr̃i potius intimaſt? Si trinitas nõ eſt, cur in pſalmo. lviij. cantat: Dñe deus virtutũ, deus Iſrael, intẽde ad viſitãdas oẽs gẽtes? Si vnitas nõ eſt, quare intẽde poſuit, & nõ intẽdite intimauit? Si trinitas nõ eſt, quare in Apocalypſi tertio dr̃: Sctũs dñs deus oꝑs, q̃ eſt & q̃ erat? Si vnitas nõ eſt, q̃re nõ, q̃ ſunt, & q̃ erãt, p̃r deſignat? Si trinitas nõ eſt, quare in Deuter. dictũ eſt: Dñs deus tuus, deus miſericors eſt, & audiet vocẽ tuã? Si vnitas nõ eſt, huare audiet, poſuit, & nõ audiẽt, intimauit. Si trinitas nõ eſt, quare in Ieſu libro dr̃: Dñs deus deus eor̃ eſt? Si vnitas non ẽ quare eſt dixit, & nõ ſunt, morẽ locutiõis induxit? Si trinitas nõ eſt, quare Helias adorãdo Dñe dñe deus Iſrael, oſide qa tu es deus meus dixit? Si vnitas nõ eſt, quare oſtẽde, & nõ oñdite poſuit? Si trinitas nõ eſt, cur Mardochæus orãdo: Dñe dñe deus oꝑs, oĩa in ptãte tua ſunt, dixit. Si vnitas nõ eſt, quare in tua poſuit, & nõ in veſtra ſignificauit? Si trinitas nõ eſt, cur etiã Iudith orãdo dixit: Dñe dñe deus oĩm virtutũ, reſpice in oſonẽ meam. Si vnitas nõ eſt, quare reſpice, & nõ reſpicite deſignauit? Si trinitas nõ ẽ, quare in Hieremia dr̃: Dñs deus veſter, deus verax eſt? Si vnitas nõ eſt. quare verax eſt, & nõ veraces potius intimauit? Si trinitas nõ eſt, cur in Apocalypſi ſcriptũ eſt: Dñs deus & ſp̃ũs prophetaꝝ, miſit angelũ ſuũ oñdere ſeruis ſuis, quæ oportet fieri cito? Si vnitas nõ eſt, quare cũ patrẽ & filiũ & ſp̃ũ ſcũm noluiſſet, miſit, dixit, & nõ miſerũt ſub p̃textu triũ p̃ſonaꝝ & noĩm introduxit? Si trinitas nõ eſt, quare in Deuter. dr̃: Dñs deus veſter hic eſt deus? Si vnitas nõ eſt, quare hic eſt dixit, & nõ hi ſunt, p̃r numero deſignauit? Si trinitas nõ eſt, quare in eodẽ dr̃ libro: Dñs deus tuus deus magnus & potẽs eſt? Si vnitas nõ eſt, quare magnus & potẽs ſingulariter, & nõ magni & potẽtes p̃r nominant? Si trinitas nõ eſt, cur Tobias cũ filiũ ſuũ Raches ciuitatẽ Mœdoꝝ, cũ Raphael angelo mitteret, bñdicẽs eos, ita dixiſſe docet: Deus Abrahã, deus Iſaac, deus Iacob, ipſe impleat benedictionẽ ſuã in vobis? Si vnitas nõ eſt, quare ipſe impleat, dixit, & nõ ipſi impleãt, intimauit? Poſtremo, ſi trinitas uon eſt, quare dñs diſcipulos ſuos, in noĩe p̃ris & filij & ſp̃ũs ſancti, vniuerſas gentes diſpoſuit baptizare? Si vnitas nõ eſt, quare in noĩe dixit, & nõ in noĩbus p̃cipiẽdo pdocuit? Si trinitas nõ eſt, quare apl̃us Paulus ait: Ex ipſo, & p ipſm̃, & in ipſo ſunt oĩa? Si vnitas non eſt, q̃re ex ipſo poſuit, & nõ ex ipſis aſtruxit? Si em̃ certo certius volueris vnitatẽ, trinitatẽq̃ agnoſcere, à ſæpedicto doctore gẽtiũ Apl̃o poteritis vniuerſa cõdiſcere, & ſequi catholicã fidẽ, & hæreticoꝝ reſpuere prauitatẽ: Gratia dñi nr̃i Ieſu Chri (inqt) & charitas dei, & cõiocatio ſancti ſp̃ũs, ipſa eſt p̃ris & filij & ſp̃ũs ſancti gr̃a. Et ſic fidẽ ſanctæ trinitatis & ĩtelligere, & diſcere dño adiuuãte pleniter poteſtis. Idcirco ergo chariſſi, fidei regulas iuxta huius epl̃æ fidẽ poſuimus, vt in eius cõfeſſiõe fidelr̃ p̃ſeuerem̃, & dño auxiliãte bonã fidẽ hr̃e mereamur. Quicũq̃ ergo voluerit amicus eẽ huius ſeculi, inimicus dei cõſtituet. Aut putatis, q̃a inaniter ſcriptura dicit: Ad inuidiã cõcupiſcit ſp̃ũs q̃ habitat in vobis. Maiorẽ aũt dat grãm, propter q̃d dicit: Deus ſuphis reſiſtit, humilibus aũt dat grãm. Subditi igit eſtote deo, reſiſtite aũt diabolo, & fugiet à vobis. Appropinquate deo, & appropinquabit vobis. Emũdate vobis manꝰ p̃cõres, & purificate corda vobis duplices aio. Miſeri eſtote, & lugete, & plorate. Riſus veſter in luctũ cõuertet, & gaudiũ in mœrorẽ. Humiliamini in cõſpectu dñi, & exaltabit vos. Nolite detrahere alterutrũ frẽs mei. Qui detrahit fratri, aut q̃ iudicat frẽm ſuũ, detrahit legi, aut iudicat legẽ ſi aũt iudicas legẽ, nõ factor es legis ſed iudex. Vnus eſt em̃ legiſlator & iudex, q̃ põt p̃dere & liberare. Tu aũt qs es q̃ iudicas proximũ tuũ? Agite nũc diuites, plorate vlulãtes in miſerijs vr̃is, quæ aduenięt vobis. Diuitiæ vr̃æ putrefactæ ſunt, & veſtimẽta vr̃a à tineis comeſta ſunt. Aur̃ & argẽtũ vr̃m eruginauit, & erugo eor̃ in teſtimoniũ vobis erit, & mãducabit carnes vr̃as ſicut ignis. Theſaurizaſtis vobis irã in nouiſſimis diebus. Ecce merces operatioꝝ, q̃ meſſuerũt regiones vr̃as, q̃ fraudata eſt à vobis, clamat, & clamor eor̃ in aures dñi Sabaoth introiuit. Epulati eſtis ſup petrã, & in luxurijs enutriſtis corda vr̃a. In die occiſiõis adduxiſtis, occiditis iuſtũ, & nõ reſtitit vobis. Væ frẽs his, q̃ vos tribulãt. Vos vero q̃to amplius tribulamini, tã to purgatiores atq̃ beatiores efficiemini, ſi tñ tribulatio patiẽter fuerit ſupportata. Vſi & ipſa veritas p ſe dicit: Beati q̃ p̃ſecutionẽ patiunt̃ propter iuſtitiã. Et alibi: Beati eritis cum vos oderint hoĩes, & p̃ſecuti vos fuerint, & eiecerint nomẽ veſtrũ tanq̃ malũ. Gaudete in illa die, & exultate, quoniã merces veſtra multa eſt in cœlis. Data. IX. Calendas Auguſti, Traiano & Aeliano VV. CC. Conſſ.

Iacobi 4. Exhortatio vere theologica

Iacobi. 5

Concluſio cõſolatoria Matth. 5 Lucæ. 6

¶ Finis epl̃æ Alexãdri papæ. I. patria Romani, martyris glorioſi.

¶ Habes hic cãdide lector libros IX. Ruperti abbatis Tuitiẽſis, de glorificatiõe trinitatis, proceſſiõe ſp̃ũs ſancti, ſacris cõfirmatos l̃is, et nũc iteꝝ impẽſis honeſti viri Arnoldi Birckman, diligenter impreſſos. M. D. XL.